Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

Digitized by Google

NEDERDUYTSCHE

SPRAAKKUNST.

Digitized by Google

Digitized by Google

BL 8435

NEDERDUYTSCHE SPRAAKKUNST,

DOOR

BEHAEGEL,

TWEEDE BOEKDEEL.

« Daar is veel uyt het vlaamsch te leeren, en een groót deél der dombeden onzer hollandsche opgeworpen taalleéraaren zon deze nooyt in de hersens gekomen zyn, indien zy zich mede op de vlaamsche dialekt toegelegd hadden. »

Nieuwe Taal- en Dichtk. Verscheyd. door BILDERDIJK. *Tweede Deel*, 1824. Bl. 66.

TE BRUGGE,

By C. DE MOOR, Boekdrukker en Boekverkooper in de Philipstokstraat, N.° 18.

Digitized by Google

BL 943

Digitized by Google

AAN DEN KONING.

Het besluyt van UWE MAJESTEYT, *waar by* 1 October 1814.
de vlaamsche taal hersteld wierd, vervolde de

Digitized by Google

herten der Belgen met eene onuytspreekelyke blydschap, en porde tevens den opsteller aan, om, voor zoó veel zyne zwakke middels het vermogten, die weldaadige inzigten van zynen hoógst geëérbiedigden KONING *te helpen bevoorderen, en de taalregels, zoó zy hem overeénkomstigst scheenen met de zuydlandsche dialekt en den aard der nederduytsche spraak, in het licht te geeven. Den schryver is overtuygd geworden, dat het de meyning* UWER MAJESTEYT *is, dat de inwooners der zuydelyke deélen hunne taal schryven, gelyk zy aldaar beschaafdelyk gesproken word; zonder zich stiptelyk te houden aan de nieuw uytgegeeven hollandsche spraakkunsten, welke het merkteéken van eene groóte verhaasting en een*

Digitized by Google

onvoordeelig tydstip draagen, en waar van de opstellers niet alleén de dialekt der Belgen niet hebben geraadpleegd, maar zelfs in verscheyden gevallen meér de hoógduytsche spraak, dan wel het eygenaardig der hollandsche taal, naagegaan hebben.

De uytsteekende eér, waar mede UWE MAJESTEYT *den schryver, door het aanveirden van de opdragt en het verleénen van eene gratificatië ter aanmoediging, wel heéft gelieven te beloónen, doet hem verhoopen, dat* UWE MAJESTEYT *dit boekdeél beschouwen zal, gelyk de voorgaande poogingen, naamelyk, als* goede bedoelingen en blyken van bereydveirdigheyd, om ten nutte van het onderwys der zuydelyke provinciën kragtdaadiglyk mede te werken.

22 Mey 1818, n° 87.

1 Nov 1819, n° 26.

Minist. van onderwys 18 oct. tot. 1817, n° 2296.

Digitized by Google

In dit vertrouwen, neemt den schryver de vryheyd zich, met de eerbiedigste hoogachting, te naamen,

VAN UWE MAJESTEYT

Den getrouwsten en bereydveirdigsten onderdaan,

BEHAEGEL.

Digitized by Google

INHOUD.

Bladz.

INLEYDING. . . . . 1.

HEDENDAAGSCHE SPELLING EN TAALGRONDEN DER HOLLANDERS. . . . . 45.

OVER DE ENKELE EN DUBBELE VOKAALSPELLING. . . . . 70.

Beredeneerd stelsel en bewyskunst van den hoógleéraar SIEGENBEEK. . . . . 112.

Over de klinkletters IJ *en* Y. . . . . 298.

Algemeéne regels over de nederduytsche spelkunde. . . . . . 327.

OVER DE SPELLING DER WOORDEN VAN VREEMDEN OORSPRONG. . . . . 339.

TWEÉ-

Digitized by Google

TWEEDE DEEL

of

GEDAANTELEER. . . 351.

EERSTE AFDEELING.

Zynwyzen en veranderingen der zelfstandige naamwoorden. . . . . . 351.

Bemerkingen op den eersten oorsprong der zelfstandige naamwoorden. . . 352.

OVER DE GESLAGTEN DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN. . . . . 363.

Sleutel der onderscheyden geslagten. . 366.

Van de toepassing der geslagten. . . 384.

Tafel der geslagtregeling. . . . . . 401.

OVER DE GETALLEN DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN. . . . . 404.

Vorming van het meervoudig getal. . 406.

Afwykingen. . . . . . 408.

OVER DE NAAMVALLEN DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN. . . . . 412.

VAN DE VERKLEYNWOORDEN. . . . 418.

Bemerkingen (over de zelfstandige naamwoorden). . . . . 421.

TWEE-

Digitized by Google

TWEÉDE AFDEÉLING.

Zynwyzen en veranderingen der byvoegelyke naamwoorden. . . . . . 424.

OVER DE GESLACHTEN DER BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN. . . . . 424.

Onzydig geslagt. . . . . . 424.

Vrouwelyk geslagt. . . . . . 425.

Afwykingen. . . . . . 425.

Mannelyk geslagt. . . . . . 426.

OVER DE GETALLEN DER BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN. . . . . 432.

Uytneemingen ten opzigte van 't geslagt en 't getal. . . . . . 432.

OVER DE NAAMVALLEN DER BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN. . . . . 433.

VAN DE VERMEÉRDERING. . . . . 437.

Bemerkingen over de byvoegelyke naamwoorden. . . . . . 439.

Digitized by Google

DERDE AFDEELING.

Zynwyzen en veranderingen der bind- of werk- woorden. . . . . . 442.
Vervoeging. . . . . . 445.
Gedaantemaaking. . . . . . 447.
Uytneemingen in EN *of* CHEN. . . . 450.
Uytneemingen in AAN, IEN, IËN, OEN. 450.
Uytneemingen in DEN. . . . . 451.
Overige afwykingen in DEN. . . . . 452.
Uytneemingen in FEN, HEN, KEN, PEN, SEN, TEN. . . . . 454.
Overige afwykingen in FEN. . . . . 455.
Overige afwykingen in HEN. . . . . 455.
Overige afwykingen in KEN. . . . . 455.
Overige afwykingen in PEN. . . . . 456.
Overige afwykingen in SEN. . . . . 457.
Overige afwykingen in TEN. . . . . 457.
Uytneemingen in VEN *en* ZEN. . . . 459.
Overige afwykingen in VEN. . . . 459.
Overige afwykingen in ZEN. . . . . 460.
Uytneemingen der werkwoorden, die door

Digitized by Google

hunnen uytgang onder de voorgaande uytzonderingen niet begrepen zyn. . 461.

KUNNEN *of* KONNEN. . . . . 464.

MOOGEN. . . . . 464.

HEBBEN. . . . . 465.

Werkwoorden welke eéne of meér gedaanten ontbeiren. . . . . . 465.

WEEZEN. . . . . 466.

ZYN. . . . . 466.

ZULLEN. . . . . 467.

Van de bindwoorden, welker eérsten persoon van het eénvoud van den verledenen tyd der aantoónende wys uytgaat in eenen medeklinker. . . . . . 467.

ZAMENGESTELDE WERKWOORDEN. . . 469.

Van de werkwoorden die een dubbel voorzetsel hebben. . . . . . 486.

Bemerkingen over de bind- of werk-woorden. 487

VIERDE AFDEÉLING.

Van de opwoorden. . . . . . 489.

Bemerking over de opwoorden. . . . 490.

Digitized by Google

BEMERKINGEN OP DE VIER DEELEN DER REDE IN 'T ALGEMEEN. . . . . 490.

Van de zamengestelde woorden. . . 493.

WOORDENBOEK DER NEDERDUYTSCHE TAAL, *inhoudende alle de nederduytsche woorden; enkellyk uytgezonderd de zamengestelde, wier enkele bestanddeelen, en de afgeleyde, wier grondwoorden zich met den eersten oógslag voordoen.* . . . . . 501.

EYNDE

van de

TAFEL

van het

TWEEDE BOEKDEEL.

Digitized by Google

INLEYDING.

§. 1257.

Gelyk allen Nederlander klaarlyk ziet, dat eene nederduytsche spraakkunst althans voor Belgenland niet alleén nuttig, maar zelfs onontbeirlyk geworden is, en dat het voor de tegenwoordige omstandigheden aan elk zeér wenschelyk voorkomt eene zoó veel moogelyk algemeéne spraakkunst aan te treffen; zoó is het oók aan allen waaren Belg baarblykelyk, dat het niet onverschillig is van welken aard de aan te neemen sprakkunst zy. Men weet dat er niets geschikter is om de kinderen te doen redeneeren dan het leéren der taalgronden, dat de taalkunde zoó naauw verbonden is met de redeneerkunde, en deze met de andere kunsten en weetenschappen, dat men de eene zonder de andere, in een land, zelden tot eenen hoógen trap van volmaaktheyd ziet stygen, dat de beoefening der moedertaal niet alleén invloed heeft op de kennissen, maar zelfs

Digitized by Google

zelfs op het zedelyk gedrag der spreekende; en dat, gelyk by gevolg *de taal eens volks*, zoó den letterkundigen WEILAND (283) zegt, *het waar afdruksel is van des zelfs karakter en beschaafdheyd*, eene eénpaarige, maar tevens beredeneerde spraakkunst voor Belgenland als eene grondvest zoud weezen van den voordgang der kunsten en weetenschappen, daar, in tegendeél eene spraakkunst, welke op eene enkele overeénkomst steunt, zonder haare kragt uyt de gronden der taal zelve te trekken, welligt by sommige zoud kunnen aanmerkt worden als een teéken van onkunde, onmagt, of verslaafdheyd ten opzigte van een volk, het welk zich op zoó veele ervaarene mannen roemen mag, en in alle omstandigheden, met zulk eenen onverschrokken geést, de allerklaarste proeven gegeeven heeft van zyne kloekmoedigheyd, en van zynen haat voor alle onredenlyke afhangelykheyd.

§. 1258. Den mensch is geboren om wel te redeneeren; alle de poogingen, welke men tot de opvoeding der kinderen aanwend, moeten de ontwikkeling en verbetering der zielsvermoogens voor doelwit hebben, en men zal hun nooyt redenlyk maaken indien men met hun niet redeneert. Het groótste heyl welk men aan de jongheyd, en by gevolg aan geheél de maatschappy, kan

(283) Ned. Spraakk. Inl., bl. 3.

Digitized by Google

kan toebrengen is, in het leeren der menschelyke kennissen, eenen leerweg te volgen, welken, niet op eene wilkeurige, maar op eene redeneerende wys voortgaande, het verstand der kinderen meer en meer ontwikkele; en hun gewenne van in alle hunne werken volgens de reden te handelen; het welk niet alleen moet invloed hebben op de kunsten en weetenschappen, welke het voorwerp hunner verontlediging zyn, maar zelfs eenen grooten spoorslag weezen kan, om te komen tot het bestendig geluk, waar voor den mensch geschapen is (284).

§. 1259.

(284) Eene van de schaadelykste stellingen is dat men niet mag redeneeren met de kinderen; zy is de reden dat men, in plaats van het denkvermoogen der kinders te versterken, het zelve verslapt, en dat er zoo veele jongelingen geleyd worden door eenen hoop vooroordeelen, van welke zy zelden of nimmer bevryd worden. Allen menschenkenner weet dat het kind alreede van zyne teedere jaaren aan redeneering vatbaar is, en dat men hem van toen af kunsten en weetenschappen kan beginnen te leeren; als zy maar op eene behoorlyke wys voorgedragen worden, als men, door de verwisseling van zaaken, in hem steeds eene nieuwe genegenheyd verwekt, en zyne aandacht en zynen yver niet vermindert, door zich te lang met de zelfde stof op te houden, en als men zich in allen deele schikt naar zyne kinderlyke jaaren. Dusdaanig onderwys moet niet alleen nuttig, maar zelf zeer genoegelyk zyn aan een kind: want geschiedkundige verhaalen zyn hem aangenaam, en doen hem de zaaken die het hoort vergelyken met de geene die het ziet; de zedeleer doet hem wederkeeringen maaken op zich zelve; en de wonderheden van de wereld boezemen hem voor den schepper eenen diepen eerbied in. Hoe ge-

§. 1259. Indien nu eene goede leérwys zoó voordeeligen invloed heeft op de kunsten, weetenschappen, en zeden; zoó moet eene slechte leérwys het tegenstrydig te wege brengen: en dus is het niet te verwonderen, dat eene spraakkunst, welke niets inhoud dan wilkeurige wetten, de jongelingen niet alleén gewent van nooyt reden te geeven van het geen zy in deze eérste jaaren doen; maar oók, het geen meér is, dat zy hun deze slechte wys, van alles door gezag of eenige niets beduydende woorden te beslissen, zoódaanig inboezemt, dat zy hun niet zelden tot regel dient voor het overig van hun leven.

§. 1260. Uyt het tot nu toe bygebragte blykt dan zonneklaar dat het niet genoeg is dat deze of geene spraakkunst, zonder naauwkeurig onderzoek en overleg, den belgischen volke opgedrongen worde; maar zy moet, om onze eéuw en ons vaderland weirdig te zyn, noódwendig, als alle andere werken geschikt voor de verbetering der zielkragten, het kenmerk der reden draagen.

§. 1261. 1. Vervolgens moeten alle de regels, welke die spraakkunst bevat, uyt den aard der taal zelve geput zyn.

« De spelregels, zegt Weiland (285), zyn

gelukkig ware Belgenland, indien het onderwys aldaar overal op eene dusdaanige wys ingerigt ware!

(285) Nederduitsche Spraakkunst. Inleiding, §. 15.

Digitized by Google

zyn even zoó min toevallig en wilkeurig als de overige taalregels. Zy zyn veeleér op het taaleygen gegrond, moeten daar in opgezocht en daar uyt afgeleyd worden. »

§. 1262. Zoó mag deze spraakkunst geéne met de taal strydige wetten behelzen; maar moet daarentegen een stelsel inhouden dat niet wilkeurig *is*, maar waar op de taalgronden in allen deéle toepasselyk zyn. « Den taalleéraar, zegt WEILAND wederom (285), mag de taal, zoó min als den geschiedschryver de geschiedenis, naar wilkeur *inrigten*; maar beyde moeten dat geen neemen wat zy vinden, en daar by het afwykende en tegenstrydig in ieder vak opzoeken, het waar van het valsch afzonderen, en de gronden voor het eérste opgeeven. »

§. 1263. Waar uyt volgt dat alle spraakkunsten, welke den toetssteén derreden niet kunnen doorstaan, aan gebrekelykheyd onderworpen zyn, en dat de spraakkundige, welke hunne stellingen met de taalgronden niet durven of niet willen laaten beproeven, moeten verdacht zyn van de regels naar hun stelsel (*systema*) gewrongen, in plaats van hun leérbegryp op de grondregels gevestigd, te hebben; en vervolgens van niet ten nutte der reden en der waarheyd te werken: daar de spraakkunst, welke een naauwkeurig onderzoek kan verduuren, alleén de wezenlyk vereyschte hoedaanigheden in zich besluyt, en vervolgens alleén weir-

Digitized by Google

weirdig is, om als algemeéne spraakkunst aanveird te worden.

§. 1264. 2. Deze spraakkunst mag het gebruyk dat op de taalgronden steunt tegen een wilkeurig niet verwisselen. Dezen regel is aan alle zoó blykbaar, dat voordere uytbreyding onnoódig is.

§. 1265. 3. Eene spraakkunst mag, volgens den te regt beroemden taalleéraar Weiland (286), aan de natië geéne voorschriften opdringen; maar slechts de door haar zelve van tyd tot tyd gemaakte en in de oorkonden bewaarde wetten inhouden: en vervolgens moet zy geschikt zyn naar den aard van de taal des volks dat de zelve gbruyken moet.

§. 1266. 4. Gelyk de spraakkunst, waar van wy hier handelen, geschikt is ten gebruyke, niet van eenige weynige, maar van een geheél volk; zoó moeten haare regels zoódaanig zyn, dat der zelver betrachting, voor alle eénigzins geoefende, niet alleén volkomen doenelyk, maar oók het nut daar van voor hun klaarblykelyk zy (287).

§. 1267. 5. Gelyk niemand kan loóchenen dat het regt van te beslissen of eene spraakkunst geschikt is

(286) In zyne Nederduitsche Spraakkunst. Inleiding, §. 16.

(287) Siegenbeek in zyne Verhandeling over de Nederduitsche Spelling. Bl. 33.

Digitized by Google

is voor de noordelyke deélen van het koningryk uytsluytelyk aan de Hollanders toekomt, en dat zy zich daar van billyk bediend hebben: zoó zal geénen beredenden mensch aan de Belgen de magt betwisten om de spraakkunsten te verwerpen welke aan de boven genoemde taalwetten niet voldoen; en daarentegen aan te neemen de geene, welke zy zullen oordeélen de noódige vereyschten te bezitten. En gelyk nu de Hollanders en de Belgen alleén, met uytsluyting van alle andere, bevoegd zyn om voor hunne onderlinge streeken te oordeélen en te beslissen: zoó kan geéne spraakkunst als algemeén aan alle de Nederlanders noch door de Hollanders alleén, noch door de Belgen in het byzonder, opgedrongen worden; maar, om de zoó lang en zoó vuurig gewenschte eénpaarigheyd van schryfgebruyk in geheél het koningryk te bekomen, moeten de Hollanders en de Belgen te zamen werken tot het verveirdigen van eene algemeéne spraakkunst.

§. 1268. En om tot dit oógwit te komen is er geén beter middel voor handen dan zoó veel moogelyk in het eygenlyke der taal in te dringen en er grondstellingen uyt te trekken waar naar men zich in twyfelachtige gevallen gedraagen moet (288).

§. 1269. Alhoewel deze onontbeirlyke vereyschen-

(288) Zie Weiland. Nederduitsche Spraakkunst. Inleiding, §. 2^de.

Digitized by Google

eyschten aan de opmerkzaamheyd der wysgeirige taalkenneren niet zouden moogen ontglipt hebben, is men het nogtans niet eéns nopens de in de zuydelyke deélen des koningryks in te voeren spraakkunst. Zeér veele Belgen willen dat de nederduytsche taal in Belgenland geschreven worde op den zelfden voet als voor de vereéniging met Holland; eenige, doch zeér weynig in getal, willen, zonder eénige verandering, de Spelkunst van SIEGENBEEK en de Spraakkunst van WEILAND stellig ingebragt hebben; daar de andere zeggen dat men onverschillig van de Hollanders en van de Belgen moet behouden het geen goed is en verwerpen het geen slecht is, en dus eene algemeéne spraakkunst vormen.

§. 1270. De eérste geeven voor reden dat de Vlaamingen naader gebleven zyn aan de oudheyd dan de Hollanders, die, zeggen zy, niet alleén zeér veele nieuwigheden in de taal gebragt hebben, als inzonderheyd nog over weynige jaaren, door het invoeren van de Spelkunst van SIEGENBEEK en der Spraakkunst van WEILAND; maar de nederduytsche taal zoódaanig veranderd hebben, dat zy, door hunne sleepende woordenvoeging, voor het meéstendeél der Belgen onverstaanbaar geworden zyn, en dat, wanneér zy nog verstaanbaar zyn, hunne taalschikking den geést als tot slaaperigheyd brengt.

§. 1271. De geene, die met aandachtigheyd geleezen hebben het geen wy in ons Eérste Boekdeél,

Digitized by Google

deél, nopens het gezag der oude in het vak der taal, gezegd hebben, zullen genoegzaam zien dat men het zelve hier te onregt inroept.

§. 1272. §. 1179. — 1189 toónden wy dat de taal voor veranderingen bloót staat, maar dat deze veranderingen moeten verbeteringen zyn; en dus als men bewyst dat de veranderingen, die de Hollanders in hunne taal gebragt hebben, waare taalverbeteringen zyn, is er geéne reden om de zelve te verwerpen.

§. 1273. Ten anderen indien men hier de oudheyd een onbepaald gezag wilde toekennen; zouden de Belgen moeten schryven met MELIS STOKE (289), den oudsten der nederduytsche geschiedenisschryvers:

Willem, die in Oest Vrieslant was,
Heeft nie mare vernomen das,
Dat sijn broeder is bleven doot.
Met sericheden herde groot
Es hi ter Zipe comen ghereden,
En hi bat om ghelede
Te comene totes broeders grave:
Maer sonder oerlof sciet hys ave,
Want hine mochts winnen niet.

§. 1274. Wat aangaat de duysterheyd en slaaperigheyd, welke sommige Vlaamingen in de woordenschikking der Hollanders vinden, moet men zeggen

(289) Rijmkronijk van Melis Stoke, met Historie- Oudheiden Taalkundige Aanmerkingen door B. Huydecoper. Tweede Deel, bl. 1, 2, 3.

Digitized by Google

gen dat zulks kan voordkomen of uyt de onkunde van de leezers of uyt die der schryvers, maar dat zy geénzins door de taalregels der Hollanders zelve kunnen gewettigd zyn. Laater zullen wy, zoó de omstandigheden het toelaaten, eene beredeneerde woordenschiking in het licht geeven, en aantoónen waar deze of geene Nederlanders van het waare punt der gezonde taalkunde afgeweken zyn.

§. 1275. Voor het overig moet men alle de goede stellingen, zonder in te zien van wie de zelve voorgedraagen zyn, aanneemen; en vervolgens ware alles van de Hollanders verwerpen, omdat het van de Hollanders komt, zekerlyk eene allerongegrondste wys van handelen.

§. 1276. De geene, die willen dat de spelregels van Siegenbeek en de Spraakkunst van Weiland stelliglyk, en zonder eénige verandering, in Belgenland ingevoerd worden, zeggen dat het nederduytsch in de noordelyke deélen tot den hoógsten trap van volmaaktheyd gestegen is, en dat men aldaar de Spelkunde van Siegenbeek en de Spraakkunst van Weiland algemeén aangenomen heeft; en dat er dus meér dan genoegzaame redens voor handen zyn, om de zelve zonder onderzoek, en dus zonder veranderingen, in de zuydelyke provinciën oók te doen volgen. Waar op wy antwoorden dat, schoón de Hollanders hunne taal, omdat zy sedert veele jaaren bynaa geéne an-

Digitized by Google

andere gebruykten, meér dan de Vlaamingen beoefend hebben, en dus beter kennen, men nogtans niet mag zeggen dat zy tot het toppunt van de volmaaktheyd gekomen is, en dus voor geéne verbeteringen meér bloót staat. Maar, genomen dat het nederduytsch aldaar tot den trap van volkomenheyd geklommen ware, volgt daar uyt dat de Spelkunst van SIEGENBEEK en de Spraakkunst van WEILAND de zelfde volmaaktheyd bereykt hebben? Zekerlyk neén; de kunsten kunnen volmaakt zyn, zonder dat de werken die er over handelen aan geéne gebreken onderhevig zyn. Daarenboven hebben de heéren SIEGENBEEK en WEILAND de onvolmaaktheyd hunner werken zelve doen kennen; en allen wysgeirigen taalkundigen moet althans daar van overtuygd zyn, sedert de uytgaaf van het Eérste Boekdeél onzer beredeneerde Nederduytsche Spraakkunst.

§. 1277. Waar uyt volgt dat wy nog wel reden hebben, om met SIEGENBEEK te zeggen, dat het groótelyks te bejammeren is, dat eene zoó schoóne en ryke taal nog niet van alle vlekken gezuyverd, en, door de verbanning van al het wilkeurige, en het leggen van stevige en onverwrikbaare grondslagen, nog op geénen vasten voet gebragt is (290).

§. 1278. Uyt het geen dat de Spelkunst van SIE-

GEN-

(290) Verhandeling over de Nederduitsche Spelling, door M. Siegenbeek. Inl., bl. 1 en 2.

Digitized by Google

GENBEEK en de Spraakkunst van WEILAND in de noordelyke deélen, voor de welke zy by uytsluyting verveirdigd geweest hebben, aangenomen zyn, volgt daar niet uyt dat de zelve, uyt haaren aard, zouden geschikt zyn, om, zonder veranderingen, en nog min zonder voorafgaande onderzoek, in de zuydelyke provincièn te kunnen ingevoerd worden. De reden, den tyd, en alle de omstandigheden vereyschen dat de Belgen zien, door hunne eygene oógen, en niet door die der Hollanders, by hoe ver de stelsels van SIEGENBEEK en WEILAND kunnen dienen als grondslag eener algemeéne spraakkunst voor geheél het koningryk der Nederlanden.

§. 1279. Vervolgens moeten de Belgen zien of de werken van SIEGENBEEK en WEILAND de boven aangewezene hoedaanigheden hebben, zonder welke geéne hoegenoemde spraakkunst in Belgenland het by haare invoering voorgesteld doel kan treffen; en dus moeten zy onderzoeken ten 1. of der zelver regels uyt den aard der taal zelve geput zyn, en of hunne werken geéne met de taalkunde strydige leérstellingen inhouden.

§. 1280. Tot dat men zal bewezen hebben dat wy in het Eérste Boekdeél onzer Nederduytsche Spraakkunst, het welk by besluyt van zyne Majesteyt, aan verscheydene genoótschappen ter onderzoeking is toegezonden, op losse gron-

den

Digitized by Google

den steunen, of dat wy uyt de opgegeevene grondstellingen valsche gevolgen trekken; zal allen redeneerenden mensch, welken ons Eérste Boekdeél met aandacht geleezen heeft, zich voor overtuygd moeten houden, dat alle de regels van de Verhandeling over de Nederduitsche Spelling van Siegenbeek en van de Spraakkunst van Weiland niet uyt den aard der taal zelve geput zyn, en vervolgens, dewyl zy niet voldoen aan dit zoó wezenlyk deél eener spraakkunst, niet kunnen dienen om, zonder verandering, in de zuydelyke provinciën ingevoerd te worden. Hoe zoud het moogelyk zyn dat de heéren Siegenbeek en Weiland in allen deéle de taalgronden tot rigtsnoer genomen hebben? daar zy somtyds niet alleén aan elkander, maar oók aan zich zelve tegenstrydig zyn, gelyk wy sedert onze laatste aflevering door laater onderzoek nog klaarder dan te vooren ondervonden hebben. Eene Inleyding is de plaats niet om die gebrekelykheden aan den dag te leggen; mits zy, eene te uytvoerige redeneering vereyschende, ons te lang zouden ophouden. Maar al geloófde men dat de spelregels van Siegenbeek en de taalregels van Weiland op de algemeéne spraakwetten steunden, en daar uyt geput waren; zoó zoud men echter aan de Belgen niet kunnen weygeren alle de vereyschten om zulks naa te vorschen: vervolgens, dat der zelver regels overeénkomstig of niet overeénkomstig zyn met de taalwetten, is het noódwendig dat de Hollanders

en

Digitized by Google

en de bevoegde overheden aan de Belgen het regt toekennen van de zelve te toetsen. Indien zy overeénkomstig zyn, zal het tot nieuwen luyster verstrekken aan alle de Hollanders in het algemeén en aan de roemryke maatschappy : Tot nut van 't algemeén en de heéren Siegenbeek en Weiland in het byzonder ; en zoó hunne taalregels bevonden worden op geéne onwrikbaare gronden gevestigd te zyn, zal uyt dit onderzoek een groót voordeél voor de taal zelve spruyten.

§. 1281. Om gelukkiglyk tot eénpaarigheyd, door de beslissing der geschilpunten te geraaken, gaven wy in het Eérste Boekdeél onzer beredeneerde Spraakkunst de grondbeginsels op, volgens welke men niet alleén de tegenwoordige, maar oók alle de toekomende geschillen van diergelyken aard beslechten kan.

§. 1282. De Hollanders moeten bewyzen dat deze onze grondstellingen met de redenkunde niet overeénstemmen, of zy moeten toestaan dat de Belgen met hun gezamenlyk, volgens die beginsels, de eénpaarigheyd bewerken : anders moeten wy hun toepassen het geen wy §. 1263 zeyden, te weeten dat zy moeten verdacht zyn van de grondregels naar hun stelsel (*systema*) gewrongen, in plaats van hun stelsel op de grondregels gevestigd te hebben ; en vervolgens van niet ten nutte der reden en der waarheyd te werken.

§. 1283. 2. Tot dat men zal aangetoónd hebbén, dat

Digitized by Google

dat een groót deél der grondstellingen, welke wy in ons Eérste Boekdeél opgegeeven hebben, valsch zyn, dat wy slecht geredeneerd hebben in de punten waar wy de Spelkunst van SIEGENBEEK en de Spraakkunst van WEILAND bestreden hebben; tot dat men zal bewezen hebben dat alle de veranderingen, welke het invoeren dier werken zoud te wege brengen, verbeteringen zyn, en dat het taalgebruyk der Belgen, voor zoó veel het tegenstrydig is aan SIEGENBEEK en WEILAND met de taalgronden niet stroókt; zullen de Belgen zich niet voor overtuygd kunnen houden, dat men, met die hollandsche werken in Belgenland in te voeren, hun gebruyk dat op goede gronden steunt, niet verwerpt, om het zelve te doen vervangen door een gebruyk, dat tegen de taalgronden strydig is.

§. 1284. 3 Opdat men, door het inbrengen van eene Nederduytsche Spraakkunst in Belgenland, aan de natie géene voorschriften opdringe, maar slechts de door haar zelve van tyd tot tyd gemaakte en in de oorkonden bewaarde wetten voordraage; zoud men, voor de zuydelyke deélen van het koningryk, den zelfden weg moeten inslaan, welken de Hollanders voor de noordelyke provinciën gevolgd hebben, alle de regels van het taalgebruyk der Belgen byeén verzamelen, de zelve met de eérste algemeén aangenomene grondstellingen beproeven, en alle de gegronde aanmerkin-

kingen aanneemen of redenkundiglyk weder-leggen, en de spraakkunst, welke die regels vervat, in de zuydelyke deélen algemeén doen volgen alleén naa dat zy de goedkeuring van de meést beschaafde en geoefendste der Belgen, en dus van belgische natië zelve, weggedraagen heeft.

§. 1285. Maar indien men nu de Spelkunst van SIEGENBEEK en de Spraakkunst van WEILAND, welker opstellers, in het verveirdigen hunner schriften. gelyk aan alle bekend is, het taalgebruyk der Belgen in acht niet genomen hebben, stellig in de zuydelyke provinciën invoerde, zonder voorder onderzoek, en dus zonder verandering, zonder toestemming der Belgen, zonder deze te laaten spreeken en hunne gegronde redenen wel te overweegen, zonder hun op eene redenlyke wys aan te toónen waar zy van het spoor der gezonde taalkunde afgeweken zyn; ware zulks eene spraakkunst invoeren welke voor Belgenland geschikt is? ware dit aan de natië de door haar zelve gemaakte wetten voordraagen, en haar eene spraakkunst doen volgen welke niets is dan haaren uytgedrukten wil? maar ware in tegendeél op zulke eene wys handelen de Belgen niet beroóven van het regt van natië? ware dit niet zeggen dat de Belgen de Hollanders als slaaven moeten volgen, en dat de Hollanders alleén de waarheyd hebben? en ware dit van de Vlaamingen niet gewelddaadiglyk vergen van de regels, waar in zy van de Hollanders verschillen en by de taal-

gron-

Digitized by Google

gronden nogtans zouden kunnen gebleven zyn, en die zy vervolgens zouden moeten behouden, ongenadiglyk te verwerpen?

§. 1286. Waar uyt volgt dat men, met de boven genoemde werken, zonder voorafgaande onderzoek en toestemming der natië, in Belgenland in te brengen, niet alleén zoud zondigen tegen de wetten die Siegenbeek en Weiland als onverwrikbaar voorgedraagen hebben, maar zelfs tegen de allerklaarste beginsels, waar óp eenen opsteller in het verveirdigen van een werk moet acht geeven; te weeten dat hy altyd wel in het óóg moet houden de persoonen voor wie hy schryft.

§. 1287. Nogtans, indien de Hollanders, welke de boven genoemde werken onderzocht hebben, de zaaken voor de noordelyke streeken als beslist aanzien, en by hunne stellingen blyven; kunnen wy hun niet doen veranderen: maar dat men ons zoud van het zelfde regt beróóven, dat zy zich zóó heyliglyk toegekend hebben, ware tegen de natuurwetten aanlóópen.

§. 1288. Uyt ons aangevoerde moet men dan het besluyt opmaaken dat de taalkundige werken van Siegenbeek en Weiland tot dusver in geénen deéle in de zuydelyke provinciën kunnen ingevoerd worden, zonder met die schriften een óógwit te willen bereyken dat men zich, by der zelver verveirdiging, niet voorgesteld heeft, en eene spraakkunst aan een volk op te dringen, wier taal-

Digitized by Google

taalregels zy niet inhoud; zonder zeér wilkeurig te werk te gaan, tegen alle reden aan te druyschen, en zich te werpen in eenen stapel van ongerymdheden.

§. 1289. Ten 4den zagen wy, dat de regels der in de zuydelyke deélen in te voeren spraakkunst zoódaanig moeten zyn, dat der zelver betrachting, voor alle eenigzins geoefende, niet alleén volkomen doenelyk, maar oók het nut daar van voor hun klaarblykelyk zy.

§. 1290. Het is niet alleén onnuttig, maar zelfs onmoogelyk hier alle de regels van Weiland en Siegenbeek te toetsen, om te zien of zy van dusdaanigen aard zyn; wy zullen enkelyk spreeken van de vervoeging der werkwoorden, die Weiland zelve een der gewigtigste gedeélten der spraakkunst noemt, en vervolgens op de volmaaktste wys moet behandelen.

§. 1291. « Men onderscheyd (291), in onze taal, « zegt den heér Weiland (292), voornaamelyk « drie rangen van werkwoorden. Die, welke tot « den eérsten rang behoóren, draagen den naam « van *ongelykvloeyende*; die van den tweéden « rang worden *gelykvloeyende*, en die van den « derden rang *onregelmaatige* werkwoorden « genoemd.

« *On-*

(291) Wy volgen, in de aanhaalingen, onze spelling, waar zulks den zin niet verandert.

(292) Nederduitsche Spraakkunst, bladz. 122.

Digitized by Google

« *Ongelykvloeyende* werkwoorden zyn die, « welke, in de vervoeging, den wortelklinker « veranderen, en in het verleden deélwoord EN « met een voorgevoegd GE hebben: als *dryven*, « *dreef*, *gedreven*; enz. *Gelykvloeyende* worden « daarentegen zulke genoemd, welke, in alle hunne « vervoegingen, aan geéne verwisseling van wortel- « klinker onderworpen zyn, en in den onvolmaakt « verledenen tyd DE of TE, en in het verleden « deélwoord D of T, insgelyks met een voorgevoegd « GE, hebben; als *leeven*, *leefde*, *geleefd*, enz.: « en verder alle dubbelsteirtige werkwoorden; « als *bevlytigen*, *bevlytigde*, *bevlytigd*, enz.

« *Onregelmaatige* werkwoorden zyn die, welke « van de genoemde soorten, in een of ander opzigt, « afwyken, en wel die, in de onbepaalde wys, niet op « EN, maar op E, uytgaan; als *slaan* (oudtyds *slaa-* « *gen*), *sloeg*, *geslaagen*: of die noch in de onbepaal- « de wys noch in het verleden deélwoord EN, maar « in beyde E hebben; als *gaan* (oudtyds *gan-* « *gen*), *ging*, *gegaan* (oudtyds *gegangen*), *staan* « (oudtyds *standen*), *stond*, *gestaan* (oudtyds « *gestanden*), *doen* (oudtyds *daaden*), *deed*, *ge-* « *daan* (oudtyds *gedaaden*), *zien*, *zag*, *gezien*.

« Eene andere soort van onregelmaatige werk- « woorden is die, welke, in de vervoeging, van den « gewoonen regel afwykt. Zoó wyken *pleegen*, « *brengen*, *denken*, *dunken*, *koópen*, en *zoe-* « *ken*, even als *moogen*, van dien regel af, welken « zegt, dat de werkwoorden, die, in het zaa-

ke-

Digitized by Google

« kelyk deél der onbepaalde wys, geéne T hebben,
« in den eérsten en derden persoon van den
« onvolmaakt verledenen tyd der aantoónende wys,
« in het enkelvoudig getal, zonder T gebezigd
« worden: terwyl *pleegen ik plagt, hy plagt*;
« *brengen ik bragt, hy bragt*; *denken ik dacht,*
« *hy dacht*; *dunken my dacht*; *koópen ik kocht,*
« *hy kocht*; *zoeken ik zocht, hy zocht,* heeft.

§. 1292. Den heér WEILAND begint met de leérlingen in de ongelykvloeyende werkwoorden te onderwyzen; zoó omdat zy de oudste en de oorsprongelyke werkwoorden zyn, als omdat zy de aanleydende oorzaaken van zoó veele gelykvloeyende werkwoorden geweest zyn (293).

Deze reden, welke by sommige als een enkel *systema* voorkomt, tracht hy te staaven door het gezag van TEN KATE, van wien hy zyne regels ontleénd heeft.

§. 1293. Daarentegen, TEN KATE, die zekerlyk ten vollen van deze boven aangehaalde reden bewust was, geeft, in zyne Regelmaet en Rangschikking der Nederduitsche Verba, den voorrang aan de gelykvloeyende; « niet zoó zeér, zegt hy, omdat de voorige *grammatici* die als de eénige regelmaatige hebben te boek gesteld, als wel omdat ze alle de andere soorten te zamen onverge-

(293) Nederduische Spraakkunst, bladz. 123.

Digitized by Google

gelykelyk, om zoó te spreeken, in getal overtreffen (294).»

§. 1294. Schoón het aan eenige, met den eérsten oógslag, onverschillig zoud kunnen voorkomen, welke werkwoorden men vooren of achter plaatst: zullen nogtans alle de geene, die weeten, dat men, in het leéren van eene kunst of weetenschap, altyd moet gaan van het meér bekende tot het min bekende, van het min moeyelyk tot het meér moeyelyk, van het meér regelmaatig tot het min regelmaatig; dat er, om de gelykvloeyende te leéren, slechts weynig woorden vereyscht worden, daar men een groót getal regels en aanmerkingen van noode heeft, om de ongelykvloeyende te kennen, aan de orde van Ten Kate, voor die van Weiland, de voorkeur geeven; en dus, volgens de orde die de natuur zelve aanwyst, de gelykvloeyende werkwoorden voor de ongelykvloeyende verhandelen, in plaats van, met Weiland, aan de algemeéne regels de laatste plaats te geeven, en te beginnen met aan de leérlingen regels voor te schryven, welke maar aan een kleyn getal werkwoorden toepasselyk zyn.

§. 1295. Al of het voor Ten Kate, in zyne Aen-

(294) Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Sprake. I Deel, blads. 548.

Digitized by Google

Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Sprake, alwaar hy schryft voor de geene die alreéde in hunne taal ver gevoorderd zyn, onverschillig geweest hadde, van de ongelykvloeyende of de gelykvloeyende voor aan te plaatsen; zoud het nogtans voor Weiland zoó niet kunnen weezen, omdat hy schryft voor weynig geoefende, en de rangschikking moet volgen die best geschikt is, om hun wel en gemakkelyk de regels te leéren: niettegenstaande heeft hy de orde van Ten Kate, niet alleén zonder voldoende reden, maar zelfs tot naadeél der leérlingen, veranderd.

§. 1296. Dat men de gelykvloeyende en de ongelykvloeyende werkwoorden beschouwe zoó men wilt, de ongelykvloeyende zyn toch altyd maar uytzonderingen, ten aanzien van de gelykvloeyende; en, gelyk het betaamt, dat men de algemeéne regels voor de uytzonderingen voordraage, als men regelmaatig met beginnende wilt te werk gaan, zoó moet men noódzaakelyk de gelykvloeyende voor de ongelykvloeyende leéren.

Dit is het geen gedaan heeft den heér G. van Lennep, in zyne vertaaling van de Nederduitsche Spraakkunst van Weiland, alwaar hy noódig gevoordeéld heeft de orde van denen schryver te veranderen.

§. 1297. Volgens de regels der verdeéling, mag eén en het zelfde werkwoord, als het maar

op

op eéne wys vervoegd word, slechts tot eénen rang kunnen gebragt worden.

§. 1298. Nogtans zoud men de werkwoorden *kunnen*, *moeten*, welke WEILAND onder de onregelmaatige plaatst, oók tot de ongelykvloeyende kunnen brengen; omdat zy, in de vervoeging, den wortelklinker veranderen, en in het verleden deélwoord EN met een voorgevoegd GE hebben. Iedereén zoud het woord *willen*, dat heeft *wilde*, *gewild*, gelykvloeyende noemen; en echter is het zelve by WEILAND onder de onregelmaatige gerekend.

§. 1299. De werkwoorden *braaden*, *laaden*, *scheyden*, *lagchen*, *bakken*, *wreeken*, *heéten* (noemen), *bannen*, *maalen* (in eenen molen), *spannen*, *spouwen*, zouden onder de onregelmaatige moeten komen; mits men de zelve noch tot de ongelykvloeyende, noch tot de gelykvloeyende kan brengen. Zy kunnen onder de ongelykvloeyende niet gerekend worden; dewyl zy in den verledenen tyd der aantoónende wys, waar zy hebben *braadde*, *laadde*, enz., den wortelklinker niet veranderen: en onder de gelykvloeyende kan men de zelve niet rangschikken; omdat zy in het lydende byvoegelyk naamwoord niet eyndigen op D of T, maar op EN. Niettegenstaande zyn de zelve door WEILAND onder de ongelykvloeyende geplaatst.

§. 1300. Oók zal niemand loóchenen, dat de onderscheydene rangen, willen zy het doel der ver-

verdeéling raaken, gemakkelyk moeten kunnen onderscheyden worden. Dat dit zoó niet is blykt uyt het reéds gezegde, en het verschil dat men, hier omtrent, vind tusschen WEILAND en TEN KATE, en tusschen WEILAND en SIEGENBEEK.

§. 1301. TEN KATE telt de werkwoorden *gaan*, *staan*, *brengen*, *denken*, *dunken*, *koópen*, *zoeken*, *willen*, onder de ongelykvloeyende; daar WEILAND de zelve onder de onregelmaatige rangschikt. In het Woordenboek voor de Nederduitsche Spelling van SIEGENBEEK, word *brengen*, met alle zyne zamengestelde, ongelykvloeyende genoemd; terwyl WEILAND, gelyk wy komen te zien, het zelve onder de onregelmaatige telt.

§. 1302. By TEN KATE is *werken* onregelmaatig, en, volgens de voorschriften van WEILAND zelve, zeker niet te onregt; dewyl het, zoó wel als *brengen*, *denken*, enz., van dien regel afwykt, welke zegt dat de werkwoorden, die, in het zaakelyk deél der onbepaalde wys, geéne T hebben, in den eérsten en derden persoon van den onvolmaakt verledenen tyd der aantoónende wys, in het enkelvoudig getal zonder T gebezigd worden, alwaar het heeft *ik*, *hy wrocht*: en, ver dat men dit woord by WEILAND onder de onregelmaatige zoud aantreffen, vind men het zelve, in zyn Taalkundig Woordenboek, met den naam van ongelykvloeyende bestempeld.

§. 1303. Onder welke rangen zal den leérling brengen de woorden *vriezen*, *verliezen*, *leggen*, zeg-

Digitized by Google

zeggen, *komen*, *weeten*? daar hy de zelve onder de onregelmaatige niet ontwaart, en de vier eérste, behalve den wortelklinker, nog hunnen daar op volgenden medeklinker veranderen; en de laatste hunnen wortelklinker tegen eenen anderen klinker verwisselen, met byvoeging daarenboven van eenen medeklinker (295).

§. 1304. Uyt de Spraakkunst van WEILAND kan men zien, dat alle de werkwoorden, welke, in het een of ander opzigt, van de ongelykvloeyende en van de gelykvloeyende afwyken, onder de onregelmaatige behoóren: maar het is klaar dat dit niet genoeg is, om de zelve te leéren verbuygen; men moet zeggen hoe zy in den verledenen tyd, in het lydende deélwoord, enz., hebben. Echter vind men by WEILAND den verledenen tyd van *moeten*, *kunnen*, *willen*, enz., niet; noch het lydende byvoegelyk naamwoord van *pleegen*, *brengen*, *denken*, *dunken*, *koópen*, *zoeken*, *kunnen*, *willen*, *moogen*, *moeten*: of WEILAND wilt zeggen dat alle die onregelmaatige werkwoorden, hier in, de gelykvloeyende of de ongelykvloeyende volgen, dat kan den leérling niet weeten.

§. 1305. Voor de aangevoerde en andere redenen,

(295) *Vriezen* heeft *vroor*, *gevroren*; *verliezen*, *verloor*, *verloren*; *leggen*, *leyde*, *geleyd*; *zeggen*, *zeyde*, *gezeyd*; *komen*, *kwam*; *weeten wist*.

Digitized by Google

nen, hebben wy in onze Nederduytsche Spraakkunst, over eenigen tyd van de pers gekomen, de ongelykvloeyende werkwoorden onder de onregelmaatige geplaatst, zoó als gedaan hebben de Nederduytsche Taalleéraaren A. Mooren; R. van der Pijl, die in het algemeén de Spraakkunst van Weiland volgt; O. R. F. W. Winkelman; J. des Roches; enz.: de hoógduytsche J. C. Gottsched; J. V. Meidinger; M. Junker; en den taalkundigen E. Zeydelaar, die in zynen Hoogduitschen Spraakmeester van prof. J. C. Gottsched niet nuttig geoordeéld heeft de orde van dezen schryver te veranderen; enz.: en de engelsche V. J. Peyton, William Cobbett, Gidolph, Dilworth, J.-G. Hagen, Lavery, enz. (296).

§ 1306. Maar over de onderscheydene slagten van werkwoorden is genoeg gezegd, om te zien dat den leérling, omtrent de zelve, niet gemakkelyk een klaar denkbeeld opvatten kan; wy zullen thans overgaan tot de onderscheydene soorten

(296) Zie voorders Grammaire de la Langue Flamande, à Bruxelles, chez Jean-Baptiste de Leeneer. M. D. CC. I; English Grammar, by Lendley Murray. The 25th Edition, 1814; Grammaire Angloise-françoise par Mr Miége et Boyer, revue, etc. par Mr Mather Flint; Nouvelle Grammaire Angloise par Paul Festeau. 1675; a Short Introduction to English Grammar. London, printed for J. Dodsley, and T. Cadell, M D CC LXXI.

Digitized by Google

ten van ongelykvloeyende werkwoorden, die Weiland zeér wydloópig verhandelt.

§. 1307. « De *ongelykvloeyende* werkwoorden, « zegt hy, worden in eenige soorten verdeéld. De « *eérste* soort bevat zulke, welke, in den onvol- « maakt verledenen tyd en in het lydende deélwoord, « der zelfden klinker aanneemen. En deze maaken « by ons het groótste getal uyt. De verwisseling « hunner klinkers geschied op de volgende wys:

« 1. De ɪ gaat over in den zachten langklinker « ɛ: als *blyven, bleef, gebleven; stryden, streed, « gestreden*, enz.

« 2. De uʏ, ɪɛ, en de zachte lange ɛ gaan over « in de zachte lange o: als *sluyten, sloot, ge- « sloten; schieten, schoot, geschoten; beweegen, « bewoog, bewogen*; enz.

« 3. De korte ɪ en de korte scherpe ɛ gaan « over in de zachte korte o: als *vinden, vond, gevon- « den; bersten, borst, geborsten; schenden, « schond, geschonden.*

« Tot de *tweéde* soort van ongelykvloeyende « werkwoorden behoóren die, welke alleén in « den onvolmaakt verledenen tyd van wortel- « klinker veranderen; terwyl dezen by het lydende « deélwoord behouden blyft. By deze soort van « werkwoorden geschied de verwisseling van den « klinker op de volgende wys:

« 1. Den zachten langklinker ɛ gaat over in « ɑ: als *eeten, at, geëeten*; doch, om de welluy- « dendheyd, thans (en misschien omdat men oulings « óók *geeten* voor *eeten* zeyde) *gegeeten.*

« 2. Den

Digitized by Google

« 2. Den langklinker A, voor D, F, T, Z, staande,
« verandert in IE: als *raaden*, *ried* (oók *raadde*),
« *geraaden*; *slaapen*, *sliep*, *geslaapen*; *laaten*,
« *liet*, *gelaaten*; *blaazen*, *blies*, *geblaazen*; enz.

« 3. Den langklinker A, voor G, R, V, en Y,
« verandert in OE: als *draagen*, *droeg*, *gedraagen*;
« *vaaren*, *voer*, *gevaaren*; *graaven*, *groef*, *ge-*
« *graaven*; *waayen*, *woey*, (niet zelden oók
« *waayde*), *gewaayd* (oulings *gewaayen*).

« 4. De korte A voor L en S gaat over in IE: als
« *vallen*, *viel*, *gevallen*; *wasschen*, *wiesch*, *gewas-*
« *schen*. Zoó oók *wassen* (groeyen), *wies*, *gewassen*.

« 5. De korte A voor N verandert in I of O:
« als *hangen*, *hing* of *hong*, *gehangen*; *vangen*,
« *ving* of *vong*, *gevangen*.

« 6. De korte O, de harde lange oó, en OE gaan
« over in IE: als *houden* (oulings *holden*), *hield*,
« *gehouden* (oulings *geholden*); *worden*, *wierd*
« en *werd*, *geworden*; *loópen*, *liep*, *geloópen*;
« *roepen*, *riep*, *geroepen*.

« Tot de *derde* soort brengt men die werk-
« woorden, welke, zoó wel in den onvolmaakt
« verledenen tyd, als in het lydende deélwoord,
« van wortelklinker veranderen; doch in elk van
« deze op eene byzondere wys, by voorbeeld:

« 1. De zachte lange E gaat, in den onvolmaakt
« verledenen tyd, op A over, en, in het lydende
« deélwoord, op de zachte lange O: als *beveelen*,
« *beval*, *bevolen*; *breeken*, *brak*, *gebroken*; *stee-*
« *ken*, *stak*, *gestoken*.

« 2. De

Digitized by Google

« 2. De zelfde E gaat, in den onvolmaakt verle-
« denen tyd, tot OE en de zachte lange O, en,
« in het lydende deélwoord, tot de laatste over:
« als *scheeren*, *schoer*, *schoor*, *geschoren*; *zwee-*
« *ren*, *zwoer*, *zwoor*, *gezworen*.

« 3. De korte I verandert, by den onvolmaakt
« verledenen tyd, in A, en, by het deélwoord,
« in de zachte lange E: als *bidden*, *bad*, *ge-*
« *beden*; *zitten*, *zat*, *gezeten*; *liggen*, *lag*,
« *gelegen*.

« 4. De scherpe korte E gaat, in den onvol-
« maakt verledenen tyd, op IE of de korte O, en
« in het deélwoord, op de laatste over: als *helpen*,
« *hielp*, *holp*, *geholpen*; *sterven*, *stierf*, *storf*,
« *gestorven*; *werven*, *wierf*, *worf*, *geworven*.

« De *vierde* soort bevat die werkwoorden,
« welker onvolmaakt verledenen tyd, door ver-
« loóp, reéds gelykvloeyende geworden is: als
« *bakken*, *bakte* (oulings *biek*), *gebakken*; *braa-*
« *den*, *braadde* (oulings *bried*), *gebraaden*;
« *lagchen*, *lachte* (oulings *loech*), *gelagchen*:
« *maalen*, *maalde* (oulings *moel* of *mol*), *gemaa-*
« *len*; *heéten* (noemen), *heétte* (oulings *hiet*),
« *geheéten*; *spouwen*, *spouwde* (oulings *spieuw*),
« *gespouwen*; *wreeken*, *wreekte* (oulings *wrak*,
« *wrok*), *gewroken*; enz. »

§. 1308. Den leérling, naa deze voorschriften gezien te hebben, mag er uyt besluyten, dat alle de werkwoorden, die de wortelklinkers en uyt-gaan-

gangen van de boven aangehaalde werkwoorden hebben, de zelfde veranderingen ondergaan, als het tegenstrydig in de andere regels van WEILAND niet gezegd word; of hy mag zulks niet besluyten. In het laatste geval, zyn de regels van WEILAND onnutlig. In het eérste zal den leérling natuurlyker wys *knyzen* vervoegen als *wyzen*; *fruyten*, *spuyten* als *sluyten*; *wieden* als *zieden*; *kniezen*, *niezen* als *kiezen*; *tellen*, *vellen* als *zwellen*; *hinken* als *zinken*; *beeven*, *sneeven*, *weeven*, *zweeven* als *geeven*; *gaapen*, *raapen* als *slaapen*; *raazen* als *blaazen*; *knaagen*, *vaagen* als *draagen*; *baaren*, *spaaren*, *bewaaren* als *vaaren*; *laaven* als *graaven*; *naayen*, *maayen*, *paayen*, *praayen*, *saayen* als *waayen*; *brallen* als *vallen*; *bassen* als *wassen*; *spouden* als *houden*; *brouwen*, *klouwen*, *rouwen*, *schouwen* als *houwen*; *sloópen* als *loópen*; *kweelen* als *beveelen*; *deeren*, *smeeren*, *weeren* als *zweeren*; *derven* als *sterven*; enz.; enz.; enz.: en dus zal hy maaken van *fruyten froot*, *gefroten*; van *tellen tol*, *getollen*; van *beeven baf*, *gebeeven*; van *gaapen giep*, *gegaapen*; van *raazen ries*, *geraazen*; van *knaagen knoeg*, *geknaagen*; van *baaren boer*, *gebaaren*; van *naayen noey*, enz.; enz.

§. 1309. Uyt het aangehaalde is het volkomen blykbaar, dat het voor den leérling onmoogelyk is te zien welke werkwoorden tot de gelykvloeyende en welke tot de ongelykvloeyende behoóren. Maar al zeyde men hem nog welke werkwoorden

den gelykvloeyende en welke ongelykvloeyende zyn; waar uyt zoud hy, met zekerheyd, kunnen zien tot welke onderhoórige soorten alle de ongelykvloeyende behoóren? daar somtyds verscheydene woorden, die den zelfden wortelklinker hebben, elk op eene onderscheydene wys verbogen worden, als *beweegen*, *eeten*, *beveelen*, *scheeren*, die hebben *bewoog*, *bewogen*; *at*, *geëeten*; *beval*, *bevolen*; *schoer*, *schoor*, *geschoren*, zonder dat WEILAND het minste teéken geeft, waar uyt den leérling kan zien, als hy een ongelykvloeyende werkwoord vind dat in het zaakelyk deél met de zachte lange E gespeld word, gelyk welk van deze woorden hy het zelve moet vervoegen. Laat ons hier tot voorbeeld neemen de woorden *treeden*, *vreeten*, *neemen*, *steelen*, *meeten*, *leesen*, enz.: hy zal, door de regels van WEILAND, niet kunnen weeten of hy moet zeggen *trood*, *getroden*; *trad*, *getreeden*; *trad*, *getroden*; of *troed*, *trood*, *getroden*; enz.

§. 1310. Welken persoon, die de taal moet leéren, kan door de boven aangevoerde regels van WEILAND weeten hoe *scheppen* (voordbrengen), *heffen*, enz., in den verledenen tyd en in het lydende byvoegelyk naamwoord hebben? daar men gewis, onder de voorgaande verwisselingen van wortelklinkers, niet gevonden heeft dat de scherpe E immer op IE en A, of op IE en de zachte lange E overgaat.

§. 1312.

Digitized by Google

§. 1311. WEILAND rekent onder de vierde soort van ongelykvloeyende de werkwoorden, die in de eene gedaante gelykvloeyende en in de andere ongelykvloeyende zyn; maar om welke reden heeft hy die werkwoorden eérder onder de ongelykvloeyende dan onder de gelykvloeyende geplaatst? Deze hadden zeker, in de verdeéling van WEILAND, wel eenen byzonderen rang moogen uytmaaken; indien zy, gelyk wy reéds getoónd hebben, door de bepaalingen welke WEILAND geeft, onder de onregelmaatige niet begrepen waren.

§. 1312. Ten anderen wat moet den eérst beginnenden denken van dezen ENZ., dien hy op het eynde der vierde soort van ongelykvloeyende werkwoorden vind? waar gaat hy de overige werkwoorden van de zelve gaan zoeken? of door welke regels gaat hy der zelver kundig worden?

§. 1313. « Uyt de onvolmaakt of volmaakt verledene tyden der ongelykvloeyende werkwoorden, « zegt den heér WEILAND, spruyten naamwoorden voord, waar van wederom werkwoorden « gevormd worden, welke altyd gelykvloeyende « zyn, en, in hunne beteékenis, met het naam- « woord overeénkomen, waar van zy afgeleyd « zyn. Zoó komt, by voorbeeld, van *gaf*, zynde « den onvolmaakt verledenen tyd van *geeven*, « het naamwoord *gaaf*, *gave*, en hier van het « gelykvloeyende werkwoord *begaaven*. Zoó óók komt

« komt van *mat*, den onvolmaakt verledenen tyd « van *meeten*, het zelfstandig naamwoord *maat*, « *mate*, waar van het byvoegelyk naamwoord « *maatig*, en hier van wederom het gelykvloeyende « werkwoord *maatigen*, *maatigde*, *gemaatigd*. « Op gelyke wys is van *voer*, den onvolmaakt « verledenen tyd van *vaaren*, het zelfstandig *voer*, « (een voer hooy) afkomstig; en van daar het « gelykvloeyende werkwoord *voeren*, dat is doen « vaaren. Even zoó komt van *zoog*, den onvol- « maakt verledenen tyd van *zuygen*, het zelf- « standig *zog*, waar van het gelykvloeyende *zoogen*, « dat is laaten zuygen.

« Somwylen worden oók van den tegenwoor- « digen tyd der ongelykvloeyende werkwoorden « zelfstandige naamwoorden afgeleyd, waar van « wederom gelykvloeyende werkwoorden gevormd « worden. Zoó komt, by voorbeeld, ons woord « *krygen* (kryg voeren), *krygde*, *gekrygd*, van « het zelfstandig naamwoord *kryg*, en dit van « het ongelykvloeyende *krygen*, *kreeg*, *gekregen*. « Even zoó komt ons *slaagen*, *slaagde*, *geslaagd*, « van *slag*, en dit van *slaan* (oulings *slaagen*), « *sloeg*, *geslaagen* (297).

« Eyndelyk moet hier by nog, als eenen alge- « meénen regel, aangemerkt worden, dat de werk- « woorden, welke van naamwoorden afgeleyd worden

(297) L. Ten Kate, D. II, bl. 16 en verv.

Digitized by Google

« worden, gelykvloeyende zyn: als *tafelen, tafelde,*
« *getafeld*, van *tafel*; — *pennen, pende, gepend,*
« van *pen*; — *herbergen, herbergde, geherbergd,*
« van *herberg*; — *bevlytigen, bevlytigde, bevly-*
« *tigd*, van *vlytig*; — *verwelkomen, verwel-*
« *komde*, *verwelkomd*, van *welkom*; enz. »

§. 1314. Uyt het aangehaalde ziet men, dat het by WEILAND eenen algemeenen regel is, dat de werkwoorden, welke van naamwoorden afgeleyd worden, gelykvloeyende zyn.

§. 1315. Om dezen regel uytvoerlyk te maaken, hadde WEILAND een zeker en onfeylbaar teeken moeten geeven, om te bepaalen welke werkwoorden van de zelfstandige naamwoorden afstammen en welke niet; maar, aangezien diergelyke regels van afleyding in zyne Nederduitsche Spraakkunst niet aan te treffen zyn, zal den leerling altyd maar geheel onzeker kunnen voordgaan, zoo haast als er zich de minste twyfelachtigheyd voordoet.

§. 1316. Indien men uyt de voorbeelden van WEILAND niet gezien had, dat de werkwoorden *beveelen, blaazen, steeken, stryden, vangen, vallen*, ongelykvloeyende zyn: zouden men reden hebben, om de zelve van de naamwoorden *bevel, blaas, steek, stryd, vang, val*, af te leyden; en by gevolg die, naar den boven aangewezen regel van WEILAND onder de gelykvloeyende te plaatsen.

§. 1317.

Digitized by Google

§. 1317. Omtrent de woorden *bederven*, *fluyten*, *kerven*, *kluyven*, *knypen*, *melken*, *pluyzen*, *schynen*, *stoóten*, *verliezen*, *vlieten*, enz., zal den leérling eene meérdere moeyelykheyd ontmoeten. Hy kan niet weeten of Weiland de werkwoorden *bederven*, *fluyten*, enz., afleyd van *bederf*, *fluyt*, enz., of niet: daar dezen schryver de werkwoorden *baaden*, *baanen*, *bevlytigen*, *boómen*, *doópen*, *dyken*, *gryzen*, *hoóren*, *huuren*, *krygen* (kryg voeren), *pennen*, *zwarten*, enz., afleyd van de naamwoorden *bad*, *baan*, *vlyt*, *boóm*, *doóp*, *dyk*, *grys*, *oór*, *huur*, *kryg*, *pen*, *zwart*, enz.; en daarentegen de zelfstandige naamwoorden *begin*, *blyk*, *raad*, *sluyk*, *sluyp*, *snuyf*, *spruyt*, *trek*, *wil*, enz., doet afstammen van de werkwoorden *beginnen*, *blyken*, *raaden*, *sluyken*, *sluypen*, *snuyven*, *spruyten*, *trekken*, *willen*, enz. Men moet zeker groóte moeyte hebben, om te verstaan waarom *hoóren* eérder afstamt van *oór*, dan *blyken* van *blyk*; *doópen* van *doóp*, dan *spruyten* van *spruyt*; *zwarten* van *zwart*, dan *snuyven* van *snuyf*; enz.; enz.

§. 1318. Wilt Weiland zeggen, gelyk Ten Kate (298), dat *zwarten*, *blaauwen*, enz., voordkomen van *zwart*, *blaauw*, enz., omdat *zwarten*, een-

(298) Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Spraake. II deel, bladz. 11.

Digitized by Google

eene stof om te *zwarten*, *blaauw* eene stof om te *blaauwen*, enz., veronderstellen; zoó zal den leérling ligtelyk denken dat *snuyven* gelykvloeyende is, omdat men van gelyken, om te *snuyven*, *snuyf* veronderstelt: want men moet zoówel *snuyf* hebben om te *snuyven* als *zwart* om te *zwarten*, enz. Niettegenstaande zyn *zwarten* en *blaauwen* gelykvloeyende, en *snuyven* is ongelykvloeyende.

§. 1319. In het Nederduitsch Taalkundig Woordenboek door P. Weiland, by het woord *fluyten*, vind men het volgende:

« B. Huydecoper acht *fluyten*, afkomstig van *fluyt*, en dus gelykvloeyende: *fluyten, fluytte, gefluyt*. Fr. van Lelyveld, daartegen, houd het daar voor, dat het *fluyten met den mond*, óf het natuurlyk fluyten van den wind in de boómen of het riet, een klanknaabootsende woord is, waar van naaderhand een riet of pyp waar op men *floot*, den naam van *fluyt* bekomen heeft — dat het derhalve een oorspronglyk woord, en dus ongelykvloeyende is. »

§. 1320. Het is moeyelyk om te beslissen wie van beyde, Huydecoper of Lelyveld, gelyk heeft: nogtans zoud den leérling, om door de Spraakkunst van Weiland, de werkwoorden te kunnen leéren, in alle diergelyke moeyelykheden moeten komen; zoud eérst alle de regels der afleyding, alle de oude woorden en gebruyken der taal

taal (299) moeten kennen; in eén woord zoud eérst eenen ervaaren taalkundigen moeten zyn, eér hy van de regels van WEILAND kan gebruyk maaken.

§ 1321. Maar, genomen dat den leérling de regels der afleyding wel kende, ja, dat hy zoówel als WEILAND zelve wiste welke werkwoorden van naamwoorden afstammen en welke niet; nog zoud hy zeér dikwyls voor gelykvloeyende werkwoorden aanzien de geene die ongelykvloeyende zyn, en omgekeérd: zoó zoud hy onder de gelykvloeyende rangschikken de ongelykvloeyende werkwoorden *slaapen*, *spuyten*, *spyten*, *zweeren* (etteren), *verzinnen*, enz., die WEILAND, in zyn Nederduitsch Taalkundig Woordenboek, doet afstammen van de zelfstandige naamwoorden *slaap*, *spuyt*, *spyt*, *zweer*, *zin*, enz.; en daarentegen gelyk de ongelykvloeyende vervoegen de gelykvloeyende werkwoorden *belgen*, *blaaten*, *druylen*, *druyschen*, *gypen*, *huylen*, *kweeken*, *stelpen*, *streeven*, *wedden*, enz., die van geéne zelfstandige noch byvoegelyke naamwoorden voordkomen.

§. 1322.

(299) Den heér WEILAND zegt dat de ongelykvloeyende werkwoorden de oudste zyn. Indien den leérling dit voor een teéken name, om de ongelykvloeyende van de gelykvloeyende te onderscheyden, zoud hy, denkende dat *leeven* zoó oud is als *sterven*; *willen* als *kunnen*; *dansen* als *springen*; *gevoelen*, *hoóren* als *rieken*, *zien*; enz.; enz., de eene dezer werkwoorden, zoówel als de andere, als ongelykvloeyende kunnen beschouwen.

Digitized by Google

§. 1322. Hoe gaat men, door WEILANDS Spraakkunst, de vervoeging leéren van de werkwoorden die in de zelfde of in eene verschillige beteékenis gelykvloeyende en ongelykvloeyende zyn; als *hyschen*, *kryschen*, *maalen*, *myden*, *lyken*, *moeten*, *ryven*, *styven*, *grynen*, enz.

§. 1323. Even gelyk den leérling, door de Spraakkunst van WEILAND, niet kan kennen den verledenen tyd en het lydende byvoegelyk naamwoord van menigvuldige werkwoorden; zoó zal hy zig oók dikwyls verlegen vinden, om te weeten welke de onbepaalende wys van dezen of geenen verledenenen tyd of van dit of geen deélwoord is. Tot staaving van ons gezegde, zullen wy neemen den verledenen tyd *dronk*, *bond*, *gold*, *kwam*, *loog*, *stal*, *vlood*, *vloot*, *vrat*, *wond*, *zond*, *schiep*, *stiet*, enz., en het lydende byvoegelyk naamwoord *gebonden*, *gedoken*, *gelogen*, *gewéten*, *gezoden*, enz. Hy zoud *dronk* kunnen afleyden van *dranken*, *drinken*, *drenken*; *bond* van *binden*, *benden*, *banden*; *gold* van *gilden*, *gelden*; *kwam* van *kweemen*, *kwimmen* (en nooyt van *komen*); *loog* van *luygen*, *liegen*, *leegen*; *stal* van *stillen*, *steelen*; *vlood* van *vluyden*, *vlieden*, *vleeden*; *vloot* van *vluyten*, *vlieten*, *vleeten*; *vrat* van *vreeten*, *vritten*; *wond* van *winden*, *wanden*, *wenden*; *zond* van *zinden*, *zenden*, *zanden*; *schiep*, *stiet* van *schaapen*, *staaten*, *schoppen*, *stotten*, *schoúpen*, *stoóten*, *schoepen*, *stoeten*, *scheppen*,

Digitized by Google

pen, *stetten*; *gebonden* van *binden*, *benden*; *gedoken* van *duyken*, *dieken*, *deeken*; *gelogen* van *liegen*, *luygen*, *leegen*; *gewzten* van *wzten*, *wyten*, *witten*; *gezoden* van *zuyden*, *zieden*, *zeeden*; enz.; enz.

§. 1324. Vervolgens als den leérling eenen diergelyken verledenen tyd of een dusdaanig deélwoord heeft, zoud hy, alhoewel hy de Spraakkunst van Weiland grondig verstaa en weete, zich niet zelden in de vertaaling tegengehouden vinden; mits hy niet zoud weeten welk woord hy in het woordenboek moet zoeken.

§. 1325. Eyndelyk zal men op elk oógenblik werkwoorden ontmoeten, welke men, met het stelsel van Weiland, met geéne zekerheyd zal kunnen rangschikken, en vervolgens niet kunnen vervoegen; dusdaanige zyn: *stuyten*, *smeeden*, *slinken*, *sluyken*, *sluypen*, *toónen*, *trillen*, *rekken*, *sleepen*, *stellen*, *stuypen*, *wikken*, *kwynen*, *huylen*, *vitten*, *verguyzen*, *vellen*, *kikken*, *janken*, *betten*, *dienen*, *wryten*, *melden*, *kluyven*, *mengen*, *wuyven*, *plengen*, *kerven*, *piepen*, *klaagen*, *kneeden*, *teeren* (uytteiren), *tergen*, *stelpen*, *sissen*, *schiften*, *seffen*, *spellen*, *suyzen*, *vrikken*, *kaayen*, *keffen*, *kermen*, *pluyzen*, *pruylen*, *pryken*, enz., enz., enz.

§. 1326. Volgens Weiland, zyn het de werkwoorden *stuyten*, *smeeden*, *slinken*, *sluyken*, *sluy-*

Digitized by Google

sluypen, *toónen* (wyzen), *trillen*, *rekken*, *sleepen*, *stellen*, *stuypen*, *wikken*, enz., die den oorsprong zyn der naamwoorden *stuyt*, *smid*, *slink*, *sluyk*, *sluyp*, *toón*, *tril*, *rek*, *sleep*, *stel*, *stuyp*, *wik*, enz.; nogtans zyn de eene gelykvloeyende, en de andere ongelykvloeyende.

§. 1327. Wie zoud nu, gezien hebbende de regels welke WEILAND over de ongelykvloeyende werkwoorden geeft, en de daar op gemaakte aanmerkingen, met ons, niet moeten zeggen, dat het, voor de leérlingen, beter en gemakkelyker is, van de tweé honderd werkwoorden, getal der ongelykvloeyende, van buyten te leéren, dan alle de verdeélingen en onderverdeélingen, regels en uytneemingen daar omtrent in acht te neemen, te leéren kennen, te onthouden, en werkstellig te maaken.

§. 1328. Uyt het geen wy over de werkwoorden gezegd hebben volgt klaar, dat het niet moogelyk is, dat de Belgen, en nog min dat de vreemdelingen, door de regels van WEILAND, de kennis der nederduytsche werkwoorden zouden kunnen verkrygen.

§. 1329. Ja, ver, dat de vreemdelingen, als de Fransche of eenige andere, de werkwoorden, op die wys, zouden kunnen magtig worden; durven wy zeggen, zonder vreés van tegengespro-

Digitized by Google

sproken te worden, dat er geén eénen Hollander tot nu toe geweest is, die, door deze regels, alle de werkwoorden heeft leéren vervoegen; zy veronderstellen het geen zy moeten leéren; zyn onuytvoerlyk en vervolgens onnuttig.

§. 1330. Indien het zoó gelegen is met de regels welke door groóte taalkenners voorgêdragen, door den langen tyd als gewettigd, en met het gebruyk der Belgen bynaa volkomen overeénkomstig zyn; wat zoud men niet vinden in de geene, die met weynig overleg gemaakt, zonder veel naadenken aangenomen, en groótelyks tegen de uytspraak én schryfwyze der Belgen strydig zyn?

§. 1331. Hoe zoud het nut van de regels, die Weiland en Siegenbeek voorschryven, aan de Belgen klaarblykelyk kunnen zyn? daar elk een weet, dat die schryvers de taal onzer streeken nooyt in het oóg gehonden hebben, waarom het geénzins te verwonderen is dat zy in verscheydene punten met de Belgen verschillen; daar het uyt het Eérste Boekdeél onzer Nederduytsche Spraakkunst klaar te zien is, dat Weiland en Siegenbeek (300), in verscheydene gevallen, op de taal-

(300) Om zich hier van te overtuygen, kan men inzonderheyd inzien het geen wy over de klanken IE en Y gezegd hebben.

Digitized by Google

taalgronden niet steunen, maar op eygen goeddunken; daar de Belgen niet zelden eene schryfwys zouden moeten verlaaten, die door de eérste beginsels der taal gewettigd is, om de zelve te verwisselen tegen een gebruyk waar voor niet alleén geéne genoegzaame redenen pleyten, maar dat zelfs tegen de algemeén aangenome gronden aanloópt, en alleén aan wilkeurigheyd zyn aanwezen verschuldigd is; eyndelyk, daar wy in de Inleyding van ons Eérste Boekdeél getoónd hebben, dat de Spraakkunst van WEILAND een groót getal stellingen inhoud, die niet alléen valsch en ongerymd zyn, maar die noódzaakelyk moeten strekken, om het verstand der jonge lieden te verbysteren, in plaats van het zelve te ontwikkelen.

§. 1332. Waar uyt genoegzaam te zien is de noódzaakelykheyd van eene nieuwe overziening van de Spelkunst van SIEGENBEEK en van de Spraakkunst van WEILAND; en tevens de ongerymdheyd, zoówel van de geene, die willen dat men die werken, zonder onderzoek en verandering in Belgenland invoere, als van de geene, die, door eene fransche vertaaling van de zelve, het nederduytsch zouden willen leéren, als men, in eenige nederlandsche schoolen, door de Spraakkunst van G. VAN LENNEP poogt te doen.

§. 1333.

Digitized by Google

§. 1333. Volgens het vyfde vereyschte, of de laatste der vyf eygenschappen, welke eene Spraakkunst moet hebben, om in Belgenland ingevoerd te worden, moet men de Belgen als kiezers van de spraakkunst voor de zuydelyke deélen erkennen; en, zoó men eene algemeéne Spraakkunst wilt invoeren, welke, volgens den wensch van allen waaren taalvriend geschikt zy voor geheél het Nederland, vereyscht de natuur der zaak, dat de Belgen en de Hollanders te zamen werken en van beyde kanten taalkundige kiezen, welke zich met het verveirdigen eener op reden gevestigde Spraakkunst onledig houden.

§. 1334. En zoó wy Belgen, van den eenen kant, bereyd zyn, niet alleén over te neemen van Weiland en Siegenbeek al het geen goed bewezen is; maar zelfs van hun een onbepaald gezag toe te kennen in alle punten, welke men, naa het noódig onderzoek, niet zal getoónd hebben met de algemeén aangenomene taalwetten tegenstrydig te zyn: moogen wy, van den anderen kant, oók vereyschen dat de Hollanders toestaán dat de Belgen Siegenbeek en Weiland niet volgen in de gevallen, waar het gebruyk der Vlaamingen overeénkomstig is met de taalgronden, en dat het geen dier spraakkunstenaaren daar tegen aanloópt.

§. 1335. Maar dat de Hollanders de voor hun uyt-

uytzonderlyk verveirdigde schriften aan de Belgen opdringen, is tegenstrydig aan het geen wy boven zagen, is niet billyk, maar onredenlyk te werk gaan. Dit zoud nogtans plaats hebben, indien men te werk ginge volgens het gevoelen van de geene, die zeggen dat men de Spelkunst van Siegenbeek en de Spraakkunst van Weiland in Belgenland, zonder het minste onderzoek (301) of de minste verandering, algemeén moet doen volgen.

§. 1336. Vervolgens is het ten overvloede bewezen, dat men, met onbepaaldelyk de Spelkunst van Siegenbeek en de Spraakkunst van Weiland in te brengen, tegen alle regt en reden, de Hollanders als beoordeélaaren van de Spraakkunst voor Belgenland aanziet, deze eene magt toeschryft op welke zy geéne aanspraak hebben, en dus tegenstrydig te werk gaat met de allerklaarste stelregels van Siegenbeek en Weiland zelve, en met het vyfde vereyschte voor het invoeren eener spraakkunst in het zuydelyk gedeélte van het koningryk.

§. 1337.

(301) Aan de geene, die ons vraagen waarom wy, met de Hollanders, niet schryven *talen*, *tijd*, *zuiver*, enz. ? zouden wy, op onze beurt, kunnen vraagen waarom zy het schryfgebruyk van hun vaderland verlaaten, om dat der Hollanders over te neemen, zonder dat men bewezen heeft, dat het laatste beter is dan het céríte ?

Digitized by Google

HEDENDAAGSCHE SPELLING EN TAALGRONDEN DER HOLLANDERS.

§. 1337.

« Het groót oógmérk, zegt SIEGENBEEK bl. 1 K. (302), 't welk men zich by het spreeken en schryven voorstelt, is om zyne gedachten door andere duydelyk, volkomen, en gemakkelyk te doen

(302) Wanneér wy, zonder eenig byzónder werk te naamen, ons op het gezag der tweé beroemde taalkundige WEILAND en SIEGENBEEK beroepen, moet dit verstaan worden van de *Nederduitsche Spraakkunst, door* P. WEILAND, *uitgegeven in naam en op last van het staatsbestuur der bataafsche republiek. Te Amsterdam, by* JOHANNES ALLART, MDCCCV; en van de *Verhandeling over de nederduitsche spelling, ter bevordering van eenparigheid in dezelve, door* MATTHYS SIEGENBEEK, *Hoogleeraar in de Nederduitsche Letterkunde te Leyden: uitgegeven in naam en op last van het staatsbewind der bataafsche republiek. Tweéde druk. Te Amsterdam, by* JOHANNES ALLART, MDCCCV. Die hollandsche taalleéraaren, naamelyk WEILAND en SIEGENBEEK, hebben elk een uyttreksel van hun werk in het licht gegeeven: den eérsten onder de benaaming van *Nederduitsche Spraakkunst ten dienste der scholen, te Amsterdam, by* JOHANNES ALLART, MDCCCVI; en den tweéden onder den titel van *Kort Begrip der Verhandeling over de Nederduitsche Spelling, uitgegeven in naam en op last van het staatsbewind der bataafsche republiek; ten dienste der scholen. Te Amsterdam, by* JOHANNES ALLART, MDCCCV. Wanneér wy deze laatste werken aanhaalen, teekenen wy dit kortheyds halve door *Kort B*, of *K*. aan.

Digitized by Google

doen bevatten. De waarheyd van het voorgestelde (zegt by bl. 12) is zoó klaarblykelyk, dat ik niet geloóf, dat iemand eene naadere bevestiging daar van verlangen zal.

§. 1338. « Wy zullen dus, by de opspooring van de regels der spelling en der zelver weirdeering, daar op moeten acht geeven, of, en in hoe verre zy ter bereyking van het aangewezen oógmerk, *algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd*, geschikt zyn. Op de bevoordering (SIEGENBEEK, bl. 1, K.) van dit oógmerk moeten alle regels der spelling uytloópen. Men moet het zelve dus, by het opspooren dier regelen, bestandig voor oógen houden, en daar aan, als aan eenen toetssteén, der zelver weirde en genoegzaamheyd beproeven. »

§. 1339. « Men moet, zegt WEILAND, bl. 5, (302), de regelmaatigheyd, zoó wel in het spreeken als in het schryven, in acht neemen; dewyl men door beyde het zelfde eynde bedoelt, naamelyk algemeéne verstaanbaarheyd. De laatste kan echter als noódzaakelyker beschouwd worden, dan de eérste. Deze immers bepaalt zich slechts tot weynige persoonen en tot weynige voorbygaande oógenblikken; waarom de taalfeylen, welke onder het spreeken begaan worden, voorby snellen, terwyl omstandigheden, houding, en gebaaren de duysterheyd verminderen, welke daar door anders ligtelyk zoude kunnen veroórzaakt worden. »

§. 1340.

Digitized by Google

§. 1340. « Het regt gebruyk van de schrift-teékens heeft eenen veel groóteren werkkring, zoó wel ten aanzien der persoonen, als in opzigt tot de tyden, voor welke zy geschikt zyn. En daarom is het eene dubbele verpligting, zich op regelmaatigheyd en zuyverheyd, te dezen aanzien, zorgvuldiglyk toe te leggen; dewyl iedere verwaarloózing daar van de bereyking van het oógmerk des schryvers verhindert. »

§. 1341. « Ook het denkbeeld van schoónheyd maakt het noódzaakelyk, dat men zich in eene zuyvere en regelmaatige spelling oefene. De regelmaatigheyd in de spelling is voor den goeden styl het zelfde, wat de regelmaatige teékening van de enkele deélen voor den beeldenden kunstenaar is; met dit onderscheyd alleénlyk, dat de schoónheyd by dezen de hoógste, maar by den schryver slechts eene ondergeschikte bedoeling is. Dit echter geeft den laatsten geéne vryheyd, om haar geheél te verwaarloózen; want, schoón eene spelfeyl eene schriftelyke voordragt niet zóó zeér misvormt, als de misteékening van eenig lid van een beeld zoud wanstallig maaken, zoó blyft zy nogtans eene feyl, welke men moet vermyden. »

§. 1342. In gevolge dezer grondregels, zegt SIEGENBEEK (bl. 154), dat « het op zich zelve duydelyker en regelmaatiger is, in het enkelvoud de zelfde letters te bezigen, als in het meérvoud. »

§. 1343.

Digitized by Google

§. 1343. « Over het algemeén, zegt WEILAND, in zyn Nederduitsch Taalkundig Woordenboek, Inleiding, bladz. 43, zoude men, volgens het tegenwoordig doorgaande gebruyk, kunnen vaststellen, dat die medeklinkers, welke, in de verbuyging of verlenging der woorden, noodzaakelyk zyn, óók tot uytleiters gebezigd worden, uytgezonderd de v en z. »

§. 1344. Dus behoórt men *dagelyksch, hedendaagsch, gindsch, regtsch, linksch*, in den zin van byvoegelyke naamwoorden, met *sch* te schryven; om dat men zegt *dagelyksche, hedendaagsche*, enz.: doch die zelfde woorden, als bywoorden gebezigd, vereyschen eene enkele *s*; omdat zy in deze beteékenis aan geéne veranderingen onderworpen zyn (303).

§. 1345. De regelmaat der spelling zoude in onze taal geén aenwezen hebben; indien men den zelfden klank van een en het zelfde woord, door verschillende schryfteékens uytdrukte. In dezen zin, stemmen wy volkomen toe, *dat er, in eene regelmaatige taal, maar eene wyze is om het zelfde woord naar behoóren te schryven* (304); en dat er niets regelmaatiger is dan het vol-

(303) Zie SIEGENBEEK bl. 229. Niet zelden hebben wy de gezegden van den hoógleéraar SIEGENBEEK met eenige veranderingen aan ons voorwerp toegepast, dit zal men dikwyls door *T.* of *Toepassing* aangeteekend vinden.

(304) Zie *Iets over de Hollandsche Taal*, te Gend, uyt de

volgende: *Eenen en den zelfden klank moet, in een en het zelfde woord, door een en het zelfde schryfteeken uytgedrukt worden.*

§. 1346. Op grond hier van, zegt SIEGENBEEK (bl. 155), dat men in de woorden, welke in het meérvoud de *d* vertoónen, de zelve in het eénvoud tot sluytletter moet bezigen; en stelt (bl. 163) voór regel 4 dat in woorden, welke in het meérvoud de *g* hebben, of de zelve, om hunnen duydelyken oórsprong, vereyschen, de *g* altyd haare plaats moet behouden. Men schryve dus *oóg*, *weg*, *dag* enz., als mede *magt* van *moogen*, *klagt* van *klaagen*, *bragt* van *brengen*, *pligt* van *pleegen*, *vlugt* van *vliegen*, en desgelyks in de voordere hier toe behoórende woorden: een regel (zegt hy bl. 72, K.), welks inachtneeming zeker de duydelykheyd bevoordert; » echter tegenstrydig is aan de algemeén erkende uytspraak (bl. 153), en aan het gezag der oudheyd, zoó SIEGENBEEK zelve bekent, wanneér hy, bl. 16, zegt: « Het is waar, de oudheyd hield zich meder van de uytspraak, dan thans gebruykelyk is, door de *d* en *g*, op het eynde der lettergreep, met de hardere *t* en *ch* te verwisselen. En (bl. 162) wat het gebruyk der oude, die zich, op het eynde der letter-

---

de drukkery van A. B. STÉVEN, *op de koorn-merkt. November* 1803. Bl. 31.

lettergreep, altyd van *ch* bedienden, aangaat, het zelve steunt zeker op een' goeden grond; als voldoende de *ch*, vooral wanneér de lettergreep op *t* eyndigt, beter aan den natuurlyken toón der uytspraak, dan de zachtere *g*, gelyk het zelve oók door den voorgang der Grieken, by wie wy eene soortgelyke verwisseling zagen plaats grypen, gewettigd word. Desniettegenstaande achten wy de terugroeping van het oud gebruyk onraadzaam; zoó omdat daar aan geéne nuttigheyd verknocht is, als omdat de zelve waarschynlyk het gewenschte gevolg zou missen. Wat nuttigheyd toch kan de wederkeéring tot het gebruyk der oudheyd aanbrengen; daar, by de tegenwoordige schryfwyze, den oórsprong der woorden, in stede van verduysterd, veeleér in klaarder licht geplaatst word, en het onderscheyd van klank tusschen de *g* en *ch* niet zoó in het oóg loópende is, dat de plaatsing der eérste voor de laatste eenigen merkelyken aanstoót geeft? »

§. 1347. En wie zal, met ons in de stelling van SIEGENBEEK, dat naamelyk door de beweirde schryfwyze van *d* en *g* den oórsprong der woordeu in klaarder licht geplaatst word, niet gereédelyk instemmen? Doch, om zeker te zyn, (305) of een woord of eene lettergreep, met *d*

(305) *Algemeene Gronden der Nederduitsche Taal- en Spel-*

Digitized by Google

d dan wel met *t* behoórt gesloten te worden, heeft men noódig te letten:

1. Op de afleyding, B. V.

	moet men schryven, en niet	omdat men zegt
Hand	*hant*;	*handen.*
Goed	*goet*;	*goede.*
Oud	*out*;	*oude.*
Graad, meetkundige afdeéling,	*graat*;	*graaden.*
Graat, beén van eenen visch,	*graad*;	*graaten.*
Noód, verlegenheyd,	*noót*;	*noóden.*
Noot, regelteéken in de toónkunst,	*nood*;	*nooten.*
Laad, de gebiedende wyze van het werkwoord *laaden*, opleggen,	*laat*;	*laaden.*
Laat, gebiedende wyze van de werkwoorden, *laaten*, toelaaten, *laaten*, aderlaaten,	*laad*;	*laaten.*

2. Op de verschillende beteékenis, want:

Aard, beteékent de Aarde, die stof, daar men in

Aart, beteékent den inborst, de geneygd-

Spelkunde, Gevolgd naar de RUDIMENTA, *uitgegeeven door de Bataafsche Maatschappij*; TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, Bl. 67 en volgende.

Digitized by Google

in zaayt, eene der hoofdstoffen.	heyd van iemaand.
God, het Opperwezen.	*Got*, volksnaam,
Wild, woest.	*Wilt*, van het werkwoord *willen*.
Wed, drinkplaats voor peirden.	*Wet*, bevel.
Speld, bekend vrouwengereéedschap, om zich te kleéden.	*Spelt*, bekend koorngewas.
Zweed, man uyt het koningryk van Zweeden.	*Zweét*, uytwaaseming op de huyd.
Wand, muur.	*Want*, handschoen, of oók wel redegeevende voegwoord.

§. 1348. Alhoewel dese spelling niet stiptelyk aan de beschaafde uytspraak voldoet, noch met het gebruyk der oude, zoó wy straks zagen, overeénstemt; is het nogtans, om de regelmaat en de *ligtst mogelyke vertsaanbaarheyd*, niet raadzaam daar van af te wyken: « doch (zegt WEILAND, in zyn Taalk. Woord., Inl. bl. 45) deze gewoonte der oude is, naar myn inzien, meér wilkeurig, dan regelmaatig; zoó, omdat zy de zelve niet ten aanzien van alle zachte en scherpe medeklinkers volgden, als oók, dewyl het natuurlyk is, dat de woorden, welke oórspronglyk eene *g* voorderen, die *g*, by alle verbuygingen, blyven behouden. »

§. 1349.

Digitized by Google

§. 1349. Voorders zegt VAN BOLHUYS, bl. 56: « Wanneér men een woord, naar den eenen of anderen regel, op eene verschillende wys zoude kunnen spellen, *moet men onderzoeken, by een voorkomende woord, welken regel dan de meéste weirdy hebbe*: b. v. naar den regel der uytspraak zoude men *lant* kunnen schryven, wilde men de uytspraak volgen; doch de verbuyging *landen* is van meér belang, en voordert daarom *land*, naar den regel der verbuyging. Hoe zal men spellen *magt* of *macht*? de uytspraak zoude het laatste eyschen, naar den regel der uytspraak; doch de afleyding van *moogen* stryd er tegen: daarom verkiezen wy *magt*, naar den regel der afleyding. »

§. 1350. Dus is het, by SIEGENBEEK bl. 47, niet alleén *een algemeén erkende grondbeginsel, volgens het welk verschillende klanken, zooveel moogelyk, in de spelling op eene onderscheydene wyze moeten aangeduyd worden*; maar zelfs eenen grondregel, dat gelykluydende doch in beteékenis verschillende woorden, naar de verbuyging en regelmaat, in spelling moeten onderscheyden worden.

§. 1351. De regelmaat heeft by SIEGENBEEK niet alleén plaats in het zelfde woord, maar oók in verschillende woorden; zoó besluyt hy, bl. 241 en volgende, uyt de spelling van *belydenis, geschiedenis, geheymenis, geheugenis*, tot de schryfwys van *erkentenis, bekentenis, droefenis, begraa-*

5.

begraafenis, enz. « De woorden (zegt SIEGENBEEK bl. 243), welke met de *b*, of haaren scherperen naabuur *p*, op *l* sluyten, vereyschen, zoó om de regelmaat van *schepeling* en dergelyke, als uyt hoófde van het vry algemeén gebruyk der beste schryvers, de zachte *e*, by welker weglaating eene merkelyke wanluydendheyd geboren word. Men schryve dus *hebbelyk*, *hoopeloós*, *scherpelyk*, enz. »

§. 1352. « Het gezegde is insgelyks ten vollen toepasselyk op die woorden, waar in de *d*, of de verwantschapte scherpere *t*, op de *l* sluyt. Oók hier pleyt elks gevoel van welluydendheyd, niet min dan de regelmaat van *vondeling*, *vreemdeling*, *bezetteling*, en het doorgaande spraak en schryfgebruyk, voor de inlassching der zachte *e*. Weshalve wy niet aarzelen het schryven van *daadelyk*, *deugdelyk*, *vastelyk*, enz., als een' vastgaanden regel, aan te beveelen. »

§. 1353. « De woorden (zegt SIEGENBEEK bl. 249), waar in de *w*, volgens de tegenwoordige schryfwyze, de *l* voorop gaat, worden insgelyks best met de zachte *e* geschreven. Dit toch komt my voor, zoó met den voorgang der beste schryvers en de beschaafde uytspraak, als met de regelmaat van *nieuweling*, *vertrouweling*, *huuwelyk*, meést overeén te stemmen. In gevolge hier van schryve men *getrouwelyk*, *gruuwelyk*, *nieuwelyk*, *vrouwelyk*, enz. »

§. 1354. « Doch (zegt SIEGENBEEK, bl. 167), in

Digitized by Google

in *koningryk* zoud ik aan de *g* de voorkeur geeven; als met het tegenwoordig spraak- en schryf-gebruyk en de *analogie* van *vindingryk*, en meér dergelyke, meést overeénkomende. »

§. 1355. Den heér SIEGENBEEK gebruykt niet alleén, om de regelmaat, *d* en *g* op het eynde der lettergreepen, alhoewel deze schryfteékens naar zyn gevoelen aan de uytspraak niet geheél voldoet; maar hy bezigt, om de regelmaatigheyd, letters welke niet uytgesproken worden. « Het is zeker (zegt hy bl. 185), dat de *w* in het enkelvoud eygenlyk overtollig is, en in het meérvoud alleén werd aangenomen, om des te gemakkelyker van de *u* op de *e* te kunnen overgaan; gelyk ten duydelyksten blykt uyt de spelling onzer oudste schryvers, die de *w* alleén in het meérvoud of by verlanging des woords tot tweé lettergreepen, als in *trouwe*, *vrouwe*, enz., bezigden. » En, ofschoón het schryven van *trou*, *vrou*, *leéu* (306), nog in de achttiende eéuw, by nette schryvers, niet geheél vreemd is, stelt SIEGENBEEK (bl. 186), desniettegenstaande *tot een*'

(306) « Oudtyds (zegt SIEGENBEEK, bl. 185) deed men de voorgemelde en meér soortgelyke woorden in het enkelvoud alleén op *u* eyndigen, zoó als door veele voorbeelden bevestigd word in de *Bijdragen*, I deel, bladz. 384 en 385. Oók by VONDEL treft men deze spelling nog doorgaans aan, met uytzondering nogtans der woorden *uw*, *schaduw*, *nieuw*, en dergelyke. »

Digitized by Google

een' algemeénen regel, om in woorden, welke by verlanging of in het meérvoud de v aanneemen, deze letter altyd haare plaats te doen behouden.

§. 1356. De vereéniging van *dt* (zegt SIEGENBEEK bl. 156) heeft zeker op zich zelve iets vreemds en wanstaltigs. Wy geloóven met SIEGENBEEK, dat het vreemd en wanstaltig is tweé verwanschapte medeklinkers, waar van den eérsten zacht en den laatsten scherp is, in eene lettergreep te vereénigen. Dit kan men nog zien uyt *leevf*, *leezs*, *ligcht*, enz.

Niettegenstaande gebruykt SIEGENBEEK (bl. 156) de vreemde en wanstaltige vereéniging der DT, *ter bevoordering der duydelykheyd, die de hoófdwet der taale is*, in den tweéden en derden persoon van den tegenwoordigen, en den tweéden van den onvolmaakt verledenen tyd der aantoónende wyze, in de werkwoorden *binden*, *vinden*, en meér dergelyke: ofschoón zulks ten hoógsten tegenstrydig is aan de algemeéne en erkende uytspraak.

§. 1357. Uyt het tot dus verre bygebrachte blykt ten overvloede, dat den regel der overeénkomst of regelmaat vereyscht, dat men in al de verschillende veranderingen van een woord, de zelfde letters bezige; zoó dikwyls het algemeén schryfgebruyk en de beschaafde uytspraak zulks niet stelliglyk verbieden. Het is waar, dat SIEGENBEEK, zoó wy gezien hebben, veel voorder gaat; hy gebruykt naamelyk letters, welke onmoogelyk in de uytspraak kunnen gehoórd worden:

Digitized by Google

den: doch wy vergenoegen ons, voor het tegenwoordig, met den straks gemelden regel, welken niemand in twyfel trekken kan.

§. 1358. Den regel der afleyding is, by den heér SIZGENBEEK, van geén mindere uytgestrektheyd, dan de regelmaat of overeénkomst, waar van wy komen te handelen.

§. 1359. « Hoe noódzaakelyk het zy (zegt hy, bl. 28 en volgende), dat men by de spelling op de afleyding acht geeve, is uyt het boven voorgestelde reéds blykbaar. Wie toch gevoelt niet, dat, zonder deze achtgeeving, de taal onmisbaar in de deirlykste verwarring zoud geraaken? De eénpaarigheyd in het schryven, even noódzaakelyk tot duydelykheyd, als onafscheydbaar van het denkbeeld eener beschaafde taal, zoude, zonder de zelve, onmoogelyk kunnen plaats hebben. Wanneér ieder de nytspraak alleén, ten rigtsnoer der spellinge, volgt, hoe kan het anders, of er moet onder de schryvende, zoó in het aantal, als in den aard der letters, welke zy ter spelling van de zelfde woorden bezigen, merkelyk verschil weezen? En dat door dit alles de duydelykheyd het groótste naadeél lyden zal, en de waare kragt en beteékenis der woorden, hoe langs hoe meér, verduysterd zal worden, ja, eyndelyk, geheél verloren gaan, heeft onze aanwyzing naauwelyks noódig. Immers is het blykbaar, dat het onmoogelyk is, de eygenlyke kragt

kragt en beteékenis der woorden wel te kennen, zonder de noódige kennis van der zelver oorsprong en afleydinge; en deze laatste moeten noódwendig te zoek raaken, wanneér de uytspraak alleén de spelling regelt. Geld het gezegde omtrent alle taalen in 't gemeén, het is bovenal van kragt omtrent zulke, welke men *oorsprongelyke* taalen mag noemen, tot welke klasse, onder weynige andere nieuwere spraaken, oók de nederduytsche behoórt. Dit voorstel zal eenige naadere opheldering behoeven. In de fransche taal, welke, voor het groótste gedeélte, uyt het latyn gesproten is, vind men eene aanzienelyke menigte van afgeleyde en zamengestelde woorden, waar van de grond- en bestand-woorden, in het fransch, niet voor handen zyn. Den gemeénen franschman derhalve, die der geleérde taalen onkundig is, kent de beteékenis dezer woorden alleén door het gebruyk, zonder daar over eenige opheldering te hebben in der zelver oorsprong. Doch niet alzoó is het met de oorsprongelyke taalen, met naame met de nederduytsche gesteld. Daar deze haare meéste woorden uyt zich zelve geschept, en, door afleyding van, en zamenstelling uyt andere bekende nederduytsche woorden, gevormd heeft, zoo valt der zelver oorsprong meéstal aan ieder, die deze taal spreekt, by eenig naadenken, gereédelyk in het oóg, en ontvangt hy van daar geén geringe opheldering over de waare en eygenlyke beteé-

kenis

Digitized by Google

kenis der woorden. Dit wezenlyk en onwaardeerbaar voorregt nu der oorsprongelyke taalen, boven de afgeleyde, zoude schier geheél verloren gaan, by aldien den laatsten voorgestelden hoófdregel by de spelling niet zorgvuldig wierde in acht genomen. »

§. 1360. SIEGENBEEK zegt (bl. 49) « dat men, om de uytspraak zuyver, de taal buyten verwarring te houden, en de duydelykheyd en algemeéne verstaanbaarheyd, het groót oógmerk van spraak en schrift, ongeschonden te bewaaren, volstrektelyk noódig heeft, op de afleyding der woorden acht te geeven. In 't algemeén dus stemmen wy volkomen toe (zegt hy), 't geen den taalkundigen WACHTER, en, voor en naa hem, veele andere beweird hebben, dat *de spelling der woorden voornaamelyk afhangt van der zelver oorsprong*, en dat *in de afgeleyde en zamengestelde woorden die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke en enkelvoudige voorkomen.* »

§. 1361. « Die achtgeeving (zegt SIEGENBEEK, bl. 19 K.) is zelfs zoó noódzaakelyk, dat men met regt beweiren kan, dat de spelling der woorden *voornaamelyk* afhangt van der zelver oorsprong. »

§. 1362. « Wy meénen (zegt hy, bl. 28) dan den gemelden hoófdregel op deze wyze te moeten voordraagen: *Men volge in het schryven de naaste en zekere afleyding.* »

§. 1363. « Hier door (bl. 32) alleén word dit rigtsnoer

rigtsnoer algemeén bruykbaar en nuttig; hier door zal het zelve aan het oógmerk, waar toe het word voorgesteld, ten vollen beantwoorden. Immers moet de afleyding *zeker*, dat is, voor ieder blykbaar en aan geénen twyfel onderhevig zyn, zal het volgen daar van eenig nut, ter bevoordering der duydelykheyd, kunnen voordbrengen. En is het oók te dien eynde niet volkomen genoegzaam, zoó men slechts de naaste afleyding der woorden in het oóg houde? Zoude het daar toe wel noódig zyn, dat men met zyne gedachten telkens tot den hoógeren en meér afgelegenen oorsprong der woorden opklomme? Niemand, geloóf ik, zal dit, in goeden ernst, willen staande houden. »

§. 1364. Volgens het onveranderlyk *axioma*, dat naamelyk de spelling der woorden afhangt van hunnen oorsprong, schryft SIEGENBEEK bl. 116, niet alleén *dagen* van *dag*; maar hy gebruykt zelfs letters die in de beschaafde uytspraak niet voldoen; en het geen meér is, in geénen deéle kunnen uytgesproken worden. Zoó schryft SIEGENBEEK *welluydendheyd*, *ontvangen*, enz.; omdat zy oorsprongelyk zyn van *welluydend*, *vangen*, enz. Bl. 159, verkiest hy in *rondom* de *d* boven de *t*, om des zelfs blykbaare zamenstelling uyt *rond* en *om*; waar door men (zegt hy) *rond*, overeénkomstig het tegenwoordig gebruyk met *d* schryvende, natuurlyk oók gebragt word, om de zelve in het zamengestelde

rondom

rondom te plaatsen. SIEGENBEEK zegt, bl. 46, dat « ieder gereédelyk zal erkennen de waarheyd van het grondbeginsel, dat naamelyk de zelfde woorden, in de zamenstelling, even als afzonderlyk, of, in verschillende zamenstellingen, op gelyke wyze moeten geschreven worden. » In gevolge van dit grondbeginsel, schryft hy *thans*, *althans*, met *h*, welke in de uytspraak niet gehoórd word. « Opmerkelyk intusschen is het (zegt SIEGENBEEK, bl. 216), dat men de *h*, welke in de uytspraak niet of naauwelyks word waargenomen, in het schryfgebruyk bestandig behouden heeft. Zoó ik my niet bedriege, levert dit een bewys op, dat men in de spelling dezer woorden niet geheél roekeloós en onbedacht is te werk gegaan. Myns achtens, naamelyk, heeft men de oorzaak daar van te zoeken in de zorg, dat *thans*, *althans* niet verward werd met *tans* in *nogtans*, waar het niets anders dan eenen eénvoudigen uytgang is. » (307)

§. 1365.

---

(307) Den grond der afleyding is in alle taalen zeér geeérbiedigd. De afstammige taalen hebben hem toegepast aan zeér veele woorden, die zy van andere spraaken ontleend hebben: indervoegen dat zy, in de ontleende woorden, de spelling der oorsprongelyke taal behouden; schoón de uytspraak en het doorgaande schryfgebruyk daar geénzins mede overeénkomen.

De Latynen, de Fransche, de Engelsche behouden, tegen hun doorgaande spraak- en schryf-gebruyk, de oorsprongelyke letters PHTH van het woord *phthisis*, dat zy van de Grieken overgenomen hebben.

Digitized by Google

§. 1365. Sommige willen dat de spaarzaamheyd, in het gebruyk der letters, als spelgrond diene; dat het dwaasheyd zy (308) tweé letters te gebruyken, wanneér de uytspraak maar eéne vraagt. De Nederlanders, welke deze aanmerking durven waagen, zyn zekerlyk niet bekend met het geen den hoógleéraar SIEGENBEEK gezegd heeft, wanneér hy dit onderwerp verhandeld heeft; dus zullen wy dien taalleéraar zelve laaten spreeken over het ongenoegzaame van den regel *Schryf, zoó als gy spreekt*, en over de spaarzaamheyd in de spelling.

§. 1366. «Nu ontstaat de vraag (zegt SIEGENBEEK, bl. 26 en volgende), of dien hoófdregel, zoó als den zelven naader door ons bepaald is, door te zeggen, dat men zich, *in het schryven, naar de zuyverste en meést beschaafde uytspraak rigten moet*, alleén en op zich zelve, genoegzaam zy, om ten rigtsnoer der spellinge te verstrekken? Het antwoord op deze vraag is niet verre te zoeken. Wy behoeven slechts onzen, in den aanvang voorgestelden, algemeénen toetssteén te baat te neemen, en wy zullen terstond ontdekken, wat er van de zaak zy. Algemeéne en ligtst moogelyke verstaanbaarheyd zeyden wy daar het groót oógmerk te zyn, 't welk alle zich, by het spreeken en schryven, voorstellen. Maar is den ontvouwden hoófdregel, uyt zynen aard, ter bevoordering van

(308) Zie VAN BOLHUIS, Bl. 25.

Digitized by Google

van dit oógmerk wel toereykende? Men zal, geloóf ik, deze vraag, by eenig naadenken ontkennend moeten beantwoorden. Immers, hoe zuyver en volkomen de uytspraak óók zyn mooge, het kan echter niet anders zyn, of hy, die zich in het schryven eéniglyk naar de zelve schikt, zal, of letters voorbyzien, welke tot het wezen eens woords behoóren, of hy zal, door verwarring van onderling gelyke klanken, verkeérde teékenen bezigen. Doch, 't geen het voornaamste is, en alles afdoet, het denkbeeld eener geheél zuyvere en volkomene uytspraak is louter hersenschimmig; de zelve was by geén volk immer aanweezig, noch kan, uyt den aard der zaake, ligtelyk ergens aanweezig zyn. Om niet te herhaalen, 't geen wy te vooren in het midden bragten omtrent de verbasteringen en onvolkomenheden, aan welke de spraak onvermydelyk is bloótgesteld, beroepen wy ons slechts op het geen de ondervinding ons alle te dezen aanzien leért. Waar toch, of by welke volksklasse treft men onder ons eene uytspraak aan, welke geheél zuyver en volkomen kan genoemd worden? Heeft niet die uytspraak, welke, volgens het boven aangemerkte, onder ons de algemeéne is, en ten grondslag der spelling ligt, haare eygene en byzondere onvolkomenheden? Men denke slechts aan de verwisseling der klanken *ey* en *y*, der harte en zachte *e* en *o* enz., welke op de tong der Hollanders vry algemeén is. »

§. 1367.

Digitized by Google

§. 1367. « Doch oók die maate nog van zuyverheyd en volkomenheyd van uytspraak, welke, uyt de natuur der zaake, by een volk immer aanweezig zyn kan, waar in heeft zy haaren grondslag, waar door word zy bewaard en onderhouden? Voorzeker alleén in, en door het achtgeeven op de afkomst en zamenstelling der woorden, en de kennis, welke men daar van, of door gezette taalbeoefening, of door het leezen van welgeschrevene boeken, of door den omgang met beschaafde en kundige lieden, verkregen heeft. By afweezigheyd hier van, kan de uytspraak niet anders, dan hoógst verbasterd en onvolkomen zyn, gelyk het voorbeeld van het onbeschaafd gemeén, 't welk over dergelyke zaaken nimmer naadacht, overtuygelyk bewyst. Deze aanmerkingen doen ons op het leevendigst de noódzaakelykheyd gevoelen, om by den voorgestelden hoófdregel nog eenen anderen te voegen, welken daarmede ten naauwsten verbonden is, en ons gebied, by de spelling, oók op de *Afleyding der woorden* te letten. »

§. 1368. SIEGENBEEK zegt, bl. 30, dat « daar de nederduytsche taal haare meéste woorden uyt zich zelve geschept, en, door afleyding van, en zamenstelling uyt andere bekende nederduytsche woorden, gevormd heeft, zoó valt der zelver oorsprong meéstal aan ieder, die deze taal spreekt, by eenig naadenken, gereédelyk in het óóg, en ontvangt hy van daar geén geringe opheldering over

over de waare en eygenlyke beteékenis der woorden. » Maar hoe zoude den oorsprong der afgeleyde woorden een ieder gereédelyk in het óóg vallen, indien men alleén de uytspraak volgde?

§. 1369. WEILAND zegt (309): « Door middel der schryfteékens, verkrygen wy nu een veel volledíger begryp van de woorden en der zelver oorsprong, door het óóg dan door het óór. » Hoe zoud zulks bestaan kunnen, zoó de uytspraak alleén de spelling regelde?

§. 1370. Dus antwoorden wy, ten besluyte, op de voorgewende spaarzaamheyd, het volgende: Zoó men door spaarzaamheyd verstaat, dat by de spelling geén meérder letters moogen gebezigd worden, dan welke de afleyding, de regelmaat, eene beschaafde uytspraak, en het achtbaar gebruyk voorderen; dan zeker kan daar tegen niets met eenigen grond worden ingebragt. Doch, in dezen zin, is den regel geheél overtollig, en behelst niets, dan 't geen in andere, algemeén erkende, grondbeginsels der spelling reéds is opgesloten. De waare bedoeling schynt dus veeleér te zyn, dat men de wet der spaarzaamheyd, óók zonder achtgeéving op de voorgestelde beginsels, moet volgen, en geén andere letters bezigen, dan welke volstrekt noódig zyn, om de woorden op het gezigt

(309) Nederduitsch Taalkundig Woordenboek. Inl., bl. 5.

Digitized by Google

gezigt te kennen. In dezen zin, is den regel geheél ongerymd en taalbedervend; als waar door veele fraaye en wezenlyke eygenschappen der taale zouden verduysterd worden, ja welks volstrekte toepassing niets minders, dan de volkomene omkeéring en vernietiging van alle grondregels eener goede spelling ten gevolge zoud hebben. (Zie SIEGENBEEK, bl. 57).

§. 1371. « Immers is het blykbaar (zegt SIEGENBEEK, bl. 29), dat het onmoogelyk is, de eygenlyke kragt en beteékenis der woorden wel te kennen, zonder de noódige kennis van der zelver oorsprong en afleydinge; en deze laatste moeten noódwendig te zoek raaken, wanneér de uytspraak alleén de spelling regelt. »

§. 1372. Uyt het geen de hollandsche taalleéraaren hier boven aangevoerd hebben, volgt nog eenen anderen regel, naamelyk den geenen die gebied het *zaakelyk deél* van een woord in deszelfs veranderingen ongeschonden te bewaaren.

§. 1373. « In de woorden, zegt TEN KATE, in zyne *Aenleiding tot de kennisse van enz. Tweede Deel*, bl. 34, die SIEGENBEEK, bl. 283, een onschatbaar werk naamt, in de woorden, zegt hy, zyn aan te merken elks *wortel-* en elks *toevallig deél*. *Wortel-* of *zaakelyk deél* noem ik dat geen, waar door het een woord van het ander, zonder aanmerking van voorvoegsels of uytgangen, onderscheyden word; en *toevallige deélen* de zulke, die voor- of agter-aangelascht worden,

Digitized by Google

worden, 't zy by verbuyging, 't zy by afleyding. »

§. 1374. « Gelyk woorden, zegt WEILAND (310), de onligchaamelyke gedachten, voor het oór hoórbaar moeten maaken, wanneér wy de zelve willen gewaar worden; zoó moeten geschrevene of gedrukte letters de enkele bestanddeélen der woorden voor het oóg zigtbaar maaken, om daar van eenig begryp te hebben. »

§. 1375. Aleér wy tot de toepassing der taalgronden aan de hedendaagsche spelling van de Hollanders overgaan; moeten wy onze leezers nog onderhouden over den algemeénen aard der zamenstelling, afleyding, en regelmaat, welken deze spelregels wezenlyk onderscheyd van de algemeén erkende uytspraak, en van het gebruyk der beste nederduytsche schryvers.

§. 1376. De reden, waarom een denkbeeld, door deze of geene uytgesprokene of geschrevene teékens, moet voorgesteld worden, kan geén andere zyn, dan den wil der spreekende en schryvende: maar dat een woord van zulke of zulke woorden zamengesteld is, van deze of geene woorden afstamt, met deze of andere overeénkomt, is niet omdat de spreekende en schryvende het willen; maar omdat zulks gegrond is in

(310) *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek. Inl.*, bl. 5.

Digitized by Google

in den aard der zamenstelling, afleyding, en overeénkomst. Deze gronden verschillen dus van de uytspraak en het gebruyk der schryvende daar in, dat de eene, steunende op het menschelyk oordeél, *beredeneerde* spelgronden moogen genaamd worden; terwyl de andere eéniglyk op den algemeénen wil der spreekende en schryvende gevestigd zyn.

§ 1377. Vervolgens kunnen wy nooyt met de uytspraak noch met het schryfgebruyk bekend zyn, ten zy wy weeten wat den wil omtrent deze beslist heeft; daar wy der zamenstelling, afleyding, en overeénkomst, door de enkele redeneering kundig worden.

§. 1378. « De spelregels, zegt WEILAND, bl. 7, zyn even zoó min toevallig en willekeurig, als de overige taalregels. Zy zyn veeleér op het taaleygen gegrond, moeten daar in opgezocht en daar uyt afgeleyd worden. Den taalleéraar mag derhalve de taal, zoó min als den geschiedschryver de geschiedenis, naar willekeur inrigten; maar beyde moeten dat geen neemen, wat zy vinden, en daar by het afwykende en tegenstrydig in ieder vak opzoeken, het waar van het valsch afzonderen, en de gronden voor het eérste opgeéven. » Zie §. 340 van onze Nederduytsche Spraakkunst.

§. 1379. Dus vermag geénen taalleéraar het gezag der *afleyding*, *zamenstelling*, en *regelmaat* naar zyn eygen gevoelen inrigten, noch het zelve volgens

volgens een aangenomen stelsel uytstrekken noch beperken; doch hy mag zich tegen het algemeén aangenomen schryfgebruyk, dit is, tegen den uytgedrukten wil van de groóte meérderheyd der schryvende verzetten, wanneér het zelve blykbaar op verbastering der taale uytloópt, of aan de verkeérde toepassing van de afleyding of regelmaat zynen oorsprong verschuldigd is. (SIEGENBEEK, bl. 45 en 46. *Toepassing.*)

§. 1380. « Iedere taal, merkt LELYVELD, op het slot zyner *Aanteekening*, te regt aan, iedere taal heeft haare eygenschappen, buyten welke geénen taalopbouwer behoórt te gaan. » Gevolgelyk moeten de veranderingen, welke eenen taalleéraar in het spelgebruyk poogt te maaken, op de verbetering der taale uytloópen.

§. 1381. De verbetering van het spelgebruyk bestaat in dit naader te brengen aan de regels (§. 806.), waar op de spelling gegrondvest is. Dat het gebruyk overeénkomstig met al de spelgronden niet kan verbeterd worden, zal geéne bevestiging behoeven; het is dan eygenlyk maar het tegenstrydig gebruyk welk aan verbeteringen onderworpen is.

§. 1382. De wegneeming van eene tegenstrydigheyd, medebrengende eene gelyke of meérdere tegenstrydigheyd, is geéne taalverbetering. De verbetering van het spelgebruyk kan niet gebouwd zyn op de willekeurigheyd van dezen of geenen persoon; maar moet gevestigd weezen

op

Digitized by Google

op de gronden der spelkunde, dit is, op de natuur zelve.

§. 1383. Hier hebben wy nu gezien wat ons de beredeneerde spelgronden, naamelyk, de regelmaat, zamenstelling, en afleyding leéren; en hoe de zelve met de algemeéne en ligtst moogelyke verstaanbaarheyd by de hollandsche taalleéraaren, en, inzonderheyd, by den hoógleéraar SIEGENBEEK, ten grondslége der spelling liggen. Laat ons nu deze grondregels toepassen aan eenige geschilpunten, welke hedendaags tusschen de Hollanders en de Vlaamingen betwist worden. Hét komt ons geschiktst voor eérst te handelen

Over de enkele en dubbele Vokaalspelling.

§. 1384. « Wy zyn thans, zegt SIEGENBEEK, bl. 97, gevoorderd tot een der moeyelykste en belangrykste onderwerpen dezer Verhandeling, de enkele en dubbele Vokaalspelling, naamelyk, in lettergreepen, niet op eenen medeklinker stuytende. »

§. 1385. Om het zelve eénigzins geregeld en naar eysch te verhandelen, zal het nóódig zyn vooraf een beknopt verslag van beyde stelsels te dezen aanzien te geeven; waar naa wy de verschillende gevoelens omtrent dit stuk zullen toetsen, en, eyndelyk, dat geen, 't welk ons met de regels eener gezonde taalkunde meést overeénkomstig

overeénkomstig schynt, door bewysredenen trachten te staaven. (SIEGENBEEK, bl. 98. T.)

§. 1386. Volgens het stelsel van den heér SIEGENBEEK moogen de zelfstandige naamwoorden *graaf*, *spraak*, *naam*, *beek*, *koot*, *gebuur*, enz., nimmer in het meérvoud met tweé *aa*, *ee*, *oo*, *uu*, geschreven worden; alhoewel zy die verdubbelde klinkers in het eénvoud voorderen. Zoó dat de zelfstandige naamwoorden *graaf* (zekeren persoon van weirdigheyd), *graf* (begraafplaats) enz., in het meérvoud niet onderscheyden worden; en dat SIEGENBEEK gelyk schryft het meérvoud van *sprqak*, *naam*, enz., en het meérvoud van ik *sprak*, ik *nam*, enz.; en geén verschil maakt in de spelling van het meérvoud van *beek* en *beken*, de gebiedende wyze van het werkwoord *bekennen*.

§. 1387. Den hoógleéraar SIEGENBEEK beweirt, dat de regels der gezonde taalkunde onwederleggelyk vereyschen, dat de byvoegelyke naamwoorden *gaaf*, *waar*, *gaar*, enz., in hunne verbuygingen, met den enkelen klinker geschreven worden: dus maakt hy geén verschil tusschen *gave*, *gaven*, *ware*, *waren*, *garen*, uytgangen of verbuygingen van *gaaf* (geheél), *waar* (echt), *gaar* (genoeg, gekookt); en tusschen *gave* en *gaven* van *geeven*; *ware* en *waren* van *weezen*; en *garen*, naaygaren.

§. 1388. Hy verbied óók stelliglyk in zyne *Verhandeling*

Verhandeling de spelling met tweé klinkers in de werkwoorden *baaden* (311), *smeeden*, *looten*, enz. Hy wilt dat men onverschilliglyk spelle *smeden* van ik *smeed* en *smeden* van *smid*; *loten* van ik *loot* en *loten* van *lot*; *baden* van ik *baad* en *baden*, meérvoud van het zelfstandig naamwoord *bad*.

§. 1389. *Dagen*, *sloten*, *dalen*, *vaten*, enz., zyn by SIEGENBEEK het meérvoud van de zelfstandige naamwoorden *dag*, *slot*, *dal*, *vat*, enz.; als oók het meérvoud van ik *daag*, ik *sloót*, ik *daal*, ik *vaat*, enz. SIEGENBEEK schryft op de zelfde wyze wy *braken*, wy *zagen*, enz., den verledenen tyd van de werkwoorden *breeken*, *zien*, enz.; en den tegenwoordigen tyd van *braaken*, *zaagen*, enz. *Laken* is by hem werkwoord *mispryzen* en wollen stof, wy *bedelen* beteékent by hem *met deel beslaan*, als oók *almoezen vraagen*; *wegen*, beduyd by hem *paden* en *in de schaal leggen*, enz.

§. 1390. Eyndelyk, den hoógleéraar SIEGENBEEK is (bl. 134) van gevoelen, dat men zich in lettergreepen, niet op eenen medeklinker stuytende, ter aanwyzing van den langen klank, altyd

(311) In deze en dergelyke gevallen, volgen wy onze doorgaande spelling, en niet de geene van den taalleéraar SIEGENBEEK; tot dat het ons blyke, dat de schryfwys van gemelden hoógleéraar boven de andere de voorkeur verdient.

Digitized by Google

altyd van eenen enkelen klinker moet bedienen (312).

§. 1391. « Men schryve dus nimmer, zeggen de RUDIMENTA *of Gronden der Nederduitsche taal, uitgegeven door de Bataafsche Maatschappij:* TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, men schryve dus nimmer een woord in het meérvoud met tweé *aa*, *ee*, *ij*, *oo*, *uu*; omdat een woord dien verlangden klinker in het eénvoud voordert. »

§. 1392. Zoó moet men, volgens het stelsel van SIEGENBEEK, op eene gelyke wyze schryven *beving* van *bevangen*, en *beving* van ik *beef*; *bevelen* van *bevel*, en *bevelen* van ik *beveel*; *spelen*, meérvoud van *spel*, en *spelen*, meérvoud van ik *speel*; *raden*, wielen, en *raden* van ik *raad*; *spraken* van *spraak*, en *spraken* van *spreeken*; en menigvuldige andere.

§. 1393. Volgens het stelsel van SIEGENBEEK en het geen de *Gronden der Maatschappij* hier aanstonds gezegd hebben, zoude men oók moeten stellen *schriven*, *bliven*, *wiven*, *zi*, *hi*, enz.; en niet *schryven*; *blyven*, *wyven*, *zy*, *hy*, noch *schrijven*, *blijven*, *wijven*, enz.

§. 1394. Dit zy voor het tegenwoordig genoeg om aan onze leezers een denkbeeld te geeven van

(312) De enkele vokaalspelling van SIEGENBEEK is niet toepaselyk aan de woorden, welke met eene scherp-lange *eé*, of *oó*, uytgesproken worden; als *beénen*, *hoógen*, enz.

Digitized by Google

van de spelling van den heér SIEGENBEEK, welke in onze dagen zoó veel gerucht gemaakt heeft. Wy zullen althans, in korte woorden, hier aantoónen waar in het tegenstrydig stelsel der voorstanders van de dubbele vokaalspelling bestaat.

§. 1395. Deze laatste zyn van gevoelen, dat de afleyding en de regelmaat voorderen, dat de woorden, die in hun eénvoud eenen langen klinker hebben, met eenen medeklinker gesloten, als: *graaf*, *beek*, *braaf*, ik *loot*, enz., dien verlangden klinker, in het *wezenlyk* of *zaakelyk deél des woords*, behoóren te behouden; zoó dikwyls, wolverstaande, als de uytspraak niet verandert. Dus schryven zy, met den verdubbelden klinker, *graaven*, *beeken*, *braaven*, *wy looten*, enz; omdat men schryft: *graaf*, *beek*, *braaf*, *ik loot*, enz. Het eénvoud, zeggen zy, heeft eenen verlangden klinker; dus behoóren de afgeleyde den selven óók in het *wezenlyk deél* te vertoónen, en schryven om deze reden *noódzaakelyk*, *onmeetelyk*, *vermaakelykheyd*, enz., enz.

§. 1396. Zy houden staande, dat het volgen der afleyding en regelmaat de duydelykheyd van den zin bevoordert; welke als het voornaamste oógwit van het schrift aengemerkt word. Met eénen opslag van het oóg, zeggen zy, ziet men terstond in *graaven*, *beeken*, *wy bedeelen*, *wy zaagen*, *wy braaken*, enz., dat den grond of hoófdbeteékenis is *graaf*, *beek*, *deel*, *zaag*, *braak*, enz. Maar schryft men *graven*, *beken*, *bedelen*,

bedeken, *wy zagen*, *wy braken*, enz.; dan heeft men, zonder *en* eenen geheél anderen zin, en men kan dus uyt de spelling niet weeten of die woorden hunnen grond hebben in *graf* of *graaf*, in *beek* of *bekennen*, enz. Het volgen der afleyding in de woorden *bedeeling*, *beeken*, *beeving*, enz., zeggen zy, geeft terstond klaar en duydelyk te kennen op welke lettergreep den nadruk der uytspraak moét gemaakt worden; terwyl eene gelyke spelling in *bedeken*, het zy van *deel* het zy van ik *bedel*, in *beving* van *beeven* en van *bevangen*, ons, den leezer in twyfelachtigheyd kan brengen.

§. 1397. Nu ontstaat de vraag, welk van de twee ontvouwde stelsels, met de taalgronden der Hollanders overeénkomstig zy?

Om deze vraag gevoegelyk te beantwoorden, zal het noódig zyn beyde stelsels te vergelyken met de boven aangehaalde grondregels, welke by de Hollanders ten rigtsnoer der spelling verstrekken. De *regelmaat*, welke by hun van zeér groót gewigt is, verdient eérst onze aandacht.

§. 1398. Den hoógleéraar STEGENBEEK, die eene overeénkomst vind tusschen *vlugt* en *vliegen*, *magt* en *vroogen*, *koningryk* en *vindingryk*, enz., en wegt, dat de regelmaat der taal vereyscht, dat er eene gelykvormige spelling tusschen de eene en de andere plaats hebbe, zal zekerlyk niet ontkennen, dat er eene overeénkomst heérscht tusschen de

de onderlinge verbuygingen van een naamwoord, als oók tusschen de wederzydsche vervoegingen van een en het zelfde werkwoord, voor zoóveel, naamelyk, het zaakelyk- of wortel-deél in uytspraak niet verandere: en, onder deze betrekking, zal den heér SIEGENBEEK wel niet ligt staande houden, dat een en het zelfde woord, nu in het eénvoud, dan in het meérvoud gesteld, tweé verschillige woorden zyn; noch beweiren, dat men een zelfstandig naamwoórd, in deszelfs onderscheydene gevallen, zoó van het eénvoudig, als het meérvoudig getal geplaatst, als acht of meér verschillige woorden aanmerken moet. Zoó van gelyken, zal den heér SIEGENBEEK, zoó wy vermeénen, niet zeggen, dat een en het zelfde werkwoord, door de vervoeging, vyfentwintig of meér ongelyke woorden voordbrengt.

§. 1399. Indien men eéns of ergens de regelmaatigheyd, welke de eénpaarige wys is van gelyk te handelen in gelyke gevallen, om de *algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd*, in het schryven moet in acht neemen; dan is het zeker wel in de spelling van een en het zelfde woord, of in de onderscheydene verbuygingen en vervoegingen van een en het zelfde nederduytsch rededeél: anders zoude men moeten zeggen, *dat er in eene regelmaatige taal, meér dan eéne wyze is om het zelfde woord naar behoóren te schryven*; en *dat het onregelmaatig is eenen en den zelfden klank, in een en het zelfde*

zelfde woord, door een en het zelfde schryfteéken uyt te drukken.

§. 1400. Indien *het op zich zelve duydelyker en regelmaatiger is, in het enkelvoud de zelfde letters te bezigen, als in het meérvoud* (§. 1342); waarom zoude het op zich zelve niet duydelyker en regelmaatiger zyn, in het meérvoud de zelfde letters te bezigen, als in het eénvoud?

§. 1401. Indien *men vaststelt, dat die medeklinkers, welke, in de verbuyging of verlanging der woorden, noódzaakelyk zyn, oók tot sluytletters gebezigd worden, uytgezonderd de v en z* (§. 1343): waarom zoude men niet moogen, ja, moeten vaststellen, dat die klinkers, welke in de enkele bestanddeélen der woorden noódzaakelyk zyn, oók in de verbuyging of verlanging der woorden moeten gebezigd worden; ten zy wanneér de verscheydenheyd van uytspraak zulks verbied?

§. 1402. Indien den regel, *dat in woorden, welke in het meérvoud de g hebben, of de zelve, om hunnen duydelyken oorsprong, vereyschen, de g altyd haare plaats moet behouden, zeker de duydelykheyd bevoordert* (§. 1346); waarom zoude den regel, dat in woorden, welke in het eénvoud de dubbele *aa*, *ee*, enz., hebben, of de zelve, om hunnen duydelyken oorsprong, vereyschen, de *aa*, *ee*, enz., altyd haare plaats moet behouden, de duydelykheyd niet bevoorderen?

§. 1403.

Digitized by Google

§. 1403. Dus moogen wy gerustelyk opmaaken, dat er tusschen de verschillende veranderingen van een woord eene volkomene overeénkomst van spelling moet heérschen; zoó dikwyls, naamelyk, de uytspraak niet verandere: en dat men, by gevolg, niet alleén, om de duydelykheyd, die de hoófdwet der taale is, maar oók om de regelmaatigheyd, in die verbuygingen en vervoegingen, de zelfde schryfteékens moet bezigen.

§. 1404. Dus moet den heér SIEGENBEEK, om volgens zyne eygene gronden te werk te gaan, in *beeken*, *dreeven*, enz., de zelfde klinkers gebruyken als in *beek*, *dreef*, enz. Wilt hy *beken*, *dreven*, enz., stellen; dan moet hy, om regelmaatig te zyn, met VAN DAELE van Yper, oók *bék*, *dréf*, enz., schryven: anders word hy aan zich zelve ongelyk, en zondigt tegen *het denkbeeld van schoónheyd dat noódzaakelyk maakt, dat men zich in eene zuyvere en regelmaatige spelling oefene.* (§. 1341)

§. 1405. In geval dien hoógleéraar staande houde, dat *den zelfden klank, in een het zelfde woord, door verschillige schryfteékens moet afgemaald worden*; dan verweirdige hy zich de goedheyd te hebben ons te leéren waar in de regelmaat der nederduytsche spelling gelegen is: want het is ons onmoogelyk te begrypen, hoe de regelmaat, welke by de Hollanders zoó sterk aangeprezen word, met de enkele vokaalspelling in dergelyke gevallen bestaanbaar zy.

§. 1406.

Digitized by Google

§. 1406. Daarenboven zagen wy (§. 1374), dat *de geschrevene of gedrukte letters de enkele bestanddeélen der woorden voor het óóg moeten zigtbaar maaken, om daar van eenig begryp te hebben*; en dat gevolgelyk de letters, welke het zaakelyk deél des woords aan het gezigt voorstellen, ongeschonden moeten bewaard blyven, in die veranderingen, naamelyk, waar in den klank den zelfden blyft. Maar wanneér men *gruven* van *graaf*, *beken* van *beek*, enz., schryft, zyn de enkele bestanddeélen klaarblykelyk voor het óóg verdwynen; en wy kunnen daar door geén begryp hebben, of de bestand-of wortel-deélen te zoeken zyn in *graf* of *graaf*, in *beek* of *bekennen*, enz.: zoó dat het enkelyk de dubbele vokaalspelling is, welke, in deze en dergelyke gevallen, een klaar en duydelyk begryp verschaft van de denkbeelden, welke men aan den leezer tracht mede te deélen.

§. 1407. Al de taalkundige komen overeén omtrent den wortel of het zaakelyk déel der zelfstandige en byvoegelyke naamwoorden, en zyn eénstemmiglyk van gevoelen, dat het zelve in den eénvoudigsten uytgang te vinden is. (313)

§. 1408.

(313) In elk woord moet men twee *deélen* onderscheyden. Het eérste, het welk wy *beteékenende* deél naamen, is ZAK in *zakken*: aan deze drie letters kent men terstond de hoófdbeduydenis van het woord; de letters KEN helpen niet tot de

§. 1408. Maar, alhoewel zy eénpaariglyk overeénstemmen, dat de werkwoorden een oorsprongelyk-of wortel-deél hebben; zyn zy echter het niet eens aangaande de gedaante welke het zaakelyk deél dier woorden zoude vervatten. Zommige zyn van gevoelen, dat het de onbepaalende wyze der werkwoorden is (314); eenige vermeénen het oorsprongelyk deél der werkwoorden te vinden in den eérsten eénvoudigen persoon van

---

oorsprongelyke of wortelyke beteékenis, maar dienen aldaar enkelyk om het meérvoud aan te toónen, welke wy daarom met den naam van *bepaalende* deél bestempelen. Nog duydelyker zal men het bepaalende deél bevinden in *wy* MAAKTEN. De wortelyke beteékenis word door de letters MAAK uytgedrukt. De letters TE geeven te kennen, dat dit woord tot den verledenen tyd bepaald is. De letter N is oók eene bepaalende letter van het getal; want zy toónt aan, dat de beteékenis en den tyd van *maakten* tot het meérvoud, en niet tot het enkelvoud, behoórt: zelfs mag men zeggen, dat zy eeniger wyze óók den persoon aanduyd; mits *maakten* niet dan aan den eérsten en derden persoon kan toegepast worden.

Uyt het aangehaalde moet men beluyten, dat WEÉN en STOÓT de wezenlyke deélen van de werkwoorden *weénen* en *stoóten* zyn; want het is aan die deélen dat men ziet, dat deze woorden eene handeling of bevestiging van *weénen* en *stoóten* beduyden. De uytgangen, als in *wy weénEN*, *zy stoóTEN*, en de voorzetsels, in BE*weénen*, VER*stoóten*, enz., zyn geén wezenlyke deélen; want zy dienen maar om min of meér toevallige omstandigheden van het wezenlyk deél der handeling dier werkwoorden uyt te drukken.

(314) Zie LAMBERTUS VAN BOLHUIS, bl. 113, (80), en bl. 115, (84).

Digitized by Google

van den eérsten tyd der aantoónende wyze; veele zoeken het worteldeél in den gebiedenden tyd (314): de overige zeggen dat het oorspronglyk deél der werkwoorden niet anders kan weezen, dan het zaakelyk deél, dit is, het deél waar op den klemtoón valt.

§. 1409. De taalkundige, die den wortel vermeénen te vinden in de gebiedende wyze *maak*, en die hem stellen in de aantoónende gedaante ik *maak*, verschillen maar in de woorden, en niet in de zaak, van de geene die beweiren, dat den wortel van een werkwoord in des zelfs zaakelyk deél bestaat: want de eene en de andere aanzien *maak*, *loot*, enz., als de worteldeélen van de werkwoorden *maaken*, *looten*, enz. TEN KATE, die van den heér SIEGENBEEK eenen onsterfelyken en onschatbaaren schryver genaamd word, en wiens gezag hier, by gevolg, van allergroótste gewigt moet weezen, zegt, in zyne *Eerste Proeve van Geregelde Afleiding*, dat de wortel-of zaak-deélen van de werkwoorden *breeken*, *draagen*, enz., *draag*, *breek*, enz. zyn. En dit komt volstrektelyk overeén met het geen den heér SIEGENBEEK zegt, bl. IX, in het *Voorberigt* van zyn *Woordenboek voor de Neder-duitsche Spelling*. En daar, zelfs volgens de getuygenis van TEN KATE (*Eerste deel*, bl. 118), *aa*, *ee*, enz., ondeélbaare teékens zyn; is het baarblykelyk, dat de werkwoorden *maaken*, *leeven*, *looten*, enz., in alle hunne vervoegingen,

Digitized by Google

gen, welke van uytspraak niet veranderen, den verdubbelden klinker moeten behouden.

§. 1410. Maar, alhoewel de stelling van den onsterfelyken TEN KATE, omtrent dit punt van taalkunde, naar onze meéning, niet kan tegengesproken worden; laaten wy desniettegenstaande aan den opsteller der *Verhandeling over de Nederduitsche Spelling* de volle vryheyd eén dezer verscheydene gevoelens te kiezen. Beschouwt hy *gaan*, *slaan*, *staan*, als de oorsprongelyke gedaante; dan moet hy noódzaakelyk, volgens zyn onwrikbaar grondbeginsel, dat, naamelyk, *in de afgeleyde en zaamengestelde woorden die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke en enkelvoudige voorkomen*, dan moet hy noódzaakelyk ik *gaa*, *staa*, dat hy *gaa*, *staa*, schryven. Geeft hy de voorkeur aan den gebiedenden tyd *maak*, of aan de aantoónende wyze ik *maak*; dan moet hy al wederom, om de zelfde reden, den verdubbelden klinker bezigen, en *wy maaken*, *spreeken*, enz., stellen. Maar den heér SIEGENBEEK, die (bl. 247) *min*, enz., als het zaakelyk deél van *minnen*, enz., aanmerkt, en te taalkundig is, om niet van het gevoelen van den schranderen TEN KATE te zyn, zal, zoó wy meénen, toestemmen, dat den wortel hier niet anders dan het zaakelyk deél eens werkwoords kan weezen; en zal dus *maak*, *spreek*, enz., als den eygenlyken wortel der werkwoorden aanveirdende, gereédelyk aanneemen, dat *aa*, *ee*,

ee, enz., aldaar, volgens het gezegde van TEN KATE, ondeélbaare letters zyn. Maar in dit geval vind den heér SIEGENBEEK zyne enkele vokaalspelling, weder zonder eenigen grond, en moet even, als in de tweé eérste gevallen, wy *graaven*, wy *eeten*, enz., en niet *graven*, *eten*, enz., schryven.

§. 1411. Edoch wy vinden, dat den hóogleéraar SIEGENBEEK, die zoó graag twyfelt aan een punt, welk met zyn stelsel niet overeénkomstig is, bl. 111, zegt: *Alles berust op eene moeyelyk bewysbaare onderstelling, dat, naamelyk, de gebiedende wyze als den wortel der werkwoorden moet aangemerkt worden*; en, bl. 113, dat'*er geéne reden uyt te denken valt, waarom juyst den onvolmaakt verledenen tyd ten rigtsnoer der spellinge behoórt te strekken. Met het zelfde regt althans*, zegt hy, *kan men den eérsten of tweéden persoon van den tegenwoordigen tyd daar toe stellen, of andere even ongegronde regels aanneemen.*

§. 1412. Den hóogleéraar, die om het zelfstandig naamwoord eenen *wind* niet te verwarren met *hy wind*, in dit laatste de wanstaltige vereéniging van DT gebruykt, vreést te misdoen tegen de regels der gezonde taalkunde, door het bezigen van den verdubbelden klinker in *braaken*, *zaagen*, *weegen*, *waagen*, enz. Dit kan, volgens hem, de duydelykheyd niet bevoorderen. Het schryven van *braken*, *zagen*, *wegen*, *wagen*, enz.,

Digitized by Google

enz., kan geéne verwarring te wege brengen. Den leezer heeft ze maar af te leyden van *braak* of *brak*, van *zaag* of *zag*, van *weeg* of *weg*, enz.; en daar mede is, volgens SIEGENBEEK, alles klaar en duydelyk. Stelt hy *zy braken* in den kelder, *zy zagen* boómen, enz., den leezer heeft maar te zien of die woorden hunnen grond hebben in *brak*, *zag*, enz.; of in *braak*, *zaag*, enz. Wanneér eenen belanghebbenden ergens *WAGEN te koóp* vind, kan hy, volgens SIEGENBEEK, gemakkelyk weeten, of men hier van weegschaalen of rytuyg spreekt; hy heeft maar den grond daar van op te zoeken. Het is waar hy zoude naar den drukker of wel naar den eygenaar kunnen loópen; den eérsten zoude het hem misschien, doch den laatsten zeker zeggen kunnen. En alzoó *loópen al de spelregels* van den hoógleéraar SIEGENBEEK, *op de algemeéne en ligtst moogelyke verstaanbaarheyd uyt.* (§. 1337 en 1338)

§. 1413. Maar indien den heér SIEGENBEEK niet liever hebbe den gordiaanschen knoóp door te houwen, dan wel te onderzoeken, niet wat de gemakkelykheyd, maar wat de duydelykheyd bevoordert, en de dubbele vokaalspelling verwerpe, enkelyk uyt vreéze van voor zaakelyk- of wortel-deél te neemen, het geen zulks niet is; dan herinnere hy zich, dat het toch op zich zelve zeker en klaar is, dat elk werkwoord een wortel- of zaakelyk-deél moet hebben, wiens bestanddeélen, in alle veranderingen, wanneér

de

Digitized by Google

de uytspraak de zelfde blyft, naauwkeurigiyk behoóren bewaard te worden; anders zoude de taal aan oneyndige verbasteringen bloót gesteld zyn. Dus is het zeker, dat de eene of de andere der volgende gedaanten den wortel of het zaakelyk deél moet behelzen: *Ik waag, gy waagt, hy waagt, wy gaan, gy waagt, zy staan. Ik waagde, gy waagde, hy waagde, wy waagden, gy waagde, zy waagden. Waag, waagt. Dat ik zy, dat gy staat, dat hy zy, dat wy staan, dat gy staat, dat zy staan. Dat ik waagde, dat gy waagde, dat hy waagde, dat wy waagden, dat gy waagde, dat zy waagden.* Laat ons hier nog byvoegen de onbepaalende wyze *gaan, slaan, staan*, het bedryvende byvoegelyk naamwoord *slaande, gaande*, enz., als óók het lydende byvoegelyk naamwoord *gewaagd, geloofd, geloot*, enz.

§. 1414. Den hoógleéraar SIEGENBEEK zal evenwel nu niet meér twyfelen, of den wortel is de eene of de andere der aangehaalde gedaanten te vinden zy. Hy doorzie al de verscheydene uytgangen dezer vervoeging, zoó lang als het hem óók mooge gelieven; hy zal in de zelve, al hadde hy de oógen van ARGUS, geéne gedaante vinden, welke, volgens zyn stelsel, niet met den verdubbelden klinker geschreven zy. Dus kan hy, op geén hoegenaamde wyze, zyn stelsel der enkele vokaalspelling uyt den wortel der werkwoorden afleyden: terwyl al de gedaanten aldaar,

ten

Digitized by Google

ten hoógsten, voor de dubbele vokaalspelling pleyten in *maaken*, *spreeken*, *leeren*, *duuren*, en in een oneyndig getal andere werkwoorden van dien aard.

§. 1415. Eyndelyk den hoógleéraar SIEGENBEEK gedenke aan den grondregel, welken by de redeneerkundige, in alle twistingen, moet in acht genomen worden, en die duydelyk leért, dat men, in de geschilpunten, altyd van het bekende tot het onbekende moet overgaan. Nu, onder de twistende, waar van de eene willen *spreken* en de andere *spreeken* schryven, is men algemeénelyk overeéngekomen, dat men in ik *spreek* den verdubbelden klinker moet bezigen: en dus, gaande van het bekende, of algemeén aangenomen punt ik *spreek*, kan men ligtelyk ontdekken, dat men, volgens de overeénkomst en regelmaat van gelyk te handelen in gelyke gevallen, den verdubbelden klinker in *spreeken*, enz., moet gebruyken.

§. 1416. Het geen wy hier, in de vergelyking van het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK met de regelmaat der taal, welke by de Hollanders ten rigtsnoer der spelling strekt, bygebragt hebben, schynt ons meér dan genoegzaam, om onze leezers te overtuygen, dat de enkele vokaalspelling in *taalen*, *braaven*, *maaken*, *spreeken*, enz., tegenstrydig is aan de gronden eener geregelde spelling; en dat, terwyl de dubbele

dubbele vokaalspelling, volgens het grondbeginsel van WEILAND (§. 1374), *de enkele bestanddeelen der woorden vóór het óóg zigtbaar maakt, waar door wy eenig begryp der gedachten kunnen hebben*, den heér SIEGENBEEK de wezenlyke teékens zoó deirlyk verbastert, dat het onmoogelyk is de zelve door het óóg te onderscheyden, en dus een zoó wezenlyk en fraay taaleygen bedorven heeft.

§. 1417. Laat ons nu het stelsel van den hóógleéraar SIEGENBEEK vergelyken met de oorsprongelykheyd of afkomst der woorden, *zonder welke achtgeeving de taal*, volgens SIEGENBEEK (§. 1359), *onmisbaar in de deirlykste verwarring zoud geraaken*. Den heér SIEGENBEEK, die, bl. 202, *hoofsch, blaadje, scheepje*, afleyd van de zelfstandige naamwoorden, *hof, blad, schip*, en WEILAND, die de werkwoorden *baaden, baanen, bevlytigen, boómen, doópen, dyken, gryzen, hoóren, huuren, krygen* (kryg voeren), *pennen, zwarten*, enz., afleyd van de naamwoorden *bad, baan, vlyt, boóm, doóp, dyk, grys, oór, huur, kryg, pen, zwart*, enz. (§. 1317), zullen zekerlyk niet ontkennen, dat *taalen, boogen, uuren, braave, leege, vroome*, afstammen van de woorden *taal, boog, uur, braaf*, enz.

§. 1418. SIEGENBEEK zegt (bl. 48; K.), dat het een onwrikbaar grondbeginsel is, *dat afgeleyde woorden met hunne bekende stamwoorden in*

Digitized by Google

in spelling moeten overeenkomen, dat (§. 1360) *in de afgeleyde en zamengestelde woorden, die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke en enkelvoudige voorkomen*; en, volgens dezen regel, moeten de woorden, zegt den zelfden hoógleéraar (bl. 115 en 116), afkomstig van *substantiva*, welke slechts eene enkele vokaal hebben, op de zelfde wyze, als in hunne stamwoorden, dit is, met den enkelen, en niet met den verdubbelden klinker, geschreven worden. Het bezigen van eenen verdubbelden klinker, in de gemelde afstammelingen, zegt hy, is lynregt strydig met het *onveranderlyk axioma*, dat *de spelling der woorden afhangt van hunnen oorsprong*. Dus moet ik daar uyt besluyten, en SIEGENBEEK instemmen, dat *de woorden afkomstig van substantiva of andere, welke eene dubbele vokaal hebben, op de zelfde wyze, als in hunne stamwoorden*, dit is, *met eenen dubbelen, en niet met eenen enkelen klinker moeten geschreven worden*; dat *het bezigen van eenen enkelen klinker, in de gemelde afstammelingen, lynregt strydig is met het onveranderlyk AXIOMA*, dat *de spelling der woorden afhangt van hunnen oorsprong*. Ik verwacht óók, dat den heér SIEGENBEEK, die hoógleéraar, en by gevolg redenkunstenaar is, gereédelyk zal toestemmen, dat *in de afgeleyde woorden* TAALEN BOOGEN, UUREN, BRAAVE, LEEGE, VROOME, *die zelfde letters* (de verdubbelde *aa*, *ee*, *oo*, *uu*,)

moeten

moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke TAAL, ZOOO, UUR, ENZ., *voorkomen*: anders zoud het geén *onwrikbaar grondbeginsel zyn, dat afgeleyde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling moeten overeénkomen.* (SIEGENBEEK, bl. 48, K.)

§. 1419. Zóó schryft men óók, in den duytschen taalstam, met behoud van den verdubbelden klinker:

Das schaaf,	*die schaafe.*
Der staar,	*die staare.*
Der aal,	*die aale.*
Das maat,	*die maate.*
Das meer,	*die meere.*
Das haar,	*die haare.*
Das kameel,	*die kameele.*
Das heer,	*die heere.*
Das loos,	*die looze.*

Insgelyks schryven de hoógduytschers met ons *haarig* van *haar*; *paaren*, *paarung*, van *paar*; enz.

§. 1420. De Hoógduytsche schryven *agiren*, *ranzioniren*, *rasiren*, *spioniren*, *rappieren*, *spielen*, *spiesen*, *visieren*. In al deze woorden, hebben i en s den langen klank van i: maar *agiren*, *ranzioniren*, *rasiren*, *spioniren*, worden zonder e geschreven, omdat zy niet voordkomen van andere duytsche woorden, waar in die letter met i vervoegd is; de andere daarentegen worden met IE geschreven, omdat zy afkomstig zyn van woorden, waar in dit schryfteeken gebruykt is.

§. 1421.

Digitized by Google

§. 1421. Uyt het gezegde is het gemakkelyk te besluyten, dat de enkele vokaalspelling in *talen*, *braven*, en dergelyke, niet alleén strydig is met de algemeén aangenomene grondbeginsels der Hollanders; maar oók duydelyk tegen de stelregels van den hoógleéraar SIEGENBEEK zelve aandruyscht. Indien deze gevolgtrekking aan den heér SIEGENBEEK niet bevalt, dan moet ik of hy in de hersenen geraakt zyn.

§. 1422. Het is waar, zoude men kunnen zeggen, dat het stelsel van SIEGENBEEK tegenstrydig is met de regelmaat en afleyding; maar komt het niet overeén met *het groót oógmerk*, *'t welk alle zich by het schryven voorstellen*, naamelyk, *om zyne gedachten door andere duydelyk, volkomen, en gemakkelyk te doen bevatten?*

§. 1423. Wanneér wy letten op het algemeén grondbeginsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK, dat, naamelyk, *al de regels der spelling op de bevoordering van de algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd moeten uytloópen*; dat *wy, by der zelver weirdeering, daar op moeten acht geeven, of en in hoe verre zy ter bereyking van dit aangewezen oógmerk, welk men bestandig moet voor oógen houden, geschikt zyn* (§. 1337 en 1338); dan is het antwoord op deze vraag niet verre te zoeken. Wy behoeven slechts onzen, in den aanvang voorgestelden, algemeénen toetssteén te baat te neemen; en

wy

wy zullen terstond ontdekken, wat er van de zaak zy. *Algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd*, zeyden wy daar het groót oógmerk te zyn, 't welk alle zich, by het spreeken en schryven, voorstellen. Maar is de (§. 1386-1394.) ontvouwde spelwyze van den heér SIEGENBEEK uyt haaren aard, ter bevoordering van dit oógmerk wel toereykende? Men zal, geloóf ik, deze vraag, by eenig naadenken ontkennend moeten beantwoorden. Immers, hoe zuyver en volkomen men de zelve oók volgen mooge, het kan echter niet anders zyn, of hy, die zich in het schryven eéniglyk naar de zelve schikt, moet, of letters voorbyzien, welke tot het wezen eens woords behoóren, of hy moet, door verwarring van onderling gelyke klanken, verkeérde teékenen bezigen. Om niet te herhaalen, 't geen wy te vooren in het midden bragten omtrent de verbasteringen en onvolkomenheden, tot welke een dusdaaning stelsel, als dat geen is van den hoógleéraar SIEGENBEEK, onvermydelyk moet aanleyding geeven, beroepen wy ons slechts op het geen den leezer, in de ontvouwing en de vergelyking van gemelde stelsel met de taalgronden ter plaatse moet aangemerkt hebben. Oók die zuyverheyd van spelling, welke, uyt de natuur der zaake, by een volk immer aanweesig zyn kan, waar in heeft zy haaren grondslag, waar door word zy bewaard en onderhouden? Voorzeker in, en door het achtgeeven op de regelmaat,

regelmaat, afkomst, en zamenstelling der woorden. By afweezigheyd hier van, kan de spelling niet anders, dan hoógst verbasterd en onvolkomen zyn, gelyk het voorbeeld van het onbeschaafd gemeén, 't welk over dergelyke zaaken nimmer naadacht, overtuygelyk bewyst. (Sinckhebek, bl. 26 — 28. T.)

§. 1424. Het bygebragte, hoewel niets dan eenige proeven behelzende, zal echter voldoende zyn, om de heérschappy van de regelmaat en oorsprongelykheyd over de uytspraak aan te toónen, en om eenigermaate te bewyzen, dat de dubbele vokaalspelling, in de betwiste punten, met de regelmaat, afleyding, en *algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd*, in den volsten zin overeénstemt; en dat daarentegen het stelsel van den hoógleéraar Sinckhebek, noch de regelmaat, noch den oorsprong der woorden, noch de duydelykheyd eérbiedigt. Maar hoe? zal men zich tegen deze dwinglanden, naamelyk, de regelmaat en den oorsprong, die de gemakkelykheyd in het schryven zoó veel hinderpaalen aanbrengen, niet met kragt en naadruk verzetten? Schoón, voorwaar, klinkt deze taal, en pryselyk schynt, in den eérsten opslag, het voornaamen, het welk daar in word aangekondigd. Doch, by naader en meér bedaard naadenken, zal dat voornaamen, ten opzigte der Vlaamingen, onuytvoerlyk en ongerymd, die fraaye en schoónklinkende taal een ydel geklap blyken te zyn. Ja, wierden

wierden de regelmaat en de afleyding door de meérderheyd der Vlaamingen, in der daad, als dwinglanden aangemerkt, verlangden zy zich aan der zelver gebied te onttrekken, dan, zeker, zoud Siegenbeek, met hoop op een' gelukkigen uytslag, daar toe werkzaam kunnen zyn, daar hy by de Vlaamingen ondersteuning en medewerking zoude vinden. Doch, nu deze het dus genaamde juk gewilliglyk draagen, zonder daar van eenigen last te gevoelen; nu zy zelve het zich, uyt eygene vrye keuze, hebben op den hals gelegd, zoud het dwaasheyd, en eene geheél vruchteloóze onderneeming weezen, de Vlaamingen aan eene heérschappy te willen onttrekken, waar aan zy zich zoó geirne onderwerpen. In stede van Siegenbeek, die hier op uyt is, als den verbreeker van een lastig juk aan te merken, zouden zy hem veeleér beschouwen als eenen eygendunkelyken verweldiger van een gezag, 't welk hem in geénen deéle toebehoórt. (Siegenbeek, bl. 42 en 43. T.)

§. 1425. Siegenbeek wilt, in zyne enkele vokaalspelling, dat men de wet der spaarzaamheyd, óók zonder achtgeeving op de afleyding volge, en geéne andere letters bezige, dan welke volstrekt noódig zyn, om de woorden op het gezigt of geluyd te kennen. In dezen zin is dat stelsel geheél ongerymd en taalbedervende, als waar door veele fraaye en wezenlyke eygenschappen der taale zouden verduysterd worden, ja

Digitized by Google

ja, welks volstrekte toepassing niets minders, dan de volkomene omkeéring en vernietiging van alle grondregels eener goede spelling, ten gevolge zoud hebben. (SIEGENBEEK, bl. 57 en 58. T.)

§. 1426. Veel andere aanmerkingen, welke wy tegen het stelsel van SIEGENBEEK, en ten voordeéle der dubbele vokaalspelling zouden kunnen inbrengen, laaten wy over aan het onpartydig oordeél van onzen leezer, die, onder het doorbladeren van de taalgronden der Hollanders, welligt by zich zelven zal gezegd hebben:

§. 1427. Waarom verwerpt SIEGENBEEK, die zoóveel gezet is op de afleyding en regelmaat, de zelve in zyn stelsel der enkele vokaalspelling?

§. 1428. Waarom wilt SIEGENBEEK, dat de gelykluydende, doch in beteékenis verschillende woorden, *as* en *asch*, *aart* en *aard*, *deugt* en *deugd*, enz., in spelling moeten onderscheyden worden? terwyl hy, door zyne enkele vokaalspelling, niet alleén duyzende woorden van hunnen oorsprong verwydert, maar zelfs verschilliglyk luydende woorden gelyk schryft, en overal de duydelykheyd, die by hem de hoógste wet der spelling is, zoó deirlyk benaadeélt.

§. 1429. « In *rondom*, zegt SIEGENBEEK, bl. 159, zoud ik de *d* boven de *t* verkiezen, om des zelfs blykbaare zamenstelling uyt *rond* en *om*, waar door men, *rond*, overeénkomstig het tegenwoordig

woordig gebruyk met *d* schryvende, natuurlyk oók gebragt word, om de zelve in het zamengestelde *rondom* te plaatsen. »

Hier verkiest den hoógleéraar een schryfteéken in een zamengestelde woord, omdat het zelve *blykbaar* in het grondwoord te vinden is: waarom verkiest hy niet de verdubbeling in *taalen*, *beeken*, enz.; aangezien de zelve *blykbaar* in de oorsprongelyke *taal*, *beek*, enz., te vinden is?

§. 1430. Daarenboven zegt hy, dat *men*, ROND, *overeénkomstig het tegenwoordig gebruyk met* D *schryvende*, *natuurlyk oók gebragt word*, *om de zelve in het zamengestelde* RONDOM *te plaatsen*. Hoe komt het, dat SIEGENBEEK *taal*, enz., *overeénkomstig het tegenwoordig gebruyk met* AA *schryvende*, *natuurlyk oók niet gebragt worde*, *om de zelve in het afgeleyde* TAALEN, enz., *te plaatsen*?

§. 1431. « Wy zyn, zegt SIEGENBEEK, bl. 186, van oordeél, dat het best is tot een' algemeénen regel te stellen, om in woorden, welke by verlanging of in het meérvoud de *w* aanneemen, deze letter altyd haare plaats te doen behouden. »

Als men tot een' algemeénen regel stelt, *om in woorden*, *welke*, *by verlanging of in het meérvoud eenen medeklinker aanneemen*, *den zelven in het eénvoud altyd zyne plaats te doen behouden*, ofschoón by niet gehoórd word; waarom wilt SIEGENBEEK in het meérvoud geénen klinker aanneemen,

Digitized by Google

aanneemen, die in het enkelvoud gehoórd word, die het zaakelyk deél des woords uytmaakt, en door de afleyding en regelmaat gevoorderd word?

§. 1432. Waarom gebruykt SIEGENBEEK, om de oorsprongelykheyd, in *thans*, enz., (bl. 46) letters, welke niet kunnen uytgesproken worden; en verwerpt hy de verdubbeling der klinkers, in de woorden, alwaar zy ten hoógsten door de afleyding vereyscht word?

§. 1433. Indien men, volgens SIEGENBEEK, in zamengestelde woorden letters moet behouden, die in de uytspraak onmoogelyk kunnen gehoórd worden; waarom zoude men, in de afstammelingen, om den oorsprong te bewaaren, niet meér letters moogen bezigen, dan er, streng genomen, wel noódig zyn, om eenen langen klank voord te brengen?

§. 1434. Volgens de gronden van den heér SIEGENBEEK, doch tegen den regel der uytspraak, moeten de eyndletters van het eénvoud zich schikken naar die van het meérvoud, en men moet schryven *kind*, *kryg*, *daad*, *vrouw*, enz.; omdat men, in het meérvoud, zegt *kinderen*, *krygen*, *daaden*, *vrouwen*, enz. Als de eyndletters van het meérvoud hier altyd ten rigtsnoer der spellinge strekken van het eénvoud; waarom moeten dan de zaakelyke of wezenlyke letters van het eénvoud geénen invloed hebben op het meérvoud? en waarom zoude men tot regel niet moogen stellen, *dat ieder gemakkelyk kan kennen, of*

Digitized by Google

of een zelfstandig naamwoord met of zonder verdubbeling moet geschreven worden, wanneér hy slechts aan het eénvoud denkt? even gelyk SIEGENBEEK, bl. XIX, *gemeénd heeft, de aanwyzing der onderscheydene schryfwyze met* D *of* T *te moogen achterlaaten, daar ieder de zelve gemakkelyk kan kennen, wanneér hy slechts aan de verbogene of meérvoud denkt.*

§. 1435. By SIEGENBEEK is het *een algemeén erkende grondbeginsel, dat verschillende klanken, zoóveel moogelyk, in de spelling op eene onderscheydene wyze moeten aangeduyd worden* (§. 1350). Waarom wilt hy dan niet, dat *beeving* en *beving*, enz., volgens de afleyding en regelmaat, op eene onderscheydene wyze aangeduyd worden?

§. 1436. Zoó den hoógleéraar SIEGENBEEK wilt staande houden, dat men zich, in het schryven van *graven*, enz., moete rigten naar de grondwet der spelling, *schryf, zoó als gy spreekt*; waarom wilt hy niet aanneemen, dat men, volgens de *natuurwet der spelling*, oók schryve *mens, vrou, altans, welluydenteyt, dach*, en duyzend andere? Onze taal zoude immers hier door niet alleén gemakkelyk voor den schryver, maar oók voor den leérling weezen: en dit voorbeeld zoude misschien veele naavolgers in onze naabuuren aantreffen; en de Fransche, inzonderheyd, die op schoóne en fraaye nieuwigheden veel gezet zyn, zouden welligt achter ons oók schryven: *nous*

Digitized by Google

Nous sommes
Vous êtes
Ils sont
Elles sont } *aimé.*
Enz., enz.

Tot welkdaanig eene eér zoude het aan de Nederduytschers niet verstrekken, eyndelyk den filozoofischen steén der spellinge gevonden te hebben?

§. 1437. Waarom bezigt den hoógleéraar SIEGENBEEK, bl. 216 en volgende, om de verwarring met andere woorden te vermyden, letters, welke niet kunnen uytgesproken worden; en waarom verwerpt hy in *beeken*, *beeving*, enz., de verdubbeling, welke door de uytspraak, afleyding, en regelmaat gevoorderd word?

§. 1438. SIEGENBEEK schryft, *ter bevoordering der duydelykheyd, die de hoófdwet der taale is, hy* WINDT, *gy* WINDT, *gy* WONDT, enz. Op deze wyze, kunnen die woorden niet verward zyn met *den wind*, *de wond*, ens. Welk eene zorgvuldigheyd voor de *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd!* Maar hoe komt het dan, dat de angstvalligheyd van den hoógleéraar voor duydelykheyd zich niet uytstrekke tot de spelling van *graaven*, *bedeelen*, en duyzend andere, welker oorsprong de verdubbeling voordert? SIEGENBEEK antwoord, dat eene verschillige spelling in *graven* van *graf*, en *graaven* van *graaf*; *bedelen* van *bedel*, en *bedeelen* van *deel*, *beving* van *bevangen*,

bevangen, en *beeving* van *beeven*, en al de andere woorden van dien aard, de duydelykheyd niet kan bevoorderen; en dat daarentegen eene gelyke spelling in hy *wind* en den *wind*, enz., wel zeker de klaarheyd zoud benaadeélen. *Credat Judæus Apella.*

§. 1439. Hoe komt'den regel *dat de enkele bestanddeélen der woorden* GRAAF, BEEK, enz., volgens de Hollanders, *voor het oóg moeten zigtbaar zyn*, overeén met het schryven van GRAVEN, BEKEN, enz?

§. 1440. Waarom volgt den hoógleéraar SINGENDEEK zoó zorgvuldiglyk den oorsprong en de regelmaat in woorden, waar in de letters anders luyden, niet kunnen uytgesproken worden, wanstallig zyn, en geheél tegen de algemeéne uytspraak aanloópen; terwyl hy, in zyne enkele vokaalspelling, al de taalgronden over het hoófd ziet?

§. 1441. Hoe kunnen de Hollanders hunne hedendaagsche spelling overeénbrengen met de by hun algemeén aangenomene spelgronden? hoe...? waarom...?

§. 1442. Deze vraagen te beantwoorden is onze taak niet, maar wel de geene van den hoógleéraar SCHOONDEEK, van wien wy eene, op gronden gestaafde, wederlegging, zoó zy moogelyk zy, verwachten.

§. 1443. Hier moeten wy nog handelen over een

Digitized by Google

een kleyn getal nederduytsche woordetjes, welke met den langen klank eyndigen, als *naa* en *abee*; en die, volgens het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK, met den enkelen klinker schynen te moeten geschreven worden. Maar wy bemerken, dat den opsteller van de *Verhandeling over de Nederduitsche Spelling* niet alleén de *ij*, die hy voor de verdubbelde *i* houd, in *wij*, *mij*, *zij*, *hij*, *gij*, enz., gebruykt; maar zelfs den verdubbelden klinker bezigt in *thee*, *Aa* (stroóm), *moskee*, *zoo* (in alle beteékenissen), enz. (315). Wyders zien wy, dat den taalkundigen WEILAND, die het stelsel van SIEGENBEEK volgt, leért (316), dat men, met den verdubbelden klinker, moet schryven *snee*, *stee*, *mee* (mede), *thee*, *theeen*; als oók de zamengestelde: *Theebakje*, *theeblaadje*, *theeboe*, *theeboóm*, *theebus*, *theedoek*, *theegoed*, *theeketel*, *theekoekje*, *theekoóper*, *theekopje*, *theekistje*, *theelepel*, *theepot*, *theestoof*, *theetafel*, *theewater*, *theewinkel*, enz.

§. 1444. Dus dunkt het ons niet ten vollen bewezen, dat den heér SIEGENBEEK zyne enkele vokaalspelling tot die woorden heeft willen strekken. Wy hebben gezien, dat men overeénkomstig met de spelgronden *ik gaa*, *staa*, dat hy *gaa*, *staa*, enz., moet schryven; even gelyk men, volgens het algemeén schryfgebruyk, *die*, *wie*,

(315) *Woordenboek voor de Nederduitsche Spelling.*

(316) *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek.*

Digitized by Google

wie, *zie*, *knie*, en veel andere schryft. Wy vermeénen daarom, dat de overeénkomst vereyscht, dat dit kleyn getal woorden, welke met den langen klank eyndigen, zich voege naar de spelling van de geene waar mede zy het naast overeénkomen, en dus moeten gespeld worden, gelyk wy hun, in het aanhaalen, geschreven hebben. (317)

§. 1445. Uyt het geen wy, tot dus verre, over de enkele en dubbele vokaalspelling bygebragt hebben, kan men gemakkelyk besluyten, dat den langen klank van *a*, *e*, *o*, en *u*, in het geschrift, door de verdubbelde *aa*, *ee*, *oo*, en *uu*, moet uytgedrukt worden; zoó dikwyls dien langen klank het woord eyndigt, of gevolgd is, in de zelfde lettergreep, van eenen medeklinker: als óók in de werkwoorden, welker zaakelyk deél, in den gebiedenden tyd, of in den eénvoudigen persoon van den eérsten tyd der aantoónende wyze, met den verdubbelden klinker geschreven worden. Uyt het aangehaalde blykt óók ten overvloede, dat men de verdubbeling moet bezigen in al de woorden, welke van de boven gemelde soorten van woorden afstammen of zamengesteld zyn, te weeten, in de letter greepen, waar zy in klank van die grondwoorden niet verschillen.

§. 1446.

(317) Zoó schryven de Duytsche *raa*, *klee*, enz.

Digitized by Google

§. 1446. Zoó meénen wy dan met het voorgedraagen de enkele en dubbele vokaalspelling, met uytmonstering van al het ongegronde en willekeurig, op vaste en onwrikbaare grondslagen gevestigd te hebben. Taalkenners zullen zeker in het bygebragte niets nieuws aantreffen; doch zy zullen, hoop ik, de verschillende gevoelens, omtrent dit stuk aangenomen, aan de beginsels eener gezonde taalkunde getoetst, en het stelsel, 't welk daar mede meést overeénkomt, met kragt van redenen aangedrongen vinden; ja zelfs durf ik my vleyen, dat die redenen aan alle onpartydige zoó overtuygende zullen voorkomen, dat zy geneygd zullen zyn, de aangeprezene regelmaat der dubbele vokaalspelling voortaan te volgen. Oók kan die opvolging geénzins moeyelyk vallen, daar de regelmaat zelve hoógst eénvoudig is, en in dit, even beknopt als duydelyk, voorschrift vervat kan worden: *Bedien uu in lettergreepen, niet op eenen medeklinker stuytende, ter aanwyzing van den langen klank, altyd van eenen enkelen klinker, met uytzondering slechts van die woorden, welke, volgens hunne regelmaat of oorspronglyke eygenschap, eene verdubbeling der vokaal vereyschen.* Op deze wyze, zal het volgen der regelmaat, door ons voorgesteld, voor ieder gemakkelyk worden gemaakt, en den eénigzins oplettenden weldraa die woorden leéren kennen, in welke de lange *aa, ee, oo,* en *uu* plaats hebben. (SIEGENBEEK, bl. 134 en 136. T.)

§. 1447.

Digitized by Google

§. 1447. Den leezer zal, zoó wy meénen, ligtelyk aangemerkt hebben, dat wy, tot de wederlegging van de enkele vokaalspelling der Hollanders, geén andere taalgronden gebruykt hebben, dan wel die geene, welke by hun algemeén gekend en aangenomen zyn, en, inzonderheyd, by den hoógleéraar SIEGENBEEK, ten rigtsnoer der spelling strekken; en dat dus den hoógleéraar SIEGENBEEK hier zich zelve wederleyd heeft. Wy hebben nogtans al de bewyzen niet opgegeeven, welke wy uyt SIEGENBEEK, tegen zyne spelling zouden kunnen ophaalen; dit ware bykans zonder eynde: want, by naadere doorbladering zyner Verhandeling, hebben wy aldaar zoó veele tegenstrydigheden ontdekt, dat wy, met der zelver ontlitting, een aanmerkelyk boekdeél zouden kunnen vervollen. Nu, *errare est humanum*, missen is menschelyk, en den heér SIEGENBEEK erkent zyne zwakheyd, wanneér hy, bl. XVIII, zegt:

« Intusschen ben ik verre af, van, aan mynen arbeyd eene volkomenheyd toe te kennen, welke alle verbeteringen zoud buyten sluyten. Niet alleén ondervinde ik gedunriglyk, en heb ik oók, by het opstellen dezer Verhandeling, in welke men, omtrent enkele byzonderheden, eenige afwyking zal aantreffen van de spelling, in myne vroegere schriften voorkomende, op het duydelykste ondervonden, dat men, met leérlust en waarheydsliefde bezield, steeds gelegenheyd

genheyd vind, om vroegere misvattingen voor meér gegronde begrypen te verwisselen: maar zelfs heb ik, by het naazien van myn werk, eenige onnaauwkeurigheden ontdekt, welke ik aan des zelfs eynde heb aangewezen en verbeterd. Gelyk ik voor deze van den bescheydenen billyk verschoóning wachte, zoó verklaare ik my insgelyks ten vollen bereyd, om de gegronde bedenkingen, welke tegen myn werk mogten ingebragt worden, met erkentelykheyd te mynen nutte, en, onder toestemming van het hoóg bestuur in ons vaderland, 't welk door zyne bekragtiging zich dit werk heeft toegeëygend, tot des zelfs volmaaking aan te wenden. »

§. 1448. Den aandachtigen leezer moet, in den loóp van onze *Nederduytsche Spraakkunst*, genoegzaam aangemerkt hebben, dat aan het werk van den hoógleéraar SIEGENBEEK, niet alleén geéne volkomenheyd kan toegekend worden, welke alle verbeteringen zoud buyten sluyten; maar dat het zelfs, onder veele betrekkingen, ongerymd en taalbedervende is. Niettegenstaande de ongegrondheyd van het taalkundig *Systema* van den hervormer der nederduytsche spelling, heeft echter zyne *Verhandeling* eenen groóten invloed op de schryfwyze der Nederlanders gemaakt. Edoch, heeft het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK, 't welk, voornaamelyk, in het reéds verhandelde punt bestaat, veele aanhangers, het heeft oók veele tegenstreevers; en het

het zonde, ongetwyfeld, zoó veele naavolgers onder de amptenaaren en maatschappyen onzer streeken niet gevonden hebben, indien het staatsbewind zich daar mede niet al te veel ingelaaten hadde. Aanmerkelyk, ondertusschen, is het geen men, popens dit laatste, aangeteekend vind in de *Mengel-en Tooneel Poezij van Mr SAMUEL IPERUSZOON WISELIUS, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Lid van het Koninklijk Instituut en Sekretaris van desselfs Tweede klasse; Lid van het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen* enz. Uytgegeeven in 1818. Na gesproken te hebben van de uytgaaf van de *methode* van den hoógleéraar SIEGENBEEK, zegt den schryver, 2ste *Deel*, bl. v en volgende van zyne *Voorreden*:

§. 1449. « Mogte slechts het toenmaalig gouvernement daar niet ter kwaader uur by hebben uytgeroepen: *Zie daar, ó Israël, uuwe Goden!* »

« Dezen onberaadenen stap van het bewind, (ongetwyfeld buyten kennis, waarschynlyk geheél tegen den zin van den heér SIEGENBEEK zelve gedaan,) dit sultanachtig bevelschrift in eene zaak, die niet onder het bereyk der *lex judiciorum publicorum vel privatorum* viel, en nóyt van het gezag eens staatsbestuurs kon afhangen, moest het gevoel van iederen denkenden Nederlander beleédigen en kwetsen, en hem terug houden van de nieuwe *methode*, óók in zulke opzigten, waar hy die minder juyst of niet genoeg gestaafd

staafd mogt hebben bevonden, uyt inschikkelykheyd te volgen: althans het bragt dit by my te weeg; ja zelfs beschouwde ik de ongehoórzaamheyd toen als een burgerlyke pligt, om daar door aan die bewindslieden, voor zoóveel des noóds, te herinneren, dat den vryen mensch zich, zoó min in het vak der letteren, als in het staatkundig en godsdienstig, door willekeurige magtspreuken laat voorddryven en overbluffen.»

§. 1450. Indien de Hollanders, wier uytspraak SIEGENBEEK als de algemeéne beschouwt, en ten grondslag der spelling aangenomen heeft, zich zoódaanig beleédigd en gekwetst achten; wat moeten wy Vlaamingen zeggen? daar het ons overbekend is, dat de taal van ons vaderland, weleér den zetel der weetenschappen, en het bloeyendste der nederlandsche gewesten, by de verveirdiging van de *Verhandeling over de Nederduitsche Spelling*, de geringste aandacht niet weirdig is geacht geworden: en moet, door den geledenen hoón, de verontweirdiging van iederen regtschapen Belg niet ten toppunt stygen? wanneér hy, ten diepsten overtuygd van de ongegrondheyd van het nieuw hollandsch *systema*, hy oógschynelyk ziet, dat men het zelve, op eene ongevoegelyke wyze, als het eénig wetboek der taale, en als den *nec plus ultrà* ons poogt te doen volgen; gelyk of wy alle natuurregt en vryheyd verloren hadden. Eene blinde toegeevendheyd van den kant der Vlaamingen, zoude

welligt

welligt hoógst gevaarlyk in haare gevolgen kunnen worden. Dit laatste gezegde zal by sommige in den eérsten oógslag als overdreven voorkomen, en de zaak te gering schynen, om zich daar mede veel te bekommeren: maar aan deze moogen wy wel herinneren dat, het zamenstel der spraake ongemeén kunstig is, en dat er weynige weetenschappen zyn, waar in zich eene dieper' en fyner' *logica* vertoónt, dan in de spraakkunst. Oppervlakkige beschouwers moogen de zelve verachten, als behoórende tot die eérste beginsels, welke men ons in de vroegste jeugd heeft geleérd: echter is het zeker, dat eene naadere beoefening van dat geen, 't welk wy leérden, voor dat wy de gronden daar van konden begrypen, onze moeyte in ryper' jaaren rykelyk zal beloónen; en mangel aan kennis daar van mag als de voornaamste oórzaak worden aangemerkt van de menigvuldige hoófdgebreken, welke wy in zoó veele schriften ontdekken.

Slechts weynige schryvers hebben met wysgeirige naauwkeurigheyd over de grondregels der algemeéne spraakkunst gehandeld, en, 't welk nog meér te beklaagen is, nog weyniger' zyn bedacht geweest om die grondregels op onze moedertaal toe te passen. Terwyl de fransche taal reéds sedert lang de aandacht van bekwaame en diepdenkende schryvers van die natie heeft bezig gehouden, welke der zelver zamenstel en eygenschap met de groótste naauwkeurigheyd bepaald

bepaald hebben; is, tot schande van ons vaderland, den aard en spraakkunst der nederduytsche taal op verre naa niet met gelyke zorgvuldigheyd onderzocht, noch met de zelfde naauwkeurigheyd bepaald. Men heeft wel, sedert korten tyd, getracht dit gebrek te verhelpen; doch, schoon sommige kundige schryvers dit onderwerp ter hand hebben genomen, is er nog veel in dit vak te doen overgebleven.

Dit onderwerp, hoe droóg en ingewikkeld het selve sommige ook toeschyne, is van het groótste gewigt, en met de wysgeerige kennis van 's menschen ziel ten naauwsten verbonden. De spraak is het middel, waar door de begrypen onzer ziel worden overgebragt of verklaard, en dus kan het niet missen, of een onderzoek naar het zamenstel en de voorderingen der zelve moet ons menige oplossing verschaffen van zaaken, welke, tot den aard en den voordgang onzer denkbeelden zelve, en de werkingen van onze geestvermogens behoóren; zaaken waar uyt voor den mensch vry wat valt te leéren. QUINCTILIANUS, eenen by uytstek oordeélkundigen schryver, laat zich aangaande dit onderwerp dus hoóren: « Niemand, zegt hy, verachte de grondbeginsels der spraakkunst, als zaaken van luttel gewigt: niet als of het eene zoó groóte zaak ware, het onderscheyd tusschen klinkletters en medeklinkers te ontdekken, en deze wederom in halve klinkers en stomme te verdeélen; maar omdat hy, welken de

de moeyte doet van dieper in het heyligdom der spraak in te dringen, daar een aantal fyne stoffen zal aantreffen, geschikt om niet slechts het jeugdig verstand op te scherpen, maar óók om het schrander breyn van den grootsten geleerden te oefenen. » (318)

§. 1451. Wat zullen wy antwoorden aan de geene, die ons, zonder ophouden, toeschreéuwen, dat den hoógleéraar SIEGENBEEK, in zyn stelsel *Over de enkele en dubbele Vokaalspelling*, eene zoó gezonde redeneerkunde ten toón gespreyd heeft, dat het zelve bezegeld is geworden met de goedkeuring van het staatsbestuur en de maatschappyen van Holland; en dat het dus buyten allen twyfel aan de Vlaamingen ten rigtsnoer strekken moet. Wy erkennen gedeéltelyk de gegrondheyd dezer tegenwerping. Het is waar, dat den heér SIEGENBEEK zyn stelsel van spelling heeft trachten te verdedigen, met al de bewysredenen, waar voor het vatbaar is; het is insgelyks zeker, dat deftige taalkenners de redenen, welke den hoógleéraar SIEGENBEEK ingebragt heeft, als onwederspreekelyk beschouwen. Echter meogen

(318) Zie *Lessen, over de Redekunst en Fraaie Letteren. Door* HUGO BLAIR: *uit het Engelsch vertaald door* HERM. BOSSCHA. *Twede, vermeerderde en verbeterde druk. Te Utrecht by* G. T. VAN PADDENBURG *en zoon.* MDCCCIV. *Eerste Deel.* Bl. 175 en 211.

Digitized by Google

moogen wy hier, in de eérste plaats, wel aanhaalen het geen WISELIUS, omtrent dit punt, gezegd heeft:

§. 1452. « Toen den hoógleéraar SIEGENBEEK, zegt hy, zyne *methode* van spelling bekend maakte, heeft hy oók daar mede zekerlyk niet willen te kennen geeven, dat deze, als de beste van alle moogelyke spellingen, behoórde beschouwd te worden; veelmin heeft hy zich daar door onherroepelyk verbonden, om, ofschoón hy zelve haar eéns gebrekkig of verkeérd mogt bevinden, haar niettemin altyd te blyven vast houden. » En dit steunt niet alleén op de redenlykheyd; maar oók op de oótmoedige, doch voor SIEGENBEEK vereérende verklaaring, welke wy (§. 1447.) gezien hebben.

§. 1453. Wat aangaat het gezag van het staatsbestuur, waar op men zich beroept, zeggen wy openlyk, dat het zelve van geén meérdere weirde is, dan het gezag der oude: want alleén dan, wanneér een besluyt door het staatsbestuur, in het vak der spelkunde gegeeven, met den waaren aard der taale en de beginsels eener goede spelling duydelyk bleek in te stemmen, het ander gebruyk daar mede te stryden; zal het eérste, niet als gezag van het staatsbestuur, maar om des zelfs inwendige deugdelykheyd, de voorkeur verdienen. (SIEGENBEEK, bl. 60. T.) Maar, wanneér deze eygenschap ontbreekt, mag men de ongehoórzaamheyd, als eene burgerlyke pligt

Digitized by Google

pligt beschouwen; om daar door aan de bewindslieden, voor zoó veel des noóds, te herinneren, dat den vryen mensch zich, zoó min in het vak der letteren, als in het staatkundig en godsdienstig, door willekeurige magtspreuken laat voorddryven en overbluffen.

§. 1454. Wy hebben (§. 1257 - 1336) ten overvloede bewezen, dat men, met ons de spelkunst van SIEGENBEEK en de spraakkunst van WEILAND op te dringen, tegen alle regt en reden, de Hollanders als beoordeélaaren van de spraakkunst voor Belgenland aanziet, deze eene magt toeschryft, op welke zy geéne aanspraak hebben, en zelfs tegen de allerklaarste stelregels van SIEGENBEEK en WEILAND zelve aanloópt.

§. 1455. Dus, al vermeénden de Hollanders een beredeneerd werk voorgebragt, en dus ons vaderland een middel verzorgd te hebben om de kinderen te doen redeneeren, want daar is niets geschikter om de kinderen te leéren redeneeren, dan het onderwys der taalgronden; en al verweirden zy, omdat de redeneerkunde invloed op de zeden, godsdienst, en staat heeft, door dat werk eenen zeér wezenlyken dienst aan het vaderland bewezen te worden: ja, al vermeénden de aanhangers van het nieuw *systema*, dat het gezag van het staatsbestuur toereykende is, om de Vlaamingen, zonder naader onderzoek, eene schryfwys te doen volgen, welke ten hoógsten strydig is met die hunner voorvaders; dan zou-

den

Digitized by Google

den wy ons het nog tot eene pligt rekenen, daar niets in blindelings voord te gaan. Maar daarentegen, wel is waar, hebben de aanhangers van SIEGENBEEK regt ons te vraagen, waarom wy de bewyzen van dien hoógleéraar, die zy als onwederleggelyk aansien, niet willen aanveirden. En wy gevoelen dat het onze pligt is hun hier op te antwoorden.

§. 1456. Dus zullen wy, opdat er niets, wat deze stof aangaat, onaangeroerd blyve, den heér SIEGENBEEK van woord tot woord, in zyne redeneeringen, opvolgen, en trachten te ontdekken, by hoe verre dat punt van taalkunde, 't welk by de Hollanders en de Vlaamingen van groót belang is, en om deze reden veel betwist geweest heeft en nog is, op de regels eener gezonde taal- en redeneer-kunde gevestigd is; oók zullen wy daar kunnen merken, of, en in hoe verre de Verhandeling van den hoógleéraar SIEGENBEEK werkelyk geschikt is, om de leérlingen eene beredeneerde taalkennis te verzorgen. Nu gaan wy over tot het

Beredeneerd Stelsel en Bewyskunst van den Hoógleéraar SIEGENBEEK.

§. 1457. « Wij zijn thans (zegt SIEGENBEEK, « bl. 97 en volgende) gevorderd tot één der « moeijelijkste en belangrijkste onderwerpen dezer « Verhan-

« Verhandeling, de enkele en dubbele vokaal-
« spelling, namelijk, in lettergrepen, niet op
« eenen medeklinker uitlende. Om hetzelve
« eenigzins geregeld en naar eisch te verhan-
« delen, zal het noodig zijn vooraf een beknopt
« geschiedkundig verslag te geven van de regel-
« maat, welke men, te dezen aanzien, in vroe-
« gere en latere dagen, onder ons gevolgd heeft,
« waarna wij de verschillende gevoelens omtrent
« dit stuk zullen toetsen, en, eindelijk, dat
« gene, 't welk ons met de regelen eener ge-
« zonde taalkunde meest overeenkomstig schijnt,
« door bewijsredenen trachten te staven. »

§. 1458. Wy beschouwen, even als den hoog-leeraar SIEGENBEEK, de enkele en dubbele vokaal-spelling, als een der moeyelykste en belangrykste onderwerpen der spelkunde; en, om deze re-denen, verhoopen wy, dat den leezer niet zal ten kwaade duyden, dat wy hem nog eenigen tyd met de zelve ophouden.

§. 1459. Het oógwit van den beroemden taal-leeraar, zoó men ziet, is geénzins de natie voor-schriften op te dringen; maar slechts de, door haar zelve van tyd tot tyd gemaakte, en in de oorkonden bewaarde wetten te verzamelen, der zelver gronden en grenzen na te spooren, de gevallen aan te wyzen, waar in zy elkander tegenspreeken, of schynen tegen te spreeken, en te toónen waar de natie, uyt overyling of on-

kunde

kunde, tegen haaren wil, haare eygene wetten overtreed. (319)

§. 1460. Den heér SIEGENBEEK zegt, dat hy de verschillende gevoelens, omtrent de enkele en dubbele vokaalspelling, zal toetsen aan de regels eener gezonde taalkunde. Dit is oók den waaren en eénigen weg, om tot de beslissing van het tegenwoordig verschil te geraaken.

§. 1461. Dit kort voorberigt van SIEGENBEEK is het geen van eenen wel-en diep-denkenden taalleéraar; maar laat ons wat voorder gaan, en voor eérst aanmerken, wat den hoógleéraar SIEGENBEEK zegt, in zyn *beknopt geschiedkundig Verslag*.

§. 1462. « De oudste schriften, in onze taal « voorhanden, inziende (zegt SIEGENBEEK), ont- « dekken wij terstond, dat men, in de vroegste « tijden, eene enkele vokaal ter klankvorminge « genoegzaam heeft geoordeeld in lettergrepen, « welke niet op eenen medeklinker stuiten. Niet « alleen de werken uit de dertiende eeuw in « onze moedertaal overig, als die van MELIS « STOKE, JACOB VAN MAERLANT, en anderen, « maar ook vroegere Frankduitsche schriften, met « name *De omschrijving van het Hooglied* door « WILLERAMUS, Abt van het klooster Ebersperg « in Beijeren, die in den jare 1085 overleed, en

(319) WEILAND, bl. 7.

Digitized by Google

« en wiens taal met ons oud Duitsch groote « overeenkomst heeft, leveren hiervan, schier op « elke bladzijde, bewijzen op. Het gezegde door « voorbeelden, uit die schriften ontleend, te « staven zou even vervelend als overtollig wezen, « daar ieder, die daarin geen volslagen vreem- « deling is, het zelve gereedelijk zal toestem- « men (*a*). En niet slechts treffen wij deze enkele « vokaalspelling in schriften der dertiende en veer- « tiende eeuwe aan, welke meest Monniken, « aan het Latijnsche schrijfgebruik meer of min « gewoon, tot opstellers hadden, maar ook « komt de zelve doorgaans voor in Nederduitsche « werken tot aan de zeventiende eeuw. Het « is waar, dat hier en daar reeds vroeg, en « vrij algemeen in werken der zestiende en « zeventiende eeuw, in dit opzigt eene uitzon- « dering plaats heeft omtrent vele woorden, « welke de *e* en *o* hebben; doch de redenen « dezer uitzondering, welke wij in 't vervolg « nader zullen opgeven, zijn geheel verschillende « van die, welke de voorstanders der dubbele « vokaalspelling voor hunne schrijfwijze bijbren- « gen. — De eerste, die eene doorgaande dub- « bele vokaalspelling onder ons heeft ingevoerd, « is de doorluchtige Drossaard HOOFT, een man « voorzeker, aan wien de Nederduitsche taal- « kunde ten duurste verpligt is. Deze heeft de « dubbele vokaal, zonder onderscheid, gebezigd « in alle lettergrepen, niet op eenen medeklinker « stuidende

« stuitende, en bij het uitspreken den klemtoon
« ontvangende, daartoe, naar het schijnt, alleen
« bewogen, omdat men *mijne*, niet *mine*, *gelijken*
« niet *gelikes*, schrijft, zoo als uit zijne *Waarne-*
« *mingen*, achter het eerste Deel van TEN KATE,
« blijkbaar is (*b*). Dit voorbeeld echter vond
« in de zeventiende eeuw slechts enkele navol-
« gers, onder welke de vermaarde geschiedschrij-
« ver GERARD BRANDT, en de taal- en dichtkundige
« A. MOONEN, die echter daarin niet zoo onbe-
« paald te werk ging, de voornaamste zijn.
« Doch VONDEL, DE GROOT, HUYGENS, DECKER,
« VOLLENHOVE, en anderen, hebielden doorgaans
« de enkele vokaalspelling; de meesten echter
« met die uitzondering, waarvan wij te voren
« gewaagden. Hetzelfde voetspoor volgden de
« taalkundige Overzetters van den *Staten-Bijbel*.
« In het begin der achttiende eeuwe, werd de
« dubbele vokaalspelling verdedigd in de Spraak-
« kunstige opstellen van den reeds gemelden
« A. MOONEN en W. SEWEL; doch tegen het gezag
« dier mannen kan mijns achtens, dat van
« HUYDECOPER; en inzonderheid der beroemde taalken-
« neren TEN KATE en VERWER, rijkelijk opwe-
« gen, die de enkele vokaalspelling, ofschoon met
« zekere bepalingen ten aanzien der *e* en *o*, ge-
« bruikt en aangeprezen hebben. Nogtans heeft
« in deze eeuw de dubbele vokaalspelling meer
« en meer veld gewonnen, nadat de groote
« HUYDECOPER als verdediger daarvan was opge-
« treden

« treden in zijne *Proeve van Taal-en Dichtkunde*,
« welke in 1730 in het licht verscheen. Doch
« hoe veel invloeds het gezag van HUYDECOPER
« te dezen aanzien ook gehad hebbe, ontbreekt
« het echter geenszins aan schrijveren, die zijne
« regelen omtrent de dubbele vokaalspelling niet
« opgevolgd, en zich meer aan het gebruik
« eener enkele klinkletter gehouden hebben, en
« van welke het genoeg zal zijn een' SMIT,
« PEITAMA en FRANS DE HAES genoemd te heb-
« ben. En waarschijnlijk zou HUYDECOPER nog
« mindere navolgers gehad hebben, zoo niet
« de beroemde WAGENAAR, een man, die als
« taalkundige en geschiedschrijver zeker de groot-
« ste achtinge verdient, deszelfs schrijfwijze
« door zijn voorbeeld bekrachtigd en algemeener
« gemaakt had. Is dus de dubbele vokaalspel-
« ling in de laatste tijden door velen aange-
« nomen geworden, er zijn, aan den anderen
« kant, ook verscheidene achtbare taalgeleerden,
« als voorstanders der enkele vokaalspelling, op-
« getreden, met name de beide voortreffelijke
« uitgevers van HUYDECOPERS *Proeve*, LELYVELD en
« HINLOPEN, de vermaarde Leydsche Hoogleeraar
« KLUIT, de geleerde BOLHUIS, en, nog onlangs,
« de kundige schrijver van het *Nederduitsch*
« *Taalkundig Woordenboek*. Zelfs heeft de ge-
« woonte onzer oudste schrijveren, om altijd en
« zonder onderscheid slechts één vokaal te bezi-
« gen, in onze dagen eenige navolgers gevonden,

waarvan

Digitized by Google

« waarvan de grond echter voornamelijk in de « gemakkelijkheid gezocht moet worden. »

(a) « Eenige voorbeelden uit onze oudste schrijvers vindt « men bijeen gezameld in het uitmuntend *Vertoog over de* « *spelling der Nederduitsche taal* van den Hoogleeraar A. KLUIT. « Zie de *Nieuwe Bijdragen*, I. Deel, bladz. 308 — 313. »

(b) « Zie *Waarneem.* CXVII en CXXVI op bladz. 742 en « 743. »

§. 1463. Den heér SIEGENBEEK zegt, *dat men, in de vroegste tyden*, (320) *eene enkele vokaal ter klankvorminge genoêgzaam heeft geoordeêld in lettergreepen, welke niet op eenen medeklinker stuyten.* Wy zouden hier tegen kunnen inbrengen, dat, daar *onze oudste schryvers*, volgens SIEGENBEEK zelve, (bl. 101) óók *de gewoonte* hadden, *om altyd en zonder onderscheyd slechts eêne vokaal te bezigen*, hun gezag te veel en gevolgelyk niets bewyst. *Quod nimis probat nihil probat.* Hy beroept zich op het gezag van MELIS STOKE, JACOB VAN MAERLANT, en den abt WILLEMUS; maar hy vind dat het *zoud verveelend weezen*, zyn *gezegde door voorbeelden, uyt die schriften*

(320) VERWER onderscheyd vier tydbeurten onzer taale: de eérste noemt hy de *duystere*, van het begin, tot aan de dertiende eéuw, waar in MELIS STOKE leefde; de tweéde, de *regelmaatige*, van dien tyd tot aan 1477; de derde of *verkóopene* is tot aan de Letterkonstige vergadering te Amsterdam, 1634; de vierde, van dien tyd tot aan dezen, is de *herstelde* tydbeurt onzer spraake.

Digitized by Google

schriften ontleend, te staaven. Wy gelooven zelfs, dat zulks eenigzins naar voorzigtigheyd zweemt: want veele Nederduytschers, en inzonderheyd Vlaamingen, zyn, ten opzigte van die schriften, *volslagen vreemdelingen*; en het gezag in het vak der spelling, waar op SIEGENBEEK zich hier beroept, zoud by de Vlaamingen niet vermeérderen, indien men hun eenige *voorbeelden, uyt die schriften ontleend*, voor het oog bragte. Tot staaving van ons gezegde, zullen wy hier eenige stukjes van MELIS STOKE, JACOB VAN MAERLANT, en den abt WILLERAMUS laten volgen:

Oest streckende min no mee
Dan toter Laueca of ter Elve. (321)
Want Wilibrord ende Welfram
Ende ander volc dat met hem quam
Bekeerden dat vriessche diet. (322)
Doe begonste dat ghemeene diet
Dat met hem (Moyses) *uut Egypten sciet.* (323)
Wir ne willon niet vergezzan, thaz thiu genatho thinez
Euangelii suozer is than thiu austeritas thero ewo. (324)
Thar ther ana wassen thie meyston thruvo. (325)
Stand uf min friundina, min gemahela, ande kum. (326)
Sine bein sint marmorine sule, thie thar gesezzet sint ubha guldinen fuozen. (327)
Min duva, thu thie ther nisteles in steinlochoran. (328)

Zie

(321) MELIS STOKE, in de *Inleiding*, bl. 3.

(322) *Rijmkronijk van* MELIS STOKE, *I Boek. V.* 183. *Uytgave van* HUYDECOPER, 1° *Deel*, bladz. 27.

(323) MAERLANT, IV, 3 bl. 30 d.

(324) WILLERAMUS, bl. 6. — (325) Bl. 17.

(326) Bl. 34. — (327) Bl. 103. — (328) Bl. 34.

Digitized by Google

Zie wyders §. 1273 en 749 — 754.

Voeg hier by de voorbeelden van MELIS STOKE, die SIEGENBEEK zelve aanhaalt, bl. 87 en 93.

Als 't here versach de dine.
Voert al op, ên spranc vut,

Ên de vianden volgheden garne
Met haesten andes heren start.

De Grave de hiet sonder sparen,
Dat men sadelde al de paert,
Sonder beiden metter vaert.

Ên reden sere ter stat waert,
Wat ghelopen mochte de paert.

Oudtyds, zegt SIEGENBEEK, bl. 82, eyndigden onze meéste naamwoorden op de zachte *e*, als *mate*, *mure*, *hope*, enz.

De Oude gingen in de achtervoeging der zachte *e* zoó verre, dat zy zelfs *ane*, *ave*, *tote*, voor *aan*, *af*, *tot*, schreéven. Dus leest men by MELIS STOKE,

I Boek, *v.* 801. *Ic saelt wel weder* ane *vaen.*
II Boek, *v.* 174. *Daer hi riesliken* ane *dulde.*
VII Boek, *v.* 132. *Ene dinc, daer ik* ave. *Hebbe gesweghen.*
I Boek, *v.* 256. Tote *an sinen sterfdach.*
I Boek, *v.* 874. *Ên oec inde poert* tote *Leide.*

§. 1464. Daar is geénen Vlaaming, Nederlander, noch taalkenner, die in de oude schriften geén volslagen vreemdeling zynde, met SIEGENBEEK niet zal zeggen:

§. 1465.

Digitized by Google

§. 1465. Het blykt geénzins, dat de oude over de regels en grondbeginsels der spelling veel hebben naagedacht, of het onderscheyd der klanken zorgvuldig in het oóg gehouden..... Doch, al ware het oók, dat de oude over dit stuk meér opzettelyk hadden naagedacht; zoó zoud echter hun gezag niet voor toereykende gehouden kunnen worden, om de *spelling* te regelen. (bl. 58 en 59.) Het gebruyk der oudheyd is, gelyk in andere opzigten, zoó oók in het stuk der spelling van het laater aangenomen merkelyk onderscheyden; en niemand, voorzeker, zal staande houden, dat men, met verwerping van het laatste, het eérste behoórt te volgen, of, zoó hy al deze vreemde stelling wilde verdedigen, althans geéne naavolgers vinden. (bl. 59 en 60.)

§. 1466. Intusschen, is het geénzins te verwonderen, dat men, voor de uytvinding en algemeéne verspreyding der drukkunst, het vereyschte onderscheyd niet altyd naauwkeurig in acht nam; zoó, omdat men billyke redenen had tot bekorting in het schryven, als omdat de schryvers meést al geéstelyke, en dus aan de enkele vokaalspelling der Latynen gewoon waren, om nu niet te zeggen, dat reéds vroeg in onze taal merkelyke verwarring is ingeslopen. (SIEGENBEEK, bl. 123. T.)

§. 1467. Dus ziet men hier klaar, waarom de oude schryvers, die zich meér regelden naar de latynsche taal, eene enkele vokaal ter klankvormings

vorminge genoegzaam geoordeéld hebben. Daarenboven schryvende *dade*, *name*, *weke*, *klage*, *spreke*, enz.; daar wy nu *daad*, *naam*, *week*, *klaag*, *spreek*, enz., (329) stellen, volgden zy de afleyding en de regelmaat, in het schryven van het meérvoud *namen*, *weken*, *spreken*, enz. Maar voor ons heeft er natuurlyk geheél iets anders plaats, en dus kan het gezag der oude schryvers hier geénzins ten rigtsnoer strekken, voor het althans algemeén aangenomen en erkend gebruyk der tegenwoordige spelling. Het geen wy van den hoógleéraar SIEGENBEEK aangevoerd hebben bewyst middagklaar, dat hy, by de opstelling zyner *Verhandeling*, het gezag der oude, als een rigtsnoer der tegenwoordige schryfwyze, nóyt aangemerkt heeft; daarenboven drukt hy zich, omtrent dit punt, ten duydelykſten uyt, wanneér hy bl. 18. K., zegt:

§. 1468. « Wy eyndigen onze aanmerkingen omtrent het gebruyk en des zelfs invloed op de spelling, met de herinnering, dat het volgen van het gebruyk in leevende taalen, welke natuurlyk aan veranderingen blootstaan, uyt den aard der zaake bepaald is tot dat gebruyk, 't welk in onzen leéftyd algemeén in zwang gaat. »

§. 1469. In het *Verslag* van den hoógleéraar SIE-

(329) SIEGENBEEK, bl. 107 en bl. 112.

Digitized by Google

SIEGENBEEK, vind men deftige schryvers, als voorstanders en aanhangers der dubbele vokaalspelling, aangehaald: als zyn *den doorluchtigen Drossaert* HOOFT, *eenen man voorzeker, aan wien de Nederduytsche taalkunde ten duurste verpligt is* (330); *den beroemden* WAGENAAR, *eenen man, die als taalkundigen en geschiedschryver zeker de grootste achting verdient* (331); *den vermaarden geschiedschryver* GERARD BRANDT (332), *eenen man, wiens naam, in de geschiedenis der vaderlandsche letterkunde, met eenen schitterenden luyster prykt, en eenen der uytmuntendste schryveren voorzeker, welke Nederland heeft voortgebragt* (333); *den grooten en onsterfelyken* HUYDECOPER (333), *wiens gezag te dezen aanzien veel invloeds gehad heeft* (334); *den taal-*

(330) Zie P. C. HOOFTS HEYRAT DE GROOTE. — P. C. HOOFTS *Nederlandsche Historien.* 1703. — P. C. HOOFTS *Mengelwerken.* 1704. — *Brieven van* P. C. HOOFT. MDCCL. — *Alle de werken van* C. CORN. TACITUS, *in 't Hollandtsch vertaalt door den heer* P. C. HOOFT. 1704.

(331) Zie zyne *Vaderlandsche Historie*, zyne *Beschryving van Amsterdam*, enz.

(332) Zie *Het Leven en Bedryf van den heere* MICHIEL DE RUITER, *door* GERARD BRANDT. *Te Amsterdam.* MDCLXXXVII.

(333) SIEGENBEEK in zyne *Proeven van Nederduitsche Welsprekendheid*, uytgegeeven in 1817 en 1822. 1ste *Stuk*, *Voorberigt*, bl. V en bl. XXV.

(334) Zie zyne *Proeve van Taal- en Dichtkunde.*

Digitized by Google

taal- en dichtkundigen A. MOONEN (335) en W. SEWEL.

(335) Zie zyne *Nederduitsche Spraekkunst ten dienste van in- en uitheemschen uit verscheidene schryveren en aentekeningen opgemaekt en uitgegeeven door* A. MOONEN. *De tweede druk. T'Amsteldam, by* GERARD *onder de Linden.* 1719; alwaar hy, bladzyde 28, zegt:

« Gelyk nu hier (in *hemel*, *hagel*, enz.), het verdubbelen of verlangen der klinkeren niet noódig is, zoó meéne ik, dat de verdubbeling omtrent veele andere woorden noódig en dienstig is: te weeten, eérst in naamwoorden, van alle de drie geslagten, die in hun eénvoudig getal eenen verlangden klinker hebben, dien zy, myns bedunkens, in het meérvoudig moeten behouden; gelyk te zien is in de volgende en diergelyke woorden, *draak*, *draaken*, *taal*, *taalen*, *dier*, *dieren*, *stier*, *stieren*, *spoor*, *spooren*, *uur*, *uuren*, *muur*, *muuren*. »

« Daar naa in werkwoorden, die in hun wortelwoord, den tweéden persoon van het eénvoudig getal in de gebiedende wyze, eenen langen klinker gebruyken; als in *haat*, *stier*, *schuur*, waar van afkomen ik *haate*, *stiere*, *schuure*, wy *haaten*, *stieren*, *schuuren*. »

« In welke woorden de helft van den langen klinker alzoó weynig mag uytgeworpen worden, en dus de wortelletter verminkt, om te spellen *hate*, *schure*, *haten*, *schuren*; als men spellen mag, in den onvolmaakten tyd der aantoónende wyze, ik *hatte*, *schurde*, wy *hatten*, *schurden*. »

« Want (dat hier wel aan te merken is) den wortelklinker is hier geén korten klinker *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, die alleén verlangd soude worden, om den toón lang uyt te houden, en niet terstond tegen den volgenden medeklinker te stoóten; maar eenen der lange klinkers, die wy voorheenen aangewezen hebben te zyn *aa*, *ee*, *ie*, *oo*, *uu*. Eenen korten klinker is den wortelklinker in de volgende woorden; als *a*, in *val*, *e*, in *stel*, *i*, in *zit*, *o*, in *klop*, *u*, in *ruk*; van welke daarom met verdubbeling des volgenden medeklinkers *valle* en *vallen*, *stelle* en *stellen*, *zitte* en *zitten*, *kloppe* en *kloppen*, *rukke* en *rukken* gemaakt worden. »

« Dus

Digitized by Google

W. SEWEL. Voeg hier by de schryvers, van welke SIEGENBEEK niet gewaagt; als O. WINKELMAN (336), E. ZEY-

« Dus behoórt men oók andere woorden te spellen, die afkomen van andere, die eenen langen klinker in den oorsprong hebben. »

« Immers JEREMIAS DE DEKKER, dien VONDEL eenen dichter van eene sierlyke nettigheyd plagt te noemen, heeft oók al, in de *Voorrede* van zyne vertaalde *Kathaensche Vrouwe*, in het jaar 1660 uytgegeeven, geklaagd over het verenkelen der tweé klinkers *e* en *o*, regelregt aangaande tegen de opregte en behoórlyke uytspraak onzer taale; en dat men bottelyk en spottelyk schreef *benen*, *stenen*, *bomen*, *bonen*, enz., in plaatse van *beenen, steenen, boomen, boonen:* gelyk hem mede tegen de borst was, dat men door verdubbeling der *e* en *o*, ter andere zyde, schreef *steeden*, *leeden*, *kooten*, *kooper* (*cuprum*), in plaatse van *steden*, *leden*, *koten*, *koper*. Waar door niet alleén de uytspraak vervalscht, maar oók eenen geheelen wagen vol homonymen of tweézinnige woorden ter taale ingevoerd worden; zoó dat men somtyds niet weet, of zy van *kóolen*, *caules*, of van *koolen*, *carbones*, van *reéden*, *stationes navium*, of van *reden*, *ratio*, enz., spreeken. Dat niet geschieden zoude, zoó men scherp luysterde naa de opregte uytspraak, en de spelling daar naar voegde. »

(336) Zie bladzyde 4 van de *Schets der Nederduitsche Spraekkunst. Door* O. R. F. W. WINKELMAN. *Te Utrecht, by* G. VAN DEN BRINK JANSZ. *Stadsdrukker*, 1784. Alwaar den schryver antwoordende op de vraag: « Als eéne *a* in de uytspraak voldoet, is het dan wel noódig *aa* te gebruyken? » zegt: « Men moet daar omtrent nooyt zoó spaarzaam weezen, dat men de woorden, die in het enkelvoud *aa* moeten hebben, in der zelver meérvoud met eéne *a* schryve. Men schryft regelmaatig *baanen*, *daaden*, *haanen*, *taalen*, *zaaken*, enz.; want het enkelvoud is *baan*, *daad*, *haan*, *taal*, *zaak*, enz. Desen regel moet met de andere zelfklinkers insgelyks in acht genomen worden. »

Digitized by Google

E. ZEYDELAAR (337), en andere taalleéraaren (338).

Zie voorders *De Werken van* AREND FOKKE. — *De Gedichten van* PIETER LANGENDYK. — *Byvoegsels, Aanmerkingen en Naleezingen op de Vaderlandsche Historie van* JAN WAGENAAR, *door* M^r H. VAN WYN, M^r N. C. LAMBRECHTSEN, M^r ANT. MARTINI, J. W. TE WATER, E. M. ENGELBERTS *en andere.* — *Het Vervolg op* WAGENAARS *Vaderlandsche Historie.* — *Behandeling van 't Kamp-Regt, door* KORNELIS VAN ALKEMADE. — XIV *Boeken van de Geldersse*

---

(337) Bladz. 5, 28, 29.

(338) Deze schryvers kómen omtrént dit punt overeén met de leéraaren der hoógduytsche spraak. *Zie Grammaire Allemande Pratique. Par J. V.* MEIDINGER. — *Nouvelle Grammaire Allemande méthodique et raisonnée composée sur le modèle des meilleurs auteurs de nos jours et principalement sur celui de J. C.* GOTTSCHED. *A Paris chez* AMAND KOENIG, *libraire quai des Augustins* n° 25. *A Strasbourg même maison de Commerce, rue du dôme.* 1808. — En meér andere schryvers. By den eérsten vind men, bladzyde 26: « Toutes « les lettres radicales des primitifs doivent se conserver dans tous « les dérivatifs. » En in het tweéde werk staat den zelfden regel broédvoeriger uytgedrukt. Daar vind men, bladzyde 13:

« Il faut écrire de la même manière tous les mots qui ont « une convenance entr'eux, ou qui dérivent les uns des autres; « afin de ne pas perdre de vue ni leur *analogie* ni leur *éti-* « *mologie.* »

« Les lettres radicales des primitifs doivent être conservées « dans tous les dérivatifs, autant que la bonne prononciation « le permet. »

Digitized by Google

Geldersse Geschiedenissen, door AREND VAN SLICHTENHORST. 1654. — *Groot Kerkelyk Tooneel des Hertogdoms van Braband, door* JACOB LE ROY. *In 's Graavenhaage.* 1727. — GERARD VAN LOONS *Aloude Hollandsche Histori. 's Graavenhaage.* MDCCXXXIV. — *Dichtlievende Uytspanningen van* JAN BATISTA WELLEKENS, *en* PIETER VLAMING. *Te Amsterdam.* 1735. — *Algemeene Histori door* SIGEBERT HAVERKAMP. *In 's Graavenhaage.* 1736. — *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden. Te Amsterdam.* 1739 - 1758. — *Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat van groot Brittannie. Te Amsterdam.* MDCCLIV. — *Het Nut der Tegenspoeden, van* L. W. VAN MERKEN. *Te Amsterdam.* MDCCLXII. — *David door* L. W. VAN MERKEN. *Te Amsterdam.* MDCCLXVII. — *Groot Werreldlyk Tooneel des Hertogdoms van Braband, door* JACOB LE ROY. *In's Graavenhaage.* 1730. — *Vaderlandsch Woordenboek door* JACOBUS KOK, in 38 deélen. 1785 - 1799. — *Historische en Letterkundige Avondstonden, door* HENRIK VAN WYN. *Te Amsterdam.* MDCCC. (339).

§. 1470.

(339) Zelfs heeft den hoógleéraar SIEGENBEEK, in zyne *Proeven van Nederduitsche Welsprekendheid*, uytgegeeven in 1818 en 1822, meést al de stukken met de dubbele vokaalspelling laaten drukken. Zie, onder andere, 11. *Stuk*, bl. 145, *Beschrijving van den Brand des Amsterdamschen Schouwburgs in het jaar 1772; genomen uit de Levensbeschrijving van eenige Voornaame meest Nederlandsche Mannen en Vrouwen*

Digitized by Google

§. 1470. Het gezag der hier boven aangetogene schryvers zoude kunnen als voldoende beschouwd worden:

Vrouwen IX. *Deel.* — Bl. 122, *Uittrekselen uit de Opkomst en Bloei der Vereenigde Nederlanden, door* SIMON STIJL. *Dezen man, een der uytmuntendste sieraaden van Vriesland, ja van geheél het vaderland, en als mensch, geneesheér, dichter, en wysgeirigen geschiedbeoefenaar even achting- en roem-weirdig, verdient gewisselyk onder de voortreffelykste schryvers geteld te worden, welke Nederland in de jongst verloópene eéuw heeft voordgebragt.* (II. *Stuk*, bl. VII.) — Bl. 200, *Uittrekselen uit eene Kerkelijke Redevoering, over de Afwisseling der Dagen en Jaargetijden*, en, bl. 156, *Lykrede op* KLAAS DE VRIES, *door* ALLARD HULSHOFF, *een der helderste lichten van het doópsgezind kerkgenootschap in de* XVIII *eéuw, en als diepdenkenden wysgeir, kundigen en gemoedelyken godgeleérden, en welspreekenden redenaar en schryver vermaard geworden.* (II. *Stuk*, bl. X.)

Op de zelfde wyze, heeft den taalleéraar WEILAND, in zyn *Taalkundig Woordenboek*, de woorden van niet weynige schryvers, met de verdubbelde klinkers, aangehaald; dusdaanige zyn ANTONIDES, HALMA, L. D. S. P., BRANDT, JAN SIX VAN CHANDELIER, V. HASS, DE DECKER, SMITS, WESTERBAEN, BOGAERT, FRANTZEN, SELS, BREDEROO, M. L. TIJDW., ROTGANS, SCHUTTE FEITHEMA, en veele andere, te verdrietig hier aan te haalen. Zie gemelde woordenboek, by de woorden *hoefslag, opgalmen, wennis, werktuigelyk, wensch, werk, weten, wieling, keel, opkwikken, overdragen, hut, naijver, naklank, stoof, klaren, vaan, koren, kiel*, enz.

Niet alleén veéle achtbaare taalkundige, welke zich meér byzonderlyk op eene zuyvere gelykvormigheyd der taale toeleyden, hebben de dubbele vokaalspelling gebezigd; maar zelfs een ontelbaar getal nederduytsche schryvers van minderen of geringen rang, voor wie het onderhoud eener regelmaatige spelling tot last verstrekt: om welke reden de laatste in hunne werken niet altyd degelykheyd van spelling onderhouden hebben.

Het

worden: edoch, tot voordere staaving van onze beweirde spelling, en ten klaaren bewyze, dat het

---

Het is niet moeyelyk om zich, wanneér men alle slag van werken en stukjes naaziet, voor overtuygd te houden, dat de enkele vokaalspelling, zoó als den heér SIEGENBEEK de zelve voorgedraagen heeft, in geéne tydperken het algemeén gebruyk geweest heeft. Wy zullen hier, ten bewyze van ons gezegde, de volgende stukken, doch zonder inzien der innerlyke weirde van elk in het byzonder, gelyk zy ons in handen vallen, aanhaalen:

Het Bygeloof der voorige eeuwen en die der tegenwoordige, op eene Satyrique wyze geschetst. Doormengt met Verscheiden Gevallen, alsmede een Romanesque Beschryving van een Alouden Bouwval, en het daar by geleegen Gehugt. Te Amsteldam, by J. TIEL, 1801. — *Kort Begrip van de Geschiedenissen des Vaderlands, in Vraagen en Andwoorden. Geschikt tot Gebruik der Schoolen. Vierde, veel Verbeterde en Vermeerderde Druk. Te Leyden, bij* D. DU MORTIER *en* ZOON. MDCCCIII. — *Verhandeling, over de Middelen, om Lang en Vrolijk te Leeven, uitgesproken ter opening van de Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Bataafsche Maatschappij:* TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, *den* 11 *van oogstmaand,* 1801, *door* IJSBRAND VAN HAMELSVELD. — *Reden Voering, over den Invloed der Bataafsche Maatschappij:* TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, *op de Gezellige Samenleeving en de Vriendschap; en over de Diensten, welke men onderstellen mag, ten dien aanziene, door haar reeds den Vaderlande bewezen te zijn; uitgesproken ter openinge van de Jaarlijksche Algemeene Vergadering dier Maatschappij, op den* 14 *van oogstmaand, des jaars* 1804, *door* AREND HENDRIK VAN GELDER. — *De Godsdienst afgezonderd van den Staat, of Proeve over de Noodzaakelijkheid der Vernietiging van alle Heerschappij van den Godsdienst in eene vrije Burgermaatschappij. Opgedragen aan de Aanstaande Nationaale Conventie der Nederlandsche Republiek. Door*

Digitized by Google

het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK, in geénen deéle, overeénkomt met het algemeén erkend

---

Door een Vriend van Vrijheid, Gelijkheid en Godsdienst. Te Leyden bij D. DU MORTIER *en* ZOON, MDCCXCV. *Het eerste Jaar der Bataafsche Vrijheid. — Den Ontleeder der Gebreeken, en de Historie des Pausdoms, door* JACOB CAMPO WEYERMAN. MDCCXXV. — *'T Omstandige Leven van Docter* MARTINUS LUTHERUS. *Door de Heer* ANDRIES PAAUW. 1731. — *De Godsdiensten der Wereld, vertaalt door* L. G. CAPELLAN. 1730. — *Licht der Waerheit, door* ROBBERTUS AEMILIUS, *bedienaer van het H. Euangelie, en Opper Regent van het Staeten Collegie, te Leiden.* 1715. — *Eenvoudig Onderwijs in de Voornaamste Waarheden, welke de Hervormde Kerk naar den Woorde Gods belijdt en verdedigt. Door eenen Voorstander van de zelve ontworpen en door* ABRAHAM LEDEBOER, *A. L. M. Philos. Doct. en Em. Pred. te Haastrecht, en* WILLEM DE ROO, *Predikant te Thiel, uitgegeeven.* MDCCXVIII. *Met Privilegie van Hun Ed. Gr. Mog. de H. H. Staaten van Holland en Westvriesland. — Kerkelyke Historie van Nederland door* ARNOLDUS MONTANUS. 1675. — *Het Leven van* GIL BLAS *van Santillane, in de Nederduitsche Taal overgezet. Door* ROBERT HENNEBO. *Tot Amsterdam, by* HERMANUS UYTWERF, 1725. — *Grondig Onderwijs in de Nederduitsche Dichtkunde. Door* A. SCHRÄGE, *Te Amsterdam, bij* J. B. ELWE. MDCCLXXXVI. — *Mengel-Poëzy, door* ELIZABETH WOLFF, *Geboren,* BEKKER. *Te Amsterdam, by* J. B. ELWE, *en* D. M. LANGEVELD. MDCCLXXXVI. — *Theorie der Aangenaame Aandoeningen van den heer* J. L. E. DE POUILLY. *Naar den Vyfden Druk uit het Fransch Vertaald, door* E. BEKKER *Wed.* WOLFF. *In 's Gravenhage, by* ISAAC VAN CLEEF, MDCCLXXXVI. — *Eerste Beginzelen der Reeken-kunde, door* J. J. BLASSIERE, *Meester in de Vrye Kunsten, Doctor in de Wysbegeerte, en Lid van de Hollandsche Maatschappy der Weetenschappen. Tweede Druk. Te Rotterdam, by* DIRK VIS, *Boekverkooper op de noord-*

blaak

Digitized by Google

erkend gebruyk van zynen tyd, beroepen wy ons, niet op het gezag van DES ROCHES, noch van

blaak by de Beurs, 1782. — *Reeden-voering van de Woorden-stryden der Geleerden; van den Heere* SAMUEL WERENFELS, *Leeraar van de H. Godgeleerdheid, en Hoog-Leeraar van dezelve in de Baselse Hooge Schoole. Uyt het Latyn vertaald. Tot Amsteldam, by* ISAAC STOKMANS, *Boekverkooper op het Rockin, by de Gapersteeg, in Calvinus.* — *Eerste Waarheeden der Ondervindelyke en Redelyke Geest-Kunde door* DAVID KLEMAN *Leeraar te Voorbrug.* MDCCLXV. — *Verhandeling over den Aart, de Voorplanting, en het Veelerhande Gebruik der Nuttige Aardappelen; door* J. A. J. LUDWIG, *Lid van het Œconomisch Gezelschap in Saxen en den Palts. Uit het Hoogduitsch vertaald, door* CORNELIUS PEREBOOM *Medic. Doctor, te Amsterdam, Lid van de Keizerlyke Akademie der Natuuronderzoekeren. Vierde druk. Te Amsterdam, by* MARTINUS DE BRUYN. *In de Kalverstraat bij de Duifjes-Steeg.* — *Geestelyke Brieven, door* JOANNES LUIKEN. 1714. — *Algemeene Grondstellingen aanguande de Jooden en de Verpligtingen des Bataafschen Volks omtrent die Natie; ontworpen en den Nederlanderen ter Beproeving aangeboden, door eenen hunner Medeburgeren.* — *Vonken der Liefde Jezus Van het God begeerende Zielen-Vuur: Door* JOANNES LUIKEN. *Te Amsterdam* MDCCLXIII. — *Teugel voor den Yver des Predikstoels; opgedraagen aan alle Rechtschaape Leeraars, Vreedzaame Verkondigers van het Euangeli, en Gehoorzaame Burgers aan de Hooge Overheid.* — *Lusthof des Gemoeds, door* JAN PHILIPSZ. SCHABAALJE: *Op nieuw met kopere plaaten versiert, door* J. LUIKEN. 1724. — *Dichtlievende Verlustigingen van* BERNARDUS DE BOSCH MDCCXLII.

Zelfs, de gemeenste volksboekjes wierden, met de dubbele klinkers, gedrukt; zoo als, *Katechismus of Onderwijzing in de Christelijke Leer, die in de Nederlandsche Gereformeerde Kerken*

van de andere vlaamsche schryvers, die alle de verdubbelde klinkers gebruykt of stellig geleérd hebben, dat de verdubbeling, zoó als wy de zelve voorgedraagen hebben, in het schryven noódzaakelyk moet plaats vinden; maar wy beroepen ons op het gezag van de hollandsche maatschappyen, en, inzonderheyd, van de geene onder kenzin: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN. Wy zullen hier eenige haarer werken, welke ons eérst in de hand vallen, aanhaalen:

Proeven van Poëtische Mengelstoffen, door het Dichtlievend Kunstgenootschap onder de Spreuk: KUNSTLIEFDE SPAART GEEN VLIJT. — *Taal- en Dichtlievende Oefeningen, van het Genootschap ter Spreuke voerende:* KUNST WORDT DOOR ARBEID VERKREEGEN. — *Gedenkzuil, opgericht, ter Gedachtenis van Neérlands Heil en Oranjes Zegepraal. Verzameld en Uitgekoozen door een Gezelschap van Beminnaaren der Dichtkunde te Rotterdam. — Naauwkeurig Onderwys in de Tooneel-Poëzy, en eenige andere Deelen der Kunst*

Kerken en Schoolen geleerd wordt. Benevens de Dagelijksche Gebeden. Ten Dienste der Vaderlandsche Jeugd van taalfeilen gezuiverd. Te Leijden bij D. DU MORTIER *en Zoon.* MDCCXCIX. — *Schotse Catechismus, ofte Onderwyzinge in de Waare, Zuivere, Orthodoxe Gevoelens, die in de Nederlandsche harten behoorden ingeprent te worden. Uit de Grondtaale getrouwelyk overgezet door* LORD GORDON. *Te Edenburg, by* GEORGE DE DRUKKER, *en alomme in de Nederlanden.*

Digitized by Google

Kunst, zo wel van de Oude als Hedendaagsche Dichters. Nooit te vooren gedrukt. Uytgegeeven in het Jaar MDCCLXV. *Door het Kunstgenootschap onder Zinspreuk:* NIL VOLENTIBUS ARDUUM; en aan welk werk hebben gearbeyd de naavolgende leden: Mr ANDRIES PELS, *de Schepen* Mr WILLEM BLAEU, Dr LODEWYK MEYER, DAVID LINGELBACH, JOANNES ANTONIDES, YSBRAND VINCENT, Dr JOANNES BOUWMEESTER, Dr ANTHONIUS VAN COPPENOL, Dr MOESMAN DOP, *en* Dr REINIER VAN DIEPHOUT. — *Dichtstukken van het Haagsch Genootschap onder de Spreuk:* KUNSTLIEFDE SPAART GEEN VLIJT. *In 's Graavenhaage.* MDCCLXXXXI, en volgende jaaren.

De volgende stukken, waar in de dubbele vokaalspelling gevolgd word, wierden uytgegeeven door de bataafsche maatschappy: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, in het jaar als daar by vermeld is: *Verhandeling over de Landëigene Goede en Kwaade Zeden der Nederlanderen.* MDCCXCI. — *Trap der Jeugd.* MDCCXCVIII. — *Betoog van het Ongegronde, Onzedelijke en Schadelijke der Vooroordeelen, omtrent de Waarzeggerijen, Toverijen, Spookerijen, en van andere daar mede verbondene Vooroordeelen.* MDCCC. — *Het Belang der Waare Volksverlichting.* 1800. — *Zedenkundig Schoolboek.* MDCCCI. — *Prijsverhandeling over het Nationaal Nederlandsch Gezang.* MDCCCII. — *Leeslesjens behoorende bij de Verhandeling over het Kunstmaatig Leezen.*

Vijfde

Digitized by Google

Vijfde druk. Te Leyden, *bij* D. DU MORTIER *en* ZOON. *En Te Deventer*, *bij* JAN HENDRIK DE LANGE. — *Zedenkundig Leesboek*, *in den vorm van Geschiedenissen ten Dienste der Schoolen.* MDCCCIV. — *Eelhart de Menschenvriend; of Gemeenzaame Onderrichtingen ter Leering en Waarschouwing, inzonderheid van den Landman.* 1804. — *Zelfkennis de Bron van Tijdlijk en Eeuwig Geluk.* MDCCCV. — *Huishoudkundig Handboekjen, voor de Huismoeders van den Zoogenaamden Gemeenen Man.* MDCCCV.

Zie voorders de *Wetten der Nederlandsche Maatschappij*: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, *herzien en goedgekeurd, op de Buitengewoone Algemeene Vergadering van de Afgevaardigden der Departementen, gehouden Dingsdag den* 15den *van Herfstmaand, des jaars,* 1795 (340). — *Wetten*

(340) Om onze leezers eenigzins bekend te maaken met het doeleynde van die alom bekende maatschappy, zullen wy uyt gemelde stuk het volgende uyttreksel geeven:

« Het doeleynde dezer maatschappy is (zonder zich in te laaten met burgerlyke of godsdienstige geschillen) om godvrucht, goede zeden, en nuttige kunsten en wetenschappen, voornaamelyk by den minvermoogenden burger, voord te planten, en dus verstand en hert te beschaaven, en, ten algemeénen nutte, te verbeteren. Tot dat eynde zal zy jaarlyks, of zoó als oórbaarst zal gerekend worden, eén of meér stukjes uytgeeven over godsdienst, zedekunde, wysbegeirte, redeneer-en natuur-kunde; voords over natuurlyke, vaderlandsche en algemeéne geschiedenis, handwerken, landbouw,- kruyd,- -genees,- heel,- schey,- en bouw-kunde; koóphandel, stuurmanskunst,

Wetten voor het Amsteldamsch tweede Departement, der Nederlandsche Maatschappij: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN; *geleezen, gehoord en vastgesteld, in deszelfs Algemeene Vergadering den 22 van Wijnmaand* 1793. — *Punten ter Beschrijving, Berichten der Commissien, Handelingen der Algemeene Vergaderingen van de Maatschappij*: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, enz., (tot het jaar 1805,)

§. 1471. De bataafsche maatschappy: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN heeft de dubbele vokaalspelling, niet alleén in haare werken gebruykt; maar zelfs stelliglyk voorgeschreven, in haare *Rudimenta of Gronden der Nederduitsche Taal* (341).

§. 1472.

kunst, regtsgeleérdheyd, zang,- speel,- en schilder kunst; mitsgaders, en wel voornaamelyk, over alles wat ter bevoordering van het onderwys der jeugd, en de verbetering der schoolen, dienstig kan zyn. De maatschappy zal daaden van edelmoedigheyd en andere uytsteekende deugden, door wie oók verrigt, zoó veel moogelyk, trachten te beloónen. »

Het is hier de plaats niet, om het doeleynde der hollandsche maatschappyen, onder de betrekkingen met onzen geheyligden godsdienst, te beschouwen: edoch wy zullen althans, met een enkel woord, aanmerken, dat de poogingen dier maatschappyen, hoe zuyver zy aan veele oók moogen toeschynen, aan de katolyke echter hoógst gevaarlyk voorgekomen zyn; en dus, onder hun, veel opspraak en naadenken gebaard hebben.

(341) Dit werk hebben wy juyst nu by de hand niet; doch den leezer kan zich gemakkelyk van ons gezegde overtuygen, door het volgende uyttreksel uyt de *Algemeene Gronden der Nederduitsche Taal-en Spelkunde, gevolgd naar de Rudimenta, uitgegeeven door de Bataafsche Maatschappij*: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, *door R..... S..... N..... Onderwijzer te Amsteldam.* 1802.

Daar

Digitized by Google

§. 1472. Een ieder, die bekend is met de hollandsche werken, en, inzonderheyd, met de geene

---

Daar vind men, bladzyde 58:

« Met tweé *aa* spelt men alle woorden, die in het enkelvoud met tweé *aa* gespeld worden; B. V.

Maaken,	afgeleyd van de enkelvoudige woorden	ik *maak*.
Zaaken,		de *zaak*.
Daaden,		de *daad*.
Braaden,		ik *braad*.
Praaten,		ik *praat*.
Laaven,		ik *laaf*.

Sommige woorden spelt men, niet alleén naar afleyding uyt het enkelvoud, maar men let op de verschillende beteékenis; B. V. men spelt met eéne *a*:

Dagen,	als het in het enkelvoud beteékent, of afgeleyd word van	eenen *dag*.
Dalen,		het *dal*.
Raden,		een *rad* of wiel.
Wagen,		een rydtuyg.
Laken,		eene wollen stof.
Graven,		een *graf*.
Amen,		het slotwoord van een gebed.

Met tweé *aa* daarentegen spelt men:

Daagen,	als het in het enkelvoud beteékent, of afgeleyd word van	ik *daag*.
Daalen,		ik *daal*.
Raaden,		ik *raad*.
Waagen,		ik *waag*.
Laaken,		ik *laak*.
Graaven,		eenen *graaf*, eenen vorst van zekeren rang, of ik *graaf* eenen kuyl.
Aamen,		eene wynmaat. »

Bladzyde 59 en 60:

« In

geene der gemelde maatschappy, en daarenboven weet welkdaanigen invloed, deze heeft in de noor-

---

« In het gebruyk van éene *e* of tweé *ee*, moet men even op de afleyding en de verschillende beteékenis letten, als by de letter *a* geleérd is; B. v. men schryft:

Smeeden,	als deze woorden in het enkelvoud afgeleyd worden van	ik *smeed.*
Geeven,		ik *geef.*
Speelen,		ik *speel.*
Schepen,		een *schip.*
Steden,		de *stad.*

Maar de volgende woorden verschillen in beteékenis en in uytspraak, te weeten:

Beving,	beteékent, of word afgeleyd van	*bevangen.*
Beeving,		schudding.
Beken,		*bekennen.*
Beeken,		waterbeeken.
Bevelen,		meérvoud van *bevel.*
Beveelen,		gebieden.
Wezen,		aangezicht.
Weezen,		*weezen* of *zyn* hulpwerkwoord.»

Bladzyde 61 en 62:

« De volgende woorden verschillen in spelling en in beteékenis:

Slooten komt af van *sloot.*
Sloten, meérvoud van *slot.*
Looten beteékent het *lot* werpen.
Loten, meérvoud van een *lot.*»

Bladzyde 75 en 76:

« Een woord, dat in het enkelvoud met tweé klinkletters gespeld moet worden, behoud de zelve in het meérvoud; B. v.

enkelv.	meérv.
Naam,	*naamen.*
Muur,	*muuren.*

Tweé

Digitized by Google

noorderlyke deélen van het koningryk, moet ten vollen bewust zyn dat die nederlandsche maatschappy, van haare opregting tot de uytgaaf van den heér SIEGENBEEKS *Verhandeling*, de dubbele klinkers algemeén gebruykt heeft in de woorden, alwaar de afleyding en de overeénkomst zulks voorderen; en dat, ten tyde van de uytgaaf der *Verhandeling* van den hoógleéraar SIEGENBEEK, de zelfde schryfwys in geheél Holland vry algemeén, als eene der eérste onschendbaare taalwetten, beschouwd wierd.

§. 1473. En, om nu naader te komen, ziet men niet, dat de *Spraakkunst* van WEILAND en de *Verhandeling* van den hoógleéraar SIEGENBEEK, in onze dagen, tegenstreevers vinden? niet alleén onder de Vlaamingen, maar zelfs onder de deftigste Hollanders, van wie eenen BILDERDIJK genoemd te hebben het genoeg zal zyn.

Hoe

Tweé klinkers moet men óók, naar de afleyding der werkwoorden, behouden, indien de *onbepaalende wyze* tweé klinkers heeft: b. v.

Haalen,	wy *haalen*;	en niet	wy *halen*.
Raaken,	wy *raaken*;		wy *raken*.
Smaaken,	wy *smaaken*;		wy *smaken*.
Neemen,	zy *neemen*;		zy *nemen*.
Vaaren,	zy *vaaren*;		zy *varen*.
Huuren, enz.	zy *huuren*; enz.		zy *huren*. Enz.

Woorden die eene afleyding hebben, waar van het enkelvoud tweé klinkers heeft, behouden die; als *kwaalyk* van *kwaad*, enz. »

Digitized by Google

Hoe veele andere zyn er niet, die de zelve volgen, hoófdzaakelyk, om met den stroóm mede te zeylen? Hoór wat meér gemelden WISELIUS zegt:

« Ook myne spelling en myn taalgebruyk zal men veelzins veranderd vinden: niet, als of ik myne vroegere methode, groótendeéls uyt onze gewoone Bybelvertaaling geput, nu geheél zoude afkeuren; maar hoófdzaakelyk, (te weeten, waar ik den heér BILDERDIJK niet volg) om een weynig meér met den stroóm mede te zeylen. »

« Ik volg de spelling van den heér SIEGENBEEK, waar ik van den heér BILDERDIJK zedig durf verschillen, of anders niet eene eygene stelling heb, die ik meén te kunnen verdedigen. In verre de meéste gevallen nogtans is den heér BILDERDIJK mynen leydsman, vermits ik by den gemeénzaamen omgang, dien ik van hem heb moogen genieten, aangaande de gegrondheyd van zyne leér in de opzigten ben overtuygd geworden, en er by my geénen twyfel is, of zyne *Volledige Nederduitsche Spraakkunst*, verschynt die eénmaal in het licht, (waar toe hem den hemel den vereyschten tyd, lust, en gezondheyd verleéne!) zal algemeén ten regel en rigtsnoer worden aangenomen, voor het minst, door alle die geene, wie het niet om het vasthouden van een stelsel, maar om waarheyd alleén te doen is. »

§. 1474. Eyndelyk, den SPECTATEUR BELGE, die onlangs als verdediger van onze beweirde schryfwys

schryfwys en het spelgebruyk der Vlaamingen opgetreeden is, verzekert dat « de geleérde Vlaamingen zich noóyt de hollandsche Spraakkunst zullen laaten opdringen; zy zullen (zegt hy) blyven vlaamsch spreeken en schryven, ten ware men, tot het staayen en tot het eenbrengen der nederduytsche taale, uyt beyde spraaken het beste name » (342): gelyk wy in de voorgaande *Afleveringen*

(342) Zie den brief, welken men vind 7^me *Série*, 23^me *Livraison*, alwaar dien schryver, onder andere, bl. 327, segt:

« Ik vraag uu, Mynheér, zelfs durf ik het onze broeders van 'tnoorden vraagen, welken schryfregel voor te trekken is, dezen, volgens welken men de stamletters behoud en de afleyding eérbiedigt, of dien, door welken men alles in verwarring brengt, en aan vreemde volkeren noch oorsprong noch afleydingregels overlaat, om onze taal te beoffenen? Wanneér deze in hollandsche boeken de volgende en meér andere nederlandsche woorden beginnen te leezen: *zaken*, *nare*, *laten*, *maten*, *raden*, enz.; zullen zy in 't begin niet ligtelyk twyfelen, of de stamwoorden zyn: *zaak* of *zak*, *naar* of *nar*, *laat* of *lat*, *maat* of *mat*, *raad* of *rad*? Zullen zy niet gemakkelyker de beteékenis opdoen, wanneér de wortelwoorden behouden en de afleydingregels gevolgd zyn? Onlangs vond ik in een fransch schriftje, vertaald uyt het hollandsch, zelfs door eenen geleérden Nederlander, *les folles ténèbres*, omdat hy geleezen had, *de* NARE *duysternissen*. Hoe moeten vreemdelingen het maaken in diergelyke gevallen? Men werpe niet tegen dat het verschil kan gemerkt worden aan de verdubbelde medeklinkers in *zakken*, *narren*, enz., den regel heeft immers veele uytneemingen; het meérvoudig van *dag*, *bad*, *pad* (sentier), *vat*, enz., is niet *duggen*, *badden*, *paddden*, *vatten*, enz., maar *dagen*, *baden*, *paden*, *vaten*, enz. »

« Veronderstel, Mynheér, dat uytheemsche, naader aan de kennis van de hollandsche schryftaal gekomen zynde, en beter

leveringen onzer *Nederduytsche Spraakkunst* meérmaalen gezegd hebben.

§. 1475.

beter kunnende onderscheyd maaken tusschen *zaken* en *zakken*, *naren* en *narren*, *laten* en *latten*, *maten* en *matten*, enz.; waarom toch in de taal de stamwoorden en de afleyding niet eérbiedigen, regels die alle taalgeleérde van ondere en laatere tyden in zoó groote acht genomen hebben, en alle geachte taalen zoó veel weirde byzetten? In andere opzigten roemen de Hollanders op oorspoog en afleydingregels, waarom in deze gevallen er van afwyken? »

« Zy schryven: *daden*, *staten*, enz.; omdat, zeggen zy, in die gevallen, eene enkele *a* de zelve kragt heeft als eene dubbele. Dien regel word van de Vlaamingen gevolgd in alle gevallen, waar in oorsprong en afleydingregels niet gekwetst worden: niets belet van *boven*, *genomen*, *zomer*, enz., te schryven; maar, indien dezen regel *altyd* aanneemelyk zy, waarom zyn de Hollanders er niet gevolgelyk in? waarom schryven zy VRAAIJEN, TAAIJEN, ZAAIJEN, NAAUWEN, FLAAUWEN, enz., in plaats van VRAIJEN, TAIJEN, ZAIJEN, NAUWEN, FLAUWEN, enz.? Eene enkele *a* zoude hier immers de zelfde kragt hebben. Waarom oók tweé *ij* op 't eynde van eene lettergreep, als in *gij*, *zij*, *ketterij*, *bedriegerij*? »

« De Hollanders, (zegt den zelven schryver, bl. 329,) volgen het zelfde verwarrende *systeemken* wegens de *e* en de *o*. De Vlaamingen houden zich oók hier aan hunne eénvoudige, klaare, gevolgelyke, en overal aangenomene regels van oorsprong, afstamming, en gelykvormigheyd. »

« De eérste laaten, in de genoemde gevallen, de tweéde *e* en *o* achtér, doch altyd in spyt van oorsprong, afstamming, overeénkomst, en onderscheydingregels. Zy schryven: *weken*, *beken*, *reken*, enz., *weten*, *wegen*, enz., *kolen*, *zolen*, enz., *dolen*, *mogen*, enz.; niet tegenstaande zy, met ons, *week*, *beek*, *reek*, enz., ik *weet*, ik *weeg*, enz., *kool*, *zool*, enz., ik *dool*, gy *moogt*, enz., schryven. »

« Dus, zonder zich oorsprong, klaarheyd, en onderscheyd aan

Digitized by Google

§. 1475. Den heér SIEGENBEEK stelt tegen de verdedigers en aanhangers der dubbele vokaalspelling het gezag van NYLOË, en, inzonderheyd, dat van den beroemden taalkenner TEN KATE. Maar NYLOË, op wien SIEGENBEEK zich hier beroept, zegt (343), dat « de tweéde vokaal, in *boomen*,

---

aan te draagen, schryven zy *wegen*, voor het meérvoudig van *weg* en voor het verbum *weegen*; *beken*, voor het meérvoudig van *beek*, en voor den eérsten persoon van 't verbum *bekennen*, ik *beken*. De vreemdelingen, of onze landgenooten van Luyk, Namen, Bergen, Doórnik, moogen in al die verwarringen hunnen weg zoeken; onze noordsche broeders draagen het zich niet aan: zy hebben hunne taal *beschaafd* en gestaafd; jammer is het, dat hunne schaaf wat ruuw stond. Kunnen onze taalbeoefenaaren, in hunnen aanvang, niet gemakkelyk onderscheyden of *streken* het meérvoudig van *streek* of van *strek* zy, of *wegen* het verbum of het meérvoudig van *weg* zy, of *weten* het verbum of het meérvoudig *wetten* zy; de Hollanders laaten ze vroetelen. »

« Worden deze en andere hollandsche nieuwigheden (zegt den SPECTATEUR, bl. 331) van eénen of meér vlaamsche staatsdienaaren gevolgd; 't is immers nog geénen zomer, wanneér, op 't eynde van maarte, eéne of meér zwaluwen komen aangevlogen; de haastigste vinden de lochtstreek somwylen nog wat koud. Oók het gezag van vlaamsche staatsamptenaaren kan in onze taalgeschillen niet gelden; veele van die mannen kennen of volgen niets anders dan de broódtaal, en zullen hollandsch schryven voor een oodrtje 't voer, gelyk men in Vlaanderen zegt. Zy zullen even zeó wel zes AAAAAA schryven als maar tweé. Die heéren houden 't meést op rekenkunst. Men mag het zelve zeggen van veele taalkundige maatschappyen, en er gerust op slaapen.

(343) Bladzyde 47 van de *Aanleiding tot de Nederduitsche Taal, door* JACOBUS NYLOË.

Digitized by Google

boomen, *heeren*, enz., die maar tot behulp van de eérste dient, overtollig staat en met reden uytgelaaten word, als niet meér noódig tot de langheyd der lettergreepen; « en schryft gevolgelyk *lope*, *breder*, *twe*, *aanstote*, *behoren*, *verdoven*, *boze*, *grote*, *oren*, *schone*, *nodig*, enz., in plaats van *loope*, *breeder*, enz., (344): en den hoógleéraar zegt: « Heeft de gewoonte onzer oudste schryvers, om altyd en zonder onderscheyd slechts eéne vokaal te bezigen, in onze dagen eenige naavolgers gevonden, moet den grond daar van echter voornaamelyk in de gemakkelykheyd gezocht worden. »

§. 1476. Dus moet, volgens de getuygenis van den heér Siegenbeek zelve, den grond der spelling van den geenen, wiens gezag dien taalleéraar zoó hoóg schat, voornaamelyk in de gemakkelykheyd gezocht worden. Ik laat aan het oordeél van den onpartydigen leezer over te beslissen, van hoedaanig gewigt een schryfgebruyk kan weezen, dat den heér Siegenbeek, bl. 100, (§. 1462.) op zoó hoógen prys stelt, en eenige reeken daar naa veracht, als een stelsel dat zynen voornaamen grond aan de gemakkelykheyd verschuldigd is.

§. 1477. Lambert Ten Kate, in zyne *Verhandeling*

(344) Zie gemelde werk, bl. 10, 11, 36, 45, 65, 129, 115, 147, 130, 146, en 148.

Digitized by Google

handeling Wegens de Schikking der Letteren, gewoonlyk *Spelkonst* genaamt (145), maakt, bl. 110, onderscheyd tusschen het geen tot het dagelyksch bedryf vereyscht word, en tusschen 't naauwkeurig (*critique*), dat voor de letterkundige dienstig is; en onderscheyd tweé soorten van spellingen, te weeten de burgerlyke (*politique*), en de natuurkundige (*physique*) of naauwkeurige (*critique*) spelkunde.

§. 1478. Uyt de Natuurlyke en Naauwkeurige Spelkunde van L. TEN KATE, zal men gemakkelyk merken, dat dien schryver, als natuurkundigen taaloefenaar, de dubbele vokaalspelling, in die gevallen, welke wy verdedigd hebben, noódig acht, om de nederduytsche woorden naar vereyschten uyt te drukken (346).

§. 1479.

(345) In zyne VII *Redewisseling*.

(346) Bladzyde 114 vind men het volgende:

« *Het rówt mij niet dat de lúst tót beschaaving der ge-*
« *dagten mij wél-éér aandreef tót eene vrije naaspeüring*
« *onzer Klank-künde. Hoe ik het vond, dééle ik uu thans*
« *meé, op uuw verzoek. Het geene gij goedkeürt, behówd*
« *voor mu; 't geene gij niet verstaat, vraag naader; 't geene*
« *gij kwaad vind, verwérp. Deeze Aanmérkingen zúllen*
« *ten minste uuwe gedagten künnen ophélderen, zóó wee-*
« *gens zeno goede Uitspraak, die de grondslag is van*
« *Wélspreekendhéid, als weegens de teedere onderschéiding*
« *van sommige Klanken onzer beschaafde Geméene-Lands-*
« *-Spraake. Deeze worden alhier aangeweezen door Téékenen*
« *boopen de Létters, aangezien, ter bórzaake dat wij méérder*
« *Klanken als Letters in gebrüik hebben, zonder dit behülp,*
« *aan*

Digitized by Google

§. 1479. In de op eéne naa laatste bladzyde van zyne *Voorreden*, zegt TEN KATE, ten aanzien

« *aan de Létterkúndige* Critique *verhandeling haar volleedig* « *beslag niet te geeven was; nógtans bedoelde ik, om zó* « *min moochlijk ware van 't Gewoonlijke af te gaan.* »

« *Alle de veréischte Klanken eener beschaefde Taele* « *volmaéktelijk en wiskonstig door Léttertéékenen úit te* « *drúkken, is het onderwérp en óógmérk van de Naewkeúrige* « (Critique *of* Physique) *Spélkúnst: dóg de Búrgerlijke,* « *die tót het daeglijkse gebrúik behóórt, neemt de agtbaerste* « *gewoonte tót haer voorbeeld.* »

« *Tót de volmaakte úitvoering van de* Critique *Spélkúnde* « *is slégts één éénige grondslag van nóóde, naamlijk,* dat « ijder bezondre Klank, zó korte als lange, zijn éigene Létter- « tééken hébbe, en dat gevólchlijk ieder bezonder Tééken, « zonder overtólligheid, in zúlk eene órde geschikt staa, gelijk « élks veréischte Klanken in de beschaafde Spraak agter één « worden voortgebragt. »

« *Dóg zonder waere kénnis van het onderschéid onzer* « *Klanken, en van ijders éigene Léttertééken, is 't onmooch-* « *lijk deeze Reegel te voldoen, van te Spéllen,* gelijk men « beschaefdelijk spreekt. »

Bladzyde 117 zegt hy: « *Wannéér één zélfde Léttertéiken* « *nuu voor deezen dan voor dien Klank dient, súlks is een* « *gants verwérpelijk gebrék in 't* Critique, *dóg als twéé of* « *méér verschéidene Léttertéékens voor één en den zélfden* « *klank verstrékken, zulks kan nimmer deeren, zó min als* « *dat twéé woorden éénen zin betéékenen. Op dien voet* « *bedien ik mij onverschillig van* AA *óf* AE, *en van* UU *óf* UE, « *vermits ik zó wél de* AE *als* AA, *en de* UE *als* UU, *eeven* « *gelijk óók de* IE, *de* OE, *en* EÚ, *als ondéélbaare Téé-* « *kens in deezen aenmérk, zóó dat* AA *en* AE, *bij mij één* « *zélfden Klank bedúiden; zóó óók* UU *en* UE: *andersints* « *onthén ik niet, dat* AA *en* UU *onze éffene doorgaende úit-* « *spraek, en dat* AE *en* UE *en* IE *de eenigsints dúbbel-klankige*

van

Digitized by Google

zien van zyne *Politique* spelling, het volgende : « Dog eyndelyk zal ik ten besluyte hier nog byvoegen,

« *van sommige Zuid-Hollanders nétter schijn' uit te beelden.*
« *Men zówde 't óók daer voor konnen hówden, dat de Ge-*
« *méénen-landse Spraeke méér trékt na 't dúbbel-klankige,*
« *als óf deeze Klinkers op de korte* E *overrólden, en dat*
« *daerom onze vermaerdste Schrijvers van de voorige éew,*
« *als die de eigenschap onzer Geméénelands-Spraeke bedoel-*
« *den, niet ten onrégt zig van de Téékens* AE, IE, *en* UE,
« *bedient hébben : maer als men daer teegen overweegt, dat*
« *deeze dúbbel-klankige úitspraek thans bij de Steeden min-*
« *der is als op 't platte land, en dat de Steé-lieden van élk*
« *beschaefder van Tael geágt worden dan de Land-luiden,*
« *en dat gevólchelijk de eevendragtighéid van Klank de*
« *beschaefthéid naeder aenwijst, zó zówden* AA *en* UU *wel*
« *den voorrang verdienen; maer alle deeze en andere twijf-*
« *felingen van oorwigt snijde ik af, als vrúgtelóós, ver-*
« *mits ik ijder deezer genoemde Téékens als ondéélbaar*
« *aenzie; dit is mij eeven gemaklyk als dat ik de Italiaense*
« *Schrijf-a, die úit* o *en* i *bestaet, als ondéélbaer aennér-*
« *ken moet.* »

« *Wijders, wannéér in dezélfde Léttergreep géén* Mede-
« -klinker *vólgt, zó is wel de méeste gewoonte der Geléérd-*
« *sten, dat men, alhoewél de verbeelde Klank lang zij,*
« *slégts de korte énkele* A, *en énkele zagte* E *en* O, *na den*
« *trant van veele andere Vólkeren stélt. Dóg dit kan niet*
« *voldoen in 't* Critique, *alwaar Lankhéid en Korthéid al-*
« *tóós (en derhalven zó wél in dit geval, dan wannéér*
« *een Meedeklinker de Léttergreep slúit) haare aanwijzing*
« *begééren.* »

« *Het kwam mij voor als iets mérkwaerdigs, 't geen ik*
« *onlangs bij* Ericus Ericius Pontoppidanus *in zijne* Gram-
« matica Danica p: 17, *vond aengehaelt, dat rééds de ówde*
« *Latijnen de verdúbbeling van* Vocalen *ten téiken van Ver-*
« *langing gebrúikt hébben, bewijzende zúlks met de getúi-*
geniste

byvoegen, dat men het niet wel treffen zoude, wanneér men het aan wispeltuurigheyd toeschreéve, als men te mets in dit werk ontmoeten mogte, dat ik my nu van dit dan van geen der onverschillige taalgebruyken bediene; 't is dikwyls met voordacht geschied, om my vry te houden, daar de natuur my in vryheyd laat. » Oók heeft hy niet, ten zy in zyne *Critique*, altyd eene gelyke spelling gevolgd (347).

§. 1480. Uyt het geen wy hier van NYLOË en TEN KATE gezien hebben, kan men genoegzaam bemerken, met hoe veel grond den hoógleéraar SIEGENBEEK zich op het gezag dier groóte taalkundige beroept; als oók dat het valsch is, dat NYLOË de enkele vokaalspelling, *met zekere bepaalingen ten aanzien der* E *en* O, gebruykt en aangeprezen heeft.

§. 1481. Den heér SIEGENBEEK vestigt zich op het gezag van DE GROOT: is het HUYGO of PIETER DE GROOT? dat weet ik niet; maar dat meén ik echter te weeten, dat, in HUYGO DE GROOTS *Neder-*

« *genisse van* Victorinus Afer, *lüidende aldús*: Nævius et « Livius, cum longa Syllaba scribenda esset, duas Vocales « ponebant, ut *aara*, *voocem*, *feelix*. Sequuta ætas usur- « pavit pro geminatione Lineolam, quæ superposita, *ā*, *ē*, *ō*, *ū*; « I vero longiori figura produxit, ut *VIrus*, *Ædllis*. »

(347) Bl. 9, 1e *Deel*, schryft hy *nae* en *zoodanig*; bl. 19, *stae*; bl. 25, *naelezing*; bl. 99, 2e *Deel*, meérmaalen *a-bee* en *needeel*.

Digitized by Google

Nederlantsche Jaerboeken en Historien, overal het tegenstrydig stelsel van den hoógleeraar SIEGENBEEK gevolgd is.

§. 1482. Den heér SIEGENBEEK gelieft te zeggen, dat den doorluchtigen Drossaard HOOFT, naar het schynt, ALLEÉN de dubbele vokaal gebezigd heeft, *omdat men* MIJNE, *niet* MINE, GELIJKEN, *niet* GELIKEN, *schryft*; *zoó als uyt zyne Waarnemingen, achter het Eerste Deel van* TEN KATE, *blykbaar is.*

§. 1483. TEN KATE op de aangehaalde plaatsen inziende, vinden wy daar CXVII. « *Volgens* « *de spelling met een enkele* VOCAEL *zal men* « *ook* MINEN *voor* MIJNEN *moeten zetten.* CXXVI. « ZEEGHE, VERKLAAREN, ZEEDEN *en diergelijke* « *te schrijven met twee* EE, *als boven, oft' twee* « AA *even als* GELIJKEN *met twee* II *oft' een* « Y *dubbel.* »

Maar volgt daar nu uyt, dat *den onvergelykelyken* HOOFT geén andere redenen hadde dan MIJNE en GELIJKEN, om de verdubbeling te gebruyken *in de meésterlyke voordbrengsels van zynen veelomvattenden geést*, die, *uyt welk oógpunt oók beschouwd, van alle zyden zich den bevoegden en onbevooroordeélden regter ten sterksten aanpryzen?* Zoud dien *doorluchtigen geschiedschryver* en *onsterfelyken dichter*, wiens werken *de onloóchenbaarste getuygenis opleveren van het schrander oordeél en de diepdenkende menschkunde*

Digitized by Google

menschkunde en wereldwysheyd zich wel met dergelyke redenen vergenoegd hebben, om zyn stelsel te wettigen (348)?

Den heér SIEGENBEEK schynt hier de kundigheden te betwisten van *den doorluchtigen Drossaard* HOOFT, dien hy zoó aanstonds genaamd heeft *eenen man, aan wien de nederduytsche taalkunde, voorzeker, ten duursten verpligt is.*

§. 1484. Oók moogen wy hier opmerken, dat de voorstanders der enkele vokaalspelling, te dezen aanzien, verschillende bepaalingen uytgevonden hebben, welke, omdat zy in eene gezonde taalkunde geénen grond hebben, juyst daarom te menigvuldiger en onderscheydener zyn moeten. Van daar, dat onder de voorstanders eener enkele vokaalspelling, te allen tyde, geén gering verschil gevonden wierd, en nog heden valt op te merken. Het geen omtrent deze byzonderheyd plaats vind, dat naamelyk, met betrekking tot de zelve, veele willekeurige regels uytgedacht en gevolgd worden. (SIEGENBEEK, bl. 4 en 5. T.)

§. 1485. Om onze leezers hier mede niet te lang op te houden, zullen wy enkellyk spreeken van eenige schryvers, op welke SIEGENBEEK zich byzonderlyk

(348) *Proeven van Nederduitsche Welsprekendheid door* MATTHIJS SIEGENBEEK. 1817 en 1822. *Voorberigt*, bl. VI, VII, VIII, en XXII.

byzonderlyk vestigt. Ik zie, zegt NYLOË, bl. 44, geén genoegzaame redenen die de spelling met tweé vokaalen in *stroomen*, *boomen*, enz., kunnen verdedigen. Waar toe, zegt hy, in het nederduytsch tweé letters gebruykt, daar eéne genoeg is?

§. 1486. « Wanneér wy, zegt VAN BOLHUIS, bl. 25, met eénen klinker volstaan kunnen, en er geén genoegzaame reden is om tweé te gebruyken, zoude eene spelling met tweé klinkers dwaasheyd zyn. » In zyn *Nodig Voorbericht* zegt gemelden schryver het volgende:

§. 1487. « De spelling met tweé klinkers, die onzen schryver had, en beweirde §. 11, die ik, in de voorige uytgaaven, in zyn werk onveranderd liet, heb ik nu veranderd naar myne eygene enkele spelling, die in myne 18de Aanmerking verdedigd word; omdat ik bemerk, dat men anders daar door ligt verward word. Oók heb ik nu de heldere *ee*, en *oo*, niet meér gebruykt, volgens het geen beweird word in myne 19de Aanmerking; maar spel nu slechts met eéne *e*, en *o*: omdat ik bespeur, dat eenen min geoefenden bezwaarlyk weet, of let, wanneér die heldere *ee*, en *oo* gebruykt moeten worden, daar de uytspraak niet overal onderscheyd maakt, en het daarom niet te wachten is, dat men in het algemeén dit onderscheyd door de spelling zal aanduyden. Ik wil dan liever hun nu voorgaan in het gebruyk van eéne *e*, en *o*, dan aanleyding geeven, dat men in andere verkeérdheden vervalle in het gebruyk

gebruyk van tweé klinkers; hoe zeér ik myne 19de Aanmerking, bl. 34-45, blyve wettigen. Dit niet tegenstaande vind gy nu en dan nog, door onoplettendheyd, *twee*, en *eene* enz., waar aan ik gewoon was; en *vee*, *wee*, *zee*, die ik blyve houden. Wilt men echter hier of daar den toón regelen door de spelling, men zoud door een streepje *bedélen* van *bedelen* onderscheyden kunnen. »

§. 1488. « Nogtans, zegt NYLOË, bl. 48, is dezen regel zoó algemeén niet, of dien lyd wel eenige uytzonderipg; en dat men tot onderscheyd hier en daar eéns tweé vokaalen gebruykt, kan wel gedoógd worden, als in de woordtjes *vee*, *wee*, *zee*; *het* VEE *loópt in de weyden*; *o* WEE *my! de* ZEE *is verbolgen*. Dewyl men *bédelen* en *bedélen* zegt, kan men, opdat zich niemand door haastigheyd in het leezen vergrype, het een schryven *bedelen*, en het ander *bedeelen*. In zulk een geval stapt men wel eéns buyten den regel. » BOLHUIS is, bl. 30, hier omtrent oók al meegaande; hy betwist het gebruyk niet van tweé klinkers in zulke woorden, die anders dubbelzinnig zyn.

§. 1489. « De *ij*, zegt NYLOË, bl. 42, word nu van de meéste schryvers verworpen, en men gebruykt daar voor overal eene *y*, als in *wy*, *gy*, *myn*, *schryven*, *blyven*, *gelyk*, *styl*, *waardy*, enz.; oordeélende, dat de *ij*, zynde eene zamengevoegde letter uyt *i* en *j*, den regten klank niet

niet geeft, dien men in de *y* hoórt. Sommige willen de *ij* echter behouden in *zaaijen*, *maaijen*, *bloeijen*, *groeijen*, enz.; hoewel VONDEL in deze woorden niet meér dan eene enkele *i* gebruykt, *zaaien*, *maaien*, *groeien*, *bloeien*, *vleien*, *schreien*. » En, bl. 126, zegt den zelfden taalkundigen: « Als de *i* moet verlangd worden, gebruyken wy de *y* of lange *i*, gelyk *zin*, *zyn*; *min*, *myn*: en zie hier een duydelyk onderscheyd in *lit*, *lyd*, *liet*, *zin*, *zyn*, *zien*; in het eérste woord hoórt men een enkele *i*, in het tweéde een lange *y*, in het derde eenen tweéklank van *i* en *e*. »

1490. NYLOË zegt, dat het onnoódig en overtollig is tweé klinkers te gebruyken in *leeren*, *meedere*, *boomen*, *grooten*, daar men met eénen volstaan kan; en schryft dus *leren*, *medere*, *bomen*, *groten*, enz. BOLNUIS gebruykt niet alleén den enkelen klinker in GEVEN, RADEN, BRAVEN, enz.; *omdat hy bemerkt, dat men anders daar door ligt verward word*: maar hy schryft oók BOMEN, GROTEN, enz.; *omdat hy bespeurt, dat eenen min geoefenden bezwaarlyk weet, of let, wanneér die heldere* EE, *en* OO, *gebruykt moeten worden. Hy wilt dan liever hun nu voorgaan in het gebruyk van eéne* E, *en* O, *dan aanleyding geeven, dat men in andere verkeérdheden vervalle in het gebruyk van tweé klinkers. Wanneér wy met eénen klinker volstaan kunnen, en er goén genoeg-*

zaame

zaáme reden is om tweé te gebruyken; zoud eene spelling met tweé klinkers dwaasheyd zyn.

§. 1491. Deze voorstanders der enkele vokaalspelling zeggen niet alleén, dat het schryven van *boomen, leeren*, enz., overtollig en verwarrend is; maar schynen oók van gevoelen te zyn, dat het dwaasheyd is, van niet *twe, lonen, bomen*, enz., te schryven. SIEGENBEEK, die deze schryfwys niet aanneemt, beroept zich op het gezag van NYLOË, BOLHUIS, enz.; en zegt, dat den grond van hun stelsel voornaamelyk in de gemakkelykheyd gezocht moet worden. BOLHUIS zegt, dat men *bedélen* van *bedelen*, door een streepje, zoud kunnen onderscheyden; wanneér men den toón door de spelling wilt regelen. NYLOË wilt daarentegen de verdubbeling gebruyken in *bedeelen*, opdat zich niemand door haastigheyd in het leezen vergrype. Den eenen vind de bovenstreeping en den anderen de verdubbeling noódzaakelyk, om de verwarring te voorkomen; doch, SIEGENBEEK, die (bl. 13) wilt, dat al de spelregels ter bereyking van de *algemeéne en ligtst moogelyke verstaanbaarheyd* geschikt zyn, zegt, bl. 105: « Het een zoó min, als het ander, zal, geloóf ik, by taalkundige goedkeuring, of, by de grooóte meérderheyd der schryvende, naavolging vinden; en wel om deze eénvoudige reden, dat voor eene dergelyke aanwyzing van den klemtoón hoegenaamd geéne noódzaakelykheyd voorhanden is. » Volgens

NYLOË

NYLOË (bl. 42), word de *ij* van de meéste schryvers verworpen, en men gebruykt daar voor overal eene *y*; by SIEGENBEEK is het juyst het tegenstrydig, wie heeft het best? SIEGENBEEK schryft *zaaijen*, *zaaide*, enz.; VONDEL, wiens gezag SIEGENBEEK inroept, schryft *zaaien*, *maaien*, *groeien*, enz.

§. 1492. Wat al verwarringen! onder de schryvers, op wier gezag SIEGENBEEK zyn beredeneerd stelsel wilt wettigen. Om te sluyten, want wy zouden niet eyndigen, indien wy alles, te dezen aanzien, wilden aanhaalen, zullen wy nog eénen voorstander (349) van het stelsel der enkele vokaalspelling laaten spreeken:

« Dan, naa hier over (de enkele en dubbele vokaalspelling) de aanmerkingen van andere, zelfs de laatste van den kundigen en verdienstelyken WEILAND, geleezen en het stuk zelve van meér dan eénen kant beschouwd, en zonder vooringenomenheyd overdacht te hebben; ben ik, voor my zelven, meér en meér overtuygd geworden, dat, om eene eénpaarige spelling te dezen aanzien ingevoerd te krygen, waar men, sedert eenen geruymen tyd, op uyt is geweest, het naalaaten van de verdubbeling der klinkers het zekerste, zoó niet het eénig middel is. » (349) Hy schryft *gehele*, *oordele*, *brede*, *dode*,

(349) HERM. BOSSCHA, *Voorrede*. Zie (318).

Digitized by Google

dode, *hoge*, *blote*, enz.: doch hy gebruykt geluydteékens en schryft *twéde*, *zó*, *énen*; hy maakt verschil tusschen *zo* en *zó*, *enen*, *ene* en *énen*, *éne*.

§. 1493. « Behalve dit bestandig gebruyk van enkele klinkers (zegt den gemelden schryver voorder), heb ik oók nog het onderscheyd tusschen de enkele *y* en de dubbele *ij* in acht genomen; als overtuygd zynde, met wylen den heér van LELYVELD, in zyne *Aanmerkingen op* HUYDEKOPERS *Proeven van Taal- en Dichtkunde*, H. D. Bl. 188 - 193, dat deze letterteékens wel deegelyk behoóren onderscheyden te worden. » Hy schryft den zelfden klank op drie wyzen in:

my,	*mijn*,	*uit*.
wyze,	*wijs*,	*arbeid*.

§. 1494. Het was gemakkelyker te geraaken uyt den labirint van het eyland Kreta, dan uyt al de willekeurige regels, welke de voorstanders der enkele vokaalspelling uytgedacht en gevolgd hebben. By gebrek van eenig algemeén erkend gezag, rekende den heér BOLHUIS zich geregtigd, om, naar eygen goeddunken, zich regels te vormen; en de taalkunde wierd als een stuk gronds aangemerkt, 't welk, aan niemand in eygendom toebehoórende, voor ieder, wie hy zyn mooge, ter bebouwinge openstaat. Dus viel hy met drift op de zelve aan, wierp zich voor taalhervormer op, en gaf een nieuw stelsel

sel van spelling, 't welk men door hem verdedigd vind in de *Beknopte Aanleiding tot de kennis der Spelling, Spraakdelen, en Zinteken, van de Nederduitsche Taal.* En schoón de meéste zoógenaamde verbeteringen, door lieden van dien stempel voorgeslagen, met der zelver voorstelders spoedig in vergeetelheyd geraakten, vonden echter eenige der zelve haaren bewonderaar en naavolger in den heér SIEGENBEEK. Het stelsel van BOLHUIS zoude, ons bedunkens, zonder dien hoógleéraar, die zich in andere opzigten eenen billyken roem verworven had, als grillig en willekeurig voor altyd in de vergeetenheyd bedolven gebleven zyn. En zoó zyn enkele dwaalingen van waarlyk groóte taalkenners, door min kundige bejaagers van den roem van taalgeleérdheyd wel eéns gretiglyk omhelsd, en met yver voordgeplant. Gelyk te allen tyde, zoó heeft de geschetste zucht ter taalverbetering, inzonderheyd in de laastst verloópene twintig of dertig jaaren, geheérscht, en de voorstelling en gedeéltelyke invoering van verscheydene nieuwigheden ten gevolge gehad. (SIEGENBEEK, bl. 5 en 6. T.)

§. 1495. Men ziet uyt het verslag van den hoógleéraar SIEGENBEEK, en uyt het geen wy hier en elders aangemerkt hebben, dat, naar maate men zich op de kennis der waare taalgronden toegelegd heeft, men oók meér en meér van

Digitized by Google

van het oud schryfgebruyk afgeweken is, dat de dubbele vokaalspelling meér en meér veld gewonnen heeft, en eyndelyk in onze eéuw algemeéner geworden is. Op dit een en ander acht geevende, zal men erkennen, dat niets anders dan het sterk gevoelde bewys van afleyding en regelmaat eene afwyking heeft kunnen te weeg brengen van eenen regel, welken de oude gewoonte en gemak hadden voorgeschreven. (SIEGENBEEK, bl. 123 en 124. T.)

§. 1496. Den hoógleéraar SIEGENBEEK zegt (bl. 14, K.): « *Men lette* (dezen is den derden Hoófdregel) *men lette in de spelling op het algemeén erkend en aangenomen gebruyk.* Door *gebruyk*, welk woord, ten aanzien der taal, in onderscheydene beteékenissen gebezigd word, verstaan wy hier dat schynbaar willekeurig, door verre de meéste der spreekende en schryvende aangenomen, waar door verscheydene afgeleyde woorden, in uytspraak en schryfwyze, van hunnen oorsprong afwyken, of in der zelver vorming de doorgaande regelmaat der taale veronachtzaamd word. » En, bl. 44, zegt den hervormer: « Men onderwerpe zich dan gewillig aan een gezag, 't welk, hoe grillig en willekeurig het oók schyne, echter, misschien, naar betere, en zekerder' gronden werkte, dan men oppervlakkig zoud vermoeden. »

§. 1497. Volgens SIEG., moet men zich aan

Digitized by Google

aan het gebruyk onderwerpen, zelfs wanneér den oorsprong en de regelmaat der taale veronachtzaamd worden; waarom onderwerpt hy zich niet aan het algemeén gebruyk, 't welk de afleyding en gelykvormigheyd der spelling onderhoud? Wy moogen uyt het tot dus verre bygebragte besluyten, dat het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK niet allcén strydig is met de grondregels van afleyding en regelmaat, maar zelfs zondigt tegen het gebruyk, dat WIELAND (§. 746) den hoógsten wetgeever in alle taalen naamt; en dus zyn aanwezen aan eene verkeérde toepassing der taalgronden verschuldigd is.

§. 1498. Den heér SIEG. schynt (bl. 48, K.) staande te houden, dat het gebruyk, by de verveirdiging van zyne *Verhandeling*, omtrent dit punt, niet algemeén, maar verdeéld was. Doch in dit geval zoud men nog de verdubbeling der vokaalen moeten aanneemen; omdat dit gebruyk overeénkomstig is met de taalgronden, en het ander, zoó wy duydelyk bewezen hebben, daar aan tegenstrydig is. Zie voorders wat wy daar omtrent gezegd hebben, in de oplossing van het *Vraagstuk*, staande §. 1057, waar van het *Besluyt* §. 1095 te vinden is.

§. 1499. Eyndelyk, schoote er geén anderen grond ter beslissinge over, dan welken het gezag van den groóten WAGENAAR ons aanbied, zoude den heér SIEG., naar het voorbeeld van dien schryver,

Digitized by Google

schryver, onze beweirde spelling moeten aanneemen; omdat hy hem in twyfelachtige gevallen, om voldoende redenen, het regt der beslissing heeft toegekend, als ten duydelyksten blykt, uyt het geen hy zelve zegt, bl. ix, 48, 96, 225, 257, en bl. 18, K. Het gezag van den groóten Wagenaar is by Siegenbeek van zulk eene weirde, dat hy zyn *Kort Begrip* begint met te zeggen:

« Ik zoud waarschynelyk geén *Voorberigt* voor dit werkje geplaatst hebben, ware ik niet in de verpligting, den leezer van het zelve, uyt de *Inleiding* voor myne groótere *Verhandeling*, hier kortheydshalve achter gelaaten, te berigten, dat met overleg van des kundigen is vastgesteld, in gevallen, waar in zich geén taalkundigen grond ter beslissinge voordoet, het gezag van den groóten Wagenaar tot dat eynde in te roepen. »

§. 1500. Doch, de voorstanders van het nieuw hollandsch stelsel erkennende dat Sieg., by de verveirdiging zyner *Verhandeling*, gezondigd heeft tegen het algemeén en aangenomen gebruyk van zynen tyd, zouden ons kunnen tegenwerpen, dat gemelde stelsel, door de goedkeuring van het staatsbestuur en de maatschappyen van Holland, als het algemeén gebruyk moet aangemerkt worden, en voor de Vlaamingen ten rigtsnoer der schryfwyze strekken. Doch aan deze zouden wy antwoorden, dat, alhoewel wy van gevoelen zyn, dat men in de spelling

spelling op het algemeén en aangenomen gebruyk wel deegelyk behoórt acht te geeven, dat het aan de Vlaamingen in het algemeén, en aan ons, in het byzonder, vrystaat zich daar tegen te verzetten, en van het zelve af te wyken; omdat meér gemeld hollandsch schryfgebruyk blykbaar op verbastering der taale uytloópt, en aan de verkeérde toepassing van algemeén aangenomene grondbeginsels zynen oorsprong verschuldigd is. (SIEGENBEEK, bl. 45 en 46; en bl. 17, K. T.) Of zouden zy het daar voor houden, dat, wanneér men een stelsel (het mooge, in zekeren zin, algemeén aangenomen of byzonder zyn,) eénmaal openlyk heeft omhelsd, men er volstandig by behoóre te blyven, ofschoón men oók van des zelfs geheéle of gedeéltelyke valschheyd overtuygd wierde? Maar, zoó dit pligtmaatig ware, wat zoude er dan zyn van eene menigte weetenschappen, zelfs van die op het welzyn van maatschappyen en afzonderlyke persoonen den groótsten invloed hebben? Zie WISELIUS, *Eerste Deel*, bl. IV en V.

§. 1501. Zie daar dan, zoó wy meénen, onwederlegbaar betoógd, dat het gebruyk, welks gezag op de spelling wy beweird hebben, geén ander is, dan dat geen, 't welk door keurige en achtbaare schryvers is aangenomen, en 't welk men dus, in tegenstelling van het gemeén spraakgebruyk, *het beschaafde schryfgebruyk* mag noemen. (SIEG., bl. 130, G.; en 17 en 18, K. T.)

Digitized by Google

K. T.) En SIEGENBEEK, die, zonder de blykbaarste en meést gegronde redenen, tegen den uytgedrukten wil van de groóte meérderheyd der spreekende en schryvende, deze of geene verandering zoekt door te dryven, maatigt zich inderdaad een gezag aan, 't welk hem in geénen deéle toebehoórt. Het gebruyk nu, wat toch is het, welbegrepen, anders, dan den duydelyk verklaarden wil van het groótste deél, of liever, enkele uytgezonderd, van de gansche menigte der spreekende en schryvende? SIEGENBEEK onderwerpe zich dan gewillig aan een gezag, 't welk, hoe grillig en willekeurig het hem oók schyne, echter naar betere en zekerder' gronden werkte, dan SIEG. oppervlakkig zoud vermoeden. Op zich zelf toch komt het, by eenig naadenken, reéds weynig aanneemelyk voor, dat eene geheéle natie in zeker gebruyk zoud hebben ingestemd, zonder dat voor het zelve eenige voldoende redenen waren. Immers is dat geen, 't welk louter grillig en willekeurig is, uyt zynen aard onvatbaar voor eene algemeéne overeénstemming. En doen zich niet, in alle gevallen, de redenen, welke dit gebruyk algemeén hebben doen gelden, voor den opmerkzaamen vry duydelyk op? (S., bl. 44. T.)

§. 1502. Wy achten het derhalve raadzaam en noódzaakelyk, zich aan dit eéns gevestigde gebruyk te houden, en twyfelen niet, of ieder, die het gezegde in ons *Eérste Boekdeél*, §. 1179—1254,

1254, omtrent het gezag van het gebruyk op de spelling, aandachtig overwogen heeft, zal ons hier in zyne toestemming geeven. (SIEG., bl. 206. T.)

§. 1503. Het blykt dus, dat er hoegenaamd geéne reden is, om van de gebruykelykste schryfwyze af te wyken; maar deze stroókt in tegendeél volmaaktelyk met al de grondregels der taale, terwyl het nieuw stelsel van SIEGENBEEK tegen de zelve aanloópt. (S., 210. T.)

§. 1504. Heeft het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK in onze dagen naavolgers gevonden, moet den grond echter daar van voornaamelyk in de gemakkelykheyd gezocht worden. « Deze ingevoerde nieuwigheyd word door verscheydene Vlaamingen oók gevolgd, misschien, om zich langzaamerhand en ongevoeliglyk aan het hollandsch te gewennen; waar in zy moogelyk, beter zullen slaagen, dan met, plotselyk en zonder andere voorbereyding, de hollandsche spelling, die meéstal verkeérdelyk door hun gebruykt word, in hunne taal in te voeren, en waar door de zelve veeleér aan bedorven vlaamsch, dan aan hollandsch gelykt. » (350).

§. 1505. Te lang zyn wy, by het geschiedkundig verslag van den hoógleéraar SIEGENBEEK, blyven

(350) Zie *Iets over de Hollandsche Tael, noch voor, noch tegen, latende elk dienaengaende vry en onverlet als naer goedvinden.* Bl. 17.

Digitized by Google

blyven stil staan; nu willen wy voordstappen, en zien op welke wyze den hoógleéraar SIEGENBEEK de enkele vokaalspelling, door de regels der gezonde taalkunde, die alle op de bevoordering van de *algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd* uytloópen, tracht te bewyzen.

§. 1506. « Laat ons, (zegt SIEG.) na dit « beknopt geschiedkundig verslag, ter toetsing « der verschillende gevoelens omtrent de vokaal- « spelling overgaan.

« Onder de redenen, ter verdediging eener « eenpaarige dubbele vokaalspelling bijgebragt, « verdient, in de eerste plaats, onze opmerking « het geen door sommigen beweerd wordt, dat, « namelijk, eene dubbele vokaal meer geschikt « schijnt, om eenen langen en vollen klank uit « te drukken, dan eene enkele. Doch deze reden « laat zich door het voorbeeld der Grieken en « Latijnen, die zich, in de bloeijendste tijdperken « hunner tale, van eene enkele vokaal ter aan- « duiding ook van een' langen klank bediend « hebben, gemakkelijk wederleggen. Het is waar, « dat, volgens getuigenis van QUINCTILIAAN (*a*), « en anderen, de oudste Latijnsche schrijvers in « lange lettergrepen zich van eene dubbele vokaal « bediend hebben, schrijvende, bij voorbeeld, « *aara*, *voocem*, *feelix*; doch deze gewoonte is « in latere tijden, en wel in die van den grootsten « bloei der Latijnsche Letterkunde, afgeschaft.

« Men

« Men gebruikte wel, in plaats daarvan, som-
« wijlen een streepje; doch alleen in woorden,
« welke gelijkluidend, doch in beteekenis en
« lengte van lettergrepen verschillend waren, als
« *mālus* (een appelboom) en *mălus* (kwaad), en
« soortgelijke, zoo als de te voren genoemde
« QUINCTILIAAN ons leert (*b*). Bij de Latijnen
« intusschen was voor deze onderscheiding der
« lange klanken eene reden, welke in onze taal
« geene plaats vindt, de naauwkeurige afmeting,
« namelijk, van de tijden der lettergrepen, welke
« in hunne dichtmaat zorgvuldig werd waarge-
« nomen. Lengte van lettergreep en klemtoon
« waren bij hen onderscheidene zaken, gelijk
« uit het woord *jăcĕrĕ* (werpen) klaarlijk te zien
« is, waarvan alle drie de lettergrepen kort zijn,
« hoewel het, gelijk alle woorden, noodzakelijk
« den klemtoon op ééne derzelve moet ontvangen.
« Bij ons daarentegen heeft deze afmeting van de
« lengte der lettergrepen geene plaats, en hangt
« deze schier eeniglijk van den klemtoon af.
« Hieruit volgt dat, zoo, naar het gevoelen van
« sommigen, alleen eene dubbele vokaal eenen
« langen en vollen klank kan uitdrukken, alle
« lettergrepen, welke den klemtoon ontvangen,
« eene verdubbeling der vokaal vereischen, en
« men derhalve *meede*, *vaader*, *vreede*, *ree-*
« *kenen*, *zeeker*, *beedelen*, *beveelen* van *bevel*
« enz., waarin anders de enkele vokaal gebezigd
« wordt, behoort te schrijven. Doch, daar onder
« de

« de voorstanders eener dubbele vokaalspelling « niet ligt iemand de opgegevene schrijfwijze « zal goedkeuren, geloof ik gerustelijk aan den « voorgestelden grond voor eene dubbele vokaal- « spelling, als te veel, en gevolgelijk niets bewij- « zende, alle kracht te mogen ontzeggen. »

(*a*) « *Instit. Orat.* Lib. I. Cap. 4. *Quæ ut vocales « junguntur, aut unam longam faciunt, ut veteres scripsere, « qui geminatione earum, velut apice, utebantur, aut « duas* etc. et ejusdem Libri Cap. 7. *Semivocales non « geminare diu fuit usitatissimi moris: atque e contrario « usque ad Accium et ultra porrectas syllabas geminis, ut « dixi, vocalibus scripserunt.* — Zie verder het te voren « aangehaalde Vertoog van den Hoogleeraar KLUIT, bladz. « 298 — 304, alwaar men bij de eerste plaats van QUINCTILIAAN, « nog andere, hiertoe betrekkelijk, vindt aangehaald. Vergelijk « ook *Ruuwe proef over het werktuiglijke der Dichtkunde*, « bladz. 99. »

(*b*) « *Instit. Orat.* Lib. I. Cap. 7., welke plaats ook « aangehaald is door KLUIT, bladz. 301 en 302. »

Wederlegging.

§. 1507. Den taalleéraar moet oók wysgeir zyn, anders verdient hy den naam van taalkundigen niet: zyne gevoelens moeten op de redeneerkunde gevestigd weezen; en wel voornaamelyk dan, wanneér hy zich tegen het algemeén aangenomen gebruyk verzet, gelyk althans het geval hier is. De redenkunst, dit is het gezond oordeél, leért, dat, wanneér men dit of geen punt bewyzen wilt, men eérst en vooral verpligt is den juysten inhoud van het vraagstuk klaar en stiptelyk voor te stellen; opdat

opdat men duydelyk weete wat er te zoeken is, en allen twyfel en misverstand uyt den weg geruymd worden. Daarenboven, indien het noódig is al de voorwaarden, welke de vraag bevat, op te geeven, zoó is het, van den anderen kant, strydig met de regels der gezonde reden daar eenige bedingen by te voegen, welke voor de op te lossen vraag vreemd of onnuttig zyn.

§. 1508. Den hoógleéraar SIEGENBEEK zondigt, van in den aanvang zyner verdediging, tegen eenen der belangrykste stokregels der redeneerkunde; want de vraag, gelyk zy door den heér SIEG. in de eérste plaats opgegeeven word, is de zaak niet waar over gezintwist word.

§. 1509. Den heér SIEG., die den naabootser van BOLHUIS is, en voorzeker wel de *Beknopte Aanleiding tot de Kennis der Spelling, Spraakdelen, en Zintekenen, van de Nederduitsche Taal*, geleezen zal hebben, kan en moet weeten, dat de voorstanders der dubbele vokaalspelling, in de verdediging van hunne schryfwyze, als voornaamen grond niet opgeeven het geen den hoógleéraar SIEGENBEEKS *opmerking in de eérste plaats verdient*: maar dat zy de afleyding en de regelmaat, als het voornaam steunsel van hun gevoelen, voorstellen, en als bykomende redenen opgeeven de duydelykheyd van den zin, het onderscheyd van beteékenis, den naadruk der uytspraak, enz.; voor zoó veel, naamelyk, de tweé eérste onwrikbaare taalgronden zulks voorderen.

§. 1510.

§. 1510. Edoch, weet den hoógleéraar SIEG. het niet, of heeft hy het vergeeten, het moet hem echter zekerlyk wel bekend zyn, dat hy, bl. 4, gezegd heeft, dat *de dubbele vokaalspelling, door* HOOFT *ingevoerd,* MET EENIGE VERANDERINGEN EN WYZIGINGEN, *in zwang geraakte; want, hoe zeér men de vokaalverdubbeling veelmeér bezigde, dan in vroegere eéuwen gebruykelyk was geweest, begreep men echter de zelve niet zoó algemeén te moeten maaken, als door* HOOFT *geschied was,* en, naamelyk, de zelve niet te gebruyken in de woorden *vader, rekenen, enz.*: want, gelyk SIEGENBEEK, bl. 104, te regt aanmerkt, er *zal onder de voorstanders eener dubbele vokaalspelling niet ligt iemand de schryfwys van* MEEDE, VAADER, REEKENEN, ZEEKER, *enz., goedkeuren*; omdat dit stryd, zoó als men duydelyk ziet in de boven gemelde *Beknopte Aanleiding*, bl. 17, waar uyt SIEG. zyn stelsel getrokken heeft:

« 1° Tegen de afleyding veeler woorden, die in hun meérvoud eéne klinkletter vereyschen, vermits die oók in het eénvoud is: als *a* in *baden* van *bad*, *dagen* van *dag*; *e* in *gebeden* van *gebed*, *spelen* van *spel*; *o* in *goden* van *god*, *loten* van *lot*. »

« 2° Tegen het gewoon gebruyk; niet alleén van onze schryftaal, maar oók tegen den voorgang (zegt den groóten J. VAN VONDEL) van Hebreéuwen, Grieken, Latynen, Italiaanen, Span-

Spanjaarden, Fransche, Hoógduytsche, en andere tongen: en immers oók »

« 3° Tegen de behoórlyke beknoptheyd der spelling. Den gemelden vader der poëeten noemt het gebruyk van tweé klinkers in *vaader*, *vreede*, *kooning*, *eene gansch ongerymde en overtollige misspelling*. »

§. 1511. *Den groóten en onsterfelyken* HUYDECOPER, *den taal- en dicht-kundigen* A. MOONEN, en al de andere voorstanders der dubbele vokaalspelling, enkele uytgezonderd, beweiren niet, dat, in deze en dergelyke gevallen, *eene dubbele vokaal meér geschikt schynt, om eenen langen en vollen klank uyt te drukken, dan eene enkele.* Maar het *geen, waarop de voorstanders eener dubbele vokaalspelling, als het voornaam steunsel van hun gevoelen, aandringen* (SIEG., bl. 106), is van eenen geheél anderen aard. *Zy houden naamelyk*, zegt den hoógleéraar SIEGENBEEK, bl. 107, (*en zeker niet zonder schyn van waarheyd*) *staande, dat regelmaat en afleyding in zeér veele zelfstandige naamwoorden en werkwoorden de verdubbeling der vokaal voorderen.* En het is enkelyk, onder deze betrekking, dat, naar de getuygenis van SIEG. zelve, de verdedigers van het gewoon schryfgebruyk willen zeggen, *dat eene dubbele vokaal meér geschikt schynt, om eenen langen en vollen klank uyt te drukken, dan eene enkele, in de woorden waar de regelmaat en de afleyding de verdubbeling der vokaal voorderen*: en *zy houden*

Digitized by Google

houden (*zeker niet zonder schyn van waarheyd*) *staande*, dat, volgens het onwrikbaar grondbeginsel van SIEGENBEEK (bl. 49), *in de afgeleyde en zamengestelde woorden, die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorspongelyke en enkelvoudige voorkomen*, en dus *eene dubbele vokaal meér geschikt schynt dan eene enkele*, in de woorden *taalen, weeken*, enz. Maar, van den anderen kant, ziet men, uyt het gezegde van SIEG., dat zy eene enkele vokaal meér geschikt achten dan eene dubbele, in de woorden *vader, mede, rekenen*, enz. By gevolg is het gemakkelyk te vatten, dat de reden, welke SIEG. hier in de eérste plaats gelieft te stellen, by zyne tegenstreevers niet algemeén genomen word; even gelyk den heér SIEG. niet algemeén verstaat, dat eene enkele vokaal meér geschikt schynt, om eenen langen en vollen klank uyt te drukken, dan eene dubbele: want anders zoud hy met eene enkele *e*, enz., gelyk VAN DALE, moeten schryven *bék, wét*, enz., in plaats van *beek, weet*, enz.

§. 1512. Uyt het voorgaande ziet men middagklaar, dat, naar de eygene woorden van den heér SIEG. zelve, de voorstanders eener dubbele vokaalspelling den eérsten en voornaamsten, om niet te zeggen den eénigen grond van hun schryfgebruyk, op de tweé, by SIEG., zoó sterk aangeprezene taalgronden, de afleyding en de regelmaat

regelmaat, gevestigd hebben; en, om deze reden, antwoorden zy op de vraag, welke SIEG., bl. 102, voorstelt, *naamelyk*, of *eene dubbele vokaal meér geschikt schynt, om eenen langen en vollen klank uyt te drukken, dan eene enkele:*

1° Met SIEGENBEEK, WEILAND, TEN KATE, enz., dat het eenen algemeénen regel in de spelling is, dat alle lange klinkers, die op eenen medeklinker stuyten, behoóren verlangd te worden, en dat men moet schryven *taal, week*, enz.; even gelyk het een algemeén gebruyk is den langen klank in *vader, zeker*, enz., door een enkel schryfteéken af te maalen: dat dus, in de eérste voorbeelden *taal, week*, enz., eene dubbele vokaal meér geschikt is dan eene enkele; en dat, daarentegen, de enkele vokaal in *vader, zeker*, aanneemelyker is dan eene dubbele. Zoó heeft het algemeén gebruyk besloten, en tegen dezen taalmeéster zal SIEG. zich zekerlyk hier niet verzetten.

2° Met SIEG., bl. 49, *dat in de afgeleyde en zamengestelde woorden die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke en enkelvoudige voorkomen.*

3° Met het gezond verstand, dat den hoógleéraar SIEG., volgens zyne grondregels en die van alle redeneerkundige, de taalwetten verkeérdelyk toepast; wanneér hy zyne enkele vokaalspelling, als eenen beredeneerden spelregel voordraagt.

§. 1513

§. 1513. Dit is het antwoord op de vraag, welke den heér SIEG. voorgesteld heeft: maar dien hoógleéraar, die met geheél andere oógen ziet, beantwoord de zelve, op eene zeér behendige wyze, ten voordeéle van zyn stelsel; en zyne meésterlyke beslissing is van veele, als eene godspraak, ontvangen geworden. *Doch*, zegt den heér SIEGENBEEK, *deze reden laat zich, door het voorbeeld der Grieken en Latynen, die zich, in de bloeyendste tydperken hunner taale, van eene enkele vokaal, ter aanduyding oók van een' langen klank bediend hebben, gemakkelyk wederleggen.* Daar naa vermeént hy zyn gezegde te bewyzen, door eenige voorbeelden uyt de latynsche taal, welke echter in geénen deéle den staat van het betwiste raaken. Om een bewys uyt de latynsche taal te neemen, hadde den hoógleéraar zich moeten herinneren, dat er, om een besluyt van overeénkomst te trekken, al de gelykheden van het zelfde slagt moeten weezen: en hadde gevolgelyk moeten betoónen, dat de Latynen afgeleyde en zamengestelde woorden met eenen enkelen klinker schreeven, ofschoón deze afstammen of zamengesteld zyn van oorsprongelyke, welke, in de latynsche spraak, met eenen dubbelen klinker afgemaald worden; gelyk den heér SIEG. beweirt in de nederduytsche woorden *talen*, *weken*, *bogen*, *brave*, enz., van *taal*, *week*, *boog*, *braaf*, enz. Maar de Latynen hebben geén dergelyke woorden; en ik twyfel groótelyks of

of den hoógleéraar SIEG. wel zal kunnen aanwyzen, dat er, buyten het NIEUW hollandsch, eene taal in de wereld bestaat, welke den dubbelen klinker *aa*, *ee*, enz., der oorspongelyke woorden, in de afgeleyde en zamengestelde, in den enkelen klinker, *a*, *e*, enz., verandert (351), wanneér, naamelyk, de uytspraak de zelfde blyft.

§. 1514. Dus kan men tegen het bewys van den hoógleéraar SIEGENBEEK, met voldoenden grond, inbrengen, dat de vreemde taalen hier, onder de zelfde betrekkingen, tegen de dubbele vokaalspelling niet ingeroepen worden; dat het latyn en het grieksch hier geén nederduytsche spelgronden zyn, en dat men gevolgelyk uyt de spelling van gemelde taalen niet kan besluyten tot de spelling der nederduytsche woorden.

§. 1515. Het is wonderlyk, dat den hoógleéraar SIEG., wien men de kennis der redeneerkunde toch niet betwisten mag, zoó sterk tegen de zelve aanloópt. Om zyn stelsel, tegen de afleyding en regelmaat, te bekragtigen, neemt hy een bewys uyt de latynsche taal, alwaar er geéne hoegenaamde reden, noch van regelmaat, noch van afleyding, is; en hy wilt, dat men *talen* schryve, omdat de

(351) Waarom heeft SIEGENBEEK de hoógduytsche taal, die met de onze naast vermaagschapt is, niet ingeroepen? — Omdat die spraak, verre van zyn stelsel eenige weirde by te zetten, het zelve verwyst, als van allen grond ontbloót.

Digitized by Google

de Latynen *ara* stellen. Deze schynreden is by de redeneerkundige bekend, onder den naam van *transitus à genere ad genus.*

§. 1516. Den hoógleéraar SIEGENBEEK, weetende, dat er geéne redeneering beter geschikt is, om zyne tegenstreevers ter aarde te vellen, dan eene *tweeledige* bewysreden (*Dilemma* of *argumentum cornutum, sive utrinque feriens*), omdat elk deél van de zelve den wederpartyder overwint, stelt, bl. 103 en 104, van zyne *Verhandeling*, de taalonderzoekers een *dilemma* van den volgenden inhoud voor:

Zoó, zegt hy, naar het gevoelen van zommige, alleén eene dubbele vokaal eenen langen klank kan uytdrukken; alle lettergreepen, welke den klemtoón ontvangen, vereyschen eene verdubbeling der vokaal; en men behoórt derhalve te schryven *meede*, *vaader*, *reekenen*, *zeeker*, *beedelen*, enz., waar in anders de enkele vokaal gebezigd word: en zoó men weygert de opgegeevene schryfwys van *meede*, *vaader*, enz., goed te keuren; ontzegt den heér SIEG. alle kragt aan den voorgestelden grond, voor eene dubbele vokaalspelling. Kiest gy het eérste, gy moet, volgens den heér SIEGENBEEK, overal, waar eenen langen klank gehoórd word, eenen dubbelen klinker gebruyken, en vervolgens schryven *vaader*, *zeeker*, enz.; aanveird gy het laatste, gy moet aan zyne geliefkoosde schryfwys van *brave*, *talen*, enz., boven die van *braave*, *taalen*, de voorkeus geeven.

§. 1517. Zoó redeneert den heér SIEGENBEEK: maar wie van onze leezers zal hier, met den eérsten oógslag, niet merken, dat den hoógleéraar eene bedrieglyke slotreden maakt, welke, in de redeneerkunde, *transitus à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter* geheéten word, het geen men oók ligtelyk zal vatten uyt de volgende redeneering, welke men tegen den heér SIEG. zoud kunnen keéren:

Indien eene dubbele vokaal meér geschikt is, om eenen langen klank uyt te drukken, dan eene enkele, behoórt men *taalen*, *weeken*, enz., en niet *talen*, *weken*, te schryven. En zoó daarentegen eene enkele vokaal zoó geschikt schynt, om eenen langen klank af te beelden, als eene dubbele, kan men volstaan met eene enkele vokaal te gebruyken in *tal*, *wek*, enz., in plaats van *taal*, *week*, enz. *Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.* Den heér SIEG. kieze een van beyde, het een en het ander bewyzen tegen hem, en dienen hier enkellyk, om te doen zien op welkdaanige wyze dien taalleéraar een onderwerp verhandelt, 't welk hy zelve, als een der moeyelykste en belangrykste van zyn werk, beschouwt; en om aan te toónen met wat kragtige bewysredenen den heér SIEG. zich verzet tegen een gebruyk, 't welk, voor het uytgeeven zyner *Verhandeling*, vry algemeén gevolgd wierd, gelyk men genoegzaam merken kan, uyt een oneyndig getal schriften, welke in Holland het licht gezien hebben.

§. 1518.

Digitized by Google

§. 1518. Den heér SIEGENBEEK bewyzende, dat de Latynen, in de bloeyendste tydperken hunner taale, zich van eene enkele vokaal, ter aanduyding van eenen langen klank, bediend hebben, in de woorden *ara, vocem, felix*, welke, noch afgeleyde, noch zamengestelde woorden zyn, bewyst iets anders dan het geen hy te bewyzen had. Het eénig besluyt, dat daar uyt kan getrokken worden, is, dat men, naar het voorbeeld der Latynen, maar eenen enkelen klinker mag gebruyken in de oorspronglyke woorden *vader, mede, zeker*, enz.; maar daar uyt volgt in geénerleye wyze, dat men zoude moeten *talen, weken*, enz., schryven: en dus begaat SIEG. hier wederom eenen groven misslag tegen de gezonde redeneerkunde, welken men, in die weetenschap, met den naam van *ignoratio elenchi* bestempeld heeft.

§. 1519. Wy zouden hier nog veele andere aanmerkingen kunnen in het midden brengen; maar het is ons genoeg zigbaarlyk bewezen te hebben, dat men *gerustelyk aan den voorgestelden grond* van den hoógleéraar SIEG., tegen onze dubbele vokaalspelling, *alle kragt mag ontzeggen.*

« §. 1520. Het laatst aangemerkte (zegt den heér « SIEG.) brengt ons natuurlijk ter beoordeeling van « een' tweeden grond, welke voor de dubbele « vokaalspelling wordt aangevoerd, dat, namelijk, de

« de min bedrevene in de taal daardoor onderrigt
« wordt, op welke lettergreep hij den nadruk
« moet doen vallen, en alzoo een belagchelyk
« wangeluid wordt voorgekomen, 't welk bij eene
« gelijke spelling van *beving* (van *beven*) en
« *beving* (van *bevangen*), *beken* (van *beek*) en
« *beken* (van *bekennen*) zou ontstaan kunnen.
« Doch hiertegen wordt, onzes oordeels, te regt
« ingebragt, dat men, ter bereiking van dit
« oogmerk, het tot een' doorgaanden regel zou
« moeten stellen, om in lettergrepen, welke den
« klemtoon ontvangen, eene dubbele vokaal te
« schrijven, zoo als wij dit te voren in eenige
« voorbeelden hebben aangewezen. Immers,
« laat men de enkele vokaal in vele gevallen
« eenen langen klank uytdrukken, hoe zal dan
« de vreemdeling, *beving* (van *bevangen*) lezende,
« ten zij hij door kennis van den oorsprong
« des woords geholpen worde, weten kunnen,
« dat de *e* in dit woord *kort*, niet, gelijk in
« vele andere, *lang* moet uytgesproken worden?
« En, genomen eens, dat door de onderscheidene
« schrijfwijze van *beeving*, en *beving* in eenige
« weinige andere woorden van gelijken aard,
« derzelver verkeerde uitspraak, ook zonder de
« te voren gemelde algemeenmaking der dubbele
« vokaalspelling, kon verhoed worden, zal niet
« echter de vreemdeling, bij gemis van genoeg-
« zame taalkennis en oefening, nog gevaar loopen
« van in zeer vele andere woorden het misselijkst

wan-

Digitized by Google

« wangeluid te doen hooren? Er is derhalve,
« om dit te verhoeden, geen ander middel overig,
« dan dat men, gelijk wij straks zeiden, de
« dubbele vokaalspelling zonder onderscheid uit-
« strekke tot alle lettergrepen, welke den klem-
« toon aannemen, of dezen door het plaatsen
« van een schrapje boven de vokaal aanduide.
« Doch het een zoo min, als het ander, zal,
« geloof ik, bij taalkundigen goedkeuring, of,
« bij de groote meerderheid der schrijvenden,
« navolging vinden, en wel om deze eenvoudige
« reden, dat voor eene dergelijke aanwijzing
« van den klemtoon hoegenaamd geene noodza-
« kelijkheid voorhanden is. In eene levende
« taal toch leert niet alleen het gebruik
« gemakkelijk de uitspraak kennen, maar ook
« heeft onze taal te dezen aanzien een bij-
« zonder voorregt, als bezittende de fraaije
« en onwaardeerbare eigenschap, dat de klemtoon
« daarin altijd valt op het zakelijk deel des
« woords. Deze eigenschap, welke in oorspron-
« kelijk Nederduitsche woorden zich altijd voor-
« doet, en onzer tale een belangrijk sieraad
« bijzet, verheft dezelve aanmerkelijk boven de
« Latijnsche en vele andere beschaafde talen, en
« maakt de aanwijzing van den klemtoon door
« verdubbeling der vokaal volstrekt onnoodig.
« Immers, vindt de vreemdeling *bédelen* en
« *bedélen* beide met eene enkele *e* geschreven,
« zoo behoeft hij, mits het verband de kracht
des

Digitized by Google

« des woords met genoegzame duidelijkheid aan-
« wijze, slechts den oorsprong van het eerste
« van *bidden, beden*; van het laatste, van *deel*,
« te kennen, om te weten, op welke lettergreep
« hij den nadruk der uitspraak moet doen
« vallen (*a*). — Dit zij genoeg ter wederlegging
« van eenen bewijsgrond, welks toelating het
« schrijven met een' overtolligen last bezwaren
« zou. » (352)

§. 1521. « Een andere regel, (zegt den
« hoógleéraar) waarmede men in onze dagen zeer
« ingenomen schijnt, en waarbij wij dus wat langer
« zullen moeten stil staan, houdt in, dat *men*
« *gelijkluidende, doch in betoekenis verschillende,*
« *woorden door de spelling, zoo veel mogelijk,*
« *moet onderscheiden.* Hierdoor meent men, dat
« de duidelijkheid, bij het lezen, grootelijks zal
« bevorderd worden; en, daar dit het voornaam
« is, waarop men zich, bij het spreken en
« schrijven, moet toeleggen, merkt men de ge-
« melde onderscheiding als hoogst belangrijk aan.

« Deze

(352) Den hoógleéraar SIEGENBEEK beroept zich, bl. 116 en K. bl. 48, op de beoordeeling van eenen anderen groud, welken tegen de enkele vokaalspelling ingebragt word; naamelyk, zyne *Beoordeeling van den regel, volgens welken gelijkluidende, doch in betoekenis verschillende, woorden door de spelling, zoo veel mogelijk, onderscheiden moeten worden.* (Zie bl. 52.) Dezen grond heeft veel gemeéns met den voorgaanden, en zal derhalve hier gevoegelyk ingelast worden.

Digitized by Google

« Deze redenering schijnt, zeker, in den eersten « opslag, niet onaannemelijk; doch, bij nader « toezien, blijkt dezelve van weinig kracht, en « de voorgestelde onderscheiding onuitvoerlijk te « zijn. Hoe zelden toch zal het gevaar loopen, « dat twee woorden van gelijke spelling, doch « verschillende beteekenis, bij het lezen met « elkanderen verwisseld, en hierdoor de meening eens schrijvers verkeerdelijk, of geheel niet, « begrepen worde? In de meeste gevallen zal « het verband alle gevaar van misvatting buiten « sluiten; of, zoo al, eene enkele reize, eene « kleine hapering en een kortstondige twijfel « ontstaan mogt, zal een oogenblik nadenkens, « waartoe de schriftelijke voordragt altijd gele- « genheid geeft, dezelve spoedig doen ophouden. « Valt de waarheid hiervan, gelijk wij ons « verzekerd houden, geenszins te loochenen, zoo « zal men genoodzaakt zijn te erkennen, dat « de aanwinst van duidelijkheid, welke men zich « van de gemelde onderscheiding voorstelt, meer « ingebeeld, dan wezenlijk is. Intusschen zouden « wij de aangevoerde reden, hoe weinig voldoende « ook, gaarne laten gelden, zoo de zaak zelve, « over 't geheel genomen, niet onuitvoerlijk, en « in die weinige gevallen, waarin men dezelve « misschien uitvoerlijk zou achten, met de « beginsels eener gezonde Taalkunde onbestaan- « baar bleek te zijn. Wat het eerste betreft, men « ga slechts de meeste der bedoelde woorden na,

en

« en men zal bevinden, dat de groote meerder-
« heid derzelve voor geene onderscheiding in
« de spelling vatbaar is. Hoe zal men (om het
« gezegde door eenige Nederduitsche voorbeelden
« op te helderen) door de spelling met mogelijk-
« heid onderscheiden kunnen de woorden *aap*
« (een bekend dier) en *aap* (een Schilders werk-
« tuig); *arm* (*brachium*) en *arm* (*pauper*); *bleek*
« (*pallidus*) en *bleek* (linnenbleek); *bakken*
« (meervoud van *bak*) en *bakken* (brood bakken);
« *boot* (vrouwelijk tooisel) en *boot* (*scapha*);
« *deken* (*tegumentum*) en *deken* (*Decanus*); *dom*
« (*stupidus*) en *dom* (domkerk); *enkel* (van *een*)
« en *enkel* (van den voet); *gevaar* (*periculum*)
« en *gevaar* (het varen); *gelden* (meervoud van
« *geld*) en *gelden* (werkwoord); *helm* (zeker gewas)
« en *helm* (*galea*); *kam* (*pecten*) en *kam* (*crista*);
« *kat* (*felis*) en *kat* (*tormenti genus*); *lokken*
« (meervoud van *lok*) en *lokken* (werkwoord);
« *loof* (*frondes*) en *loof* (moede); *mat* (zelfstandig
« naamwoord) en *mat* (vermoeid); *nagel* (spijker)
« en *nagel* (van den vinger); *pand* (*pignus*) en
« *pand* (van een rok); *rijk* (*dives*) en *rijk* (*regnum*);
« *schepen* (*judex*) en *schepen* (meervoud van *schip*);
« *slaap* (*somnus*) en *slaap* (van het hoofd); *tong*
« (*lingua*) en *tong* (zekere visch); *vergeven*
« (*ignoscere*) en *vergeven* (*veneno occidere*); *weder*
« (*rursus*) en *weder* (*aëris temperies*); en honderd
« anderen, waarvan de optelling te lang zou
« vallen? Het bijgebragte zal meer dan voldoende
« zijn,

Digitized by Google

« zijn, om ieder te doen erkennen, dat de « onderscheiding van gelijkluidende, doch in « beteekenis verschillende woorden, in 't algemeen, « onuitvoerlijk is. Doch zal men dezelve daarom « niet doen gelden in die woorden, waarin zij « mogelijk is? Zoo het gebruik der meerderheid « die in eenige woorden heeft ingevoerd, zal het « raadzaam zijn, zich daarnaar te schikken; doch « daar, waar het gebruik geene onderscheiding « heeft aangenomen, die te willen invoeren, alleen « om te onderscheiden, dunkt mij niet slechts « nutteloos, maar ook strijdig te zijn met de « beginselen eener gezonde Taalkunde. Deze « toch erkent geenen regel voor bondig en gezag « hebbende, waarvan de uitzonderingen oneindig « talrijker zijn, dan de gevallen, op welke hij « kan worden toegepast, en welke van daar reeds « blijkt een naauwelijks noemenswaardig nut te « kunnen voortbrengen. Doch die strijdigheid « met de beginselen eener gezonde taalkunde zal « nog duidelijker in het oog loopen, wanneer wij « letten op de willekeurige bepalingen, welke ook « daar, waar die onderscheiding mogelijk schijnt, « zullen moeten plaats hebben. Of kan men eene « bepaling wel anders dan willekeurig noemen, « welke, noch in de afleiding, noch in de uit- « spraak, eenigen grond heeft? Van dien aard « nogtans zullen de bepalingen moeten zijn, welke « men, ter onderscheiding van gelijkluidende, « maar in natuur of beteekenis verschillende,

« woorden,

Digitized by Google

« woorden, zon willen maken. En hoe kunnen « deze dan met de beginsels eener gezonde taal- « kunde immer bestaanbaar worden geacht? Men « zou, ik erken het, dit met eenigen schijn kunnen « verdedigen, bijaldien de aanwinst van duide- « lijkheid, daardoor veroorzaakt, eenigzins aan- « merkelijk ware; doch wij meenen, dat het « tegendeel uit het boven gezegde genoegzaam « blijkbaar is. Gelijk dus de eenige grond, ter « verdediging van dergelijke bepalingen aan te « voeren, ontoereikend is, zoo is het, aan den « anderen kant, onloochenbaar, dat dezelve, « als noch door de uitspraak, noch door de « bekende afleiding, voorgeschreven wordende, « het groote vereischte van alle taalkundige re- « gelen missen, dat, namelijk, van eenigen in- « wendigen grond van redelijkheid en noodza- « kelijkheid te hebben, uit krachte waarvan zij « door alle eenigzins geoefenden en nadenkenden, « gemakkelijk, en zonder verwarring, kunnen « opgevolgd worden. Laat ons het gezegde we- « derom door eenige voorbeelden, uit de moeder- « taal ontleend, ophelderen. *Agt* (telwoord) en « *acht* (in acht geven); *jagt* (*venatio*) en *jacht* « (een vaartuig); en meer dergelijken, kan men « ja, en moet men, volgens zelen, onderscheiden, « door de eersten met eene *g*, de anderen met « eene *ch*, te schrijven; maar is deze onder- « scheiding niet louter willekeurig, zonder dat « daartoe, of de afleiding, of de uitspraak,

« eenige

« eenige voldoende reden aan de hand geve? — « Hetzelfde geldt omtrent *hert* (een dier) en *hart* « (*cor*); omtrent *daagen* (werkwoord) en *dagen* « (meervoud van *dag*); *leeven* (werkwoord) en « *het leven*; *smeeden* (werkwoord) en *smeden* « (meervoud van *smid*). Immers kan *hert* en *hart*, « uit hoofde der bekende vokaalverwisseling, in « beide beteekenissen gebruikt worden; het zelf- « standige *het leven* is in der daad niets dan de « onbepaalde wijze van het werkwoord; en de « beide werkwoorden *dagen* en *smeden* hebben, « overeenkomstig de standvastige regelmaat der « gelijkvloeijende werkwoorden, hunnen oor- « sprong van de zelfstandige woorden *dag* en « *smid*. — Het voorgedragene geeft, naar wij « meenen, ons volkomen regt, om den regel, « welke gelijkluidende, doch in beteekenis ver- « schillende, woorden door de spelling onder- « scheiden wil hebben, als onbestaanbaar met « eene gezonde taalkunde te verwerpen, en die « onderscheiding niet toe te laten, dan in woor- « den, waarin dezelve door de afleiding of uit- « spraak geboden wordt, of door het algemeene « en achtbare gebruik gewettigd is (*b*). »

(*a*) « Men zie het meermalen aangehaalde *Vertoog* van den « Heer KLUIT, blads. 305., en de aanteekening, alwaar hy zich « beroept op het geen hij omtrent gemelde taaleigenschap breeder « gezegd heeft in de *Maandelijksche Bijdragen*, I. Deel, blads. « 365 — 367. TEN KATE heeft deze voortreffelijke eigenschap « onzer tale het eerst in het licht gesteld in zyn werkje over de « *Gemeenschap tusschen de Gottische Spraeke en de Neder-* « *duitsche*

« *duitsche*, bladz. 14. en volgg., en daarna breeder verklaard in « zijne *Aanleiding tot het verhevene deel der Nederduit-* « *sche Sprake*, II. Deel, bladz. 6 en 7. Zie ook HUYDECOPERS « *Proeve van Taal-en Dichtkunde*, II. Deel, bladz. 350 en « volgg., en III Deel, bladz. 123. »

(*b*) « Men vergelijke met het hier voorgestelde ADELUNG, *Lehr-* « *gebäude* enz., Th. II. s. 711 — 716. »

Antwoording.

§. 1522. Wy zeggen, met den hoógleéraar SIEGENBEEK, dat het bezigen eener dubbele vokaalspelling, ENKELLYK om *den min bedrevenen in de taal daar door te onderrigten, op welke lettergreep hy den naadruk moet doen vallen*, en *de onderscheyding te willen invoeren*, ALLEÉN OM TE ONDERSCHEYDEN, *niet slechts nutteloós, maar oók strydig is met de beginsels eener gezonde taalkunde.* Wy zeggen *enkellyk* en *alleén om te onderscheyden*; want gelyk SIEG., bl. 55, 57, 115, 116, en elders leért, moet men de verdubbeling gebruyken, wanneér zy in de *afleyding* of *regelmaat*, haaren grond heeft. En het is juyst *dat geen, waar op de voorstanders eener dubbele vokaalspelling, als het voornaam steunsel van hun gevoelen, aandringen. Zy houden naamelyk (en zeker niet zonder schyn van waarheyd) staande, dat regelmaat en afleyding in zeér veele woorden de verdubbeling der vokaal voorderen.* DAAD, NAAM, ZAAK, WEEK, MUUR, *en dergelyke vereyschen, naar*

Digitized by Google

naar hun oordeél, regelmaatig in het meérvoud DAADEN, NAAMEN, ZAAKEN, *enz., als wordende het zelve, met achtervoeging van* EN, *gevormd van het enkelvoudig* DAAD, *enz. Zy dringen*, onder deze betrekkingen, *de noódzaakelykheyd dezer dubbele klinkerspelling nog verder aan, door op te merken, dat* het volgen der afleyding en regelmaat de duydelykheyd van den zin bevoordert, welke als het voorneamste oógwit van het schrift aangemerkt word, en *dat den min bedrevenen in de taal daar door onderrigt word, op welke lettergreep hy den naadruk moet doen vallen, en alzoó een belagchelyk wangeluyd word voorgekomen, 't welk by eene gelyke spelling zoud ontstaan kunnen* (353).

Ik

(353) « Ik ben volstrekt van gedachten, zegt E. ZEYDELAAR, in zyne *Régelmaatige Néderduitsche Spél-konst*, bl. 9, dat men dit naauwkeurig in acht moet neemen; eénsdeels, omdat voornaame taalkenners, als daar is HUYDECOPER en SEWEL, my daar in voorgaan; ten anderen, omdat ik, by ondervinding, weet, dat de jeugd daar door geleydelyker en gemakkelyker leért spellen en leezen: en vooral, omdat die spelling op de gezonde taalkunde gegrond is. Men schryve derhalve:

Haan,	*haanen.*	Ik *maan*,	wy *maanen.*
Laan,	*laanen.*	Ik *waan*,	wy *waanen.*
Baan,	*baanen.*	Ik *maak*,	wy *maaken.*
Gemaal,	*gemaalin.*	Ik *waak*,	wy *waaken.*
Zaak,	*zaaken.*	Ik *geraak*,	wy *geraaken.* Enz. »

« Ik kan géénzins goedkeuren (zegt SEWEL), dat men schryve *maken*, *zaken*, *slaven*, *vanen*, enz.; want schoón men zegt, dat daar door eene letter uytgewonnen en niemand van de beteekenis des woords versteeken word, nogtans gaat dit

22.

Is dit het zelfde niet als zeggen, dat zy voornaamelyk, om niet te zeggen eéniglyk, aandringen op het onwrikbaar grondbeginsel van SIEGENBEEK (bl. 49) dat *in de afgeleyde en zamengestelde woorden die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke en enkelvoudige voorkomen*, en dat de regelmaat vereyscht, dat die klinkers, welke in de enkele bestanddeélen der woorden noódzaakelyk zyn, oók in de verbuyging of verlanging der woorden moeten gebezigd worden; ten zy wanneér de verscheydenheyd van uytspraak zulks verbied.

§. 1523.

---

dit niet altyd vast; vermits er, door dusdaanig eene spelling gevallen konnen komen, waar in zelfs eenen Nederlander het woord verkeérdelyk verstaan zoude; en al ware dat zoó niet, behoórt men niet iets ten gevallen der vreemdelingen te doen? Genomen dat zulk eenen, die zoó ver gekomen is, dat hy een weynigje duytsch begint te verstaan, in een boek deze woorden aantreft *de zaken zyn vervuld*, en, niet weetende wat het woord *zaken* beteékent, in zyn woordenboek zoekt naar 't woord *zak* (want anders kan hy niet doen, omdat het woord niet volgens des zelfs eygenschap (zaaken) gespeld is); zoó zal hy daar uyt heél ligt besluyten, dat de beteékenis dier woorden is, *de zakken zyn gevuld*; daar hy anders, indien 't woord gespeld ware, gelyk 't behoórde, ten eérsten de regte meéning daar van vatten zoude. »

Daar naa schryft ZEYDELAAR verscheydene voorbeelden af en besluyt, bl. 10, als volgt:

« Deze voorbeelden, zegt hy, toónen hoe veel er aan gelegen zy, de woorden met eéne *a* of met tweé *aa* te schryven, om het misverstand dat daar door kan veroorzaakt worden, te vermyden. »

Digitized by Google

§. 1523. Zie §. 1384 — 1456, op voorgang van SIEGENBEEK en andere taalkenners, zoó wy meénen, onwederlegbaar betoógd, dat het onderscheyd van spelling tusschen *beving* van *bevangen* en *beeving* van *beeven*, *graaven* van *graaf* en *graven* van *graf*, en ontelbaare andere, niet grillig en ingebeeld, maar wezenlyk en op de taalwetten gegrond is.

§. 1524. Gelyk die onderscheyding alleszins eygenaardig en met de regels eener goede spelling overeénkomstig is, zoó is zy oók, volgens de juyste opmerking van TEN KATE, voor 't stuk der afleydinge van het hoógste aanbelang, naardien men, zonder het gemelde verschil van spelling, in den oorsprong van veele woorden mistasten, en oók sommige als eénerley zal aanzien, welke nogtans waarlyk eene byzondere reden van afleydinge hebben. Het is derhalve volstrekt noódzaakelyk in de spelling zorg te draagen, dat een zoó wezenlyk en belangryk taaleygen, door de verbastering der spelling, niet eyndelyk geheél onkenbaar worde en verloren gaa. Wy achten het dus veel raadzaamer, het voetspoor te volgen, 't welk, volgens het te vooren opgegeeven, door zeér veele achtbaare taalgeleérde en keurige schryvers, vooral naa de herstelling onzer letterkunde, is ingeslagen, en in lettergreepen, niet op eenen medeklinker stuytende, den oorsprong der woorden, door verdubbeling der vokaal, aan te duyden, doch voor *vader*, *weder*,

weder, enz., slechts eenen enkelen klinker te bezigen. Hier door toch doet men niet alleén niets, dat met den aard der taale strydig zy, welken, zoó als wy genoegzaam meénen betoógd te hebben, de algemeéne vokaalverdubbeling in derlyke lettergreepen geénzins voordert; maar zorgt tevens, op de gemakkelykste, eénvoudigste, en, door den voorgang van veele achtbaare schryvers meést gewettigde wyze, voor de instandhouding van een taaleygen, welks bewaaring van het hoógste aanbelang is. Bovendien kan men, het aangeprezen stelsel volgende, verscheyden woorden, welke, hoe zeér in betceékenis verschillende, nogtans, by eene algemeéne enkele vokaalspelling, op de zelfde wyze geschreven worden, in de spelling onderscheyden. (SIMONSEEK, bl. 130, 131, en 132. T.) Zie hier eenige voorbeelden ter bevestiging van ons gezegde:

Amen, slotwoord van een gebed.
Aamen, van *aam*, eene wynmaat.
Baden, van *bad*.
Baaden, van ik *baad*.
Bedelen, almoezen vraagen.
Bedeelen, met *deel* beslaan.
Beken, van *bekennen*.
Beeken, van *beek*.
Bevelen, van *bevel*.
Beveelen, van ik *beveel*.
Beving, van *bevangen*.
Beeving, schudding.

Braken,

Digitized by Google

Braken van *breeken.*
Braaken, van ik *braak.*
Dagen, van *dag.*
Daagen, van ik *daag.*
Dalen, van *dal.*
Daalen, van ik *daal.*
Gaven, van *geeven.*
Gaaven, van *gaaf.*
Gebreken, van *gebrek.*
Gebreeken, ontbreeken.
Graven, van *graf.*
Graaven, van *graaf.*
Laken, zekere wollen stof.
Laaken, van ik *laak.*
Loten, van *lot.*
Looten, van ik *loot.*
Namen, van *neemen.*
Naamen, van *naam.*
Raden, van *rad*, wiel.
Raaden, van ik *raad.*
Sloten, van *slot.*
Slooten, van ik *sloot.*
Smeden, van *smid.*
Smeeden, van ik *smeed.*
Spelen, van *spel.*
Speelen, van ik *speel.*
Spraken, van *spreeken.*
Spraaken, van *spraak.*
Vaten, van *vat.*
Vaaten, van ik *vaat,*

Waagen,

Wagen, rydtuyg.
Waagen, van ik *waag*.
Wegen, van *weg*.
Weegen, van ik *weeg*.
Zagen, van *zien*.
Zaagen, van *zaag*.

§. 1525. Doch, dat men genoemde woorden verschillende schryft, geschied niet om de zelve te onderscheyden, noch om den min bedrevenen in de taal te onderrigten, op welke lettergreep hy den naadruk moet doen vallen, maar omdat zy onderscheyden zyn in den oorsprong, en omdat dien oorsprong hun oók in spelling doet verschillen. Hunne onderscheydene spelling berust derhalve op geheél andere gronden, dan die onderscheyding, welke den heér SIEGENBEEK, ter aánpryzing van zyn stelsel, ons te laste legt. (SIEG., bl. 104 en 132. T.)

§. 1526. Uyt de ontvouwing der gronden, waar over hier geschil valt, en welke SIEG., naar zyn genoegen, opgeschikt heeft, blykt ten duydelykſten, dat zy enkellyk behelzen, dat, *door de onderhouding der afleyding en regelmaat* (§ 1396), den min bedrevenen in de taal daar door onderrigt word, op welke lettergreep hy den naadruk moet doen vallen; en dat men, gelykluydende, doch in beteékenis verschillende, woorden door de spelling (volgens de afleyding en de regelmaat) onderscheydende, daar door de duydelykheyd, by het leezen, groótelyks zal bevoorderen: en, daar

daar dit het voornaam oógmerk is, waar op men zich, by het spreeken en schryven, moet toeleggen, merkt men de gemelde onderhouding als hoógst belangryk aan. (SIEGENBEEK, bl. 104 en 52. T.) En wie is er nu die, het oordeél door SIEGENBEEKS, redeneerwyze nog niet bedorven hebbende, daar tegen iets met grond inbrengen zal? Doch de nieuwere bataafsche taalleéraaren SIEG. en WEILAND hebben liever wy *bedelen*, wy *zagen*, enz., dan, volgens de afleyding en regelmaat, wy *bedeelen*, wy *zaagen*, enz., te schryven; en waarom? Omdat, zoó WEIL., bl. 20, zelve zegt, in *bedeelen*, *zaagen*, enz., het zelfde lang geluyd gehoórd word, als in ik *bedeel*, *zaag*, enz., mag men de eérste maar met eenen enkelen klinker schryven. Is dit het zelfde niet, als zeggen, dat, dewyl in de afgeleyde woorden het zelfde geluyd gehoórd word, als in de oorsprongelyke, men de eérste verschillig van de laatste moet schryven? Dit is geredeneerd op zyn WEILANDSCH. En alzoó kan men waarlyk zeggen, dat er niets geschikter is om de kinderen te leéren redeneeren, dan de taalgronden van SIEG. en WEIL.

§. 1527. Daarenboven, wat naam zal men geeven aan eene spelling, waar men, door het verband van den zin, de beduydenis der woorden moet raaden? Het kan anders niet zyn, of er zal in veele gevallen eene hapering en twyfel ontstaan; en men zal niet zelden het gevaar

loópen,

Digitized by Google

loópen, dat tweé woorden van gelyke spelling, doch verschillende beteékenis, by het leezen, met elkander verwisseld, en hier door de meéning eens schryvers verkeérdelyk of geheél niet begrepen worde: als by het leezen van het volgende, getrokken uyt de *Inleiding van het Leven van* MICHIEL DE RUITER, *beschreven door* GERARD BRANDT: « *Oók hadden d'andere vereénigde landschappen hun deél in deze eére. Ik zal my hier niet inlaten in 't optellen van al de zeéhelden, uyt die landen gesproten: men sla alleénlyk d'oógen op de* GRAVEN *der voornaamste.* » Nog meérdere hapering, twyfelachtigheyd, of misverstand zal men ontmoeten, in de volgende en alle dergelyke zinnen, wier getal men in het oneyndig zoud kunnen vermeérderen:

Zy kwamen van verre WEGEN. *Hy zal moeten* BEDELEN. *De dronke studenten* BRAKEN *in mynen kelder. Wy komen uyt den bosch alwaar wy schoóne boómen* ZAGEN. *De* GRAVEN *van dat landschap zyn meér versierd dan de gene van onze streken.*

Hoe zal den vreemdeling weeten, of hy *bedelen* eérder moet afleyden van *bede*, dan van *bedeel*; en *zagen*, *graven*, enz., van *zaag*, *graaf*, enz., dan van *zag*, *graf*, enz.?

Maar het geen alles afdoet, is de voorwaarde, welke den hoógleéraar SIEGENBEEK stelt: *Mits het verband de kragt des woords met genoegzaame duydelykheyd* AANWYZE. Wat moet den leezer

Digitized by Google

leezer doen, als het verband de kragt des woords met genoegzaame duydelykheyd *niet aanwyst*? den hoógleéraar SIEGENBEEK laat zyne leezers in deze, gelyk in honderd andere gevallen, zoeken en wroeten.

§. 1528. Uyt het geen wy bygebragt hebben, is het zigtbaar genoeg, waarom men in onze dagen zeér ingenomen schynt met den regel, dat men de in beteékenis verschillende woorden, door de spelling, zoó veel als de naaste regelmaat en afleyding vereyschen, moet onderscheyden: om alzoó, volgens die tweé taalgronden, de beteékenis der woorden, door de woorden zelve, in plaats van door het verband van den zin, aan te toónen. Anders brengt men den leezer niet zelden tot twyfelachtigheyd, zoó wy aangemerkt hebben, en zondigt tegen het voornaam oógmerk, 't welk alle zich, by het spreeken en schryven, voorstellen; en tegen het onwrikbaar grondbeginsel, dat den hoógleéraar SIEG., over de afgeleyde en zamengestelde woorden, zoó sterk aangeprezen heeft.

§. 1529. Daar het nu den hoógleéraar SIEG., zoó men ziet, groótelyks tegen de borst is, dat de in klank en beteékenis verschillende woorden *beken* en *beeken*, *beving* en *beeving*, en zeér veele andere, op eene onderscheydene wyze (354) geschreven worden; en hy nog min kan doorzwelgen,

(354) Volgens de oorsprongelykheyd en regelmaat der taale.

zwelgen, dat de gelykluydende, doch in beteékenis verschillende woorden *laken* (wollen stof) en *laaken* (mispryzen), en al de andere van den zelfden aard, door de spelling (354) onderscheyden worden; en daar hy van oordeél is, dat deze onderscheyding, als onbestaanbaar met eene gezonde taalkunde moet verworpen worden; zal men misschien daar uyt besluyten, dat dien taalleéraar alle gesprokene woorden, 't zy van gelyken, 't zy van ongelyken klank en beteékenis, zoó veel moogelyk, door gelyke schryfteékens wilt uytgedrukt hebben. En dit ware inderdaad moeyelyk overeén te brengen, niet alleén met de gronden, welke BOLHUIS, de godspraak van SIEGENBEEK, bl. 56 en 59, zoó sterk aangeprezen heeft; maar zelfs met zynen medehervormer P. WEILAND, die, bl. 24 en 25, leért, *dat verschillende klanken, by het schryven, zoó veel moogelyk, op eene onderscheydene wyze moeten uytgedrukt worden.*

§. 1530. Wel is waar, dat dit besluyt, volgens de gezonde redeneerkunde, uyt het geliefkoosde stelsel van SIEG. zoud moeten afgeleyd worden; en dat men daar uyt, niet zonder schyn van waarheyd, zoud moogen opmaaken, dat de stelling van den hoógleéraar SIEG. geheél ongerymd en taalbedervende is, als waar door veele fraaye en wezenlyke eygenschappen der taal zouden verduysterd worden, ja welks volstrekte toepassing niets minders, dan de volkomene omkeéring

omkeéring en vernietiging van alle grondregels eener goede spelling, ten gevolge, zoud hebben. (SIEGENBEEK, bl. 581 T.). (355)

Edoch, de reden, waarom den hoógleéraar SIEG. zich hier zoódaanig tegen de onderscheyding verzet, is geén andere, dan omdat deze verscheydenheyd van spelling althans niet stroókt met het stelsel, 't welk hy voorgenomen heeft, ten koste van alles, te verdedigen: want, wanneér men de stellingen, welke SIEG. hier voor onschendbaar houd, op andere plaatsen, tegen hem inroept, dan verandert hy als een kameleon. By hem is het (bl. 47 en K., bl. 54.) *een algemeén erkende grondbeginsel, dat verschillende klanken, zoó veel moogelyk, in de spelling, op eene onderscheydene wyze moeten aangeduyd worden.*

Den heér SIEG. zegt niet alleen, dat de gelykluydende, doch in beteékenis verschillende woorden, *bos* en *bosch*, *maant* en *maand*, en ontelbaare andere, in spelling moeten onderscheyden worden; maar hy wilt oók halsterriglyk, dat men, ter bevoordering der duydelykheyd, die de hoófdwet der taale is, schryve hy *windt*, gy *windt*, enz.: eyndelyk hy houd voor eene algemeéne leérstelling, dat al de spelregels op de *algemeéne* en *ligtst moogelyke verstaanbaarheyd* moeten uytloópen (356).

Den

(355) Zie voorders §. 1214 en 1215.

(356) De ligtst moogelyke verstaanbaarheyd, zegt men, is

Den leezer overlegge, met gelegenheyd, het geen wy §. 936 - 943, en §. 1249 - 1252, gezegd hebben; en hy zal met alle klaarheyd merken, dat den heér SIEGENBEEK, in zyn beredeneerd stelsel, eene grove mistasting begaat. En zoó worden, by den hoógleéraar SIEG., de taalgronden, volgens zyn aangenomen stelsel en de voorkomende omstandigheden, verschilliglyk opgemaakt, vastgesteld, toegepast, en uytgeleyd. De taalwetten noemt hy, in de bespiegeling, onwrikbaar; en wanneér het op de toepassing aankomt, dan keéren zy naar de genoegten en willekeurigheyd van den heér SIEG., als eenen weerhaan volgens de verandering der winden.

§. 1531. *Thans*, *althans*, zonder *h* schryven ware, volgens SIEG., roekeloós en onbedacht te werk

---

in de woorden niet, maar in den styl. 'T is zoó. Den hollandschen styl is, voornaamelyk in de staatstaal, voor onze bediende zoódaanig klaar en gemakkelyk, dat zy, die nogtans geéne moéstere in Israël zyn, de bevelen van hunne overste altyd verstaan..... ten zy, wanneér zy gedwongen zyn naadere verklaaring daar over te vraagen, of eenen afgeveirdigden Hollander genoódzaakt word hun den uytleg daar van te komen geeven.

Door het menigvuldig vertaalen van de hoógduytsche werken, waar mede de Hollanders zich onledig gehouden hebben, en wel byzonderlyk sedert de laatst verloópene vyftig jaaren, zyn er in het bataafsch veele hoógduytsche woorden en uytdrukkingen ingeslopen. Oók hebben de Hollanders aan veele nederduytsche woorden eene beteékenis, welke zy te voorén niet hadden, gegeeven; omdat de zelve aan het hoógduytsch eygen is.

Digitized by Google

werk gaan: maar de onderscheyding van *beving* en *beeving*, enz., is louter willekeurig; zonder dat daar toe, of de afleyding, of de uytspraak, eenige voldoende reden aan de hand geeve! *Doch*, zegt hy, *zal men de zelve daarom niet doen gelden in die woorden, waar in zy moogelyk is? Zoó het gebruyk der meérderheyd die in eenige woorden heeft ingevoerd, zal het raadzaam zyn, zich daar naar te schikken*; en desniettegenstaande, is het gebruyk der dubbele vokaalspelling, door SIEG. geheél verworpen, ofschoón zy, zoó wy klaar bewezen hebben, ten vollen op het algemeén gebruyk gevestigd is. Bevalt hem deze of geene spelling, dan steunt zy op al de grondregels der gezonde taalkunde; en zyn deze strydig de eene aan de andere, dan heeft hy de behendigheyd van nu dezen regel, dan dien te doen boven kraayen, zonder dat hy andere reden geeve, dan zyne willekeurigheyd (357). Bevalt

(357) Ziet eéns hoe mooy en bevalliglyk dan heér SIEGENBEEK met de taalgronden handelt.

Gy weet, dat de uytspraak eene *natuurwet* en de afleyding en de zamenstelling *onwrikbaare grondbeginsels* zyn; en dat, wanneér de taalgronden in tweéstryd komen, dat noódwendiglyk den eenen of den anderen moet onderdoen. Den heér SIEG., niettegenstaande dat de algemeéne uytspraak tegen de spelling van *ontvangen* is, schryft niet te min, volgens de oorsprongelykheyd, *ontvangen* en niet. *ontrangen*. Gy zoud daar uyt misschien besluyten, dat men, naar den oorsprong des woords, oók moet *koninclyk* schryven; omdat

gy

Bevalt het hem, het steunt op de uytspraak; en lust het den hoógleéraar niet, dan is het nergens op gegrond. En dat heét, by de voorstanders der nieuwere leérwys, alles grondig wederleggen. Den hoógleéraar handelt met de taalgronden, als de kinderen met hunne speelpoppen; hy doet de zelve alle soorten van rollen, naar zyn genoegen, aanneemen. Doch zyn spel verkeért niet zelden in ernst. Hy wilt wel, als het hem behaagt, ter bevoordering van de duydelykheyd, schryven hy *brandt*, enz.; alhoewel dit groótelyks wanstaltig is, en tegen de uytspraak zondigt: maar zoó gy, op uwen keér, oók de kans durft waagen om uuw woordje te spreeken, en zegt, dat het meérvoud van *graaf* en dat van *graf*, behoóren onderscheyden te worden, dan springt hy uyt met het zweird van ALEXANDER, waar mede hy al de moeyelyke knoópen

---

gy het zeér dikwyls met G hebt hoóren uytspreeken, daar gy noóyt *ontvangen* met V gehoórd hebt. Ja maar, gy zyt mis; den heér SIEGENBEEK wilt volstrekt, dat men, tegen de afleyding *koninklyk* en niet *koninclyk* schryve. Men heeft schoón hem te doen aanmerken, dat er veele *koninclyk* zeggen, en dat dus de redenlykheyd zoud verreyschen, dat men zich hier naar deze uytspraak en oorsprongelykheyd schikke; te meér, daar hy de zamenstelling in *ontvangen*, tegen die algemeéne uytspraak, te wille is, en daar *koninclyk* overeénkomt met *koninclyk*, 't welk hy met C en niet met K spelt. Het kan al niet helpen; hy heeft besloten in het een den oorsprong, en in het ander zyne uytspraak te volgen.

Digitized by Google

knoópen der taalkunde ontwart; hy houd zich niet onledig met de zelve te ontbinden, maar hy doorkapt ze, op eénen oógenblik, en dat met de meéste gemakkelykheyd der wereld. Hy houd dergelyke onderscheydingen voor ydel en nutteloós geklap. En hier aan moet men zich onderwerpen, op straffe van als onkundige, en zelfs, door sommige beleefde broeders, als woeste Laplanders gegroet te worden. Wat dunkt uu Vlaamingen? Ik twyfel geénzins of gy hebt, gelyk ik en veele andere, door de eérste leezing van de hollandsche taalleéraaren getroffen geweest. De schoóne woorden hebben nu bedwelmd, en gy hebt gemeénd overtuygd te zyn, terwyl gy enkellyk overredend waart. Wy wierden in den beginne verleyd, zoó, door de schoónheyd van den styl dier werken, als door het gezag der hollandsche maatschappyen en andere geleérde, welke hunne goedkeuring daar aan gegeeven hadden. Oók de broederlyke liefde deed ons, natuurlyker wyze, ten voordeéle van onze medebroeders, aan wie wy zoó graag gelyk geeven, hellen. Eene laatere en meér bedaarde overweeging dier werken heeft ons getoónd, hoe zelfs den best willenden van de waarheyd kan afgeleyd worden. Maar gelukkiglyk, het peird is nog binnen Troyen niet. Laat ons Vlaamingen luysteren naa de stem van de LAOCOÖNS, die zich van alle kanten doen hoóren; op dat men laater niet zegge: *Serò sapiunt Belgæ.*

§. 1532.

§. 1532. Wat my aangaat, ik zoude eérder behandeld worden, gelyk PHILOXENES van DENYS, dan te kunnen geloóven en zeggen, met den hoógleéraar SIEGENBEEK, dat de spelling van DT, enz., meér de duydelykheyd bevoordert, dan het bezigen van AA in *zy zaagen boómen* (voor *in stukken houwen*), in onderscheyding van *zy zagen boómen* (van *zien*); en dan in te stemmen, dat het eérste met de taalgronden stroókt, en het laatste tegen de oorsprongelykheyd en regelmaat der gezonde taalkunde aanloópt. Onze hollandsche broeders vergeeven ons deze hardgeloóvigheyd, en denken dat, indien wy ons hier niet ligt laaten overtuygen, zy, van hunnen kant, oók niet ligtgeloóvig zyn, in deze en andere punten. De broederlyke verdraagzaamheyd is noódzaakelyk.

En dus, zoó den heér SIEG., van den eenen kant, geloóft volkomen regt te hebben, om *die onderscheyding niet toe te laaten, dan in de woorden* (hy *vondt*, *zondt*, enz., om deze niet te verwarren met de zelfstandige naamwoorden *vond*, *zond*, enz.), *waar in die onderscheyding door de afleyding of uytspraak geboden word*; maar geénzins in *graaven* van *graaf*, enz.: zal den hoógleéraar SIEG., zoó wy hoopen, oók wel gedoógen, dat wy dit laatste onderscheyd, als gegrondvest in de taal aanmerken; terwyl de eérste wanstaltige spelling met de uytspraak en gezonde taalkunde stryd, en dat wy derhalve dergelyke

dergelyke onderscheydingen van den heér SIEGENBEEK, op grond van ons gezegde, voor ydel en nutteloós geklap houden. (SIEG., bl. 336. T.)

§. 1533. Ja maar, zeggen de aanhangers van SIEG. (SIEG., bl. 158.), hoe meér men de uytspraak, volgens het betoógde in onze Eérste Afdeéling, de opperste grondwet der spellinge, tot rigtsnoer van de zelve aanneemt; hoe gemakkelyker men tot de gewenschte eénpaarigheyd geraaken zal. En daar onze beweirde schryfwys, volgens hun, in de uytspraak geénen grond heeft; zoó besluyten zy daar uyt, dat de vokaalverdubbeling tegen de uytspraak, dit *is* tegen de natuurwet der taale, aanloópt.

§. 1534. Wy hebben bewezen, dat het beredeneerd stelsel van SIEG. tegen de afleyding, regelmaat, en het algemeén erkende schryfgebruyk aanstoót. Laat ons, de vooroordeélen afgelegd hebbende, onderzoeken, of het hollandsch stelsel, in de eérste taalwet, die zy natuurwet naamen, gevestigd zy.

§. 1535. Den eérsten en algemeénen grondregel voor de spelling, *schryf, zoó als gy spreekt* (SIEG., bl. 13), beteékent voorzeker niet, dat men geéne andere letters mag bezigen, dan welke volstrekt noódig zyn, om de woorden op het gezigt te kennen; want, in dezen zin, is den regel geheél ongerymd en taalbedervende (SIEG., bl. 57 en 58.). Oók kan dien regel niet beduyden, dat het onverschillig is hoe men schryve; als

als maar, by het schryven, al de klanken uytgedrukt worden, welke, by het spreeken, opgemerkt worden: want dan zoud de schoóne eénheyd, uyt de schryftaal verbannen zyn, en eenen en den zelfden klank zoude niet zelden op vyf, zes, of meér wyzen, uytgedrukt worden; als by het denkbeeld *leezen* (waar voor men alsdan oók *leesen*, *lesen*, *lésen*, *léesen*, *leésen*, *lézen*, *léezen*, *leézen*, *lezen*, zoud moogen bezigen), zoud kunnen plaats vinden.

§. 1536. De waare bedoeling van den regel, *schryf, zoó als gy spreekt*, kan oók niet zyn, dat men, zonder achtgeeving op de afleyding en regelmaat, alle gelyke klanken, door gelyke schryfteékens, uytdrukken moet: want daar door zouden veele fraaye en wezenlyke eygenschappen der taale verduysterd worden; ja, welks volstrekte toepassing niets minders, dan de volkomene omkeéring en vernietiging van alle grondregels eener goede spelling, ten gevolge zoud hebben. (SIEG., bl. 57 en 58. T.) Daar uyt zoud volgen, dat de lange klanken der vyf eérste klinkers bestandig of door *a*, *e*, enz., of door *aa*, *ee*, enz., moeten afgemaald worden.

§. 1537. De echte beteékenis van den regel, *schryf, zoó als gy spreekt*, is, volgens BUFFIER en andere taalleéraaren, *tracht zoó klaar uwe gedachten door het geschrift, als door het gesprek uyt te drukken* (358).

(358) « Men moet, zegt BUFFIER (*Gramm. Franç.* MDCCXIII. §. 188.)

§. 1538. Edoch, hoe men den regel, *schryf, zoó als gy spreekt*, in byzondere omstandigheden, óók verstaan mooge, is men het evenwel algemeén eéns, dat de natuur der geschrevene teékens vereyscht, dat de spelling volmaakter zy dan de uytspraak; dat de twyfelachtigheyd der woorden van den zelfden klank, in het schryven, weggenomen worde, wanneér, dit wel verstaande, overeénkomstig is met de afleyding en regelmaat der nederduytsche taale (358).

§. 1539. Maar genomen nu, dat den regel, *schryf, zoó als gy spreekt*, moete verstaan worden, niet voor de uytdrukking der gedachten, maar voor de naabootsing der geluyden (359); dan

§. 188.) de oude spelling niet verlaaten, voor eene grondstelling, die het meéste deel van het volk in den mond heeft, zonder genoeg te kennen waar op zy steunt; te weeten, *dat men moet schryven, zoó als men spreekt*: want den natuurlyken zin deser voorstelling is, of moet zyn, dat men moet *schryven op eene wyze, die schriftelyk verbeeld, het geen mondelings uytdrukt.* En dit is het geen, waar over al de schryvers stillen overeénkomen, hoe zeér zy anders, in het gebruyk hunner spelling, van elkander verschillen. »

(358) Zoó willende uytdrukken de handeling van persoonen, die *met eene zaag in stukken houwen*, zal ik overeénkomstiger schryven *zy* ZAAGEN *boómen*, dan *zy* ZAGEN *boómen*; want dit laatste drukt in het schrift niet uyt, het geen ik wil te kennen geeven. Zie voorders §. 1247 — 1255.

(359) Wie zal door de uytspraak kunnen weeten, of hy *begaafdheden* of *begaafdheden*, *duyn* of *duyt*, *velo* of *velt*, en duyzend andere, moet schryven? Wat zoud de fransche taal,

dan zoude, in dit geval, den regel der uytspraak, nopens de vyf eérste klanken, niets anders leéren dan, in het schrift, eenen enkelen klinker te bezigen, waar, in de uytspraak, eenen enkelen of korten gehoórd word, en eenen dubbelen te gebruyken, waar eenen langen of dubbelen uytgesproken word (360).

§. 1540. Doch, om in dezen zin waarlyk te schryven, zoó men spreekt, zoud wel zekerlyk het beste zyn de dubbele klanken door dubbele teékens, in het geschrift, uyt te drukken; dit is, dubbel te stellen in het geschrift, het geen dubbel is in de uytspraak: en dus zoud de schryfwys van *taalen* overeénkomstiger zyn met de natúurwet en algemeénen grondregel, *schryf, zoó als gy spreekt*, dan het gebruyk, 't welk de

---

taal, wat de engelsche, en meéstal de andere nieuwere taalen worden; indien men in de zelve voor grondregel stelde, *dat men moet schryven, gelyk men spreekt*, zonder andere regels in te zien, dan den geenen van gelyke klanken door gelyke letters uyt te drukken? Hoe zoud men het fransch *syzygies* enz., schryven, alleén de uytspraak volgende?

(360) Even gelyk het, in 't vormen der taale, willekeurig was, door deze of geene klanken, zulke of zulke denkbeelden uyt te drukken; zoó was het oók, in 't beginsel der spelkunde, willekeurlyk, door deze of die letter, dezen of geenen klank af te maalen. De uytspraak geén verschil maakende tusschen den langen klank van *a*, *e*, enz., en *aa*, *ee*, enz., kan zy ons nooyt leéren, wanneér wy het een, wanneér wy het ander van die verschillende schryfteékens moeten gebruyken. Dus komt het spellen van *a* of *aa* in het bestek der uytspraak niet.

Digitized by Google

de hollandsche taalleéraaren willen ingevoerd hebben. Gevolgelyk, in plaats, dat onze spelling van *beeven*, enz., zoud tegenstrydig zyn aan de uytspraak; zoud deze zelfs vereyschen, dat men al de klinkers, die eenen dubbelen tyd tot de uytspraak vraagen, in het geschrift, door het dubbel *aa*, *ee*, *oo*, enz., uytdrukken zoude. En het is wel om deze reden, dat HOOFT, den groóten hersteller der hollandsche letterkunde, in zyne laatere werken, met naame, in zyne *Nederlandsche Historie*, de lange klinkletter altyd door verdubbeling aanduydde; en daar door eene schryfwys invoerde, welke, wel is waar, te vooren, in onze taal, ongebruykelyk was (SIEGENBEEK, bl. 3 en 4.), maar die echter volkomenlyk met de gesprokene taal overeénkomt. TEN KATE en andere taalkenners *vaader*, *oover*, enz., schryvende, hebben hunne spelling ten vollen op de uytspraak, in dat punt, gevestigd (361). Maar

(361) Om in het nederduytsch te schryven, gelyk men spreekt, zoude men den korten klank van *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, moeten uytdrukken, door deze letters, gelyk zy in het abee gevonden worden; en den langen klank, die het dubbel der voorgaande maakt, door het verdubbelen der gemelde letters, afmaalen: en men zoude moeten schryven *baaden*, *beeden*, *biiden*, *booden*, *buuren*, *waagen*, *zeeden*, *ripen*, *tooren*, enz. Maar den hoógleéraar SIEG. heeft geheél tegenstrydig gewerkt; hy heeft de lange klanken door enkele klinkers afgebeeld, zelfs, wanneér de afleyding daar aan tegenstrydig is.

Indien de Hollanders willen, dat eene enkele *e* in *beven* lang zy; waarom zoude het zelfde elders geéne plaats hebben? en

Maar, daar het gebruyk der meérderheyd tweé-derleye wyzen, om den langen klank der vyf eérste klinkers, in het schrift, uyt te drukken, ingevoerd heeft, naamelyk, met verdubbeling, in *spraak*, *leef*, *loot*, enz., en zonder verdubbeling, in *vader*, *weder*, *boter*, enz., zal het raadzaam zyn zich daar naar, in die oorsprongelyke woorden, te schikken (362); en dit vereyscht oók de

---

en waarom zoude men, vervolgens, niet schryven ik *béf*, in plaats van ik *beef*? Deze spelling vind men in het *Leven der Groote Catharina van Alexandrien, Gelaurierde Maegd en Martelaresse, gezongen door den Hoogdravenden, Rym-vloyenden* GUILLIAM CAUDRON, *Gelaurierden Poët ende Catharinist. Eersten Druk. Tot Aelst, by* JODOCUS D'HERDT, *Boek-drukker ende Verkooper, in de Zaut-straete.* 1771. Bl. 75, staat *mákt* voor *maakt*; bl. 79, *nákt* voor *naakt*; bl 4, *béld* voor *beeld*; bl. 90, *gesméd* voor *gesmeed*; bl. 37, *hévt*, *blév* voor *heeft*, *bleef*; bl. 12, *lév* voor *leeve*; bl. 68, *vél*, *hévt* voor *veel*, *heeft*; bl. 67, *vergéve* voor *vergeefs*; bl. 67, *çirelyk* voor *sierelyk*; bl. 3, 6, 12, enz., *di* voor *die*; bl. 3, *di'n* voor *dien*; bl. 83, *dinen* voor *dienen*; bl. 80, *dive-wagen* voor *dievewagen*; bl. 7, *god-livende* voor *godlievende*; bl. 28, *indi'en* voor *indien*; bl. 83 en 68, *kisen* voor *kiezen*; bl. 88, *livers* voor *lievers*; bl. 14, *niren* voor *nieren*; bl. 13, *primen* voor *priemen*; bl. 83 en 68, *verlisen* voor *verliezen*; bl. 80, *virig* voor *vierig*; bl. 3, 7, enz., *wederliven* voor *wederlieven*; bl. 3, 7, enz., *wi* voor *wie*; bl. 88, *zile* voor *ziele*; bl. 8, *zilen* en *bewilen* voor *zielen* en *bewielen*.

(362) Het gebruyk van den langen klank, in de lettergreepen op eenen medeklinker stuytende, door tweé letters, uyt te drukken, is zoódaanig geheyligd, dat het zoud belagchelyk weezen, het tegenstrydig te willen invoeren. Eenige, beweirende, dat *héft*, *béft*, enz., de zelfde uytspraak kunnen hebben, als *heeft*, *beeft*, hebben die spelling willen invoeren.

Digitized by Google

de duydelykheyd of het algemeén oógwit der geschrevene taal.

§. 1541. Het algemeén gebruyk, 't welk niet onaardiglyk den meéster der leevende taalen genaamd word, nu eéns vastgesteld hebbende, dat den langen klank door eéne letter in *vader*, en door tweé in *taal*, moet uytgedrukt worden, en de algemeéne taalwet, niet alleén van het nederduytsch, maar zelfs van al de gesprokene taalen van geheél Europa, medebrengende, dat *in de afgeleyde en samengestelde woorden, die zelfde letters moeten plaats vinden, welke in de oorsprongelyke en enkelvoudige voorkomen*; zoó moet men natuurlyk, in de geschrevene afgeleyde woorden, de letters behouden, even gelyk men, in de gesprokene afstammelingen, de klanken bewaart (363). En dit komt overeén met

(363) Gelyk, by het spreeken, de afleyding niet in de letters, maar in de klanken der wortelwoorden bestaat; zoó is, by het schryven, de afleyding niet gelegen in de geluyden, want deze zyn hier niet aanweezig, maar in de letters der oorsprongelyke woorden waar van zy afstammen. De afleyding, in de gesprokene afstammelingen, is de gelykheyd van klank, en de afleyding der geschrevene afstammelingen is de gelykvormigheyd der schryfteékens, met de grondwoorden waar van zy voordkomen. Den regel der afleyding leért, dat, gelyk men in de gesprokene woorden, die van andere afstammen, de klanken der grondwoorden behoud, men, in de geschrevene afstammelingen, ook de oorsprongelyke boekstaven moet bewaaren, in al de lettergreepen, naamelyk, waar de afstammelingen in klank van de grondwoorden niet verschillen; als in

met SIEGENBEEK, die bl. 18 zegt: gelyk « het vereyschte eener zuyvere uytspraak is, dat men alle letters, welke tot een woord behoóren, zoó veel moogelyk, volkomen en onvermengd doe hoóren; » zoó oók is het vereyschte eener zuyvere spelling, dat men alle letters, welke tot een woord behoóren, zoó veel moogelyk, volkomen en onvermengd stelle (364). Vervolgens zondigt

---

in *spraaken* van *spraak*, *looten* van *loot*, enz. Zy veranderen niet van uytspraak, waarom souden zy veranderen van spelling? *aa*, ondeelbaar in de uytspraak, mag, volgens de overeénkomst, die heérscht tusschen de gesprokene en de geschrevene taal, niet verdeéld worden.

(364) De *Grammatica of Nederduitsche Spraakkunst*, *uitgegeven door de Maatschappij*: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, zegt, bl. 108:

« Gelyk tot het denkbeeld eener zuyvere uytspraak behoórt, dat daar by alle klanken, die het wezen van een woord uytmaaken, zoó veel moogelyk, onderscheyden en met het hun eygen geluyd gehoórd worden; zoó moet eene goede spelling insgelyks alle die klanken, met de hun eygene teékens, naauwkeurig voor het gezigt afbeelden. Hier toe is vooral het achtgeeven op de afleyding noódzaakelyk, daar de uytspraak somwylen in naauwkeurigheyd van aanwyzing te kort schiet. Zoó, by voorbeeld, maakt de uytspraak het niet of naauwelyks kenbaar, dat in *antwoordde*, den onvolmaakt verledenen tyd van *antwoorden*, eene dubbele *d* gevoorderd word. Oók zyn er gevallen, waar in afleyding en uytspraak meér of min in stryd zyn, en de eérste boven de laatste moet gelden. Zoó zoud, by voorbeeld, in *dragt*, *klagt*, *magt*, de *ch*, van wege haare meétdere scherpte, aan de uytspraak beter voldoen, dan de *g*; doch, de afleyding der genoemde woorden van *draagen*, *klaagen*, *moogen* wilt, dat men de selve met eene *g* schryve. »

MOOREN,

Digitized by Google

zondigt het stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK tegen den regel der uytspraak, of de overeénkomst tusschen de gesprokene en de geschrevene taal; terwyl onze vokaalverdubbeling, in den volsten zin, met de natuurwet van SIEG., *schryf, zoó als gy spreekt*, overeénstemt. Indién wy zeyden: De woorden *taal, dreef, goot*, enz., hebben in het eénvoud eenen langen klank; dus moeten zy in het meérvoud met eenen korten klinker uytgesproken worden: ik twyfel geénzins of de Hollanders zouden de schouders optrekken, of er om lagchen, en zy zouden gelyk hebben; want niets is ongerymder dan dusdaanige redeneering. Maar, wat zegt gy van de volgende bewysreden:

De zuyverheyd der uytspraak ontstaat, voornaamelyk, uyt het achtgeeven op de afleyding der woorden, welke wilt, dat men, in de spelling, op den oorsprong der woorden lette, en in de afgeleyde en zamengestelde die zelfde letters gebruyke, welke in de oorsprongelyke voorkomen. Zoó voordert, by voorbeeld, den aard der taale, dat wy *milddaadig* schryven, onaangezien men, in de uytspraak, *mildaadig* hoórt. Nu, dewyl (let

---

MOONEN, die voor grondstelling hond, dat de letters, die de woorden in de uytspraak geéne hulp toebrengen, als overtollig, uytgelaaten en niet geschreven moeten worden, stelt, desniettegenstaande, zelve overal de dubbele vokaalen, waar wy die gebruyken.

Digitized by Google

(let hier wel op) *daad*, *paar*, enz., met den verdubbelden klinker geschreven worden, en dat de afleyding vereyscht, dat men in de afgeleyde en zamengestelde woorden die zelfde letters gebruyke, welke in de oorsprongelyke voorkomen, moet men schryven, met eéne *a*, *daden*, *paren*, enz., niet *daaden*, *paaren*, enz., met tweé *aa*; dit is strydig met de algemeéne gronden der gezonde taalkunde.

Ik zie, dat gy lacht. Wel nu, lacht: maar zie WEILAND, K., bl. 29, §. 55, en WEILAND, G., bl. 20; en gy zult daar vinden, dat dit de redeneerwyze van die hollandsche spraakleéraaren is. *Tolle lege*, *tolle lege*.

§. 1542. Van geén meérdere weirde is de volgende redeneering:

Zyne gedachten door andere duydelyk, volkomen, en gemakkelyk te doen bevatten is het voornaam oógmerk van spraak en schrift. Dit laatste moet zoó vatbaar zyn voor het gezigt, als het eérste voor het gehoór; dus zoud men tot eenen doorgaanden regel moeten stellen, om, in lettergreepen welke den klemtoón ontvangen, eene dubbele vokaal te schryven.

Dezen regel zoud juyst het tegenstrydig te weeg brengen van het geen men daar door bedoelt. Hoe zoud het moogelyk zyn de gelykluydende, doch in beteékenis verschillende woorden, als *graaven* en *graven*, *weegen* en *wegen*, volgens het algemeén oógmerk, voor het oóg te onderscheyden;

scheyden; wanneér men, in de eérste lettergrepen die den klemtoón ontvangen, overal den verdubbelden klinker bezigde?

§. 1543. Men zoud tegen dat stelsel óók met regt kunnen inbrengen, dat zeér veele denkbeelden, welke nu, volgens het algemeén schryfgebruyk, verschilliglyk geschreven worden, alsdan op de zelfde wyze aan het gezigt zouden voorgedragen, en dus veele verwarringen in de taal gebragt worden; het welk, voor onze naakomelingen, niet zelden, omtrent de SIEGENBEEKSCHE spelling, zal plaats hebben. Want het zy men *graf* en *graaf*, *weg* en *weeg*, in het meérvoud beyde, met eenen enkelen klinker, *graven*, *wegen*, of, met eenen dubbelen, *graaven*, *weegen*, schryft; is natuurlyk de dubbelzinnigheyd de zelfde.

§. 1544. Om den langen klank in *wagen*, rydtuyg, *wegen* van *weg*, *loten* van *lot*, enz., niet door verdubbeling, maar door de enkele *a*, *e*, *o*, af te beelden, was eene in het oóg loópende reden; daar anders *wagen* met *waagen*, *wegen* met *weegen*, enz., ligtelyk kon verward worden. (SIEG., bl. 84. T.) Het zelfde geld omtrent *daagen* (werkwoord) en *dagen* (meérvoud van *dag*), *leeven* (werkwoord) en het *leven*, *smeeden* (werkwoord) en *smeden* (meérvoud van *smid*). (SIEG., bl. 56. T.) Intusschen heeft het gebruyk deze onderscheyding zoó zeér gewettigd, als de geene van *ligt* (niet zwaar) en *licht* (van de zon);

en

en dus zoud het dwaasheyd zyn zich daar tegen te verzetten (365).

§. 1545. Het ontbreekt ons hier aan geéne stoffe, om meérdere aanmerkingen op de taalkundige redeneeringen van den hoógleéraar SIEGENBEEK te maaken: maar wy laaten de zelve aan de bescheydenheyd onzer leezers over; daar, uyt het geen wy gezeyd hebben, het aan den oordeélkundigen leezer, ten duydelyksten, moet blyken, dat den grond van de in beteékenis verschillende woorden in de spelling, voor zoó veel de regelmaat en de afleyding zulks gebieden, te onderscheyden, op de onwrikbaarste regels eener gezonde taalkunde gevestigd is. Deze waarheyd is zoó eénvoudig en zoó gemakkelyk te zien, dat men geéne andere reden vinden kan, waarom men de zelve ontkend heeft, ten zy, omdat veele de eénvoudigheyd dikwyls onweirdig van het oógmerk hunner onderzoekingen achten te weezen. Dit een en ander schynt SIEG., bl. 107, niet te ontkennen; edoch, in zynen *tweéden grond*, laat hy des zelfs voornaam steunsel en de redenen, welke daar mede gepaard gaan, ter zyde, maakt zich een gedrocht naar zyne gelieften, om de voldoening te hebben van het zelve in het ruym veld te moogen bevechten. De rede-

(365) Zie *Grammatica of Nederduitsche Spraakkunst, uitgegeven door de Maatschappij*: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN. bl. 113

Digitized by Google

redeneering van den hoógleéraar Siegenbeek schynt, zeker, in den eérsten opslag, niet onaanneemelyk; doch, by naader toezien, blykt de zelve van weynig kragt en zelfs taalbedervende te zyn: en het bygebragte zal meér dan voldoende weezen, om ieder te doen erkennen, dat de onderscheyding van gelykluydende, doch in beteékenis verschillende woorden, in 't algemeén, niet onuytvoerlyk is. Doch, die overeénkomst met de beginsels eener gezonde taalkunde zal nog duydelyker in het oóg loópen, wanneér wy letten op de op reden gestaafde bepaalingen, welke daar, waar die onderscheyding moogelyk is, zullen moeten plaats hebben. Of kan men eene bepaaling wel anders dan taalgrondig noemen, welke, of in de afleyding, of in de regelmaat, haaren eénigen grond heeft? Van dien aard oók moeten de bepaalingen zyn, welke men, ter onderscheyding van gelykluydende, maar in natuur of beteékenis verschillende woorden, kan maaken. En hoe kunnen deze dan met de beginsels eener gezonde taalkunde immer onbestaanbaar worden geacht? Gelyk dus den eénigen grond, ter wederlegging van dergelyke bepaalingen aan te voeren, ontoereykende is; zoó is het, aan den anderen kant, onloóchenbaar, dat de zelfde bepaalingen, als, door de regelmaat, of door de bekende afleyding, voorgeschreven wordende, het groót vereyschte van alle taalkundige regels bezitten, dat, naamelyk, van eenigen inwendigen grond van rede-

Digitized by Google

redelykheyd en noódzaakelykheyd te hebben, uyt kragte waar van zy door alle, eénigzins geoefende en naadenkende, gemakkelyk, en zonder verwarring, kunnen opgevolgd worden. (SIEGENBEEK, bl. 52, 54, 55, en 56. T.)

§. 1546. Het is waar, zoó den heér SIEG. te regt aanmerkt, dat, niettegenstaande het stiptelykste onderhoud der regelmaat en afleyding, den vreemdeling echter, by gemis van genoegzaame taalkennis en oefening, nog gevaar zal loópen van in zeér veele andere woorden het misselykste wangeluyd te doen hoóren; en dat dus, door het volgen der taalgronden, alle misvatting niet zal weggenomen worden: maar is dit eene genoegzaame reden, om de verwarringen, welke men in alle taalen vlugten moet, te vermeérderen? om een taalgebrek (en alle taalen zyn onvolmaakt) tot reden van een ander gebrek te neémen, en alzoó de zuyverheyd der taale te verminderen? om de onwrikbaare taalgronden, de regelmaat en de naaste afleyding, te verwaarloózen? om een misbruyk der taalgronden door een gebrek te wettigen, en den oorsprong der woorden te verduysteren?

§. 1547. Wy hebben gezegd, dat het onderhoud der taalgronden alle misvattingen voor den vreemdeling niet buyten sluyt: en dit heeft, zonder bovenstreeping, plaats in de woorden *boet* (van *byten*), *beet* (wortel); *week* (tyd van

van zeven dagen), *weék* (zacht); *leest* (van *leezen*), *leést* (om schoenen op te maaken); *wees* (zy), *weés* (ouderloós kind); *hoop* (verwachting van een toekomende goed), *hoóp* (als eenen hoóp steénen); *roof* (de korst van eene zweir), *roóf* (buyt); *kool* (om te branden), *koól* (hofgewas); *geen* (aliquis), *geén* (nullus); *gevel* en *bevel*; *bezie* en *bezië*; *gevel* en *geveld*; enz.

§. 1548. « Wanneér (zegt TEN KATE, bl. 117, *Eerste Deel*) een zelfde letterteéken, nu voor dezen, dan voor dien klank dient, is zulks een gansch verwerpelyk gebrek in 't *critique*; doch, als tweé of meér verscheydene letterteékens voor eenen en den zelfden klank verstrekken, kan zulks nimmer deiren, zoó min, als dat tweé woorden eénen zin beteékenen. » Maar eene geschrevene taal zoud, om den naam van volmaaktheyd te bezitten, al de klanken of gelnyden, welke verscheydenlyk uytgesproken worden, oók verschillig moeten afbeelden: want de overeénkomst, tusschen de gesprokene en de geschrevene taal, vereyscht noódzaakelyk, dat de geschrevene teékens zoó vatbaar zyn voor het gezigt, als de gesprokene voor het gehoór; en dat, by gevolg, even gelyk in de uytspraak de lange klinkers van de korte onderscheyden worden, zy oók in het geschrift op eene verschillige wyze, uytgedrukt worden. Doch, dit is zoó niet in het hollandsch; en daar uyt volgt niet zelden twyfelachtigheyd. B. v., op het tytelblad van de

de *Verhandeling over de Nederduitsche Spelling*, staan *Siegenbeek* en *hoogleeraar* beyde met het zelfde teéken *ee*; dus weet men niet, of *Siegenbeek* met de scherp-of zacht-lange *ee* moet uytgesproken worden.

§. 1549. Wie toch, die den waaren aard der klanken kent, zal twyfelen, of er een wezenlyk verschil, met opzigt tot de lengte van uytspraak, zy tusschen *gevel* en *bevel*; en ten opzigte van de scherpte van *koól* (caulis) en *kool* (carbo), en meer andere van gelyken aard? Dit laatste onderscheyd, hoewel minder duydelyk by de Hollanders op te merken, is echter niet min wezenlyk, dan tusschen *mat* (waar mede den vloer belegd word) en *maat* (van *meeten*): en gelyk ieder erkent, dat, van deze laatste woorden, het tweéde, ter volle klankvorming, eene dubbele vokaal voordert; zoó moet men insgelyks toestemmen, dat de lange *e* en de scherpe *oo*, ter voldoening aan de uytspraak en onderscheyding, in het schrift eene verschillige afbeelding vereyschen. (SIEGENBEEK, bl. 142. T.) §. 1214 — 1240, hebben wy het middel aangewezen, om dergelyke misvattingen te voorkomen, en ons gevoelen genoegzaam, zoó wy meénen, gestaafd. Kortsheydshalve, want wy worden langer dan wy wel wenschen, verzenden wy onzen leezer naa de plaatsen, waar wy die stoffe breédvoerig verhandeld hebben, en welke hy in het *Eérste Boekdeél* vinden zal.

§. 1550.

Digitized by Google

§. 1550. « De ondervinding, zegt WEILAND (366), heeft geleérd, hoe kwaalyk men gehandeld hebbe, met eene taaleygenschap van die weirde zoó schandelyk te verwaarloózen! » welke achteloósheyd, inzonderheyd, by de Hollanders plaats heeft (367).

§. 1551.

(366) In zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek. Inleiding*, bl. 21.

(367) J. VAN VONDEL doet, in zyne *Altaergeheymenissen*, gedrukt *tot Brugge, by* JOSEPH DE BUSSCHER, MDCCLXXI, bl. 94, *bogen* rymen met *oogen*; bl. 96, *arends-oogen* met *bewogen*; *teken* met *uytbreken*; bl. 99, *oogen* met *mogen*; bl. 102, *troon* met *zoon*; bl. 103, *philosoof* met *christgeloof*; bl. 108, *afgetekent* met *rekent*; bl. 110, *steenen* met *beschenen*; *beroofde* met *beloofde*; *alvermogen* met *oogen*; bl. 113, *heen* met *alleen*; bl. 117, *geest* met *geweest*; *eeuwigheden* met *bekleden*.

In *Alle de Treurspelen van* J. V. VONDEL. *Tweede Deel. T' Amsterdam, by* JOANNES OOSTERWYK, 1719. *Faëton of Reuckelooze Stoutheit*, bl. 10, rymt *voltogen* met *oogen*; bl. 11, *oogh* met *regenboog*; *neér* met *teér*; bl. 13, *komen* met *droomen*; bl. 17, *overloopen* met *open*; *góón* met *kroon*; bl. 18, *toren* met *ooren*; *regeeren* met *hemelheeren*.

In *Hippolytus of Rampzalige Kuischeit*, bl. 3, rymt *speelt* met *streelt*; bl. 6, *boogh* met *oogh*; enz., enz., enz.

Men vind oók in den *Bundel, uitgegeven door de Koninklijke Maatschappij van Vaderlandsche Taal- en Letterkunde, Te Brugge. Onder de zinspreuk:* EENDRAGT EN VADERLANDSLIEFDE, *voor het jaar* 1821, dat den scherpen klank *oó* en *eé* rymt met den zachten. Onder andere, bl. 78, *ontvloden* rymt met *nooden*; bl. 81, *besloten* met *begrooten*; *hoevéél* met *onderdeel*; *bescheen* met *eén*; *regeeren* met *vermeéren*; bl. 85, *oogen* met *alvermogen*; bl. 86, *gekweekt* met *spreekt*; bl. 87, *vergeten* met *heeten*.

Digitized by Google

§. 1551. De verschilliglnydende woorden moeten, by den heér SIEGENBEEK, zoó veel moogelyk, verschillig geschreven worden; nogtans kan, volgens hem, onze onderscheyding, tusschen *geen* (aliquis) en *geén* (nullus), enz., geéne noemensweirdige klaarheyd baaren: maar, hoe zal men, zonder onderscheyding van de scherpe en de zachte *ee*, het volgende uytleggen? *Ik was in dit huys*, PIETER *in dat*, *en* JOANNES *in* GEEN. Wie zal nu raaden kunnen waar JOANNES is? Dit is nogtans zoó goed nederduytsch als dat van WEILAND, die bl. 126, K. zegt: *Ik zat in deze kamer, zij in die, en hij in* GEEN. Onze onderscheyding, in deze en dergelyke omstandigheden, dunkt aan den hoógleéraar SIEG., niet slechts nutteloós, maar oók strydig te zyn met de beginsels eener gezonde taalkunde. Toch, deze erkent, volgens SIEG., den regel, dat men by *bloedt* van het *bloed* door *t* moet onderscheyden, voor bondig en nuttig; terwyl de boven gemelde onderscheyding geén noemensweirdig nut kan voordbrengen! (368).

§ 1552.

(368) SIEGENBEEK geloóft, dat de hovenstreeping by de taalkundige geéne goedkeuring vind; en wel, om deze eénvoudige reden, dat, voor eene dergelyke aanwyzing van den klemtoón hoegenaamd geéne noódzaakelykheyd voorhanden is. ERNST ZEYDELAAR zegt, in zyne *Régelmaatige Spélkonst*, bl. VI, het volgende:

« By de verhandeling der vokaalen in 't algemeén, heb ik aangetoónd, hoe en op wat wyse men der selver verschillende klanken,

§. 1552. « Hoe zal men (vraagt SIEGENBEEK, bl. 53) door de spelling met moogelykheyd onderscheyden kunnen de woorden *aap* (een bekend dier) en *aap* (een schilders werktuyg), *kam* (pecten) en *kam* (crista), *nagel* (spyker) en *nagel*

---

ken, door gepaste klankteekens, onderscheyden kan. Alles wat ik oordeelde dienstigte zyn, om dat gebruyk aan te dringen, heb ik gezocht by te brengen. De naamen en werken van sommige der geene, die deze schryfwyze toegedaan zyn, heb ik daar genoemd en opgegeeven; en wil die daarom hier niet herhaalen, om geén tweémaal eene zaak te doen, en omdat het getal dier schryvers zoó menigvuldig is, dat ik het voor eene weezenlyke straf rekenen zoud, de helft van der zelver naamen uyt te moeten schryven. (Bl. 29.) Ik wil my niet ophouden, met het aanhaalen van een groót getal schryvers, die het gebruyk der *accenten* toegedaan zyn; hunne naamen alleén, zouden hier te veel plaats beslaan. (Bl. 28.) Myns bedunkens, zyn dit dingen, waar op men naauwkeurig acht behoórt te geeven; wyl de zelve van eene uytsteekende nuttigheyd zyn, en niet weynig strekken konnen om aan onze taal eene juystheyd van uytspraak, tevens en eene sierlykheyd by te zetten welke zy, tot hier toe, miste. Wat toch heeft de Fransche aangespoord, om de *accenten*, in hunne taal, in te voeren, wat anders, dan dat zy zagen, dat de zelve volstrekt noódzaakelyk waren, ter bepaaling van den maatklank der poëzy? En hebben niet de meéste, zoó wel de dóóde als de leevende taalen, hunne klankteekens? Moogen wy dan, omtrent onze taale, waar van SLICHTENHÓRST getuygt, dat ze is, *eene moederlyke, zelfstandige, en ongemengde taal, en naast de hebreéuwsche die God zelve heeft willen spreeken, de oudste van alle taalen*, niet de zelfde oplettendheyd hebben? om, naamelyk, de verschillende klanken onzer vokaalen, door gepaste klankteekens, verstaanbaar te maaken? — En wat gemak sullen de vreemdelingen hier by vinden? »

Digitized by Google

nagel (van den vinger), *tong* (lingua) en *tong* (zekeren visch), en honderd andere, waar van de optelling te lang zoud vallen? » Mooye vraag voor eenen hoógleéraar in de welspreekendheyd! Weet hy dan niet, dat al de woorden eygene en oneygene beteekenissen hebben, en dat, indien men al de verschillige beduydenissen, waar in een woord kan genomen weezen, door de spelling, wilde aanduyden, het leven van den mensch te kort zoud schieten, om honderd woorden te leéren schryven, als *aap*, *ezel*, *kam*, *nagel*, *tong*, enz.? oók is er geéne taal, welke zulks in aandacht neemt of kan neemen (369).

§ 1553.

(369) Om hier een staaltje van te hebben, zullen wy onze aandacht enkellyk vestigen op het geen den heér WEILAND van de tweé woorden *aap* en *ezel*, in zyn *Taalkundig Woordenboek*, opgeeft:

« AAP. Eygenlyk, een dier, dat, onder alle bekende dieren, het naaste aan den mensch komt. *Eenen ongesteirten, kortgesteirten, of langgesteirten aap. Hy heeft een gezigt, als eenen aap.* Oneygenlyk, *den aap in de mouw houden* (spreekw.), zyne loosheyd verbergen — *den aap uyt de mouw laaten springen* (spreekw.), zynen aard toónen. Oók word zeker werktuyg, waar mede men eenen omtrek verkleynen, of vergroóten kan, (in de wis- en teéken-kunst), eenen *aap* genoemd. En in den gemeénzaamen omgang, heeft dit woord de beteékenis van eene somme gelds, eenen schat: *hy heeft eenen goeden aap geérfd — ik heb den aap al t' huys*, het geld reéds ontvangen. »

« WACHTER en SCHERZ. leyden het woord *aap* (hoógd. *affo*, zweed. *apa*, deen. *abe*, eng. *ape*, angels. *apa*, oudfr. *ap*, ysl. *ape*.) van *aben* (goth. *apa*), *naabootsen*, af. *Aap* beteekent derhalve soó veel, als *naabootser der menschen*. En

§. 1553. Het voorgedraagen geeft, naar wy meénen, ons volkomen regt, om den regel, welken

---

En men behoeft de rede dezer benaaming niet ver te zoeken, dewyl er geén dier is, welk naader komt aan de menschelyke gedaante, of de menschelyke verrigtingen meér naabootst. Domme en belagchelyke naavolgers van andere draagen oók dikwyls den naam van *aapen*. Den voortreffelyken schilder TITIAAN droeg den naam van *den aap van zynen tyd*, omdat hy de natuur volmaaktelyk naavolgde. Oók vind men de schilderkunst onder de afbeelding van eenen aap voorgesteld. »

« Men wilt, dat *Afrika* van dit woord afkomstig zy, beteékenende zoó veel als *het land der aapen*. »

« Dit woord word met verscheydene andere woorden zamengesteld, als *aapenbakhuys*, *aapenbek*, *aapengezigt*, *aapenkop*, *aapenliefde*, *aapenrok*, *aapenspel*, enz. »

« EZEL. Zeker viervoetig dier, met lange oóren en eenen aan het eynde haarigen steirt, welk gemeénlyk voor een lastdier gebruykt word, doch voor het overig, wegens zyne traagheyd, domheyd, en ongeschiktheyd bekend genoeg is, waarom het oók, in de gemeénzaame verkeéring, tot eenige figuurlyke spreekwyzen aanleyding gegeeven heeft: *en zadelde zynen ezel*. BYBELVERT. *Als eenen ezel balken*. *Zoó dom als eenen ezel*. *Eenen ezel stoót zich niet tweémaal aan eenen steén*, spreekw. *Van den os op den ezel springen*, spreekw., zich niet aan eén ding houden, maar dan tot dit, dan tot dat overslaan, waar voor men meént te moeten zeggen: *van den orse* (van het peird) *op den ezel*. Zie *Os*. Het woord *ezel* duyd dit dier aan, zonder opzigt op des zelfs geslagt. Wilt men echter het vrouwelyk geslagt duydelyk bepaalen, dan bezigt men het woord *ezelin*, *der ezelin*, *de ezelinnen*. Figuurlyk, een werktuyg, waar op de schilders hun doek, of paneél plaatsen, om het te beschilderen: *het schilderstuk staat op den ezel*. Van menschen: ISSASCHAR *is een sterk gebeénd ezel*. BYBELVERT. Eenen dommen, lompen, ongeschikten mensch: *hy is eenen regten ezel*. Van hier: *ezelachtig*, *ezelachtigheyd*. Zamenstell.: *ezelshoófd*,

welken de in beteekenis verschillende woorden door de spelling onderscheyden wilt hebben, als bestaanbaar met eene gezonde taalkunde te bewaaren, in al de gevallen, naamelyk, waar in de zelve door de afleyding, de regelmaat, of de uytspraak geboden word, of door het algemeén en achtbaar gebruyk gewettigd is. (SIEG., bl. 56 en 57. T.)

§. 1554. « Wij haasten ons (zegt SIEGENBEEK, « bl. 196 en volg.) ter overweging van dat « gene, waarop de voorstanders eener dubbele « vokaalspelling, als het voorname steunsel van « hun gevoelen, aandringen. »

« Zij houden namelijk (en zeker niet zonder « schijn van waarheid) staande, dat regelmaat en « afleiding

---

ezelshoófd, eygenlyk, het hoófd van eenen ezel; figuurl., in de scheepvaart eenen half ronden blok boven op den mast, in welks holte de steng gezet word — *ezelskop*, eygenlyk, den kop van eenen ezel; figuurlyk, eenen dommen, ongeschikten mensch — *ezelsoór*, eygenlyk, het oór van eenen ezel; figuurlyk, den omgevouwen kant van een blad in een boek — *ezelveulen*, *ezelsveulen*, het veulen van eenen ezel, eenen jongen ezel — *ezelswerk*, eygenlyk, het werk, dat ezels verrigten; figuurl., zwaar, gemeén werk, zoó als men door ezels laat verrigten. *Muylezel*, *muldezel*. »

« Dat *ezel* óók in het onzydig geslagt gebezigd is, blykt onder andere, uyt het boven bygebragte voorbeeld *een sterk gebeend ezel*. Van *ezel* is, in het gemeén leven, het gelykvl. onzyd. w. *ezelen*, met het hulpw. *hebben*, voor zwaaren arbeyd verrigten, zoó als gemeénlyk voor ezels geschikt is: *ik zal vroegen uwer meesten ezelen*. »

« afleiding in zeer vele zelfstandige naamwoorden
« en werkwoorden de verdubbeling der vokaal
« vorderen. *Daad*, *naam*, *zaak*, *week*, *muur*,
« *troon*, en dergelijken, vereischen, naar hun
« oordeel, regelmatig in het meervoud *daaden*,
« *naamen*, *zaaken* enz., als wordende hetzelve,
« met achtervoeging van *en*, gevormd van het
« enkelvoudige *daad* enz. Zij dringen de nood-
« zakelijkheid dezer dubbele klinkerspelling nog
« verder aan, door op te merken, dat, bij het
« schrijven eener enkele vokaal, de min geoefende
« in onze taal op het denkbeeld zou gebragt
« worden, als of het enkelvoud ook slechts een
« enkelen klinker had, en dus, de beteekenis
« van *zaken* in het *Woordenboek* willende zoeken,
« die bij *zak* zou meenen te vinden. Doch
« hiertegen wordt, door anderen, ingebragt,
« dat *daad*, *naam*, *week* enz. van de oude en
« oorspronkelijke schrijfwijze afwijkt, volgens
« welke deze woorden *dade*, *name*, *weke* enz.
« luidden; dat men, deze woorden tot één let-
« tergreep inkortende, den nu gebrokenen en
« onvolkomenen klank herstellen moest, 't welk
« eerst door eene verplaatsing der *e* naar voren,
« vervolgens door verdubbeling der klinkletter
« geschiedde; doch dat er geene reden is, om
« in het meervoud van de oude regelmaat af
« te gaan, weshalve dan ook daaruit, lang na
« de zamentrekking van het enkelvoud, nog
« bestendig slechts eene enkele vokaal gebezigd
werd.

« werd. Daar wij den gemelden uitgang onzer « oude naamwoorden op de zachte *e* te voren « reeds genoegzaam opgehelderd hebben, zullen « wij te dezer plaatse alleen aanmerken, dat de- « zelve ook door de standhoudende schrijfwijze « en uitspraak der Engelsche taal, welker gemeen- « schap met onze oude spraak den taalkundigen « overbekend is, krachtiglijk gestaafd wordt, « als waarin de woorden *tale*, *face*, *grace*, *life*, « *schore*, en soortgelijke, met twee lettergrepen « geschreven, doch bij de uitspraak tot ééne « lettergreep worden zamengetrokken. Het schijnt « dus, uit kracht van het aangevoerde, niet te « loochenen te zijn, dat de enkele vokaalspelling « in het meervoud der bedoelde naamwoorden « met de oude en echte regelmaat van het en- « kelvoud meer overeenkomstig is, dan de dub- « bele. Ook wordt dit door de meeste voor- « standers der dubbele klinkerspelling geenszins « ontkend; doch, daar men eenmaal van die « oude regelmaat is afgeweken, en algemeen *daad*, « *zaak*, *muur* enz., schrijft, is het, huns oor- « deels, duidelijker, eenvoudiger en regelmatiger, « om in het meervoud de dubbele vokaal te be- « houden. Doch ik erken gaarne, den grond « hier van niet te kunnen bevroeden. Immers « heeft in het meervoud iets geheel anders plaats « dan in het enkelvoud, en kan dus het laatste « niet ten rigtsnoer verstrekken van het eerste. « In het enkelvoud wordt de lettergreep door een

Digitized by Google

« een' medeklinker gesloten; gevolgelijk kan,
« volgens den aard der tale, eene enkele vokaal
« niet anders dan een' korten en gebrokenen klank
« geven, maar wordt, ter uitdrukking van het
« lange en volle geluid, de verdubbeling der
« klinkletter gevorderd. Maar heeft hetzelfde
« ook in het meervoud plaats? Zeker neen: hier
« stuit de vokaal niet op een' medeklinker, welke
« tot de laatste lettergreep overgaat, als *da-den*,
« *za-ken*, *mu-ren* enz. — Zal men nu hier, tegen
« de doorgaande regelmaat der tale, volgens
« welke, in lettergrepen niet op eenen mede-
« klinker stuitende, eene enkele vokaal ter aan-
« duiding van den langen klank voldoende is,
« eene dubbele bezigen? Waarlijk, mij dunkt,
« dat hierdoor eene ongelijkvormigheid geboren
« wordt, welker wezenlijke aanstootelijkheid al-
« leen door de gewoonte onopgemerkt blijft.
« Wil men dus (en hiertoe toonen de voor-
« standers der dubbele vokaalspelling zelve zich
« ongezind) wil men de verdubbeling der vokaal niet
« uitstrekken tot alle lettergrepen, in welke een
« lang geluid wordt waargenomen, zoo vordert,
« mijns achtens, de regelmatigheid, dat men
« ook het meervoud der meergemelde naam-
« woorden met eenen enkelen klinker schrijve.
« Wat verder de misvatting betreft, waartoe
« vreemdelingen, door de enkele vokaalspelling
« van *daden*, *zaken* enz., ten aanzien van het
« enkelvoud zouden gebragt worden, en de aan-

prijzing,

Digitized by Google

« prijzing, welke de dubbele klinkerspelling uit « dien hoofde geacht wordt te verdienen, men kan « hierop met grond antwoorden, dat het gemak « van vreemdelingen geene voldoende reden is « ter invoering van een gebruik, 't welk met « de *analogie* der tale strijdt. Doch bovendien « wordt de voorgestelde zwarigheid, zoo niet « geheel, althans grootendeels weggenomen door « de opmerking, dat verre de meeste woorden, « welke in het enkelvoud een' korten klinker « hebben, den medeklinker in het meervoud « verdubbelen. Men kan dit als eenen regel « opgeven, en daardoor verhoeden, dat de vreem- « deling, van de regelmaat onzer vokaalverlenging « onderrigt, *banen* van *ban*, *zaken* van *zak* « afleide. Alleen zal hij nu ten aanzien van *da-* « *gen*, *hoven*, *paden*, *graven* enz. kunnen mis- « tasten, dezelve van *daag*, *hoofd*, *paad*, *graaf* « afleidende; doch het aantal dezer woorden is « niet zeer groot, noch ook het wangeluid, « daardoor veroorzaakt, zeer aanstootelijk (*a*). »

(*a*) « Zie het *Vertoog* van den Heer KLUIT, bladz. 345 — « 348., alwaar dit een en ander breeder wordt voorgesteld. »

Antwoording.

§. 1555. Het is waar, dat de voorstanders der vokaalverdubbeling, zoó den heér SIEGENBEEK hier zegt en wy alreéde meérmaalen hebben doen

doen aanmerken, zeér sterk aandringen op de regelmaat en de afleyding of het gepaste en eygenaardig, dat de naam- en werk-woorden, welke in het enkelvoud eene dubbele vokaal hebben, in het meérvoud insgelyks met tweé vokaalen moeten geschreven worden. Den heér SIEGENBEEK gevoelt wel, dat dezen grond klemmende is; doch, zyne afkeérigheyd van onze gewoone vlaamsche spelling belet hem, voor het tegenwoordig, de gegrondheyd dezer reden klaar te zien, en hy twyfelt of regelmaat en afleyding, in het meérvoud van de woorden *daad*, *week*, enz., de verdubbeling der klinkletter voorderen: maar, om den schyn in zekerheyd te doen verkeéren, moet den hoógleéraar SIEG. zich enkellyk herinneren, dat hy, bl. 49, zoó duydelyk zag, *dat men, om de taal buyten verwarring te houden, en de duydelykheyd en algemeéne verstaanbaarheyd, het groót oógmerk van spraak en schrift, ongeschonden te bewaaren, volstrektelyk noódig heeft, op de afleyding der woorden acht te geeven*; en dat hy aldaar *volkomen toestemt*, *'t geen den taalkundigen* WACHTER, *en, voor en naa hem, veele andere beweird hebben, dat* DE SPELLING DER WOORDEN VOORNAAMELYK AFHANGT VAN DER ZELVER OORSPRONG, *en dat* IN DE AFGELEYDE EN ZAMENGESTELDE WOORDEN DIE ZELFDE LETTERS MOETEN, PLAATS VINDEN WELKE IN DE OORSPONGELYKE EN ENKELVOUDIGE VOORKOMEN, het geen den heér SIEG., op veele andere plaatsen,

aen, uytdrukkelyk bevestigd heeft. Bl. 154, 155, 156, 163, en 186, leért hy, dat men, in de veranderingen en verbuygingen, de zelfde schryfteékens moet gebruyken; en, bl. 37, dat men geéne letter mag uytlaaten, welke tot het wezen eens woords behoórt.

§. 1556. Het zoud ons nu immers verdrietig vallen al de plaatsen aan te haalen, waar SIEG. deze taalgronden leért en door voorbeelden gestaafd heeft. Indien dan leezer zich niet genoegzaam overtuygd vind, hy zie hier over het geen wy overvloedigiyk, ter zyner plaatse, daar omtrent aangevoerd hebben.

§. 1557. Wanneér nu den wetgever der hollandsche spelling zich herrinnert, dat de afgeleyde woorden *daaden*, *weeken*, enz., MET HUNNE REKENDE STAMWOORDEN *daad*, *week*, enz., *in spelling moeten overeénkomen*, gelyk hy, bl. 48 van zyn *Kort Begrip*, zelve leért; zullen alle onzekerheyd en twyfelachtigheyd uyt het nóg verdwynen: en hy zal, met de groótste klaarheyd, zien, dat in *talen* (van *taal*), *beken* (van *beek*), *bogen* (van *boog*), *uren* (van *uur*), enz., de zelfde letters *aa*, *ee*, enz., der oorsprongelyke geéne plaats vinden; en dat deze korte en eénvoudige redeneering meér besluytende is, dan al de vergezochte twistredenen van de voorstanders der nieuwere spelling, en van meérdere kragt, dan het gezag der amptenaaren, welke de hollandsche spelling aangenomen hebben,

ben, omdat zy meénen aan het staatsbestuur, door deze slaafsche toegeevendheyd, te behaagen.

§. 1558. Maar hoe is het toch moogelyk, dat den hoógleéraar SIEGENBEEK tot een geheél ander besluyt komt? Hoór, let wel op het volgende; en gy zult des mans doordringende redeneerwyze bewonderen.

Het is een *onwrikbaar grondbeginsel*, zegt hy, bl. 48, K., dat *afgeleyde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling moeten overeénkomen*: en daar, volgens hem, de spelling *voornaamelyk afhangt* van de afleyding en de regelmaat of overeénkomst der schryfteékens, dit is, de eénpaarige wys van handelen in gelyke gevallen; zoó dondert hy, bl. 57, sterk uyt tegen den regel, dien men voor de spelling uytgedacht heeft, dat, naamelyk, *daar by de spaarzaamheyd moet worden in acht genomen*; en besluyt, dat het ongerymd en taalbedervende is, eene letter uyt te laaten, waar de afleyding de zelve vereyscht. En daarom leért SIEG., bl. 46, dat *althans* met eene *h* achter de *t* moet gespeld worden, omdat ALTHANS *uyt* TE HANDE *afkomstig is, en heeft zynen grond* (zegt hy) *in een beginsel, welks waarheyd ieder gereédelyk zal erkennen, dat, naamelyk, de zelfde woorden in de zamenstelling, even als afzonderlyk, of, in verschillende zamenstellingen, op gelyke wyze moeten geschreven worden.* (Zoó spreekt den hoógleéraar SIEG. over de afleyding en regelmaat; laat

laat ons nu hoóren, wat gevoelen hy heeft van het gezag der oudheyd, tegen het thans aangenomen gebruyk.)

§. 1559. *Vooreérst* (zegt hy, bl. 58) *blykt het geénzins, dat* de oude *schryvers over de regels en grondbeginsels der spelling veel hebben naagedacht, of het onderscheyd der klanken zorgvuldig in het oóg gehouden. Doch, al ware het oók, dat de oude over dit stuk meér opzettelyk hadden naagedacht; zoó zoud echter hun gezag niet voor toereykende gehouden kunnen worden, om de spelling te regelen. Groót, gelyk wy zagen, is den invloed van het gebruyk op de taal en haare spelling. Doch dit gebruyk is, in eene leevende taal, natuurlyk aan veranderingen bloótgesteld; en vooral zal dat geen, 't welk in een tydperk van mindere beschaafdheyd in zwang ging, van dat van laatere en meér beschaafde tyden aanmerkelyk verschillen. Dit vinden wy, gelyk in alle taalen, zoó oók in de onze, volkomen bevestigd.* B. v. nu leért het algemeén en erkend gebruyk, waar van men niet mag afwyken, dat men moet schryven *daad*, *naam*, *week*, enz., welke woorden volgens de oude schryfwyze *dade*, *name*, *weke*, enz., luydden (bl. 107). En daar nu *het gebruyk der oudheyd* (zegt SIEG., bl. 59), *gelyk in andere opzigten, zoó oók in het stuk der spelling, van het laater aangenomene merkelyk onderscheyden is; en niemand, voorzeker, staande zal houden, dat men, met verwerping van*

van het laatste, het eérste behoórt te volgen, of, zoó hy al deze vreemde stelling wilde verdedigen, althans geéne naavolgers vinden. En daar (volgens SIEGENBEEK, bl. 48) *het volgen van 't gebruyk, in leevende taalen, welke natuurlyk aan veranderingen bloótstaan, uyt den aard der zaake bepaald is tot dat gebruyk, 't welk in onzen leeftyd algemeén in zwang gaat:* zoó moet men, niet alleén noódzaakelyk, maar zelfs natuurlyk, daar uyt opmaaken, dat men moet schryven, met de oude, *daden, namen, weken,* enz. (370); en niet *daaden, naamen*, enz., gelyk de naaste regelmaat en de afleyding van *daad, naam*, enz., vereyschen. Leeve de redeneerkunde van den hoógleéraar SIEG.!

§. 1560. Wanneér den leezer zag, dat de tegenstreevers van den hoógleéraar SIEGENBEEK op

(370) Indien SIEGENBEEK de oudste spelling voor de beste neemt, dan kan hy zyn stelsel, noch door de oudste, noch door de nieuwste schryvers van zynen tyd, verdedigen: want, C. TUINMAN zegt, in zyne *Vergelyking der Oude Spreekwyze met de Hedendaagsche*, bl. 72, n° 149: « De oude spelden wel met *aa, ee, oo, ii*, en *uu*. Het spellen met *aa* was gemeén by de aloude; b. v. WILLERAMUS: *thiu maara minero gratiæ*, de maare myner genade. *Aana thaz*, zonder dat. Doch die laatste *a* wisselden zy wel met eene *h*, of stelden die wel voor de zelve. Zoó wierd van *naa nah*, en van *aa* water *aha*. Het laatste is nog gebruykelyk by de Hoógduytsche. Maar in laatere tyden heeft *ae* en *ai* de plaats van *aa* geheél ingenomen; zoó dat men daar van, in de schriften der oude, weynige voetstappen meér vind, hoewel echter nog eenige.»

Digitized by Google

op de afleyding en de regelmaat van de algemeén aangenomene en erkende grondwoorden van onzen leeftyd, als het voornaam steunsel van hun gevoelen, aandringen, verwachtte hy zekerlyk, en wel met genoegzaame reden, dat dien hollandschen taalleéraar ginge bewyzen, dat zyn stelsel met die gronden overeénkomstig was. Maar wat doet den heér SIEGENBEEK? Hy besluyt, dat men, in het schryven, moet volgen het gebruyk der dertiende eéuw, maar niet het algemeén gebruyk van heden; want, zegt hy, bl. 60, *niemand, voorzeker, zal staande houden, dat men, met verwerping van het laatste, het eérste behoórt te volgen, of, zoó hy al deze vreemde stelling wilde verdedigen, althans geéne naavolgers vinden.* En het is alzoó, dat den heér SIEG. *de verschillende gevoelens omtrent dit stuk toetst, en door bewysreden tracht te staaven*, dat zyn stelsel *met de regels eener gezonde taalkunde overeénkomstig schynt.* (Zie SIEG., bl. 98.)

§. 1561. Ik geloóf wel, dat den wysgeirigen leezer niet kan begrypen, waarom het oud gebruyk, 't welk SIEG. voor geénen spelgrond erkent, de voorkeus verdient, boven het algemeén gebruyk, waar van men, volgens gemelden taalleéraar, nooyt mag afwyken, en boven de afleyding en de regelmaat, zonder welker inachtneeming, de taal in de deirlykste verwarring moet vallen. Den heér SIEG., zeggende, dat men, in het eénvoud, het gebruyk van onzen leeftyd, en,

en, in het meérvoud, dat geen van de dertiende eénuw behoórt te volgen, merkt niet, dat hy veronderstelt het geen moet bewezen worden; 't welk nogtans geén kleynen misslag is voor eenen leéraar aan de hoóge school te Leyden. Als den heér Siegenbeek twyfelde, of de schryfwys *taalen* met de regelmaat en de afleyding overeénkome, moest hy die schryfwys aan de gemelde taalgronden toetsen; om, langs dien weg, tot de beslissing van een geschilpunt te geraaken, dat by Sieg., bynaa alleén, maar een geschilpunt is. Maar, in plaats van gemelde onderzoek, volgens zyne belofte, te waagen, versteekt hy hier de eénige taalgronden, die hem de valscheyd van zyn stelsel zouden moeten doen zien; en hy heeft liever het licht der gezonde taalkunde te zoeken in de duysternissen der oudheyd, wier gezag hy, in het vak der spelling, stelliglyk ontkent: en wanneér hier tegen, niet zonder grond, ingebragt word, dat men, eénmaal van die oude schryfwyze van het enkelvoud afgeweken zynde, thans oók het meérvoud, naar de tegenwoordige regelmaat van het enkelvoud, moet schikken, *houd* hy (bl. 44. K.) *deze oplossing voor geheél voldoende*; *doch* hy *erkent* (bl. 108. G.) *den grond* daar van *niet te kunnen bevroeden*, *hoe veel schyns* dat *bewys oók hebben mooge* (bl. 44. K.). Wat willen wy hier op zeggen? Dat hem het licht verschyne. *Fiat lux.*

§. 1562. Den hoógleéraar Sieg. zegt, bl. 28: *Men*

Digitized by Google

Wien volge, in het schryven, de naaste en zekere afleyding; en, bl. 107, vind hy de naaste afleyding in het gebruyk der oude! Maar, indien deze uyt den grave verreezen, zouden zy hem wel ligt kunnen zeggen:

Daar wy oude *alle onze zelfstandige naamwoorden op de zachte* z *eyndigden* en wy *tale*, enz., spelden (SIEGENBEEK, bl. 240), kan de schryfwys *talen*, enz., *op zich zelve niet anders, dan als regelmaatig en met den aard onzer taale geheel overeenkomstig, beschouwd worden.* Maar, ten aanzien van het tegenwoordig schryfgebruyk, *heeft in het meérvoud iets geheél anders plaats* dan by ons. Uwe *dwaaling zit hier in, dat* gy *geene acht geeft op het wezenlyk en zeér gewigtig onderscheyd, 't welk tusschen* het oud en het nieuw *enkel- en meér-voud plaats heeft.* Wy schreeven *talen*, omdat wy *tale* zeyden: hadden wy, gelyk gy, *taal*, enz., geschreven; wy hadden, om regelmaatig te zyn, óók moeten *taalen*, enz., stellen. En gy, SIEG., zondigt tegen ons gezag en de regelmaat, met in het eénvoud *taal* en in het meérvoud *talen* te schryven. — Zouden zy hem óók niet mooge vragen:

Wanneér wy het echt gebruyk der taale hadden, waarom schryft gy niet, gelyk wy in de dertiende eéuwe, *doden, lopen, benen*, enz.? Waarom doet gy niet, gelyk BOLHUIS en NYHOF, die gy zoó hoog acht, en die even, als wy, *doden*,

deden, benen, enz., *spelden*? Waarom gebruykt gy niet de *s*, gelyk wy, zoó voor den zachten als scherpen klank? Waarom verwerpt gy niet, met VAN DALE, de *z*, welke *eérst tegen het eynde der zestiende en met het begin der zeventiende eéuw, als eene zachte letter, in gebruyk gekomen is*; gelyk gy, bl. 147, zelve getuygt?

SIEGENBEEK, bl. 167. *Dat de oude de z niet bezigden, wierd veroorzaakt door hunne gehechtheyd aan de schryfwyze der Latynen, die de z niet onder hunne letters tellen. Er is dus geéne reden, om, gelyk enkele willen, tot het gebruyk der oude terug te keéren, ten zy men de beschaaving en verryking der taale, waar toe de gemelde invoering der z voorzeker medewerkte, gantschelyk afkeure.*

De oude. Als deze reden genoeg is, om onze banier te verlaaten, dan hebben de voorstanders der dubbele vokaalspelling het pleyt gewonnen; want zy kunnen, met even zoó veel regt, zeggen: Dat de oude de verdubbeling der klinkers in *graeven* van *graaf*, enz., niet bezigden, wierd veroorzaakt door hunne schryfwyze van *grave*, enz., en hunne gehechtheyd aan de spelling der Latynen, die de dubbele klinkers niet onder hunne letters tellen. Er is dus geéne reden, om, gelyk enkele willen, tot het gebruyk der oude terug te keéren, ten zy men de beschaaving en verryking der taale, waar toe de gemelde invoering der dubbele klinkers voorzeker medewerkte, gan-

ganschelyk afkeure. Waarom schryft gy niet, gelyk wy, *macht*, *bevoecht*, *vernoecht*? terwyl gy (bl. 71 en 72. K.) zelve zegt, dat *het gebruyk der oude, die zich op het eynde der lettergreep altyd van* CH *bedienden, zeker op eenen goeden grond steunt, als voldoende de* CH, *vooral, wanneér de lettergreep op* T *eyndigt, beter aan den natuurlyken toón der uytspraak, dan de zachtere* G.

SIEGENBEEK. *Ik achte het niet te min onraadzaam, ja onmoogelyk het zelve weder in te voeren, naadat men eénmaal algemeén ten regel heeft aangenomen, om de* G *altyd te behouden in die woorden, waar zy zich als grondletter, of in het meérvoud voordoet; eenen regel, welks inachtneeming zeker de duydelykheyd bevoordert.* — Wel, maar zouden wy oók niet moogen zeggen: Niettegenstaande, dat de oude *dade, daden*, schreeven, *achten wy de terugroeping van het oud gebruyk onraadzaam, omdat daar aan geéne nuttigheyd verknocht is. Wat nuttigheyd toch kan de wederkeéring tot het gebruyk der oudheyd aanbrengen, daar, by de tegenwoordige schryfwyze, den oorsprong der woorden, in stede van verduysterd, veeleér in klaarder licht geplaatst word. Daar derhalve* de verdubbeling, *door het achtbaar gebruyk eénmaal, als* grondletter, *is aangenomen in woorden, welke de zelve in het naaste stamwoord vertoónen, en de groóte meérderheyd der schryvende dit behouden der* dubbele klin-

klinkers *als dienstig en noódzaakelyk, ter bewoordering der duydelykheyd, heeft aangemerkt; zoud het, onzes achtens, verkeérd syn, zich tegen dezen uytgedrukten wil der meérderheyd aan te kanten. Op grond hier van, achten wy het best, overeénkomstig het tegenwoordig gebruyk, dezen regel aan te neemen, dat in woorden, welke in* het eénvoud de verdubbeling *hebben, of de zelve, om hunnen duydelyken oorsprong, vereyschen,* de dubbele klinkers *altyd hunne plaats moeten behouden.* (Bl. 162 en 163. T.)

De oude aan Siegenbeek. Waarom schryft gy met ons niet *ooch, broot, stat, tyt?* daar gy, bl. 154, zelve zegt, dat dit, volgens de uytspraak, de natuurlyke spelling is, omdat *het op zich zelf toch duydelyker en regelmaatiger is, in het enkelvoud de zelfde letters te bezigen, als in het meérvoud.* Waarom gebruykt gy dan, in het meérvoud *taalen*, enz., de zelfde lettere niet als in het eénvoud *taal*, enz?

Sieg. (Bl. 242. T.) Het viel bezwaarlyk, omtrent de vokaalspelling, vaste bepaalingen te maaken; ik heb *dus begrepen de eénpaarigheyd best te kunnen uytwerken, door de* dubbele vokaalspelling *geheél te verbannen.*

De oude. Maar *wie erkent niet, dat dit in waarheyd heéten mag den gordiaanschen knoóp door te hakken?*

Sieg. Het schynt.....

De oude. Dat gy ons slecht verdedigt en eenen schadelyken vriend zyt. Diximus.

§. 1463.

§. 1563. Wat dunkt uu, lezer, van den wetgeever, voor wien men de Belgen de knien wilt doen buygen; wanneér hy ons zyne geheymen, over de nederduytsche spraakkunst, voorhoud?

Defleret mores, si viveret HERACLITUS,
Nostrasque rideret tempora DEMOCRITUS.

En, inderdaad, wie ziet de belagchelyke tegenstrydigheyd der redeneeringen van den hoógleéraar SIEGENBEEK niet? *Men moet vooral* (zegt hy) *niet uyt het oóg verliezen, dat het gebruyk, welks gezag op de spelling wy beweird hebben, geén ander is, dan dat geen, 't welk door keurige en achtbaare schryvers is aangenomen; en 't welk men dus, in tegenstelling van het gemeén spraakgebruyk,* HET BESCHAAFDE SCHRYFGEBRUYK *mag noemen. Wy eyndigen onze aanmarkingen, omtrent het gebruyk en des zelfs invloed op de spelling, met de herinnering, dat het volgen van het gebruyk in leevende taalen, welke natuurlyk aan veranderingen blootstaan, uyt den aard der zaake, bepaald is tot dat gebruyk, 't welk in onzen leeftyd algemeén in swang gaat.* (SIEG., bl. 17 en 18. K.)

§. 1564. Zoó schryft SIEG., wanneér hy in bespiegeling spreekt: maar als hy dit aan zyn staal toepast, dan beweirt hy, dat het gebruyk, 't welk op de spelling gezag heeft, geén ander is, dan dat geen, 't welk door de oude schryvers aangenomen is; en hy wilt, dat men dit, in tegen-

tegenstelling van het erkende gebruyk, 't welk in onzen leeftyd algemeén in zwang gaat, *het beschaafde schryfgebruyk* noeme; en hy besluyt, dat het gebruyk in leevende taalen, welke natuurlyk aan veranderingen blootstaan, uyt den aard der zaake, bepaald is tot dat gebruyk, 't welk in de dertiende eéuw in zwang ging.

§. 1565. Tot dat den Siegenbeek van de eérste redeneering zal aangetoónd hebben, dat den Sieg. van de tweéde op slechte gronden steunt, geloóven wy aan dezen Sieg. alle kragt te moogen ontzeggen. Wy merken nog voorders aan, met te zeggen: De oude deeden beter of slechter met *dade*, enz., te schryven, dan de nieuwe, met *daad*, enz., te stellen. In het eérste geval, moest men by de oude gebleven zyn; en in het tweéde geval, er stelliglyk van afwyken: maar van hun afgaan, in het schryven van *dade*, enz., daar naa, ten koste der afleyding, aannneemen, dat men hun moet volgen, in het schryven van het meérvoud *daden*, enz., is eene en de zelfde zaak goed en slecht keuren, is twee tegenstrydige hoedanigheden van de zelfde zaak bevestigen. *Immers is het, gelyk wy in ons Eérste Deel betoógd hebben, noch raadzaam, noch betaamelyk, zich tegen een gevestigd gebruyk te verzetten, ten zy het zelve blykbaar, uyt verbastering en miskenning van de regels der taale, gesproten zy, en op schurmis en verwarring van de zelve uytloópe. Doch, daar*

niet

niet ligt iemand zal staande houden, dat, in het tegenwoordig geval, iets dergelyks plaats heeft, of te duchten staat, ja, de terugkeering tot het oud gebruyk veeleér tot misvattigen en ongeregeldheden aanleydelyk zoud kunnen zyn, zal, dunkt ons, ieder moeten erkennen, dat al het te vooren bygebragte ten bewyze, dat men zich in de spelling naar het algemeén aangenomen gebruyk behoórt te schikken, hier in den volsten zin toepasselyk is. Men houde zich dan aan den thans aangenomen regel, om in woorden, welke in het worteldeél de dubbele klinkletter *vertoónen, de zelve* in het meérvoud *te bezigen.* (SIEGENBEEK, bl. 155. T.) En wy zeggen, gelyk SIEG. (bl. 82 en 83): *Zy, die de oude wyze van* schryven *voorstaan, beroepen zich, voornaamelyk, op dén voorgang onzer oudste schryvers. Doch andere merken hier tegen aan, dat men, de oude in* het schryven VAN TALEN *volgende, oók op hun voetspoor* TALE, ENZ., *behoórt te* schryven; *daar dit laatste, niet minder dan het eérste, by hun gebruykelyk was, en het gebruyk, in deze onderscheydene gevallen, eenen en den zelfden oorsprong heeft. Hier uyt leyd men, en, onzes oordeéls, met regt, af, dat,* daar het eénvoud, *om goede redenen, als ongepast verworpen wierd, oók* de enkele A, *waar zy eenen gelyken' oorsprong heeft, niet behoórt gedoógd, maar door de verdubbeling der zelfde klinkletter vervangen te worden.* En *een ieder*

zal

Digitized by Google

zal eene nieuwigheyd moeten afkeuren, welker involging, zoó men aan zich zelven wilde gelyk blyven, eene menigte van andere nieuwigheden zoud met zich sleepen, en het eéns gevestigde taalgebruyk het groótste geweld aandoen. (SIEGENBEEK, bl. 203. T.)

§. 1566. Niettegenstaande, dat SIEG., bl. 107, zelve bekent, dat het schynt, *dat regelmaat en afleyding, in zeér veele zelfstandige naamwoorden en werkwoorden, de verdubbeling der vokaal voorderen*; *dunkt* het hem, bl. 109, *dat*, *door* het bezigen van de verdubbeling in DADEN, *eene ongelykvormigheyd geboren word, welker wezenlyke aanstoótelykheyd alleén door de gewoonte onopgemerkt blyft. Wilt men dus* (zegt hy) *de verdubbeling der vokaal niet uytstrekken tot alle lettergreepen, in welke een lang geluyd word waargenomen, zoó voordert, myns achtens, de regelmaatigheyd, dat men oók het meérvoud der meér gemelde naamwoorden met eenen enkelen klinker schryve.*

§. 1567. Den heér SIEG. schynt hier zeér sterk op de gelykvormigheyd gezet te zyn. Oók is het waar, dat, welkdaanig steksel van spelling men aanneemen mooge, men ten minsten gevolgelyk moet weezen; en dit zyn wy oók: want vereyscht de regelmaat der taal oók niet, dat afgeleyde en zamengestelde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling overeénkomen? De bekende stamwoorden van *daaden*, *muuren*, zyn toch immers *daad*, *muur*, en niet *dade*, *mure*; deze

Digitized by Google

deze zyn oud en onbekend. Is de afleyding toch, wel begrepen, géén regelmaatige spelling van de afstammelingen met de grondwoorden, waar van zy voordkomen? Wat zegt gy, SIEGENBEEK! het is onregelmaatig te schryven *muur*, *muuren*; en, om regelmaatig te zyn, men moet *muur*, *muren*, stellen! Indien wy tegen de regelmaat der taale zondigen, wanneér wy met SIEG. (bl. 48 van zyn K.) zeggen, dat het een *onwrikbaar grondbeginsel* is, dat *de afgeleyde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling moeten overeénkomen*, en dus *taalen* van *taal* afleyden; dan is SIEG., bl. 115 en 116 van zyne *Verhandeling*, lynregt strydig met de *analogie* der taale, wanneér hy leért, dat, volgens een onveranderlyk *axioma*, de afstammelingen, als hunne stamwoorden, moeten geschreven zyn.

§. 1568. Als den heér SIEG. zal gezien hebben het geen wy, §. 864 en volgende, gezeyd hebben, zal hy, zoó wy verhoopen, wel vatten, dat er géene strydigheyd kan begrepen worden, tusschen de zamenstelling, de afleyding, en tusschen de overeénkomst: want de overeénkomst, weezende de eénpaarige wys van handelen in gelyke gevallen, kan aan de tweé andere gronden niet tegenstrydig zyn; mits de zamenstelling en de afleyding nóyt verschillig leéren te werk gaan in gelyke gevallen.

§. 1569. SIEG. ziet, bl. 48 van zyn K., dat het schryven, volgens de afleyding, regelmaatig is;

is; en, bl. 110 van zyne *Verhandeling*, zegt hy, dat het zelve tegenstrydig is. Waarom zoó verschillig spreeken, in de zelfde gevallen? Omdat de regelmaat, in het eérste geval, met zyn stelsel, het geen hy nooyt uyt het oóg verliest, overeénstemt; daar zy, in het tweéde, tegen het zelve aanloópt. En alzoó begaat dien hoógleéraar niet zelden de grofste misslagen, en schynt onbekwaam te zyn om de klaarste redeneeringen te bevroeden. Indien SIEG. zich geén denkbeeld van de regelmaat, volgens zyn stelsel, wille vormen; dat het hem toch geheuge, dat men, door overeénkomst of regelmaat der schrifttéékens, verstaat de eénpaarige wys van handelen in GELYKE *gevallen*, en dat zy ons, in de ZELFDE *omstandigheden*, gebied de ZELFDE *letters* te gebruyken. Maar dat het hem bovendien geheuge, dat er, om te besluyten van het bekende tot het onbekende, vooral noódzaakelyk is, dat het onbekende van het zelfde slagt of de zelfde soort zy, als het bekende, dit is, dat er de vereyschte hoedaanigheden zyn, om een gevolg te kunnen trekken van het een tot het ander. Zoó zal men, b. v., uyt de spelling van *itias*, *ivoor*, *ivooren*, enz., welke met de enkele *i* geschreven worden, niet moogen besluyten, dat men in *brieven*, *diépen*, enz., oók niet meér dan eenen enkelen klinker mag gebruyken; alhoewel in beyde gevallen de eérste lettergreep door geénen medeklinker gesloten word. En de reden

reden is, omdat, schoón er verscheydene gelykvormigheden plaats hebben, de overeénkomst echter niet volkomen is: want, schoón in de eene en de andere den zelfden klank gehoórd word, is er, tusschen deze en die, een wezenlyk onderscheyd; te weeten, dat *brieven*, het meérvoud zynde van *brief*, 't welk noódzaakelyk met *ie* moet gespeld worden, oók met *ie* moet geschreven zyn, welke redenen, in *irias*, *ivoor*, enz., geéne plaats hebbende, klaarblykelyk aantoónen, dat er geén volkomene overeénkomst is, tusschen *ivoor*, *irias*, en *brieven*, enz. Om welke reden, men van de spelling der eene hier niet kan besluyten tot de spelling der andere; om de zelfde redenen, heeft SIEG. geéne overeénkomst gevonden tusschen de eyndletters van *groót* en *doód*, *was* en *wasch*, *ras* en *rasch*, en honderd andere, welke men in zyn *Woordenboek* kan vinden. Den heér SIEG. zal evenwel niet staande houden, dat het tegen den aard der nederduytsche taal zy, dat eenen langen klinker op tweé wyzen, in het geschrift, uytgedrukt word; want anders zouden wy hem vraagen, waarom hy de lange *a* op tweé wyzen afmaalt in *vader*, *taal*, enz.

§. 1570. Vervolgens blykt het middagklaar, dat de regelmaat bestaat in de spelling *muuren* van *muur*, enz.; dat er tusschen *vader* en *daaden* geén vereyschte overeénkomst te vinden is; en dat er gevolgelyk uyt de spelling van het een geén besluyt

besluyt kan getrokken worden tot het ander. De tegenwerping, welke den heér SIEGENBEEK tegen onze vlaamsche spelling maakt, is van geén meérdere weirde dan de volgende redeneering:

Wilt men de verenkeling *der vokaal niet uytstrekken tot alle lettergreepen, in welke een lang geluyd word waargenomen, zoó voordert, myns achtens, de regelmaatigheyd, dat men oók het eénvoud der meérgemelde naamwoorden met eenen enkelen klinker schryve.* Wie ziet hier de belagchelyke ongerymdheyd van den heér SIEG. niet? Dezen en veele andere misslagen zoud den heér SIEG. gewisselyk ontvlugt hebben, hadde hy de lesse waargenomen, die hy, bl. 25, aan zyne leérlingen geeft, wanneér hy zegt:

Men raadpleege de ANALOGIE *der taale, te gelyk met het gebruyk der meést beschaafde volksklasse by het spreeken en schryven, en men zal, in de vereéniging dezer beyde hulpmiddels, den grond vinden, ter vaststelling van zoódaanige algemeéne regels, welker betrachting, noch den oorsprong der woorden verduysteren, noch de duydelykheyd eenig naadeél zal toebrengen.* Hadde den heér SIEG., in plaats van in zyn stelsel den eenen taalgrond altyd van den anderen afzonderlyk te beschouwen, naar zyne eygene leéring, het algemeén en erkend gebruyk van zynen leeftyd geraadpleegd; dan zoude hy, bl. 133, niet gezeyd hebben: « *Het eénig, 't welk tegen ons stelsel nog valt in te brengen*, is, dat men, het

het zelve volgende, aan zich zelven, ten aanzien der *ij* of dubbele *i*, ongelyk word, welke, naar het hedendaagsch gebruyk, zoó wel plaats heeft in lettergreepen, welke op eenen klinker, als in die, welke op eenen medeklinker eyndigen. » (371.) Want, hoedaanig den heér SIEGENBEEK de gelykvormigheyd en eénpaarigheyd gezocht heeft, is hy niet alleén in dit punt, maar in zeér veele andere daar groótelyks van verwyderd; het geen den aandachtigen leezer genoegzaam zal aangemerkt hebben.

§. 1571. Den heér SIEG., bl. 189, spreekende over het al of niet verdubbelen der *s* in eenige woorden, zegt, dat de woorden op *sem*, wanneér

(371) Het is waar, dat men, volgens de spelling van SIEGENBEEK, gelyk P. C. HOOFT aangeteékend heeft, óók *minen*, *liden*, enz., voor *mijnen*, *lijden*, enz., moet schryven. BOLHUIS, antwoordende, bl. 33, op de vraag, waarom dan de *i* verdubbeld in *zijne*, *blijven*, enz., en waarom óók hier in de oude niet gevolgd door *zine*, *bliven*? zegt:

« Ik stem toe, dat M. STOKE en de oudste zoó geschreven hebben, en dat het niet ongevoegelyk zoud zyn, eénpaarigheydshalve, dit spoor te volgen. Doch, wyl het gebruyk der *ij* reeds zoó lang, zelfs al door de laatste rederykers, gevestigd is, zoude het te veel lust naar nieuwigheyd, laat my liever seggen te veel lust naar oudheyd atlemen, wilde men hier van afzaan. » Het is zekerlyk óók deze reden, die den heér SIEG. wederhouden heeft tot de oude weder te keéren, en alzoó *het eénig*, *'t welk tegen* zyn *stelsel in te brengen valt*, uyt den weg te ruymen.

Digitized by Google

neér hunne grondwoorden eene *s* vertoónen, met eene dubbele *s* moeten geschreven worden; alhoewel de verdubbeling der *s*, volgens de uytspraak, in de zelve niet noódig is. Bl. 190, zegt hy, dat de oude, die, tegen den oorsprong der woorden, *deéssem*, *aassem*, met *ss* schreeven, tot die verdubbeling goede reden hadden, *om*, *naamelyk*, *daar door de scherpheyd van den uytgang dier woorden te onderscheyden van de zachte uytspraak* BESEM, BOESEM, enz. Doch nu men in deze laatste woorden de *z* schryft, en de *s* alleén hard gebruykt, houd die reden, en, met de zelve, de noódzaakelykheyd op, om de *s*, in de gemelde woorden, te verdubbelen. *Gelyk men* (zegt SIEGENBEEK, bl. 100.K.), *in het behoud der* H, *niet van de zorgvuldigheyd onzer voorvaderen mag afgaan; zoó is er aan den anderen kant geéne reden, waarom men, met verscheydene achtbaare schryvers van onze dagen, hun niet in de spelling van* THANS, ALTHANS, *zoud volgen, als waar door de duydelykheyd geénzins benaadeéld en* DE GEMAKKELYKHEYD DER UYTSPRAAK GROÓTELYKS BEVOORDERD WORD.

§. 1572. En deze redenen, die SIEG. hier voor onwrikbaar houd, zyn van geéne kragt, omtrent de dubbele vokaalspelling; en hy wilt, dat men, ten koste der afleyding en duydelykheyd, schryve *beken* van *beck*, *beving* van *beeven*, enz. Welk eene regelmaatigheyd van gedachten over het zelfde voorwerp!

§. 1573.

Digitized by Google

§. 1573. Daar, volgens de grondregels der Hollanders, den langen klank gevolgd van eenen medeklinker door eenen dubbelen klinker moet uytgedrukt worden; zoó moet SIEGENBEEK, om regelmaatig te zyn, *uuw* en niet *uw* schryven. Men brenge hier tegen niet in, dat de *w* in haaren oorsprong niets anders dan eene dubbele *uu* is; en dat, by gevolg, *uuw* schryven zoó veel zoud zyn, als of men *uuuu* stelde, het geen belagchelyk ware. Hier op antwoord ik, dat het algemeén gebruyk de *w* thans met regt als eenen medeklinker doet aanmerken, als hoedaanig oók TEN KATE deze letter voorstelt, en dat den heér SIEG., bl. 185, geéne zwaarigheyd ziet, om het tegenwoordig gebruyk te wille te zyn in de spelling van *dauw*, *rouw*, *vrouw*, *eeuw*, *nieuw*, enz.; eene spelling, welke zich zeker als zeér wanstaltig voordoet, wanneér men de *w* als eene *dubbele u* aanmerkt. Daar laatende, dat het een slecht gebruyk is de letter *w dubbele u* te noemen, bemerken wy, dat, als de oude de *w* met dien naam bestempeld hebben, zy daar door zekerlyk niet hebben willen zeggen, dat de *w* de kragt had van onze *uu*, maar dat zy, schryvende *u* voor *v* en *uu* voor *w*, by gebrek van genoegzaame staaven, enkellyk hebben willen beduyden, dat de *w* de figuur of het maaksel had van tweé *uu*.

§. 1574. Daar nu de *w* eenen medeklinker is, waarom schryft SIEG., die zoó sterk de regelmaatigheyd

Digitized by Google

maatigheyd bemint, oók niet, volgens zyne grondstellingen, *uuw*, *ruuw*, ik *huuwde*, *gehuuwd*, enz., in plaats van *uw*, *ruw*, ik *huwde*, *gehuwd* (372), enz.; even gelyk hy *vuur*, *duur*, enz., schryft: want den klank der *u* is zoó wel lang in de eene als in de andere. « Wat aangaat, zegt Van Daele, n° 8, bl. 11, *uwe*, *gruwen*, *stuwen*, *huwelyk*, enz.; daar dient die *u* voor *uu:* men zoud moeten *uuwe*, *gruuwen*, *stuuwen*, *huuwelyk* of *huywelyk* stellen; en die dat nu zoud doen, ware den eérsten niet. »

§. 1575. Siegenbeek zegt, bl. 186, *daar de terugroeping van de oudste spelling, oók naar het gevoelen van hun, die zich daar by het naast willen houden, als tegen het laater gebruyk te zeér aandruyschende, onraadzaam is, zien wy geéne reden, om de zelve te handhaaven;* en wilt, dat men, alhoewel tegen de uytspraak en het oud gebruyk, schryve *vrouw*, *broód*, enz.; omdat deze eyndletters in het meérvoud gevonden worden: en elders wilt hy het oud

(372) Zie zyne *Verhandeling*, bl. 185; en zyn *Woordenboek*, by het woord *huwen*. P. Weiland schryft *huwen*, ik *huuwde*, *gehuuwd*; hy stelt *huuwlijk*, in zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*, en *huwbaar* en *huwelijk*, in zyn *Handwoordenboek voor de Spelling der Hollandsche Taal*. In zyn *Taalkundig Woordenboek* vind men, by het woord *barbaar*, *ruuw*, met tweé uu; en, in het *Woordenboek voor de Nederduitsche Spelling* van Sizo., staat *ruw*. Dit is al regelmaatig!

Digitized by Google

oud gebruyk van *mure*, enz., ten rigtsnoer der spelling doen verstrekken. Dit heét toch niet gelykvormig zyn.

§. 1576. Den heér SIEGENBEEK vind, dat wy aanstoótelyk te werk gaan, wanneér wy den dubbelen klinker van het eénvoud *taal* in het meérvoud *taalen* behouden; maar, wanneér hy in het eénvoud *kraai*, en in het meérvoud *kraijen* stelt, vind hy geéne tegenstrydigheyd.

§. 1577. Den heér SIEG leért (bl. 99 en 100. K.), dat men van het behoud der *h* in *thans* en *althans* niet mag afgaan, als waar door de duydelykheyd geénzins benaadeéld en *de gemakkelykheyd der uytspraak groótelyks bevoorderd word.* Ik moet bekennen, dat ik niet wel bevroeden kan, hoe, door het behoud der H, *de gemakkelykheyd der uytspraak groótelyks bevoorderd word*; daar die letter H, volgens het geen SIEG. eenige regels hoóger gezegd heeft, *in de uytspraak niet, of naauwelyks word waargenomen.* — *Transeat.* Den oorsprong van *hand* is genoegzaam, om de *h* aldaar bestendig te behouden: maar ik span vruchteloós alle myne kragten in, om te begrypen, hoe SIEG. kan regelmaatig weezen, en leéren, dat, door de schryfwys van *beken* (van *beek*), *beving* (van *beef*), enz., enz., *de duydelykheyd geénzins benaadeéld en de gemakkelykheyd der uytspraak groótelyks bevoorderd word.*

§. 1578. Het verband van den zin, zegt men, wyst

wyst de kragt der woorden *beken*, *beving*, enz., met genoegzaame duydelykheyd, aan. Doch hier tegen kan men inbrengen, dat er in veele gevallen twyfelachtigheyd en onzekerheyd onstaan; gelyk wy alreéde, ten overvloede, aangetoónd hebben. Maar, als het verband van den zin, in dergelyke gevallen, genoegzaam is, waarom schryft men *thans*, *althans*, met *h*? waarom schryft SIEGENBEEK hy *voedt*, enz., met *t*? Men zal evenwel niet zeggen, dat die letters daar voor de duydelykheyd van den zin, of voor de uytspraak noódiger zyn, dan de dubbele vokaalspelling in *beeken* (van *beek*), *beeving* (van *beef*), en duyzend andere van gelyken aard. Indien het genoegzaam zy die teékens te gebruyken, welke door de uytspraak vereyscht worden, omdat dergelyke spelling korter en gemakkelyker is; dan kunnen wy nog veele verbeteringen aan dit stelsel toebrengen, en het zelve sterk vergemakkelyken: en wanneér men de overeénkomst en de afleyding, in zoó veele omstandigheden, niet eérbiedigt, of zelfs voor niets acht; moet men dan aarzelen dergelyke redenen, in andere gevallen, over het hoófd te zien, om eene zoó gemakkelyke en eénpaarige spelling te verkrygen? My dunkt, dat men, eéns dit stelsel aangenomen hebbende, zich in den ruymen weg mag begeeven. Het stelsel van den hoógleéraar SIEG. is onbestaanbaar met de afleyding: wilt men het eérste behouden, men moet de laatste verwerpen; en in dit geval zoud

men

men nog wel eenige stappen voorder kunnen gaan, door overal de zelfde schryfteékens te gebruyken, waar de zelfde klanken gehoórd worden. Dus moet men niet verwonderd zyn, waarom een kind, 't welk hoórt, dat men in het eénvoud moet schryven *broód*, *zoet*, *mensch*, en niet *broót*, *zoed*, *mens*, omdat men in het meérvoud schryft *broóden*, *zoete*, *menschen*, waarom dit kind niet kan begrypen, om welke reden het meérvoud zich niet schikken moet naar het eénvoud, en zynen leérmeéster met een verbaasd gezigt beziet, wanneér het hem in *talen* eene letter zoó behendiglyk ziet wegmoffelen. De doóve van hunne geboorte, welke van de uytgesprokene taal geén denkbeeld hebben, en al de geene, die afstrekking maaken van de klankteékens, zullen nooyt kunnen bevroeden, hoe de Hollanders de afleyding in hunne hedendaagsche schryfwyze vermeénen bewaard te hebben; want men zoekt in dergelyke spelling vruchteloós de grondstellingen eener gezonde redeneerkunde, welke men toch, in eene spraakkunst, nooyt verlaaten kan, zonder groóte schade voor de jongheyd, die zich van dat leérboek, als van het eérste hulpmiddel, om wel te leéren denken en spreeken, bedient, en die oók, voor deze hoedaanigheden, er zich zoódaanig naar schikt, dat de spraakkunst niet zelden ten grondslage van haare volgende werkingen verstrekt. Den leezer kan dus uyt onze aanmerkingen meérdere vruchten trekken, dan

het

het hem, met den eérsten oógslag, wel voorkomen zal: want, ofschoón wy hier enkellyk over de vokaalspelling schynen te handelen, zal hy daar byzonderlyk bevinden, welkdaanig de redeneerkunde der hollandsche taalleéraaren is, en inzonderheyd die geene van den uytgeevèr der *Verhandeling over de Nederduitsche Spelling*, die nogtans vermeént zyne gevoelens met de regels eener gezonde taalkunde kragtdaadig gestaafd te hebben. Den aandachtigen leezer zal uyt ons gezegde wel ligt het besluyt opmaaken, dat de *Verhandeling* van Siegenbeek en de *Spraakkunst* van Weiland, welke men als de fakkels van het waar licht voor onze kinderen bestemt, een zoó groót getal aanstoótelyke onachtzaamheden en ongerymdheden in zich bevatten, dat het niet anders kan zyn, of zy moeten de jonge leérlingen niet alleén belemmeren, maar, het geen het ergste is, zeér schadelyk zyn aan de ontwikkeling der verstandelyke vermogens onzer jongheyd, die de zelve gebruykt.

§. 1579 De Hollanders hebben de eénpaarigheyd uytgewrocht. Ja, maar welke eénpaarigheyd! Sipc. en Weil. houden niet alleén, zoó wy gezeyd hebben, een groót getal onvolmaaktheden en ongerymdheden in, maar zy zyn niet zelden tegenstrydig den eenen aan den anderen; ja, dat meér is, zy verschillen dikwyls van zich zelve. Laat ons tot voorder bewys van ons gezegde eenige punten, gelyk zy ons nu invallen, hier nederstellen.

§. 1580.

§. 1580. Bl. 51, zegt SIEGENBEEK, dat *men de* C *noódig heeft in de woorden* CIER, CIRKEL, CYPRES (met *y*), *en dergelyke, welke meér of min het burgerregt in onze taal verkregen hebben. Doch hier over in 't vervolg naader.* En wanneér hy, volgens zyne beloſte, bl. 81, daar naader over handelt, zegt hy daar: *Alleén merken wy aan, dat het woord* CIEREN, *zoó als eenige dit nog verkeérdelyk schryven, ter voldoening aan de uytspraak en het beschaafde schryfgebruyk, met eene* S *moet geschreven worden.* Dat heét hollandsche eénpaarigheyd. Gy zult misschien zeggen, dat het eene onoplettendheyd is. Neén, het is niet anders, dan dat den hóogleéraar SIEG. spreekt en schryft, volgens zyne gezindheyd van den dag; want het zelve vinden wy, in zyn *Kort Begrip*, bl. 20: *Oók heeft men de* C *noódig in het letterteéken* CH, *en in de woorden* CIER, CIRKEL, CIPRES (met *i*), *welke meér of min het burgerregt verkregen hebben.* En, bl. 31, staat het volgende: *Alleén hebben wy de* C *noódig in het letterteéken* CH, *'t welk van de* C *niet dan door meérdere scheipheyd onderscheyden is. Oók word de* C *nog door het gebruyk behouden in eenige woorden, welke anders reéds het nederduytsch burgerregt verkregen hebben, en welke de Woordenlyst zal doen kennen; doch voor* CIEREN, *gelyk veele nog schryven, behoórt* SIEREN, *geschreven te worden.*

§. 1581. WEILAND zegt, bl. 19, van zyn *Kort Begrip*,

Begrip, dat de U, *wanneér eene* W *op de zelve volgt, geéne verdubbeling behoeft, schoón zy als verlengd voorkomt, b. v.* RUW, GERUWD, *enz.* Nogtans schryft hy, in zyne woordenboeken, zoó wy straks (noot 372) zagen, *huuwde, gehuuwd, huuwelijk, ruuw*, enz. WEILAND schryft *naardemaal*, en de *Rudimenta, uitgegeven door de Bataafsche Maatschappij*: TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN (373), *nademaal*. WEIL. zegt, in zyn *Woordenboek*, dat *afval*, mannelyk is; en, by het woord *kaf*, zegt hy *het fyne afval*. Den heér WEILANDS *Woordenboek* is wonder goed, om den liefhebber der taal de deugd van verduldigheyd te doen uytoefenen. Hy verzend van *wendelboom*, enz., tot *windelboom*, enz.; doch *windelboom*, is er niet te vinden. WEIL. zegt, in zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*, dat *de spelling* MOZAISCH *geheél af te keuren is*; en hy gebruykt die zelve in zyn *Handwoordenboek*. In zyn *Handwoordenboek* staat *spekel*, zoekt *speeksel*; en *speeksel* word vruchteloós gezocht. SIEGENBEEK is hier in oók niet te kort gebleven. *Wulp* zie *welp*, zegt hy, bl. 323; doch *welp* is in zyn *Woordenboek* niet te vinden. WEIL. schryft, in zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*, *folen, galjoten*, enz. (374), met de zacht

(373) 1 *Stukje*, bl. 94.

(374) Tusschen *droef* en *droes* zyn, bl. 597, achtergelaten *droelen*, *droeler*, *droeling*; welke woorden alle goed, nederduitsch zyn.

Digitized by Google

zacht lange o; en, in zyn *Handwoordenboek*, stelt hy *foolen*, *galjooten*, enz., met de scherp lange o: SIEGENBEEK schryft *foolen*; *galjooten*, enz. SIEG. gebruykt G, wanneér de overeénkomst der nederduytsche woorden zulks voordert; anders stelt hy *ch*: en daarom schryft hy *gehucht*, en niet *gehugt*. Den heér WEILAND daarentegen zegt, in zyn groót *Woordenboek*, *daar dit woord waarschynelyk van* HOÓG *komt*, *waar mede het hoógduytsch* HÜGEL *eenen heuvel*, *overeénstemt*, *is de spelling met eene* CH, GEHUCHT, *af te keuren*. Doch, in zyn *Handwoordenboek*, schryft hy *gehucht*. Geheél tegenstrydig gaat hy op andere plaatsen te werk. Wy hebben het woord *kattoen*, zegt hy, in zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*, uyt het fransch *coton*, italiaansch *cotone*, ontleénd. Niettegenstaande schryft hy met tweé *tt*, tegen den oorsprong, *kattoenen*, *kattoenbaal*, enz.; en, in zyn *Handwoordenboek*, gebruykt hy, gelyk de Arabieren, maar eéne *t*. Is dit niet, nu den eenen regel, dan den anderen, volgens welgevallen, doen gelden?

§. 1582. Wy zouden niet eyndigen, indien wy al de onvolmaaktheden van zyn groót *Woordenboek*, enkellyk beschouwd met betrekking tot de spelling, wilden aanhaalen.

§. 1583. Laat ons, naa deze uytweyding, tot ons onderwerp wederkeéren. Den heér SIEG. beroept zich, bl. 108, op de schryfwys en uyt-

uytspraak der engelsche taale, *als waar in de woorden* TALE, FACE, GRACE, LIFE, SHORE, *en soortgelyke, met tweé lettergreepen geschreven, doch by de uytspraak tot eéne lettergreep worden zamengetrokken.* Maar genomen nog, dat de engelsche woorden *tale, face*, enz., in eéne lettergreep uytgesproken wierden; daar uyt zoude toch niet volgen, dat men in het nederduytsch moet *muren*, enz., stellen: trouwens de Engelsche schryven in het eénvoud geén *taal, faac*, enz. Het engelsch, gelyk alle de andere taalen, houd zich bestandig aan eene overeénkomstige spelling, schryvende in het enkelvoud *tale, face*, enz., en in het meérvoud *tales, faces*, enz. (375). Dus gaat men in het engelsch, als oók in het fransch, hoógduytsch, enz., te werk, gelyk wy in het nederduytsch. De Fransche stellen *lire, dire, pire*; de Hoógduytsche *blase*, enz; gelyk wy *vader* schryven; omdat die woorden geéne gedaante hebben, waar den langen klank, in de zelfde lettergreep, gevolgd is van eenen medeklinker, als by de woorden *daaden, taalen*, in onze moederspraak werkelyk plaats heeft. Ja zelfs, daar is geéne taal ter wereld, die het stelsel van den hoógleéraar Siegenbeek volgt; zoódaanig dat hy, in plaats van zyn gevoelen door deze of geene taal te kunnen staaven, daar overal

(375) Zie ons werkje: *Langue Anglaise. Formes et Variations des Parties du Discours.*

Digitized by Google

overal zyne veroordeéling vind: en inzonderheyd kan men tegen zyn stelsel opwerpen het bestandig gebruyk der hoógduytsche spraak, onze zuster, die hier meér, dan eenige andere taal, kan inlichting geeven. De Hoógduytsche schryven altoós *aale* van *aal*; *haare*, *haarig* van *haar*; *heere* van *heer*; *kameele* van *kameel*; *loose* van *loos*; *maase* van *maas*; *meere* van *meer*; *paaren*, *paarung* van *paar*; *schaafe* van *schaaf*; *staare* van *staar*; enz.: waar men klaar ziet, dat zy, in de zelfde gevallen, gelyk wy, de afleyding behouden, en op de uytspraak geéne acht geeven.

§. 1584. De Hollanders, afwykende van de oorsprongelykheyd der woorden, hebben de taal moeyelyker gemaakt voor de vreemdelingen, die, als zy de echte beteékenis van een woord, door de opzoeking van des zelfs wortel- of zaakelyk deél meénen gevonden te hebben, er hemelbreédte van verwyderd zyn. Doch SIEGENBEEK zegt, bl. 110, *dat het gemak van vreemdelingen geéne voldoende reden is ter invoering van een gebruyk, 't welk met de* ANALOGIE *der taale stryd.* Den hoógleéraar SIEG. zoud volkomen gelyk hebben, by aldien onze vokaalverdubbeling met de *analogie* der taale streede. Maar, daar het nu middagklaar gebleken is, dat onze spelling niet, maar die van SIEG. met de overeénkomst stryd; zoó volgt daar uyt, dat men hier, de vreemdelingen te wille zynde, in den volstrektsten zin, met de regelmaat der taale overeénkomstig is.

§. 1585.

Digitized by Google

§ 1585. Den heér SIEG. wilt, bl. 150, niet, dat men *abtdy*, *abtdis*, met *t* schryve. Het dunkt hem eene misspelling te zyn, omdat *men, by weglaating dezer uytgangen, het grondwoord* ABTD, *en daar in eene onnatuurlyke vereéniging* van letters *verkrygt*. Hier is het onnatuurlyk grondwoord, 't welk uyt de weglaating der toevallige letters ontstaat, eéne allergegrondste reden, om eene schryfwys te verwerpen; en, in zyne vokaalspelling, beweirt hy het tegendeél: want, in plaats van te zeggen, gelyk op bl. 150: *By de melding van het woord* ZAAK, *moet ik omtrent de daar van afgeleyde woorden* ZAAKEN *en* ZAAKELYK *met een woord aanmerken, dat de gewoonte van sommige om daar voor* ZAKEN, ZAKELYK, *te schryven, my voorkomt eene blykbaare misspelling te zyn*, houd hy staande, dat de daar van afgeleyde woorden met eenen enkelen klinker moeten geschreven worden. Het is, als of hy zeyde: *By de melding van de woorden* ZAAK, BEEK, enz., *moet ik omtrent de daar van afgeleyde woorden* ZAAKEN, BEEKEN, ZAAKELYK, enz., *met een woord aanmerken, dat de gewoonte van sommige om daar voor* ZAAKEN, BEEKEN, enz, *te schryven, my voorkomt eene blykbaare misspelling te zyn*; omdat *men, by weglaating dezer uytgangen, het grondwoord* ZAAK *en* BEEK, *en daar in de onnatuurlykste vereéniging* van letters *verkrygt*.

§. 1586. Is den heér SIEG. zeér streng, ten opzigte

opzigte van de voorstanders onzer spelling; zoó is hy geheél toegeevende, ten aanzien van zyn nieuw stelsel van spelling, en zegt zelve, antwoordende op eene moeyelykheyd, welke men hem opwerpt, ten aanzien der vreemdelingen, dat het wangeluyd niet zeér aanstoótelyk is, wanneér zy *paad* voor *pad*, *graaf* voor *graf*, enz., uytspreeken. En alzoó is eene en de zelfde zaak, by den hoógleéraar SIEGENBEEK, nu natuurlyk, dan onnatuurlyk. Zyne taalkundige begrypen zyn geén vaste grondregels; zy zyn zoó veranderlyk, als de dagen. Wat schoóne regelmaatigheyd!

§. 1587. Wanneér de voorstanders dézer dubbele vokaalspelling zeggen, dat, *daar men eénmaal van de oude regelmaat is afgeweken, en algemeén* DAAD, ZAAK, MUUR, *enz., schryft, het duydelyker, eénvoudiger, en regelmaatiger is, om in het meérvoud de dubbele vokaal te behouden*, dringt den hoógleéraar SIEG. de noódzaakelykheyd van zyn stelsel nog verder aan, door hardhoófdig voor te houden, dat de naaste afleyding en regelmaat niet te zoeken zyn in het hedendaagsch gebruyk, gelyk hy elders gezegd heeft, maar in de schryfwyze van de dertiende eéuw! Doch den hoógleéraar SIEG. denke, dat hy niet meér gezag heeft op de afleyding en de regelmaat, dan AUGUSTUS op de letterrol. SIEG. vermag niet meér, dan eenen keyzer, die gronden, naar zyn eygen gevoelen, te vragen of te ver-

verdraayen. Van wien of van waar zoude hy die zending ontvangen hebben? « Den taalleéraar (zegt WEILAND, bl. 7) mag derhalve de taal, zoó min als den geschiedschryver de geschiedenis, naar willekeur inrigten; maar beyde moeten dat geen neemen, wat zy vinden, en daar by het afwykende en tegenstrydig in ieder vak opzoeken, het waar van het valsch afzonderen, en de gronden voor het eérste opgeeven. » In stede van den heér SIEGENBEEK, die anders wilt, als den verbreeker van een lastig juk aan te merken, zoud men hem veeleér beschouwen, als eenen eygendunkelyken verweldiger van een gezag, 't welk hem in geénen déele toebehoórt. En zoud dit oordeél in waarheyd wel zoó geheél onbillyk en onverdiend weezen? Ik geloóf, neén. (SIEG., bl. 43 en 44. T.) Het gevoelen van SIEG. is dus hier geénen regel der taalkunde; hy moet zyn stelsel door de gronden, welke aan die kunst eygen zyn, stevigen. Deze zyn niet willekeurig, en kunnen oók geén tweé tegenstrydige wyzen van bestaan hebben. *Becken* of *beken* (van *beek*), enz., is tegen het onwrikbaar grondbeginsel, dat *de afgeleyde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling moeten overeénkomen.* Hier is geén middel, men moet het een of het ander met uytsluyting aanneemen. SIEG. zal evenwel niet zeggen, dat wy tegen de afleyding zondigen, met *baeken*, enz., te schryven. Daar er nu maar éene regelmaatige wyze is om de woorden *muuren*,

muuren, *beeken*, enz., te schryven; zoó is er oók maar eéne afleyding. Schryven wy volgens de afleyding; SIEGENBEEK schryft er tegen, en zondigt dus tegen zyne eygene grondstellingen. Wy gaan, volgens de gezonde taal-en redeneer-kunde, van het bekende *beek* tot het meérvoud *beeken*; daarentegen botst den hoógleéraar zienelyk tegen de regels van eene beredeneerde taalkunde aan.

§. 1588. Doch, hoe waarschynelyk deze afleyding oók zyn mooge, levert de zelve nogtans, naar het inzien van den hoógleéraar SIEG., geén voldoenden grond op, om daar op onze schryfwyze, als de eénige echte, voor te stellen. Hy kan, naamelyk, niet bevroeden, dat het duydelyker, eénvoudiger, en regelmaatiger is het gebruyk te volgen, *het welk in onzen leeftyd algemeén in zwang gaat* (gelyk hy, bl. 48, zelve gezeyd heeft), dan *het gebruyk der oudheyd, het welk, gelyk in andere opzigten, zoó oók in het stuk der spelling van het laater aangenomen merkelyk onderscheyden is* (SIEG., bl., 59); daar ondertusschen *niemand* (zoó hy, bl. 60, zegt) *zal staande houden, dat men, met verwerping van het laatste, het eérste behoórt te volgen, of, zoó hy al deze vreemde stelling wilde verdedigen, althans geéne naavolgers vinden.* Niettegenstaande doet den heér SIEG., als de gewaande wysgeiren, welke, geén goede proeven van hun stelsel kunnende bybrengen, de zelve gaan zoeken

zoeken op de uyterste paalen van Azia en Afrika.

§. 1589. Doch ik erken geirne, den grond hier van niet te kunnen bevroeden. Immers heeft in het hedendaagsch gebruyk iets geheél anders plaats, dan in het oud nederduytsch, en kan dus het laatste niet ten rigtsnoer verstrekken van het eérste. By ons, word in het eénvoud de lettergreep door eenen medeklinker gesloten; gevolgelyk kan, volgens den aard der taale, eene enkele vokaal niet anders, dan eenen korten en gebrokenen klank geeven, maar word, ter uytdrukking van het lang en vol geluyd, de verdubbeling der klinkletter gevoorderd. Maar heeft het zelfde oók plaats in het gebruyk der oude, die *dade*, *mure*, enz., schreeven? Zeker neén. Hier stuyt de vokaal niet op eenen medeklinker, welken tot de laatste lettergreep overgaat. Zullen wy nu, tegen de doorgaande regelmaat der taale, volgens welke de afgeleyde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling moeten overeénkomen, eene enkele vokaal bezigen? Waarlyk, my dunkt, dat hier door eene ongelykvormigheyd geboren word, welker wezenlyke aanstoótelykheyd alleén door de gewoonte onopgemerkt blyft. Wilt men dus (en hier toe toónen de voorstanders der enkele vokaalspelling zelve zich ongezind) wilt men de verenkeling der vokaal niet uytstrekken tot alle lettergreepen, in welke een lang geluyd word waargenomen,

zoó

zoó voordert, myns achtens, de regelmaatigheyd, dat men oók het meérvoud der meér gemelde naamwoorden met eenen dubbelen klinker schryve. (SIEGENBEEK, bl. 108. T.)

§. 1590. Wat nu blykt, uyt al het aangevoerde, duydelyker, dan dat er hoegenaamd geéne reden is, om, met den nieuweren taalhervormer SIEG., *muren*, *zaden*, enz., te schryven, in stede van *muuren*, *zaaden*, enz.? De naaste afleyding van *muur*, *zaad*, enz., zoó als het algemeén gebruyk gewild heeft, dat deze woorden zouden geschreven worden, verbied dit, volgens alle de grondregels der oorspronge-lykheyd, ten zy men oók verkiezen mogte in het eénvoud algemeén *mure*, *zade*, enz., te schryven. Doch wie ziet de verkeérdheyd en belagchelykheyd hier van niet in? (SIEG., bl. 177. T.)

§. 1591. « Wij hebben tot hiertoe (zegt den « heér SIEG., bl. 110 en volg.) slechts van « naamwoorden gesproken; thans moeten wij oók « omtrent de vokaalspelling der werkwoorden « handelen, waarin wij echter iets korter zul- « len kunnen zijn. Hier zijn de voorstanders « der dubbele vokaalspelling het onderling niet « eens omtrent de regelen, naar welke men zich « behoort te schikken. Velen beschouwen de ge-

« gebiedende wijze als den wortel der werkwoor-
« den, en willen deze tot een rigtsnoer der vo-
« kaalspelling gesteld hebben. Volgens hen der-
« halve moet men *geeven*, *leeven*, *spreeken*,
« *vraagen*, *hoopen* enz. met eene dubbele klink-
« letter schrijven, omdat men in de gebiedende
« wijze *geef*, *leef*, *spreek*, *vraag*, *hoop* schrijft:
« doch hiertegen laten zich, mijns achtens, zeer
« vele gegronde bedenkingen inbrengen. Voor-
« eerst berust alles op eene moeijelijk bewijsbare
« onderstelling, dat, namelijk, de gebiedende
« wijze als de wortel der werkwoorden moet
« aangemerkt worden. — Wij ontkennen niet,
« dat hiervoor eene en andere schijnbare reden
« valt aan te voeren; doch het geen ter weder-
« legging daarvan wordt bijgebragt, is, in ons
« oog, althans van dat gewigt, dat de gemelde
« onderstelling niet wel als een rigtsnoer der
« spelling kan worden aangenomen (*a*). — Doch
« wij behoeven ons met de beoordeeling van het
« voor en tegen in dezen niet in te laten, daar,
« ook bij de volle zekerheid der aangenomene
« onderstelling, het bewijs, daaruit voor de dub-
« bele klinkerspelling afgeleid, ons voorkomt
« geene genoegzame kracht te hebben. Dezelfde
« redenen toch, welke wij te voren zagen, dat
« tegen het schrijven der dubbele vokaal in
« *daaden*, *zaaken*, uit hoofde van het enkel-
« voudige *daad*, *zaak*, gelden, vinden ook hier
« hare volkomene toepassing. De gebiedende

wijze

« wijze werd niet alleen oorspronkelijk *spreke*,
« *geve*, *vrage* enz. geschreven, 't welk naderhand
« tot *spreek*, *geef*, *vraag* werd zamengetrok-
« ken (*b*), maar ook kan men *spreek*, *geef*,
« *vraag* niet gelijk stellen met *spreken*, *geven*,
« *vragen*; noch het eerste ten rigtsnoer van het
« laatste maken, gelijk wij zulks te voren omtrent
« de zelfstandige naamwoorden in het breede
« hebben aangetoond, waarop wij, als hier ins-
« gelijks van volle kracht, ons, ter vermijding
« van overtollige herhalingen, beroepen.

« Doch wij zeiden in den beginne, dat de
« voorstanders der dubbele vokaalspelling omtrent
« de werkwoorden niet allen denzelfden regel
« volgen; wij zullen dus moeten zien, welk
« stelsel de overigen vasthouden, en deszelfs
« waarde dienen te toetsen. Deze dan doen de
« enkele of dubbele vokaalspelling van den onvol-
« maakt verledenen tijd afhangen, naar mate het
« werkwoord zich daarbij als gelijk- of ongelijk-
« vloeijend vertoont, zoodat zij *baaren*, *klaagen*,
« *waagen*, *leeven*, *sneeven* enz. met eene dub-
« bele vokaal schrijven, omdat het *imperfectum*
« is *baarde*, *klaagde*, *waagde*, *leefde*, *sneefde*;
« doch integendeel *dragen*, *slapen*, *eten*, *geven*,
« *lezen*, *komen* enz. met eene enkele, omdat
« deze werkwoorden in den onvolmaakt verlede-
« nen tijd *droeg*, *sliep*, *at*, *gaf*, *las*, *kwam*
« enz. hebben. Doch wie, die eenig denkbeeld
« heeft van taalregels, gevoelt niet, dat dit stelsel

« geheel

« geheel willekeurig is? Immers valt 'er geene « reden uit te denken, waarom juist de onvol- « maakt verledene tijd ten rigtsnoer der spellinge « behoort te strekken. Met hetzelfde regt al- « thans kan men den eersten of tweeden persoon « van den tegenwoordigen tijd daartoe stellen, « of andere even ongegronde regels aannemen. « Zij, die de regelmaat der tale kennen, weten « dat onze oudste werkwoorden, ongelijkvloeijend « zijn, dat is, met andere woorden, zulke, « welke in den onvolmaakt verledenen tijd van « wortelklinker veranderen; dat, van deze, « zelfstandige naamwoorden worden afgeleid, « welke wederom den oorsprong aan gelijk- « vloeijende, of zoodanige werkwoorden gegeven « hebben, die den wortelklinker in de vervoe- « ging onveranderd behouden (*c*). De onvolmaakt « verledene tijd dezer werkwoorden werd gevormd « door achtervoeging van *de* achter den eersten « persoon van den tegenwoordigen tijd; en, daar « deze, gelijk wij zagen, oudtijds op de zachte « *e* eindigde, zoo vond ook die zelfde letter « oorspronkelijk in het *imperfectum* plaats, als « ik *klage*, *klagede*, *wage*, *wagede*, *heersche*, « *heerschede*, 't welk in 't vervolg tot *klaagde*, « *waagde*, *heerschte* enz. werd zamengetrokken. « Wat grond nu is in het voorgestelde te vinden, « welke den te voren gemelden regel eenige « taalkundige waarde zou geven? Ik althans « moet verklaren, na de aandachtigste overwe- ging,

Digitized by Google

« ging, niets ter bevestiging van denzelven te « kunnen vinden, noch herinner mij, ergens iets « daartoe strekkende ontmoet te hebben: om welke « redenen ik mij geregtigd achte, om den bedoelden « regel, als louter willekeurig zijnde, te verwerpen. « Doch van waar een zoo ongegronde « regel? En hoe werd dezelve door zoo « velen aangenomen? Ik geloof, dat het « gezag van den met regt beroemden HUYDE- « COPER, hoezeer hij niet de eigenlijke voor- « steller van dien regel genoemd kan worden, « hiertoe voornamelijk aanleiding heeft gegeven. « — Deze heeft in zijne *Proeve*, I. Deel, bladz. « 156 en volgg., omtrent de gelijkvloeijende « werkwoorden, afkomstig van eengrepige zelf- « standige naamwoorden, welke eenen korten « klinker hebben, en den medeklinker in het « meervoud niet verdubbelen, dezen regel vast- « gesteld, dat die ook den medeklinker nooit, « maar den klinker altijd verdubbelen. Zoo « komt, volgens hem, van *Bad*, *baden*, het « werkwoord *Baaden*, *baadde*, *gebaad*; van « *Dag*, *dagen*, het werkwoord *Daagen*, *daagde*, « *gedaagd*, en wat van dien aard meer is. — « Doch, hoe groot een gezag wij ook den Heer « HUYDECOPER in het vak der taalkunde toeken- « nen, achten wij nogtans hetzelve niet vol- « doende, om daarop alleen eenen regel aan « te nemen, tot welks bevestiging hij geene taal- « kundige gronden heeft aangevoerd, en welke « ons

« ons, met den verdienstelijken LELYVELD, in
« zijne Aanteekening op de gemelde plaats,
« voorkomt *eene willekeurige onderscheiding* te
« behelzen, *niet gegrond op de analogie van de*
« *taal, noch ook op het gebruik der schrijvers,*
« *welken de Heer* HUYDECOPER *gezag toekent.*
« Ook is de voorgestelde regel, mijns bedunkens,
« lijnregt strijdig met het geen de genoemde taal-
« kunder elders (*d*), op voorgang van WACHTER,
« als *een onveranderlijk axioma, of zekeren grond-*
« *regel*, voordraagt, dat namelijk *de spelling*
« *der woorden afhangt van hunnen oorsprong.*
« Volgens dezen regel toch moeten werkwoorden,
« afkomstig van *substantiva*, welke slechts eene
« enkele vokaal hebben, op dezelfde wijze als
« hunne stamwoorden geschreven worden. —
« Het eenige, 't welk voor de onderscheiding van
« HUYDECOPER valt in te brengen, is, dat, op
« deze wijze, het meervoud in *dagen, smeden,*
« *schepen*, van *dag, smid, schip*, en de onbe-
« paalde wijze in de werkwoorden *daagen,*
« *smeeden, scheepen*, voor het oog kenbaar wor-
« den gemaakt. Het is ook het gewaande voor-
« deel dezer onderscheidene aanwijzing, 't welk
« door de voorstanders eener dubbele vokaal-
« spelling gemeenlijk, bij het te voren gemelde,
« *ter* aanprijzing van hun stelsel wordt in het
« midden gebragt. Doch wij meenen in het
« eerste Deel dezer Verhandeling, §. 9., over-
« tuigelijk te hebben aangetoond, dat de onder-
« scheiding

« scheiding van gelijkluidende, doch in betee-
« kenis verschillende, woorden op zich zelve
« niet ten rigtsnoer der spellinge kan worden
« aangenomen, eensdeels, omdat die onderschei-
« ding doorgaans nutteloos en overtollig is, an-
« derdeels, omdat zij slechts in weinige gevallen
« mogelijk, in verre de meeste daarentegen onuit-
« voerlijk is. Het daar gezegde zal, vertrouwen
« wij, ter wederlegging van de aangevoerde reden
« voor de dubbele vokaalspelling voldoende geacht
« worden; weshalve wij te dezer plaatse alleen
« nog aanmerken, dat de gemelde reden, met
« even veel, ja nog meerder regt, tegen de meer
« algemeene verdubbeling der lange vokaal kan
« worden ingebragt, gelijk wij in 't vervolg
« nader zien zullen. »

(a) « De reden, waarom velen, en onder dezen A. MOOREN « in zijne *Spraakkunst*, bladz. 173, en ADELUNG in zijn « *Umständliches Lehrgebäude der Deutschen Sprache*, I. Th. « s. 768., de gebiedende wijze voor den wortel van het werk- « woord houden, schijnt voornamelijk in hare kortheid gelegen. « Doch de schrandere TEN KATE, die, onzes oordeels, met « meer regt, de onbepaalde wijze als den wortel beschouwt, « heeft hiertegen zeer wel aangemerkt, dat men op denzelfden « grond den eersten persoon van den tegenwoordigen tijd der « aanduidende wijze voor den wortel zou kunnen houden, « en voorts zijn gevoelen bondiglijk gestaafd. Zie II. Deel, « bladz. 32 en 33, en vergelijk het voortreffelijk werk van « den Hoogleeraar MUNTINGHE, *Geschiedenis der Menschheid* « *naar den Bijbel*, I. Déel, bladz. 34 en 35. en de Aanmerk. « (24) achter het werk, bladz. 16 en 17. »

(b) « Van daar leest men nog in onze Bijbelvertaling, *Evang.* « van

« van *Joann.* II. Hoofdst. v. 7. » *Vullet* de watervaten » en « v. 19. » *Breket* dezen tempel. » Dezelfde sachen « bad ver- « spronkelijk ook in de onderscheidene tijden der werkwoorden « bij de aantoonende wijze plaats, zoo dat men schreef *hebbe*, « *hebbet*, *hadde*, *haddet* enz. Onze Bijbelvertaling kan hier « weder ter bevestiging dienen. Zoo leest men, bij voorbeeld, « 1 Cor. III. v. 2. » want gij en *vermochtet* (doe) noch niet; « ja gy en *vermoget* ook nu noch niet, » en v. 19. » Hij « *vattet* de wyse in hare arghlistigheyt. » Desgelijks vindt men « in het volgende Hoofdstuk, *ik oordeele*, v. 3.; *gij heerschedet*, « v. 8.; *ik achte*, v. 9.; *ik schrijve*, *vermane*, v. 14.; al « *haddet gy*, v. 15. Doch genoeg reeds ter proeve; de op- « merkzame zal op iedere bladzijde de bevestiging van ons « gezegde vinden. »

(*c*) « Zie over deze regelmaat, het eerst door ten kate opge- « spoord en in het licht gesteld, het bekende werk van dezen « uitmuntenden taalkenner, I. Deel, bladz. 545. en voord II. « Deel, bladz. 12 — 16. »

(*d*) « In zijne *Proeve*, I. Deel, bladz. 458 en 459. »

Antwoording.

§. 1592. Den hoógleéraar Siegenbeek beroept zich, nopens de oudheyd, waar op hy geheél zyn leérstuk der werkwoorden gevestigd heeft, op zyn voorgaande artikel; maar, daar wy de ongerymdheyd en belagchelykheyd van zyn stelsel, te dezen aanzien, genoegzaam aangetoónd hebben, zullen wy ons vergenoegen, met den leezer tot de wederlegging van gemelde artikel te verzenden.

§. 1593. Den heér Sieg. (bl. 115 en 116), sprekende van het taalkundig stelsel van den groóten Huydecoper, wyst den leezer naar zyne gewaande over-

Digitized by Google

overtuyging, in welke hy hem klaarlyk vermeênt bewezen te hebben, dat den regel der gelykluydende, doch in beteékenis verschillende woorden, op geén taalkundige begrypen, gesticht is: maar aangezien wy, §. 1522 — 1553, den waaren zin van dien regel en tevens de ongegrondheyd der stellingen van den hoógleéraar SIEGENBEEK, onder die betrekkingen, aangetoónd hebben (376); zullen wy ons enkellyk, gelyk SIEG., ter vermyding van overtollige herhaalingen, daar op beroepen.

§. 1594. Wy hebben, §. 1413 en volgende, middagklaar bewezen, dat den hoógleéraar SIEG., op geéne hoegenaamde wyze, zyn stelsel der enkele vokaalspelling, uyt den wortel der werkwoorden, afleyden kan; terwyl al de gedaanten aldaar ten hoógsten voor de dubbele vokaalspelling pleyten in *maaken*, *waagen*, *looten*, *duuren*, en in een oneyndig getal andere werkwoorden van dien aard.

§. 1595. Wy hoeven onze leezers hier slechts te doen herinneren, dat de regelmaat voorschryft, dat de bestanddeélen, in alle verbuygingen, vervoegingen, en veranderingen, wanneér de uytspraak de zelfde blyft, naauwkeurig behoóren bewaard

(376) BOLHUIS den gunsteling van SIEG. pryst, bl. 56, regels aan, omdat *sommige woorden, die gelykluydende zyn in klank, maar verschillen in beteékenis, hier door ook onderscheyden zullen worden.*

Digitized by Google

bewaard te worden (377), zoó wy ten duydelyksten aangetoónd hebben; en dat men, by gevolg, moet schryven wy *draagen*, wy *eeten*, enz., niet alleén, omdat den wortel is *eet*, *draag*, enz., gelyk Ten Kate leért, maar omdat de regelmaat der taal vereyscht, dat het meérvoud wy *maaken*, wy *spreeken*, met de zelfde letters geschreven worde, als het eénvoud ik *maak*, ik *spreek*. Hoe zoud de regelmaat kunnen voorderen, dat de zelfde gesprokene klanken, in verschillige schryftéekens, daar moeten afgemaald worden? Deze redeneering schynt ons meér overeénkomstig te zyn met het gezond oordeél, dan de volgende:

De

(377) Weiland stelt, §. 296 van zyne *Spraakkunst*, ons den volgenden regel voor:

« Wy moeten aanmerken, dat, daar geéne letter, welke tot het zaakelyk deél des woords, en niet tot den uytgang behoórt, mag verworpen, maar door alle tyden en wyzen heen moet behouden worden, men zich geéne verkorting van het enkelvoud der gebiedende wys van sommige werkwoorden, als *branden*, *treeden*, *zenden*, *houden*, enz., mag veroórlooven, en *bran*, *tree*, *zen*, *hou*, enz., schryven; dewyl de *d* tot het zaakelyk deél dier woorden behoórt, en *brand*, *treed*, *zend*, *houd*, enz., derhalve alleén de regelmaatige spelling is. »

Moogen wy, op grond van het voorgedraagen, oók niet zeggen, *Dat, daar geéne letter, welke tot het zaakelyk deél des woords behoórt, mag verworpen, maar door alle tyden en wyzen heen moet behouden worden, men zich geéne verkorting mag veroorlooven, en wy* TREDEN, *zy* BRADEN, *enz., schryven; dewyl de* AA *en* EE *tot het zaakelyk deél dier woorden behoóren, en* BRAADEN, TREEDEN, *enz., derhalve alleén de regelmaatige spelling is.*

Digitized by Google

De woorden moeten regelmaatig in het eén- en meér-voud met de zelfde letters geschreven worden. Het hedendaagsch gebruyk van ik *maak*, ik *spreek*, enz., schynt wel wy *maaken*, wy *spreeken*, te vereyschen: doch, daar de oude ik *make*, ik *spreke*, enz., schreeven; zal het regelmaatiger zyn zich naar de oude te schikken, en in het meérvoud van het hedendaagsch gebruyk af te zien.

Men moet de naaste regelmaat volgen, en dit is de geene van de 13e eéuw! — Zie §. 1339 — 1357, en daar zult gy vinden, hoe den hoógleéraar zich hier op het tastelykste tegenspreekt.

§. 1596. De redeneering van SIEGENBEEK, omtrent de spelling der werkwoorden *spreeken*, *breeken*, *maaken*, en dergelyke, is niet beter dan deze:

Heden moet men, volgens het algemeén gebruyk, in de aantoónende wys schryven ik *krenk*, gelyk men schryft ik *maak*: maar, daar de oude ik *kranke* (378), ik *make*, schreeven; zoó moet men natuurlyk in het meérvoud wy *kranken* en

(378) « De oude (zegt C. TUINMAN, in zyne *Oude en Nieuwe Spreekwyze*, n°. 54.) behielden sommige woorden meader by hunnen oorsprong dan wy. B. v., zy zeyden *tammen* voor *tenmen*, van *tam*; *crancken* voor *krenken*, van *krank*; *verplatten* voor *verpletten*, van *plat*; *ghedranct* voor *gedrenkt*, van *drank*; *gevastigt* voor *gevestigd*, van *vast*; en *bevasten* voor *bevestigen*: zoó *dakken* voor *daken*, *lotten* voor *loten*, *dallen* voor *dalen*. »

Digitized by Google

en zy *kranken* stellen. En, inderdaad, ik *krenk*, wy *kranken*, is niet meér onregelmaatig voor het gehoór, dan ik *maak*, wy *maken*, voor het gezigt.

§. 1597. Doch den heér SIEGENBEEK zegt (bl. 115 en 116), dat het schryven van *baaden* en *daagen* werkwoorden, in tegenstelling van *baden* en *dagen* naamwoorden, EENE WILLEKEURIGE ONDERSCHEYDING *behelst*, NIET GEGROND OP DE ANALOGIE VAN DE TAAL. *Oók is den voorgestelden regel* van den *beroemden* HUYDECOPER, zegt hy, *myns bedunkens, lynregt strydig met het geen den genoemden taalkenner elders, op voorgang van* WACHTER, *als* EEN ONVERANDERLYK AXIOMA, OF ZEKEREN GRONDREGEL, *voordraagt, dat naamelyk* DE SPELLING DER WOORDEN AFHANGT VAN HUNNEN OORSPRONG. *Volgens dezen regel tock moeten werkwoorden, afkomstig van* SUBSTANTIVA, *welke slechts eene enkele vokaal hebben, op de zelfde wyze als hunne stamwoorden geschreven worden.*

Schoón voorwaar is hier de taal van den heér SIEG.; *doch, by naader toezien, blykt de zelve van weynig kragt te zyn.*

§. 1598. Ten eérsten, moet het aan een ieder wonder voorkomen, dat den hoógleéraar SIEG. niet ziet, dat hy, zoó redeneerende, zich zelven tegenspreekt; want kunnen wy, met even zoó veel gronds, niet zeggen, dat, daar de werkwoorden *raaden*, *vraagen*, enz., afkomstig zyn van de substantiva *raad*, *vraag*, enz., zy op de zelfde wyze als in hunne stamwoorden, dit is, met

met den verdubbelden klinker, moeten geschreven worden? *Baden* en *dagen* leyd SIEGENBEEK af van *bad* en *dag*, waarom niet van *dage?* Om geén andere reden, dan dat hy er, met *bad* en *dag*, kan komen; maar hy wacht zich wel van *talen* af te leyden van *taal*. Hy zal *hoven*, *graven*, *loten*, wel afleyden van het gebruykelyk eénvoud. Hy zal geéne zeven eéuwen achteruytloópen, om der zelver oorsprongelykheyd op te zoeken; maar van *vraag*, *braaf*, enz., afleyden *vraagen*, *braaven*, enz., is, volgens hem, eene ongerymde verrigting.

§. 1599. Doch, om een besluyt van overeénkomst te trekken, moeten er, het zy in de gesprokene, het zy in de geschrevene taal, al de gelykheden van het zelfde slagt aanweezig zyn. Zoó is er tusschen de woorden *taal*, *spraak*, en *taalen*, *spraaken*, eene volkomene overeénkomst, zoó in de gesprokene, als in de geschrevene afgeleyde woorden: want, als gesprokene teékens, zyn de klinkers dubbel in den klank; en, als geschrevene, zyn zy dubbel voor het gezigt. Tusschen het eénvoud van *bad*, *dag*, *god*, *lot*, *slag*, enz., en hun meérvoud *baden*, *dagen*, *goden*, enz., is wel geéne strydigheyd tegen de afleyding voor het gezigt, maar wel voor het gehoór; omdat den korten klank van het eénvoud tot eenen langen in het meérvoud overgaat. By gevolg is er die zelfde *analogie* niet tusschen de naamwoorden *dag*, *bad*, *lot*, en de werkwoorden *daagen*, *baaden*, *looten*, welke men vind tusschen

schen de woorden *vraag*, *raad*, en hunne werkwoorden *vraagen*, *raaden*; zoo dat de gevolgtrekking van den heér SIEGENBEEK, om het werkwoord *dagen*, enz., met eene enkele *a* te schryven, aan de beste zyde mank gaat.

§. 1600 *Wanneér men* (zegt BOLHUIS, bl. 56) *een woord, naar den eenen of anderen regel, op eene verschillende wyze, zoude kunnen spellen,* MOET MEN ONDERZOEKEN, BY EEN VOORKOMENDE WOORD, WELKEN REGEL DAN DE MEÊSTE WEIRDY HEBBE: *b. v., naar den regel der uytspraak, zoud men* LANT *kunnen schryven, wilde men de uytspraak volgen; doch de verbuyging* LANDEN *is van meér belang, en voordert daarom* LAND *naar den regel der verbuyging.*

§. 1601. Dus, op de zelfde wyze redeneerende, zoud men moeten zeggen, dat men, in plaats van de werkwoorden *baden*, *dagen*, enz., gelyk SIEG., te schryven, omdat de afleyding van *bad*, *dag*, maar eenen enkelen klinker schynt te vraagen, dat men nochtans, volgens de vervoeging welke van meér belang is, de verdubbeling moet bezigen. En, inderdaad, waarom schryft den hoógleéraar SIEG. de byvoegelyke naamwoorden *boersch*, *burgersch*, *engelsch*, *duyvelsch*, enz., met *sch*; terwyl hy de zelfstandige naamwoorden *boers*, *burgers*, *engels*, *duyvels*, enz., in den *eygenaar*, met eene enkele *s* stelt? Is het niet, omdat men in dergelyke gevallen de naaste overeénkomst moet volgen, of, in andere woorden, omdat,

omdat, alhoewel er tusschen die zelfstandige en byvoegelyke naamwoorden eene zekere overeénkomst heérscht, men echter die overeénkomst moet voortrekken, welke plaats heeft tusschen de verscheydene veranderingen van de zelfde byvoegelyke naamwoorden, in welke men noódzaakelyk *ch* moet gebruyken, wanneér men met verlanging *boersche*, *burgersche*, enz., zegt. Indien men in *burgersch*, enz., om de overeénkomst met *burgersche*, meérder letters bezigt, schoón *burgers* en *burgersch* de zelfde uytspraak hebben: zoó veel te meér moet men in *daagen*, om de overeénkomst met ik *daag*, enz., de verdubbeling gebruyken; omdat er, tusschen het afgeleyd en het oorsprongelyk woord, eene geheéle verandering of verdubbeling van klank plaats heeft.

§. 1602. Wy zouden by duyzende voorbeelden kunnen geeven, waar den heér SIEGENBEEK, in dergelyke gevallen, den voorrang geeft aan de overeénkomst van het zelfde woord, boven die, welke heérscht tusschen tweé verschillige woorden. Immers, het is belagchelyk een en het zelfde woord, in zyne onderscheydene veranderingen, verschillig te schryven, omdat het eene zekere overeénkomst heeft met een ander woord. Wie is er, die zal *hoóft*, *broót*, enz., stellen, omdat men *groót*, enz., schryft? Zal hy niet veeleér *hoófd*, *broód*, schryven; opdat die woorden, in het eén- en meér-voud, op gelyke wyze zouden geschreven zyn?

§. 1603.

Digitized by Google

§. 1603. Uyt het gezegde is het gemakkelyk te bevatten, dat wy *baaden*, wy *looten*, enz., naader is met ik *baad*, ik *loot*, dan met het *bad*, het *lot*, enz.; en dat men, by gevolg, in dergelyke werkwoorden, de verdubbeling moet gebruyken. Is de naaste overeénkomst niet de geene van een woord met zich zelven? Waarom zoud men, ten koste van de naaste overeénkomst van een en het zelfde woord, eene andere buyten het woord gaan zoeken? Het is maar SIEGENBEEK, die kan staande houden, dat men mag verschillig zyn met zich zelven, om aan de oude te gelyken. Hy vind, dat de duydelykheyd vereyscht, dat het werkwoord *brandt* door eene *t* onderscheyden worde van het zelfstandig naamwoord *brand:* en hy zegt, dat het tegen de *analogie* is van *daagen*, *baaden*, enz., te schryven; en dus deze werkwoorden, ter bevoordering van de duydelykheyd, die de hoófdwet der taale is, van de zelfstandige naamwoorden *dagen*, *baden*, enz., te onderscheyden! Is dit regelmaatig zyn? Ik moet het denkbeeld van regelmaat niet wel begrypen, of SIEG. moet de woorden van beteékenis veranderd hebben. Wel SIEG.! gy hebt de spelling van *beeving* (van *beeven*), *graaven* (van *graaf*), en duyzend andere verworpen, waar de duydelykheyd, zoó wy aangewezen hebben, de zelve ten hoógsten voordert, en het gebruyk en de regelmaat der taale vereyschen. Ik ben benieuwd, om te weeten hoe de wanstaltige en vreemde schryfwys

schryfwys van hy, gy *baadt*, *bindt*, de duydelykheyd meér kan bevoordeéligen, dan de regelmaat te volgen in *baaden*, enz. Gy schryft zy *baden*. Dit geeft immers niet te kennen, of het is van *bidden* of van ik *baad*. Zy *bauden* is tegen de *analogie*! Het schryven van hy *baadt* is duydelyker dan hy *baad*! Wat schoóne regelmaat en duydelykheyd!

§. 1604. *Zy, die de regelmaat der taale kennen* (zegt SIEGENBEEK, bl. 113 en 114) *weeten, dat onze oudste werkwoorden ongelykvloeyende zyn; dat, van deze, zelfstandige naamwoorden worden afgeleyd, welke wederom den oorsprong aan gelykvloeyende, of zoódaanige werkwoorden gegeeven hebben, die den wortelklinker in de vervoeging onveranderd behouden.* Ik twyfel, en misschien niet zonder genoegzaame reden, of er veele dat weeten; maar ik meén verzekerd te zyn, dat alle, die de regelmaat der nederduytsche taale kennen, weeten, dat het beter is gelyk te zyn aan zich zelven (trouwens de eénheyd is eene schoóne zaak), dan de oorsprongelyke woorden te schryven, volgens het algemeén gebruyk van onzen leeftyd, en in de afstammelingen het oud gebruyk te wille te zyn, en, op deze wyze, noch aan het een, noch aan het ander, gelyk te blyven. Zy meénen, dat men, wanneér het oud gebruyk met het algemeén hedendaagsch in tweéstryd komt, men het laatste behoórt te volgen. En hier van komt den regel, dat de wortel-

Digitized by Google

worteldeélen der werkwoorden in de vervoegingen ongeschonden moeten bewaard blyven, en dat men moet schryven wy *waagen*, zy *zaagen*, enz., even gelyk men zegt ik *waag*, ik *zaag*, enz.

§. 1605. Nu vraagen wy aan den heér SIEGENBEEK, of hy nog met verwondering zal uytroepen: *Van waar eenen zoó ongegronden regel? En hoe word den zelven door zoó veele aangenomen? Het gezag* (zegt SIEG.) *van den met regt beroemden* HUYDECOPER, *hoe zeér hy niet den eygenlyken voorsteller van dien regel genoemd kan worden, heeft hier toe voornaamelyk aanleyding gegeeven. Doch* (zegt SIEG.), *hoe groót een gezag wy oók den heér* HUYDECOPER *in het vak der taalkunde toekennen, achten wy nogtans het zelve niet voldoende, om daar op alleén eenen regel aan te neemen, tot welks bevestiging hy geéne taalkundige gronden heeft aangevoerd.* Wilt den hoógleéraar SIEG. ons doen geloóven, dat den groóten en onsterfelyken HUYDECOPER, W. SEWEL, O. WINKELMAN, E. ZEYDELAAR, den taal-en dichtkundigen A. MOONEN, den vermaarden geschiedschryver GERARD BRANDT, den beroemden WAGENAAR, den doorluchtigen Drossaard HOOFT, en andere taalleéraaren blind waren; en dat de maatschappy TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN maar eérst heeft klaar beginnen te zien, toen den heér SIEG. zyne REGELMEETIGE *Verhandeling* in het licht gegeeven heeft?

§. 1606. Wy verwonderen ons niet, dat den hoóg-

Digitized by Google

hoógleeraar SIEGENBEEK niets ter bevestiging van het taalkundig stelsel der Vlaamingen kan vinden, en dat hy zich niet herinnert ergens iets daar toe strekkende ontmoet te hebben: want hy ontwykt het licht, en dwaalt in de duysternissen der dertiende eéuw; en dan is den man verwonderd niet te vinden het geen hy tracht te ontwyken! Maar daar over zyn wy verwonderd, dat men ons zoude willen doen geloóven, dat de grenzen van het vernuft van SIEG. en WEILAND de paalen van het verstand van al de Belgen moeten zyn.

§. 1607. Onze leezers zullen, zoó wy ons vastelyk laaten voorstaan, met SIEG. niet vraagen naar den oorsprong van den boven gemelden regel over de vokaalspelling, noch verwonderd zyn, hoe den zelven door zoó veele achtbaare schryvers aangenomen en achtervolgd is geworden: maar niet ligt zullen de beredende taalkenners begrypen, hoe sommige, als WEILAND (379), zich voor overtuygd kunnen houden, dat de redenen, welke wy, tegen het stelsel van SIEG., opgegeeven hebben, en welke door taaloefenaaren voorgesteld en door achtbaare schryvers gevolgd zyn, grondig kunnen wederlegd worden; terwyl eenen WILLEMS (380), hoe toegeevende hy

(379) §. 22.

(380) Uytgeever van eene *Verhandeling over de Nederduytsche*

Digitized by Google

hy anders, ten opzigte der Hollanders, oók weezen mooge (381), wel gemerkt heeft, dat Siegenbeeks stelsel over de vokaalspelling op zeér zwakke gronden staat. Hy heeft (bl. 290) geraadig geoordeéld, niet alleén *andere* of *nieuwe gronden voor het bataafsch gebruyk* in het algemeén *aan te voeren*, maar *inzonderheyd, ten voordeéle der enkele vokaalspelling, nog eene sterkere beweegreden te doen gelden, dan by* Sieg. *gevonden word*; waar op hy trots, als den paauw van Juno, staat te pronken, en meént de goudmaakery gevonden te hebben. Deze bewysredenen zullen wy aan onze leezers oók mededeélen, opdat wy niets te wenschen overlaaten, in een punt waar de Hollanders en der zelver naavolgers alle hunne redeneerkunde uytgeput hebben. Maar, aleér wy tot het stelsel van den heér Willems overgaan, vinden wy geraadzaam de gevoelens op te geeven, welke hy koestert, ten aanzien der hollandsche taalleéraaren, die hunne schryfwys op de gryze oudheyd der nederduytsche taal gevestigd hebben. §. 1608.

sche taal-en Letterkunde, Opsigtelyk de Zuydelyke Provintien der Nederlanden. Dit werk, in den tyd van vier jaaren, by gedeélten uytgegeeven, bevat twee deélen. Wanneér wy van het zelve gewaagen, zonder vermelding van deél of numero, moet zulks verstaan] worden van n° 5 en 6 (*Slot*), *Tweede Deel.*

(381) Nogtans verkoos hy, tegen het gezag der Hollanders, *koninglyk*, *aanwenglyk*, *verganglyk*, enz., te schryven. Zie bl. 374 en 380.

Digitized by Google

§. 1608. « Er is veel (zegt WILLEMS, bl. 368) over de oude geschreven. Maar in dat geen, wat er over geschreven is, heeft men in het byzonder onze oude nederduytsche taal, al zeér dikwyls, miskend en geweld aangedaan. Elk heeft er bewyzen trachten in te vinden, tot staaving van zyne byzondere taalbegrypen. En daar onze voorvaders ook soms den bal wel eéns missloegen, of liever, daar hunne schriften onder de hand der afschryvers veel geleden hebben; zoó viel het niet zeér moeyelyk om er iets in aan te treffen, dat ten voorgestelden eynde dienen kon. Men heeft zich dan oók bynaa altyd vergenoegd, met er *voorbeelden* uyt aan te haalen, in plaats van tot de waare en algemeén geldende grondbeginsels, die er in opgesloten liggen, door te dringen, gelyk het BILDERDYK doet. Van daar, veele verwarringen in de taal. »

§. 1609. Den leezer zal in het vervolg gemakkelyk zien, of den heér WILLEMS beter dan de Hollanders gedaan hebbe, en, by hoe verre, hy van verwarringen vry te spreeken zy. Maar dat den leezer eérst zie, hoe dien heér zyn stelseltje gemaakt heeft, en het ons ter naavolging voorschryft; want hy acht zich bevoegd, om de Nederlanders al zulke taalwetten voor te schryven, als hem door het hoófd zyn gewaayd. Aan wetgeevers immers en planmaakers van alle slag, zoó wel in het letter- als in het staat-kundig, ontbreekt het niet, in onzen leeftyd. Veel, dat

dat oud is, word omgehaald en herschapen, en elk voelt zich, als het ware, geroepen, om den raadgeever der vorsten of den reyvoerder van die hem omringen te zyn. Zelden laat men het voorleden in het tegenwoordig voordwerken, en leént men gehoór aan de ondervinding, die nogtans de moeder der wysheyd is. Zoó gaat het in de *philosophie* des levens, zoó in het regelen der taal. *Anarchie* is een zoó erg kwaad, zoó wel in de spelling, als in de regeering.

§. 1610. Ziet hier nu de bewyzen, welke den heér Willems gevonden heeft, ter staaving van zyne byzondere taalbegrypen:

De doffe e (zegt hy, bl. 363 en volgende) *als enclytische letter beschouwd, dat is, als letter, die de vokaalen en syllaaben, waar op zy volgt, doet klem verkrygen, speelt in onze taal eene magtige rol, welke door nog geénen schryver naar behoóren opgemerkt is. De tweéde* e *in* leven, nemen, breken, maken, *gelyk oók de zelfde letter in* loven, muren, *enz., staat daar niet eygenlyk om als* é *te worden uytgesproken, maar om den klemtoón op de eérste lettergreep te doen vallen, of, met andere woorden, om de voorgaande vokaal te verlengen. Deze voorgaande vokaal echter, ontvangt maar eérst dan den langen klank, wanneér zy onmiddellyk voor de consonant geplaatst is, waar de* e *op volgt. In* bakken *krygt de eérste syllaabe den klemtoón wel door de* e; *maar moet de* a *niet lang worden uyt-*

ge-

Digitized by Google

gesproken, dewyl er tusschen haar en de R, MEER DAN ÉÉNE CONSONANT *gevonden word, naamelyk de dubbele* K.

§. 1611. Waarom de werkwoorden op *en* eyndigen, en, by gevolg, waarom de *e* in de eyndlettergreep van *neemen, breeken, looven*, enz., staat, kan men by BILDERDIJK goede redenen vinden aangehaald (welken schryver over dit onderwerp, gelyk over veele andere, behoórt naageleezen en bestudeerd te worden). Dien doorkundigen taalleéraar zegt, in zyne *Verhandeling over de Geslachten der Naamwoorden*, bl. 34, « dat alle verbum het *verbum substantivum* (dat is 't werkwoord, het BESTAAN uytdrukkende) insluyt, en in sommige taalen kennelyk inhoud; terwyl het in andere taalen niet uytgedrukt, maar er toch, op verschillende wyzen, in verwikkeld is. Van daar oók, dat ons werkwoord altyd tweéledig, en dus nooyt minder dan tweésylbig is (*loópen* by voorbeeld). Het bestaat naamelyk uyt tweé deélen, een *subject* en een *prædicaat:* het subject is het BESTAAN, en word in de sluytsylbe EN gevonden; het prædicaat, een waar adjectief, schoón het in de eéns gevormde taal nooyt meér als een adjectief gebruykt word, maar voor substantief geld. Wy noemen 't den wortel van het verbum. »

§. 1612. *Oók de* I (zegt WILLEMS) *doet* (OMDAT ZY ALTYD KORT IS,) *in* MATIG, STATIG, BEVIG, *enz., de cérst voorkomende vokaal aanhouden;*

en

Digitized by Google

en daarom schreeven de oude ze soms oók, ter verlenging der vokaalen, in HAIR, DAIR, VOIRWAIR, *enz. Doch dit laatste heeft niet lang stand gehouden, omdat de* I, *minder dof dan de doffe* E, *haaren klank ligtelyk met eenen anderen klinker versmelt, en dus eenen tweeklank vormt.* (EI, UI, *enz.*)

§. 1613. En, als gy hem nu deze *præmissen* toestaat, en wie zal hem toch zulke schoóne stelregels durven betwisten; dan maakt hy het volgende besluyt:

Den waaren regel der enkele vokaalspelling en van de verlenging der klinkers, in het schryven van meérsylbige woorden, is dan dezen: WAAR GY ÉÉNE E OF I ONTMOET, VOLGENDE OP EENE CONSONANT, WELKE ONMIDDELLYK DOOR EENE ANDERE VOKAAL WORD VOORAFGEGAAN, IS DEZE VOKAAL NOÓDWENDIG LANG, EN MOET ENKEL GESCHREVEN WORDEN; *of, met andere woorden:* WAAR EENE CONSONANT TUSSCHEN TWEÉ VOKAALEN STAAT, WELKER LAATSTE EENE E OF I IS, WORD DE ÉÉRSTE VOKAAL LANG.

§. 1614. Den heér WILLEMS is zoó duchtig gewapend met al de *syllogismen* en *enthymemas* eener strenge *logica*, dat er niemand aan zyne bewyskunde wederstaan kan. Zyn stelsel is, zoó hy zelve meént (en dit is immers veel), gevestigd op de algemeén geldende grondbeginsels der spelkunde. Jammer is het, dat de stellingen van den heér WILLEMS onder de spelgronden by

Digitized by Google

by SIEGENBEEK, WEILAND, of andere taalleéraaren, niet te vinden zyn! Doch ware dit zoó; dan zoude hy zich niet moogen roemen den eérsten die doorslaande bewyzen opgegeeven te hebben, en dus geén *brevet d'invention* kunnen erlangen.

§. 1615. Alle tegenwerpingen, hoe moeyelyk zy oók moogen weezen, worden by hem gemakkelyk opgelost. Zie hier een nieuw staaltje van des mans bondige redeneerwyze. De Belgen werpen hem (bl. 366) tegen, dat men de afleyding, en dus het eénvoud in het meérvoud moet bewaaren; en daar men in het eénvoud schryft den *muur*, de *daad*, het *zaad*, enz., willen zy, dat men in het meérvoud oók schryve de *muuren*, de *daaden*, de *zaaden*, enz. O eénvoudige! *Men wilt het eénvoud in het meérvoud bewaaren. Wel nu! het waar enkelvoud is* (volgens WILLEMS) MURE, ZADE, DADE; *immers, altyd in het enkelvoud te moeten schryven* MUUR, ZAAD, DAAD, enz., *zoud de taal hard, stroef, en baarbaarsch maaken.*

§. 1616. Kan men meér doorslaande bewyzen vereyschen? Het is waar, dat men, op de zelfde wyze, zoud kunnen staande houden, dat *het waar enkelvoud van* WAGEN (viæ), DAGEN (dies), enz., *is* WAAG, DAAG, enz.; *immers, altyd in het enkelvoud te moeten schryven* WAG, DAG, enz., *zonder zich immer het schryven van te* WAAG *brengen, zyns* WAAGS *gaan, des anderen*

DAAGS,

Digitized by Google

DAAGS, *van* DAAG, DAAGS *daar naa*, DAAGS *te vooren*, enz., *te moogen veroorlooven, dit zal toch niemand begeiren, en zoud de taal hard, stroef, en barbaarsch maaken*, ja met de echte uytspraak en schryfwys teénemaal strydig weezen, niet alléén van de welspreekende Vlaamingen, maar zelfs van al de beschaafde Hollanders.

§. 1617. Dit een en ander zoud men tegen het stelsel van den heér WILLEMS kunnen inbrengen; maar hy weet aan zyne gezegden zoódaanig eene kragt by te zetten, dat zy de volle overtuyging wegdraagen. *De door ons voorgeslaagene regelmaat* (zegt hy) *is oók eénvoudiger dan eenige andere; dewyl men aan de opgegeevene voorbeelden geéne enkele letter behoeft te veranderen, het geen zoó niet kan geschieden, indien men* IK GEEF, IK DEEF, *tot grondslag neemt, welke laatste in het meérvoud eene* v *aannneemen.*

Zyne hardgelóóvige tegenstreevers zouden hier op kunnen antwoorden, dat het regelmaatiger is van *taal, beek, buur*, enz., te vormen *taalen, beeken*, enz., dan *talen, beken*, enz.; dewyl men aan de opgegeevene voorbeelden geéne enkele letter van het eénvoud in het meérvoud behoeft te veranderen, het geen zoó niet kan geschieden, indien men *talen, beken*, enz., schryft. Den heér WILLEMS gevoelt (bl. 367), dat zyn stelsel aan zwaarigheden onderworpen is; maar *elk stelsel*,

Digitized by Google

stelsel, zegt hy, *heeft de zyne.* En daar mede zyn de zwaarigheden, welke zyn stelsel der *enclytische* E medebrengt, uyt den weg geruymd.

§. 1618. Dit is de eénige rol niet, die zyne *enclytische* E speelt; want *oók in andere opzigten*, zegt hy, bl. 374, *bezit de klemgeevende* E *haare onmiskenbaare eygenschappen, die wy niet verzwygen moogen..... In* MYN MOEDER *doe ik het woord* MYN *kort hoóren; door* MYNE MOEDER *houde ik de aandacht bepaaldelyker gevestigd op de betrekking van* MY *tot* MOEDER, *en breng er dus het accent op.* Bl. 375, zegt hy, *dat de Belgen eene groóte schoónheyd van hunne taal verwaarloózen, door bestandig* EENEN GROÓTEN MAN, *enz., te willen schryven.* Eénvoudige knibbelaaren, die niet willen, dat den naadruk van het woord *myn* door eene onderscheydene spelling, maar in het spreeken door eene klemgeevende stem, en in het schryven door verschillende soorten van druk-of schryf-letters aangeduyd worde, zullen misschien daar tegen inbrengen, dat men, op de zelfde wyze, kan staande houden, dat er een verschil van naadruk is tusschen *duyf*, *vader*, *moeder*, *zuster*, *broeder*, en tusschen *duyve*, *vadere*, *moedere*, *zustere*, *broedere*; en dat, indien de Vlaamingen eene groóte schoónheyd verwaarloózen, door het schryven van *eenen groóten man*, de Hollanders tegen de zelfde regels van schoónheyd zondigen, door bestandig

eene

Digitized by Google

eene groote vrouw, enz., te schryven (382); en dat het, by gevolg, te bejammeren is, dat het algemeén gebruyk niet beter die regels van schoónheyd onderhoud. Oók spaart hy de Hollanders onder andere opzigten niet, naamelyk, bl. 370, omdat zy de lange klinkers door verdubbeling aanwyzen. *In geénè van al de my bekende taalen*, zegt hy, *word de vokaal door zich zelve verlengd. Men werpe my*, zegt hy, bl. 370, noot (2), *geén* AAL, BAAR, WAARE, *enz., der Duytsche of* AÂGE, BAÂLLER, *enz., der oude Fransche tegen. Deze verdubbelde* AA *zyn, by Fransche noch Duytsche, oóyt als gewoone verlengingen der* A *erkend, maar wel als teékens van een* BYZONDER ACCENT.

§. 1619. SIEGENBEEK, WEILAND, en de hoógduytsche taalleéraaren slaan dan den bal deirlyk mis, wanneér zy zeggen, dat den langen klank der *a* door verdubbeling in *baar* uytgedrukt word. Volgens WILLEMS, is dit geéne verlenging der *a*, maar *een teéken van een* BYZONDER ACCENT! Ik zoud het gezegde van WILLEMS als eene waare *logomachie* aanzien, ware het niet, dat

(382) « In 't voorbygaan (zegt BILDERDIJK, in zyne *Geslachten der Naamwoorden*, bl. 214) merk ik aan, dat zy (naar den aard der taal) ongelyk hebben, die DEN in den nominativus altyd verwerpen. Onze bybelvertaalers zeggen (en te regt) EENEN *Theodotus stond op*, UWEN *wille geschiede*, DEN *heere is groot*, HAREN *worm en sal niet sterven*; en dus op honderd plaatsen. »

Digitized by Google

dat hy zelve zegt, dat *het herhaalen van het teeken het herhaalen van den klank medebrengt*, en dat *de oude, by het schryven van* AA, EE, II, OO, UU, TWEEMAAL *de vokaal hebben willen doen hooren. Toets ik vervolgens* (zegt hy, bl. 371) *deze myne meening aan de zuyvere hedendaagsche brabandsche uytspraak, in haare dialektische wyziging, dan word my zulks ten vollen bevestigd; zoo dat er my geenen den minsten twyfel meer van overig blyft. Want, wy Brabanders brengen de woorden* BEEL, TWEE, MEE, ZEE, GELOOF, MUYS, *nog heden ten dage, uyt, bynaa als of er stonde,* BIE-EL, EWIE-IE, MEI-IE, GELO-HOF, MEU-HIS, *enz.* Wie zal zich aan zulke doordringende bewyzen niet overgeeven? *Neemt men nu het hier boven door ons voorgedraagen stelsel aan*, zegt hy (en wie zoud het niet aanneemen?), *dan lossen zich alle zwaarigheden op*, en alles word eyndelyk regelmaatig!

§. 1620. Doch hy is daar mede nog niet tevreden; hy zoud geirn in het nederduytsch, tegen het gezag der Hollanders, eene andere verandering brengen. *In de tweede plaats*, zegt hy, bl. 380, *zouden wy de gelykluydende, doch in beteekenis verschillende woorden*, zoo WEYNIG MOOGELYK., *door de spelling willen doen onderscheyden. Immers, de geschreevene taal is slechts het afdruksel der zuyver gesprokene, en moet ook niet meer zyn.*

§. 1621. Dus zyn, volgens den heer WILLEMS, al

Digitized by Google

al de taalleéraaren van den waaren weg der spelkunde afgeweken, die meénen, dat de geschrevene taal duydelyker dan de gesprokene weezen moet; welken grondregel de Hollanders, ten alden tyde, in hun schryven óók in acht genomen hebben. *Door c in het een woord* (zegt WILLEMS), CH, *in het ander, te gebruyken, door de* B *in* P, D *in* T, *te verwisselen, of, met andere woorden, door aan verschillige letters den zelfden klank toe te kennen, heeft men reeds groóte verwarringen doen ontstaan, en zoud men er nog groótere doen geboren worden.* SIEGENBEEK en WEILAND meénen, dat door C en D in het een woord, CH en T in het ander, te gebruyken, de verwarringen voorgekomen worden; en WILLEMS zegt, dat daar door groóte verwarringen ontstaan zyn, en voorspelt ons, dat er nog groótere zullen geboren worden. Wien gaat gy geloóven, of SIEG. en WEIL., die, volgens al de taalleéraaren van het nederduytsch en van alle andere spraaken, dergelyke regels onderhouden, of den heér WILLEMS, die ons den eérsten, en hier op roemt hy zich met reden, die ons den eérsten leért, dat onderscheyding en verwarring gelyke denkbeelden zyn. Tot staaving van zyn stelsel, brengt den heér WILLEMS by, dat *het schrift wel deegelyk dient om óók overluyd geleezen te kunnen worden;* en geeft de inwoners van het koningryk den volgenden raad: *Men vermyde zorgvuldiglyk het dubbelzinnig*

gebruyk

gebruyk der gelykluydende woorden, en zoó zal onzen stelregel nog bovendien het voordeél bezitten van tot eenen goeden schryfstyl op te leyden; ja, tot eenen styl goed voor duysternissen, en, by gevolg, voordeélig voor twisten en persoonen, die er hunnen honig uyt zuygen (om my van een vlaamsch spreekwoord te bedienen): maar de Belgen zyn voor de klaarheyd, en meénen, dat het noódzaakelyk is, voornaamelyk in wetten en staatszaaken, de gedachten zoó duydelyk uyt te drukken, dat zy niet anders kunnen begrepen, dan men wilt, dat zy verstaan worden. Een woord, dat tweé verschillige beteékenissen heeft, kan ligt moeyelykheyd baaren. Wat heeft de verwarring van het woord *allecn* voor *alleénelyk*, in de wetten der pers, aan den drukker dezer *Spraakkunst*, in 1817, niet gekost? Het kan anders niet zyn, of het stelsel van den heér WILLEMS, zoó het uytgevoerd wierde, zoude meér dergelyke onaangenaamheden ten gevolge hebben.

§. 1622. Moet men nu al dan niet verwonderd zyn, dat WILLEMS zich verzet tegen de ligtst moogelyke verstaanbaarheyd, die by SIEGENBEEK als den grondsteén der spelling ligt, en het de Vlaamingen kwaalyk neemt, dat zy bezorgd zyn, om de verschillige klanken en beduydenissen der woorden, wanneér de regelmaat en de afleyding het gebieden, te bewaaren?

§. 1623. De oude waren, volgens WILLEMS, zoó bekommerd niet (oók hadden zy de onder-

vinding

Digitized by Google

vinding niet, die wy althans hebben). *Ons inzigt*, zegt hy, bl. 374, *strekt slechts daar heenen, om den leezer een denkbeeld van de klankvorming by de oude en eene vaste regelmaat te geeven.* Hy is zoó verzot op de oudheyd, dat hy de taal eene andere gedaante zoude willen geeven, en de taalregels naar de schryfwys en uytspraak der oude ingerigt hebben; en, om zyn stelsel door de oudheyd te wettigen, vind hy in haar, als eenen DON QUICHOTTE, al het geen zyne inbeelding verzint. Hy wilt, *ter bewaaring van het eygendommelyk der oude taal, de van ouds voor slotletters gediend hebbende* CH *het liefst geschreven zien in* MACHT, BOCHT, GEZICHT, PLICHT, enz.: doch hy schryft *moogt*, *pleegt*, enz.; en dat al, omdat zulks beter met de oude *analogie* overeénkomt. De gelykvormigheyd, in het algemeén gebruyk van onzen tyd, zoud, ter eére van de oudheyd, uyt onze hedendaagsche schriften moeten verbannen worden!

§. 1624. Schoón, voorwaar, is het stelsel van den heér WILLEMS! Jammer is het, dat men het, tot nog toe, niet algemeén aangenomen heeft! Wy zouden alzoó allengskens tot de beschaafdheyd van de 11^de^ eéuwe kunnen terug keéren.

§. 1625. Wat er oók van zy, het stelsel van WILLEMS, dien wy eérst bidden om verschoóning over ons *dilemma*, is waar of niet waar: is het waar, dan lyd de hollandsche spelling de groótste kreuk,

en

en men moet tot de vlaamsche wederkeeren; is het stelsel van WILLEMS niet waar, dan zyn onze gezegden zoó besluytende, dat geheél het hollandsch stelsel in duygen valt. SIEGENBEEK, op wien wy hier byzonderlyk doelen, kieze één van beyde.

§. 1626. Ten slote, erkennen wy, dat het werk van den heér WILLEMS, onder andere betrekkingen, uytmuntende stukken in zich bevat, waar van wy later een nuttig gebruyk maaken zullen.

§. 1627. Wy meénen in het voorgestelde, van den eenen kant, alles te hebben bygebragt, wat ter verdediging der enkele vokaalspelling word aangevoerd; terwyl wy, van de andere zyde, op verre naa, het tiende der redenen niet aangeroerd hebben, welke, ter staaving van het gewoon vlaamsch schryfgebruyk, kunnen opgegeeven worden: maar, het geen wy er van gezeyd hebben, is meér dan genoegzaam voor die de waarheyd beminnen, en honderdmaal meér zoude niet bekwaam zyn, om de haaters van het licht te overtuygen.

§. 1628. Een besluyt, uyt het voorgedraagen op te maaken, valt, dunkt my, vry duydelyk in het oóg, als hier in gelegen, dat de enkele vokaalspelling, zoó als zy door SIEG. en andere word voorgestaan, niet alleén op zeér zwakke en wankelbaare grondslagen rust, maar zelfs stry-

dig

dig is met al de aangenomene taalgronden der Hollanders zelve, en gevolgelyk geéne aanpryzing noch naavolging verdient. (SIEGENBEEK, bl. 117. T.)

§. 1629. Den hoógleéraar SIEG. moet de regelmaat, de ligtst moogelyke verstaanbaarheyd, en zyn onwrikbaar grondbeginsel der afgeleyde woorden, uyt zyne Verhandeling verbannen; of hy moet aan zyn werk eenen geheél anderen vorm geeven.

§. 1630. Ten zy de Hollanders toereykender redenen voor hun taalkundig stelsel aanvoeren, en betoónen, dat het hun boven het vlaamsch, het geen wy verdedigd hebben, de voorkeur verdiene, zyn wy verpligt het laatst genoemde te volgen. En onze waare Belgen zullen zich, door de moóye redenen van den heér SIEG., welke niets dan eene schoóne taal zyn, doch by naader toezien noch hoófd noch steirt hebben, niet laaten misleyden; maar zy zullen het schryfgebruyk, 't welk, over eenige jaaren, oók dat geen der Hollanders was, niet verwisselen tegen een taalgebruyk, 't welk zyn aanwezen aan eene willekeurige gemakkelykheyd verschuldigd is.

§. 1631. Dit zy genoeg over een onderwerp, by het welk wy zoó lang zyn blyven stil staan, omdat SIEG. het zelve als *een der moeyelykste en belangrykste* van zyn werk beschouwt; en omdat het groót in zyne gevolgen is. Laat ons hier nog een ander geschilpunt, 't welk aan veele Hollanders en Vlaamingen van geén minder belang

lang voorkomt, in aanschouw neemen, naamelyk, of de gezonde taalkunde vereyscht, dat men met de eérste schryve *ij*, *ei*, *ui*, *aai*, *oei*, enz., of met de laatste stelle *y*, *ey*, *uy*, *aay*, *oey*, enz., in de woorden *gy*, *ley*, *kruyd*, *kraay*, *bloey*, en duyzende andere van dergelyken aard.

§. 1632. Tot beslissing van dit geschilpunt, in de nederduytsche taal, zullen wy eérst moeten zien, wat men ten voordeéle van het hollandsch *systema* aangevoerd vind, in het beredeneerd stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK

Over de Klinkletters IJ *en* Y,

't welk, in zyne *Verhandeling*, van bl. 64 tot bl. 81, en bl. 26 en volg. van zyn K., te vinden is.

§. 1533. « In de dertiende eéuw (zegt den hoógleéraar SIEG., bl. 27 van zyn K.), gebruykte men doorgaans de *i* in lettergreepen, welke geéne verdubbeling der vokaal vereyschen, schryvende *hi*, *zi*, *vri*, *bliven*, *mine*, enz. Doch in lettergreepen, welke, op eenen medeklinker stuytende, die verdubbeling voorderen, gebruykte men de dubbele *i*, en schreef dus *blíif*, *miin*, *wiin*, enz. De tweéde *i* echter wierd reéds vroeg, of om de verwarring met *u* voor te komen, of oók sieraadshalve, vry algemeén met eenen langen steirt geschreven, waar door men *blijf*, *mijn*, *wijn* verkreeg. Uyt dit voorgestelde blykt, dat de Vriezen, Zeéuwen, Geldersche, en Overrysselsche, die in *blijven*, *schrijven*, *mijn*, *zijn*, by

by de uytspraak, den klank der enkele en dubbele *i* doen hoóren, de echte en oorsprongelyke uytspraak dezer woorden behouden hebben. De hollandsche is algemeén verbasterd, als welke in de gemelde woorden een geluyd, eenigzins zweémende naar den tweéklank *ei*, doet hoóren; doch, daar deze uytspraak, door het groót aanzien van Holland en des zelfs meérderheyd, als den voornaamen zetel der weetenschappen, sedert den tyd der spaansche beroeringen, de algemeéne en heérschende geworden is, zoud het eene ydele pooging zyn, de gemelde verbastering, door het invoeren der oudste en echte schryfwyze, met eene enkele en dubbele *i*, te keér te willen gaan.»

§. 1634. Den heér SIEGENBEEK tracht te bewyzen, dat *de* Y *een klankteéken is, 't welk uyt het fransch alphabet in het ons overgenomen is*, en zegt, dat *de klinkletter* Y *oorsprongelyk tot ons alphabet niet behoórt*; en besluyt *derhalve* (bl. 79, G.), *dat men het klankteéken* Y *alleén gebruyken moet in woorden, welke, door middel der latynsche, uyt de grieksche taal genomen zyn, en waar in het zelve den waaren klank van* U *heeft, als* CYRUS, *Cyprus, Assyrië, en meér dergelyke vreemde benaamingen; doch in echt nederduytsche woorden, met geheéle verwerping der aan onze taal niet eygene* Y, *alleén het nederduytsch klankteéken* IJ *behoórt te bezigen.*

§. 1635. Uyt de verhandeling van SIEG. over

Digitized by Google

ij en *y*, ziet men, dat de oudste schryvers niet alleén verschillen met de thans algemeén aangenomene en erkende uytspraak, omtrent de woorden *wyze*, *lyven*, enz.; maar oók niet overeénstemmen met laatere schryvers van een algemeén erkend gezag, welke den klank, dien men in die woorden hoórt, door *y* en niet door *ij* willen afgemaald hebben.

§. 1636. Wy zullen ons hier niet bezig houden met de optelling der mannen van een algemeén erkend gezag, in het vak der taalkunde, welke het gebruyk der *y*, tegenstrydig met de schryfwyze van SIEGENBEEK, om daar voor *ij* en *i* te stellen, gevolgd en aangeprezen hebben. Zulks zoud ons te lang ophouden (trouwens de lyst dier werken is zoó groót, dat het ons verveelen zou de zelve te moeten uytschryven): oók achten wy dit niet noódig, omdat den heér SIEG. zyn stelsel uyt het gezag der schryvers niet schynt te willen afleyden; misschien voorziet hy langs dien weg zyn doelwit niet te kunnen bereyken.

§. 1637. Daar den heér SIEG. geheél zyn beredeneerd stelsel, nopens de klinkers *y* en *ij*, op de vreemde herkomst der *y* en het gebruyk der oude gevestigd heeft; zal het enkellyk noódig zyn te onderzoeken, van welke weirde die gronden in de nederduytsche taal moeten geacht worden, of de zelve al dan niet ten grondslage eener beredeneerde spelling kunnen verstrekken.

§. 1638. Indien den vreemden oorsprong van een

Digitized by Google

een woord of eene letter genoegzaam ware om de zelve uyt onze taal te verbannen; wat zoud er van de nederduytsche, wat van het meéste deél der andere spraaken, en inzonderheyd van de engelsche, die maar eene schuymtaal is, geworden? De eene hebben toch van de andere woorden en letters overgenomen; anders zouden zy alle omtrent dit punt moeten verschillig weezen, of men zoude moeten staande houden, dat de taalvormers overeéngekomen zyn, in het verzinnen der zelfde teékens. Het een is, door de ondervinding, ten klaarsten tegengesproken; en het ander zal van alle voor onmoogelyk gehouden worden.

§. 1639. Wie zal nu durven staande houden, dat men geén regt heeft eenige letters en woorden te bezigen, zoó als men het noódzaakelyk of nuttig bevinden zal, en de zelve als nederduytsche teékens te beschouwen; omdat zy in deze of geene der vreemde taalen gebruykt zyn geworden? Van waar komt ons *a*, *b*, *c*, enz.? Waarom niet zoó wel *comt* als *komt*? Omdat het gebruyk, dat den dwingland der leevende taalen is, de *c* verworpen heeft in *komt*, *komen*, enz., en die letter enkellyk behouden heeft in *ch*, voor welke men de grieksche χ of een ander eénvoudig teéken zoud kunnen gebruyken; en dan zoud men in dit geval zeggen, dat de *c*, gelyk nu de *q*, geén nederduytsche letter is.

Usus,
Quem penes arbitrium est, et jus et norma loquendi.

§. 1640.

Digitized by Google

§. 1640. De taal bestaat, als wy (§. 301—320) gezien hebben, uyt zoó veele teékens, als een volk aangenomen heeft, om zyne gedachten of denkbeelden uyt te drukken en aan andere mede te deélen. « Het doet er weynig toe, of de letter *y*, al dan niet, van eene vreemde taal in de onze zy overgebragt, daar zy er ten minsten vyf honderd jaaren in is geweest, en voordeéliglyk kon worden aangewend; zoó behoórde men ze niet te verstoóten, zoó min als men dit niet gedaan heeft ten opzigte der *k*, *p*, en *t*, die oorspronkelyk onzer taale oók niet eygen zyn (383). »

§. 1641. De waare natuur en eygenlyke benaaming der letter *y* zyn niet gelegen in haare herkomst, maar in haaren algemeén erkenden klank, als gesproken teéken, en in haare aangenomene afbeelding, als geschrevene boekstaf; zy mooge zulk of zulk eenen oorsprong hebben, dit kan niets tot de wezenheyd dier letter afdoen. Indien het aan de Fransche, van wie wy, volgens SIEGENBEEK, de *y* overgenomen hebben, het eéns beviele de ontleénde letters, zoó als SIEG. met het nederduytsch wilt gedaan hebben, weder te geeven; en dan, op grond der siegenbeeksche regtveirdigheyd (trouwens als men verpligt is tot de schadevergoeding van een kleyn, zoó veel te meér is men het tot de wedergeeving van

(383) BILDERDYK, T. A. P. Bl. 156. Zie WILLEMS, bl. 361.

Digitized by Google

van een groót), oók de ontleénde woorden te rug gaven; wat zoud er van het fransch geworden? Men zoud wederkeéren tot de ellendigheyd der 11e eéuw, en BOSSUET en FÉNÉLON zouden zoó naakt staan, als den mensch van PLATO. Maar onze naabuuren gaan voorzigtiger te werk. Zy aanzien, als hunnen eygendom, het geen zy van andere afgeleénd hebben. Zy beschouwen dat overneemen niet als een steelen of roóven, maar als het licht, 't welk van de eene keirs aan de andere, tot nut en voordeél, overgezet word, zonder die in het minste te beschadigen.

§. 1642. Uyt het geen wy van den vreemden oorsprong eener letter gezegd hebben, moogen wy gerustelyk besluyten, dat, ofschoón de *y* van vreemde herkomst ware, zulks niets naadeéligs aan het behoud dier letter bybrengen zoud; en den heér SIEGENBEEK kan daar uyt geén gevolg trekken, tegen een schryfgebruyk, het welk algemeén in zwang gekomen is.

§. 1643. Den hoógleéraar SIEG. vestigt zich byzonderlyk op het spraak-en schryf-gebruyk der aloude: want 't is zyne mode, wanneér hy met de taalgronden niet klaar komen kan, met eene vlag en wimpel van oudheden te braveeren; en daar in bedreven te zyn, stelt hy eene zonderlinge geleérdheyd..... Hoe is den man hier in zyn schik, wanneér hy ons het oud gebruyk opgebaggerd heeft! Hoe opmerkende neemt hy hier

Digitized by Google

hier de vormingen en veranderingen waar van de aloude taal, waar van den tyd en 't gebruyk de ruuwigheden afgesleten en afgeslepen hebben (384)! Doch, genomen dat de oude en oorsprongelyke uytspraak den langen klank der *i* liete hoóren, waar men, volgens het thans algemeén aangenomen en erkend gebruyk, eenen klank tweémende naar *ey* uytgalmt, en dat de oude, schoón zy zich zeér dikwyls van *y* bedienden, die echter alleén gebruykten ter vervanging van eene enkele *i*; daar uyt kan niets grondigs tegen het vlaamsch gebruyk ingebragt worden. Wy antwoorden hier op met SIEGENBEEK, die, bl. 58, zegt: « Het blykt geénzins, dat de oude over de regels en grondbeginsels der spelling veel hebben naagedacht, of het onderscheyd der klanken zorgvuldig in het óóg gehouden..... Doch, al ware het óók, dat de oude over dit stuk meér opzettelyk hadden naagedacht, zoó zoud echter hun gezag niet voor toereykende gehouden kunnen worden, om de spelling te regelen. » Uyt den aard der taale volgt óók, dat, wanneér de uytspraak der oude regelregt tegenstrydig is aan de tegenwoordige uytspraak der beschaafdste en geoefendste soort des volks, van de eérste geén besluyt kan getrokken worden tegen het hedendaagsch gebruyk, en dat ver-

(384) Zie *Oude en Nieuwe Spreekwyze*, door C. TUINMAN.

Digitized by Google

vervolgens het geluyd, 't welk het nederduytsch volk, door een thans algemeén aangenomen gebruyk, aan het teéken *y* (*ij*) geeft, alleén den waaren en eygenlyken klank van deze letter is, en oók alleén als rigtsnoer der spelling dienen kan: of zoó iemand het tegenstrydig wilde beweiren, zoud hy moeten staande houden, dat men overal, wanneér het spraakgebruyk der oude tegenstrydig is aan de tegenwoordige algemeén aangenomene uytspraak, zich in het geschrift niet mag rigten naar de spraak van heden, maar naar die der onde; en zoó zoude men wel ligt beoógen de oude onbeschaafde wan- en war-taal weder in te voeren, en weder ter baane te brengen den holbolligen rymtrant van de oude refereynen, rondeélen, enz., met al den onderwetschen huysraad en worgbrokken van *jent*, *saan*, *minjoot*, *jolyt*, *idoon*, en diergelyke praalwoorden, door de oude edele artisten koen retorykelyk gekomponeerd. Alzoó zoud men zich zoó bespottelyk aanstellen, als of eene bruyd met de huyk en lobbe van haar besjes overoudgroótmoeders overoudgroótmoeder wilde pronken. Wat raakt ons hoe men eértyds *wys*, *lyd*, enz., uytspraak? Is 't hier niet genoeg, dat wy weeten, hoe men nu spreekt? (384) Omdat de oude *v* voor *u*, *u* voor *v*, en *vv* voor *w* stelden, willen staande houden, dat de *v* nu eene *u*, de *u* eene *v* is, en dat *w* tweé *v v* uytmaaken, ware niet meér tegenstrydig, dan te bewei-

Digitized by Google

beweiren, dat den klinker in *wyn* en *zyn* eene lange *i* is. De oude waren meéster van aan de *y* den klank te geeven die het hun beliefde, wy zyn het oók.

§. 1644. SIEGENBEEK ziet hier de echte uytspraak der nederduytsche taal niet in het tegenwoordig spraakgebruyk, maar in dat geen der aloude. Hy doet even als den geenen die, om eene beschryving van den tegenwoordigen staat der aarde te geeven, ons een geschiedkundig verhaal opdisschen zoude van al het geen onzen aardbodem geweest is in de verledene tyden, en daar uyt besluyten zoude, dat het tegenwoordig nog den zelfden is, of moet zyn. Wat al veranderingen heeft hy sedert zeven eéuwen ondergaan! en niet minder vervormingen zyn er in de taal, welke, even als de aarde, aan wisselvalligheden bloót staat, voorgevallen.

§. 1645. Maar, hoe is het immer moogelyk, dat den heér SIEGENBEEK de algemeén aangenomene en erkende uytspraak zienelyk wilt te keér gaan, en dat enkellyk om het gezag der oude te eérbiedigen, daar hy zelve (385) tegen de tweé achtbaare taalgeleérde HUYDECOPER en LELYVELD, welke zich op het gezag der oude staaven, inbrengt, *dat het gezag der oude weynig gelden kan*; daar hy niet wilt schryven met HUYDECOPER en LELYVELD, omdat zulks *zynen voor-*

(385) SIEGENBEEK, bl. 77, 78, en 79.

Digitized by Google

voornaamsten en eénigen grond in het gebruyk der oude heeft; daar hy zelve zegt, *dat uyt het gebruyk der oude, by de thans algemeén gewordene verbastering der uytspraak, geén rigtsnoer voor de spellinge af te leyden valt*; en daar hy zelve, om de algemeénheyd van de tegenwoordige uytspraak, en het daar op gebouwde schrift, de schryfwys *hi*, *zi*, enz., verwerpt, schoón, volgens hem, de echte en oorspronggelyke schryfwys zulks vereyscht, en dit in allen deéle met het gezag der oude overeénkomstig is.

§. 1646. Den heér Siegenbeek is behendig in het staaven van zyne taalbegrypen. Hy verwerpt de *y*, omdat zy tegenstrydig is aan het gezag der oude: daarentegen wilt hy niet schryven gelyk de oude, noch gelyk de achtbaare taalgeleérde Huydecoper en Lelyveld; omdat der zelver spelling haaren *voornaamsten en eénigen grond in het gebruyk der oude heeft*. Den hoógleéraar Sieg. wilt, dat men *wijn*, enz., schryve, tegen de algemeéne uytspraak; omdat de oude daar den klank der lange *i* deeden hoóren: doch hy wilt in geénen deéle, dat men met de oude *hi*, *zi*, enz., stelle; omdat het tegen de tegenwoordige uytspraak is!

§. 1647. In den beginne dezer verhandeling, zeyden wy, dat den heér Sieg. had *trachten* te bewyzen, dat de klinkletter *y* oorspronggelyk tot ons *alphabet* niet behoórt; maar niet, dat hy zulks

zulks *werkelyk* bewezen had; want BILDERDYK, den groótsten kender der oudheyd, en die in dit vak meérder gezag dan SIEGENBEEK verdient, zegt (386), dat de letter *y* van ouds eene daadelyke vervulling van behoefte was, en, by gevolg, wezenlyk onder de nederduytsche letters behoórt. WILLEMS, die van gevoelen is, dat de hollandsche spelling, in het algemeén, beter zy, dan de vlaamsche, kan niet ontkennen, dat *de y wel deegelyk eene letter der nederduytsche taal is; zy mooge* (zegt hy) *daar van het grieksch of van het fransch ingekomen zyn. Het gaat zeker, dat wy zo, in de allereérste van onze voorvaderen overgeblevene schriften, aantreffen, en wel zoódaanig, als zy thans nog by ons gebruykt word, dat is te zeggen, in echt nederduytsche woorden:* ja, volgens de getuygenis van SIEG. zelve, is de letter *y* door onze oudste schryvers zeér dikmaals gebruykt, en komt voor by MELIS STOKE, MAERLANT, en andere taalbeoefenaaren van dat tydstip; en het is nog niet lang, dat de Hollanders het gebruyk van *ay, ey, uy, oey*, verwisseld hebben tegen *ai, ei*, enz.

§. 1648. Wat het gezag van veele andere achtbaare schryvers en taalgeleérde aangaat, waar op men zich tot het zelfde eynde insgelyks beroept, wy

(386) *Taal-en Dichtkundige Verscheidenheden*, 4de *Deel*, bl. 152.

Digitized by Google

wy achten het onnoódig hier ter plaatse het geschil uyt deze gronden te bepleyten; het is ons genoeg bewezen te hebben, dat de voorstanders der *ij*, te dezen opzigte, althans geén voordeél hebben, boven hun, die een ander stelsel volgen. (SIEG., bl. 117. T.) Wyders, gelyk er in de zedelyke wysbegeirte geén punt is, hoe klaar en heylig het oók weezen mooge, 't welk niet bestreden is geworden, en tegen 't welk men niet deze of geene schynbaare reden ingebragt heeft; zoó is er in de spelkunde geén punt, dat in de oudheyd geénen grond vinden kan. « Ik heb, zegt C. TUINMAN (387), in het leezen opgemerkt, dat naauwelyks eenig nederduytsch gehoórd word, in wat gewesten het oók zy, en hoe zeér de uytspraaken oók verschillen, of men vind het by de oude; zoó dat zy alle zich met den verroesten degen der oudheyd zouden kunnen verweiren. » En het geen, wy hier nu van de oude zeggen, zal wel ligt, onder eenige betrekkingen, laater op ons kunnen toegepast worden. Wie zal, naa eene eéuw, met zekerheyd, besluyten kunnen, hoe wy de naamen *Siegenbeek*, *Geerart*, enz., uytgesproken hebben? daar den eérst gemelden uyt zyne schryfwys niet medebrengt, dat hy met de zacht-of scherp-lange ee moet uytgesproken worden; en daar SIEG.,

(387) In zyne *Oude en Nieuwe Spreekwyze. Voorreden*, bl. 11.

Digitized by Google

SIEG., in zyne *Proeven*, den laatsten op verschillende wyzen opgegeeven heeft. Men vind aldaar, *Eerste Deel*, XXIII, *Geeraardt*; XXV, *Geeraert*; XXVII, *Gheraert*; bl. 117, *Gerard*.

§. 1649. Wy laaten de voordere aanmerkingen en onderzoekingen, nopens de *y* en *ij*, aan de liefhebbers der oudheyd over; het is ons genoeg den leezer aangetoónd te hebben, dat de vlaamsche *y* op het gebruyk der oude gevestigd is.

§. 1650. Wat zal den hoógleéraar SIEGENBEEK zeggen op de gevolgen, welke wy uyt het gebruyk der oudheyd trekken? Waarschynelyk zal hy hier eene uytvlugt neemen, gelyk hy met LELYVELD, bl. 79, gedaan heeft, alwaar hy, naa zich geheél op de oudheyd beroepen en gevestigd te hebben, zegt, dat *men ziet, dat uyt het gebruyk der oude, by de thans algemeén geworden verbastering der uytspraak, geén rigtsnoer voor de spellinge valt af te leyden.* En den heér SIEGENBEEK heeft gelyk. Als het zonneklaar blykt, dat de thans algemeén aangenomene uytspraak tegenstrydig is aan die der oude, wie zal er twyfelen, welke van beyde uytspraaken, of de tegenwoordige, of die der oude, tot rigtsnoer der spelling moete verstrekken? Wie hier aan twyfelt, die kan inzien §. 454, met de voorgaande bewyzen, daar wy tevens zagen, dat de waare natuur van den klank *y* enkellyk kan getoónd worden uyt het thans aangenomen en erkend gebruyk, dat de uytspraak der oude niets kan afdoen,

Digitized by Google

afdoen, wanneér zy met het hédendaagsch algemeén spraakgebruyk regelregt strydig is.

§. 1651. Wat is er voor ons te doen? Ons, gelyk den hoógleéraar SIEGENBEEK, te beroepen op de algemeén erkende uytspraak van onzen leeftyd, die hier alleén kan beslissen en alles afdoen; omdat van het algemeén aangenomen spraakgebruyk de waare en eénige kragt van dit letterteéken afhangt. En dus, daar de schryfwys van *y* by de Vlaamingen genoegzaam algemeén is, en de groótste hollandsche taalkenners, ten opzigte van het gebruyk van *y* of *ij*, onder elkander niet overeénkomen; zal het niet zonder belang zyn met voorgestelden toetsteén te onderzoeken, welk van beyde verdeélde schryfgebruyken *y* en *ij* overeénkomstig, en welk strydig is met de gronden der taale, voornaamelyk in een tydstip, dat elken Nederlander vuurig wenscht de spelling zyner moedertaal tot eene beredeneerde eénpaarigheyd gebragt te zien. Om deze vraag te beantwoorden, is het vooral noódzaakelyk het geluyd te bepaalen, dat de letterteékens *y* en *ij* ons zigtbaar voorstellen.

§. 1652. Den klank der *y* (*ij*) kan geén anderen zyn, dan den geenen het nederlandsch volk, door een algemeén aangenomen en erkend gebruyk, of eérder het meést beschaafde en geoefendste gedeélte onzer natie, aan dat schryfteéken toekent. Spreekende (§. 419—480) van de letter *y* (*ij*), hebben wy bewezen, dat *y* (*ij*), volgens het thans algemeén aangenomen en erkend spraakgebruyk,

gebruyk, eenen klank heeft zweémende naar den geenen van *ey* (*ei*), en dit genoegzaam gestaafd, door het gezag van TEN KATE, SIEGENBEEK, WEILAND, de bataafsche maatschappy TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, enz., enz., enz. SIEG., WEIL., en al de hedendaagsche taalleéraaren zeggen eénpaariglyk, dat de *y* (*ij*), in de tegenwoordige beschaafde uytspraak, geén langen klank van *i*, maar een geluyd heeft eenigzins zweémende naar dat van *ey* (388), en dus als eenen byzonderen klinker uytgesproken word (389). SIEG. zegt, bl. 66 van zyne *Verhandeling*, dat dit geluyd der *y* (*ij*), *in de meést beschaafde uytspraak en daar op gebouwde schryfwyze ingevoerd is, en daar in reéds zoó vast geworteld is, dat het thans volstrekt onmoogelyk is, het zelve uyt te roeyen. Ydel dus en onberaaden* (zegt hy) *is de pooging, door enkele, doch zonder naavolging, in het werk gesteld, om de oudste schryfwyze met eene enkele en dubbele i weder in te voeren* (390).

§. 1653. Vervolgens is den waaren en eénigen klank der *y* (*ij*) een geluyd zweémende naar dat van *ey* (*ei*), en by gevolg ongerymd aan de *y* (*ij*) de kragt der lange *i* toe te schryven (391).

§. 1654.

(388) SIEGENBEEKS *Verhandeling*, bl. 66.

(389) Vergelyk TEN KATE, bl. 147 van zyne *Aanleid.* I *Deel.*

(390) Hoe ongerymd SIEG. dit eene verbastering naamt, kan men, §. 457 — §. 473, zien.

(391) « Kwaalyk word oók voor eene verdubbelde *i* de *y* gebruykt

§. 1654. Uyt het geen, wy nopens *ie*, *y* (*ij*), en *ey* (*ei*), in ons *Eérste Boekdeél*, gezegd hebben, volgt er allerduydelykst, dat er een wezenlyk verschil is tusschen die drie klanken, dat *ie* den langen klank van *i* uytdrukt, dat *y* (*ij*) eenen byzonderen zelfklinker, en *ey* (*ei*) eenen tweéklank is (392). Zie voorders (60).

Besluyt.

§. 1655. Daar nu, volgens de uytspraak, welke aan de meést beschaafde en geoefendste soort des volks eygen is, en welke men dus als de zuyverste en volkomenste moet aanmerken, de *y* geéne lange *i* is, maar eenen zesden enkelen klinker, zweémende naar den klank van *ey*, zoó moet men dit geluyd, om regelmaatig te zyn, in het geschrift oók door het enkel letterteéken *y* afmaalen. Vervolgens is het ongerymd dezen klank door tweé schryfteékens (*ij*), zoó SIEGENBEEK ons voorhoud, uyt te drukken. Dus heeft dien

gebruykt (zegt MOONEN, bl. 20); want die word by de Nederlanders niet uytgesproken als eene verlangde *i*, gelyk sommige willen, maar als eenen byzonderen klinker, tusschen de *i* en *ey*, als gehoórd word in *ydel*, *vryheyd*, *schildery*, enz.

(392) Omdat de *ij* (*y*), welke nu bynaa als *ey* (*ei*) uytgesproken word, by de oude als de lange *i* klonk, staande houden, dat men haar den naam van lange *i* moet geeven, is het zelfde als beweiren, dat zy, op den zelfden tyd, de lange *i* is, en oók niet is.

Digitized by Google

dien, hoógleéraar zich ten onregte verzet tegen een taalgebruyk, 't welk, volgens zyne eygene woorden (bl. 68), ten tyde van zyne *Verhandeling*, meér algemeén in zwang was. *IJ* of eene dubbele *i* in het geschrift gebruyken, en *y* of eenen klank zweémende naar *ey* uytspreeken, is niet volgens het grondbeginsel van SIEGENBEEK, *Schryf, zoó als gy spreekt.*

§. 1656. Uyt het tot nu toe over de letterteékens *y* en *ij* bygebragte, volgt, dat het gebruyk der Vlaamingen, welke overal *y* stellen in plaats van *ij*, alleén overeénkomstig is met de algemeén aangenomene en erkende uytspraak, en aan geénen spelgrond tegenstrydig is; terwyl het stelsel van SIEG. tegen al de taalgronden aandruyscht. En, daar wy (§. 1069) zagen, dat, wanneér van tweé verdeélde schryfgebruyken (§. 850) het een overeénkomstig is met al de spelgronden (§. 806), en het ander aan de algemeéne uytspraak (§. 849) of aan géénen of meér beredeneerde spelgronden (§. 814—816), niet zynde de gemeéne overeénkomst (§. 802), tegenstrydig is, het laatste verdeéld gebruyk als geénen spelgrond dienen kan, maar uyt de taal moet gebannen worden, is er geéne reden, waarom, wy Vlaamingen, met tweé geschrevene teékens zouden uytdrukken het geen in de gesprokene taal maar een enkelvoudig geluyd uytmaakt, en dat men zoó gemakkelyk, volgens het gebruyk der achtbaarste schryvers en

Digitized by Google

en de overeénkomst, door een enkel teéken afmaalt. Vervolgens moet men overal *y* stellen (in plaats van *ij*), waar een geluyd zweémende naar dat van *ey* (by de Hollanders *ei*) gehoórd word. By gevolg, zal men schryven *wy*, *blyde*, *wyn*, enz., en niet *wij*, *blijde*, *wijn*, enz. En dit stemt volkomenlyk overeén met het geen NYLOË, die by SIEGENBEEK (393) zoó groót staat, ons vermelt, omtrent het in zwang gaan der *y*, op de 42e bladzyde zyner *Aanleiding tot de Nederduitsche Taal*, uytgegeeven in het jaar 1746.

De IJ (zegt hy) *word nu van de meéste schryvers verworpen, en men gebruykt daar voor overal eene* Y, *als in* WY, GY, MYN, SCHRYVEN, BLYVEN, GELYK, STYL, WEIRDY, *enz., oordeélende, dat de* IJ, *zynde eene zamengevoegde letter uyt* I *en* J, *den regten klank niet geeft, dien men in de* Y *hoórt.* Zie voorders de *Spraakkunst* van den taalkundigen MOONEN, welke zoó lang in Holland ten regel der schryfwyze gediend heeft, en waar van A. IJPEIJ, in zyne *Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche Talè* met zeér veel lof gewaagt (394).

§. 1657.

(393) Zie SIEGENBEEKS *Verhandeling*, bl. 100.

(394) « Onaangezien (zegt hy, bl. 536) alle deze schriften (die voor MOONEN geschreven waren), was er, geduurende de geheéle zeventiende eéuw, behoefte gebleven aan eene volledige, wel beredeneerde, in den aard der taale wel gegronde, spraakkunst. Doch de zelve wierd naa den aanvang der achttiende eéuw vervuld, door den oordeélkundigen MOONEN. Deeze zond, ten

§. 1657. Eenen enkelen klinker kan niet verdeéld worden (*a* schryft men altyd *a*); men moet dan altyd, waar men eenen klank hoórt zweémende naar dien van *ey*, geheél het schryfteéken *y*, en niet een deél van het zelve, gebruyken: in *draay*, *zwaayen*, enz., hoórt men eene lange *a*, met eenen klank eenigzins gelykende aan dien van *ey*; vervolgens moet men in het geschrift eene lange *a* met de letter *y*, gelyk de oude gedaan hebben, gebruyken, en schryven *draay*, enz. De zelfde redeneering geld omtrent de andere gemengde klanken, *ey*, *oóy*, *oey*, en *uy*, waar dit geluyd gehoórd word (395).

§. 1658. Uyt het verhandelde kan men gemakkelyk opmaaken, met hoe weynig gronds den heér SIEGENBEEK de *y* verworpen en de *ij* als eene lange *i* aangenomen heeft. En daar hy nu de *ij* als eene lange *i* beschouwt, moet hy natuurlyk ons trachten te doen geloóven, dat *ie* eenen tweé-

ten jaare 1706, in het licht zyne *Nederduitsche Spraakkunst, ten dienste van In en Uitheemschen, uit Verscheidene Schryveren en Aantekeningen Opgemaakt en Uitgegeven.* Menigvuldige maalen is dit voortreffelyk werk herdrukt als zynde, meér dan drie vierde deélen der achttiende eéuw, het handboek gebleven voor alle taalminnaaren, die regelmaatiglyk wenschten te schryven.»

(395) Bl. 143, zegt den hoógleéraar SIEGENBEEK, dat de hardheyd van den klank *oóy* zeér twyfelachtig is. Indien den heér SIEG. zich verweirdigd hadde de dialekt der Vlaamingen hier over te raadpleegen, zouden deze hem wel haast uyt die onzekerheyd, gelyk uyt veele andere, getrokken hebben.

Digitized by Google

tweéklank is (396); anders zoud hy tweé lange *i* aanveirden, het welk met zyn opgenomen stelsel van regelmaatigheyd en eénpaarigheyd in geénen deéle stroóken zoud. Maar, daar nu het algemeén aangenomen en erkend gebruyk hem in den weg stond, heeft den hollandschen taalleéraar goed gevonden het zelve door eene wonderreden met den naam van verbastering te bestempelen, en tevens besloten, dat die verbastering, als het echt gebruyk, moet geeérbiedigd worden, en dat dus het bedorven of onecht spraakgebruyk, als het waar en echt taalgebruyk, moet gevolgd worden. En hier uyt is gesproten het schoón stelsel van den hoógleéraar SIEGENBEEK, dat *ij* (*y*) by de oude den klank van eene lange *i* had (SIEG., bl. 65), en dat, by gevolg, die letter, in het tegenwoordig taalgebruyk, oók de lange *i* afbeeld: en daar uyt besluyt hy, dat men gevolgelyk zoude moeten schryven, met MAERLANT en MELIS STOKE, *bliven*, *liden*, *wi*, enz.; en niet *blijven*, *lijden*, *wij*, enz. (397). Maar SIEG. verwerpt deze spelling, om de algemeénheyd van de tegenwoordige uytspraak en het daar op gebouwde schrift, welke geén lange *i*, maar eenen zelfklinker eenigzins zweémende naar

(396) §. 474 - 476, kan men zien, hoe ontaalkundiglyk den heér SIEGENBEEK tracht te bewysen, dat *ij* de lange *i* en *ie* eenen tweéklank is.

(397) SIEG., K., bl. 27; en bl. 66 van zyne *Verhandeling*.

Digitized by Google

naar *ey*, doet hoóren; en om deze reden zegt hy, dat men moet *blijven*, *lijden*, enz., en niet *bliven*, *liden*, enz., schryven. En alzoó houd den hoógleéraar SIEGENBEEK staande, dat het algemeén hedendaagsch taalgebruyk de spelling moet regelen, en dat het schrift moet gebouwd zyn op de tegenstrydige uytspraak der oude, *uyt wier gebruyk, by de thans algemeén geworden verbastering der uytspraak, geén rigtsnoer voor de spelling valt af te leyden* (bl. 79), dat de echte en oorspronglyke schryfwyze *bliven*, enz., is, en dat men nogtans moet *blijven*, enz., schryven, enz., enz., enz. *Qui potest capere, capiat.*

§. 1659. Het is alzoó, dat den hoógleéraar SIEG. zyne spelling tracht te staven op zeér veele plaatsen. Hy bewyst ze uyt het gezag der oude of andere schryvers; en, wanneér zyn gevoelen aan deze tegenstrydig is, bewyst hy ze uyt de uytspraak. Is de uytspraak tegen zyn stelsel, hy zegt, dat ze verbasterd is, enz. Zoó vind men (om ter opheldering en staaving eenige voorbeelden by te brengen), dat den hoógleéraar SIEG. zyn stelsel vestigt op het gezag der oude, zelfs in die punten, waar het tegenstrydig, volgens alle andere, baarblykelyk is. « In het IV Boek der *Rijmkronijk* van MELIS STOKE (zegt hy, bl. 67), vind men *eyghen*, v. 160; *hoy*, v. 263; *moeye*, v. 163 en 302; *noyt*, v. 150, 944, en 1079; *pays*, v. 146 en 699; *seyde*, v. 711; *Symoen*, v. 980; en *thuys*, v. 158, 334, 495, en

en 999. Zie hier oók eenige voorbeelden, uyt het I Deel van Maerlants *Spiegel Historiael*, by het doorbladeren, opgeteékend: *Byble*, I Paertie, II Boek, XV Cap., v. 47; *dorsayet*, ibid., XIV Cap., v. 52; *Egypten*, ibid., VII Cap., v. 22, en VIII Cap., v. 22; *Ethyopen*, ibid., X Cap., v. 8; *Hyster*, I Paertie, III Boek, XVIII Cap., v. 13; *Ysaac*, I Paertie, II Boek, VIII Cap., v. 45; *Ysrael*, ibid., XIII Cap., v. 2 en 36; *Ystorie*, ibid., XIX Cap., v. 15; *Ytalien*, ibid., X Cap., v. 5; *Moyses*, ibid., VII Cap., v. 2, en VIII Cap., v. 10 en 18; *wylen*, ibid., XVII Cap., v. 50. — Het zelfde gebruyk der letter *y* treft men oók in laatere schriften der veértiende, vyftiende, en zestiende eéuwen aan. » Maar daar dit juyst de spelling der Vlaamingen is, welke wy beweiren, tracht Siegenbeek, met eene behendigheyd, die hem alleén eygen is, daar door zyn eygen stelsel te bewysen. Gy, leezer, zyt zekerlyk benieuwd hoe hy zulks verrigt. Den hoógleéraar Sieg. stelt, bl. 80, voor eenen regel der gezonde taalkunde, dat men, *in echte nederduytsche woorden, met geheéle verwerping der aan onze taal niet eygene* y, *alleén het nederduytsch klankteéken* ij *behoórt te bezigen*, en schryft *zaait*, *draait*, enz. En *komt* nu (bl. 66) *de letter* y *in zeér oude schriften, als die van* Melis Stoke, Maerlant, *en andere schryvers der dertiende en veértiende eéuw, zeér dikwyls voor*, is dit (zegt Sieg.,

SIEGENBEEK, bl. 67), *'t geen onze opmerking bovenal verdient, alleén ter vervanging van de enkele klinkletter* I. En SIEG. besluyt, dat de *y* geén nederduytsche letter is. Het is alzoó, dat den heér SIEG., naar zyne belofte, die hy, bl. 98, gedaan heeft, *de verschillende gevoelens omtrent een stuk toetst, en, eyndelyk, dat geen, 't welk hem met de regels eener gezonde taalkunde meést overeénkomstig schynt, door bewysredenen tracht te staaven.*

§. 1660. Uyt al het aangevoerde blykt, myns inziens, ten duydelyksten, dat het stelsel van den hoógleéraar SIEG. geénzins op den waaren aard en de regelmaat onzer moedertaal berust, maar het willekeurig gebruyk van een klankteéken voorschryft, 't welk eygenlyk tot het nederduytsch *alphabet* niet behoórt. Het zelve verdient dus geénzins ter naavolging te worden aangeprezen, te minder, daar des zelfs invoering aan veele zwaarigheden onderhevig is, en de deur voor menigerley misslagen en verwarringen zoud openzetten. (SIEG, bl. 79. T.)

§. 1661. Het stelsel van den taalleéraar SIEG. over *ie* en *ij* zondigt tegen zyne enkele vokaalspelling, gelyk hy, bl. 133, zelve bekent (398). Het heeft oók by de Hollanders eene groóte ver-

(398) Zie voorders §. 459, 460, en 476.

Digitized by Google

verwarring in de uytspraakkunde en eene tegenstrydigheyd tusschen de uytspraak en de spelling te weeg gebragt. By SIEGENBEEK is *ie* eenen gemengden klank; nogtans word dat schryfteeken algemeén, als eene lange *i*, uytgeproken: en de *ij* daarentegen, die naar den klank van *ei* zweémt, doet men daar voor eene lange *i* doorgaan. En daar dien man, in zyn beredeneerd stelsel over de vokaalspelling, van tweé schryfletters maar eéne maakt; is hy hier in de *y* gedwongen, ten naadeéle der uytspraak en regelmaat, eéne letter (*y*) als tweé (*ij*) te doen doorgaan.

§. 1662. Volgens het stelsel van SIEG., zoud men moeten zeggen *ge, i, i, gy*; nogtans twyfelt men, met reden, of er in Holland eéne school zy, waar men niet zegt *ge, oy, gy*, met tweé enkele boekstaaven. Oók is den heér SIEG. door dat stelsel genoódzaakt het algemeén aangenomen en erkend gebruyk van heden met den naam van verbastering te bestempelen, en de gewoonte der oude daarentegen het waar en echt gebruyk te naamen; en, of tegen zyne grondstellingen, of tegen de aangenomene beteékenis der woorden, te zondigen. Zoó men de tegenwoordige uytspraak der *y* als eene verbastering aanziet, zoud men, om regelmaatig te zyn, al de veranderingen, die onze uytspraak sedert verscheydene eéuwen ondergaan heeft, op de zelfde wyze moeten beschouwen; en gevolgelyk het geschrift daar naar inrigten: maar wie is er, die hier

Digitized by Google

hier van de ongegrondheyd en belagchelykheyd niet ziet?

§. 1663. Eyndelyk, den heér SIEGENBEEK komt niet overeén, noch met het oud, noch met het hedendaagsch taalgebruyk, noch met zyn eygen zelven. SIEG. stelt, op het tytelblad van zyne *Verhandeling, nederduitsche, matthys, leyden, bij*; en beeld, by gevolg, den klank zweémende naar *ey* (*ei*) op drie verschillige wyzen af: daar hy, volgens zyn stelsel der klinkerspelling, zoude moeten *nederduijtsche, matthijs, bi*, en *leiden*, schryven. De Vlaamingen gebruyken, in die gevallen en regelmaatig, het zelfde schryfteéken. Wie moogen nu roemen op gelykvormigheyd? of de Vlaamingen, die overal het zelfde teéken gebruyken, of SIEG., die in de eérste bladzyde alreéds vol tegenstrydigheden is? Zoó de *y* de lange *i* ware, zoud SIEG., om regelmaatig te zyn, moeten schryven *zwaaijt, maaijt, vleijt, bloeijt, vloeijt*, enz., en in het meérvoud *bloeien, vloeien, maaien, vleien*, enz.; omdat die letter in het eérste geval gevolgd is van eenen medeklinker, 't welk in het tweéde geéne plaats vind: maar den heér SIEGENBEEK doet juyst het tegenstrydig.

§. 1664. Den heér SIEG. zondigt zoódaanig tegen zyne grondstelling van geénen verdubbelden klinker te gebruyken, ten zy den langen klank gevolgd zy in de zelfde lettergreep van eenen medeklinker, dat hy tweé dubbele klinkers bezigt, op

op het eynde eener lettergreep, als in *kraaijen*, *maaijen*, *zaaijen*, enz. Indien hy antwoord, dat *i* tot *kraai*, en *j* tot *en* behoórt (399): dan is dit het zelfde, als of hy zoude zeggen, dat *ij* noch klinker, noch tweéklank, noch medeklinker, is; dat de helft van *ij* eenen klinker, en de andere helft eenen medeklinker is! Dit ware nog iets moóyers. En dus is SIEGENBEEK zoó verre tegenstrydig aan zich zelven, dat hy, in plaats van den verdubbelen klinker van het eénvoud tegen eenen enkelen te verwisselen in het meérvoud, gelyk hy voordraagt; hy den enkelen klinker *i* van *kraai* in den dubbelen *ij* in *kraaijen* verandert (400).

§. 1665. Geheél SIEGENBEEKS verhandeling over de *γ* en *ij* is enkellyk eene geschiedkundige verhaaling

(399) WEILAND scheyd *ij* vaneen, schryvende, op de eene reek of bladzyde, *i*, en, op de andere, *j*; als §. 34 van zyne *Spraakkunst*, en bl. 249 van zyn *Handwoordenboek*, in de woorden *ongelijkvloei-jende*, *krui-jing*, *krui-jers*. Zoó vind men oók in de *Uitgelezene Gedachten van Paus* CLEMENS XIV, bl. 23, *vermoei-jen* met de *ij* in tweé deélen gescheyden. Nu vraag ik, hoe, volgens de regels der gezonde taalkunde, eenen verlangden klinker kan gescheyden worden?

(400) ZEYDELAAR, in zyne *Régelmaatige Néderduitsche Spél-konst*, bl. 84, antwoordende op de vraag: Moet men oók de ij tusschen tweé vokaalen schryven, als in *zaayen*, *maayen*, enz.? zegt: « Ik schryf liever *zaaiën*, *maaiën*, *stoeiën*, *groeiën*, enz. Dit steunt op het gebruyk der beste schryvers en dichters, gelyk ik dit met eenige voorbeelden gestaafd hebbe. »

Digitized by Google

haaling dier letters; maar zy geeft geén overtuygende reden, waar uyt men eenige nuttigheyd voor het tegenwoordig trekken kan: en al de bewyzen, die hy daar uyt afleyd, helpen hem weynig of niet, om zyn opgenomen stelsel te staaven. Naa alles gezegd te hebben, moet hy toch beslnyten, dat men de *y* altyd als eenen byzonderen klinker, en niet als eene verdubbelde *i* beschouwen moet.

§. 1666. Uyt het voorgestelde laat zich nu oók gemakkelyk het antwoord opmaaken op de vraag, of men de *y* in de spelling van nederduytsche woorden tegenwoordig aldan niet zal blyven behouden. Immers, daar dit klankteéken, met noódzaake, in onze taal is aangenomen; zoó kan er geéne reden worden uytgedacht, waarom men deze letter uyt het nederduytsch *alphabet* geheél zou uytwisschen, en daar voor het teéken *ij* in de plaats stellen. (SIEG., bl. 76. T.) (401)

§. 1667.

(401) Ik heb my weynig moeyte gegeeven, om de verzendingen van SIEGENBEEK, die hy over de letter *y* geeft, op te zoeken. De werken heb ik niet altyd by de hand; oók was zulks niet noódig, zoó den leezer genoegzaam zal aangemerkt hebben: maar, de laatste noot inziende en. TEN KATE onder de oógen hebbende, kon ik my niet onthouden van ten minsten dezen eéns te raadpleegen op de plaatsen, waar SIEG., tot staaving van zyn stelsel, verzend. Daar vind ik, dat *het gebruyk zoó wel de weirde aan de* CHARACTERS *als aan de woorden geeft.* Dit is in twee woorden zeggen, dat gelyk de

§. 1667. Wy zouden niet eyndigen, indien wy al de valsche stellingen van Siegenbeek en Weiland aan onze leezers ontvouwen wilden. Nogtans kunnen wy ons niet onthouden van nog eéns te doen opmerken, dat de oude en algemeéne vlaamsche dialekt in *peird* (402), *zweird*, en duyzend andere van den zelfden aard, verkieselyker is, dan de hollandsche *paard*, *zwaard*, enz. In de hoógduytsche taal, onze zuster, schryft men altyd *pferd*, *schwert*, enz.; alwaar de *e* langzaam getrokken en als onze *ei* (402) uytgesproken word.

§. 1668.

---

de verhandeling over de oudheyd te onpas komt; en dat het stelsel van Sic, over de *y*, op geén taalkundige gronden berust. Dit dient den hoógleéraar wonder wel ter staaving van zyn *systema*!

(402) Des Roches en sommige andere vlaamsche taalkundige schryven *weérd*, *steért*, enz.; welken klank vervolgens by hun uytgedrukt word, gelyk de scherplange *eé* in *kleéren*, *bekleén*, enz. Wy hebben de voorkeus aan het teéken *ei* gegeeven, omdat zulks ons overeénkomstiger scheen; oók stemt het meér overeén met het gebruyk onzer voorvaderen, dat wy niet verbeteren kunnen.

Van Daele, in zyn *Tyd-verdryf*, van de oudheyd der *ei* spreekende, zegt, nº 5, bl. 13:

« Nu, zoud ik moeten boeken, die by menigte zyn, in alle oorden des Nederlands gedrukt, aanhaalen, waar den klank van onze *ei* óók door *ei* aangemeld staat: maar dat zoud kunnen lang en verdrietig voorkomen; groóte en aandachtige leezers moeten het bemerkt hebben, andere moogen my op myn woord geloóven. Eén brabandsch werk zal voor taaltje dienen; Ogiers, gedrukt ten jaare 1715, gebruykt *ei* in de woorden waar wy *ei* bezigen. »

§. 1668. Daar nu het algemeén spraakgebruyk der Belgen in allen deéle met de taalregels stroókt, moogen zy, overeénkomstig met het zelve en met de echte spelling, blyven *peirden*, *weirden*, enz., zeggen en schryven. Van den anderen kant, wilt men de Hollanders niet dwingen ons hier in naa te volgen. Het gebruyk, om niet te zeggen het misbruyk, is by hun al te sterk ingeworteld, om met ons hier in gelykvormig te worden. Het redenlykste ware, ons bedunkens, die verschillige uytspraaken en de daar op gebouwde schryfwyzen, als tweé dialekten, in den zin zoó wy elders gezeyd hebben, te beschouwen; ten opzigte van welke, den spreeker of schryver, zoó TEN KATE, I Deel, bl. 116, zegt, zyne keure heeft.

§. 1669. Van andere geschilpunten, tusschen de Vlaamingen en de Hollanders, als is het gebruyk der klankteékens, accenten (403), willen wy

(403) « Zie daar dan (zegt SIEGENBEEK, bl. 130), op voorgang van TEN KATE en andere taalkenners, zoó wy meénen, onwederlegbaar betoógd, dat het onderscheyd van klank tusschen de hard- en zacht- lange *e* en *o* niet grillig en ingebeeld, maar wezenlyk en op de gemeénlandsche uytspraak gegrond is. En zal men dit erkennende niet tevens moeten toestemmen, dat dit verschil van klank door eene onderscheydene schryfwyze dient aangeduyd te worden? Gelyk die onderscheyding allezins eygenaardig en met de regels eener goede spellinge overeénkomstig is, zoó is zy oók, volgens de juyste opmerking van TEN KATE, voor 't stuk der afleydinge, van het hoógste aanbelang, naardien

wy hier niet langer spreeken; daar men der zelver beslissing, ten groóten deéle, uyt het verhandelde genoegzaam opmaaken kan. Liever willen wy, by vorm van gevolgtrekkingen, hier laaten volgen eenige

Algemeéne regels over de nederduytsche spelkunde.

§. 1670.

De nederduytsche taal bestaat.

1. Uyt elf enkele geluyden, welke met eéne opening van den mond hoórbaar worden; te weeten

---

dien men, zonder de regte kennis van het gemelde verschil van klank, in den oorsprong van veele woorden mistasten, en oók sommige als eénerley zal aanzien, welke nogtans waarlyk eene byzondere reden van afleydinge hebben. Het is derhalve volstrekt noódzaakelyk in de spelling zorg te draagen, dat een zoó wezenlyk en belangryk taaleygen, door de verbastering der uytspraak, niet eyndelyk geheél onkenbaar worde en verloren gaa. Maar hoe zal men dit best verhoeden? »

Daar het nu gebleken is, dat men dit onderscheyd niet aantoónen kan, door de verdubbeling in de hardlange en de verenkeling in de zachtlange *ee* en *oo*, zoó blyft er geén ander middel over, dan de bovenstreeping te gebruyken in *weés* (onderloós kind), *weék* (zacht), enz.; in onderscheyding van *wees* (werkwoord), *week* (zeven dagen), enz. Wat de toónteekens op de lange enkele *e*, *o*, enz., aangaat, wy zyn enkellyk van gevoelen, dat hun gebruyk nuttig kan zyn voor de eérstbeginnende. Sommige schryvers hebben de zelve algemeéner willen invoeren. Zie, onder andere, het 2de Deel van de *Proeven van Nederduitsche Welsprekendheid*, door SIEGENBEEK; als oók de *Régelmaatige Néderduitsche Spél-konst*, door ERNST ZEYDELAAR, en inzonderheyd de blads. 42 en 43.

Digitized by Google

weeten *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *ei*, *eé*, *oó*, *oe*, *ee*, *y*: als in *abeél*, *geloóf*, *olië*, *koraal*, *fluweél*, *paird*, *been*, *schoón*, *moord*, *beurs*, *wyn*.

2. Uyt tien gemengde klanken, dit is, klanken die uyt verscheyde enkele geluyden bestaan. Deze zyn *aa*, *aau*, *eéu*, *ieu*, *ou*, *aay*, *ey*, *oóy*, *oey*, en *uy*; als in *kauw* (404), *blaauw*, *leéuw*, *nieuw*, *oud*, *kraay*, *ley*, *doóy*, *bloey*, *kruyd*.

3. Uyt achttien zamenklanken, of die, zonder behulp der enkele of gemengde geluyden, niet kunnen uytgesproken worden. Deze zyn *b*, *ch* (405), *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *v*, *w*, *z*; in *band*, *zich*, *daad*, *fel*, *goud*, *huys*, *jicht*, *kuyl*, *luyster*, *mensch*, *naam*, *pyl*, *raad*, *soort*, *taal*, *vaak*, *winter*, *zilver*.

§. 167s. De vyf eérste enkele klanken *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, zyn kort in *kapoen*, *gezond*, *stroop*, *konyn*, *zwaluwe*; doch lang in *avond*, *zeil*, *trias*, *boter*, *kluwen*, welke men, tot gemak der leérlingen, met ' of - zoud kunnen teekenen, schryvende *vâder* of *vāder*. Maar, wanneér deze lange klinkers, in de zelfde léttergreep, van eenen medeklinker gevolgd zyn, moeten zy verdubbeld worden. Men schryft derhalve *gaan*, *beeld*, *bier*

(404) Deson tweeklank komt ook voor in *dauw*, *dauwel*, *herauut*, *klauteren*, *lauwer*, *paus*, *rabauw*.

(405) *Ch*, als klankteeken, is ondeélbaar.

bier (406), *boodschap*, *bestuur*. Ook word den verdubbelden klinker gebezigd in den tweeklank *aau*, *aay*, en *ieu* (407).

§. 1672. De overeenkomst of gelykvormigheyd der schryfteekens vereyscht, dat den wortel der woorden ongeschonden bewaard blyve in al de verbuygingen en vervoegingen van een woord, waar den klank van den wortel waargenomen word (408). De regelmaat der schryfteekens ver-

(406) Men stelt altyd *ie* en niet *ii*.

(407) Men schryft *baauwen*, *bluauw*, *braauwen*, *gaauw*, *kaauw*, *klaauw*, *knaauwen*, *kraauw*, *laauw*, *naauw*, *snaauw*, *raauw* ('t welk verschilt van *rouw*); *baay*, *draay*, *fraay*, *gaay*, *haay*, *kaay*, *kraay*, *laay*, *maay*, *naayen paay*, *saay*, *waayen*, *zaayen*, *zwaayen*; *benieuwd*, *kieuwen*, *nieuw*, *nieuwers*, *vernieuwen*, enz.

(408) Eérste gevolg.

De volgende zelfstandige naamwoorden schryft men in het meérvoud met

AA.	EE.	IE.	OO.	UU.
Baanen.	*Beeken.*	*Bieren.*	*Boogen.*	*Buuren.*
Baaren.	*Dreeven.*	*Dieren.*	*Gooten.*	*Gebuuren.*
Baaten.	*Spleeten.*	*Gieren.*	*Schoolen.*	*Kuuren.*
Daauden.	*Steelen.*	*Klieren.*	*Stooven.*	*Schuuren.*
Straalen.	*Streeken.*	*Stieren.*	*Zoolen.*	*Vuuren.*

Omdat men in het eénvoud stelt:

Baan.	*Beek.*	*Bier.*	*Boog.*	*Buur.*
Baar.	*Dreef.*	*Dier.*	*Goot.*	*Gebuur.* Enz.

Tweéde gevolg.

De byvoegelyke naamwoorden, die in de eénvoudigste gedaante of het onzydig eénvoud met *aa*, *ee*, *ie*, *oo*, *uu*, moeten

Digitized by Google

vereyscht oók, zoó wy boven zagen, de verdubbeling in *naa*, *abee*, *kwee*, *mee*, *snee*, *die*, *bie*, *knie*, *spie*, *wie*, *zoo* (zelfstandig naamwoord), als

---

moeten geschreven zyn, behouden deze in het vrouwelyk en mannelyk geslagt; als oók in het meérvoud van alle drie de geslagten.

Men schryve dan:

Braave vrouw.
Braaven man.
Braave { vaders. moeders. kinderen.
Zieken broeder.
Zieke zuster.
Zieke { broeders. zusters. wyven.

Leegen put.
Leege flesch.
Leege { putten. flesschen. glazen.
Vroomen held.
Vroome heldin.
Vroome { helden. heldinnen. Peirden.

Duuren boek.
Duure zaak.
Duure { boeken. zaaken. vaten.

Omdat men schryft *braaf* kind, *leeg* glas, *ziek* wyf, *vroom* peird, *duur* vat.

Derde gevolg.

In de bindwoorden (conjunctiva of verba), wier eénvondigen persoon van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wys dien langen klank vereyscht, gebruykt men oók *aa, ee, ie, oo, uu.*

Men schryve dan met

AA.	EE.	IE.
Wy { *haalen.* *laaten.* *maalen.* *raaden.* *verlaaten.*	Zy { *beeven.* *geeven.* *leeven.* *meeten.* *neemen.*	Dat hy { *biede.* *diene.* *giete.* *kieze.* *nieze.*

OO.

als in *het water is aan de zoo*; en op alle de eyndlettergreepen, welke lang uytgesproken worden.

§. 1673. Wy zeggen met WEILAND (409), dat de medeklinkers, welke, in de verbuyging of verlenging der woorden, noódzaakelyk zyn, oók tot sluytletters gebezigd worden, uytgezonderd de *v* en *z*. Vervolgens schryft men, met *d*, *bad*, *broód*, *hond*, *tyd*; met *ch* (410), *visch*, *bosch*, *fransch*, *hollandsch*, *mensch*; met *w*, *blaauw*, *eéuw*, *gebouw*, *mouw*, *vrouw*: omdat deze woorden verlengd zynde die letters ver-

oo.		uu.
Dat wy *kooken.* *moogen.* *oorloogen.* *stooven.*		Dat zy *duuren.* *huuren.* *schuuren.* *stuuren.*

Omdat men zegt en schryft ik *haal*, ik *beef*, ik *bied*, ik *kook*, het *duurt*.

(409) Zie zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek. Inleiding*, bl. 55.

(410) Doch, in deze en dergelyke gevallen, moet men oplettende zyn, om de woorden met elkander niet te verwarren: b. v., men schryft, met *ch*, de byvoegelyke naamwoorden *kindsch*, *vaderlandsch*, enz.; omdat men zegt *kindsche*, *vaderlandsche*, enz.: maar de zelfstandige naamwoorden *kinds*, *vaderlands*, enz.; moeten, in den eygenaar, zonder *ch* geschreven worden; omdat zy, als dusdaanige, nooyt op *che* kunnen verlengd worden. Om de zelfde reden schryft men, zonder *ch*, de opwoorden (adverbia) *jaarlyks*, *maandelyks*, *weekelyks*, enz.; omdat zy, als dusdaanige, aan geéne verlenging vatbaar zyn.

vereyschen; want men zegt en schryft *baden*, *broóden*, *fransche*, *menschen*, *blaauwe*, *vrouwen*, enz.

§. 1674. De regelmaatigheyd doet oók den regel gelden, dat in woorden, welke in het meérvond de *g* hebben, of de zelve, om hunnen duydelyken oorsprong of overeénkomst, vereyschen, de *g* altyd haare plaats moet behouden. Men schryve dus *oóg*, *weg*, *dag*, enz.; omdat men zegt *oógen*, *wegen*, *dagen*, enz.: als mede

Bogt,	omdat het vermaagschapt is met	*buygen.*
Bragt,		*brengen.*
Dragt,		*draagen.*
Jagt,		*jaagen.*
Klagt,		*klaagen.*
Magt,		*moogen.*
Plegtig, *Pligt*,		*pleegen.*
Regt, *Regter*, *Rigten*,		*regel.*
Slagt,		*slaagen.*
Tigt,		*tygen.*
Togt,		*tiegen.*
Vlugt,		*vliegen.*
Zigt,		*zagen.*

Doch, wanneér de *d* en de *g*, om de overeénkomst of regelmaat, niet gevoordeerd worden, gebruykt men, ter voldoening aan de uytspraak, de scherpere *ch* en *t*. Zoó schryft men *tot*, *gaat*,

Digitized by Google

gaat, *ach! och!* *kuch*, *toch*, *zich*; als mede *maant* (van *maanen*), *lach* (het *lagchen*), *licht*, (van de keirs), *doch* (maar), *wicht* (een kleyn kind): maar men schryft *maand* (het twaalfste deél des jaars), *lag* en *ligt* (van *liggen*), *dog* (groóten engelschen hond), *wigt* (gewigt); omdat men zegt de *maanden*, zy *lagen*, de groóte *doggen*, en dat *ligt* vermaagschapt is met *liggen*, gelyk oók *wigt* met *weegen*.

Ter duydelykheyd, heeft het algemeén gebruyk hier eene onderscheyding ingevoerd, tusschen *dicht* (dichtstuk), en *digt* (vast); *licht* (van de keirs), en *ligt* (niet zwaar); *noch* (loóchenende woord), en *nog* (stellende woord).

§. 1675. Nu zoud men kunnen vraagen, waarom het taalgebruyk, tegenstrydig met de algemeéne uytspraak, de *d* en *g*, in plaats van de *t* en *ch*, voordert, op het eynde der woorden, die, verlengd zynde, eene *d* of *g* vereyschen: daar het zelve echter de verwantschapte *f* en *s*, in die omstandigheden, noóyt verwisselt tegen de *v* en *z*; maar altyd, de algemeéne uytspraak volgende, *graaf*, *graaven*, *weés*, *weézen*, enz, schryft. Hier op zoud men kunnen antwoorden, dat er in het nederduytsch veele woorden voorhanden zyn, welke, zoó men overal de *t* en *ch* moeste plaatsen, waar zy gehoórd worden, aanleyding tot duysterheyd en twyfelachtigheyd geeven, en de deur voor veele verwarringen openzetten zouden. B. v., schreeve men *hy is* bloór, zonder

zonder opzigt tot de verbuyging *bloóden* en *bloóten*, men zoud niet weeten, of *hy is* BLOÓT beduyd *hy is vreésachtig* of *hy is naakt*; 't welk, omtrent de *v* en *z* en hunne scherpere *f* en *s*, zoó niet geschieden kan. Daar nu het voornaam oógmerk, 't welk alle zich by het spreeken en schryven voorstellen, zoó wy, §. 309, zagen, geén ander zyn kan, dan om hunne gedachten door andere duydelyk, volkomen, en gemakkelyk te doen bevatten; zoó heeft het gebruyk, in deze omstandigheden, overeénkomstig de regelmaat der taale, zeér wysselyk gehandeld.

§. 1676. Het is een onwrikbaar grondbeginsel, dat afgeleyde en zamengestelde woorden met hunne bekende stamwoorden in spelling moeten overeénkomen. Vervolgens schryft men *gelegenheyd*, *wezenlyk*, *eygenlyk*, enz.; en niet *gelegentheyd*, *wezentlyk*, *eygentlyk*, enz.: omdat deze woorden, zamengesteld van *gelegen*, *wezen*, enz., en *lyk*, in hunne enkele bestanddeélen, geéne *t* vervatten. Men schryft *welluydendheyd*, *stilzwygendheyd*, enz., met *d*, en niet met *t* (411); omdat

(411) Ik beken, dat *welluydendheyd*, *stilzwygendheyd*, *ontvangen*, *ontvonken*, en dergelyke meér, niet uytgesproken worden gelyk zy geschreven zyn; want in de selve word min den zachten klank der *d* en *v* gehoórd, dan wel den geenen der scherpe *t* en *f*. Doch al de hedendaagsche taalleéraaren, en inzonderheyd de hollandsche, stemmen vry algemeén overeén,

omdat die woorden voordkomen van bedryvende hyvoegelyke naamwoorden, in welker eyndletter-greepen eene *d* en geéne *t* gevonden word. Zoó

---

eén, dat de gemelde woorden, ter voldoening aan de afleyding, met de zachte *d* en *v* moeten geschreven worden. In de nieuwere taalen, treffen wy meérder dergelyke afwykingen aan. Zoó schryven onze naabuuren, de Fransche, *civil* (van het latyn *civilis*), *comte* (van *comes*), *compter* (van *computare*), *second* (van *secundus*); alle welke woorden by hun met *c* geschreven worden, ofschoón deze letter aldaar geénsins den zelfden klank heeft. De *c* in *civil* word heél verschillig uytgesproken van de *c* in de andere woorden. In *comte* en *compter* klinkt de *c* als eene *k*, in *second* luyd zy als eene *g*; daarenboven word de *p* in *compte* niet gehoórd. Dus hebben de Fransche, gelyk oók andere natiën, geoordeeld, dat het beter is de oorsprongelykheyd te bewaaren, en eene uytzondering te maaken aan de uytspraak, dan, om deze te wille te zyn, de afleyding te verlaaten.

Zouden wy hier in de Fransche niet eenigzins moogen naavolgen, daar wy meér reden daar toe hebben dan zy? De oorsprongelykheyd der fransche woorden, waar van wy hier spreeken, is buyten hunne taal; terwyl onze grondwoorden in de nederduytsche spraak zelve bestaan. Wy kunnen dus van de oorsprongelykheyd niet afwyken, zonder eene ongelykheyd tusschen de grondwoorden en de afstammelingen te veroorzaaken; daar de Fransche, by voorbeeld, zich den vreemden oorsprong niet aandraagende, de eénheyd hadden kunnen bewaaren.

Men schryft *ontwangen*, *ontvonken*, *welspreekendheyd*, *thans*, enz.; omdat den oorsprong die spelling vereyscht. Zouden wy, om de zelfde reden, niet moogen schryven *afhangelyk*, *koninglyk*, *springhaan*, enz.? De reden voor deze schryfwys is althans in myn oóg van zoó groóte weirde, als die geene, welke voor de spelling van *ontwangen*, *ontvonken*, enz., pleyt.

Digitized by Google

Zoó schryft men oók *ontvangen*, *ontvang*, *ontvonken*, enz.; om der zelver zigtbaare zamenstelling uyt *ont* en *vangen*, *vonken* enz. (411). Doch, wanneér het algemeén spraak- en schryf-gebruyk zich daar tegen verklaaren, als in *krenken* van *krank*; moet men niet de afleyding en zamenstelling, maar de eérste te wille zyn.

§. 1677. In de woorden, die van andere voordkomen, moet men altyd, zoó veel moogelyk, den zelfden klank behouden. Om deze reden schryft men beter *besocht*, *gedachte*, *gewrocht*, enz.; dan *bezogt*, *gedagte*, enz.: want deze voordkomen van *bezoeken*, *denken*, *werken*, enz.; in welke woorden den klank van *k* naader is aan dien van *ch*, dan aan den geenen van *g*.

§. 1678. De regelmaatigheyd, die in zeér veele omstandigheden kan en moet geraadpleegd worden, gebied in alle gevallen de naaste overeénkomst te volgen. Men schryft *vraag* (412), *leef*, enz., in den gebiedenden tyd, als oók in den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze. Vervolgens zal men oók schryven wy *vraagen*, *leeven*,

(411) Daar ik *vraag* (eérsten persoon van het eénvoud des tegenwoordigen tyds der aantoónende wyze) en *vraag* (eénvoudigen persoon der gebiedende wyze) eene volkomene overeénkomst met elkander hebben; kan, in de werkwoorden, de eene of de andere gedaante, naar verschillige omstandigheden, hier in geraadpleegd worden.

Digitized by Google

leeven, *zy vraagen*, *leeven*, enz. Wy zeggen de *naaste overeénkomst*: want, alhoewel men schryft gy *waart*, gy *gaaft*, enz., en dat deze gedaanten wel eene zekere overeénkomst hebben met den eérsten en derden persoon van het meérvoud van den verledenen tyd, wy en zy *waren*, *gaven*, enz., zal men desniettegenstaande schryven wy en zy *waren*, *gaven*, enz.; omdat deze laatste eene naadere overeénkomst hebben met hun eénvoud van den zelfden persoon, alwaar den verdubbelden klinker niet gehoórd noch gebezigd kan worden. Schryft niet hy *leefde hedon nog*, enz.; schoón men zegt zy *leefden nog over eenige dagen*: want in het eérste geval word er gesproken van eenen tegenwoordigen en in het tweéde van eenen verledenen tyd; om welke reden uyt het tweéde hier geén beslayt kan getrokken worden.

§. 1679. « Men moet de regelmaatigheyd, zegt WIELAND (413), zoó wel in het spreeken als in het schryven, in acht neemen; dewyl men door beyde het zelfde eynde bedoelt, naamelyk algemeéne verstaanbaarheyd. De laatste kan echter als noódzaakelyker beschouwd worden, dan de eérste. Deze immers bepaalt zich slechts tot weynige persoonen

(413) Zie *Inleiding*, §. 12 van zyne *Nederduitsche Spraakkunst*.

Digitized by Google

soonen en tot weynige voorbygaande oógenblikken: waarom de taalfeylen, welke onder het spreeken begaan worden, voorbysnellen; terwyl omstandigheden, houding, en gebaaren de duysterheyd verminderen, welke daar door anders ligtelyk zoud kunnen veroorzaakt worden. » Doch het geschrift is van deze hulpmiddels beroófd. Uyt de natuur der zaake volgt het dus duydelyk, dat de spelling volmaakter weezen moet, dan de uytspraak. Verscheydene zaaken, die in de uytspraak niet aangemerkt worden, moeten in het schryven aangetoónd weezen; om, zoó veel moogelyk, de verwarring en dooling te vermyden. Zoó, wanneér men geén verschil maakt in het uytspreeken, volgt daar uyt niet, dat men geén verschil zoude moeten maaken in het schryven. Als men de woorden in de zamenspraak niet wel verstaat, kan men de zelve hervraagen; 't welk in het geschrift zoó niet geschieden kan (414).

Wanneér de spelgronden als in tweéstryd komen; moet men zien welken spelgrond alsdan van de meéste weirdy zy, en gevolgelyk de voorkeus verdiene (415).

§. 1680.

(414) Uyt de boven gegeevene bepaaling volgt, dat het zeér dikwyls nuttig en zelfs noódzaakelyk is, dat men meérder teékens in het schryven gebruyke dan men in de uytspraak hoórt; en dat al de woorden, die gelyk uytgesproken zyn, niet altyd gelyk geschreven worden.

(415) Zie hier over het geen wy breéder, in de *Tegenstrydigheden*, aangevoerd hebben.

Digitized by Google

§. 1680. Eyndelyk, men kan den regel, nopens de zamenstelling, afleyding, en regelmaat, welke wy beredeneerde gronden naamen, in deze weynige woorden vervatten:

Volgt in de spelling altyd de beredeneerde gronden, ten zy het echt en algemeén spraak- en schryf-gebruyk zulks stelliglyk verbieden.

§. 1681. Aleér wy onze verhandeling over de nederduytsche spelling afbreeken, moeten wy hier nog handelen

OVER DE SPELLING DER WOORDEN

van

VREEMDEN OORSPRONG.

Door vreemde woorden verstaan wy hier die geene, welke, van eene andere dan de nederduytsche taal afkomstig, in deze gebezigd worden. Al de verscheydene volkeren, welke met elkander eenige gemeénschap hadden, hebben de eene van de andere woorden overgenomen. Zoó hebben de Grieken van de Hebreéuwen, en de Latynen van de Grieken, woorden, ter uytdrukking van sommige denkbeelden, in hunne taal aangenomen en gebezigd. Hoe nieuwer de taalen zyn, hoe meérder uytheemsche woorden zy hebben. Dit vinden wy inzonderheyd in de engelsche en fransche

Digitized by Google

sche spraak ten vollen bevestigd. De Fransche hebben niet alleén een oneyndig getal woorden van de Grieken en Latynen overgenomen, maar zelfs hebben zy een aantal woorden uyt den duytschen taelstam in hunne spraak overgebragt. Dit blykt, by het geringste naadenken, uyt de woorden *colza* of *colsa* (van *koólzaad*), *festin* (van *feést* of *feésting*), *féter* (van *feésten*), *escalin* (van *schelling*), *mannequin* (van *manneken*), *bouquin* (van *boek*, *boeksken*), enz., enz.

§. 1682. Wy oók, doch niet zoó veel als de Fransche en de Engelsche, hebben uyt deze vreemde spraaken, als oók uyt de Italiaansche, grieksche, en andere, maar inzonderheyd uyt de latynsche taal, woorden overgenomen, welke wy, even als zy, voor echte erkennen. Dusdaanige zyn *abt* (*abbas*), *altaar* (*altare*), *artikel* (*articulus*), *glorië* (*gloria*), *kloóster* (*claustrum*), *myter* (*mitra*), *poëzy* (*poësis*), *tempel* (*templum*), *trezoor* (*thesaurus*), en veele andere.

§. 1683. Daar wy nu deze vreemde woorden in onzen dienst werkelyk aangenomen en voor echt nederduytsche erkend hebben, was het oók billyk, dat men hun met eene nederduytsche livrey bekleédde; en dus naar onzen tongval en spelling inschikte: om ze alzoó te beter te onderscheyden van de bastaardwoorden, welke wy, of niet noódig hebben, of als geéne onze taal eygene woorden beschouwen. §. 1684.

Digitized by Google

§. 1684. Het komt dus in de spelling der woorden van vreemden oorsprong hier op aan, of zy, alsdan niet, als nederduytsche moeten aangemerkt worden. Tot de eérste soort behoóren *apostol*, *bisschop*, *engel*, *kanaal*, *kanselier*, *kasteél*, *kerker*, *klasse*, *koor*, *leék*, *mannik*, *orakel*, *paleys*, *persoon*, *predikant*, *priester*, *prefect*, *punt*, *regeeren*, *regent*, *register*, *singel*, *titel*, *tvón*, *vokaal*, en andere. Alle deze woorden zyn algemeén voor nederduytsche aangenomen; en daarom in geheante aan deze gelyk gemaakt, en, overeénkomstig de nederduytsche uytspraak en spelling, geschreven. Maar *attestatië*, *beneficië*, *executië*, *justitië*, *questië*, en dergelyke meér, moeten als onechtelingen of als bastaarden geacht worden; waarom men de selve, voor zoó veel de wezenlyke geschreevene deélen aangaat, vol uytschryft, met die letters, waar mede zy in de vreemde taal, waar uyt zy genomen zyn, afgemaald worden. Wy seggen *voor soó veel de wezenlyke geschreevene deélen* der woorden *aangaat*; want de uytgangen der woorden, enkellyk toevallige deélen zynde, behoóren niet aan de woorden selve, als teékens van byzondere denkbeelden, maar aan het algemeén eygen dier vreemde taale, en daarom kunnen die toevallige deélen in elke taal vervormd worden, zonder aan den vreemden oorsprong der woorden te kort te blyven: en, by gevolg, moogen die uytgangen geschikt zyn naar den aard der taale,

in

in welke de vreemde woorden overgenomen zyn. Dus schryft men de bastaardwoorden, zoó veel moogelyk, met die zelfde letters, waar mede zy in de vreemde taal geschreven zyn; doch men geeft hun den uytgang, welken, volgens den aard der nederduytsche taal, vereyscht word. Dezen uytgang gaat dus geénzins het woord als woord aan, maar alleén het vreemd taalgebruyk, 't welk wy, door de overneeming van een woord, niet aanveirden willen. Wy geeven aan de ontleénde woorden een nederduytsch teéken, 't welk hun, als het ware, eenigzins veroorlooft in het gezelschap der echte kinderen te verschynen. De eérste klasse der uytheemsche woorden verschynt gevolgelyk met al de eygendommen der echt nederduytsche kinderen; terwyl men aan de laatste eenen uytgang of teéken geeft, 't welk men als eenen geleydbrief (*passe-port*) aanmerken mag, waar door zy eenen doorgang, doch geéne verblyfplaats bekomen. Dusdaanige zyn de benaamingen van de nieuwe-modekleêren, inzonderheyd, van het jufferschap, welke voor eenigen tyd, als de lochtverschynsels voor de oógen schemeren, maar spoedig aan andere plaats maaken, die, met hunne mooye naamen, even als de eérste, wel haast in vergetelheyd geraaken. Deze soort van bastaardwoorden gebruykt men, benevens sommige kunstwoorden, om zich verstaanbaar te maaken, of om niet gedwongen te zyn eene langwylige omschryving te doen. Doch de bastaard-

bastaardwoorden, voor welke wy eygene en even naadrukkelyke woorden bezitten, behoóren onze taal, vooral in den deftigen spreek- en schryf-trant, niet te ontsieren.

1685. Daar nu de eygennaamen *Jan*, *Katryn*, en dergelyke, uyt noódzaakelykheyd gebezigd worden, om nederduytsche persoonen te kenmerken; mag men hun gevoegelyk als inlandsche benaamingen en waare nederduytsche woorden beschouwen, welke aan de Nederlanders, zoó wel als aan andere natiën toebehoóren: en de zelve moogen dus, naar myn gevoelen, op den vorm der andere taal eygene woorden geschoeyd worden. Dus zal men, naar den aard der nederduytsche spraak, schryven *Filip*, *Josef*, *Jakob*, *Kornelis*, enz. 'T zelve treft men in de andere taalen aan. In 't latyn schryft men *Carolus*, in 't fransch *Charles*, en in het nederduytsch *Karel*; en zoó is het met zeér veele andere. De eygennaamen van landen, steden, rivieren, enz., kan men in de aardbeschryving in tweé klassen verdeélen. De eérste, die, door een veelvuldig gebruyk, by de Nederlanders algemeén gekend zyn, en daarom buyten de klasse der eygenlyk gezegde vreemde benaamingen vallen, welke de tweéde soort uytmaaken, en die maar van een kleyn belang zyn, of enkellyk van opzettelyke beoefenaaren in de aardbeschryving gekend zyn. Ten opzigte der eérste, ziet men, dat elke taal de zelve

zelve vryelyk naar haaren aard gebogen heeft. Zoó schryven de Nederlanders *Brugge*, de Fransche *Bruges*, de Latynen *Brugæ*, *Brugarum*, en de Engelsche *Bridges*. Zelfs zien wy dikwyls, dat eygennaamen van plaatsen, die gemeéne naamen van oorsprong zyn, vertaald worden. Zoó vind men in het nederduytsch *'S Hertogenbosch*, *Den Haag*; in het fransch *Bois-le-Duc*, *La Haye*; in het latyn „*Silvæ-Ducis*„ enz. Daar nu deze vertaaling in sommige mag of moet plaats hebben; schynt het gevolgelyk, dat men de schryfwyze der andere van de eérste klasse inschikke, naar de spelkunde elker byzondere taal, en dat de eygennaamen, welke tot de meést gemeéne aardrykskennis der Nederlanders behoóren, en welke dus zoó wel hunnen eygendom, als den geenen van andere volkeren zyn, op den nederdnytschen vorm geschoeyd worden. Zoó schryft men *Azië*, *Efese*, *Jeruzalem*, *Italië*, *Konstantinopel*, *Nyl*, *Paradys*, *Rome* (416), *Smirne*, enz.

§. 1686. Maar de andere plaatsnaamen, gelyk oók de vreemde eygennaamen van mannen en vrouwen (voeg hier by de geslagtnaamen der Nederlanders), als *Cicero*, *Cato*, *Xerxes*, op geenerley

(416) Om de welluydendheyd, zegt men oók *Italiën*, *Romen*; b. v., wanneér er eene klinkletter opvolgt, als *binnen* ROMEN *is dit jaar een jubelfeést.*

Digitized by Google

geénerley wyze tot de eygenlyk gezegde nederduytsche taal behoórende, worden wel, zoó veel geschieden kan, naar den nederduytschen tongval uytgeproken, doch, met de minst moogelyke verandering, uytgeschreven; en dit is noódzaakelyk, om alle misverstand en verwarring te vermyden.

§. 1687. Wy zeggen *met de minst moogelyke verandering*: omdat, in geval de nederduytsche taal de letters der zuyver vreemde woorden niet bezitte, de schryfwys moet geschikt worden, naar den aard der nederduytsche letters en der zelver uytspraak; opdat die vreemde benaamingen door Nederduytschers kunnen geleezen en verstaan worden. Zoó moogen de latynsche *æ* en *œ* door de nederduytsche *e* vervangen worden; en men kan schryven *Cesar*, *Cresus*, *Phebus*, enz. Doch in zuyver vreemde woorden is die spelling de beste, welke met de oorsprongelyke schryfwyze het naaste overeénstemt. Men schryve dus *Cicero*, *Cesar*, *Cefas*, enz.; en niet *Kikero*, *Kesar*, *Kefas*, gelyk sommige voorgedraagen hebben, op grond dat zulks beter met de oorsprongelyke uytspraak dier woorden overeénkomt. Ook luyden die woorden, in deze laatste spelling, zoó hard, dat zy de meéste oóren verveelen en by niet weynige onverstaanbaar voorkomen. De *q* en *x* zyn wel geén nederduytsche letters, maar zyn toch van alle gekend en by elken drukker te

Digitized by Google

te vinden; en men mag de zelve, als oók de *ph*, en de *c* op haar eygen, zeér wel gebruyken, in de eygenlyk gezeyde vreemde woorden, en schryven *Anaxagoras*, *Cyrus*, *Philoxenes*, *Phebus*, *Phaëton*, *Quintilius*, *Quirinus*, *Xerxes*; welke alzoó te beter als vreemde benaamingen aangeduyd worden. De *x* luyd als *ks*, de *q* als *k*, en de *ph* als *f*: terwyl de *c* voor eene *e*, *i*, en *y*, als *s* uytgesproken word; doch elders den klank van *k* heeft.

§. 1688. Alhoewel den regel, omtrent de vreemde eygennaamen, vry algemeén is, dat men de zelve, zoó veel moogelyk, onveranderd moet vol uytschryven; zeggen de dichters niettegenstaande *Homeer*, *Heleen*, *Minerf*, *Pindaar*, in plaats van *Homerus*, *Helena*, *Minerva*, *Pindarus*, enz. Maar in den ongebonden styl mag men zich deze verkortingen niet veroorlooven; ten zy in langere woorden, als *Diocletiaan*, *Tertuliaan*, *Quinctiliaan*, *Vespasiaan*, *Justiniaan*, enz. Van de andere zyde, ontvlugte men, in het gebruyk der vreemde woorden, de verbuygingen, welke onze taal oneygen zyn; en men schryve niet *wy hoóren* PETRUM *spreeken*, *in den eersten brief* PETRI, CHRISTUS *zeyde tegen* SIMONEM PETRUM, enz., maar PETRUS, SIMON, enz. Om de zelfde reden, zal men niet schryven *Atheniensen*, *Thessalonicensen*, enz.; maar men schreye alle dergelyke woorden op eenen *neder-*

duyt-

Digitized by Google

duytschen vorm. Men zegt *Gentenaaren*, *Bruggelingen*, *Haarlemmers*, *gentsch*, *brugsch*, enz., volgens den aard der woorden, waar van deze zelfstandige en byvoegelyke naamwoorden afstammen. Op de zelfde wyze, moet men schryven *Egyptenaaren*, *egyptsch*, *Jeruzalemmers*, *Ismaëliet*, *Israëliet*, enz., volgens den aard der oorsprongelyke woorden.

§. 1689. Wanneér er in enkele gevallen twyfel ontstaat, of een vreemd woord, al dan niet, als nederduytsch moete beschouwd weezen; zal, myns bedunkens, het verkiezelykste zyn, de oorsprongelyke schryfwyze te bewaaren, naar maate het min of meér als onduytsch moet aangemerkt worden.

§. 1690. Deze schynen ons de beste regels te zyn, welke wy over deze stoffe geeven kunnen; daar WEILAND, in zyn *Taalkundig Woordenboek*, I Boekdeel, bl. 73, zegt, dat *het niet wel moogelyk is, hier omtrent, eenen doorgaanden algemeénen regel op te geeven.* De schryvers zyn het onderling, omtrent veele punten, nog niet eéns.

« Ten aanzien van de woorden *koor*, *kantoor*, *kleur*, *klasse*, *karakter*, *kanselier*, *nimf*, *punt*, *feniks*, *filozoof*, *profeet*, *schepter*, *sekse*, *sekte*, *singel*, *triumf*, enz., denkt men, zegt WEILAND (417), niet

(417) In zyne kleyne *Nederduitsche Spraakkunst*, §. 65. Zie ook het eérste boekdeél van zyn *Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*, bl. 74 en 75.

Digitized by Google

niet zoó eénstemmig; dewyl sommige daar voor *choor*, *comptoir*, *coleur*, enz., bezigen: schoón de eérste schryfwys ongetwyfeld de verkiezelykste is; zoó omdat zy aan de gewoone uytspraak best voldoet, als omdat deze woorden het aanzien van uytheemsche reéds verloren hebben, en in de nederduytsche woorden als ingelyfd zyn. »

« Men moet zich verwonderen (zegt SIEGENBEEK, bl. 252) over de verkiezing van sommige, die in eenige woorden, welke reéds als nederduytsche zyn aangenomen, den oorsprongelyken vorm meér of min willen behouden. Ik bedoel hier de zulke, die aan de schryfwyze van *canaal*, *choor*, *punct*, *koleur*, *charakter*, of *character*, *classe*, *cingel*, *seraph*, *propheet*, *throón*, *scepter*, *cancelier*, *comptoir*, *triumph*, de voorkeur geeven, boven die van *kanaal*, *koor*, *punt*, *kleur*, *karakter*, *klasse*, *singel*, *seraf*, *profeet*, *troón*, *schepter*, *kanselier*, *kantoor*, *triumf*; welke laatste spelling met den aard onzer taale meér overeénkomt. Immers stryd de door hun aangeprezene schryfwyze, welke voorzeker tot beter verstand der woorden niets kan bydraagen, met het gebruyk der taale, zoó als het zelve boven door ons ontvouwd is. Men brengt hier tegen misschien in, dat het burgerregt van veele dezer woorden twyfelachtig is; maar zyn zy niet alle by de beste schryvers van vroegeren en laateren tyd in algemeén gebruyk, en verre de meéste voor

voor geéne verwisseling met een ander gebruykelyk nederduytsch woord vatbaar? Het woord *karakter*, by voorbeeld, 't welk onder de voorgestelde zyne vreemde herkomst niet het minst duydelyk verraad, is voor ons volstrekt onmisbaar; daar wy geén nederduytsch woord bezitten, 't welk het denkbeeld, daar in vervat, volkomen uytdrukt. Het zelfde zal men, by eenig naadenken, omtrent de meéste andere woorden bevinden. Er is derhalve hoegenaamd geéne reden, waarom men de opgegeevene woorden, overeénkomstig den aard onzer taal, niet schryven zoud. »

MOONEN zegt, bl. 6, dat men moet schryven *sedel, syfer, keder, kibori, kichorey, kypres; Kyprus*, enz. SIEGENBEEK daarentegen stelt *cedel, cijfer, cipres*. WAGENAAR en andere schryven *advokaat, fiskaal*; doch SIEG. zoud daar in liefst de c behouden. Zie K. VAN SIEG, bl. 124 en 125. In zyne *Verhandeling*, enz., schryft dezen, bl 51, *cypres*; en, in zyn *Kort Begrip*, stelt hy, bl. 20 en 123, *cipres*. BOLHUIS, bl. 3 en volgende, spreekende over de uytheemsche woorden, vraagt hoe het met den uygang zal zyn: zal men (zegt hy, bl. 4.) den oorspronggelyken volgen, *Samaria, Roma, Maria, Petrus, Paulus, Horatius, Homerus, Ovidius*; of den nederduytschen uytgang *Samarië Samariën, Rome Romen, Marië Mary, Peter, Paul, Horaat, Homeer, Ovyd*? Men volge (zegt hy) het

het geen best luyd. Zie B. HUYDECOPER, *Proeve van Taal en Dichtkunde*, bl. 501 en 502.

§. 1691. Hier breeken wy onze verhandeling over de nederduytsche spelling en der zelver onderscheydene geschilpunten af, en stappen over tot ons

Digitized by Google

TWEEDE DEEL

DER

NEDERDUYTSCHE SPRAAKKUNST.

Digitized by Google

Digitized by Google

TWEÉDE DEÉL

OF

GEDAANTELEÉR.

§. 1692.

De *gedaanteleér* toónt ons de onderscheydene zynwyzen en veranderingen van de deélen der rede; zy leért ons hoe veele gedaanten het zelfstandig, het byvoegelyk naamwoord, enz., hebben, en welke deze gedaanten zyn.

EÉRSTE AFDEÉLING.

Zynwyzen en veranderingen der zelfstandige naamwoorden.

§. 1693.

Daar het zelfstandig naamwoord den steun der andere woorden is, beschouwt men het zelve, in de spraakkunst, met régt, als het eérste en voornaamste van alle de rededeélen der nederduytsche taal. Dat echter het zelfstandig naamwoord oorsprongelyk het *eérste grondwoord* der taale niet is, leért ons den groóten Bilderdijk, in zyne wysgeirige bespiegelingen of

BEMERKINGEN

op den eérsten oorsprong der zelfstandige naamwoorden.

§. 1694.

Wanneér wy, zegt BILDERDIJK (418), de beseffen, die wy van het geen buyten ons is verkrygen, slechts eenigzins naagaan, zoó bemerken wy draa, dat wy het zelfstandig des voorwerps niet kennen noch opmerken, maar alleén zekere hoedaanigheden, waar door wy het onderscheyden. Tot het denkbeeld van het zelfstandig komen wy door eene blooté werking van onze ziel, die, op zich zelve te rug gebragt, en haare bewustheyd van zich zelve overdenkende, zich zelve daar van onderscheyd, en alzoó een besef van zelfstandigheyd als onderwerp (of *substratum*) van de hoedaanigheyd vormt; en dan, van zich zelve uytgaande, deze onderscheyding op alles wat is, overbrengt. En dus is zelfstandigheyd in ons besef slechts eene uyt ons eygen verstand opgedolvene *abstractië*; terwyl de hoedaanigheden het voorwerp onzer waarneeming zyn, en de van buyten ontvangene denkbeelden opleveren. Van daar, dat wy, natuurlyker wyze, om onze denkbeelden van 't geen buyten ons is, uyt te drukken, hoedaanigheden hebben uyt te drukken; en, dat uytdrukkingen van HOEDAANIGHEDEN den grond der verstandlyke taal uytmaaken.

§. 1695. Maar die HOEDAANIGHEDEN kunnen op tweéderley wyze begrepen worden; op zich zelve (*in abstracto*), en, als bestaande in het voorwerp waar wy ze in waarneemen. In 't eérste geval, maaken wy ze in ons verstand tot zelfstandigheden. In 't laatste geval blyven het hoedaanigheden, die

(418) Deze bemerkingen zyn van woord tot woord getrokken uyt zyne uytmuntende verhandeling *Over de Geslachten der Naamwoorden*, bl. 32 en volgende.

Digitized by Google

die eene zelfstandigheyd noódig hebben, waar zy als in rusten. En in dit geval heeft wederom tweéderley wys van beschouwing plaats: of wy stellen ze in de zaak als daar aan verknocht; of wy stellen ze niet zoó zeér in de zaak, als wel in het *bestaan* der zaake: dat is, met andere woorden, of wy merken ze aan als eene wyziging van de zaak, of als eene wyziging van haar bestaan. By voorbeeld: als ik zeg, *een* ZWART *peird*, of *het peird is* ZWART, zoó is ZWART in myn denkbeeld eene hoedaanigheyd van het peird; maar zeg ik, *het peird* LOÓPT, zoó denk ik het LOÓPEN niet als eene hoedaanigheyd van het peird, maar als eene (voorbygaande) wyziging van zyn bestaan. Deze onderscheyding schynt fyn; oók loópen somwylen deze beyde wyzen van beschouwen in 't zelfde uyt: echter is zy wezenlyk, en zy houd het waare onderscheydende kenmerk in tusschen 't *adjectivum* en 't *verbum*. Dan, wanneéf wy eene hoedaanigheyd als affectië van een zelfstandig ding beschouwen, zoó is het woord dat wy gebruyken, een *adjectief*: en dan, wanneér wy ze aanmerken als eene wyziging van 't bestaan des voorwerps, zoó is het een *verbum*. Van daar dan oók, dat alle verbum het *verbum substantivum* (dat is 't werkwoord, het BESTAAN uytdrukkende) insluyt, en in sommige taalen kennelyk inhoud; terwyl het in andere taalen niet uytgedrukt, maar er toch op verschillende wyzen in verwikkeld is. Van daar oók, dat ons werkwoord altyd tweeledig, en dus nooyt minder dan tweésilbig is (*loópen*, by voorbeeld). Het bestaat naamlyk uyt tweé deélen, een *subject* en een *prædicaat* (419): het subject is het BESTAAN, en word in de sluytsilbe EN gevonden; het prædicaat, een waar adjectief, schoón het in de eéns gevormde taal nooyt meér als een adjectief gebruykt word, maar voor substantief geld, als wy hier naa zien zullen. Wy noemen 't den wortel van 't verbum (420).

§. 1696.

(419) Dat GAAN en STAAN als contractiën aangemerkt worden van *ga-en* en *sta-en*, of *gungen* en *standen*, weet een ieder.

(420) Het woord *wortel* drukt hier de zaak met geén volkomene duydelykheyd uyt: oók is het aan veelerley opvattingen

§. 1696. De beseffen van het geen buyten ons is, zyn dus beseffen van bloote hoedaanigheden, en worden, natuurlyker wyze, uytgedrukt door ADJECTIVA en VERBA; en dus maaken deze de eérste en grondwoorden der verstandlyke taal uyt, waar van de zelfstandige naamwoorden, en, met deze, alle andere woorden afstammen.

§. 1697.

---

onderhevig. Men noemt wortel, dat geen waar aan de plant vasthoud, dat, waar uyt zy WORD; en het is van dit *worden* zelf dat het woord by ons ontleend is. Doch ons WORTEL is eygenlyk van *ort*, en het thema is OR (worden), waar van *worden*, *oriri*, enz., en 't ouds ORD (begin), dat nog lang overgebleven is in de spreekwyze: *van ende t'orde*; waar van Huydecoper. Wy noemen den wortel van een woord of van eene geheele maagschap van woorden, die oorspronklyke sylbe, waar zy alle van afstammen, en wier kragt aan alle die beteékenis geeft, welke hun gemeén, en in ieder van hun, verschillend gewyzigd is; 't geen men het *thema primitivum*, en gewoonlyk, bloót het thema noemt. Zoó is (om een voorbeeld te stellen) HA ('t haaken van den adem in de keel by de adspiratie) den wortel of 't thema van HAAKEN, van HOUDEN, van HAND, van HOK, enz., die alle uyt dit beginsel gegroeyd zyn. Maar gelyk wy het woord wortel hier gebruyken, is het inderdaad het *prædicaat* van het verbum, zonder daarom juyst een *primitief thema* te zyn. Ja het kan zeér verre af zyn van de enkelvoudigheyd of oorspronklykheyd van het thema. WRING, b. v., noem ik in het werkwoord WRINGEN den wortel; WURM in dat van WURMEN, van welke alle het eygenlyk of eérste thema in WORM bestaat. — Ik geloóf dat er geén gevaar van verwarring by is, zoó ik in dien algemeéner zin altyd *wortel van 't werkwoord* zegge. Voor 't overig is bekend, dat het woord *wortel* in de taalen ruymer of enger genomen word, naar dat men de afstamming der woorden verder vervolgt. Het is, inderdaad en altyd, den wortel waar het verbum onmiddelyk uyt groeyt.

Digitized by Google

§. 1697. Alle zelfstandig naamwoord onderstelt dan of een *adjectief* of een *verbum*, als zyn primitief of wortelwoord. Een HOED onderstelt het adjectief *ho*, of het werkwoord *ho-en*; een LEPEL, het werkwoord *lepen* (leppen); een BODE onderstelt het werkwoord *bieden* (gebieden); een KRAAY, het werkwoord *kraayen*, enz.

§. 1698. Maar deze zelfstandige naamwoorden worden op verschillende wyzen uyt hunne wortelwoorden gevormd en afgeleyd; en van daar een oorspronklyk onderscheyd in hunne beteékenis. Naamlyk, alle houden zy de beteékenis van hunnen wortel vast, en wyzen een voorwerp aan, waar in de hoedaanigheyd is, door het wortelwoord uytgedrukt, en waar aan men het voorwerp onderscheyd. Maar die beteékenis des wortels word verschillend gewyzigd, naar de verschillende vorming die zy ondergaan. Somtyds word de hoedaanigheyd eénvoudig voor het zelfstandig dat er kenbaar door is, gebruykt; en het adjectief of verbum word slechtweg tot een substantief. Dus WIT (*albus, a, um*), het WIT (doel, *scopus*): dus LOÓPEN, het LOÓPEN. Somtyds daar tegen onderscheyd zich het substantief door eene bykomende vorming. Edoch, die vorming zelve behoórt zeldzaam aan 't zelfstandig woord als zoódaanig. Doorgaans vormt het byvoeglyk wortelwoord of oorspronklyk verbum een derivatief adjectief of verbum, dat dan als substantivum gebruykt word. Zoó is SCHRIK, by voorbeeld, (waar van het eygenaartig synonymum *verzetting* is,) van het adjectivum *schro-ig*, van *schre-en (schre-j-en, schre-d-en*, waar van ook *schre-w-en*,) gemaakt. En waar zy aan 't substantivum als substantivum behoórt, is het eene waare zamenstelling van 't adjectief met een ander zelfstandig woord, even zoó van adjectivum of verbum gemaakt. GOEDHEYD, by voorbeeld, is *goed-hebbing*; WEETENSCHAP is *weeten-bevatting*, bevatting van 't weeten; GEHEYMENIS is *geheym-bevatting*, bevatting van 't geheym, enz.

§. 1699. Om derhalve de zelfstandige naamwoorden wel te verklaaren, is nodig, de verschillende wyzen naa te gaan, waar op, uyt de oorspronklyke adjectieven en verba, nieuwe woorden ontstaan; die of daadelyk en door zich zelfs substantieven

stantieven zyn, of nieuwe adjectieven, die tot substantieven worden. En hier in moeten ons eérst de adjectieven, dan de verba, besig houden.

§. 1700. Het adjectief drukt eene hoedaanigheyd uyt; die hoedaanigheyd is bepaald in het woord, en het woord, zoó het is, kan op geén andere hoedaanigheyd toegepast worden. Dit moet echter somwylen geschieden, want (zoó keyzer Justinianus zegt) *plures sunt res quam vocabula.* Maar wanneér moet het? Dan, wanneér eene hoedaanigheyd die aan de eérste herinnert, die er naar zweémt, die se voordbrengt, enz., uytgedrukt moet worden. Dan geschied die toepassing oók werklyk, doch zy geschied niet dan met byvoeging van het denkbeeld der toepassing. Van daar *groót*, *groótachtig*; *gier*, *gierig*; *wys*, *wyslyk*; *voed*, *voedzaam*. Men ziet daadelyk, dat deze derivatië aan te merken is als eene toevoeging van de verba, *achten*, *eygen* (nu eygenen), *gelyken*, *zaamen* (vereénigen, kopuleeren, en van daar, voordbrengen), en dus, als eene zamenstelling.

§. 1701. Wy neemen hier deze zamenstelling, gelyk zy zich oógschynelyk voordoet, en in 't algemeén erkend pleegt te worden. Doch niet altyd heeft er juyst zamenstelling plaats. Somtyds ondergaat het woord der hoedaanigheyd die niet volkomen eénzelvig is met de hoedaanigheyd die men uytdrukken wilt, eene uytbreyding van vorm, waar aan zich de uytbreyding van 't denkbeeld verbind. De hoedaanigheyd is, b. v., niet volstrekt *wit*, niet volstrekt *goed*, niet volstrekt *wys*, maar het denkbeeld van *wit*, *goed*, of *wys*, laat er zich toe uytstrekken en aan hechten. Het is een meér uytgebreyd denkbeeld van *wit*, *goed*, of *wys*, dan dat van die hoedaanigheden, welke men dus eygenlyk noemt. Men breyd daarom het woord uyt, en het ondergaat eene verlenging. Deze verlenging nu, of uytbreyding, of uytstrekking, of zoó men het noemen wille, bestaat in eene toeademing op het slot. Zoó komt van *geele*, *geele-e*, dat, naar het met de keel, de verhemelt- of lipblaazing uytgesproken word, *geelege* (of *geelehe*), *geeleje*, of *geelewe* word. Nu zegt men *geeluw*. Zoó ontstaan de uytgangen in *ge* of *we*. *Schade* (umbra), *schade-e*, *schade-we*, *schade-ge*, worden

worden door deze verlenging tot *schaduwe*, *schadige*. Even zoó is het met *valuw*, by de oude *valewe*, van *vaal*. Dit lost de uytgangen op welke geene zamenzettingen zyn, en heeft oók wel plaats waar men ze gewoon is te stellen. Ten aanzien van de uytgangen op *ig* is het klaar, dat men juyst het woord *eygen* niet te hulp heeft te roepen, maar die overeénkomst toevallig kan zyn. Dan, dit neemt echter de etymologische zamenstemming met *eygen* niet weg, 't welk er naar het denkbeeld zelf, altyd in te vinden is. Want die waarneeming van de verlenging der woorden heeft gemeénschap met het denkbeeld van *toeeygening*, en daar door oók van *hebben* (als 't abstractum waar in men de toeeygening erkent), en kan dus zelve tot vorming van het woord *eygen*, zoó, als adjectivum *(propius)*, als, als verbum *(habere)*, gedient hebben (421).

§. 1702. Zoó veel van het adjectief! — Het verbum drukt eene wyziging uyt in 't *bestaan* van een voorwerp. Maar ik moet of wil die wyziging in 't bestaan, afgetrokken van 't bestaan zelf, beschouwen. Nu verliest het verbum zynen uytgang die het bestaan uytdrukt, en zynen wortel blyft. Loópen drukt de wyziging in het bestaan uyt, als daar inliggende. Den loóp drukt ze in abstracto uyt. Maar eene abstractië word als eene zelfstandigheyd aangemerkt. Van daar

---

(421) Den uytgang LYK is zekerlyk, zoó men de zaak tot in den grond opdelft, oók geéne zamenstelling, maar veeleér de verlenging eener andere vervorming van 't woord. Uyt de werkwoorden en substantieven zyn van ouds adjectieven in EL ontstaan. Dus zey men VERSTANDEL, MONDEL, welke adjectieven onmiddelyk uyt de verba VERSTANDEN, MONDEN (dat is *verstaan* of *verstand hebben*, *mond hebben* of *spreeken)* gevormd zyn. Dus MOGEL van MOGEN, SCHRIKKEL van SCHRIKKEN, BEHAGEL (waar van Melis Stoke *behagelhede* heeft) van BEHAGEN. Uyt dit *verstandel*, *mondel*, enz., word *verstandelic*, *mondelic*, 't geen door vermenging der C met de K, of wat hooger uytspraak, VERSTANDELIK, MONDELIK werd.

Digitized by Google

daar is 't natuurlyk, dat deze wortels voor substantieven gelden. En schoón zy in der daad de hoedaanigheyd van het adjectief hebben en oudtyds óók in het gebruyk gehad moeten hebben, als in den uytgang van *minzaam*, *willig*, *zorgzyk*, enz., zigtbaar is (422), wy willen hier niet te diep naaspooren, maar ze als substantieven van hunnen oorsprong af, laaten gelden.

§. 1703. Maar nu wil ik het tegendeel. Ik wil de wyziging in het bestaan der zaak tot eene hoedaanigheyd maaken in het voorwerp berustende. Nu blyft myn verbum zyne bestanddeelen houden en 't word teffens een adjectief. Zie daar 't participium, dat wezenlyk adjectief is, zonder op te houden van verbum te zyn. Ik behoef niet té zeggen, dat dit participium tweederley is, actief of passief, naar maate dat men de werking die in 't verbum ligt, aanmerkt als uyt het voorwerp voortspruytende of er in eyndigende. — Zie daar dan twee nieuwe soorten van adjectieven, derivatiën van het verbum!

§. 1704. Uyt het geen gezegd is, is reeds (vertrouwe ik) genoegzaam te begrypen, dat de vorming der zelfstandige naamwoorden dienvolgende bestaan moet in als zoodanig te gebruyken en aan te neemen, in de eerste plaats, de oorspronklyke adjectieven, in de tweede plaats, de derivatiëve adjectieven; en dus, in de derde plaats, óók de participiën, als die tot de derivatieve adjectieven behooren: in de vierde plaats, de wortels der werkwoorden; en ten vyfden en laatsten, de zamenstelling van een adjectief, waar aan een van een werkwoord gevormd substantief (of wilt men liever, den wortel van een werkwoord) als terminatie gekoppeld is.

§. 1705. Maar zyn er dan volstrekt geen oorspronklyke substantieven; dat is, die oorspronklyk en in zich zelve substantieven zyn? — Wy hebben gezien dat wy slechts hoedaanigheden kennen, en geene zelfstandigheden; en dat wy

(422) Deze uytgangen naamlyk zyn wortels van de werkwoorden.

Digitized by Google

wy de voorwerpen niet dan door de hoedaanigheden onderscheyden; en het is dus natuurlyk, dat daar de taal eene te kennen geeving der denkbeelden moet zyn, onze substantieven, of 't geen wy daar voor gebruyken, eygenlyk adjectieven zyn moeten. Zie §. 1694. Echter, we hebben een denkbeeld van ZELFSTANDIGHEYD, als het *substratum* waar wy 't *attribuut* in doen rusten. En zoó is er oók eene uytdrukking voor ZELFSTANDIGHEYD als zoódaanig. Van daar nog een zesde soort van substantieven, dat door zamenstelling gevormd word van een adjectivum met deze UYTDRUKKING *van de zelfstandigheyd*, waar dat geen dat het adjectivum beteekent, in rusten moet; welke soort wy nu oók verklaaren moeten.

§. 1706. Deze uytdrukking van de zelfstandigheyd, als zoódaanig, en als substratum van 't attribuut, is DE TONGLETTER.

§. 1707. Van alle de spraakdeelen werkt de tong met eene vryheyd en een zelfvermoogen, haar alleén eygen. Van daar, dat zy eygenaartig geschikt is om eene werkende zelfstandigheyd te vertegenwoordigen. Van daar, dat de tongletter (dat is, de letter die door de tong alleén word gemaakt, en in eene bloote werking der tong in zich zelve bestaat) alleén en eénig, en werker en werktuyg uytdrukt. — En werker, en werktuyg, zeg ik. De tong word in zich selve op tweederley wyze bewogen. Naadruklykst en kragtigst, in eene voordgaande trillende beweeging die haar gespannen laat, waar meê zy de R maakt: flaauwer en kwynender, in eenen slappen enkelen slag, naa welken zy als kragteloós ligt, en waar door zy de L vormt. De eérste van deze beweegingen past ons verstand op den werker; de laatste op het werktuyg toe. Van daar de uytgangen op R en L, en hunne beteékenis!

§. 1708. Het is zigtbaar, dat deze R en L, de zelfstandigheyd van een werkende of in werking gebragt wordende wezen te kennen geevende, dus in der daad en oorspronklyk substantieven maaken; die, aan verba gehecht, den werker en het werktuyg van het geen deze meébrengen, uytdrukken. Den werker; als by voorbeeld, LOOPER, SNYDER, DAADER, EMER

Digitized by Google

EMER (van *emen*, wateren, dat is, waterscheppen): het werktuyg; als LEPEL (waar men meé *lept*); SCHEPEL (waar men meé *schept*); KLEPEL (waar men meé *klept*); EZEL (waar men meé torscht of laad: *ezen* of *heezen* is torschen, heffen, pakken, laaden); ZETEL (stoel, waar meé men zich *zet*); HEUVEL (*ho-el*, waar den grond meé *gehoógd* is), ens. Edoch het werktuyg door middel waar van men werkt, kan zelf als den werker aangemerkt, en dus met de R in plaats van de L, uytgedrukt worden. Zoó is het in WAAYER, HOUWER, HAMER, het evengemelde EMER, en menigte andere. En de denkbeelden van het werktuyg en van 't onderwerp der werking zyn te naa aan elkander paalende, dan dat ze oók niet somtyds zonden vermengd worden. Zoó is het by voorbeeld, met BEUGEL (bogel), het geen *gebogen* is; SCHEDEL, het geen *gescheyden* is, en daarom, de afscheyding van 't haar op het midden des hoofds, die de Latynen *vertex* noemen, ens. (423)

§ 1709.

(423) Men mag in deze laatste gevallen aan het op zich zelf te rug werken denken, 't geen men in de werkwoorden *reciprocatië* noemt en waar uyt de *verba media* der Grieken te verklaaren zyn. BEUGEL is dat ZICH *buygt*; SCHEDEL, dat ZICH *scheyd*, en dus als een twyfelachtig midden houd tusschen *buygen*, *scheyden*, en *gebogen*, *gescheyden worden*, of *gebogen*, *gescheyden zyn*. — De L duyd inderdaad zoó wel de oefening van werking uyt als de R, maar in eenen ontvangenden en slechts overbrengenden zin. Den WAAYER *waayt*, den HOUWER *houwt*, den KLOPPER *klopt*, en men beschouwt de daad die er door voordgebragt word, als eene kragt des waayers, des houwers, des kloppers. Doch den BYTEL *byt*, den BEYTEL (eygenlyk *beetel* of *battel*, houten klophamer, dien men thands zeér te onregt met *bytel* verwart), *beet*, of *bat*, even zoó wel als of men *byter* en *beeter* of *batter* sey'; maar men beschouwt dit niet als eene eygene daad des *bijtels* of *beetels*: integendeel word die werking als eene kragt buyten hen aangemerkt, en die zy slechts overbrengen als MIDDEL, dat is als tusschending tusschen den eygenlyken

§ 1709. Sommige leyden deze R in de uytgangen, van het gothisch WAIR af, dat we in *weirwolf* en in het *weirgeld* der oude wetten overig hebben. Maar genoeg, dat in onze taal de uytdrukking van werkende zelfstandigheyd in de R der uytgangen ER en AAR zigtbaar is. En dezen zelfden uytgang met een bloót adjectivum gekoppeld, waar by geéne werking gedacht kan worden, drukt dan oók de substantië uyt, die de hoedaanigheyd in het adjectivum gelegen zynde, onderschraagt; als in *meester*, by voorbeeld. Ik merk, in 't voorbygaan, nog aan, dat dezen uytgang oók RT word, door eene versterking en voordzetting der tongtrilling, waar door zy aan de tanden stoót (424).

§. 1710.

---

eygenlyken werker en 't bewerkte. Dit onderscheyd *werker* en *werktuyg*, schoón die onderscheyding niet altyd noódig is, en daarom, het werking uytvoerende werktuyg als werker beschouwd en met dezen naam benoemd worden mag. — Het woord *werktuyg* zelf is van *toogen*, en beteekent, *het werk* TREKKENDE, dat is *voerende*, *overbrengende*. Wy zeggen op gelyke wyze *een werk volTREKKEN* of *volVOEREN*; in 't latyn zegt men *perAGERE*, dat is *doorDRYVEN*, zoó als wy oók *doorZETTEN* (dat is *doorstuuwen*) gebruyken.

(424) Het is opmerkelyk, dat deze sterkere voordzetting der trilling nooyt gebruykt word, dan waar, niet eene bloót daadelyke werking voor het oógenblyk in den werker ondersteld word, maar eene voordduurende. Eenen VEYNZAART is niet iemand die VEYNST, maar die BESTENDIG VEYNST. Even zoó is eenen GRYZAART, eenen RYKAART, die niet de hoedaanigheyd van GRYS en RYK in het werklyk oógenblyk, maar by aanhoudendheyd heeft.

Het zelfde mag men van den uytgang IER zeggen, in 't welk men eene andere uytspraak van 't zelfde WAIR onderstelt; doch die eygenlyk uytheemsch, en uyt het latynsch ARIUS (*officiarius*, *pecuarius*), door de Fransche tot *aire* en *ier* vervormd, is af te leyden.

Maar ik moet hier eene aanmerking byvoegen die van belang is. Hoe *zeér* wy de R en L dus als uytdrukking van zelfstandigheyd

§. 1710. In de ontvouwing der zelfstandige naamwoorden, moeten wy aanmerken der zelver geslagten,

---

digheyd in de taal aangenomen vinden, men moet zich daarom niet verbeelden, dat deze woorden niet tevens als byvoeglyke gebruykt zyn geworden. Even zoó zeér als de byvoeglyke voor zelfstandige gebruykt worden, even zoó bezigde men de zelfstandige in eenen byvoeglyken zin. Men vind zelfs eygennaamen in hunne persoonlyke beduydenis als adjectieven gebruykt, en van daar zulke comparatieven als *Neronior* en dergelyke, waar op de latynsche grammatici ons opmerkzaam maaken. Van daar zoó veele adjectieven in *el* en *er*, die nog tegenwoordig, uyt een veel groóter getal in onze taal overig zyn; als *vermetel*, *vergetel*, *dartel*, *veel*, (dat is *vee-el*, kudde-of troepachtig, by hoópe), *mal* (dat is *ma-el*, wormig, krienwelachtig, van *maë* of *made*). *Verstandel* was oudtyds zeér gemeén; oók *kostel*. *Luttel*, waar het oud *mikkel* (groót) tegen overstaat, *edel*, *wankel*, *vuyl*, *vual*, *kaal*, zyn ieder bekend. Desgelyks zey men oudtyds eenen *verstander spreeker*, een *vermeter bestaan*, enz. En nog hebben wy *bitter*, *nyver*, *louter*, *wakker*, *dapper*, *lekker*, *teder*, *helder*, en verscheyde andere. In het hoógduytsch zyn er niet minder.

Streng genomen derhalve, en *a priori* beschouwd, zyn de verbalia op R of L uytgaande, geén zelfstandige, maar byvoeglyke naamwoorden. Doch, wanneér wy de taal van achteren, zoó wy haar thands vinden, opneemen, mag den regel *a potiori vel majori parte*, die met de gewoone opvatting instemt, bestaan, en het bestendig phænomenon veylig by onze waarneeming aangenomen en ten grond gelegd worden.

Uyt de vergelyking der taalen ontdekt zich, dat onzen uytgang EL den zelfden is met den latynschen ALIS en ILIS, gelyk ons ER met den latynschen ARIS en ARIUS; zoó als ons IG oók den latynschen ICUS is. Of liever, laaten wy het omkeéren: want de latynsche uytgangen hebben (over het geheél genomen) hunnen grond zigtbaar in het duytsch, en dit alleen kan er reden van geeven.

Digitized by Google

geslagten, getallen, naamvallen, en verkleyning. Daarenboven kan men de zelfstandige naamwoorden oók beschouwen als wortels, waar uyt andere woorden voordkomen.

OVER DE GESLACTEN

der

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN (425).

§. 1711.

Het behoeft geéne betóóging, zegt BILDERDIJK (426),

(425) Het verschil des geslagts is lang als eene willekeurige onderscheyding, ten aansien van een groót gedeélte der zelfstandige naamwoorden, aangemerkt geweest. Men onderscheydde, wel is waar, eenige zelfstandige naamwoorden door eene zekere overeénkomst, welke met het mannelyk of vrouwelyk verbonden scheen: maar zulks geschiedde meéstal naar te duystere begrypen; waarom de schryvers, omtrent dit stuk, niet zelden merkelyk uyteén liepen.

« Omdat den Keulenaar VONDEL (zegt BILDERDIJK, bl. 11), by een ruuwer ligchaamsgestel, door geboorte en opvoeding minder beschaafd, meér van kragt dan gevoeligheyd in de uytdrukking hield, vloeyt het mannelyk geslagt by hem over; terwyl den aandoenelyken, dep, en t'huys en in vreemde landen, gepolysten en verteéderden HOOFT aan het vrouwelyk den voorkeur geeft. »

Oók vind men, dat de beste schryvers in dit vak niet overeénkomen met zich zelve: en geén wonder; daar zy op geén vaste of omwrikbaare gronden rusten, maar zich eenen regel, zonder genoegzaamen grond daar voor te hebben, voorgeschreven hadden, konden zy, in eene dobberende onzekerheyd, niet

(426), dat het denkbeeld van 't verschil des geslagts, algemeén in de leevende en groeyende wereld, ons zoó natuurlyk is, dat wy het tot alles t' huys brengen wat we als iets zelfstandigs beschouwen. En het is lang voor my opgemerkt, dat het werkende, het uytgeevende, het uytwerkende,

niet ligt, in een werk van eenen langen adem, aan zich gelyk blyven. Den heér BILDERDIJK, die de oudheyd der taale niet doorzoekt als zoó veele andere, welke zich bespottelyk doen voorkomen, heeft ons hier eene nieuwe wereld aangetoónd, in zyn voortreffelyk werk *Over de Geslachten der Naamwoorden*, 't welk de aandacht hoógst weirdig is van alle, die in de spraakkunst niet bloót het stoffelyk zoeken, maar die met den schranderen BILDERDIJK diep tot in den innerlyken aard der taale doordringen willen.

« Eene byzondere leyding der voorzienigheyd heeft my (zegt BILDERDIJK, bl. XXII) de weetenschappen van eene geheél andere zyde doen beschouwen dan de gewoonelyke, en er eene geheél andere nuttigheyd in doen vinden dan de bloót praktikaale of zich by haare voorwerpen bepaalende kennis die er in gezocht word. Van daar oók het groót belang dat ik er in stelle om haar uyt te breyden, het geen den gewoonelyken taalleéraar niet gevoelt; en, zoó er niets meér in stak dan men doorgaans meént, (ik erken het) belagchelyk zou zyn. Een laater geslagt zal waarschynelyk hier beter over oordeelen dan wy, die nog veel te veel aan den ingang der loópbaan hinken en hygen, om iets van den eyndpaal bedaard en duydelyk te zien. »

Het werk van den doorkundigen BILDERDIJK *Over de Geslachten der Naamwoorden* is ons zoó taalkundig en teffens zoó wysgeirig voorgekomen, dat wy, behalven eenige kleynigheden, alles, wat wy over de geslagten bybrengen, van het zelve ontleénd hebben.

(426) Bl. 45 en volg.

Digitized by Google

werkende, het ondersteunende, ons een denkbeeld van mannelyk; het lydende daar tegen, het ontvangende, het besluytende, het afhanklyk, ons een denkbeeld van vrouwelyk, geeft. Dit is zoó waar, dat men 't op de volstrekt geslagtlooze voorwerpen toepast. Natuurlyk derhalve, indien de woorden de voorwerpen volgden, dat een naamwoord 't geen het werken en dergelyke uytdrukte, mannelyk, en dat, dat een lyden, of insluyten, of afhanklyk zyn, te kennen gaf, vrouwelyk ware. Maar de woorden zyn de voorwerpen zelve niet, maar zaaken, van de voorwerpen die zy aanduyden moeten, geheél onderscheyden, en wier hoedaanigheden niet van die voorwerpen, maar van haare eygene wyze van zyn, afhangen (427).

Sleutel

---

(427) Laaten wy ons wel duydelyk vertegenwoordigen, dat het hier niet aankomt op 't geslagt van het voorwerp eéns denkbeelds, maar van 't woord dat het denkbeeld vertoónt of beteékent. Het voorwerp kan het een geslagt hebben, 't woord het ander. Het woord mooge mannelyk of vrouwelyk zyn, het krygt deze hoedaanigheyd niet van het voorwerp dat er door aangeduyd word, maar uyt onzen geést die het vormt en voordbrengt. Onzen geést, die zich niet met het voorwerp ophoud, dan om er een enkel eénvoudig *idee* van te ontleénen, 't geen hy uyt eene van des voorwerps opmerklykste of meést in het oóg vallende hoedaanigheden neemt; maar niet om het voorwerp met alle zyne hoedaanigheden en affectiën, in het woord naa te bootsen. Of, om het in andere bewoordingen te vatten, die slechts eéne hoedaanigheyd, (niet, eene mannelyke of vrouwelyke zaak waar in die hoedaanigheyd is, maar

Sleutel der onderscheydene geslagten.

§. 1712. Wanneér men zegt *Karel en Jakob roepen, loópen, zuchten, schreéuwen*, is het zigtbaar,

---

maar die blooté hoedaanigheyd, afgescheyden van het geen waar ze in ruist, tot zyn *voorwerp* heeft: beginsel, waar van wy uytgegaan zyn! §. 1694; en die dus, wel in zyn woord, dat hy vórmt, affectiën onderscheydt, die 't bestemmen; maar in de afgetrokkene hoedaanigheyd, die hy tot zyn voorwerp heeft genomen, en die dit woord te verstaan geeft, geéne affectië beschouwt die tot die hoedaanigheyd niet behoórt, en in haar niet is, noch zyn, noch gedacht worden kan; zoó als het geslagt is. Die geéne schildery, maar een woord, geén zintuyglyke afbeeldíng, maar een denkbeeld eener hoedaanigheyd, geéne zelfstandigheyd, maar eene aftrekking, hervoordbrengt, te kennen geeft, of aanduyd. En in wiens voordbrengsel even weynig 't geslagt van het ligchaam des voorwerps te pas komt, of plaats grypen kan, als de kleur van eene bloem of beeldzuyl, in den potlooddomtrek eens teékenaars, of de kleyvórming eens bootseerders. Of, wilt men de gelykenis omkeéren, even weynig als de gedaante, wanneér men van de kleur van eene vlakte spreekt. Men kan, ja, het geslagt des voorwerps oók aan het woord TOEEIGENEN, en wy zullen hier naa oók bevinden, dat dit somtyds geschied is, en een op zich zelf staande verschynsel in de taal heeft gemaakt. Maar wy handelen hier van geen TOEGEËIGEND, maar van 't EIGEN geslagt van het woord, als zoódaanig; en dit, als gezegd is, moet noódwendig van 't woord als woord alleén afhangen, en dus, van zyne vorming, waar door het, als woord, tot het geen het is, bestemd word. Zoó dat, te zeggen: wy willen dat woord vrouwelyk, of dit mannelyk maaken; en wy willen dat deze schoenen leirzen, of deze leirzen schoenen zyn, gelyk staat. Om dit laatste te doen,

moet

baar, dat *Karel* en *Jakob* eene daadelykheyd verrigten, welke door de werkwoorden *roepen*, *loópen*, *zuchten*, en *schreéuwen*, uytgedrukt word; en het is insgelyks klaar, dat die eygenste werkwoorden, van hunnen uytgang *en* beroófd zynde, als zelfstandige naamwoorden kunnen gebezigd worden, en dat men kan zeggen *den roep*,

---

moet men er eene andere gedaante aan geeven: om 't eérste te weeg te brengen, moet men even zoó 't woord vervormen en in eene andere gedaante brengen, en dus tot een ander woord maaken. En het is oók hierom, dat de woorden, in verschillende taalen op het zelfde voorwerp toegepast, niet dan gansch toevallig in geslagt overeénstemmen kunnen, daar elk hunner in zyne taal, door zyne vorming, die in iedere taal zeér verschillende is of weezen kan, tot het een of het ander geslagt gewyzigd word. Even gelyk, om die zelfde reden, eene zelfde zaak in de zelfde taal, met woorden van een zeér verschillende geslagt uytgedrukt word; naar dat naamelyk deze woorden verschillend gevormd zyn. Zonder dit, zonder deze bestemming des geslagts van een woord door het woord zelve, ware oók 't gansch werk der geslagten ten onzen aanzien niet alleénlyk een louter spel van toevalligheyd, onzer aandacht niet weirdig, en nooyt op te lossen, maar oók iets buyten de taal zelve, en daarom eenen band, door geénen verstandigen aan te neemen, en, of hem den dichter of redenaar oók mogt willen behonden, als min of meér tot de verbeelding spreekende, voor den wysgeir ten minsten verwerpelyk. Maar is het in tegendeél eene *affectié* des woords zelve, zoó is 't in 't gebruyk der taal even weynig te veronachtzaamen, als alle andere eygenschappen der spraakdeélen (als de buygingen van de naam- en werk-woorden, by voorbeeld), zoó men eéumaal de taal waar zy in gevonden worden, wilt aanneemen, om er zich door stem of geschrift in uyt te drukken.

Digitized by Google

roep, *den loóp*, *den zucht*, *den schreéuw*. Er is oók niet veel inspanning noódig om te begrypen, dat die wortels, als in *den loóp van een peird*, *den roep van Abraham*, enz., de zelfde eygenschap van daadelykheyd of van te werken uytdrukken, welke in hunne verba, waar van zy de wortels zyn, besloten ligt; en dat dus de wortels (*roep*, *loóp*, *zucht*) van de werkwoorden (*roepen*, *loópen*, *zuchten*) aldaar de eygenschap van te werken (*roepen*, *loópen*, *suchten*) voorstellen.

§. 1713. De daadelykheyd word nog klaarder gekenmerkt door de *r* en *l* in *loóper*, *trekker*, *beytel*, en meér dergelyke woorden, welke eene werkende zelfstandigheyd te kennen geeven.

§. 1714. Deze zyn (zoó wy, §. 1694 — 1709, gezien hebben) de eénige oorsprongelyke zelfstandige naamwoorden; al de andere substantieven zyn oorsprongelyk byvoegelyke naamwoorden, omdat de beseffen van het geen buyten ons is, zoó wy, §. 1696, zagen, beseffen van blooóte hoedaanigheden zyn.

§. 1715. BEMERKING. Om den heér BILDERDIJK over de geslagten wel te verstaan, moet men een klaar denkbeeld van het *in abstracto* en het *in concreto* hebben. Om deze termen, waar er zelfs als iets van de *metaphysica* of bovennatuurkunde in steekt, voor de min gevoorderde bevattelyk te maaken, zullen wy ons bedienen van de handelwyze van eenen geneesheér, die by eenen zieken geroepen, bezorgd is om hem, volgens zyne pligt, zoó haast moogelyk, tot de gezondheyd te brengen, en die twyfelt omtrent het gebruyk der geneesmiddels, welke zyne kunst verschaffen. Tweé wegen staan er open, waar

waar van den eenen de dood en den anderen het leven moet geeven. Den geneesmeester denkt en herdenkt. Doch, daar hy nu kiezen moet, kiest hy; maar ongelukkiglyk slaat hy mis, en brengt zynen lyder naar het graf. Niemand zal hier den arts van boosheyd beschuldigen; maar alle zullen overeenstemmen, dat, ofschoon (*het gedachte middel* of korter) *het gedacht* slecht, nogtans *de gedachte* (of meening) goed was (428).

§. 1716. Hier ziet men, dat de handelwyze van den geneesheer onder tweé zeér onderscheydene betrekkingen beschouwd worden kan: en wel eérstelyk, ten opzigte van zyne enkele meening of opzet; dit is, ten aanzien van het geen dat in zyne gedachte als voorneemen om den zieken goed te doen besloten is, afgezonderd van de middels, welke hy ter bereyking van zyn oógwit gebruykt heeft. De tweéde wyze, waar op men de verrigting van dien geneesheér beschouwen kan, is, wanneér men niet zoó zeér de meéning of gedachte aanmerkt, als wel de zaak waar ze in bestaat.

§. 1717. Nu, de eérste wyze van beschouwen, dit is de enkele *gedachte* van den geneesheér, afgezonderd van al het ander, noemt men *in abstracto* (in afgetrokkenheyd); de tweéde wyze daarentegen noemt men *in concreto* (in vereéniging). In het eérste geval zegt men DE GEDACHTE *van den geneesheér is goed*, en in het tweéde zeér wel HET GEDACHT *van den arts is slecht.*

§. 1718. Zoó dikwyls wy enkellyk de hoedaanigheyd beschouwen, heeft het *in abstracto* plaats; en, wanneér wy niet zoó zeér de hoedaanigheyd beschouwen, als wel het geen waar in die hoedaanigheyd bestaat, heérscht het *in*

(428) Maar het tegenstrydig heeft plaats by eenen persoon, die zynen vyand vergift toereykt om hem het leven te beneemen; en hem daarentegen door dezen geweldigen middel van eene ziekte geneest, daar hy langen tyd aan kwynde: want in dit geval is de meéning of gedachte, op zich zelve beschouwd, slecht; terwyl den uytgedachten middel voor den zieken voordeélig is.

Digitized by Google

in concreto. Wanneér wy zeggen *de groótte van deze daad, de langte van dezen weg*, ziet men klaar, dat men hier de hoedaanigheyd van het geen *groót* en het geen *lang* is, zonder eénige andere betrekking, beschouwt; dit is enkellyk, voor zoó veel de daad *groót* en den weg *lang* is, met afstrekking van al het geen tot de daad, in hoedaanigheyd van *groót*, en tot den weg, in hoedaanigheyd van *lang*, niet behoórt. Dus heeft hier zigtbaar het in abstracto plaats.

§. 1719. Wanneér men daarentegen zegt *het oud en het nieuw*, als in deze uytdrukking: *Het oud behouden en het nieuw verwerpen*, merkt men duydelyk, dat het hier niet zoó zeér aankomt op de hoedaanigheyd van *nieuw* en *oud*, als op het geen WAAR IN de *oudheyd* en *nieuwigheyd* BESTAAN; 't welk het in concreto is.

§. 1720. Dus is *de oude* (nu *oudte*, *oudheyd*, of *ouderdom*) de hoedaanigheyd van het geen *oud* is, in abstracto; maar *het oude* is de zaak, waar in die hoedaanigheyd, die *oudheyd* is, voor zoó verre men de zaak als *oud* beschouwt. Het *abstractum* is den grond van 't *concretum*; de *goedte* maakt *het goede*, *de oudte het oude*: maar het een is van het ander zeér wezenlyk onderscheyden.

§. 1721. Wanneér wy de oorsprongelyke taal naagaan (§. 1694-1709), zien wy, dat onze beseffen alle op de uytdrukking van *daadelyke* of *werkende* zelfstandigheden, of van *hoedaanigheden* uytloópen; dat de hoedaanigheden op tweé wyzen kunnen beschouwd worden, *in abstracto* en *in concreto*. Dus kunnen de verzelfstandigde woorden tot drie klassen gebragt worden:

1ste, werkende of de eygenschap van te werken uytdrukkende.

2de, hoedaanigheden *in abstracto*.

3de, hoedaanigheden *in concreto*.

§. 1722.

Digitized by Google

§. 1722. De redenen, waarom de eérste oorspróngelyk *mannelyk*, de tweéde *vrouwelyk*, en de derde *onzydig* zyn, zullen wy hier laaten volgen.

By de herziening van de verschillende substantieven die wy bezitten, is ér niet veel inspanning noódig om te begrypen, dat, op de door ons gelegde gronden, de substantieven in A en L mannelyk zyn. De daar in als vastzittende zelfstandigheyd, het op zich zelf staande, dat er in besloten ligt, geeft hun 't mannelyk geslagt, als zynde zelf eene daadelykheyd (429). En

(429) Hier is aan te merken, dat er meér kragt in de A dan in de slappere L is, en deze eygenaartig aan 't werktuyg, geene aan den eygendaadigen werker behoórt. Maar ik moet er eene kleyne aanmerking byvoegen, die de werktuygbenaamingen in L betreft. Het werktuyg naamelyk kan oók als lydelyk beschouwd worden; en, gelyk het in dit geval geéne A heeft, maar eene L (die minder daadelykheyd insluyt), zoó vloeyt er dan oók het denkbeeld van vrouwelykheyd op over. Dus hangt het geslagt dezer woorden van eene niet vast bepaalde maar in zich zelve als dobberende beschouwing af, en van daar is dan oók de ongelykheyd van geslagt in de woorden op L uytgaande. Het gebruyk doet hier het mannelyk bovendryven, aan de minste het vrouwelyk toeeygenende; maar een gebruyk in den blinden maakt geénen geslagtregel in eene leevende taal. Zoó zeker als de woorden op A mannelyk zyn, zoó zeker is het oók van die op L uytgaan in eenen werkenden zin; en het is niet onnatuurlyk, dat deze in den lydenden zin dan oók vrouwelyk zyn. Dus, b. v., is den timmermans *bytel* als *byter* (dat is *hakker*) mannelyk; terwyl daartegen *beytel* (dat is *beétel*), van *beéten* (slaan, hameren),

En het is weynig minder klaar, dat, naar het eygenste beginsel, de wortels der werkwoorden, als

---

hameren), vrouwelyk, en *beétel*, voor houten hamer, weér mannelyk is. Het komt hier op aan, of, men dit *beétel*, wanneér men het noemt, als *slag* GEVENDE of als den *slag* ONTVANGENDE, aanmerkt.

Men heeft naamlyk dit oók als eene toepassing, invloed, of overgang van het voorwerp des denkbeelds op het woord aan te merken; welke, als alle verloóp uyt misverstand, aan het gezag des gebruyks, waar dit onomstoótelyk is, toegegeeven kan worden, maar geénen regel om verr' werpt. De vorming des woords moet het geslagt geeven; en dus, waar de vorming de zelfde is, moet het geslagt het oók zyn: en zoó dan eéns een woord van zekere vorming door de eene of andere oorzaak, eenige beteékenis ontvangen heeft, met die vorming strydig, zoó als in alle taalen meérmaalen 't geval is (waar in niets gemeéner is dan dit zelfde doór eén warren van 't actief en passief aanzigt eener werking); zoó iets moet het geslagt van het woord niet aandoen, dewyl dit alleén van de vorming afhangt, en niet van de werklyke functië des voorwerps als actief of passief. Vorming van actief zyn, brengt het mannelyk meé, al is de daad niet by 't voorwerp; vorming van lydelykheyd of werkloóze hoedaanigheyd, het vrouwelyk, al is er werkdaadigheyd in het beteékende. Het is, om het dus uyt te drukken, het uyterlyk, het is het kleéd dat hier den man maakt, en hem als man in de zamenleeving doet groeten; alschoón dat kleéd oók de eénige manbaarheyd van den persoon ware. Zeker, het *schild* BEUKT *of* BEUKELT niet, maar het WORD GEBEUKT; echter heét het BEUKELAAR; maar, of het de slagen geeve of ontvange, BEUKELAAR is mannelyk door de mannelyke vorming. En dezen regel moet stand houden, schoón het gebruyk er oók *somwylen* blindelings tegen druyscht. Doch dit alles neemt niet weg, dat ik die afwyking en haare oorzaak moest opmerken: niet om den regel, dien ik uyt den aart der zaak opdolf, of om te stoóten of in te krimpen; maar om de taal,

Digitized by Google

als uytdrukkende het *prædicaat* van te werken, niet als hoedaanigheyd van een subject, maar als modificatië van 't bestaan, en dus, als daad zelve (430), mannelyk zyn moeten. Van achteren bevinden

taal, niet (als ieder zich aanmaatigt) naar myn hoófd, maar naar myne waare bevinding voor te stellen. Zoó als ik den regel dan oók, ondanks die uytzonderingen, die trouwens niet veel zyn, zuyver en onbeperkt herhaale §. 1725.

Misschien brengt men tegen het evengemelde voorbeeld van BEUKELAAR in, dat het schild dus niet van BEUKEN maar van BUYGEN heét, waar van *beuken* eenen afkomeling is, en als *gebogen* (convexum) dien naam heeft, of 't ware, BEUGELAAR of ZICH BUYGENDE. Vergelyk §. 1708 en noot 423. Doch de taal is vol van gelyksoortige passieve naamwoorden met actieve uytgangen; en dit niet alleén in kunstwoorden van een of ander bedryf, maar oók woorden van algemeén gebruyk. Dat van RUYKER wil ik hier niet toe brengen, even weynig als VETER en dergelyke; want het eérste kan gezegd worden te *ruyken* (odorem emittere), het laatste te *vatten* als werktuyg. Zie noot 423. Eenen *verre*KYKER word oók in die benaaming als werktuyg beschouwd, waar door het *kyken*, eenen ROEPER, waar door het *roepen*, eenen *kurken*- of *lairzen*-TREKKER, waar door het *trekken* geschied. — Het is met zulke passieve woorden als met BLINDE *klippen* en BLINDE *lynen*; waar door niet verstaan word dat zy *niet* ZIEN, maar dat zy *niet* GEZIEN WORDEN. Dit zyn onnaauwkeurigheden in 't denkbeeld, dat het passief des voorwerps met het actief verwart; maar doet het woord niet aan, welks geslagt uyt zyne vorming, en niet uyt het denkbeeld ontspruyt waar het wel of kwaalyk aan verknocht word. Zie noot 427.

(430) Het geen wy den wortel des werkwoords noemen, is de wyziging van het bestaan, die het werkwoord in dat bestaan zelf uytdrukt, daar van afgezonderd en op zich zelve beschouwd. Men verstaa dit wel! Het is niet het voorwerp waar op

Digitized by Google

bevinden wy 't ook even zoó te zyn, als wy 't uyt de grondbeginsels afleyden. — Zie daar dan

---

op eene werking overgaat; niet het gewrocht dat de uytkomst eener werking is (welke beyde natuurlyker wyze in tegendeel lydelyk gedacht worden): maar het geen in den werker zelve als werker is, en zyn *bestaan* tot *werker* wyzigt. Het behoórt dus eygenaartig tot de verba, welke geen gewrocht voordbrengen, maar wier werking in de daad zelve bestaat. Zoó is *loópen*, *roepen*, *zuchten*, *branden*, 't oude *slagen* (thands *slaan*), *lasteren*, *lagchen*, *boonen*, *krygen*; waar van men niet zeggen kan dat den daader iets MAAKT, maar alleen dat hy iets DOET. Het is hier eene geheél andere onderscheyding dan die der *verba neutra* of *intransitiva*, en *activa* of *transitiva*, die beyde daadelyk zyn, maar in onderwerp van de werking verschillen. Men *lastert* iemand, maar den *laster* is dat geen waar in de daad bestaat; men *steekt* iemand *dóód*, maar de daad bestaat in den *doódsteek*: zie daar actieven of transitieven. Men *loópt*, men *lacht*, en dit gaat op niemand over; men *waakt*, men *slaapt*, en dit blyft in den *loóper*, *lagcher*, *waaker*, of *slaaper*: zie daar de *neutra*. De wortels van de eene soort, als die van de andere, zyn mannelyk; want zy maaken het ZELFSTANDIG *van de* DAAD uyt, en de daad ontlpént haar wezen niet van iets buyten haar.

Maar zoó is het niet in alle daaden of werkingen. Iemand *huyzen*, iemand *bedden*, iemand *spyzen*; daar van is *huys*, *bed*, of *spys*, de daad niet, maar het middel of werktuyg. Zie daar wederom activa. *Zweéten* of *bloeden*; daar van is *sweét* of *bloed* de daad niet, maar het op zich zelf staande voordbrengsel. Zie daar wederom verba neutra. Deze zoó neutra als activa stellen al het geen den wortel des werkwoords uytmaakt buyten de daad zelve, en dien wortel maakt dus de zelfstandigheyd van de daad niet uyt. Het een kan met het ander gepaard gaan: 't geen de daad uytdrukt, kan tevens het uytwerksel der daad uytdrukken; als, b. v., in *spatten*, *boonen*, *krabben*, kan *spat*, *boon*, en *krab*, de daad en de toe-

dan drie klassen van naamwoorden, van welke 't geslagt bestemd is. En deze drie klassen zyn die der in de taal oorsprongelyke substantieven. Wilt men dus weeten, of een woord in zynen aard mannelyk zy, men vraage zich eénvoudig: Gaat het uyt op de *r*, of op de *l*, of is het den wortel van een verbum? (431)

§. 1723. 'T gaat zeker, dat men, van ouds en alomme, de hoedaanigheden in de beeldspraak door vrouwelyke beelden heeft uytgedrukt. De oorzaak daar van schynt te weezen, dat men ze, als afhangelyk van eene zelfstandigheyd en daar aan in de logische of verstandelyke orde ondergeschikt, beschouwd heeft. Geén wonder derhalve, dat van ouds by ons alle adjectieven, als substantieven gebruykt of daar in veranderd, in het vrouwelyk geslagt gebruykt wierden; van 't welk

toegebragte kladde of wond beteekenen. Maar dan is het echter de daad zelve, daar het hier op aankomt, en in wier zelfstandigheyd het mannelyk geslagt bestaat; terwyl aan het gewrocht, slechts door eene oneygene opneeming des woords, in dit geslagt deél word gegeeven, of dit zelve vrouwelyk is, gelyk, by voorbeeld, met het verbaal in *ing*, het geval is, of, uyt anderen hoófde, onzydig.

(431) Dit gaat door, ten zy op 1° het woord in zynen oorsprong vreemd is, als FAKKEL (*facula*), ADDER (*natrix*). Waar van veele 't oorspronklyk geslagt behouden, terwyl andere door toepassing in een ander zyn overgegaan. Op 2° het woord misschien verlengd is, en dan in 't geslagt van het primitief gebruykt word, of wel eenige andere toepassing plaats vind.

Digitized by Google

't welk nog ontallyke spooren en blyken in de taal overig zyn. Zoó zey men *de breéde, de hoóge, de oude.* Zoó zeggen wy nog, in den brief- en kanselaary-styl, *uuwe edele, uuwe hoógmoogende*; 't geen het zelfde is, als, in de hedendaagsche spraak, het zoó stuytende en stoótende *uuwe edelheyd, uuwe hoógmoogendheden*; het geen oppervlakkige er aan in de plaats stellen. En de verandering, welke verscheydene dezer adjectieven ondergaan hebben, wanneér zy hunne hoedaanigheyd in abstracto uyt moeten drukken, door de tegenwoordige invoeging van de T, heeft het geslagt niet veranderd. Zoó zyn dan van ouds her, de adjectieven, als substantieven gebruykt, vrouwelyk; en zy, die, in den uytgang TE, de *t* als een bloót invoegsel beschouwen, moogen er hier by voegen: Van daar, dat de terminatië *te* de naamwoorden vrouwelyk maakt (432).

§. 1724.

---

(432) Is dit zoó met de adjectieven, 't moet even zoó zyn met de participiën, als welke waare adjectieven zyn (§. 1703). De participiën derhalve, als substantieven gebruykt, of daar in veranderende, zyn van ouds vrouwelyk. Maar de participiën zyn actief of passief. In 't activum vinden wy ze van ouds uytgaande op AND of END; maar deze verzelfstandigde participiën zyn verouderd, op VYAND, VRIEND, HEYLAND, OWINGELAND, en TRAWANT naa (die door toepassing, waar van hier onder, het mannelyk geslagt hebben aangenomen), en AVEND, nu AVOND geschreven, waar van het geslagt, als met meér woorden die met eene vokaal aanvangen, 't geval is, tegenwoordig

§. 1724. De derde soort van woorden levert ons een geheél van de voorgaande verschillende voorwerp

woordig miskend en verloópen schynt. Maar groót is 't getal dezer participia activa die op ING uytgaan, welke volstrekt niet anders dan als substantieven voorkomen. — Hoe zeér óók dit participium activum de werkende hoedaanigheyd uytdrukt, het is als participium, dat is, als adjectivum, als abstractie van hoedaanigheyd, vrouwelyk, en anders kan het niet.

Wat de participia passiva betreft (die alle præterita zyn), deze waren van onds, in substantieven veranderd wordende, óók noódzaakelyk vrouwelyk, om de zelfde reden, het zy zy 't *augment* hadden of niet. Dus DE GEDAANE (nu *gedaante*), DE GESTELDE of *gestalde* (nu *gestalte*), DE BEEMD (*be-eemde*, dat is, bewaterde), enz. Thands is deze soort veelal verloópen, voor zoó verre zy van het *augment* zyn ontbloót, en hun geslagt in 't gebruyk dobberende en onzeker geworden.

Maar, behalven deze afstammelingen, of liever verzelfstandigingen, van adjectieven en participiën, is'er nog een soort van naamwoorden, van de verba gevormd. Die naamlyk, die overeénkomen met, en genomen blyken te zyn van, het *præteritum imperfectum* der werkwoorden. Gelyk MAGT, van *ik mogt*; SPRAAK, van *ik sprak*; MAAT, van *ik mat*; enz. Wat zeggen we van deze? — Zy zyn voor niets anders te houden dan voor *participia præteriti temporis*, en dus *passiva*, en zyn daarom óók vrouwelyk.

Het mooge sommige in den eérsten opslag verwonderen, dat wy deze woorden zoó ruyterlyk voor *participia præterita* verklaaren; doch eenen oógenblik opmerkens! — 'T participium præteritum word (dit moet buyten kyf zyn) in alle werkwoorden, de ongelykvloeyende zoó wel als de gelykvloeyende, van 't *præteritum indicativi modi* gemaakt. Maar wie, der taal kundig, ziet niet, dat in de oudste tyden die vorming meér overeénstemming gehad heeft dan thands? of wie zal ontkennen, dat oudtyds en oorsprouklyk het præteritum indicativi eén met het participium præteritum geweest is? Thands onder-

werp op. Voorwerp, dat geéne hoedaanigheyd zynde, niet, als zoódaanig, vrouwelyk kan zyn; en, geén werkende zelfstandigheyd of prædicaat van te werken zynde, oók niet mannelyk; maar dat noódwendig buyten alle geslagt is. Ik zeg, buyten alle geslagt: want, eene hoedaanigheyd *in concreto* beschouwende, zoó beschouwt men (als gezegd is) niet die hoedaanigheyd zelve, maar het geen waar in die hoedaanigheyd is; doch dit, onafhangelyk van zich zelf, en van geheél zyn wezen, alleén voor zoó verre het van die hoedaanigheyd aan-

---

onderscheyd zich het laatste in alle niet zaamgestelde *verba* door *'t augment* (de voorsylbe GE), en in eenige ongelykvloeyende, door den uytgang EN. Maar 't augment was oorspronklyk eygen aan 't gansch verbum, gelyk het nog by ons overig is in alle de tyden en wyzen van *genoegen*, *gelieven*, *gedoógen*, *geweirdigen*, *gelyken*, *gewinnen*, *gedenken*, *geloóven*, *genieten*, *geneiren*, *gehengen*, enz.; en den uytgang EN is niet anders dan een verlooíp, ontstaan uyt de sluytende E van het imperfectum zelf, dat, zoó wel als het præsens in de tyden der werkwoorden, en zoó wel als alle naamwoorden in het algemeén, altyd de E achter aan had hangen. Wy zullen dit in onze Spraakkunst omstandig betoógen; hier voeren we 't aan als een grondbeginsel, waar van men moet overeénkomen om den grond van de zaak in te zien, doch zonder 't welk men de waarneeming echter omhelsen kan, zoó wel als de regels, daar op gevestigd. VERMOGT, in *hy heeft vermogt*, is het zelfde woord als IK VERMOGT; GEMAAKT, GEMAAKTE, is het zelfde met IK GE-MAAKTE. En zoó is GESPROKEN het zelfde als IK GE-SPROKE of GE-SPRAKE, nu, *ik* SPRAK en SPRAKE; GEWONNEN, het zelfde als IK GE-WONNE. — De woorden derhalve, van de præterita gevormd, zyn participia passiva, en, als participiën, vrouwelyk.

Digitized by Google

gedaan is, en dus, zonder eénige affectië anders, dan die van deze hoedaanigheyd, en gevolgelyk, zonder geslagt. Er een geslagt in te onderscheyden, zoud zyn, niet de hoedaanigheyd die men noemt, in het geen daar mede bekleéd of toegerust is, noch oók het daar mede bekleéde voor zoó verre die hoedaanigheyd raakt, maar het substratum in meér opzigten denken; het geen met de bloóte beschouwing der hoedaanigheyd in concreto onbestaanbaar is. Nu noemt men dit niet behoóren tot eenig geslagt, dit geslagteloós zyn, *onzydig*, en merkt het aan als een derde geslagt. Van daar dan, dat de substantieven, die niet anders zyn dan adjectieven, niet als hoedaanigheden *in abstracto*, maar *in concreto* gebruykt, onzydig zyn (433).

§. 1725.

---

(433) Zoó is dan het adjectivum der hoedaanigheyd *in concreto* beschouwd, onzydig. Maar even zoó is het verbum, als naamwoord gebruykt, en het substantivum zelf, *in concreto* gebruykt wordende, onzydig.

Ik zeg, in de eérste plaats, 't VERBUM. Den INFINITIVUS naamlyk, als naamwoord gebruykt wordende, is onzydig, en men zegt, HET *loópen*, HET *schreyen*, HET *lagchen*, enz. — Waarom? — Het antwoord is gereéd: Hy is de hoedaanigheyd of wyziging van 't bestaan eener zaak, *in concreto* met dat bestaan zelf beschouwd.

Ik zeg, ten anderen, het SUBSTANTIVUM *in concreto* gebruykt. Men kan naamlyk oók somtyds het zelfstandig beschouwen, als iets dat aan meér, aan verscheydene zaaken gemeén is, en dus, in zekeren zin, met hoedaanigheyd in eén loópt. Behalven, dat verre de meéste substantieven in der daad adjectieven zyn,

en

§. 1725. Laaten wy uyt het voorgedraagen eenige algemeéne regels opmaaken:

1. Wy

---

en dus, geabstraheerde hoedaanigheden. Wy zullen de onderscheydene gevallen, waar in dit toepassing vind, eén voor eén, naagaan.

Daadelyk en in de eérste plaats, bieden zich ons de DIMINUTIEVEN aan. Deze zyn onzydig, omdat zy de hoedaanigheyd die zy verminderd uytdrukken, niet *in abstracto*, maar *in concreto* uytdrukken. — Dit eyscht veelligt eenige opheldering.

Wanneér ik zoT zeg, zoó beschouw en druk ik in dit adjectivum eene hoedaanigheyd *in abstracto* uyt. Wanneér ik van dit adjectief een substantief maake en EENEN zoT zegge, zoó beteéken ik een zelfstandig voorwerp, door die afgetrokkene hoedaanigheyd. Maar wanneér ik EEN zoTJEN zeg, met de verkleyning het zy van verachting, het zy van medlyden, het zy van toegenegenheyd, zoó denk ik een voorwerp dat die hoedaanigheyd heeft, in die hoedaanigheyd, en met opzigt tot deze hoedaanigheyd alleén; en dus heeft er dan het *in concreto* plaats, dat het woord onzydig maakt. — Maar is dit niet even zoó als ik EENEN zoT zeg? Neén; want het adjectief dat ik dan gebruyk, behelst niet dan de hoedaanigheyd in abstracto, en, door als substantivum genomen te worden, verandert de natuur zyner beteékenis niet, maar alleén zyne toepassing.

Dat het diminutivum altyd het *concretum*, en niet het abstractum aanduyd, is een gevolg van de eygenschap onzer taal, die geéne hoedaanigheden, als zoódanig, verkleynt. Ook wanneér wy een *kleyntjen* zeggen, of *eéntjen* voor *eén*, van iets spreekende dat kleyn is, zoó slaat dit op de zelfstandigheyd en niet op de hoedaanigheyd. Het latyn kan by voorbeeld zeggen *tremulus*, *blandulus*, *vagulus*, als in 't versjen van keyzer Hadriaan; maar wy kunnen geén adjectief verkleynen of het blyft geén adjectief. Alleén kunnen wy het de adverbia, als *kleyntjens*, *loíjens*, *eventjens*, maar dan zyn die adverbia eygenlyk genitieven van die diminutieven, adver-

1. Wy hebben gezien, dat het mannelyk geslagt eygen is aan het *zelfstandig* en aan den *werker*, dat

---

adverbialiter gebruykt, zoó als met zeér veele onzer zoógenaegde adverbia het geval is, die deels genitivi absoluti, deels óók nominativi, of liever (om eygenlyk te spreeken) casus absoluti zyn.

Even zoó is het, in de tweéde plaats, met de woorden, STOFFELYK gebruykt; dat is, als stoffen, en niet als op zich zelve staande ligchaamen, beschouwd; of, met andere woorden, wanneér men niet het *individuum* dat wy noemen, maar de *stoffe* waar uyt het bestaat, te kennen wilt geeven. Alsdan, naamlyk, neemen wy niet de hoedaanigheyd (van *metaal* of *steén*, by voorbeeld) in abstracto, maar in concreto. Dat is, wy neemen de zaak, welke *metaal* of *steén* is, voor zoó verre wy ze als zoódaanig beschouwen. *Metaal* of *steén* is in die opvatting eene hoedaanigheyd, en het is het zelfde, of ik zeg HET STEÉN of HET STEÉNEN, HET GOUD of HET GOUDEN; het een heeft in dat geval even zoó zeér de affectiõ van een adjectief als het ander. Op deze wys genomen, zyn DIAMANT, JASPIS, enz., onzydig; schoón den DIAMANT en den JASPIS mannelyk zyn. HET STEÉN is de stof van den STEÉN, even als HET HOUT die van DEN BOÓM of van DEN BALK is.

Op gelyke wys zyn de COLLECTIEVEN onzydig, als GEBLOEMTE, GEVOGELTE, GETIMMERTE. Men beschouwt in hun de hoedaanigheyd van BLOEM of VOGEL of TIMMER *in concreto*. Den grond *is*, dat het substantivum als adjectivum gebruykt word; dat is, als hoedaanigheyd aan meérdere gemeén, en welke niet geabstraheerd word, maar genomen in 't geen haar bezit. Doch de zaak heeft niet alleén plaats in woorden van deze vorming; maar het is even zoó met andere, gelyk *volk*, *wild*, enz. — Sommige brengen hier toe het gebruyken van *haas*, *visch*, en dergelyke, in 't onzydig geslagt; edoch dit behoórt veeleér tot het stoffelyk gebruyk der woorden, waár van hier boven.

Niet

dat het vrouwelyk aan het *afhangelyk* en *hoedaanigheden* toebehoórt, en dat het onzydig in zich bevat het geen onder die niet betrokken kan worden.

2. Wat in de beschouwing *in concreto* gebruykt word, is onzydig; wat *in abstracto*, vrouwelyk.

3. Zoó 't woord geéne der DRIE hoedaanigheden

Niet anders is het met DIE *verbalia* of van werkwoorden gemaakte naamwoorden die op SEL uytgaan, als *maaksel*, *zaagsel*. Het geen zy uytdrukken is geéne hoedaanigheyd; maar het geen de hoedaanigheyd heeft welke zy vermelden, als zoódaanig beschouwd, en dus een *concretum*.

Niet anders met de verbalia, die het augment GE mét den wortel des werkwoords zamenvoegen. Deze drukken volmaakt het zelfde uyt als den infinitivus, en zyn, als hy, te kennen geevingen, niet van de wyziging des bestaans, afgetrokken van het bestaan zelf, maar van het bestaan in zyne wyziging. HET GEROEP is niet anders dan HET ROEPEN, HET GESCHREY dan HET SCHREYEN, enz.

Van daar oók, dat sommige woorden, anders van een ander geslagt, nu en dan onzydig worden gebruykt; zoó als het, met de op DOM en SCHAP uytgaande, plaats heeft.

Echter moeten wy hier nog iets aanmerken omtrent de diminutieven. — Het onzydig geslagt schynt in onze taal oudtyds onder 't vrouwelyk gescholen te hebben. Zelfs kan men het aanmerken, als eene byzondere wys van het vrouwelyk uyt te drukken. Een bewys hier van vind men in de diminutieven, die in onze taal (als wy gezien hebben) onzydig zyn, en zulks altyd en zonder uytzondering. Alle mannelyke eygennaamen, die men aan vrouwen wilt toeeygenen, worden vrouwelyke naamen door het diminutief. Noemt men eenen man PIETER, KLAAS, JAN (Janne): eene vrouw krygt den naam van PIETERTJEN, KLAASJEN, JANNETJEN; alle, in zich zelfs onzydige diminutieven.

Digitized by Google

den heeft (dit is, wanneer het niet uytgaat in *r* of *l*, noch den wortel van een verbum is), die het mannelyk kunnen maaken, en tot geslacht der *concreta* behoórt, waar door het onzydig zoud moeten zyn, is het, buyten allen twyfel, vrouwelyk.

4. Mannelyk zyn de oorsprongelyke substantieven, die in drie soorten bestaan; naamelyk, die in *r* en *l*, en die 't prædicaat in het verbum uytmaaken. — Vrouwelyk zyn alle byvoegelyke woorden, tot substantieven aangenomen; en dus, alle overige, ten zy die hoedaanigheden in concreto uytdrukken, en hierom onzydig zyn. Deze regel is kort, klaar, en eénvoudig, en opent het eénig waarachtig inzigt in de onderscheyding der geslagten.

§ 1716. Zoó veel van de enkele (dat is, niet zaamgestelde) substantieven! Zien wy thands de zaamgestelde. — Wy weeten wat den aart der zamenstelling in onze taal zy? Dat, naamelyk, het laatste woord in de zamenstelling het wezen uytmaakt, en door het eérste gewyzigd word; waarom óók de zaamgestelde woorden, 't geslagt van het laatste in de zamenstelling bewaaren. Zoó is *krygslist* vrouwelyk, *welboek* onzydig, *huysvader* mannelyk. Het is eene onbetwistbaare waarheyd, dat (als wy zeyden) in onze zamenstelling het laatste woord het eygenlyk uytmaakt, en het voorafgaande alleén eene wyziging aan den

den zin des woords geeft, van gelyken aart als een bygevoegd adjectivum aan een naam- of een adverbium aan een werk-woord doet. Op dezen grond moet dan oók noódwendig het laatste woord en die zamenstelling zyn eygen geslagt behouden, en het eérste alle geslagteygenschap verliezen. — Vind men derhalve, dat het gebruyk aan het zaamgestelde en het laatste in de zamenstelling afzonderlyk, een verschillende geslagt toeeygent; zoó is het verloóp in een van beyde zigtbaar, of men bedriegt zich met tweé eénsluydende woorden voor het zelfde te houden. Zoódaanig een verloóp doet zich op in *maaltyd* en *tyd*, en weynige andere.

Van de toepassing der geslagten.

§. 1727. Zoó zyn dan de gronden van de geslagten der naamwoorden in hunnen aart en wezen, en zoó zy uyt de wording der woorden ontstaan en hun eygen zyn, bloót gelegd. Maar een woord kan somtyds met een ander geslagt gebruykt worden, dan er, als woord, eygen aan is; of, gelyk wy 't hier boven uytdrukten, in een niet ZYDEN, maar alechts TOEGEËYGEND geslagt. En dit geschied door TOEPASSING: en 't is hier uyt alleén, dat die algemeéne regels van de geslagten, uyt de voorwerpen genomen, die men by de grammatici gewoon is, aan de byzondere, die de woorden naar hunnen uytgang bepaalen, vooraf te doen gaan, geput zyn.

§. 1728. Zoó is 't, wanneér men zegt: Mannelyk zyn woorden die op mannen, vrouwelyk die op vrouwen passen; of beter: Mannelyk of vrouwelyk zyn woorden, die eenen man of vrouw, in zekere hem of haar als zoódaanig toekomende of geëygende ampten, weirdigheden, enz., te kennen geeven.

Digitized by Google

geeven. — Zoó, wanneér men zegt: Woorden als woorden aangemerkt *(materialiter posita)* zyn onzydig. — Welke twee regels in alle taalen gelykelyk doorgaan.

§. 1729 Inderdaad zyn dit de twee hoófdstellingen, welke op 't innigste van ons aanschouwelyk denken berusten. Maar men strekte se te ver uyt, indien men daarom aan elk woord, dat op eenen man of eene vrouw slaat, het mannelyk of vrouwelyk als eygen aan dat woord wilde aanmerken. Het woord en de toepassing van het woord op een voorwerp zyn geheél onderscheyden, en de laatste eygent er wel een geslagt aan, wanneér het er door het gebruyk meé vereénzelvigd word; als, by voorbeeld, in *koning*: maar dit is het eygen, dat is, het wezenlyk geslagt des woords niet, het geen van zyne vorming, en van niets buyten die vorming, afhangt. Het *hoófd* blyft onzydig, al zegt 'men het van eenen gezagvoerder; de *wacht* vrouwelyk, al past men het toe op eenen man; en het *wyf* onzydig, schoón het altyd eene vrouw aanduyd (434).

§. 1730. Op bezielde en onbezielde zaaken strekt zich die toepassing uyt. — In de dieren is dit in de eérste plaats waar, wanneér men de dieren zich als M. of V. voorstelt. Doch omtrent deze heeft eene groóte verscheydenheyd stand gegrepen. Men mag, ten aanzien der geslagtregeling, die er plaats in heeft, drieërley klassen van dieren stellen. Sommige hebben, voor 't M. en V. dier, byzondere naamen, als

---

(434) Het woord WYF neemt geén geslagt door toepassing aan, maar is altyd onzydig. *In* OMNIBUS *linguis septentrionalibus* (zegt HICKES, pag. 80,) *nomen neutrum est.* — Waarom? — De zekere afleyding des woords ontbreekt ons, en dit maakt de zaak duyster. Men kan echter veylig zeggen, dat het eene beschouwing *in concreto* ten grond moet hebben; even zoó als HET MENSCH daar door onzydig is, schoón anders *mensch* (of *mense*) door zyne vorming vrouwelyk zou moeten zyn, en door toepassing (die 't oorspronklyk en eygen geslagt overheérscht en verdringt) mannelyk is.

Digitized by Google

als *hert en hinde*, *bok en geyt*, *reu en teef*, *weirel en gend*, *gander en gans*, *haan en hen*. Andere, doch alleen viervoetige dieren (waar by men echter uyt het gevogelte den *pauw* voegen moet), onderscheyden hun vrouwelyk dier door byvoeging van den uytgang op *in*, als *leeuw*, *beir*, *wolf*. Het geen oók in het menschelyke plaats heeft, en altyd bewyst, dat het woord, zonder die byvoeging, M. is. Andere wederom hebben niet dan eenen algemeenen soortnaam. Wanneér den soortnaam den selfden met dien van het mannetjon of wyfjen is, word zyn grammaticaal geslagt door het woord self bepaald, (dit moege dan mannelyk of vrouwelyk zyn,) voor de eene en de andere kunne gelykelyk, en zonder eenig onderscheyd. Zoó is *zwaan* V., alhoewel van een mannetjen gesproken word. Doch, wanneér den soortnaam verschilt van den naam aan de byzondere kunne van 't dier gegeeven, zoó is desen soortnaam onzydig; als *paird*, *rund*, *konyn*, *hoen*, in overeénstemming met den algemeénen naam van *dier*, die er onder verstaan word.

§. 1731. Dat het woord van *dier* self onzydig is, moege in de vorming liggen, of even als 't met *ding* is, daar in bestaan, dat het als algemeen *substratum* (dus, als eene algemeene stof) aangemerkt word, of het mag een collectief denkbeeld van gedierte, gedingte, bevattem; dit doet hier ter zaak niet. Maar waar het hier op aankomt, is dit:

Daar alle naamwoorden in den oorsprong hoedaanigheden uytdrukken, en dus in den grond adjectieven zyn (435), kunnen alle naamwoorden byvoeglyk of epitetisch gebruykt worden; en dit doen wy of uytdrukkelyk, of stilzwygend door eene vereeniging in het denkbeeld. Uytdrukkelyk, door zamenvoeging in 't vormen van een compositum; stilzwygend, door by het woord een ander als 't onderwerp van het epitheton te denken. In 't eérste geval, als wy, by voorbeeld, *het runddier* zeggen; in 't laatste, als wy het

(435) Men zie §. 1694 en volgende.

het eenvoudig *het rund* noemen. Zoó zyn *veele* viervoetige dieren onzydig door *er dier* onder te verstaan, hunne naamen bloót epithetisch zynde, die dit woord (schoón het altyd verzwegen word) onderstellen. Zoó zyn de vogelen en vischen mannelyk, door *er vogel* en *visch* onder te verstaan. Zoó is *den struys*, schoón als woord, vrouwelyk (het beteekent *vederspreyding* of *vederbosch*, gelyk in 't hoógduytsch *straus*, voor ons *ruyker*), M., als men *struysvogel*, zoó óók den *paling* (dat is, *poeliaan of poelbewoonender*), M., als men *palingvisch* zegt of denkt. Iedere taal is vol van soódaanige ellipses, gelyk men het in de grammatica noemt, die, tot het waarachtig verstand der byzondere woorden niet minder, dan tot dat der wyzen van zeggen (de phrases), opmerkt behoórlyk te worden. Men spreekt om zyne gedachten in andere op te wekken, en daar toe is het epithetisch woord genoeg, wanneér het by elk die het hoórt het onderwerp des epithetons voor den geést brengt. Of ik *klepper* dan *paird*, *woeldrig* dan *schaap* segge, men verstaat my even zeér; en echter zyn zyne bloót epithetische zierwoorden, en in hunnen oorsprong en wezen niets anders dan eene bykomstige hoedaanigheyd uytdrukkende.

§. 1732. Even zoó zyn door toepassing de naamen der *hoórnen*, behalven hun eygen woordgeslagt, M.; omdat er *hoórn* onder gedacht word. De naamen der *vruchten* daartegen V., omdat er *vrucht* by gedacht word. En

§. 1733. Deegelyks de naamen der *planten* V., omdat men *een plant* by denkt. — Men vraage niet, waarom denkt men er in plaatse van *plant* geén *kruyd* by, en neemt het onzydig? Het antwoord is, omdat het gebruyk in de taal het zoó, en niet dus heeft ingevoerd. Het onderscheyd tusschen de beteekenis van plant en van kruyd, schoón al dikwyls by de toepassing in eén vallende, is echter wezenlyk; doch van sommige dier gewassen onderstelt men óók werkelyk 't woord van *kruyd* of van *loóf*. Dus, by voorbeeld, in *veyl*, *klimop* of *eyloóf*. Maar wie zou *rooten-* of *tulp-of koól-* of *aspergie-kruyd* zeggen? En dus is den naam van plant voor algemeéner omvatting vatbaar. Maar al stonden de beyde woorden gelyk; indien ons de spreuk van den regts-

regtsgeleerden JULIANUS (436) somtyds wel eéns in eene bysonderheyd tot toevlugt moet dienen: dit neemt het verstandelyk inzigt in den aart der zaake niet weg, waar het ons om te doen moet zyn, zoó wy wezenlyk spreeken, en niet bloótelyk woordklanken uyt willen brengen.

§. 1734. Even zoó is het met de benaamingen van *rivieren*. Dat deze regelmaatig, en voor zoó verre zy niet van elders overgenomen zyn, V. zyn, als het woord *rivier*, is lang als eenen algemeénen regel erkend, ofschoón in de duytsche de vorming zekerlyk veel meér afdoet, en de verwarring van een blind gebruyk hier in geweldig veel ongeregeldheyd te weeg heeft gebragt.

§. 1735. Van de *bergen* kan men het zelfde als M. zeggen, door het woord zelf van *berg*, daar by uytgedrukt of ondersteld.

§. 1736 En het is uyt gelyke toepassing, dat men de eygennaamen van landen, steden (437), dorpen, gehuchten, volstrekt in 't O. gebruykt. Het woord *oord* word er onder gedacht, als het algemeénste en minst beperkte in beteékenis. En deze toepassing grypt overal stand, ten ware de plaats eenen bloót appellatieven naam droeg, als *langs den* BRIEL, *in den* BOSCH, *de* ZWALUWE; in welk geval deze uytzondering echter vervalt, zoó wanneér het woord met een onderscheydende epithetisch woord is zamengesteld, als *het vorstelyk 's* GRAAVENHAAGE, *het magtig* AMSTERDAM, *het openliggende* GOEREE, *het nieuw opgekomen* ROZENBURG, *het welgelegen* GLUKSTAD, enz.; schoón *dam* en *brug* M., en *haag*, *reéde* of *reé*, en *stad*, V. zyn.

§. 1737. Zoó zyn de stoffelyke naamen der letters van het abee vrouwelyk, omdat men er *letter* by denkt; als in

(436) *Non omnium quæ a majoribus constituta sunt, ratio reddi potest*, l. 20 ff. de leg.

(437) De stedenaamen, oude en hedendaagsche, zoó wel als de landstreeken, zyn O.; ofschoón het woord *stad* V. is, en elke stad of land, tot persoon gemaakt, als eene vrouw voorgesteld word.

Digitized by Google

in *eene kleyne a*, *eene groóte b*. Het zelfde heeft plaats omtrent de syfergetallen, stoffelyk genomen; als *de zes*, *de negen*, enz. Doch deze zyn, volgens den algemeénen regel, onzydig; wanneér zy *collectivè* of by verzaameling gebezigd worden: als *het honderd*, *het vyfentwintig kost zoó veel*. Het is als of men zeyde *het getal honderd*, enz.

§. 1738. Zoó zyn de naamen van steénen, wanneér zy eenen byzonderen steén aanduyden, mannelyk; omdat men er *steén* by verstaat: als *eenen schoónen diamant*, *eenen fraayen agaat*, enz.; terwyl zy, voor de stof genomen, volgens den algemeénen regel, onzydig zyn, als *eene doos van helder agaat*.

§. 1739. Maar inzonderheyd mede heeft deze toepassing plaats in uytheemsche woorden. Men gebruykt die als epithetisch, het nederduytsch woord daar by denkende. Doet men dit niet, zoó neemt men ze over in 't geslagt der taal, waar zy t'huys behoóren (als gereédst is), en spreekt ten dien opzigte vreemde taal. Maar, gelyk dit de kennis der vreemde taal onderstelt en vereyscht, moet natuurlyker wyze den Nederlander, daar onbekend meé, met die woorden in zyne rede aan te wenden, zyne eygene manier en vorme van spreeken opvolgen; en van waar zond hy die neemen dan uyt zyne inlandsche taaleygenschap? Van daar zegt hy: De kragt of eygenschap *des opiums*, *des mikroskoops*, 't gezag *des bybels*, de hoógte *der affuyt*, enz.; omdat hy die woorden epithetisch en soortmaakende denkt, en in zyn besef met algemeéner woorden te zamen voegt: en dus *den opium-gom*, *den mikroskoopkyker*, *den bibliaboek* (want *boek* was ondtyds M., als den boóm waar het van genoemd is), en *de affuytstelling* denkt. Die hier omtrent den geleérden wilt uythangen, en, tegen het inlandsch gebruyk, zulke woorden naar 't geslagt in den vreemden regel, miskent den aart onzer moederspraak.

§. 1740. Ik behoef hier naauwlyks aan te merken, dat, wanneér men een woord *stoffelyk* of *collectief* neemt, of, wanneér wy een *diminutief* gebruyken, of in 't algemeén, gelyk wy het noemden, wanneér men een woord *in concreto* neemt,

neemt, dit alles mede een soort van toepassing is. Het is 't *algemeén* denkbeeld van IETS *bestaande*, afgescheyden van alle andere hoedaanigheyd dan die men er by de uytdrukking meé verbind, waarom het geslagloós (anders gezegd, onzydig) is. Daar by komt geéne vorming van 't woord in aanmerking, maar het ziet op een hoógst algemeén *substratum*, en dit substratum is: IETS. — En van daar oók tevens, dat wy aan een adjectief, 't welk wy *substantivè* gebruyken, het O. geslagt toekennen; als in *het diep*, *het ruym*: het is dan het zelfde hoedaanigheydloós en algemeén substratum, dat wy er by onderstellen en denken; terwyl, in het tegendeel, het gebruyk der adjectieven in 't vrouwelyk by onze oude eene afgetrokkene hoedaanigheyd op zich zelve, en als in de lucht hangende uytdrukt, even als wanneér er den uytgang *heyd*, *te*, of dergelyke, aan verknocht word.

§. 1741. Bemerking. De afhangelyke zelfstandige naamwoorden (§. 214 — 219) *ik*, *gy*, *wy*, *zy* (meérvoud), *zich*, zyn mannelyk, vrouwelyk, of onzydig, volgens het geslagt van het voorwerp of van het onafhangelyk zelfstandig naamwoord, waar op zy betrek hebben. *Hy* is altyd mannelyk, *zy* (eénvoud) altyd vrouwelyk, en *het* altyd onzydig. Kort, de afhangelyke zelfstandige naamwoorden zyn altyd van het zelfde geslagt als de onafhangelyke of als de voorwerpen, wier plaats zy bekleéden of waar op zy betrek hebben.

§. 1742. Het stuk der toepassing dus beschouwd hebbende, zien wy nog kortelyk de eygene geslagten en der zelver onderscheydene uytgangen. De *eygene geslagten* der naamwoorden, zoó wy zegen, zyn het gevolg of resultaat van de vorming dier woorden, en worden daar door deshalve bepaald.

§. 1743. Naamwoorden zyn als zoódaanig, of oorspronklyke of ditivatieven van andere naamwoorden. Het geen eene algemeéne en eérste verdeéling maakt.

§. 1744. De *oorspronklyke naamwoorden* zyn van werkwoorden of van dat beginsel, dat, in de werkwoorden kennelykst, daar onmiddelyk toe overgaat, en in eene bloóte pooging van uytstorting van het innerlyk gevoel bestaat.

§. 1745.

Digitized by Google

§. 1745. De eérste klasse van naamwoorden, dat is, naamwoorden die in deze hoófdsoort van woorden oorspronklyk naamwoorden zyn, zyn dus een van drieën. Of de beginsels zelve, wortels of grondzylben der werkwoorden, dat is 't ligchaam van het verbum, zonder zynen uytgang die het tot een verbum maakt; en zy zyn derhalve in die werkwoorden bestaande; of *wel*, zy zyn voordvloeyende (derivaaten) van werkwoorden; of eyndelyk, zy zyn 't verbum zelf. Zien wy van elk dezer drie soorten!

§. 1746. De *wortels* of *grondzylben* der werkwoorden zyn M., omdat zy het wezen der daadelykheyd zyn; en het is daarom dat zy oók den imperativus uytmaaken. Het gebieden is de daadelykheyd hervoord roepen. Zy kunnen dus niet dan in het werkdaadig geslagt gedacht worden; en als zoódaanig beschouwt men het mannelyk, terwyl men het vrouwelyk als lydelyk (als werking en daadelykheyd ontvangende, en het onderwerp waar op die geoefend worden) aanmerkt.

§. 1747. *'T werkwoord zelf* als werkwoord, is zynen infinitivus. In dezen is niets stelligs, maar hy is alleenlyk een bloót *noemen* van het in daadelyke werking zyn. Het verbum, als naamwoord gebruykt, word dus niet als eene daadelykheyd, en oók even weynig als werking of daadelykheyd ontvangende, gedacht. 'T is een woord, niets meér, in den onbepaaldsten zin, en daarom geslagloós, dat is O.

§. 1748. De *derivaaten* van 't werkwoord zyn participiën, of (gelyk men ze noemt) *verbalia*. Van welke twee grammaticaale kunstbenaamingen de kragt bekend is.

§. 1749. De *participiën* deelen met de werkwoorden in de affectië van tyd. Zy zyn dus, of participia van het præsens, of participia van het voorleden. Want participia futuri kent onze taal niet. (In hoe verre ons zoógenaamd præsens een wezenlyk præsens zy of niet, doet hier niet ter zaake en staat in onze Grammatica te onderzoeken. Genoeg, dat zy tweederley zyn, en by deze benaamingen onderscheyden worden.)

§. 1750. *'T participium præsens*, waar in de werking als in

Digitized by Google

in daadelykheyd en voorddnur aangemerkt word, gaat uyt op *end*, oudtyds *and*,

en op *ing*, uyt welken uytgang dien op de toónlooze *e*, op *y*, en op *en* ontstaan is, en welken oók zelfs nu en dan tot *m* is overgegaan.

§. 1751. *'T participium præteriti*, dat is in daad en oorsprong het præteritum zelf, is dat geen, waar in men de werking, als reeds volkomen, als voleynd, aanmerkt. Doch, thands is het te onderscheyden in zuyvere imperfecta (gelyk men het noemt) als substantieven gebruykt, en adjectivaale met het augment *ge* daar voor.

§. 1752. Dewyl nu de participiën bloote hoedaanigheden uytdrukken, en dus in den aart, adjectieven zyn, kunnen zy op zich zelve niet tot het werkdaadig geslagt behooren, maar zyn als toevoeglykheden, lydelyk, dat is V. En dit slaat in de eérste plaats, op de *participia præsentis*, en ten anderen, op die, welke de *imperfecta zelve* zyn;

Maar de *adjectivaale met het augment* GE, zyn als adjectieven, thands geslagtloós, dat is O.

§. 1753. *Verbalia* zyn derivaaten, niet uyt eene verbuyging van 't werkwoord bestaande, in welke het werkwoord zynen aart en wezen van werkwoord behoud; maar koppelingen van den wortel des werkwoords met uytgangen: en deze uytgangen bestaan in de volgende:

1° De onderscheydend kenmerkende uytgangen van (a) werker, te weeten: *er*, *aar*, of *ert*, *en aart*,

en (b) werktuyg, *el* of *er*;

welke, uyt hoófde der daadelykheyd, M. zyn.

2° De onderscheydend kenmerkende uytgangen van abstractië; zynde

a) *heyd* of (vroeger) *hede*, oók somtyds *ede* en *ee*, en *de*; en welke oók wel in *te*, en zelfs nu en dan in de enkele *e* verholen is.

b) *schap*.

c) *nis*, oók *nisse*, en oudtyds *nesse*.

d) *se*, welke zich dikwyls in de bloote *s* verschuylt, en waar by het naasleepende

es

Digitized by Google

es of *esse*,
st, en het vrouw-aanduydende
ster, (en wilt men 't het even zoó vrouw-aanduydende
in (schoón dit eygenlyk uyt de toepassing ontstaat,)
te voegen is.

welke alle V. zyn.

En voords

e) *dom* (438),

---

(438) Den uytgang DOM, DOME, DOMME, was oudtyds vrouwelyk. In laater gevormde woorden, heeft men hem, naar den geest van die tyden, met den vlaamschen tongval besmet, die het vrouwelyk met het onzydig vry willekeurig verwisselt, onzydig gebruykt; en zoó doet men nog, als men nieuwe woorden smeed. Wanneér men daar naa de eyndsylbe afkortte, gebruykte men dezen uytgang als mannelyk.

Dit DOME, gelyk men het oudtyds uytdrukte, is het afgekorte participium activum van het werkwoord DOMEN; DOME, by afkorting van DOMING. Dit DOMEN is *oordeélen*, *bepaalen* (waar van 't oude *doem* voor *vonnis*, en ons *doemen*, *verdoemen*); en dezen uytgang is dus eenigermaate overeénstemmende met EM, of, wilt men liever, met SCHAP. Hy geeft eene bepaaling aan de hoedaanigheyd, door het adjectivum uytgedrukt, waar hy by komt; hy FIXEERT die hoedaanigheyd. RYKDOM is de hoedaanigheyd van *ryk*, in haaren omvang. VORSTENDOM is het geen *des vorsten* in zynen omvang, enz. Dat nu het oude DOME, dus beschouwd, vrouwelyk zyn moest, is klaar. En even klaar is het, dat, wanneér men DOM zeyde zonder de sluytende E, en dit voor geén participium meér, maar voor den eénvoudigen wortel des werkwoords, gehouden wierd, de woorden met dezen uytgang voor mannelyk golden (noot 430). En het is dit geslagt, dat er eygen aan gebleven is. — Het spreekt van zelfs, dat, waar zy een collectivum uytdrukken, het onzydig geslagt stand grypt (noot 433); als in GODENDOM, MENSCHDOM, enz. Als collectieven beschouwt men de woorden VORSTENDOM, HERTOGDOM, PRINSDOM, BISDOM, enz. — Deze laatste aanmerking is oók op de woorden in SCHAP toe te passen,

f) *em* en *sem*,

welke M. zyn uyt byzonderen hoofde.

en

g) *sel*,

dat O. is.

Zoo veel van koppelingen met uytgangen!

§. 1754. Voorkoppelingen, met welke *partes orationis* ook, doen

---

passen; als GEZELSCHAP, GENOOTSCHAP, enz. — De woorden IG en HEYD blyven altyd by hun geslagt.

Het geen wy hier aanmerken strydt zekerlyk tegen den thands uyt algemeene gevolgden regel, door den heer KLUIT opgedolven; naar welken het gebruyk dezer woorden, in de beteekenis van boedanigheyd, het onzydig; dat in den collectieven zin, het vrouwelyk geslagt meê zou brengen. Ook vinden wy inderdaad het woord CHRISTERDOM, CHRISTERSCHAP, voor het *christen zyn* genomen, onzydig. Edoch ieder moet toestaan, dat in dit punt eene verwarring heerscht, die de volstrekte gelykmatigheyd uytsluyt; en ik meen, dat de scherpzinnige waarneeming van den in dit als in andere vakken van geleerdheyd doorervaren en in onze taalkennis eenigzyn grooten KLUIT, meêr op het gebruyk der nieuwere dan op het gezag van de oudste schryvers gegrond is. Doch, indien zelfs Melis Stoke en Maerlant een ander gebruyk gehad hadden, zal dit tegen de analogie der taal en haare logische gronden opmoogen? Dat de laatere autheurs zich in de zaak niet gelyk zyn, is zeker; en geen wonder, zoo zy, door de vermenging der vlaamsche taal, die lang by ons geheerscht heeft, met de wase, het onzydig met het vrouwelyk geslagt door een gemengd vlaenden, daar in of geene regelmaat, of eene willekeurige hielden. Melis Stoke zelf is in zyne laatste boeken van vlaamschgezindheyd niet ten eenenmaal vry. Ik noem vlaamsch, 't geen in Brabant, in Henegouwen gesproken wierd, en bepaal my by 't bloot Vlaanderen, schoon den toon aan deze gewesten gevoelde, niet. Ook was het onzydig nooyt zoo wel van het vrouwelyk afgescheyden, dat het in onze zuyverste dialekten niet verwarde.

Digitized by Google

doen niets tot het geslagt, en komen derhalve hier niet in aanmerking. Alleén is hier waar te neemen, dat de voorkoppeling met *ge*, als augment (het geen vooral niet met het voorzetsel *ge*, het co in 't latyn te verwarren is) den wortel van 't werkwoord O. maakt; omdat het woord dan het werkende *in concreto* voorstelt. [Dus *geloóp*, *gekyf*, *gerommel*.]

§. 1755. De tweede hoófdklasse, de *derivatieve naamwoorden* (naamwoorden, van andere naamwoorden afgeleyd) zyn adjectieven, die, wanneér men ze voor substantieven aanneemt, als hoedaanigheden en dus zonder werkdaadigheyd, oudtyds tot het vrouwelyk geslagt gerekend wierden; schoón er thands de toepassing in werkt, die ze tegenwoordig in dit geval, als gezegd is, O. maakt.

§. 1756. Deze adjectieven neemen verschillende uytgangen aan, waar van den eérsten en algemeénsten *ig*, (oudtyds *eg*) is. En dus ontstaan er dan, behalven

1° De uytgangen op *el* en *er*, die oudtyds in de adjectieven zeér gemeén waren en er nog in overig zyn, en waar uyt dan ook enkele substantieven van die endiging in het V. geworden zyn;

2° Oók zelfstandige nominalia, voornaamelyk op *ig* of *ige* uytgaande; En

3° Eenige verscheydenheyd van endigingen of terminatiën, welke inderdaad slechts uyt een bloót verloóp of verbasteren van dit *ig* en *ige* voordkomen. Zynde: *ik* of *ek*, *je* (oók *ie* en *ey* of *y*), en eyndelyk *uw* of *uwe*. — Ook heeft soortgelyk verloóp in de uytgangen der præterita of participia plaats gegrepen, in welke *ch* en *cht* somwylen tot *f* en *ft*, en dit *f* en *ft* wederom tot *p* en *pt* is overgegaan, of oók omgekeérd.

§. 1757. Bemerkingen. Men moet in acht neemen, dat er, door een wangebruyk, 't welk zich gevestigd heeft, in verscheydene woorden een verloóp van geslagt plaats heeft (439). TYD, b. v., is een præteritum van het werkwoord

(439) « 'T is zeker (zegt HUYDECOPER in zyne *Proeve van Taal-*

woord TY-EN; dat is *trekken, uytstrekken.* TYD of TYDE is derhalve UYTGESTREKTE, dat is UYTSTREKKING; en het woord is als præteritum, vrouwelyk: gelyk, ondanks een langduurig misbruyk, in het zaamgestelde MAALTYD nog zigtbaar is. Nogtans word *tyd* algemeén mannelyk gebruykt.

§. 1758. Wanneér het gezag der schryvers verdeéld, 't gebruyk des geslagts onbestendig, onzeker, en onbepaald is; zal het natuurlykste zyn zich, in die omstandigheden, naar de eygenaardige regels der geslagten te schikken.

§. 1759. De Belgen zyn, in verscheydene gevallen, naader dan de Hollanders aan de oorsprongelykheyd gebleven: gelyk, onder andere, in het woord *beést* plaats heeft; 't welk vry algemeén, naar onze dialekt, van het vrouwelyk geslagt is, zoó als het by de aloude oók was; daar het nu volstrekt by de Hollanders altyd als onzydig gebezigd word.

§. 1760. Om deze reden zullen de Vlaamingen beter *de beest* zeggen, dan, naar het wangebruyk der Hollanders, *het beést* te schryven. Zoó is het meér overeénkomstig met de regels der geslagten *den middel* (als werktuyg), *de oór, de oóg, de uur,* enz., te schryven, naar de vlaamsche dialekt, dan, naar de hollandsche, *het middel, het oór, het oóg, het uur,* enz., te zeggen.

§ 1761. Somtyds kan aan een woord tweéderley geslagt gegeeven zyn, omdat het op meér dan eéne wys gevormd of beschouwd kan zyn. Dus is het, dat DEN AANZOEK maunelyk zal zyn, als wortel van het werkwoord AANZOEKEN; maar onzydig, als zaamgetrokken uyt HET AANGEZOEK: terwyl het desgelyks onzydig zal zyn, zoó het verkort is van HET AANZOEKEN; gelyk somtyds wel, in werkwoorden, met afscheyd-

baare

Taal- en Dichtkunde, bl. 47), dat veele woorden, met eenen klinker beginnende, by ons onzydig gebruykt worden, die by de oude vrouwelyk waren; als *uur, oór, oóg,* enz..... Daar onze scherpheyd nu zegt: *Het uur, het oór, het oóg,* enz., en stoutelyk zegt, dat het zoó weezen moet; alleén omdat men 't nu zoó gewoon is. »

Digitized by Google

baare voorzetsels aaamgesteld, wier infinitieven, om den toonval op de eérste greep, van eenen harden klank zyn, plaats schynt te hebben. — Zoó is 't met het woord GREEP. Het zyn dan inderdaad twee onderscheydene woorden, en van verschillenden oorsprong en vorming; maar eénsluydende, en daarom voor het zelfde woord doorgaande. NEEP is M., als wortel van *nypen*, eértyds *neypen* of *neepen*: en V., als præteritum van *ik nyp*, *ik neep*. SAAY is V., als zynde 't fransch woord *soye*, alhoewel anders toegepast; en als *stof*, O. VASTEN infinitief is O. Men zegt echter oók DEN VASTEN *komt aan*, *tyd* daar onder verstaande; en zoó is het M.

§. 1762. Gelyk ons nu de leér der toepassing van geslagt (om naar den geést der gewoone grammatica te spreeken) *algemeéne regels* heeft voorgebragt; dat is, gelyk wy het hier voor verklaarden, regels, zich naar de beteékende zaaken of voorwerpen der woorden rigtende; zoó geeft ons thands de doorschouwde leér der eygene geslagten, de in den zelfden geést zoógenoemde *byzondere regels* (regulæ speciales), ten aanzien der uytgangen aan de hand, die wy hier, of zich iemand daar van mogt willen bedienen, kortelyk zullen doen volgen.

§. 1763. Wy onderstellen hier eérst en boven alles de onderscheyding van de *wortelsylbè eens werkwoords*, en van het *præteritum imperfectum*, zoó 't heét, als welke altyd kennelyk zyn, en by welke alle andere consideratiè van de letter of letters waar in zy uytgaan, ten eénenmaal ophoud. En, onder deze voorbehouding, is regelmaatig den uytgang in

b, als zynde altyd of *be* of *bing*, uyt hoófde dat deze letter by ons (even als de *w*) te zwak is om er op staan te blyven, en dus zelfs naauwlyks voor eenen wortel bestaan kan, V.

eh en *cht*, als adjectief, of participium præteriti, V.

d, als een participium præteriti zynde, V.; tenzy 't woord het augment, uytdrukkelyk of onder een ander voorzetsel verborgen, aan 't hoófd heeft; in welk geval, O.

heyd of *hede*, als de abstractiè te kennen geevende, V.

nd, als een participium præsentis, V.

e,

Digitized by Google

e, als zy uyt *ing* ontstaan is, V. Anders, niets tot het geslagt doende (440).

ee, als zaamgetrokken uyt *ede*, V.

f en *ft*, als verloóp van *ch* en *cht*, V.

g en *ge*, als adjectivaalen uytgang *ig* en *ige*, V.

ie, als verbasterd of dialektverschil van *ige*, V.

y of *ij*, als eénzelvig met of verloóp van *ige* of *ing*, V.

je en *nje*, als dialektverschil van *ge* en *nge*, V.

dje, als vervangende *dige*, V.

k, als den adjectivaalen uytgang in *g* of *ch*, V.

l, als zynde den werkenden uytgang *el*, M.

l, indien adjectief, V.

sel, als verbaal, O.

m, als zamentrekking uyt *ing*, V.

m, als zelfstandig in uytgang, M., en dus

dom, als zelfstandig in uytgang, M.

n of *en*, als verloóp van *ing*, V.

in, als vervrouwenden uytgang, V.

ng, als participiaalen uytgang, V.

p en *pt*, als verzachten uytgang van *f* en *ft*, V.

schap, als abstractië uytdrukkende, V.

r en *rt*, als werker of werktuyg uytdrukkende, M.

r, indien adjectief, V,

s, *se*, *sch*, *sche*, *st*, *ste*, *ster*, 't zy als adjectief, 't zy als vervrouwende; V.

t of *te*, als præteritum, V.; ten zy er 't augment in voorgaat, uytdrukkelyk of verzwegen: in welk geval O.

te

(440) In alle intrekkingen of verkortingen houden de woorden hun geslagt, 't welk daar eygen aan is. De substantieven in ING of INGE zyn vrouwelyk; by gevolg zyn oók vrouwelyk al de geene, waar in den uytgang ING tot E zamengetrokken is. Het participium der frequentatieven LING, LINGE, kort zich somwylen tot LE in; en zoó kan dan, door zamentrekking, eenen uytgang in EL, die echter vrouwelyk is, ontstaan. — Oók laat zich dit als eene oorzaak bevatten van vrouwelyke naamwoorden in EL welke wy hier boven (noot 429) aan een soort van toepassing toeschreeven.

Digitized by Google

te, als abstractië uytdrukkende, V.
uwe, als verscheydenheyd van *ige*, V.
ze, even als *se*, V.

§. 1764. Ten aanzien van de uytheemsche of bastaard-uytgangen (441), voegen wy er nog het volgende by.

Den latynschen, italiaanschen, of spaanschen uytgang in *a*, is V.; die in *us* of *o* M.

aadje moet als vernederduytscht aangemerkt worden, schoón van *agio* of *accio* verbasterd, en is V.

ade, of *ata*, of *ada*, V.

e (de fransche zachte, *e feminin*) is V.

é (de scherpe fransche,) is M. Doch

té (als 't ital. *tà*, 't lat. *tas*), V.

el en *éel*, als van diminutieven aart, zyn O.; anders, M.

et en *eet*, als van diminutieven aart, O.

este en *éte*, als ons *ste*, V.

i is doorgaans M.

io, als in lat. of ital. *ia*, V.

ier, als ons *aar* en *er*, M.

r, in 't algemeen M.; maar wanneér het

(441) Wy hebben in onze taal oók vreemde uytgangen aangenomen; maar zy volgen de regels, ten zy het woord, geheel vreemd zynde, met zyn geslagt overgenomen word; of door toepassing 't geslagt van zyn neérduytsch synonymum, of van een er onder verstaan wordende woord, aanneeme. Onder deze vreemde uytgangen zyn EL en ET, waar van 't eérste oók ÉÉL word geschreven; zy zyn inderdaad diminutieven, en dus onzydig. Dus HET KARTEL, HET PLATEÉL, HET RONDEÉL, HET TAFEREÉL, HET HELMET, HET KOKET, HET MUSKET, enz. Den uytgang AADJE is niet onzydig, gelyk HOOFT hem gebruykt: want het is geén diminutief en komt oók niet onmiddellyk tot ons van de latynsche terminatië in *agium*, maar van de italiaansche *agio*, in het fransch *age*; als BOSCAGIO, BOCAGE, BOSCHAADJE. Het woord is echter niet mannelyk by ons, als in die taalen, maar vrouwelyk, door misbruyk, en zoó is dezen ganschen uytgang by ons. PLANTAADJE, VRYAADJE, STOFFAADJE, zyn daar voorbeelden van.

Digitized by Google

re of *ra* in 't fr. of ital. is, V.

is, *ies*, of *ys*, als 't ital. *izza*, of fr. *ice*, of latynsch *ix*, V.

tie, met de smeltende *t*, V., als zynde 't latynsch *tio*.

on en *oen*, als augmentatieven in 't italiaansch, en dus, even zoó als de diminutieven, eene beschouwing *in concreto* behelzende, O.; anders M.

um in 't latyn, en *ium*, als 't niet afgekort word, O. Doch afgekort, volgt het het fransch woord dat uyt het latyn gemaakt is.

§. 1765. Alles, onverminderd de toepassing waar door het vreemd woord als epithetisch met het nederduytsch gedacht, en dus, als ware 't een voorwoord in een compositum, in 't geslagt van 't verzwegen nederduytsch gebruykt word.

---

§. 1766. Een groót en belangryk punt blyft nog overig; naamlyk, wanneér de leér der toepassing met die der eygengeslagtregeling tegen eén druyscht, wie van de tweé dan over moet weegen? — Men vind deze zelfde zwaarigheyd in alle taalen, ten aanzien van de strydigheyd tusschen de zoógenoemde regulæ generales en regulæ speciales der grammatici. En het is het gebruyk dat hier alles bestemt. De volgende waarneeming echter zal, vertrouw ik, van groót behulp zyn.

§. 1767. Den algemeénen regel zy hier omtrent: *Het eygen geslagt* gaat voor 't geslagt dat de toepassing meé zou brengen. Van daar zegt men *'t hoófd* en *het wyf* voor *gebieder* en *vrouw*:

Behalven, 1° in 't stoffelyk, 't collectief, 't verkleynende, de naamen van plaatsen, en in 't algemeén het onzydig geslagt, wanneér dit het woord eygen is; als 't geen dan aan alles trots bied.

En 2°, in de toepassing op eenen man; wanneér de mannelyke benaaming, op eene vrouw toegepast, den uytgang *in* of *es* aanneemt. Dus is *koning*, en thands oók *slaaf*, M. Daar tegen blyft *wacht*, en *post*, van eenen man gezegd, by het eygen geslagt, dat V. is.

§. 1768. Tot duydelyker verstand zullen wy het voorgedraagen in 't bestek en de vorm eener Tafel aan de oógen voorstellen.

Tafel

Digitized by Google

Tafel

der geslagtregeling.

De geslagten zyn of eygene geslagten of geslagten door toepassing.

Eygene geslagten

hangen af van den *aart* en *vorming* der naamwoorden.

Naamwoorden zyn *of* als zoódaanig oorspronklyke, *of* derivatieve.

A. *De oorspronklyke* zyn van werkwoorden.

En wel:

a) of, de *wortel-* of *grond-sylbe* des werkwoords; M.

b) of, het *werkwoord zelf*, dat is, den infinitivus; O.

c) of, *derivaaten* van 't werkwoord. Welke wederom te onderscheyden zyn in

a participiën,

1° van het *præsens*, en wel:

a uytgaande op *end*, oudtyds *and*, of

b op *ing*,

dat oók tot *e*, *y*, en *en* wierd. V.

2° van 't *voorleden*, te onderscheyden, in

a waare *imperfecta*, V.; en

b *adjectivaalen* met het augment *ge*. O.

b verbalia, die koppelingen aan uytgangen zyn; te weeten:

1° die van *werker* en *werktuyg*, M.

a van *werker*, op *er*, *aar*, *ert*, en *aart* of *aard*.

b van *werktuyg*, op *er* of *el*.

2° van *abstractië*; te verdeelen in de

a V. van *heyd*, *schap*, *nis*, *se*, *es*, *st*, *ste*, *ster*, *in*;

b M. van *dom*, *em*, en *sem*; en de

c O. *sel*.

B. *De derivatieve naamwoorden*, dat is, van andere naamwoorden afgeleyd; die in den grond adjectieven zynde, tot substantieven zyn overgegaan, en zich verdeelen in

Digitized by Google

A *adjectivalia*, die op *el* en *er* uytgaan, en thands weynige zyn;

B ————, die op *ig* of *ige* uytgaan; waar toe oók behoóren,

a de uytgangen *ik*, *sk*, *ie*, *ey*, *y*, en *uw*, *uwe*;

b de uytgangen *f* en *ft*, en *p* en *pt*, uyt *g* of *ch*, en *gd* en *cht* gesproten.

alle in zich zelve V.

waar by men nog voegen mag,

C ————, op *lyk*, als *huuwelyk*, dat O. is.

Toepassing

hangt af van 't *aanschouwelyk besef* van het onder 't woord beteékende of aangeduyde *voorwerp*.

A. in zyne *natuurlyke* KUNNE.

Waar door, by voorbeeld, *koning* en *slaave* M. is; 't geen plaats heeft als 't woord, ten aanzien van eene vrouw gebruykt wordende, *in* of *es* aanneemt.

B. in eene *byzondere* WYZE VAN OPVATTING, die in deze tweederley is.

Te weeten:

A) Als men ze (of, wilt men, haare beteékenis,) *in concreto* neemt, waar by men, het zy op de stof des voorwerps ziet, het zy op zyne omvatting van eene meérderheyd in getal, het zy op de daar by beteékende hoedaanigheyd zelve, ten aanzien van welke zy verkleynd worden; en waar uyt dus drie verscheydenheden voordvloeyen, naamelyk:

a de *stoffelyke* of *stoffelyk gebruykte* woorden;

b de *collectieven*; en

c de *diminutieven*:

welk alles de woorden O. maakt.

B) Als men ze *epithetisch* aanmerkt; in welk geval er een algemeén woord by verstaan en ondersteld word, welks geslagt zy dan volgen.

A) En deze verdeélen zich in eene toepassing die zaaken, en

B) eene toepassing die woorden tot voorwerp heeft.

a Zaaken. Waar toe behoóren de naamen

Digitized by Google

1° der *viervoetige dieren*, waar by *dier* verstaan word, en die daarom O. zyn;

2° der *vogelen* en *visschen*, waar onder dezen hunnen algemeénen naam (*vogel* of *visch*) word verstaan, en die daarom M. zyn;

3° der *boómen*, om dezen hunnen algemeénen naam, M.

4° der *planten*, om dezen haaren algemeénen naam, V.

5° der *vruchten*, uyt gelyke oorzaake, V.

6° der *bergen*, even zoó M.

7° der *rivieren*, even zoó V.

8° der *landen*, *steden*, enz., als waar onder 't O. *oord* word verstaan.

b woorden. 'T geen in uytheemsche woorden plaats heeft, waar by 't neérduytsch als grondlage of onderwerp van het vreemd epitheton gedacht word.

Digitized by Google

OVER DE GETALLEN

der

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

§. 1769.

Het getal is de gedaante, waar door *eén* of *meér* dingen of zaaken van het zelfde slagt uytgedrukt worden.

§. 1770. Er zyn dus tweé getallen, het *eénvoud* en het *meérvoud*. Een woord is in het eénvoud, wanneér het slechts *eénen* persoon of *eéne* zaak aanduyd; dus staan de woorden *vader*, *moeder*, *kind*, *huys*, *deur*, *tafel*, in het eénvoudig getal. Een woord staat in het meérvoud, wanneér het *tweé* of *meér* persoonen of zaaken van het zelfde slagt of soort te kennen geeft; dus staan de woorden *vaders*, *moeders*, *kinders*, *huyzen*, *deuren*, *tafels*, in het meérvoudig getal.

§. 1771. Alle zelfstandige naamwoorden, welke, naar de verscheydene omstandigheden, nu eene eénheyd, dan eene meérderheyd, uytdrukken kunnen, hebben beyde getallen: als *boóm*, *boómen*; *visch*, *visschen*. De eygennaamen zelve hebben een meérvoud, wanneér zy aan meér dan eén voorwerp gegeeven worden; zoó zegt men: *In onze stad zyn verscheydene* KAREL'S *en* PIETERS.

§. 1772.

Digitized by Google

§. 1772. Wanneér nu eene zelfstandigheyd in haar slagt of soort ondeélbaar is in onderscheydene *individua*, of als dusdaanig beschouwd word; is het natuurlyk, dat het woord, 't welk dergelyke zelfstandigheyd voorstelt, alleén in het eénvoud gebruykt word. Dusdaanige zyn de zelfstandige naamwoorden, die eene stoffelykheyd beteékenen; als *spek*, *smeir*, *leém*, *hoóy*, *zweét*, *melk*, *meel*, *vet*, *vleésch*, enz.: gelyk oók de naamen van elk metaal; als *goud*, *koper*, *zilver*, *yzer*. De gelykheyd, tusschen de onderscheydene deélen dezer stoffen, is zoó groót, dat men elk slagt beschouwt als een geheél, en niet als eene soort die in verscheydene *individua* verdeéld is.

§. 1773. Om deze reden gebruykt men enkellyk in het eénvoudig getal de naamen der deugden, *hulde*, *liefde*, *trouw*, *eérlykheyd*; der ondeugden, *argwaan*, *gierigheyd*, *hoógmoed*, *bedrog*; der hertstogten, *toorn*, *haat*, *nyd*: oók de zelfstandige naamwoorden die eenen toestand uytdrukken; als *leven*, *slaap*, *dooód*, *honger*, *dorst*, *echt*, *armoede*, enz.: de onbepaalde wys der werkwoorden, en het onzydig geslagt der byvoegelyke naamwoorden, als zelfstandige beschouwd; als *het drinken*, *het eeten*, *het ruym*, *het diep*, *het groót*, *het kleyn*. De beteékenis dezer woorden stryd tegen het denkbeeld van het meérvoud. Wanneér echter die woorden eene beduydenis aanneemen, met welke het denkbeeld van meérvoud zich verbinden

binden laat; dan kunnen zy in het meérvoud gebezigd worden, wanneér, men niet naamelyk, de handeling of hoedaanigheyd, maar de soorten, de uytwerkels, of het getal van deze hoedaanigheyd of handeling, aanziet. Zoó zegt men *ysers*, voor ketenen of kluysters; zoó zegt men óók *wateren*, voor soorten van water; *gebrande wateren*, voor sterke dranken, enz.

§. 1774. Gelyk er woorden zyn, welke, uyt den aard hunner beteékenis, in het meérvoud niet kunnen gebezigd worden; zoó zyn er óók woorden, die zaaken beduyden wier deélen wel onderscheyden zyn, maar welke men echter, als te zamen vervoegd, aanmerkt, en om deze reden altyd in het meérvoud gebezigd worden. Dusdaanig is het woord *ouders*, het welk *vader* en *moeder* beduyd. De deélen *vader* en *moeder* zyn wel van elkander onderscheyden: maar, daar men hier ze altyd te zamen aanmerkt; zoó vereyscht den aard van het beteékende, dat men, in dergelyke gevallen, altyd het meérvoud bezige. Om de selfde reden, zegt men altyd, in het meérvoud, *voorouders*, *gebroeders*, *gezusters*, *lieden* (persoonen), *maeselen*, *Alpen*, *kersens* of *hersenen*, *inkomsten*, *onkosten*.

Vorming van het meérvoudig getal.

§. 1775. De zelfstandige naamwoorden, die in het meérvoud kunnen gesteld worden, maaken het

het zelve van het eénvoud, door het achteraanvoegen van *en:* b. v., *bomb, bomben*; *peird, peirden*; *leérling, leérlingen*; *mensch, menschen*; *ryk, ryken*; *kroón, kroónen*; *schaap, schaapen*; *papier, papieren*; *plaats, plaatsen*; *dienst, diensten*; *vrouw, vrouwen*; *bakkery, bakkeryen.* Maar den medeklinker word verdubbeld:

1. In de eénlettergreepige, die in eenen medeklinker uytgaan, welken onmiddellyk voorgegaan is van den enkelen klinker *a, e, i, o, u:* b. v., *bak, bakken*; *mes, messen*; *klip, klippen*; *stok, stokken*; *brug, bruggen.*

2. In de meérlettergreepige of zamengestelde, wier laatste lettergreep eene oorsprongelyke grondsylbe uytmaakt, en in eenen medeklinker uytgaat, die onmiddellyk voorgegaan is van de enkele *a, e, i, o, u:* als *beséf, beséffen*; enz.

3. In alle de afstammelingen in *dom, in, is, és*, en *schap*: als *rykdom, rykdommen*; *zottin, zottinnen*; *getuygenis, getuygenissen*; *dienaares, dienaaressen*; *landschap, landschappen.*

4. In de uytgangen *el, il, et* (waar de *l* en *t* van eenen enkelen klinker voorgegaan zyn); wanneér den klemtoón op de zelve valt: als in *morel, morellen*; *krokodil, krokodillen*; *pakket, pakketten*; *trompet, trompetten.* Het zelfde heeft plaats in *bisschop, artisjok*, en meér andere uytheemsche; wier laatste lettergreep, den klemtoón ontvangende, in eenen medeklinker eyndigt, die onmiddellyk voorgegaan is van eene enkele *a, e, i, o*, of *u.*

Afwy-

Digitized by Google

Afwykingen van den boven gegeeven regel.

Eérste.

§. 1776. Die uytgaan in de korte *e*, neemen alleénelyk *n* aan (442): b. v., *geborgte*, *geborgten*; *gesteénte*, *gesteénten*; *natië*, *natiën*; enz. Maar de verkleynwoorden neemen *s* tot zich: b. v., *zoontje*, *zoontjes*; *kindje*, *kindjes*; enz.

Tweéde.

§. 1777. Veele zelfstandige naamwoorden maaken hun meérvoud, door het byvoegen van eene *s*. Dusdaanige zyn:

1. Alle de verkleynwoorden: als *mannetje*, *manneken*; meérvoud, *mannetjes*, *mannekens*.

2. De oorsprongelyke meérlettergreepige in *n*, welke onmiddellyk voorgegaan is van den enkelen klinker *e*: b. v., *wagen*, *wagens*; *degen*, *degens*; *genoegen*, *genoegens*; *toren*, *torens*; *logen*, *logens*; *jongen*, *jongens*; enz. (443)

3. De persoonelyke gemeéne naamwoorden in *erd*

(442) Wy seggen in de KORTE *e*: want, als deze *e* te zamen met eene voorgaande vokaal eenen anderen klank uytmaakt, als in *zeé*, *knie*, *tee*, enz., dan neemen de zelfstandige naamwoorden *en* aan, volgens den gemeénen regel; en men schryft *zeéen*, *knieën*, enz.

(443) Doch in *begeirtens*, *behoeftens*, en dergelyke meér, is de *s* overtollig: want, daar deze woorden in het eénvoud *begeirte*, *behoefte*, enz., hebben; is het genoeg by de zelve eene *n* te voegen, zoó als den boven gemelden regel leért.

Digitized by Google

erd en *aart* of *aard*: als *plomperd*, *dronkaard*, *nydigaard*; meérvoud, *plomperds*, *dronkaards*, *nydigaards*, enz.

4. De eygennaamen, die in eenen klinker uytgaan (als *Cicero*, *Cato*, *Catilina*, *Attila*); het zy als eygennaamen, of als toepassingen, gebruykt (444).

Derde.

§. 1778. Die eyndigen in *f* en *s*, niet onmiddellyk voorgegaan van den enkelen korten klinker *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, veranderen *f* in *v*, en *s* in *z*: b. v., *gaaf*, *gaaven*; *raaf*, *raaven*; *neef*, *neeven*; *duyf*, *duyven*; *druyf*, *druyven*; *bedryf*, *bedryven*; *huys*, *huyzen*; *luys*, *luyzen*; *muys*, *muyzen*; *kaas*, *kaazen*. Maar die in *ds*, *ts*, *ks*, en *ps*, maaken hun meérvoud, door het enkel byvoegen van *en*: b. v., *loods* (loótsman), *loódsen*; *knods*, *knodsen*; *muts*, *mutsen*; *puts*, *putsen*; *reeks*, *reeksen*; *rups*, *rupsen*; enz. Het zelfde heeft plaats in *balans*, *dans*, *floers*, *frons*, *gespens*, *glans*, *kans*, *kers*, *keirs*, *koers*, *kous*, *krans*, *kruys*, *lans*, *lens*, *lors*, *pens*, *pers*, *prins*, *schans*, *schors*, *trans*; die in het meérvoud hebben *balansen*, *dansen*, *glansen*, enz. Wanneér *loods* eene *planken hut* beteékent, heeft het, volgens Weiland, *loódzen*.

Vierde.

(444) Dikwyls word, tusschen het woord en de bygevoegde *s*, eene *apostroof* gesteld; als *Cicero's*, *Catilina's*, enz.

Digitized by Google

Vierde.

§. 1779. Die uytgaan in de lettergreep *heyd*, veranderen *heyd* in *heden*: b. v., *goedheyd*, *goedheden*; *liefdaadigheyd*, *liefdaadigheden*.

Vyfde.

§. 1780. Die eyndigen in *ch* en *sch*, onmiddellyk voorgegaan van de korte *a*, *e*, *i*, *o*, of *u*, veranderen in het meérvoud *ch* in *gchen*, en *sch* in *sschen*: b. v., *loch*, *logchen*; *kuch*, *kugchen*; *esch*, *esschen*; *flesch*, *flesschen*; *visch*, *visschen*; *bosch*, *bosschen*; enz.

Zesde.

§. 1781. Op tweéderleye wyze, te weeten, met *s* en *en*, maaken hun meérvoud:

1. De meé-lettergreepige met den doóven uytgang *el*, *er*, *em*, *en*: b. v., *engel*, *engels*, *engelen*; *duyvel*, *duyvels*, *duyvelen*; *beginsel*, *beginsels*, *beginselen*; *broeder*, *broeders*, *broederen*; *vader*, *vaders*, *vaderen*; *vadem*, *vadems*, *vademen*; *teéken*, *teékens*, *teékenen*; enz.

2. De persoonelyke naamwoorden van het mannelyk geslagt in *ik*, *aal*, *aar*, *ier*, *eur*: als *botterik*, *botteriks*, *botterikken*; *kardinaal*, *kardinaals*, *kardinaalen*; *dienaar*, *dienaars*, *dienaaren*; *hovenier*, *hoveniers*, *hovenieren*; *winkelier*, *winkeliers*, *winkelieren*; *prokureur*, *prokureurs*, *prokureuren*.

Zevende.

Digitized by Google

Zevende.

§. 1782. *Bad* heeft *báden*; *been* (schonk), *beénderen*, *beénders*, *beénen* (445); *bevel*, *bevélen*; *blad*, *bláders*, *bláderen*, *bláden*; *dag*, *dágen*; *dak*, *dáken*; *dal*, *dálen*; *ey*, *eyeren*, *eyers*; *gat*, *gáten*; *gebed*, *gebéden*; *gebod*, *gebóden*; *gebrek*, *gebréken*; *gelag*, *gelágen*; *gelid*, *geléderen*, *geléden*; *gemet*, *gemé-ten*; *gemoed*, *gemoederen*, *gemoeden*; *glas*, *glázen*; *god*, *góden*; *goed*, *goederen*; *graf*, *gráven*; *hertog*, *hertógen*; *hoen*, *hoenderen*, *hoenders*; *hof*, *hóven*; *hol*, *hólen*; *kalf*, *kalvers*, *kalveren*, *kalven*; *kind*, *kinderen*, *kinders*; *kleéd*, *kleéderen*, *kleéden*; *knecht*, *knechts*, *knechten*; *koe* (koey), *koeyen*; *kok*, *koks*; *lam*, *lammeren*; *lid*, *léden*; *lidmaat*, *lédemaaten*, *lidmaaten*; *lied* (gezang), *liederen*; *lot*, *lóten*; *maat* (makker), *maats*; *man*, *mans*, *mannen*; *oorlog*, *oorlógen*; *pad* (weg), *páden*; *rad*, *ráderen*, *ráders*, *ráden*; *reden*, *redenen*; *rund*, *runderen*, *runders*; *schip*, *schépen*; *schot* (schoot), *schóten*; *slag*, *slágen*; *slot*, *slóten*; *smid*, *sméden*; *spel*, *spélen*, *spellen*; *spit*, *spéten*; *stad*, *stéden*; *staf*,

(445) Oulings zeyd men in het enkelvoud, *beénder*, *blader*, *kinder*, *runder*, enz.: van daar hun meervoud *bladers* en *bladeren*; *kinders* en *kinderen*; volgens §. 1775. *Beén*, deel van het dierlyk ligchaam tusschen de knie en den voet, heeft enkelyk *beénen*, volgens den algemeénen regel.

Digitized by Google

staf, *stáven*; *trek* (treek), *tréken*; *vat*, *váten*; *verdrag*, *verdrágen*; *vloó* (vlóy), *vlóyen*; *volk*, *volkeren*, *volken*; *weg*, *wégen*; *zog* (zeug), *zeugen*; *zoon*, *zoons*, *zoonen*.

§. 1783. De zamengestelde volgen den regel der enkele: doch, voor het meérvoud van *voerman*, *seéman*, enz., gebruykt men *voerlieden*, *seélieden*, enz.; en voor het meérvoud van *Franschman*, *Engelschman*, zegt men *Fransche*, *Engelsche*.

OVER DE NAAMVALLEN

der

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

§. 1784.

Door *naamvallen* verstaan wy de onderscheydene gelegenheden of betrekkingen, waar in een zelfstandig naamwoord, zoó van het een als het ander getal, voorkomen kan. De naamvallen zyn zes; den *werker* (nominatief), den *lyder* (accusatief), den *ontvanger* (datief), den *eygenaar* (genitief), den *derver* (ablatief), den *aanhoórder* (vocatief). De wys om die onderscheydene gelegenheden, betrekkingen, of gevallen, waar in een

een zelfstandig naamwoord kan genomen worden, uyt te drukken, noemt men *verbuygen* of

VERBUYGING.

Enkelvoud.

Mannelyk.	Vronwelyk.	Onzydig.
Werker, den *man*.	De *daad*.	Het *veld*.
Lyder, den *man*.	De *daad*.	Het *veld*.
Ontvanger, den *man* of aan den *man*.	De *daad* of aan de *daad*.	Het *veld* of aan het *veld*.
Eygenaar, des *mans* of van den *man*.	Der *daad* of van de *daad*.	Des *velds* of van het *veld*.
Derver, van den *man*.	Van de *daad*.	Van het *veld*.
Aenhoórder, *man* of o *man*.	*Daad* of o *daad*.	*Veld* of o *veld*.

Meérvoud.

Werker, de *mannen*.	De *daaden*.	De *velden*.
Lyder, de *mannen*.	De *daaden*.	De *velden*.
Ontvanger, de of aan de *mannen*.	De of aan de *daaden*.	De of aan de *velden*.
Eygenaar, der of van de *mannen*.	Der of van de *daaden*.	Der of van de *velden*.

Mannelyk.

Digitized by Google

	Mannelyk.	Vrouwelyk.	Onzydig.
Derver,	van de *mannen.*	Van de *daaden.*	Van de *velden.*
Aanhoórder,	*Daaden* of o *mannen* of o	*Velden* of o *daaden.*	*velden.*

§. 1785. Uyt deze voorbeelden ziet men, dat de veranderingen, welke de zelfstandige naamwoorden aldaar ondergaan, zich bepaalen tot de enkele byvoeging van eene *s*, in den eygenaar van het enkelvoud der naamwoorden van het mannelyk en onzydig geslagt; wanneér men zonder *van* zegt *des vaders*, *des kinds*, enz. Doch de woorden, die alreéde in *s* uytgaan, blyven onveranderd: b. v., het *glas*, des *glas*; den *loóds*, des *loóds*; den *glans*, des *glans*; enz.

§. 1786. De *s* schynt eértyds oók algemeén het teéken van den eygenaar in het eénvoud van het vrouwelyk geweest te hebben. Van hier, dat de vrouwelyke zelfstandige naamwoorden thans nog de *s* aanneemen, wanneér zy in den eygenaar voor een ander zelfstandig naamwoord gaan, dat er aan geëygend word; als in *moeders zuster*, *dochters kind*, enz.: het welk oók plaats heeft in de zamengestelde *stadspoort*, *goedheyds-bronader*, enz.

§. 1787. Zeér veele zelfstandige naamwoorden hebben in het eénvoud eenen derver, door verlenging op *e*; in welk geval de onzydige naamwoorden mannelyk zyn, ten opzigte der byvoegelyke

Digitized by Google

gelyke naamwoorden, welke zy voorop neemen: b. v., *ten zynen tyde*, *ten koste*, *ter eére*, *ter goeder uure*, *van adellyken huyze zyn*.

§. 1788. Bemerking. Om een zelfstandig naamwoord op *e* te verlengen, onderhoud men de regels, die wy, over het maaken van het meérvoud, gegeeven hébben; zoó komt van *gevel gevalle*, van *bed bedde*, van *kind kinde*, enz. Het spreekt van zelfs, dat men in dergelyke omstandigheden de overige letters van het meérvoud, als de *n* in *gevallen*, *bedden*, en de *rs* of *ren* in *kinders* en *kinderen*, uytlaaten moet. En gelyk men hier enkellyk het stoffelyk van het meérvoud aanniet; zoó moet men de woorden, welke, volgens hunne beteékenis, geén meérvoud hebben, beschouwen als de andere: b. v., *van den bloede*, enz.

§. 1789. De Hollanders gebruyken de zelfde gedaante in *e* oók in den datief. « Den ontvanger van het eénvoud, zegt Weiland, ontvangt wel eéns, in alle geslagten, doch mede niet dan in den deftigen styl, de zachte *e* achteraan; als *gode*, *den manne*, *zynder zorge toevertrouwd*. » De Hollanders schryven oók *den mannen*, voor *aan de mannen*; *der zuster*, *der zusteren*, voor *aan de zuster*, *aan de zusteren*; *den velden*, voor *aan de velden*; enz.

§. 1790. Doch, sommige zelfstandige naamwoorden ondergaan, noch in de vlaamsche, noch in de hollandsche dialekt, eenige verandering, dan dat zy in den eygenaar eene *s* aanneemen; deze zyn *elkander*, *malkander*, *iemand*, *niemand*: zelfs zyn *iets* en *niets*, in alle gevallen, onveranderlyk.

§. 1791. Wanneér tweé zelfstandige naamwoorden

woorden zoódaanig met elkander verbonden worden, dat zy maar eén denkbeeld uytmaaken; dan word de *s*, als het teéken van den tweéden naamval, alleén achter het laatste gevoegd; zoó zegt men *koning Lodewyks doód*, *keyzer Napoleons regeering*, *graaf Hendriks lotgevallen*, *oóm Jakobs winkelknecht*, enz. (Zie WEILAND, *Woordvoeging*, §. 33)

§. 1792. Men zegt in den eygenaar *van den heér* of *des heéren*, *van den mensch* of *des menschen*; b. v., *de vreés van den heér* of *des heéren is het beginsel der wysheyd*, *den besten vriend van den mensch* of *des menschen besten vriend.*

§. 1793. De zelfstandige naamwoorden *ik*, *gy*, *hy*, *zy*, *het*, *wy*, worden op de volgende wyze verbogen:

Ik, m., v., en o.,	heéft in den lyder, ontvanger, eygenaar, en derver,	*my*,	en in den eygenaar, zonder *van* (446), *myner* of *myns.*
Gy, m., v., en o.,		*uw*,	*uwer* of *uws.*
Hy, mann.,		*hem*,	*zyner* of *zyns.*
Zy, vrouw., één- en meér-voud,		*haar*,	*haarer.*
Het, onz.,		*het*,	
Gy, m., v., en o., meérvoud,		*uw*,	*uwer.*
Wy, m., v., en o.,		*ons*,	*onzer.*
Zy, m. en o. meérvoud,		*hun*,	*hunner.*

In plaats van *hun*, gebruykt men in den lyder oók *hen*; b. v., *ik heb hen gezien.*

In

(446) Wanneér men de zaak wel opdelft, zyn *myner*, *zyner*, enz., de verbogene naamvallen, noch van *ik*, noch van *hy*, maar uytgangen van de byvoegelyke naamwoorden *myn*, *zyn*, enz., met een verzwegen zelfstandig naamwoord.

Digitized by Google

In den gemeénzaamen styl zegt men somtyds *me*, *ge*, *we*, *ze*; in plaats van *my*, *gy*, *wy*, en *zy*: als *me dunkt*, *ge ziet*, *we zeggen*, *ze gaan*, enz.

§. 1794. Het woord *die* word op de volgende wyze verbogen.

Eénvoud.

Mannelyk.	Vrouwelyk.	Onzydig.
Werk., *die.*	*Die.*	*Dat.*
Lyd., *dien.*	*Die.*	*Dat.*
Ontv., *dien* of aan *dien.*	*Die* of aan *die.*	*Dien* of aan *dat.*
Eyg., *diens* of van *dien.*	*Dier* of van *die.*	*Diens* of van *dat.*
Derv., van *dien.*	Van *die.*	Van *dat.*

Meérvoud.

Werk., *die.*	*Die.*	*Die.*
Lyd., *die.*	*Die.*	*Die.*
Ontv., *die* of aan *die.*	*Die* of aan *die.*	*Die* of aan *die.*
Eyg., *dier* of van *die.*	*Dier* of van *die.*	*Dier* of van *die.*
Derv., van *die.*	Van *die.*	Van *die.*

Wie word op de zelfde wys verbogen.

Digitized by Google

VAN DE VERKLEYNWOORDEN.

§. 1795.

Wanneér wy de voorwerpen als verkleynd, in vergelyking met andere, aanduyden willen, gebruyken wy verkleynwoorden; welke men vormt, met de letters *je* of *tje* achteraan het eénvoud van de zelve te voegen: b. v., *huys*, *huysje*; *deur*, *deurtje*; enz. Doch, daar deze tweé uytgangen niet onverschillig gebezigd worden, zal het noódwendig zyn de gevallen op te geeven, in welke elken in het byzonder gebruykt word.

§. 1796. Vry algemeén, geschied de verkleyning by de zelfstandige naamwoorden door de letters *je*, en inzonderheyd by de zelfstandige naamwoorden eyndigende in *d*, *ch*, *f*, *g*, *k*, *p*, *s*, en *t*. Dusdaanige zyn *hand*, *handje*; *pand*, *pandje*; *rad*, *radje*; *woord*, *woordje*; *kuch*, *kuchje*; *lach*, *lachje*; *mensch*, *menschje*; *vlach*, *vischje*; *duyf*, *duyfje*; *brief*, *briefje*; *kolf*, *kolfje*; *slaaf*, *slaafje*; *slurf*, *slurfje*; *wyf*, *wyfje*; *dog*, *dogje*; *koning*, *koningje*; *mug*, *mugje*; *weg*, *wegje*; *wieg*, *wiegje*; *zaag*, *zaagje*; *kerk*, *kerkje*; *klok*, *klokje*; *pak*, *pakje*; *prik*, *prikje*; *steek*, *steekje*; *stak*, *stakje*; *stok*, *stokje*; *stuk*, *stukje*; *tak*, *takje*; *vlak*, *vlakje*; *vlek*, *vlekje*; *knaap*, *knaapje*; *pap*, *papje*; *prop*, *propje*; *pyp*, *pypje*; *tap*, *tapje*; *kruys*, *kruysje*; *pels*, *pelsje*; *poes*, *poesje*; *beést*, *beéstje*; *gift*, *giftje*; *maat*, *maatje*; *nicht*, *nichtje*; *rat*, *ratje*; *straat*, *straatje*; *voet*, *voetje*; *zot*, *zotje*; enz.

§. 1797.

Digitized by Google

§. 1797. Voor *je* zegt men oók *jen* (oudtyds *gen*) en *ken*, als *draadjen*, *draadken*; en in sommige woorden, om de welluydendheyd, *sken*, als *jongsken*, *doeksken* (447). De Vlaamingen gebruyken byzonderlyk dit *ken* in hunne gewoone dialekt; en zeggen *hofken*, *boómken*, *vuurken*: maar, zoó het woord met eene *d* of *l* eyndigt, rekken zy het gemeénelyk eene gansche lettergreep uyt; als in *woordeken*, *hondeken*, *beeldeken*, *stalleken*, *velleken*, *walleken*. En in de woorden, welke in *k* uytgaan, bezigen zy *sken*; als in *boeksken*, *stoksken*, *zaksken*, enz. (448)

§. 1798. *Tje* word gebezigd achter *l*, *m*, *n*, *r*, *w*, eenen klinker en eenen gemengden klank; b. v., *aal*, *aaltje*; *deél*, *deéltje*; *keel*, *keeltje*; *poel*, *poeltje*; *ziel*, *zieltje*; *adem*, *ademtje*; *maan*, *maantje*; *regen*, *regentje*; *tuyn*, *tuyntje*; *zwyn*, *zwyntje*; *broeder*, *broedertje*; *deur*, *deurtje*; *kamer*, *kamertje*; *moeder*, *moedertje*; *vrouw*, *vrouwtje*; *zenuw*, *zenuwtje*; *tobbe*, *tobbetje*; *koe*, *koetje*; *stroó*, *stroótje*; *ey*, *eytje*.

§. 1799. By het voorgaande is nog aan te merken, dat de eénlettergreepige in *b*, *l*, *m*, *n*, en *r*, onmiddellyk voorgegaan van den enkelen klinker *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, den eyndmedeklinker verdubbelen en *etje* aanneemen: b. v., *slab*, *slabbetje*; *web*, *webbetje*; *rib*, *ribbetje*; *bal*, *balletje*;

(447) Zie Weiland, §. 87.

(448) Zie Des Roches.

balletje; *vel*, *velletje*; *pil*, *pilletje*; *bol*, *bolletje*; *sul*, *sulletje*; *kom*, *kommetje*; *lam*, *lammetje*; *schram*, *schrammetje* (oók *schrampje*); *sim*, *simmetje*; *stem*, *stemmetje*; *man*, *mannetje*; *pen*, *pennetje*; *ton*, *tonnetje*; *vin*, *vinnetje*; *kar*, *karretje*; *ster*, *sterretje*; enz. Het zelfde heeft plaats en *krokodil*, *krokodilletje*; *kapel*, *kapelletje*; en dergelyke woorden, welke den klemtoón op de laatste lettergreep hebben; als oók in de vrouwelyke afstammelingen op *in*, als *koningin*, *koninginnetje*; *slaavin*, *slaavinnetje*; enz.

§. 1800. Daar is nog aan te merken, dat de zelfstandige naamwoorden, eyndigende met eene *m*, onmiddellyk voorgegaan van eenen langen klinker of eenen gemengden klank, *pje* aanneemen; en dat men gevolgelyk schryft *kraam*, *kraampje*; *raam*, *raampje*; *zoóm*, *zoómpje*; *duym*, *duympje*; *kruym*, *kruympje*; enz. *Bloem* heeft *bloempje* en *bloemtje*; *boóm*, *boómpje* en *boómtje*; *stroóm*, *stroómpje* en *stroómtje*; en *worm* heeft *wormpje*, *wormtje*.

§. 1801. Eyndelyk het verkleynwoord van *pad* (weg) is *paadje*, en dat van *pad* (dier) is *paddetje*; *blad* heeft *blaadje*; *trek* heeft *treekje*, *trekje*; *slag*, *slaagje*, *slagje*; *vlaag*, *vlaagje*; *dag*, *daagje*; *tang*, *tangetje*; *ketting*, *kettingje*; *mud*, *muddetje*.

Digitized by Google

Bemerkingen.

Eérste.

§. 1802. Van veele zelfstandige naamwoorden maakt men andere zelfstandige naamwoorden.

dom	voegende achteraan	*mensch,*	heeft men	*menschdom.*
heyd		*god,*		*godheyd.*
schap		*broeder,*		*broederschap.*
ster		*bedelaar,*		*bedelaarster.*
in		*vriend,*		*vriendin.*
		leéuw,		*leéuwin.*
		beir,		*beirin.*
		boer,		*boerin.*
		herder,		*herderin.*
		koning,		*koningin.*
es		*borger,*		*borgeres.*
		dichter,		*dichteres.*
		dienaar,		*dienaares.*

Ge voegende vooraan en *te* achteraan *been*, *berg*, *darm*, *vogel*, *boef*, *dier*, *deél*, *steén*, *stoel*, enz.; heeft men *ge-beénte*, *gebergte*, *gedarmte*, *gevogelte*, *geboefte*, *gedierte*, *gedeélte*, *gesteénte*, *gestoelte*, enz.

Tweédle.

§. 1803. Van veele zelfstandige naamwoorden maakt men byvoegelyke, als volgt:

achtig	voegende achteraan het enkelv. zelfst. naamwoord	*steén,*	heeft men	*steénachtig.*
		water,		*waterachtig.*
		krakeél,		*krakeélachtig.*
		twist,		*twistachtig.*
		bosch,		*boschachtig.*
		dóód,		*dóódachtig.*
		suyker,		*suykerachtig.*
		vreés,		*vreésachtig.*
		kuyl,		*kuylachtig.*
ig	voegende achteraan het enkelv. zelfst. naamwoord	*bloed,*	heeft men	*bloedig.*
		voordeél,		*voordeélig.*
		vernuft,		*vernuftig.*
		yver,		*yverig.*
		magt,		*magtig.*
		moed,		*moedig.*
		lust,		*lustig.*

Digitized by Google

De laatste letter van het meervoudig selfstandig naamwoord

vaders	veranderende in *lyk*, heeft men	vaderlyk.
moeders		moederlyk.
mannen		mannelyk.
vrouwen		vrouwelyk.
zoonen		zoonelyk.
dochters		dochterlyk.
ligchaamen		ligchaamelyk.
geesten		geestelyk.
beesten		beestelyk.
kunsten		kunstelyk.
burgers		burgerlyk.

zaam voegene achtenaan het eenv. selfst. naamwoord

deugd,	heeft men	deugdzaam.
arbeyd,		arbeydzaam.
heyl,		heylzaam.

Veranderende de laatste letter van het meervoudig selfstandig naamwoord

eynden	in *loós*, heeft men	eyndeloós.
kinders		kinderloós.
kosten		kosteloós.
kragten		kragteloós.
lusten		lusteloós.
moeders		moederloós.
naamen		naameloós.
teugels		teugelloós.
vaders		vaderloós.
vruchten		vruchteloós.
zinnen		zinneloós.
zorgen		zorgeloós.

sch voegende by het eenvoudig selfstandig naamwoord

aard,	heeft men	aardsch.
Gent,		gentsch.
hemel,		hemelsch.
hel,		helsch.
heyden,		heydensch.
kind,		kindsch.
Holland,		hollandsch.
hond,		hondsch.
engel,		engelsch.
duyvel,		duyvelsch.
jood,		joodsch.
wereld,		wereldsch.

Derde.

Digitized by Google

Derde.

§. 1804. Van de zelfstandige naamwoorden, maakt men bind- of werk-woorden, met de zelve op *en* te verlengen of in het meérvoud te stellen.

VOORBEELDEN.

Antwoord,	*antwoorden.*	*Geluk*,	*gelukken.*
Baan,	*baanen.*	*Gesp*,	*gespen.*
Baat,	*baaten.*	*Getuyg*,	*getuygen.*
Bel,	*bellen.*	*Geval*,	*gevallen.*
Belang,	*belangen.*	*Gevoel*,	*gevoelen.*
Boek,	*boeken.*	*Grond*,	*gronden.*
Boer,	*boeren.*	*Haak*,	*haaken.*
Boóm,	*boómen.*	*Leéraar*,	*leéraaren.*
Brok,	*brokken.*	*Munt*,	*munten.*
Buyl,	*buylen.*	*Oóg*,	*oógen.*
Damp,	*dampen.*	*Put*,	*putten.*
Deél,	*deélen.*	*Schat*,	*schatten.*
Doel,	*doelen.*	*Schel*,	*schellen.*
Draay,	*draayen.*	*Smaak*,	*smaaken.*
Droóm,	*droómen.*	*Straf*,	*straffen.*
Eysch,	*eyschen.*	*Tap*,	*tappen.*
Fluyt,	*fluyten.*	*Vat*,	*vatten.*
Galm,	*galmen.*	*Visch*,	*visschen.*
Gebruyk,	*gebruyken.*	*Zoóm*,	*zoómen.*

Vierde.

§. 1805. Van sommige zelfstandige naamwoorden, maakt men opwoorden, met de laatste letter van het meérvoud te veranderen in LYKS: B. V., *dagen*, *dagelyks*; *weeken*, *weekelyks*; *maanden*, *maandelyks*; enz.

Digitized by Google

TWEEDE AFDEELING.

Zynwyzen en veranderingen der byvoegelyke naamwoorden.

§. 1806.

De byvoegelyke naamwoorden hebben, gelyk de zelfstandige, vier gedaanten; waar van de drie eérste, geslagt, getal, en naamval, aan de eene en de andere gemeén zyn. De vierde gedaante, die, by de zelfstandige naamwoorden, in eene vermindering gelegen is, bestaat, in de byvoegelyke, in eene vermeérdering van heteékenis.

OVER DE GESLAGTEN

der

BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN.

§. 1807.

De byvoegelyke naamwoorden hebben drie geslagten; te weeten, het onzydig, het vrouwelyk, en het mannelyk.

ONZYDIG GESLAGT.

§. 1808. Wy hebben het onzydig voor het vrouwelyk en het mannelyk gesteld; omdat de tweé laatste van het eérste gemaakt worden, gelyk men klaar zal zien uyt het geen hier volgt.

VROUWELYK

Digitized by Google

VROUWELYK GESLACHT.

§. 1809. Het vrouwelyk eénvoud word gemaakt van het onzydig eénvoud, door het achteraanvoegen van *e*: b. v., *rood*, *roóde*; *traag*, *traage*. Maar in de eénlettergreepige, uytgaande in eenen medeklinker, onmiddellyk voorgegaan van den enkelen klinker *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, verdubbelt men dien medeklinker in het vrouwelyk: b. v., *laf*, *laffe*; *tam*, *tamme*; *vel*, *vette*; *fel*, *felle*; *dik*, *dikke*; *wit*, *witte*; *dof*, *doffe*; *krom*, *kromme*; *dun*, *dunne*; *nut*, *nutte*; enz. Doch *grof* heeft *grove*.

Afwykingen van dezen regel.

Eérste.

§. 1810. De byvoegelyke naamwoorden, uytgaande in *e*, als *eérste*, *tweéde*, *allerhande*, *veelerhande*, enz., nemen niets aan.

Tweéde.

§. 1811. Die uytgaan in *f* of *s*, niet onmiddellyk voorgegaan van den enkelen klinker *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, veranderen *f* in *v*, en *s* in *z*: b. v., *styf*, *styve*; *doóf*, *doóve*; *lief*, *lieve*; *loós*, *loóze*; *boós*, *boóze*; *voós*, *voóze*. Hier van zyn uytgezonderd die in *rs* en *ts*, als *peirs*, *bits*, *spits*; welke, volgens den algemeénen regel, hebben *peirse*, *bitse*, *spitse*.

Derde.

Digitized by Google

Derde.

§. 1812. De eénlettergreepige in *sch*, niet onmiddellyk voorgegaan van eenen medeklinker of van de letter *y*, veranderen *sch* in *ssche*: B. V., *frisch*, *frissche*; enz.

Vierde.

§. 1813. *Het* heeft *de*, *dat die*, en *dit deze*.

§. 1814. Bemerking. De zamengestelde volgen den regel der enkele: B. V., *onnut*, *onnutte*; enz.

MANNELYK GESLACHT.

§. 1815. Het mannelyk eénvoud word gemaakt van het vrouwelyk eénvoud, met achteraan dit eene *n* te voegen: B. V., *straffe*, *straffen*; *doóve*, *doóven*; *lieve*, *lieven*.

§. 1816. Bemerking. Het was (zegt BILDERDIJK, in zyne *Geslachtlijst*, by het woord *haag*) het was een groót onverstand, die *n*, waar de welluydendheyd haar voorderde, af te schaffen, door 't welk onze taal niet weynig geleden heeft.

Doch, dat de algemeéne afkapping der *n* tegen het gezag onzer voorvaderen is, MOET een ieder van ons bekend zyn, die wel geleérd heeft te bidden, en oók daar in door den tydgeést niet afgeleyd is. Bidden wy niet telker reyze (zegt BILDERDIJK), naar Luc. XI, 2: UUWEN NAAME *worde geheyligd*; en UUWEN WILLE *geschiede!*..... — Gelyk 't oók uytgedrukt word Matth. XXVI, 42. — Zoó spraken onze vaderen en zoó schreef men, toen onze taal wel bekend by die haar schreeven, en niet verknoeyd en verduysterd was, als nu tegenwoordig.

By de hollandsche bybelvertaalers vind men in de Machabeeën

chabeeën I. Boek, Kap. XI, 38: *Ende daer was* EENEN *Tryphon*; II. Boek, Kap. III, 4: *Ende* EENEN SIMON *uyt de stamme van Benjamin — street tegen den Hoogepriester*, en Kap. XIV, 3 en 4: *Ende* EENEN *Alcimus quam tot den koningh Demetrium.* — Voords op gelyke wyze met de appellatieven: I Machab. VI, 45: *Soo is haer* EENEN *goeden raet ingevallen.* II. Boek Esdre XVI, 22: *Siet, de leeftocht sal* GOEDEN KOOP *sijn.* II Machab. XIII, 2: *Ende met hem (quam) Lysias,* SIJNEN *hofmeester.*

§. 1817. En dus even zoó in het bepaalende lidwoord, en de pronomina. — Dus in de Handelingen der Apostelen XX, 1: *Na dat nu* DEN *oproer gestild was*; en even zoó in de Machabeeën II. Boek, Kap. VI, 4 en 5, in tegenstellende emphasis: *Want* DEN TEMPEL *wiert vervult met overdadigheyt en brasseryen der Heydenen, en* DEN ALTAER *wiert ook met onbehoorlijke dingen die de wet verboden hadde vervult.* Dat is, emphaticè: *Den Tempel en het Altaar* ZELF, *wat meer is!* Zoó oók Ps. XXXVII, 16: DEN *overvloed der godloozen.* Desgelyks oók met de pronomina possessiva, en 't byvoegelyk. Dus Jesaia XX, 2: *Ende* DIEN *man sal sijn als een verberging tegen den wint.* En XXX, 6: *De vreese des Heeren zal* SYNEN SCHAT *sijn*; en vs. 11: UWEN GEEST *sal u als vyer verslinden.* Jeremia XXIII, 10: *om dat* HAREN LOOP *boos is*; en 20: *daarom sal* HAREN WEG *sijn als zeer gladde plaatsen in de donckerheyt.* En even zoó (gelyk ik het boek juyst opensla,) Lucas XXIII, 24: *dat* HAREN EYSCH *geschieden zoude.* Joann. VII, 6: MIJNEN TIJD *en is noch niet hier: maer* UWEN TIJD *is altijd bereyt.* Matth. VI, 21: *waer* UWEN SCHAT *is, daer sal ook uw herte zijn.* Matth. XXIV, 2, en Marcus XIII, 2: *Daer en sal niet* EENEN STEEN *op den anderen gelaten worden.* Marcus VI, 14: *Want* SIJNEN NAEM *was openbaer geworden.* En V, 9: *Welck is* UWEN NAEM? en MIJNEN NAEM *is Legio.* Oók: *zoo werd* SIJNEN NAME *genoemd Jezus.* Luc. II, 21. en: UWEN *roem en is niet goed,* I Cor. V, 6. En dus oók in hunne kantteékeningen, als by voorbeeld: *Dat* DEZEN MEYDENACHEN KONING *hier weet te spreken.* Dat is, *dezen,*

by

by emfatische uytsondering, op Daniel III, 28. Op I Cor. XV, 39: *Want* ELKEN ADAM *deelt sijnen nakomelingen mede sulcks als hy heeft. Zie Nieuwe Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden, door Mr.* WILLEM BILDERDIJK. *Tweede Deel. Te Rotterdam, by* J. IMMERZEEL, *Junior*, 1824. Bl. 62 en volgende.

§. 1818. De nieuwsgezinde gebruyken de *e*, in het byvoegelyk naamwoord, dat een zelfstandig woord van het onzydig geslagt voorgaat, wanneér het met het aanwyzende lidwoord gebruykt word, en zeggen *het zwarte paird*, *het jonge kind*, *het boóze wyf*, en het ontbreekt niet aan taalkunsten of taalkunstenaars, die volstandig beweiren, betoógen, en, (zoó zy geloóven) voldingen, dat men dus behoórt te spreeken, in tegenstelling van het gebruyk met het algemeén of onbepaald lidwoord, *een zwart paird*, *een jong kind*, *een boós wyf*. Echter, zegt BILDERDIJK, geénen onzer secretarissen in het Instituut, of hy schryft zich *Secretaris van de* 1°, 2°, 3°, of 4° *Klasse van het* KONINKLIJK *Instituut*; en niet, van het KONINKLIJKE.

§. 1819. Dit spreekgebruyk nu zegt (ongetwyfeld) zoó wel *dat groót*, *dat kostelyk gebouw is verbrand*, zonder als met de *e*; en geénen van ons die zich niet betrappen zal laaten op deze taalfeyl, indien het er veel eene te houden is. Ja, met hoe veel meér aandacht men schryve dan spreeke, geénen onzer, hoe vast oók in de leér die hy op 't gezag zyner aangenomen taalmeésteren instoog, zal in zyne schriften zich op dit punt niet meénmaalen vergeeten hebben.

§. 1820. Wanneér wy de zaak op zich zelve beschouwen, moet zeker den regel ons verdacht zyn, zoó wel als meér andere, die gelyken grond hebben. Zed seggen, b. v., de tegenwoordige schoolhollanders, die hunne taal (god betere 't) uyt lessen van spraakkunstenaars putten (*quibus nihil est stultius*, als Cicero zeyde, als Sanctius teónde, en als ieder dagelyks ondervinden mag) in den vocatief *Wel edel heér*, in den eersten naamval *Wel edele*, tot bespotting van het gezond verstand en beschimping der waarachtige taal, die, waar men haar aan zich zelve overlaat, en onbevoorroordeeld

raad-

raadpleegt, altyd eene goede en juyste logica tot haaren grond heeft. Zie *Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden, door* BILDERDIJK. *Eerste Deel*, bl. 59 en 61.

§. 1821. De Hollanders schryven *de man*, *de vader*, in den nominatief, en *den man*, *den vader*, in den accusatief; en zeggen, dat zulks ter onderscheyding dier gevallen dient. Kan dit, in sommige gevallen, eene onderscheyding te weeg brengen; het dient vry meérmaalen tot verwarring. VAN DALE, in zyn *Tyd-verdryf*, hier over handelende, zegt, al vraagende, n° 17, bl. 3:

« Wel, liefhebbers! te weeten onzydige liefhebbers! lieve en getrouwe West-vlaanderlingen! wat bevalt uu best? Is 't niet schooner het woordgeslagt te kennen uyt den *artikel*, dan den *casus*? Ofte volgt er meérdere klaarigheyd in de zinnen door dat *casus*-gebruyk? Verre van daar, het baart dikwyls duysterheyd. Een voorbeeld voor duyst:

« *De* koning kwam te veld, de keyzerin daar tegen;
« Zy wierden overhands verwinnaars en gesleegen;
« 'T vermoeyde wederzyds; maar wyl men sich beraad,
« *D'eérgierige* overwon den vyand door verraad. »

Wie verraad? Is 't den koning? Is 't de keyzerin? Volgens het verhaal is het den koning. Is dan eene taal, die dat stiffens en met onderscheyd uytdrukt, niet verre boven?

« *Den* koning kwam.....
« 'T vermoeyde wederzyds, en wyl men sich beraad,
« Ziet! *den eérgierigen* word winnaar door verraad. »

Of is het misschien veel konstiger, moeyelyker, schooner, beter gegrond, en wyst het een gezonder oordeel, een hooger draavende verstand aan, als men *d'almoogende* zegt voor *den almoogenden*?... Schroomelyk, hoe wys is men dan! »

§. 1822. « Maar hier is de feute. Die treffelyke Hollanders, die, den artikel in 't derde naamgeslagt *declineerende*, den *nominativus* en den *vocativus* door *de*, *een*, *geen*, enz., uytdrukken, doen dat sonder faalen; en dan stellen zy, in alle de andere naamvallen, *den*, *eénen*, *geenen*,

en

en doen dat oók zonder missen. Tot daar toe wel, 't is hun streekgebruyk; als by ZEEUS: *Dan zeyk gy voor* DEN *wind, dan is* DE *wind uu tegen.* Maar andere Hollanders en onze naa-zapers werpen hem deirlyk overhoóp, algedunrig *de, geen, welk*, stellende, waar het zoud moeten *den, geenen, welken*, zyn; en *den, geenen, welken*, waar het moet *de, geen, welk*, enz., zyn. »

§. 1823. « Veele hollandsche schryvelaars en rymelaars vallen in de zelfde misslagen. Ik opene eenen hollandschen boek, en myne oógen vallen op dit vers:

« Mint gy *den* staat, gelyk *de* staat uu moet beminnen..... »

Myn hert verheugd denkt, hier is regelmaatige taal, volgens de gestudeerde hollandsche taalwetten: maar slaag ik myne oógen op d'andere zyde des boeks, zonder het blad te keéren, den moed ontvalt my; daar leeze ik:

« Wil voor *eén* dag *die* moed vergeeten en verbergen. »

Ziet eéns! siet eéns! wat brabbelinge in eenen goeden schryver! Volgens hunne eygene taalwetten, en oók volgens de myne, moet het zyn: *Wil voor* ÉÉNEN *dag* DIEN *moed vergeeten en verbergen.* Maar dan deugt het vers niet; ik lach met een goed vers en gefaalde taal, gelyk ik lach met goede taal en slecht vers. Vers en taal moeten beyde goed zyn. »

§. 1824. « VAN LEUVE, Amsterdammer, die oók al wilt kaks maaken met *d'almoogende* te zeggen voor *den almoogenden*, hoe leélyk misgaat hy zich, daar hy zegt:

« Nog hoóger, daar ik reéds *de* hoógsten trap bezit.
« . . . . . verdenkt gy dan *de* raad?
« Maar denkt gy, dat *den* staat myn heérschen lastig vind? »

In de tweé eérste reken moet het *den* zyn, in de derde *de*, en 't is net verkeérd. O lossinnige menschen, die willen taalen schryven, zonder de grondregels der zelve te kennen! »

§. 1825. « Eenen blokker zonde my konnen zeggen: Ten minsten

minsten PETISCUS, in de Voorreden op zyn Woordenboek, geeft moed, om het tweéde en derde woordengeslagt gelyk te maaken, daar hy uytdrukt..... *Vader der welsprekendheyd*, WELKE *zegt*. Had hy in dat gevoelen niet geweest, hy hadde gesteld *welken*, ofte *den geenen zegt*. Maar laater zegt hy oók *welke*, waar het, volgens het hollandsch, zond moeten *welken* zyn: *Eenen schryver boven* WELKE *de latynsche taal geén nuttiger heeft*..... Ziet, waar die spelkunde leyd! Hoe kan zoó ouden schoolvoogd de zaaken zoó vermengelen en verwarren! VIVAT onze west-vlaamsche leéringe! »

§. 1826. « Aan de faalen van den geleérden PETISCUS is klaarblykelyk te zien, dat het niet genoeg is lang in eene taal te verkeéren, en nu dezen, en dan eenen anderen schryver te volgen; maar, dat men, om meésterlyk te schryven, die taal ten groode studeeren en bezitten moet, en vervolgens niets aannoemen, waar van men de reden niet ziet. »

§. 1827. Nog eén woordje, over de hollandsche geslagt-onderscheyding. — Eenen geletterden heér van Brugge, op eenen plakbrief DE GROOTE BANDIET leezende, dacht, dat er dien avond iets wonderlyks ging verrigt worden. *De groóte bandiet*, zeyde hy by zich zelven, is wel zeker iets buytengewoons; en hy was derhalve zeér verlangende om het stuk te zien: maar hoe stond hy versteld, wanneér hy zag, dat *die groóte bandiet* eenen man was, in plaats van eene vrouw, zoó hy zich voorgesteld had.

Digitized by Google

OVER DE GETALLEN

der

BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN.

§. 1828.

Het byvoegelyk naamwoord heeft tweé getallen, het eénvoud en het meérvoud. Van het eérste is genoegzaam gesproken. Het meérvoud is, in alle drie de geslagten, gelyk aan het vrouwelyk eénvoud; b. v.,

GOEDE { *moeder.* *vaders.* *dochters.* *kinderen.*

UYTNEEMINGEN

ten opzigte van 't geslagt en 't getal.

§. 1829. Geéne verandering van geslagt noch van getal lyden, of, in andere woorden, zyn onbuygzaam:

1. De byvoegelyke naamwoorden, die de stof aanduyden, waar van iets gemaakt is; b. v.,

AARDEN { *vat.* *vaten.* *kruyk.* *kruyken.* *pot.* *potten.*

GOUDEN { *kalf.* *kalveren.* *kleur.* *kleuren.* *berg.* *bergen.*

2.

Digitized by Google

2. De byvoegelyke naamwoorden, welke op *er* uytgaan en van een land of eene stad ontleénd zyn; als *straatsburger snuyf*, *amsterdammer schippers*, enz. Zoó zegt men oók

een' { *veértiger*, *vyftiger*, *zestiger*, } dit is, *eenen man van* { *veértig* *vyftig* *zestig* } *jaaren.*

achtenveértiger, wyn van 1748.

3. Het byvoegelyk naamwoord *wat*, als *wat vrienden hebt gy? Wat waarheden hebt gy ontdekt?* Als oók *al*, in *hy deed al den arbeyd*, *in al uuwen handel*, enz.

Wanneér meér telwoorden, ter uytdrukking van eén getal gebezigd worden, is het laatste deél alleén veranderlyk; als *den eén en dertigsten*, *den honderd drie en veértigsten Psalm*, enz.

OVER DE NAAMVALLEN

der

BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN.

§. 1830.

Het byvoegelyk naamwoord lyd geéne verandering volgens zyne naamvallen: het mannelyk *goeden*, b. v., blyft in alle casus of naamvallen onverbogen; en men zegt:

Werker,
Lyder,
Ontvanger, *aan* } DEN GOEDEN *vriend.*
Eygenaar, } *van*
Derver,

§. 1831.

Digitized by Google

§. 1831. Daar zyn echter omstandigheden, in welke de byvoegelyke naamwoorden eenige verandering ondergaan.

1. De byvoegelyke naamwoorden *myn*, *uuw*, *zyn*, *haar*, *ons*, en *hun*, hebben *myns*, *uuws*, *zyns*, *haars*, *onzes*, *huns*, voor het mannelyk en het onzydig eénvoud, in de volgende en dergelyke spreekwyzen:

Myns *Uuws* *Zyns* *Haars* *Onzes* *Huns*	*vaders huys.*	*Myns* *Uuws* *Zyns* *Haars* *Onzes* *Huns*	*kinds hoed.*

Zoó zegt men oók, met den uytgang *r*, voor het vrouwelyk eénvoud en het meérvoud van alle drie de geslagten:

De goedheyd	*dezer* *dier* *myner* *uuwer* *zyner* *haarer* *hunner* *onzer* *sommiger* *aller*	*moeder* *broeders* *susters* *kinderen*	*is zeér groót.*

2. Het zaakelyk deél met *s*, voor het eénvoud van het mannelyk en het onzydig, en den uytgang *r*,

Digitized by Google

r, voor het eénvoud van het vrouwelyk en voor 't meérvoud van alle drie de geslagten, worden óók gebezigd, in de volgende en dergelyke gezegden, welke men *casus absoluti* noemt: *Myns bedunkens, bloóts hoófds, goeds moeds, bloóts voets, onverrigter zaake*, enz.; als óók in *ter goeder uure, in dezer voege, natuurlyker wyze*, enz.

3. Den uytgang *s* neemen de byvoegelyke, als zelfstandige naamwoorden genomen, aan, in de volgende en dergelyke zinnen: *Iets groóts, treffelyks, iets schoóns, aangenaams. Elk, elkeén, ieder, iedereén, iegelyk, een iegelyk*, neemen, als zelfstandige naamwoorden gebezigd wordende, in den eygenaar, óók de *s* aan; *iedereéns vriend, elks belangen*, enz.

Welks, zelfs, als zelfstandige gebezigd, zyn eenen eygenaar van het M. *welken, zelven*, en van het O. *welk, zelf* of *zelve*; en *welker, zelver*, eenen eygenaar van het vrouwelyk eénvoud, en van het meérvond der drie geslagten.

4. De getallen zyn, op de ondergestelde wys, veranderlyk, in de volgende en dergelyke spreekwyzen:

Ten	*drieën*		
Voor	*vieren*		
By	*vyven*		
Omtrent	*zessen*	}	*komen.*
Achter	*zevenen*		
Naa	*eénen*		
	elven		

Tweé,

Digitized by Google

Twee, drie, of vier { *eénen, tweeën, drieën, vieren, vyven, zessen, achten* } *hebben*, in het kaart- of dobbel-spel.

Hy zal dit onder ons { *drieën, vieren, vyven, zessen, zevenen, achten, negenen, tienen* } *verdeélen.*

Iets in { *dertienen, veértienen, achttienen, negentienen, twintigen* } *verdeélen.*

Wy waren met ons { *tweeën. drieën. vieren. vyven. zessen. achten.*

Zy loópen met { *tienen. twaalven. veértienen. honderden. duyzenden.*

§. 183a.

Digitized by Google

§. 1832. Ten aanzien der naamvallen, is hier nog aan te merken, dat men,

in plaats van { *van den*, *van het*, *van de*, *van eenen*, *van een*, *van eene*, *van dezen*, *van dit*, } ook zegt, in den eygenaar, { *des.* *der.* *eens.* *eener.* *dezes.* }

VAN DE VERMEÉRDERING.

§. 1833.

De byvoegelyke naamwoorden, wier beteékenis kan vermeérderd worden, hebben eenen *vergroótenden* en eenen *overtreffenden trap*. Den eérsten word gemaakt van het regelmaatig meérvoud, door het byvoegen van *r*: b. v., *droeve*, *droever*; *zoete*, *zoeter*; *straffe*, *straffer*; enz. Maar de byvoegelyke naamwoorden, uytgaande in *re*, veranderen *e* in *der*: b. v., *zwaare*, *zwaarder*; *klaare*, *klaarder*; *teédere*, *teéderder*; enz. Den tweéden of overtreffenden trap word gemaakt, met *ste* achteraan het onzydig eénvoud te voegen: b. v., *schoón*, *schoónste*; *vriendelyk*, *vriendelykste*; enz. Somtyds voegt men *aller* daar by, en men schryft, *allerschoónste*, *allervriendelykste*. Dit is, als of men zeyde *schoónste van alle*, enz.

§. 1834.

Digitized by Google

§. 1834. De zamengestelde woorden veranderen alleén het laatste: b. v., *welluydende, welluydender, welluydendste*; *goedhertig, goedhertiger, goedhertigste*; enz.

§. 1835. Men zy indachtig, dat wy gezeyd hebben: *Wier beteékenis kan vermeérderd worden:* want de byvoegelyke naamwoorden, wier beteékenis voor geéne vergrooting vatbaar is, kunnen, natuurlyker wyze, geéne trappen van vergrooting hebben; dusdaanige zyn *sneéuwwit, koolzwart, yskoud, ander, allerhande, allerley, eérste, tweéde, zesjaarig, schriftelyk, mondelyk*, enz.

§. 1836. *Achterste, benedenste, bovenste, onderste, uyterste*, hebben alleén den overtreffenden trap.

§. 1837. Voor den vergrootenden en den overtreffenden trap van *kleyn*, gebruykt men *kleynder, kleynste*, en *minder, minste*: voor de geene van *veel*, zegt men *meérder, meéste*; en voor die van *goed, beter, beste*.

§. 1838. Eyndelyk *gebraaden, gekookt, geleezen, doordrongen, gezouten, vervalscht, gedachtig, wuar, gekwetst*, enz., maaken den vergrootenden trap met *meér* en den overtreffenden met *meést* daar voor te stellen; b. v., *meér gebraaden, meést gebraaden, meér gekookt*. enz.

BEMERKINGEN.

Digitized by Google

Bemerkingen

over de byvoegelyke naamwoorden.

Eérste.

§. 1839. Van veele byvoegelyke naamwoorden maakt men zelfstandige.

Heyd voegende achteraan het onzydig eénvond heeft men

voordeélig,	*voordeéligheyd.*
vreésachtig,	*vreésachtigheyd.*
gevaarlyk,	*gevaarlykheyd.*
ligchaamelyk,	*ligchaamelykheyd.*
geéstelyk,	*geéstelykheyd.*
zedelyk,	*zedelykheyd.*
vruchteloós,	*vruchteloósheyd,*
zinneloós,	*zinneloósheyd.*
troósteloós,	*troósteloósheyd.*
gierig,	*gierigheyd.*
maatig,	*maatigheyd.*
zuur,	*zuurheyd.*
heylig,	*heyligheyd.*
dankbaar,	*dankbaarheyd.*
waar,	*waarheyd.*
vry,	*vryheyd.*
zalig,	*zaligheyd.*

§. 1840. Van het onzydig eénvoud der adjectieven *hoóg*, *leég*, enz., maakt men, door de achteraanvoeging van *te*, de zelfstandige naamwoorden *hoógte*, *leégte*, enz.

Van *heylig* maakt men *heyligdom*, van *ryk* *rykdom*, enz.

Ling

Ling voegende achteraan *tweé*, *drie*, *vier*, *vyf*, enz., heeft men *tweéling*, *drieling*, *vierling*, *vyfling*, enz.

Tweéde.

§. 1841. Van veele byvoegelyke naamwoorden maakt men andere byvoegelyke naamwoorden: b. v., *rond*, *rondachtig*; *ziek*, *ziekelyk*; *goed*, *goedig*; *arm*, *armelyk*; *zuur*, *zuurig*, *zuurachtig*; *zwart*, *zwartachtig*; *weék*, *weékelyk*; enz.

Voegende, achteraan het byvoegelyk naamwoord		de, heeft men	
	(449),		(449).
	tweé,		*tweéde.*
	(450),		(450).
	vier,		*vierde.*
	vyf,		*vyfde.*
	zes,		*zesde.*
	zeven,		*zevende.*
	negen,		*negende.*
	tien,		*tiende.*
	elf,		*elfde.*
	twaalf,		*twaalfde.*
	dertien,		*dertiende.*
	veértien,		*veértiende.*
	vyftien,		*vyftiende.*
	zestien,		*zestiende.*
	zeventien,		*zeventiende.*
	achttien,		*achttiende.*
	negentien,		*negentiende.*

Voegende,

(449) *Eén* heeft *eérste.*

(450) *Drie* heeft *derde.*

Digitized by Google

Voegende, achteraan het byvoegelyk naamwoord		ste, heeft men	
	twintig,		*twintigste.*
	dertig,		*dertigste.*
	veértig,		*veértigste.*
	vyftig,		*vyftigste.*
	zestig,		*zestigste.*
	zeventig,		*zeventigste.*
	tachtig,		*tachtigste.*
	negentig,		*negentigste.*
	honderd,		*honderdste.*
	duyzend,		*duyzendste.*

Derde.

§. 1842. Van de byvoegelyke naamwoorden maakt men bindwoorden, met de zelve in het mannelyk eénvoud te stellen.

Voorbeelden.

Hoóg, hoógen.	*Nat, natten.*	*Heét, heéten.*
Diep, diepen.	*Droóg, droógen.*	*Zuur, zuuren.*
Dun, dunnen.	*Meérder, meérderen.*	*Beter, beteren.*
Dik, dikken.	*Minder, minderen.*	*Grys, gryzen.*
Kort, korten.	*Kleyn, kleynen.*	*Heylig, heyligen.*
Ligt, ligten.	*Koel, koelen.*	*Sterk, sterken.*

Vierde.

§. 1843. Van eene menigte van byvoegelyke naamwoorden maakt men opwoorden: b. v., *open, openlyk; vreedzaam, vreedzaamelyk; vreésachtig, vreésachtiglyk; geleérd, geleérdelyk; stout, stoutelyk; lustig, lustiglyk; overvloedig, overvloediglyk; getrouw, getrouwelyk;* enz.

§. 1844.

Digitized by Google

§. 1844. Voorders, meést alle de byvoegelyke naamwoorden van het onzydig eénvoud kunnen als opwoorden gebezigd worden: b. v., *die een* ZALIG *leven leyd zal* ZALIG *sterven; op zyn* SCHOÓN *speeltuyg heeft hy* SCHOÓN *gespeeld; hy heeft* RÉALYK *gehandeld*; enz. Maar, wanneér het onzydig in *e* uytgaat, als in den overtreffenden trap, word de *e* achtergelaaten; b. v., *hy heeft* SCHOÓNST *van alle gespeeld.*

§. 1845. Van byvoegelyke naamwoorden maakt men opwoorden, die de beteékenis van de byvoegelyke naamwoorden, met vermindering, uytdrukken: b. v., *zoet, zoetjes; zacht, zachtjes; ligt, ligtjes*; enz.

DERDE AFDEÉLING.

Zynwyzen en veranderingen der bind- of werk-woorden.

§. 1846.

Het bindwoord heeft vier gedaanten; te weeten, *wys, tyd, getal*, en *persoon.*

§. 1847. Daar zyn vier verschillende wyzen, op welke de handeling eens werkwoords kan voorgesteld worden; te weeten:

1. De *onbepaalende* wys (modus infinitivus), welke aldus genoemd word, omdat zy noch getal noch persoon bepaalt; als *leéren* en *leezen*, in *iemand de spraakkunst leéren, men moet de geschiedenis van het vaderland leezen.*

2.

Digitized by Google

2. De *aantoónende* wys (modus indicativus), welke de handeling van het werkwoord regtstreeks aantoónt. Zy toónt, naamelyk, duydelyk en regelregt, dat de handeling van het werkwoord door des zelfs werker of verrigtenden persoon gedaan of niet gedaan word: b. v., wanneér men zegt *Teodoor* LEEST *een boek*, toónt hier het woord *leest* duydelyk, dat de handeling van *leezen* door zynen werker of verrigtenden persoon *Teodoor* gedaan word; maar, wanneér men zegt *den onderwyzer wilt, dat Teodoor dit boek* LEEZE, geeft het woord *leeze* niet te kennen, dat Teodoor werkelyk leest, maar enkellyk, dat zynen onderwyzer wilt, dat hy dit boek leeze, en zoó is *leeze* vervolgens hier geéne aantoónende wys.

3. De *gebiedende* wys (modus imperativus), die eene zaak uytdrukt, als geboden van den éérsten persoon: b. v., *luyster* en *beoefent*, in *myn kind! luyster naar de vermaaningen van uuwen vader; Belgen! beoefent uuwe schoóne moedertaal.*

4. De *aanvoegende* wys (modus subjunctivus), welke de handeling des werkswoords niet regtstreeks, maar, als twyfelachtig of onzeker, voorstelt, b. v.; als gewild of niet gewild, gehoopt, enz.; dusdaanige wys is *leére*, in *ik wensch, dat hy beter leére.*

§. 1848. De tyden, door welke men het tydstip van de handeling, door een nederduytsch werkwoord uytgedrukt, aanduyd, zyn vyf:

1.

1. Den *tegenwoordigen* tyd der aantoónende wyze (præsens indicativum), welken te kennen geeft, dat iets geschied op het tydstip waar in men spreekt; als *wy* GAAN, *gy* LACHT, enz.

2. Den *verledenen* tyd der aantoónende wyze (præteritum indicativum), welken eene zaak voorstelt die voorby is op den tyd waar in men spreekt; als *ik* GING, *zy* LEÉRDEN, enz.

3. Den *gebiedenden* tyd (imperativus), die tegenwoordig is, ten aanzien van de handeling van te gebieden, en toekomende ten opzigte van de volbrenging des gebods; als *slaap*, *hoórt*, enz.

4. Den *tegenwoordigen* tyd der aanvoegende wyze (subjunctivum præsens), die eene tegenwoordige of toekomende handeling, welke een werkwoord uytdrukt, niet regtstreeks aantoónt, maar, als twyfelachtig of onzeker, voorstelt; als *den vader wenscht, dat zyn zoon beter* LEÉRE.

5. Den *verledenen* tyd der aanvoegende wyze (subjunctivum præteritum), die eene verledene zaak, als twyfelachtig of onzeker, uytdrukt; als *hy zal wenschen, dat hy zyne pligten vervuld* HADDE.

§. 1849. De getallen, door welke men de eén- of meérder-heyd der persoonen, die de handeling van een werkwoord verrigten, uytdrukt, zyn tweé:

1. Het *eénvoud*, dat men gebruykt, als men de werking eens bindwoords maar aan eénen persoon of aan eéne zaak toepast; als *ik spreek*, *gy leérde*, *hy wandelde*, enz.

2.

Digitized by Google

2. Het *meérvoud*, 't welk gebruykt word, als de handeling van het werkwoord aan meér dan eénen persoon of eéne zaak toegepast word; als *wy zingen*, *gy wenschte*, *zy lagchen*, enz.

§. 1850. Van de persoonen getuygt men, dat zy de handeling, die het bindwoord uytdrukt, verrigten; en zyn drie:

Den *eérsten*, welken den persoon is die spreekt; als *ik hoór*, *wy hoóren*.

Den *tweéden*, die den persoon is tot welken men spreekt; als *gy hoórt*, *gy ziet*.

Den *derden* persoon. Dezen is dien van welken men spreekt; als *hy hoórt*, *zy hoóren*, enz.

§. 1851. De stelling van het bindwoord in zyne gedaanten, dit is, wyzen, tyden, en persoonen van het eén-en meér-voudig getal, noemt men *tydvoeging* (conjugatië) of

VERVOEGING.

Onbepaalende wys.

Leéren.

Aantoónende wys.

Tegenwoordigen tyd.	*Verledenen tyd.*
Eénvoud.	Eénvoud.
Ik *leér*.	Ik *leérde*.
Gy *leért*.	Gy *leérde* (451).
Hy *leért* (452).	Hy *leérde*.

(451) De Hollanders schryven *gy* LEÉRDET, *gy* LEÉRET; in plaats van *gy* LEÉRDE, *gy* LEÉRT.

(452) Zoó zeggen de Vlaamingen, volgens de zelfde regelmaat; oók

Meérvoud.	Meérvoud.
Wy *leéren.*	Wy *leérden.*
Gy *leért.*	Gy *leérde* (451).
Zy *leéren.*	Zy *leérden.*

GEBIEDENDE WYS.

Eénvoud. *Leér.*

Meérvoud. *Leért* (453).

---

ook *hy* WILT. De Hollanders hebben deze gelykvormige spelling verlaaten en schryven *hy* WIL, terwyl het spraakgebruyk der Belgen hier standvastig gebleven is by de schryfwys onzer aloude voorvaderen. Zie WEILANDS *Taalkundig Woordenboek*, I, boekdeel, bl. 49.

Hoór wyders wat VAN DALE, n° 17, bl. 15, van zyn *Tydverdryf*, hier van zegt:

« *Wil*, derden persoon van het getal des tegenwoordigen tyds! wel Hollanders! wel Hollanders! wat groóte taalmeésters zyt gylieden, als men niet onderzoekt! en Vlaamingen, die van hunne schryvers nooyt anders gezien hebben dan *wilt*, missen met hun. En sedert wanneér? Sedert dat zy willen uytsteeken boven andere, en zich waanen meésters in Israël te zyn. Wel myne goede, vergaapt gy uu aan *de koning* WIL *op jagt gaan?* zegt liever: *Den koning* WILT *op jagt gaan.* Of zult gy ook zeggen: *Den smid* DRIL *en is moede?* Ik hoop, dat gy zult zeggen *drilt*, *trilt*, *gilt*, enz.; en dat gylieden, volgens de regtaardige taalwetten, *wil* zult bewaaren voor de gebiedende wyze (imperativus): *Jongen* WIL *naar school gaan.* DRIL, *smid*, *tot dat gy moede zyt* »

(453) De Fransche hebben, in de gebiedende wyze, eenen eérsten persoon van het meérvoud, als *allons*, *parlons*, enz. De Nederduytschers drukken dit gewoonelyk uyt door *laat ons gaan*, *laat ons spreeken*, enz. Nogtans BILDERDIJK zegt, in zyne *Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden*, *Tweede Deel*, bl. 206: « *Laaten wy* (niet *laat ons*, want ik meén er niemand vergunning toe te vraagen,) dit gedachtig zyn. »

Digitized by Google

AANVOEGENDE WYS.

Tegenwoordigen tyd.	*Verledenen tyd.*
Eénvoud.	Eénvoud.
Hy wilt, dat ik *leére.* / gy *leért* (451). / hy *leére.*	Hy wilde, dat ik *leérde.* / gy *leérde* (451). / hy *leérde.*
Meérvoud.	Meérvoud.
Hy wilt, dat wy *leéren.* / gy *leért* (451). / zy *leéren.*	Hy wilde, dat wy *leérden.* / gy *leérde* (451). / zy *leérden.*

BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN (454).

Bedryvende byvoegelyk naamwoord (adjectivum activum).	*Lydende byvoegel. naamwoord* (adjectivum passivum).
Leérende.	*Geleérd.*

GEDAANTEMAAKING.

§. 1852. De onbepaalende wys gaat uyt in EN; van deze worden de andere gedaanten middellyk of onmiddellyk gemaakt.

AANTOÓNENDE WYS.

Tegenwoordigen tyd.

§. 1853. EÉNVOUD. Den eérsten persoon word gemaakt

(454) Wy hebben deze byvoegelyke naamwoorden in de vervoeging der werkwoorden geplaatst, omdat het te wydloópig zoud zyn de zelve in het bysonder te verhandelen.

Digitized by Google

gemaakt van de onbepaalende wys door het afsnyden van EN, den tweéden en den derden vormt men door het veranderen van EN in T; B. V., LEÉREN, *ik* LEÉR, *gy* LEÉRT, *hy* LEÉRT.

MEÉRVOUD. Den eérsten en den derden persoon zyn gelyk aan de onbepaalende wys, en den tweéden is gelyk aan den tweéden persoon van het eénvoud; B. V., *wy* LEÉREN, *zy* LEÉREN, *gy* LEÉRT.

Verledenen tyd.

§. 1854. ENKELVOUD. Dit word gemaakt van de onbepaalende wys, door het veranderen van EN in DE; B. V., LEÉREN, *ik*, *gy*, *hy* LEÉRDE.

MEÉRVOUD. Den tweéden persoon is gelyk aan het eénvoud, den eérsten en den derden worden gemaakt van den tweéden persoon, door het bydoen van eene N; B. V., *gy* LEÉRDE, *wy* LEÉRDEN, *zy* LEÉRDEN, enz.

GEBIEDENDE WYS.

§. 1855. Het eénvoud van de gebiedende wys is gelyk aan den eérsten, en het meérvoud is gelyk aan den tweéden persoon van het eénvoud des tegenwoordigen tyds der aantoónende wys; B. V., *leér*, *leért*.

AANVOEGENDE WYS.

Tegenwoordigen tyd.

§. 1856. Den eérsten en den derden persoon van

Digitized by Google

van het eénvoud worden gemaakt van de onbepaalende wys, door het afsnyden van N; de andere persoonen zyn gelyk aan die van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wys: B. V., *ik* LEÉRE, *gy* LEÉRT, *hy* LEÉRE, *wy* LEÉREN, *gy* LEÉRT, *zy* LEÉREN, enz.

Verledenen tyd.

§. 1857. Den verledenen tyd der aanvoegende wys is gelyk aan dien van de aantoónende wys; B. V., *ik* LEÉRDE, *gy* LEÉRDE, *hy* LEÉRDE, *wy* LEÉRDEN, *gy* LEÉRDE, *zy* LEÉRDEN.

BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN.

Bedryvende byvoegelyk naamwoord.

§. 1858. Het bedryvende byvoegelyk naamwoord word gemaakt van de onbepaalende wys, door het schteraanvoegen van DE; B. V., *leéren, leérende*, enz.

Lydende byvoegelyk naamwoord.

§. 1859. Het lydende byvoegelyk naamwoord word gemaakt van de onbepaalende wys, met daar GE voor te stellen en de laatste letters EN te veranderen in D of T, volgens het geen WY, spreekende van D en T, op het eynde van eenig woord, gezegd hebben; maar de werkwoorden, die van een onscheydbaar voorzetsel, als BE, GE, HER, ONT, VER, zamen gesteld zyn, neemen

Digitized by Google

neemen GE niet aan: B. V., *leéren*, *straffen*, *beminnen*, *getuygen*, *herhaalen*, *ontnoemen*, *verduysteren*; *geleérd*, *gestraft*, *bemind*, *getuygd*, *herhaald*, *ontnomen*, *verduysterd*.

UITZONDERINGEN.

EERSTE.

§. 1860. *De werkwoorden, die in de onbepaalende wys voor* EN *of* CHEN *tweé gelyke medeklinkers hebben,*

Als *beminnen*, *wedden*, *visschen*, *wasschen*, enz., verliezen er eenen van, zoó dikwyls als de eyndletters EN achtergelaaten of tegen andere verwisseld worden: B. V., BEMINNEN, *ik* BEMIN, *gy* BEMINT; VISSCHEN, *ik* VISCH, *hy* VISCHT.

En in de zelfde gevallen, laat men in de geene die in GCHEN eyndigen, als *lagchen*, *pogchen*, enz., de G achter, en men schryft *ik* LACH, *gy* POCHTE, enz.

TWEEDE.

Van de werkwoorden die in de onbepaalende wys uytgaan in AAN, IEN, IËN, OEN.

§. 1861. De bindwoorden, welke in de onbepaalende wys in AAN, IEN, IËN, of OEN eyndigen, veranderen of verwerpen alleénelyk N in plaats van EN: B. V., GAAN, *ik* GAA, *gy* GAAT; ZIEN, *hy* ZIET; NEURIËN, *hy* NEURIËDE; DOEN, *dat ik* DOE; enz.

Men

Digitized by Google

Men ziet klaar, dat de werkwoorden, die eene Y voor EN hebben, als *groeyen*, *waayen*, enz., hier onder niet begrepen zyn; men zegt *hy* GROEYT, *het* WAAYDE, enz.

Gaan,	verleden tyd (455).	*ging*,	lyd. byvoeg. naamw.	*gegaan.*
Slaan,		*sloeg*,		*geslaagen.*
Staan,		*stond*,		*gestaan.*
Zien,		*zag*,		*gezien.*
Doen,		*deed*,		*gedaan.*

DERDE.

Van de werkwoorden die in de onbepaalende wys uytgaan in DEN.

§. 1862. De bindwoorden, in de onbepaalende wys syndigende in DEN of DDEN, hebben geéne gedaanten die uytgaan in T; want zy veranderen DEN of DDEN in D, in den tweéden en den derden persoon van het eénvoud en in den tweéden van het meérvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze, als oók in het lydende byvoegelyk naamwoord: B. V.,

BESTERDEN,

(455) Hier, en in het vervolg, bevat de eérste kolonne de onbepaalende wys, de tweéde behelst den tweéden of verledenen tyd, en de derde het lydende byvoegelyk naamwoord. Wanneér wy zeggen *verledenen tyd*, zonder de wys of den persoon te bepaalen, moet dit alleén verstaan worden van den eérsten persoon van het eénvoud van den verledenen tyd der aantoónende wyze; hoe de andere persoonen van dezen tyd gemaakt worden, vind men in de Achtste Uytneeming.

Digitized by Google

BESTREDEN, { *gy* / *hy* / *ik heb* } BESTRED.

Overige afwykingen.

§. 1863.

In DEN.

Belyden,	*beleed*,	*beleden.*
Bidden,	*bad*,	*gebeden.*
Bieden,	*bood*,	*geboden.*
Binden,	*bond*,	*gebonden.*
Braaden,	*bried* (*braadde*) (456),	*gebraaden.*
Gelden,	*gold*,	*gegolden.*
Glyden,	*gleed*,	*gegleden.*
Houden,	*hield*,	*gehouden.*
Lauden,	(*laadde*),	*gelaaden.*
Lyden,	*leed*,	*geleden.*
Raaden,	*ried* (*raadde*),	*geraaden.*
Ryden,	*reed*,	*gereden.*
Schelden,	*schold*,	*gescholden.*
Schenden,	*schond* (*schendde*),	*geschonden* (*geschend*).
Scheyden,	(*scheydde*),	*gescheyden*,
Schryden,	*schreed*,	*geschreden.*
Slinden,	*slond*,	*geslonden.*
Snyden,	*sneed*,	*gesneden.*
Stryden,	*streed*,	*gestreden.*
Treeden,	*trad*,	*getreeden.*
Vinden,	*vond*,	*gevonden.*

Vlieden;

(456) In de werkwoorden hebben wy de regelmaatige gedaanten, als *braadde*, *raadde*, enz., tusschen een insluytingteeken ( ) gesteld.

Digitized by Google

Vlieden,	*vlood*,	*gevloden.*
Winden,	*wond*,	*gewonden.*
Worden,	*wierd* en *werd* (457),	*geworden.*
Zenden,	*zond*,	*gezonden.*
Zieden,	*zood*,	*gezoden.*
Zwinden,	*zwond*,	*gezwonden.*

Zouden word enkellyk gebruykt om, vervoegd met

---

(457) « Taalkundige (zegt Bolhuis, bl. 122) verschillen in de vervoeging van het hulpwoord *worden*. Sewel heeft ik *word* of *werd*, ik *wierd*, dat ik *worde* of *werde*, dat ik *wierde*, *worden*. Mooren en V. D. Palm, ik *worde*, *werd*, dat ik *worde*, dat ik *wierde*, *worden*. *Idea* L. B. p. 43, Ed. Nov., 68, ik *worde*, ik *werde*, dat ik *werde*, dat ik *wierde*, *worden*: en in de *Boekz.*, *Mai*, 1708, bl. 543, beyde *werden* en *worden*; het eérste als zuydhollandsch, en daar van ik *wierde*; het ander als noordhollandsch, en van daar ik *werde*. Maar Huyd. beweirt, *Pr.*, bl. 80 — 82, uyt de oudheyd, ik *worde*, ik *werde*, dat ik *worde* of *werde*, dat ik *wierde*, *worden*. Ik acht dit geschil van geén groót belang. Men kieze naar zyn genoegen. Ik kieze *worden*, ik *worde*, dat ik *worde*, met onzen schryver (*Klaas Stijl*), omdat men oudtyds, en nu, zoó meést schryft. *Werden*, ik *werde*, in den 1 tyd der aantoónende wyze, is waarschynelyk eenen byzonderen tongslag van het selfde woord *worden*. Hier komt het maar aan op den 2 tyd, ik *wierd*, dat ik *wierde*, of ik *werd*, dat ik *werde*. Ik vind geéne zwaarigheyd, om het eérste met onzen schryver (*Klaas Stijl*) te volgen: want meérmaalen hebben de werkwoorden in dezen tyd de *ie*, b. v., *ik* viel, *ik* sliep; en doorgans word de aanvoegende wys gemaakt van de aantoónende wyze door eene bygevoegde *e*. Heeft den heér Huyd. voorbeelden der oude voor *worden*, ik *werde*, enz.; ik weet niet of die algemeén zoó schreeven. »

Digitized by Google

met een ander bindwoord, eene veronderstellende wys uyt te drukken; het heeft alleénelyk de volgende gedaanten:

Ik ZOUD
Gy ZOUD
Hy ZOUD
Wy ZOUDEN
Gy ZOUD
Zy ZOUDEN
} *gaan, indien hy wilde.*

VIERDE UYTNEEMING.

Van de bindwoorden die in de onbepaalende wys in de letters FEN, HEN, KEN, PEN, SEN, TEN, *sluyten.*

§. 1864. De werkwoorden, die in de onbepaalende wys eyndigen in FEN, HEN, KEN, PEN, SEN, TEN, veranderen in den verledenen tyd der aantoónende wyze EN in TE, in plaats van EN in DE; en in het lydende byvoegelyk naamwoord verwisselen zy EN met T: maar die in TEN neemen van achter niets aan in het lydende byvoegelyk naamwoord, noch in den tweéden noch derden persoon van het eénvoud, noch in den tweéden persoon van het meérvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wys; b. v., ACHTEN, GEACHT, *gy* ACHT, *hy* ACHT.

Digitized by Google

Overige afwykingen.

§. 1865.

In EEN.

Heffen,	*hief*,	*geheven.*
Treffen,	*trof*,	*getroffen.*

In HEN.

Hyschen,	*heesch* (*hyschte*),	*geheschen* (*gehyscht*).
Kryschen,	*kreesch* (*kryschte*),	*gekreschen* (*gekryscht*).
Lagchen,	(*lachte*),	*gelagchen.*
Wasschen,	*wiesch*,	*gewasschen.*

In KEN.

Bakken,	(*bakte*),	*gebakken.*
Blinken,	*blonk*,	*geblonken.*
Blyken,	*bleek*,	*gebleken.*
Breeken,	*brak*,	*gebroken.*
Denken,	*dacht*,	*gedacht.*
Drinken,	*dronk*,	*gedronken.*
Dunken,	*docht*, / *dacht*,	*gedocht.* / *gedacht.*
Duyken,	*dook*,	*gedoken.*
Klinken,	*klonk*,	*geklonken.*
Kyken,	*keek*,	*gekeken.*
Luyken,	*look*,	*geloken.*
Lyken (*gelyken*) (458),	*leek*,	*geleken.*

Melken,

(458) *Lyken*, effen maaken, heeft in den verledenen tyd *ik* LYKTE, en in het lydende byvoegelyk naamwoord *gelykt*.

Digitized by Google

Melken,	*molk,*	*gemolken,*
Rieken, / *Ruyken,*	*rook,*	*geroken.*
Schenken,	*schonk,*	*geschonken.*
Slenken, / *Slinken,*	*slonk,*	*geslonken.*
Sluyken,	*slook,*	*gesloken.*
Spreeken,	*sprak,*	*gesproken.*
Steeken,	*stak,*	*gesteeken, gestoken.*
Stinken,	*stonk;*	*gestonken.*
Stryken,	*streek,*	*gestreken.*
Trekken,	*trok,*	*getrokken.*
Werken,	*(werkte)wrocht,*	*(gewerkt) gewrocht.*
Wreeken,	*(wreekte),*	*gewroken.*
Wyken,	*week,*	*geweken.*
Zinken,	*zonk,*	*gezonken.*
Zoeken,	*zocht,*	*gezocht.*
Zwyken,	*zweek,*	*gezweken.*

In PEN.

Druypen,	*droop,*	*gedropen.*
Grypen,	*greep,*	*gegrepen.*
Helpen,	*hielp* en *holp,*	*geholpen.*
Knypen,	*kneep,*	*geknepen.*
Koópen,	*kocht,*	*gekocht.*
Krimpen,	*kromp,*	*gekrompen.*
Kruypen,	*kroop,*	*gekropen.*
Loópen,	*liep,*	*geloópen.*
Nypen,	*neep,*	*genepen.*
Roepen,	*riep,*	*geroepen.*

Scheppen

Digitized by Google

Scheppen (voordbrengen) (459),	*schiep*,	*geschapen.*
Slaapen,	*sliep*,	*geslaapen.*
Sluypen,	*sloop*,	*geslopen.*
Slypen,	*sleep*,	*geslepen.*
Werpen, *Worpen*,	*wierp*,	*geworpen.*
Zuypen,	*zoop*,	*gezopen.*

In SEN.

Wassen (groeyen)(460),	*wies*,	*gewassen.*

In TEN.

Bersten,	*borst*,	*geborsten.*
Byten,	*beet*,	*gebeten.*
Dryten,	*dreet*,	*gedreten.*
Eeten,	*at*,	*geëeten* (461).
Fluyten (462),	*floot*,	*gefloten.*
Genieten,	*genoot*,	*genoten.*

Gieten,

(459) Het werkwoord *scheppen*, in de beteekenis van putten, word regelmaatig vervoegd; B. V., *ik* SCHEPTE, *gy* SCHEPTE, enz., *ik heb* GESCHEPT.

(460) *Wassen*, met was bestryken, beeft, volgens den gemeenen regel, in den verledenen tyd *waste*, en in het lydende byvoegelyk naamwoord *gewast.*

(461) Voor *geëeten* zeggen de Hollanders, in het lydende byvoegelyk naamwoord, *gegeeten.*

(462) By sommige is *fluyten* regelmaatig. Zie Taalk. Woordenb. door P. WEILAND.

Digitized by Google

Gieten,	*goot*,	*gegoten.*
Heéten (noemen) (463),	(*heétte*),	*geheéten.*
Kryten,	*kreet*,	*gekreten.*
Kwyten,	*kweet*,	*gekweten.*
Laaten,	*liet*,	*gelaaten.*
Meeten,	*mat*,	*gemeeten.*
Moeten (464);	*moest*,	*gemoeten.*
Ryten,	*reet*,	*gereten.*
Schieten,	*schoot*,	*geschoten.*
Schyten (465),	*schoet*,	*gescheten.*
Sluyten,	*sloot*,	*gesloten.*
Slyten,	*sleet*,	*gesleten.*
Smelten,	*smolt*,	*gesmolten.*
Smyten,	*smeet*,	*gesmeten.*
Snuyten,	*snoot*,	*gesnoten.*
Splyten,	*spleet*,	*gespleten.*
Spruyten,	*sproot*,	*gesproten.*
Spuyten,	*spoot*,	*gespoten.*
Spyten,	*speet*,	*gespeten.*
Stoóten,	*stiet* (*stoótte*),	*gestoóten.*
Vechten,	*vocht*,	*gevochten.*
Verdrieten,	*verdroot*,	*verdroten.*
Vergeeten,	*vergat*,	*vergeeten.*
Vlechten,	*vlocht*,	*gevlechten.*
Vlieten,	*vloot*,	*gevloten.*

Vreeten,

(463) *Heéten*, verwarmen, word regelmaatig vervoegd.

(464) *Moeten*, een scheepswoord, is regelmaatig, en heeft *moette*, *gemoet.*

(465) *Schyten* is alleén in gebruyk in den gemeensten en leégsten spreektrant.

Digitized by Google

Vreeten,	*vrat*,	*gevreeten.*
Weeten,	*wist*,	*geweeten.*
Wyten,	*weet*,	*geweten.*
Zitten,	*zat*,	*gezeten.*
Zouten,	(*zoutte*),	*gezouten.*

VYFDE UYTNEEMING.

Van de werkwoorden die in de onbepaalende wys op de lettergreep VEN *en* ZEN *stuyten.*

§. 1866. De bindwoorden, in de onbepaalende wys eyndigende in VEN, verwisselen de v met F, en de geene die uytgaan in ZEN veranderen de z in s, 1. in het eénvoud en den tweéden persoon van het meérvoud van den tégenwoordigen tyd der aantoónende wyze, 2. in den verledenen tyd der aantoónende wyze, 3. in het lydende byvoegelyk naamwoord, 4. in de gedaanten die aan deze gelyk zyn: B. V., LEEVEN, *ik* LEEF, *gy* LEEFT, *hy* LEEFT, *ik* LEEFDE, GELEEFD; RAAZEN, *gy* RAAST, *dat hy* RAASDE, GERAASD; enz.

Overige afwykingen.

§. 1867.

In VEN.

Bederven,	*bedierf, bedorf*,	*bedorven.*
Blyven,	*bleef*,	*gebleven.*
Delven,	*dolf*,	*gedolven.*
Dryven,	*dreef*,	*gedreven.*

Durven,

Digitized by Google

Durven,	*dorst* (*durfde*),	*gedorst* (*gedurfd*).
Geeven,	*gaf*,	*gegeeven.*
Kerven,	*korf*,	*gekorven.*
Kluyven,	*kloof*,	*gekloven.*
Kyven,	*keef*,	*gekeven.*
Ryven (466),	*reef*,	*gereven.*
Schryven,	*schreef*,	*geschreven.*
Schuyven,	*schoof*,	*geschoven.*
Snuyven,	*snoof*,	*gesnoven.*
Sterven,	*stierf*, *storf*,	*gestorven.*
Stuyven,	*stoof*,	*gestoven.*
Styven (linnen styven) (467),	*steef*,	*gesteven.*
Verderven,	*verdorf*,	*verdorven.*
Weeven,	(*weefde*),	*geweeven.*
Werven,	*wierf*, *worf*,	*geworven.*
Wryven,	*wreef*,	*gewreven.*
Zwerven,	*zworf*,	*gezworven.*

In ZEN.

Blaazen,	*blies*,	*geblaazen.*
Geneezen,	*genas*,	*geneezen.*
Kiezen,	*koos*,	*gekozen*,
Knyzen,	(*knysde*) *knees*,	(*geknysd*) *geknezen.*
Leezen,	*las*,	*geleezen.*

Pluyzen,

(466) Het bindwoord *ryven* word oók regelmaatig gebruykt in den vertrouwelyken spreektrant, waar men zegt *ik* RYFDE, *geryfd.*

(467) Men zegt, volgens den algemeénen regel, *styfde*, *gestyfd*, wanneér dit word *versterken* of *bevestigen* beteékent.

Digitized by Google

Pluyzen,	*ploos* (*pluysde*),	*geplozen* (*gepluysd*).
Pryzen,	*prees*,	*geprezen.*
Ryzen,	*rees*,	*gerezen.*
Verliezen,	*verloor*,	*verloren.*
Vriezen,	(het) *vroor*, *vroos*,	*gevroren*, *gevrozen.*
Wyzen,	*wees*,	*gewezen.*

ZESDE UYTNEEMING.

§. 1868. Deze uytneeming vervat de bindwoorden, die door hunnen uytgang onder de voorgaande uytzonderingen niet begrepen zyn.

Bannen,	(*bande*),	*gebannen.*
Bedriegen,	*bedroog*,	*bedrogen.*
Beginnen,	*begon*,	*begonnen.*
Bergen,	*borg*,	*geborgen.*
Beveelen,	*beval*,	*bevolen.*
Beweegen,	*bewoog* (*beweegde*),	*bewogen* (*beweegd*).
Bezinnen,	*bezon*,	*bezonnen.*
Brengen,	*bragt*,	*gebragt.*
Buygen,	*boog*,	*gebogen.*
Dingen,	*dong*,	*gedongen.*
Draagen,	*droeg*,	*gedraagen.*
Dringen,	*drong*,	*gedrongen.*
Dwingen,	*dwong*,	*gedwongen.*
Glimmen,	*glom*,	*geglommen.*
Graaven,	*groef*,	*gegraaven.*
Grynen,	*green* (*grynde*),	*gegrenen* (*gegrynd*).

Hangen,

Digitized by Google

Hangen,	*hing* en *hong*,	*gehangen*,
Houwen,	*hieuw*,	*gehouwen*.
Hygen,	*heeg* (*hygde*),	*gehegen* (*gehygd*).
Jaagen,	*joeg* (*jaagde*),	(*gejaagd*).
Klimmen,	*klom*,	*geklommen*.
Komen,	*kwam*,	*gekomen*.
Kruyen,	*krooy* en *krood*,	*gekrooyen*, *gekroden*.
Krygen (bekomen) (468),	*kreeg*,	*gekregen*.
Leggen,	*leyde* (*legde*),	*geleyd* (*gelegd*).
Liegen,	*loog*,	*gelogen*.
Liggen,	*lag*,	*gelegen*.
Maalen (in eenen molen) (469),	(*maalde*),	*gemaalen*.
Neemen,	*nam*,	*genomen*.
Nygen,	*neeg*,	*genegen*.
Ontginnen,	*ontgon*,	*ontgonnen*.
Ontvangen,	*ontving*,	*ontvangen*.
Pleegen (gewoon zyn) (470),	*plagt*,	(*gepleegd*).
Rygen,	*reeg*,	*geregen*.
Scheiren,	*schoor*, *schoer*,	*geschoren*.

Schuylen,

(468) *Krygen*, kryg voeren, heeft *krygde*, *gekrygd*.

(469) *Maalen*, teekenen, volgt in geheel zyne vervoeging den gemeenen regel: men zegt in den verledenen tyk *ik* MAALDE, enz.; en het lydende byvoegelyk naamwoord GEMAALD.

(470) *Pleegen*, oefenen, is regelmaatig, als *hy ploegde de deugd*, *zy hebben bedrog gepleegd*.

Digitized by Google

Schuylen,	*school* (*schuylde*),	*geschoolen* (*geschuyld*).
Schynen,	*scheen*,	*geschenen*.
Slaagen(*slaan*),	*sloeg*,	*geslaagen*(471).
Spannen,	(*spande*),	*gespannen*.
Spinnen,	*spon*,	*gesponnen*.
Springen,	*sprong*,	*gesprongen*.
Spuugen, *Spuygen*,	*spoog*,	*gespogen*.
Steelen,	*stal*, *stool*,	*gestolen*.
Stygen,	*steeg*,	*gestegen*.
Tiegen,	*toog*,	*getogen* (472).
Tygen,	*teeg*,	*getegen*.
Vaaren,	*voer*,	*gevaaren*.
Vallen,	*viel*,	*gevallen*.
Vangen,	*ving* of *vong*,	*gevangen*.
Verdwynen,	*verdween*,	*verdwenen*.
Verzinnen,	*verzon*,	*verzonnen*.
Vliegen,	*vloog*,	*gevlogen*.
Vouwen,	(*vouwde*),	*gevouwen*.
Vraagen,	*vroeg*(*vraagde*),	(*gevraagd*).
Waayen,	*woey* (*waayde*),	(*gewaayd*).
Weegen,	*woog*,	*gewogen*.
Winnen,	*won*,	*gewonnen*.

Wringen,

(471) *Slaagen*, voor *gelukken*, is regelmaatig en heeft *slaagde*, *geslaagd*.

(472) Dit werkwoord is maar gebruykelyk in den verledenen tyd, het lydende byvoegelyk naamwoord, en in de zamenstelling *aangetogen*, *doorgetogen*, *ingetogen*, *naagetogen*, *ontloog* en *ontlogen*, *opgetogen*, *voordgetogen*, *weggetogen*, enz.

Digitized by Google

Wringen,	*wrong*,		*gewrongen.*
Zeggen,	*zeyde*,		*gezeyd(gezegd).*
Zingen,	*zong*,		*gezongen.*
Zuygen,	*zoog*,		*gezogen.*
Zweiren,	*zwoer*,	*zwoor*,	*gezworen.*
Zwelgen,	*zwolg*,		*gezwolgen.*
Zwellen,	*zwol*,		*gezwollen.*
Zwemmen,	*zwom*,		*gezwommen.*
Zwygen,	*zweeg*,		*gezwegen.*
Zygen,	*zeeg*,		*gezegen* (473).

§. 1869. *Konnen* of *kunnen*

heeft *kan*, in den eérsten en derden persoon van het eénvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze; en in den verledenen tyd *ik* KONDE of KON, *gy* KONDE, *hy* KONDE, of KON, *wy* KONDEN, *gy* KONDE, *zy* KONDEN; en *gekonnen* in het lydende byvoegelyk naamwoord.

§. 1870. *Moogen*

heeft *mag*, in den eérsten en derden persoon van het eénvoud van den tegenwoordigen tyd der

(473) WEILAND stelt, in zyne *Nederduitsche Spraakkunst*, bl. 127, *spouwen* onder de *ongelykvloeyende* werkwoorden; en zegt, dat het heeft ik *spouw*, ik *spouwde*, ik heb *gespouwen*: en eenige regels voorder (op de zelfde bladz.) zegt hy, dat het een *gelykvloeyende* werkwoord is, en dat het, in het lydende byvoegelyk naamwoord, *gespouwd* heeft; gelyk het oók op deze wyze in zyn groót en in zyn kleyn *Woordenboek* te vinden is.

Digitized by Google

der aantoónende wyze; *mogt*, enz., in den verledenen tyd der aantoónende wyze; en *gemogt* in het lydende byvoegelyk naamwoord.

§. 1871. *Hebben*

heeft, in den derden persoon van het eénvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze, *heeft*, in den verledenen tyd der aantoónende wyze, *had*; en *gehad*, in het lydende byvoegelyk naamwoord (474).

ZEVENDE UITNEEMING.

Werkwoorden welke eéne of meér gedaanten ontbeiren.

§. 1872. De bindwoorden *kunnen*, *moogen*, *moeten*, hebben geéne gebiedende wys; omdat deze niet overeénkomt met den aard hunner beteékenis: men kan wel zeggen LEÉRT *uuwe les*, SCHRYFT *eenen brief*, enz.; maar niet KUNT, MOOGT, MOET, *uuwe les leéren*, *eenen brief schryven*, enz.

§. 1873.

(474) Hier hebben wy de onregelmaatigheyd der werkwoorden opgegeeven, gelyk zy in het hedendaagsche gebruyk plaats heeft. By de oude vind men veele vreemde onregelmaatigheden, welke niet naa te volgen zyn: dusdaanige zyn *began*, voor *begon*, van *beginnen*; *klam*, voor *klom*, van *klimmen*; *schank*, voor *schonk*, van *schenken*; *starf*, voor *stierf*, van *sterven*; *trak*, voor *trok*, van *trekken*; *vandt*, voor *vond*, van *vinden*; *verdrank*, voor *verdronk*, van *verdrinken*; *vertrak*, voor *vertrok*, van *vertrekken*; *wan*, voor *won*, van *winnen*; *zwam*, voor *zwom*, van *zwemmen*; enz.

Digitized by Google

§. 1873. Om de zelfde reden hebben de woorden *regenen*, *sneeuwen*, *donderen*, enz., in eenen natuurlyken zin genomen, alleén den derden persoon van het eénvoud: want men kan wel zeggen *het* REGENT, *het* SNEEUWDE, *dat het* DONDERE, enz., maar niet *ik* REGEN, *gy* SNEEUWT, *wy*, *zy* DONDEREN, enz.; doch in eene figuurlyke beteékenis kan men geheél wel zeggen *ik* DONDERDE, *gy* DONDERDE, enz., *tegen de ondeugden.*

§. 1874. *Weezen*

heeft alleénelyk 1. de onbepaalende wys *weezen*. 2. Den verledenen tyd der aantoónende wyze *ik* WAS, *gy* WAART, *hy* WAS, *wy* WÁREN, *gy* WAART, *zy* WÁREN. 3. De gebiedende wys *wees*, *weest*. 4. Den verledenen tyd der aanvoegende wyze *ik* WÁRE, *gy* WAART, *hy* WÁRE, *wy* WÁREN, *gy* WAART, *zy* WÁREN. 5. Het bedryvende byvoegelyk naamwoord *weezende*. 6. Het lydende byvoegelyk naamwoord *geweest*.

§. 1875. *Zyn*

heeft enkellyk 1. de onbepaalende wys *zyn*. 2. Den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze *ik* BEN, *gy* ZYT, *hy* IS, *wy* ZYN, *gy* ZYT, *zy* ZYN. 3. De gebiedende wys *zyt*. 4. Den tegenwoordigen tyd der aanvoegende wyze *ik* ZY, *gy* ZYT, *hy* ZY, *wy* ZYN, *gy* ZYT, *zy* ZYN. 5. Het bedryvende byvoegelyk naamwoord *zynde*.

§. 1876.

Digitized by Google

§. 1876. *Zullen*

word altyd vervoegd met een ander bindwoord, waar het dient om den toekomenden tyd uyt te drukken; het heeft maar de volgende gedaanten: *Ik* ZAL, *gy* ZULT, *hy* ZAL, *wy* ZULLEN, *gy* ZULT, *zy* ZULLEN, *te* ZULLEN, ZULLENDE *blyven.*

ACHTSTE UYTNEEMING.

Van de bindwoorden, welker eérsten persoon van het eénvoud van den verledenen tyd der aantoónende wys uytgaat in eenen medeklinker.

§. 1877. Als den eérsten persoon van het eénvoud van den verledenen tyd der aantoónende wyze op eenen medeklinker stuyt, worden de andere persoonen van dien gemaakt, met daar by te voegen, voor den tweéden persoon van het eén- en meér- voud, eene T; voor den derden persoon van het eénvoud, niets; en, voor den eérsten en derden persoon van het meérvoud, EN: B. V., *ik* ging, *gy* GINGT, *hy* GING, *wy* GINGEN, *gy* GINGT, *zy* GINGEN. Maar,

1. Als dien eérsten persoon van het eénvoud eyndigt in D of T, dan neemt den tweéden persoon, het zy van het meérvoud, het zy van het eénvoud, geéne T aan; en vervolgens zyn de drie persoonen van het eénvoud en den tweéden van het meérvoud gelyk aan elkander: B. V., *ik* DEED, *gy* (eén- en meér- voud) DEED, *hy* DEED.

2.

Digitized by Google

2. Wanneér hy uytgaat in F of S, verandert men, voor den eérsten en den derden persoon van het meérvoud, F in V en S in Z; B. V., *ik* SCHREEF, *wy* SCHREEVEN, enz. Maar *trof* heeft *troffen*, *was wáren*, *wies wiesen*.

3. Wanneér den eyndmedeklinker onmiddellyk voorgegaan is van A, word deze A, in den eérsten en derden persoon van het meérvoud, veranderd in á; en, in den tweéden persoon van het eén- en meér- voud, word de zelve verdubbeld: B. V., *ik* SPRAK, *wy* SPRÁKEN, *zy* SPRÁKEN, *gy* (eén- en meér- voud) SPRAAKT. Maar *had* heeft *wy* en *zy* HADDEN, *gy* HAD; WAS *wy* en *zy* WÁREN, *gy* WAART.

4. Wanneér den eyndmedeklinker onmiddellyk voorgegaan is van den enkelen klinker O, word dien medeklinker verdubbeld in den eérsten en derden persoon van het meérvoud: B. V., *ik* BEGON, *wy* BEGONNEN, *zy* BEGONNEN; *ik* ZWOL, *wy* en *zy* ZWOLLEN.

5. Als den eérsten persoon van het eénvoud van den verledenen tyd der aantoónende wyze in eenen medeklinker uytgaat, word den eérsten en derden persoon van het eénvoud van den verledenen tyd der aanvoegende wyze gemaakt van den eérsten persoon van het meérvoud van den verledenen tyd der aantoónende wyze, door het afsnyden van de laatste letter N; B. V., *ik* AT, *wy* ÁTEN, *dat ik* ÁTE, enz. Maar den verledenen tyd der aanvoegende wyze van het bindwoord

Digitized by Google

woord *worden* vormt men van *wierd* en niet van *werd*.

ZAMENGESTELDE WERKWOORDEN.

§. 1878. De zamengestelde werkwoorden maakt men door het voegen van zekere voorzetsels vooraan de enkele bindwoorden. Er zyn drie soorten van voorzetsels. De eérste, die nooyt van hunne werkwoorden afgezonderd worden, noemt men *onscheydbaar*, en zyn BE, ER, GE, HER, ONT, VER, WAN, VOL (475), de zelfstandige (476) en byvoegelyke naamwoorden (477), en

(475) Als in *bekroónen*, *erkennen*, *gekeyden*, *herhaalen*, *ontkennen*, *verfraayen*, *wanhoopen*, *wantrouwen*, *voldingen*, *voleynden*, *volherden*, *voleéren*, *voltooyen*. Wanneér *vol* aanduyd, dat een ding zoó VEEL van eene stoffelyke zaake bevat als het kan; dan word het wel by werkwoorden gebezigd, maar nooyt met de zelve tot zamengestelde woorden gevormd. Zoó schryft men *vol bouwen*, *vol voeren*, *vol brengen*, *vol trekken*, *vol doen*, *vol maaken*, enz.; wanneér men wilt te kennen geeven, dat men zoó VEEL op eene plaatse *bouwt*, *voert*, *brengt*, *trekt*, enz., ALS ER KAN *gebouwd*, *gevoerd*, *gebragt*, enz, worden. Maar, wanneér *vol* met die zelfde werkwoorden vereénigd word, dan hebben zy eene geheél andere beteékenis; als in *zyn huys volbouwen* (ten eynde bouwen), *aan zynen eysch voldoen* (beantwoorden), *zyn werk voltrekken* (ten eynde brengen), enz.

(476) Werkwoorden, met zelfstandige naamwoorden zamengesteld, zyn: *Blikoógen*, *brandmerken*, *dagdieven*, *kielhaalen*, *loftuyten*, *lyftogten*, *pluymstryken*, *raadpleegen*, *radbraaken*, *redekavelen*, *toónbyten*, *zieltoogen*.

(477) Werkwoorden, met byvoegelyke naamwoorden zamengesteld, zyn: *Kwiksteirten*, *liefkoozen*, *luybuyzen*, enz.

Digitized by Google

en de bindwoorden (478). De tweéde soort van voorzetsels zyn de geene die van hunne bindwoorden afgesonderd kunnen worden, en welke men *scheydbaar* noemt; als AANEÉN, AF, BY, BYEÉN, HEEN, IN, INEÉN, LOS, MEDE, NAA, NEDER, OMHER, OP, TEGEN, TOE, TUSSCHEN, UYT, VAST, VOORD, WEG, WEL, ZAMEN (479); GADE en LIEF zyn oók scheydbaar in *gadeslaan* of *gadeslaagen*, en *liefhebben* (480). Van de derde soort, welke *scheydbaar* of *onscheydbaar* zyn, maar volgens verscheydene omstandigheden, zyn VOOR, ACHTER, WEDER, OM, MIS, ONDER, DOOR, OVER, AAN.

§. 1879. Deze voorzetsels zyn scheydbaar, wanneér de zelve den klemtoón of de kragt der uytspraak ontvangen (481), als, inzonderheyd, wanneér

(478) Werkwoorden, die andere werkwoorden tot voorzetsels hebben, zyn: *Flikflooyen*, *kikhalsen*, *trekkebekken*, enz.

(479) In *aaneénschakelen*, *afschrikken*, *byleggen*, *byeénraapen*, *heenreyzen*, *indringen*, *ineénsmelten*, *medewerken*, *naateékenen*, *nederdouwen*, *omherwoeren*, *opweegen*, *tegenworstelen*, *toesluyten*, *tusschenspreeken*, *uytplukken*, *voordvaaren*, *wegtreeden*, *weldoen*, *zamenbinden*.

(480) Men zegt *ik slaa gade*, *heb gadegeslaagen*; *ik heb lief* en *heb liefgehad*.

(481) Het is eene byzondere eygenschap der nederduytsche taal, dat by al de werkwoorden, die met scheydbaare voorzetsels zamengesteld zyn, den klemtoón of de kragt der uytspraak op het voorzetsel valt: b. v., *medewerken*, *ik werk mede*; *naateékenen*, *gy teékent naa*; enz.

By

wanneér zy in eene naadrukkelyke tegenstelling komen: daarentegen, als den klemtoón op het werkwoord valt, zyn zy onscheydbaar; dit heeft voornaamelyk plaats, wanneér zy in geéne naadrukkelyke tegenstelling komen, en dat de werkwoorden in eene overdragtige beteékenis gebruykt worden. B. v., *ik weeg over* (ik weeg te veel), *ik overweeg* (ik overdenk); enz.

§. 1880. Vervolgens, als voor in eene naadrukkelyke tegenstelling komt met ACHTER, is het scheydbaar; *ik zeyde voor* (opdat een ander naazeyde). Daarentegen als het *te vooren* beteékent, en niet veronderstelt, dat iemand daar achter iets moete verrigten, is voor onscheydbaar; als in de volgende werkwoorden: *Voorspellen* (van te vooren aankondigen), *voorweeten* (van te vooren weeten), *voorzeggen* (voorspellen), *voorzien* (vooruytzien, verzorgen), *vooronderstellen* (vooraf onderstellen).

§. 1881. Zoó is ACHTER oók scheydbaar, wanneér dit in eene naadrukkelyke tegenstelling komt met VOOR; als in *achterstellen*, *hy stelt de rykdommen*

By de bindwoorden, die met onscheydbaare voorzetsels, als BE, VOL, enz., zamengesteld zyn, valt den klemtoón op het aankelyk deél des bindwoords: B. v., *beminnen*, *ik bemin*; *herzien*, *gy herziet*; *voldoen*, *hy voldeed*; enz. Maar dit heeft geéne plaats in de werkwoorden met zelfstandige, bywoegelyke naamwoorden of werkwoorden zamengesteld, die hier in den regel der scheydbaare voorzetsels volgen: B. v., *raadpleegen*, *gy raadpleegde*; *kwikstaerten*, *hy kwikstaerte*; *kikhalzen*, *zy kikhalsden*; enz.

Digitized by Google

dommen achter (en niet *voor*) *de eér*; enz. En anderzins is het onscheydbaar: als in *achterhaalen* (inhaalen), *achterklappen* (heymelyk lasteren), *achtervolgen* (*naakomen*, *voordzetten*); B. V., *hy achtervolgt de geboden van zyne overste.*

§. 1882. WEDER, beteékenende *wederom*, *te rug*, is scheydbaar; B. V., *ik lever weder* (breng wederom in iemands handen), *hy nam zyn boek weder*, *wy komen morgen weder* (te rug), enz. Dit voorzetsel is onscheydbaar in *wederbaauwen*, *wedergalmen*, *wedergelden*, *wederleggen*, *wederroepen*, *wederspreeken*, *wederstaan*, *wederstreeven*, *wedervaaren*, *wederzeggen* (afwyzen).

§. 1883. OM is alleén onscheydbaar by de werkwoorden, die de zaak beheérschen die van iets anders omringd of omwonden word; B. V., *hy ombolwerkte de stad*, *hy omwond zynen arm met eenen doek.* In de andere gevallen is het scheydbaar; B. V., als het werkwoord de zaak beheérscht waar mede iets anders bewonden of omringd word, als *ik wond eenen doek om mynen arm.* Het is oók scheydbaar, als het beteékent, dat men iets van den staat, waar in het is, in eenen anderen verandert; B. V., *hy ploegt het land om*, *hy heeft dien mensch omgekocht* (door geld aan zyne zyde getrokken): als oók in de bednydenis van *niet regt*, *alom*, *overal*, enz.; B. V., *hy ging wel tweé uuren om* (gebruykte wel tweé uuren meér dan hy al

Digitized by Google

al den regten weg hadde moeten gebruyken, om van de eene plaats naar de andere te gaan), *gy bazuynt om* (kondigt, door het blaazen op eene bazuyn, overal aan).

§. 1884. Men kan opmerken, dat, in 't algemeén genomen, den naadruk op *mis* valt, en dit voorzetsel derhalve scheydbaar is, wanneér de bindwoorden meér eene *physieke* of natuurlyke werking van den mensch, dan eene *moraale* of zedelyke daad uytdrukken; en dat, in het tegenstrydig geval, de kragt meér op de werkwoorden, als de handeling uytdrukkende, neerkomt, en het voorzetsel *mis* derhalve onscheydbaar is: en gevolgelyk, dat het voorzetsel *mis* onderscheydbaar is by de werkwoorden, welke meér eene werking van de ziel dan van het ligchaam aanduyden; en dat daarentegen het voorzetsel *mis* scheydbaar is, wanneér het in eene naadrukkelyke tegenoverstelling komt met *regt*, en vervoegd is met bindwoorden, die eene handeling uytdrukken, meér afhangende van het ligchaam dan van den geést. Zoó zien wy inderdaad, dat de werkwoorden, welke die tweéderhande bednydenissen aanneemen kunnen, in deze laatste beteékenis van hun voorzetsel afgezonderd worden; terwyl zy, in eenen zedelyken zin genomen, altyd met hun voorzetsel vereénigd blyven. Zie hier van eenige

VOORBEELDEN.

Digitized by Google

VOORBEELDEN.

Misdoen (door miszien, zyne daad verkeérd doen), *ik deed mis, heb misgedaan.*

Misdoen (tegen eene wet handelen, zondigen, beleédigen), *ik misdeed, heb misdaan.*

Misdryven (voorbydryven, zonder te raaken), *de schuyt dreef mis.*

Misdryven (zondigen), *ik misdreef, heb misdreven.*

Misgaan (in het gaan iemand of iets niet aantreffen), *ik ging mis, ben misgegaan.*

Misgaan (tegenloópen, tegenspoed hebben), *in die koópmanschap is het my zeér misgaan.*

Misraamen (niet net raamen), *ik raamde mis, heb misgeraamd.*

Misraamen (zyn oógwit niet wel bereyken), *misraamde, misraamd.*

Misstellen (kwaalyk of verkeérd stellen), *ik stelde mis, heb misgesteld.*

Misstellen (ongesteldheyd veroorzaaken), *ik misstelde, heb missteld.*

Mistreeden (eenen verkeérden tred doen), *ik trad mis, heb misgetreeden.*

Mistreeden (misdoen aan zyne pligten), *ik mistrad, heb mistreeden.*

Misvallen (in het vallen missen), *ik viel mis, ben misgevallen.*

Misvallen (niet wel behaagen), *ik misviel, ben misvallen.*

Miswenden (verkeérd wenden), *ik wende mis, heb misgewend.*

Miswenden (ongelukkig uytvallen), *miswende, miswend.*

Miszitten

Digitized by Google

Miszitten (niet wel zitten, zich verkeérd nederzetten). *ik zat mis, heb misgezeten.*

Misdraayen (verkeérd draayen), *ik draayde mis, heb misgedraayd.*

Miszitten (niet wel voegen), *ik miszat, heb miszeten.*

Misdraayen, (in den gemeénzaamen styl zegt men) *dat is uu misdraayd* (het ging uuwen neus voorby, gy kreegt niets daar van).

§. 1885. De werkwoorden, welke eene ligchaamelyke of physieke daad beteékenen, verliezen meéstal deze beduydenis om eene zedelyke aan te neemen; zoó dikwyls zy *wederkeérig* gebruykt worden, dit is, wanneér de handeling tot den verrigtenden persoon te rug keért: en om deze redenen is *mis*, in het eérste geval, scheydbaar; terwyl het, in 't laatste, van zyn werkwoord niet afgezonderd kan worden, als in de volgende

VOORBEELDEN:

Misgaan (in het gaan iemand of iets niet aantreffen), *ik ging mis, ben misgegaan.*

Misgissen (in het gissen kwaalyk voóyen), *ik giste mis, heb misgegist.*

Misgaan (zich vergrypen), *hy misging zich door te groóte driftigheyd.*

Misgissen (zich vergissen), *ik misgiste my, heb my misgist.*

Misgrypen

Digitized by Google

Misgrypen (mistasten in het grypen), *ik greep mis, heb misgegrepen.*	*Misgrypen* (feylen, dwaalen, zondigen), *ik misgreep my, heb my misgrepen.*
Mishebben (iets verkeérd hebben), *ik had mis, heb misgehad.*	*Mishebben* (eene feyl begaan), *ik mishad my, heb my mishad.*
Misleezen (niet wel, kwaalyk leezen), *ik las mis, heb misgeleezen.*	*Misleezen* (de zaak niet vatten), *ik mislas my, gy hebt uu misleezen.*
Misrekenen (verkeérd, kwaalyk uytrekenen), *ik rekende mis, heb misgerekend.*	*Misrekenen* (zich in het rekenen verzien), *ik misrekende my, heb my misrekend.*
Missprecken (kwaalyk spreeken), *ik sprak mis, heb misgesproken.*	*Missprecken* (zich leélyk verspreeken), *ik missprak my, heb my missproken.*
Mistellen (kwaalyk tellen), *ik telde mis, heb misgeteld.*	*Mistellen* (zich in het tellen vergissen), *ik mistelde my, heb my misteld.*
Miszien (niet wel zien, verkeérd zien), *ik zag mis, heb misgezien.*	*Miszien* (zich vergissen), *ik miszag my, heb my miszien.*

§. 1886. En de werkwoorden, welke altyd in dezen wederkeérigen zin gebezigd worden, zyn dus, uyt hunnen aard, altyd onscheydbaar: z. v., *misdanken* (spyt hebben), *ik misdankte my, heb my misdankt*; *miskoópen* (te dier koópen) *ik miskocht my, heb my miskocht.*

§. 1887.

Digitized by Google

§. 1887. Om de boven gemelde redenen, maakt men, in het spreeken of schryven, meér naadruk, op het voorzetsel dan op het werkwoord, in *misdrukken* (kwaalyk drukken), *ik drukte mis heb misgedrukt*; *misgoóyen* (een voorwerp in het goóyen niet raaken), *ik goóyde mis*, *heb misgegoóyd*; *mishakken* (in het hakken missen), *ik hakte mis*, *heb misgehakt*; *mishappen* (onder het happen naar iets missen), *ik hapte mis*, *heb misgehapt*; *mishouden* (niet wel houden), *ik hield mis*, *heb misgehouden*; *mishouwen* (in het houwen kwaalyk roóyen), *ik hieuw mis*, *heb misgehouwen*; *miskyken* (niet wel toekyken), *ik keek mis*, *heb misgekeken*; *misleggen* (kwaalyk leggen, iets niet op zyne plaats leggen), *ik legde mis*, *heb misgelegd*; *misloópen* (verkeérd loópen), *ik liep mis*, *ben misgeloópen*; *mismeeten* (verkeérd meeten), *ik mat mis*, *heb misgemeeten*; *mismikken* (in het mikken dwaalen, niet wel mikken), *ik mikte mis*, *heb misgemikt*; *mispikken* (in het pikken niet treffen), *ik pikte mis*, *het misgepikt*; *misprikken* (in het prikken kwaalyk roóyen), *ik prikte mis*, *heb misgeprikt*; *misrollen* (misloópen), *ik rolde mis*, *ben misgerold*; *misroóyen* (niet wel roóyen, kwaalyk op zynen stand zetten), *ik roóyde mis*, *heb misgeroóyd*; *misschieten* (in het schieten het doel missen), *ik schoot mis*, *heb misgeschoten*; *misschoppen* (in het schoppen niet raaken), *ik schopte mis*, *heb misgeschopt*; *misslaan* (niet raaken,

raaken, niet treffen), *ik sloeg mis*, *heb misgeslaagen*; *missmyten* (het bedoelde voorwerp niet raaken), *ik smeet mis*, *heb misgesmeten*; *misspringen* (in het springen missen), *ik sprong mis*, *heb misgesprongen*; *misstappen* (in het stappen missen, den stap niet goed doen), *ik stapte mis*, *heb misgestapt*; *missteeken* (in het steeken niet treffen), *ik stak mis*, *heb misgestoken*; *misstoóten* (in het toestoóten missen), *ik stiet mis*, *heb misgestoóten*; *misstuuren* (kwaalyk stuuren), *ik stuurde mis*, *heb misgestuurd*; *mistasten* (in het tasten missen), *ik taste mis*, *heb misgestast*; *misvatten* (met de hand niet wel aanvatten), *ik vatte mis*, *heb misgevat*; *misweegen* (verkeérd wegen), *ik woog mis*, *heb misgewoogen*; *miswerken* (verkeérd bewerken, kwaalyk werken), *ik werkte mis*, *heb misgewerkt*; *miswerpen* (in het werpen niet treffen), *ik wierp mis*, *heb misgeworpen*; *miszeylen* (eenen verkeérden koers neemen in het zeylen), *ik zeylde mis*, *heb misgezeyld*.

§. 1888. De volgende werkwoorden hebben eene zedelyke beteékenis, en daarom is het voorzetsel *mis* onscheydbaar: *Misaarden* (ontaarden), *misachten* (niet achten, verachten), *misbaaren* (misbaar maaken), *misbeuren* (verbeuren, door misdoen in boete vallen), *misbruyken* (eene zaak, op eene wys, die tegen haare bestemming stryd), *misdeélen* (niet wel bedeélen), *misdienen* (mishaagen, geénen dienst bewyzen), *misdraagen* (on-

(onvruchtbaar zyn), *misdunken* (vermoeden, argdenkende zyn), *misduyden* (eenen kwaaden uytleg geeven), *misgelden* (boeten), *misgunnen* (niet graag zien, dat een ander wel vaare), *mishaagen* (niet wel aanstaan, ongenoegen verwekken), *mishandelen* (door eene slechte handelwys iemand beleedigen), *mishanden* (te onpas komen), *mishoopen* (wanhoopen), *mishuuwen* (kwaalyk huuwen), *miskennen* (niet erkennen), *miskomen* (kwaalyk uytvallen), *misleyden* (valschelyk leyden, bedriegen), *misloónen* (niet naar verdiensten loónen), *mislukken* (kwaalyk gelukken), *misluyden* (slecht duyden), *mismaaken* (leelyk maaken, ontsieren), *misnoegen* (mishaagen), *mispaayen* (verstoóren, kwaalyk te vreden stellen), *mispredíken* (slecht predíken), *mispryzen* (laaken, verachten), *misschieden* (kwaalyk, ongelukkig uytvallen), *misschikken* (in wanorde brengen), *missieren* (iets by eene zaak voegen, dat in plaats van tot sieraad te strekken, het voorig sieraad verdonkert), *misstaan* (niet wel voegen), *mistaamen* (niet wel betaamen), *mistrouwen* (wantrouwen, kwaad vermoeden hebben), *misverwen* (onbevalliglyk verwen), *misvoeden* (geen genoegzaam voedsel toedienen), *misvoegen* (misstaan, kwaalyk betaamen), *misvormen* (mismaaken), *miswinnen* (verliezen), *miszaaken* (ontkennen, dat er iemand tegenwoordig is), *miszegenen* (schraal bedeelen, onthouden), *misseggen* (lasteren).

§. 1889. In *misdoópen* (slecht doópen), *misraadon*

Digitized by Google

raaden (eenen slechten raad geeven), *misscheppen* (eene wangestalte geeven, misvormen), valt den naadruk op de werkwoorden; terwyl hy, in de volgende, op het voorzetsel *mis* plaats heeft: *Mishoóren* (kwaalyk hoóren, niet wel verstaan), *misoordeélen* (niet wel oordeélen), *misraaden* (een raadsel verkeérd oplossen), *misschatten* (niet wel schatten, beneden de weirde schatten), *misscheppen* (verkeérd scheppen, uyt eenen put, e. v.) *mistoónen* (niet wel aantoónen), *miswyzen* (kwaalyk wyzen).

§. 1890. Als het voorzetsel ONDER in eene naadrukkelyke tegenstelling komt met BOVEN, is het, volgens den algemeénen regel, scheydbaar; maar het is onscheydbaar by de werkwoorden, waar het in eene overdragtige beteékenis genomen word, en waar men het zelve niet gebruykt, om met kragt tegen te stellen aan BOVEN: e. v., *de zon gaat des avonds onder*, *hy ondergaat* (doorstaat) *veele ongemakken*, *hy drukte hout onder het water* (deed het door drukking onder het water gaan), *hy onderdrukte* (verdrukte) *de weézen*; *gy houd hem onder* (dat hy niet konne opkomen), *gy onderhoud hem* (geeft hem voedsel, spyze, enz.); *zy kroopen onder de brug*, *gy onderkruypt hunne neiring*; enz.

§. 1891. De werkwoorden *onderschryven* en *onderteékenen* hebben altyd eene dubbele betrekking, naamelyk, tot het geschrift en tot den naam welken onder het zelve gesteld word. En, onder

deze

deze tweé zeér onderscheydene betrekkingen, is er noódwendig altoós eene welke boven dryft; en, volgens welke, *onder* al of niet scheydbaar is.

§. 1892. Wanneér het niet zoó zeér op het geschrift als wel op den naam, die er ondergeschreven of ondergeteékend word, neerkomt; dan valt natuurlyk den naadruk meér op het woord *onder* dan op het geschrift zelve: en het voorzetsel is derhalve scheydbaar. Wanneér daarentegen *onderschryven* en *onderteékenen* beduyden *iets, door het stellen van zynen naam onder een geschrift, bekragtigen*, als in *eene verbintenis onderschryven* of *onderteékenen*; dan komt het niet zoó zeér aan op den naam als wel op den inhoud van het *geschrift* zelve, en den naadruk valt derhalve, in dergelyke omstandigheden, op het werkwoord *schryven* of *teékenen*, om welke reden het voorzetsel *onder* onscheydbaar is. Zoó zegt men *ik onderschryf* of *onderteéken deze verbintenis*, en *ik schryf* of *teéken my onder*; *ik heb die verbintenis onderschreven* of *onderteékend*, en *ik ondergeschreven*, *ondergeteékenden bekenne*, enz.; *dat geschrift is door my onderteékend* of *onderschreven*, en *ik teékenaar ben ondergeteékend* of *ondergeschreven*. Den teékenaar word *ondergeteékend* en het schrift word *onderteékend*. Opdat een geschrift *onderteékend* worde, moet er iets ONDER het zelve gesteld worden; en opdat iets ONDERGETEÉKEND zy, moet er iets daar BOVEN geplaatst zyn.

§. 1893.

Digitized by Google

§. 1893. Dus is het eene misgreep te beweiren, dat men in verbintenissen of handschriften niet mag *ik ondergeteékenden* maar *onderteékenden* moet schryven; omdat men niet zegt *ik teéken onder*, maar *ik onderteéken de verbintenis*: want *ondergeteékenden* heeft meér betrek tot den naam, die *onder* het geschrift gesteld is; en *onderteéken* in *ik onderteéken de verbintenis* heeft meér betrek tot den inhoud van de verbintenis, die niet van *onder* maar van *boven* gesteld is. Geheél anders is het met den naam, die van *onder* geplaatst is, gelegen.

§. 1894. De voorzetsels DOOR en OVER zyn nu scheydbaar, dan onscheydbaar, volgens de verscheydenheyd van de beteékenis en van het vallen des klemtoóns, gelyk men kan zien uyt de volgende voorbeelden:

Hy boorde door (van het een eynde tot het ander), *hy doorboorde een schip* (schoot het in den grond); *dit hout spleet door*, *hy doorspleet myne nieren*; *wy liepen de brug over* (tot de overzyde van de brug), *wy overliepen een kind*; *veele rivieren stroómen dit jaar over*, *de rivieren overstroómen de velden*.

§. 1895. *Aan* is scheydbaar in *aanbidden*, wanneér dit eenen godsdienst uytdrukt; als in *ik bad mynen Schepper aan*: maar anders, wanneér *aanbidden* eene enkele hulde van het hert beduyd, is *aan* onscheydbaar, en men zegt dan *hy aanbad hem*. Zoó dat het eérste veel meér

dan

Digitized by Google

dan het laatste te kunnen geeft; waarom deze verscheydene wyzen wel te zamen moogen gebezigd worden, en men zeér wel zeggen mag: *Ik aanbad hem; neén, ik bad hem aan.*

§. 1896. *Aan*, in *aanschouwen* en *aanveirden* (482), is scheydbaar en onscheydbaar: men zegt zoó wel *aánschouwen* als *aanschoúwen*, *ik schouw aan* als *ik aanschouw*; *aánveirden* als *aanveírden*, enz. Niettegenstáande worden zy, voornaamelyk het laatste, meést als onscheydbaar gebruykt; zelfs zegt men, in het byvoegelyk naamwoord, altyd *aanschouwd*, en niet *aangeschouwd*. By alle andere werkwoorden is *aan* scheydbaar: b. v., *aanspreeken*, *ik sprak aan*, *ik heb aangesproken*; *aanstellen*, *ik stelde aan*, *ik heb aangesteld*. Doch *aanhoóren*, *aanzien*, en *aanzoeken*, welke by de Hollanders meést altyd scheydbaar zyn, worden by de Vlaamingen niet zelden als onscheydbaar gebezigd.

§. 1897. De werkwoorden, welke met de onscheydbaare voorzetsels VOL, ER, enz., zamengesteld zyn, neemen in het lydende byvoegelyk naamwoord géén GE-vooraan: als *beminnen*, *bemind*; *ontneemen*, *ontnomen*; *verbeelden*, *verbeeld*. Doch neemen GE voorop de werkwoorden, die van een zelfstandig of een byvoegelyk naamwoord of van een werkwoord te zamen gesteld zyn: als *kielhaalen*, *gekielhaald*;

(482) *Veirden* (vaarden) is buyten zamenstelling niet in gebruyk.

gekielhaald; *luybuyzen*, *geluybuysd*; *waggelbeénen*, *gewaggelbeénd*. Zoó oók de zamengestelde van WAN; als *wanhoopen*, *gewanhoopt*; *wantrouwen*, *gewantrouwd*. Voor het overig, worden deze werkwoorden als de enkelvoudige vervoegd.

AANTOÓNENDE WYS.

Tegenwoordigen tyd.	*Verleden tyd.*
Eénvoud.	Eénvoud.
Ik *bekroón*.	Ik *vertrapte*.
Gy *erkent*.	Gy *voleynde*.
Hy *geleyd*.	Hy *voldeed*.
Meérvoud.	Meérvoud.
Wy *gebieden*.	Wy *blikoógden*.
Gy *herhaalt*.	Gy *brandmerkte*.
Zy *ontkennen*.	Zy *lofituyten*.

GEBIEDENDE WYS.

Eénvoud. *Kiekhaal*.

Meérvoud. *Redekavelt*.

AANVOEGENDE WYS.

Tegenwoordigen tyd.	*Verleden tyd.*
Eénvoud.	Meérvoud.
Hy wilt, dat Ik *pluymstryke*.	Hy wilde, dat Ik *ontvouwde*.
Gy *raadpleegt*.	Gy *kortwiekte*.
Hy *radbraake*.	Hy *zieltoogde*.
	Meérvoud.

Digitized by Google

	Meérvoud.		Meérvoud.
Hy wilt, dat	Wy *verhoóren.* Gy *flikfloóyt.* Zy *bedenken.*	Hy wilde, dat	Wy *herlazen.* Gy *geliefde.* Zy *luybuysden.*

BYVOEGELYKE NAAMWOORDEN.

Bedryvende.	Lydende.
Liefkoozende.	*Bevredigd.*

§. 1898. In de met scheydbaare voorzetsels zamengestelde bindwoorden lascht men, in het lydende byvoegelyk naamwoord, GE tusschen het voorzetsel en het enkel werkwoord in: B. V., *afkomen, afgekomen; heengaan, heengegaan; naadryven, naagedreven;* enz.

§. 1899. In de aantoónende en gebiedende wys worden de scheydbaare voorzetsels achter hunne werkwoorden geplaatst; B. V., *ik hoór aan, gy treed af, hy bind aaneén, wy woonen by, gy raapt byeén, zy loópen heen, ik volgde naa, gy trokt omher, hy hield tegen, wy slooten toe, gy pluysde uyt, zy spraken tusschen, luyster in, treed voord,* enz. Men zegt nogtans *het is ik,* DIE *heengaa, de keten* WAAR VAN *gy de schakels aaneénvoegt, het boek* DAT *hy afhaalt,* WAARHEÉN *wy weggaan, zoó g y wegtreed,* INDIEN *zy nedervallen, de onderzoekingen* WAAR AAN *ik my overgaf,* NAAR MAATE *gy de bloemen uytplukte, de stukken* WAAR MEDE *hy heentrok,*

de

Digitized by Google

de zaaken WELKE *wy tegenwerkten, de appels* DIE *gy byeênraapte, de plaats* WAAR *zy aankwamen*, enz., enz.

§. 1900. In de aanvoegende wys blyven de scheydbaare voorzetsels met hunne werkwoorden vereénigd, uytgenomen als er een zelfstandig naamwoord bykomt dat van het voorzetsel beheérscht word; welk zelfstandig naamwoord men alsdan tusschen het bindwoord en het voorzetsel plaatst: z. v., *dat ik overspringe*, doch *dat ik over de beek springe*. Het zelfde heeft plaats ten aanzien van de onbepaalende wys en het lydende byvoegelyk naamwoord; z. v., *ik zal achterloopen* en *ik zal achter mynen broeder loopen*, *ik heb tusschengesproken* en *ik heb tusschen zyne rede gesproken*.

§. 1901. Te, by de werkwoorden met scheydbaare voorzetsels zamengesteld, komt altyd tusschen het voorzetsel en het werkwoord; z. v., *ik zond hem een boek, om aan den eygenaar weder te geeven*.

Van de werkwoorden die een dubbel voorzetsel hebben.

§. 1902. De met tweé onscheydbaare voorzetsels zamengestelde bindwoorden volgen den regel van de geene die met eén onscheydbaar voorzetsel zamengesteld zyn; z. v., *verontschuldigen, ik verontschuldig, verontschuldigd*.

§. 1903.

Digitized by Google

§. 1903. In de bindwoorden zamengesteld van tweé voorzetsels, waar van het laatste scheydbaar is, aanziet men deze voorzetsels als maar eén scheydbaar uytmaakende: B. V., *heropkomen*, *ik kom herop*, *heropgekomen*; *heroptoóyen*, *gy toóyde herop*, *heropgetoóyd*; enz.

§. 1904. In de zamengestelde met tweé ongelyke voorzetsels, waar van het eérste scheydbaar en het laatste onscheydbaar is, kan het scheydbaar voorzetsel van zyn bindwoord afgezonderd worden en het ander niet; B. V., *aanbesteeden*, *ik besteed aan*. Deze bindwoorden neemen oók geén GE aan in het lydende byvoegelyk naamwoord, B. V., *aanbesteed*.

§. 1905. Voor het overig, worden alle de zamengestelde werkwoorden als de enkele vervoegd.

BEMERKINGEN

over de bind- of werk-woorden.

Eérste.

§. 1906. Van zeér veele bindwoorden maakt men zelfstandige naamwoorden,

1. Met de eyndletters EN van de onbepaalende wys te veranderen in ER, ING: als *aanbidder*, *benyder*, *eeter*, *onderwyzer*; *aanmerking*, *vermaaning*, *verontschuldiging*, enz.

2. Met achteraan den eérsten persoon van het eénvoud

60.

eénvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze te voegen de uytgangen ERES, EL: b. v., *slaapster*, *vertroóster*, *waarzegster*; *beginsel*, *bloeysel*, *steisel*, enz.

3. Met zen het zaakelyk deél (483) den uytgang NIS te hechten; als *behoudenis*, *benydenis*, *gebiedenis*, *grootenis*, enz.

Tweéde.

§. 1907. Van zeér veele werkwoorden maakt men byvoegelyke naamwoorden,

1. Met achteraan den eérsten persoon van het eénvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze ACHTIG en BAAR te voegen: als *vergeetachtig*, *klapachtig*; *bevaarbaar*, *meetbaar*, *telbaar*, enz.

2. Met achteraan der zelver zaakelyk deél (483) den uytgang LYK te voegen; als *veranderlyk*, *beminnelyk*, *eetelyk*, *overwinnelyk*, enz.

Derde.

§. 1908. Van sommige bindwoorden maakt men andere

(483) Door *zaakelyk deél* eens werkwoords verstaan wy hier dat geen, waar door, zonder aanmerking van uytgang, het een werkwoord van het ander onderscheyden word; dit zaakelyk deél vind men gemeenelyk in den eérsten persoon van het eénvoud van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze: zoó vind men het zaakelyk deél van *behouden* in *behoud*, dat van *beminnen* in *bemin*. By het zaakelyk deél des werkwoords word somtyds welluydendheyds halve wel eene letter gevoegd; als in *behoudenis*, *beminnelyk*, enz.

Digitized by Google

andere bindwoorden, met de eyndletters EN te veranderen in EL EN: B. V., *brodden*, *broddelen*; *druppen*, *druppelen*; *trappen*, *trappelen*; *trippen*, *trippelen*; enz.

VIERDE AFDEELING.

Van de opwoorden.

§. 1909.

De opwoorden, zóó wy, §. 239 - 263, zagen, hebben betrek op de byvoegelyke naamwoorden: en in welk geslagt, getal, of naamval, deze ook mogen weezen; blyven de opwoorden, in alle omstandigheden, onveranderd. B. V., *eene* WEL *gebouwde stad*, *eenen* WEL *bekenden weg*, enz.

§. 1910. De opwoorden, genomen uyt de zelfstandige naamwoorden, staan altyd in het eénvoud; en de byvoegelyke naamwoorden, als opwoorden gebeezigd werdende, staan in het onzydig eénvond: doch, wanneér dit uytgaat in E, word deze letter achtergelaaten. Dusdaanige zyn *wonder*, *fraayer*, *eérst*, *laatst*, enz., in *zy hebben zich wonder verdedigd*, *zy hebben fraayer gespeeld dan wy*, *zy zullen eérst of laatst aankomen*, enz.

§. 1911. De opwoorden, wier beteékenis kan vermeérderd worden, hebben, even als de adjectieven, eenen vergroótenden en overtreffenden trap: B. V., *vroeg*, *vroeger*, *vroegst*; die het onzydig eénvoud zyn van het byvoegelyk naamwoord *vroeg*, *vroeger*, *vroegste*, waar van den laatsten uytgang,

uytgang, als opwoord gebezigd wordende, de r verliest, als wy hoóger gezegd hebben. *Eér* heeft *eérder, eérst; ver, verder, verst; naa, naader, naast; min, minder, minst; veel, meér* of *meérder, meést; wel, beter, best.*

BEMERKING

over de opwoorden.

§. 1912.

Van sommige opwoorden maakt men zelfstandige en byvoegelyke naamwoorden, en werkwoorden: B. V., *naaby, naabyheyd; links* (door byvoeging van CH), *linksch; regts, regtsch; hedendaags, hedendaagsch; jaarlyks, jaarlyksch; maandelyks, maandelyksch; vergeefs, vergeefsch; uyt, uyterlyk; voord, voorderen; uyt, uyten.*

BEMERKINGEN

OP DE VIER DEÉLEN DER REDE IN 'T ALGEMEÉN.

EÉRSTE.

§. 1913. Hier hebben wy de onderscheydene zynwyzen en veranderingen van de woorden der nederduytsche taale opgegeeven, en wy zouden dit deél der spraakkunst, 't welk wy *gedaanteleér* naamen, kunnen afbreeken; ware het niet, dat wy nog eenen oógslag te geeven hadden op de vier (of, wilt men liever, op de acht of negen) deélen der rede in 't algemeén, en, inzonderheyd, hier

Digitized by Google

hier eene aanmerking by te voegen hadden, welke van groót belang is, naamelyk, dat de regels der gedaanteleér maar in zoó verre gelden, als de vloeybaarheyd zich daar tegen niet verzet. Om eene kwaalyk luydende langdraadigheyd te vermyden, knot men, nu en dan, wel eenige letters af, welke de taalregels, naauw genomen, vereyschen zouden. Zoó worden de byvoegelyke woorden in EN, als *eygen*, *verlaaten*, *gesloten*, *onderscheyden*, enz.: gebezigd voor *eygenE*, *eygenEN*, *verlaatenE*, *verlaatenEN*, enz. Zoó zegt en schryft men oók *zyne regter*, *linker hand*, *eene verheven ordening*, enz.: by welke adjectieven de E, teéken van het vrouwelyk, achtergelaaten word; omdat de zelve aldaar moeyelyk kan uytgesproken worden. Men schryft oók dikwerf *d'* voor *de*, *'t* voor *het*, *'s* voor *des*. Men vind, inzonderheyd by de dichters, dat de woorden *beneden*, *bieden*, *besteeden*, *besneden*, *kleéderen*, *mede*, *treeden*, *elkander*, *malkander*, verkort zyn op *beneén*, *bién*, *besteén*, *besneén*, *kleéren*, *meé*, *treén*, *elkaár*, *malkaár*.

§. 1914. En zoó, in verscheyden gevallen, de welluydendheyd eene verkorting van dit of geen woord voordert; zoó oefent zy haar gezag veel meér op de verlenging der woorden, welke echter niet op het zaakelyk deél, maar op de uytgangen der zelve neerkomt, en voornaamelyk in de korte of doffe E bestaat. *Onze voorouders* (zegt BILDERDIJK, in zyne *Aanteekeningen Over de Geslachten*, bl. 239) *onderdrukten haar zelden.*

En

Digitized by Google

En dit is nog in het vertrouwelyk spraakgebruyk der Belgen, omtrent de zelfstandige naamwoorden, in zwang gebleven (484).

§. 1915. De verlenging op *e* heeft plaats by alle de rededeelen, de opwoorden alleén uytgezonderd.

1. De zelfstandige naamwoorden *koningin*, *zaak*, *vlam*, *vrouw*, moogen verlengd worden tot *koninginne*, *zaake*, *vlamme*, *vrouwe*. T welk in het meéste deél der vrouwelyke, die met eenen medeklinker sluyten, mag geschieden. Wy zeggen *het meéste deél:* want daar zyn er, die voor deze verlenging niet vatbaar zyn, als *list*, en die in *schap*, als *broederschap*, enz.; doch, het geringste taalgebruyk zal dit genoegzaam onderscheyden.

2. De byvoegelyke naamwoorden neémen somtyds zachtheyds halve óók de dofte *e* aan. Zoó zegt men *het verkochte goed*, *het platte land*, *'t wyde meir*, enz.

3. Dikwyls gebruykt men, in de aantoónende wyze, *ik zegge*, *ik bekenne*, *ik hoope*, *ik groete*, enz.; daar het, volgens de strenge taal-

(484) « Onze taal (als *Verwer* zeér wel gezien heeft), zegt BILDERDIJK, heeft eenen afkeér van 't eyndigen op eene konsonant, dat is, op eene konsonant zonder scheva; geen onzer woorden eyndigt dus (buyten het meervoud) met eenen gesloten mond, 't geen die wederom nederduytsch spreeken wilt, zich af moet wennen. » Zie BILDERDIJK, *Over de Geslachten*, bl. 305.

Digitized by Google

taalwetten, zoude moeten *ik zeg*, *ik beken*, enz., weezen.

§. 1916. De Vlaamingen zeggen dikwyls *malkanderen*, *elkanderen*; voor *malkander* en *elkander*.

§. 1917. Doch, alhoewel het gebruyk de vloeybaarheyd en de kortheyd bemint, en daarom, in onderscheyden gevallen, eene opoffering voordert van den kant der gewoone verbuygingen en vervoegingen, mag men echter dit niet te verre uytbreyden, en deze toegeevendheyd misbruyken, als eenen dekmantel, om alle ongeregeldheden te wettigen. Men moet de zelve met omzigtigheyd gebruyken, en met oordeel verwerpen. WEILAND zegt, in zyne *Woordvoeging*, §. 63, *een kort vooraf gaand zelfstandig naamwoord*. Eenen Vlaming zoude, volgens zyne taalwetten, *gaande* zeggen; en dit zoud, ongetwyfeld, óók beter luyden.

TWEEDE BEMERKING.

Van de zamengestelde woorden.

§. 1918.

In den loóp der Gedaanteleér, hebben wy aangetoónd, dat van elke rededeél andere woorden, door middel der afleyding, kunnen gevormd worden. Het zelfde heeft plaats omtrent de zamenstelling of ineénbrenging van verscheyden enkele woorden, als blykt uyt de volgende

Voor-

Voorbeelden:

Grondwet, plaatsnyder, schoenmaaker, stoeldraayer, vischkoóper, woordenboek, straſweirdig, boetweirdig, dagteékenen, eérweirdig, groótvader, groótmoeder, schoónzoon, groótmachtig, ligtgeloóvig, koópvrouw, schryftafel, slaapmuts, blikoógen, kikhalzen, slokop, spinnewiel, trekkebekkery, beminnensweirdig, eetgraag, leérgierig, voorrede, zamenbinding, welluydende, aaneén, inloópen, voordloópen, medeloópen, voorby.

§. 1919. Ten aanzien dezer boven staande zamengestelde woorden, moet men opmerken:

1. Dat het laatste deél of woord in de zamenstelling altyd zyne gedaante behoud, die het buyten de zamenstelling heeft: maar

2. Dat het zelfstandig naamwoord, het eérste lid zynde, al of niet verbogen word, volgens de omstandigheden (485).

3.

(485) « Betrekkelyk de naamwoorden, uyt tweé zelfstandige saamgesteld (zegt BILDERDIJK, bl. 109 van het *Eerste Deel* zyner *Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden*), kan ik kort zyn. Genoeg, zoó men aanmerke, dat in die zamenstelling het eérste woord de algemeéne beteékenis van het laatste byzondert of *particulariseert*. Hier uyt volgt, dat het eene soort van adjectivaale kragt heeft. Doch het behoud niet te min zyne hoedaanigheyd als substantief, en van daár is het niet het zelfde, of men *eene oprecgte vaderlandsche liefde*, of *eene opregte*

Digitized by Google

3. Dat het byvoegelyk naamwoord, het eérste lid zynde, in het onzydig eénvoud gesteld word. Men zegt nogtans *allermeést*, *tweémaal*, enz.

4.

---

opregte vaderlandsliefde, *eene vaderlandsche historië*, of *eene historië des vaderlands* zegt: 't geen den in taal en zaaken altyd even onkundigen *Wagenaar* zoó verward heeft. Maar als substantief kan het een aanwyzende of niet aanwyzende lidwoord hebben; en deze *composita* laaten zich oplossen met gebruyk van het een zoó wel als van het ander lidwoord. Men kan zeggen: *Liefde van* EEN *vaderland*, en *van* HET *vaderland*; *kweékster van vryheyd* (d. i. *van* EENE *vryheyd* in genere), en *kweékster* DER of VAN DE *vryheyd*; *pligt van* EENEN *burger*, en *van* DEN *burger*; *palm van maagden*, of *van* EENE *maagd*, en *palm* DER *maagd* of DER *maagden*, dat is, VAN DE *maagd* of *maagden*. — Dit onderscheyd drukt zich in de zamenstelling uyt door het al of niet buygen van het eérste woord; en *vaderlandsliefde*, *vryheydskweékster*, *burgerenpligt*, en *maagdenpalm*, zyn *liefde*, en *kweékster*, en *pligt*, en *palm* van HET *vaderland*, van DE *vryheyd*, DEN *burger* of DE *burgeren*, DE *maagd* of DE *maagden*: terwyl de onverbogen zamenstelling eénvoudig *van* EEN *vaderland*, *van* EENE *vryheyd*, en dergelyke, uytdrukt. Dit wist men in myne kindsheyd zeér wel, en het is beschaamend, dat men zulk een wezenlyk onderscheyd niet meér beseft. Uyt domme naavolging van Fransche en Duytschers, wilt men zich thands met synonymen ophouden, en begrypt niet, dat, hoe nuttig dit nog ten tyde van eenen *Huydecoper* had kunnen zyn, de tegenwoordige algemeéne hoogduytsche en andere taalbesmetting niet naalaaten kan, daar haaren invloed op te oefenen, en dus onze taal nog al verder te bederven. Maar in plaats van een werk, het geen nu eérst te pas kan komen, als onze taal weder hersteld is, moest men zich op de byzonderheden van vorming en zamenvoeging van woorden en zinnen toeleggen, ten eynde men eérst wederom hollandsch leérde

Digitized by Google

4. Dat, wanneêr het bindwoord het eérste lid is, des zelfs onzaakelyk deél achtergelaaten word, en het zelve meést al de gedaante heeft van den eérsten persoon van het eénvond van den tegenwoordigen tyd der aantoónende wyze; maar dat men zegt *beminnensweirdig*, enz.

En ten zesden en laatsten, dat de opwoorden, dit is, alle de andere rededeélen, welke uyt hunnen aard onbuygzaam zyn, in de zamenstelling óók de minste verandering niet ondergaan.

§. 1920. In de zamengestelde van zamengestelde moet men maar in acht neemen, omtrent het lid dat gebonden word, en het lid waar aan dit gebonden word, het geen wy van de zamengestelde uyt tweé woorden gezegd hebben; B. V., *wynazynmaaker*, *veldpostmeéster*, *zeévischmerkt*, enz.

§. 1921. Zelden gebruykt men zamenstellingen uyt meér dan drie woorden; men bezigt liever eene omschryving, en men zegt beter *het ambt van erfstadhouder*, dan *erfstadhouderambt*. In de *Maendelijksche Ry-dragen tan Opbouw van Neerlands Tuel- en Dicht-kunde*. N°. 20. *voor den* 1. *van Zomermaend* 1760, bl. 369, word HEYLGELOÓFTRIUMFGEZANGEN, met regt, afgekeurd.

« *Proh!*

---

leérde spreeken en schryven, waar van den grond is *hollandsch* te denken; en zich met geéne duystere, verwarde, en onbestemde *effata* te vergenoegen, van welke 't gevolg niets minder behelzen kan, dan het verlies van alle nationaale zelfstandigheyd en karakter, 't geen wy voor ons zelve óók reéds niet langer verbergen of verbloemen kunnen. »

Digitized by Google

« *Proh! sesquipedalia verba!* (roept den schryver uyt).

Woorden van een' hallave él te zwélsen, zegt A. PELS, in *Horat. Dichtk.*, bl. 9, 4° 1681, voegt niet, en te regt. Hoe zich jonge dichters dikwyls hier in vergaapen, kan men uyt dit voorbeeld leéren.

Nogtans wil ik dit niet al te zeér verworpen hebben, de zamenvoeging van het zelve is ten minsten goed. Maar, wat dunkt den leezer van dit geregt? AHAZ. V. D. BANC, *Lijkgedicht eens kints:*

In een paleys van diamanten;
Waar 't godlyk hemelheylzonlicht,
Met heldren gloed, van alle kanten,
Hem schittert in het aangezigt,
Waar de engeltjes zyn lokjes tieren,
Met een' voortreffelyken krans
Van groene paradyslaurieren,
En HEMELSTARROBYNENGLANS.

Vry wat verder gaat den anders zin- en geést-ryken dichter J. TARGIER, die in zeker *bruiloftvers*, by gelegenheyd der echtvereéniging van *Hendrik Braats* en *Marg. Eelbo*, zich dus laat hoören:

Nu dreunen onze tempelkooren
Van MINTRIOMPFEÉSTORGELSPELGELUYD. » (486)
§. 1922.

(486) Indien men hier niet meér moest letten op de vloeybaarheyd, dan wel op de eygenschap der zamenstelling; dan zonde

§. 1922. Wanneér men tweé of meér woorden tot eén verzamelt, moet men oplettende zyn, om, door die zamenstelling, geéne wanschikkelykheyd te weeg te brengen, of woorden te gader te voegen, waar van eenige geéne kragt of zelfs eene tegenstrydigheyd medebrengen. B. v., in *goedzedigen man*, komt het woord *goed* te onpas; want het geen *zedig* is, moet noódzaakelyk *goed* weezen.

§. 1923. Niettegenstande, vind men *zerpzoet*, *godmensch*, en meér andere dergelyke zamengestelde woorden, welke men, met den eérsten oógslag, zoud kunnen veroordeélen, als tegenstrydige denkbeelden in zich bevattende. Want, men zoud kunnen zeggen het geen *zoet* is, kan NIET *zerp* weezen; en die *mensch* is, kan GEÉNEN *god* zyn. Maar men merke hier wel aan, dat *zerp* in *zerpzoet* zoó veel beteékent, als

---

zoude men deze tot eene buytenspoorige lengte kunnen doen aangroeyen, als in het volgende voorbeeld:

Lyn.
Lynzaad.
Lynzaadolië.
Lynzaadoliëmolen.
Lynzaadoliëwindmolen.
Lynzaadoliëwindmolendraaywerk.
Lynzaadoliëwindmolendraaywerktuyg.
Lynzaadoliëwindmolendraaywerktuygmaaker;

Digitized by Google

als iets dat *zoet* is op eene wyze, dat het eenen *zerpen* naasmaak achterlaat, of een mengsel van zerp en zoet, of iets dergelyks; en dat veel beduyd, als *god mensch geworden*, 't welk *godmensch* zoó geéne tegenstrydigheyd in zich bevat.

§. 1924. BEMERKING. De afstammelingen der zamengestelde woorden volgen den regel van hunne enkele: *maat*, n. v., heeft *maatig*, en dus heeft *middelmaat* oók *middelmaatig*; enz. (487)

§. 1925. Uyt deze weynige staaltjes, en uyt het geen wy, in den loóp der *Gedaanteleér*, als oók in het *Eérste Deél* onzer *Nederduytsche Spraakkunst*, gezien hebben, kan men gemakkelyk besluyten, dat onze taal zoó ryk is in afstammelingen en zamengestelde woorden, dat het langste leven van eenen mensch geénen tyd genoeg zoud kunnen verleénen, om het tiende deél der woorden, welke door afleydingen 'zamenstelling zouden kunnen gevormd worden, uyt te spreeken, ik laat daar, om de zelve te kunnen schryven. Geheél anders is het gelegen met

(487) Ten aanzien der zamengestelde, kan men nog aanmerken, dat men somtyds het laatste deél van een zamengesteld woord achterlaat; omdat het zelve oók in een volgende zamengesteld woord voorkomt: als in *hout- en steén-werk*, *eene goud- en visch- ryke rivier*, *in- en uyt- loöpen*, *leér-hekel-punt- en helden-dichten*.

Digitized by Google

met de enkelvoudige woorden; want men kan zich der zelver kennis in korten tyd verschaffen, gelyk te zien is uyt ons volgende

Digitized by Google

WOORDENBOEK

DER

NEDERDUYTSCHE TAAL;

INHOUDENDE

ALLE DE

NEDERDUYTSCHE WOORDEN;

Enkellyk uytgezonderd de zamengestelde, wier enkele bestanddeélen, en de afgeleyde, wier grondwoorden zich met den eérsten oógslag voordoen.

Digitized by Google

Digitized by Google

A.

A, *zelfklinker.*
Aacht, *appel* (§. 1079, §. 1192, *en* §. 1193).
Aalsch, *verkeérd.*
Aak, *zéker vaartuyg.*
Aakse, *timmerbyl, het zelfde als* akse.
Aakster, *min in gebruyk dan* ekster. *Zie dit woord, op zyne plaats.*
Aal, *zékeren visch, oók zékeren drank.*
Aalgeér, *drietandige vork waar méde men aal steekt.*
Aalmoes.
Aam, *zéker vat.*
Aan.
Aanbeeld, *yzeren klomp waar op men het yzer, enz. smeed.*
Aandacht.
Aangenaam.
Aanhang.
Aankléve, *als in de zaak met haare gansche aankléve.*
Aankondigen.
Aanleg, *het ontwerp eener zaak.*
Aanranzen, *aandoen, aanvallen.*
Aanschouw.
Aanvaard *(ik)*, (§. 1147-§. 1153).
Aanveird *(ik)*, (§. 1147-§. 1153).
Aanwas, *vermeérdering.*
Aanzoek, *béde.*
Aap.
Aar, *en niet* air, *kórenaar* (§. 1071-§. 1076).
Aard, *natuurlyke gesteldheyd.*
Aarde, *de wéreld welke wy bewoonen.*
Aardig, *geéstig.*
Aars, *het achterste deél des onderlyfs.*
Aarts, *zoó veel als* eérst, *gelyk in:* aartsbedrieger, aartsbisdom, *enz.*
Aarzel *(ik)*, *ik deyns te rug.*
Aas, *voedsel, een aas van het kaartspel, oók het*

Digitized by Google

kleynste gewigt.

Abberdaan, *zékere soort van gezouten visch.*

Abeél, *zékeren boóm.*

Abrikoos, *zékere vrucht.*

Abt, *oppersten bestuurder van eene abdy.*

Ach, *tusschenwerpsel.*

Acht, *zorg, toezigt* (§. 1079).

Acht, *getal* (§. 1079).

Achter, (§. 1079).

Achterbaks, *zoó veel als achter den rug.*

Achterdocht, *kwaad vermoeden.*

Achterkousig, *achterdochtig* (§. 1082).

Adder, *adderslang.*

ádel, *zelfstandig naamwoord.*

ádem. Siegenbeek *schryft in zyn Woordenboek alleén* ádem, *en niet* ásem, *welk laatste veel minder in gebruyk is en daarenbóven tégenstrydig is aan de gemeéne óvereénkomst* (§. 802); *vervolgens moet men schryven* ádem (§. 1169 – §. 1173), *en niet* ásem.

áder.

Af.

Afbrek, *afbraak.*

Afgryzen, *afschrik.*

Afkondigen.

Aflaat.

Afscheyd.

Agaat, *zékeren steén.*

Ahorn, *zékeren boóm.*

Ajuyn, *plantgewas.*

Akeley, *zékere bloem.*

ákelig, *verschrikkelyk.*

áker, *eémer om wáter te putten.*

Akker, *een stuk bouwland.*

Akse, *timmerbyl, het zelfde als* aakse.

Al.

Albast, *zékeren steén, het zelfde als* albaster.

Alft, *zékeren visch.*

Alleén.

Almanak, *tydwyzer.*

Als.

Alsem, *zéker bitter kruyd.*

Altaar *komt óvereén met de gemeéne óvereénkomst* (§. 802) *en met de spelling van* Siegenbeek *en* Weiland, *daar de schryfwyzen* autaar, outaar, *enz. daar aan tégenstrydig*

Digitized by Google

zyn; zoó moet men, volgens §. 1094, §. 1169 - §. 1173, *schryven* altaar, *en niet* autaar, outer, *enz.*

Altoós, *altyd, oók ten minsten.*

Aluyn, *zékere bergstof.*

Amandel.

Amarant, *zékere bloem.*

Amaril, *steén om te polysten.*

Amazóne.

Ambacht, (§. 1079).

Amber, *zékere welriekende gom.*

Ambt, (§. 1165).

Ametist, *een édelgesteénte.* Ametist *is óvereénkomstig met de algemeéne uytspraak, en* amethist *zondigt tégen de zelve, dewyl men daar geéne* H *hoórt; derhalve mag de spelling van* ametist *alleén behouden zyn* (§. 1057 - §. 1061).

Ander.

Andoorn, *eene plant, het zelfde als* andóren.

Andyvië.

Ang (eng).

Angel, *eene scherpe spits waar méde men steekt.*

Angst, *vreés.*

Anker.

Ansjóvis, *en niet* anchóvis, *omdat déze spelling stryd tégen de algemeéne uytspraak* (§. 1057 - §. 1061).

Antwoord.

Apostel.

Appel.

April, *grasmaand.*

Arak, *zékeren drank.*

Arbeyd.

Arduyn.

árend.

Arg.

Ark, *het vaartuyg van* Noach.

Arm, *deél des ligchaams. De spelling van* erm *is weynig in gebruyk en zondigt tégen de gemeéne óvereénkomst, dewyl men in het hoógduytsch en engelsch zegt* arm; *derhalve móet men aan de schryfwys van* arm *de voorkeur geeven* (§. 1094).

Arm, *behoeftig.*

Armoede.

Digitized by Google

Artikel.

Artisjok, *zékere plant, en niet* artichok; *zie de réden hier van by het woord* ansjóvis *bygebragt.*

Arts, *geneesmeéster.*

As, *van een wiel, enz.*

Asch, *het óverblyfsel van een verbrand ligchaam.*

Aspersië, *en niet* aspergië, *omdat dit tégen de algemeéne uytspraak zondigt* (§. 1057-§. 1061).

áterling, *eén onechtkind.*

Atlas, *zékere stof.*

Augustus, *oógstmaand.*

ávegaar, *eene groóte boor.*

áveregts, *verkeérdelyk, opwoord (adverbium).*

áveregtsch, *verkeérd, byvoegelyk naamwoord (adjectivum).*

ávond.

Azuur, *zékeren hoógblaauwen steén.*

Azyn.

B.

B, *médeklinker.*

Baak, *het zelfde als* báken, *een teéken voor de zeélieden, om voor de ondiepten of gevaarlyke plaatsen te waarschouwen.*

Baal, *eenen hoóp in matten, linnen, enz. zámengepakte waaren.*

Baan, *eenen gangbaaren weg.*

Baanderheér.

Baar, *draagwerktuyg, golf, oók staaf.*

Baar *(ik), ik breng ter wéreld.*

Baarblykelyk, *klaarblykelyk.*

Baard.

Baars, *zékeren riviervisch.*

Baas, *werkmeéster.*

Baat, *nut, voordeél.*

Baauwen, *dit woord beteékent het naasnappen der écho.*

Baay, *zékere wollen stof, oók zeéarm.*

Babbel *(ik).*

Babyn, *gárenklos.*

Digitized by Google

Bad, *zelfstandig naamwoord.*

B af *(ik).*

Bag, *het zelfde als* bagge.

Bagger, *modder.*

Bagyn, *zie* begyn.

Bajert, *mengelklomp.*

Bak, *als eenen houten bak.*

Bak *(ik).*

Bakboord, *de linkere zyde van een schip.*

Báken, *zie* baak.

Báker, *kraamwaarster.*

Bal, *ieder rond ligchaam.*

Baldaadig, *boósdaadig.*

Balddaadig, *roekeloós.*

Balder *(ik)*, *zie* bulder *(ik).*

Baleyn, *walvischbeén.*

Balg, *dit beteékent buyk in eenen verachtelyken zin.*

Balië, *de leening van eene brug, enz.; wyders een hek of afschutsel, inzonderheyd tusshen de regters en pleytbezorgers.*

Balk, *een zwaar stuk hout.*

Balk *(ik)*, *ik maak een onaangenaam geluyd, éven als de ézels.*

Ballast, *den ondersten last in een schip, bestaande gemeénelyk uyt zand of steénen.*

Balling, *iemand die gebannen is.*

Baloórig, *afgemat door veel te hooren.*

Balsem, *alle welriekende zalf.*

Balstuurig, *hardnekkig.*

Ban, *uytsluyting van de godsdienstige gemeénschap.*

Band.

Bang, *benaauwd.*

Banier, *veldteéken.*

Bank.

Bar, *ópen, koud, schraal.*

Barbaar.

Barbeél, *zékeren visch.*

Barg, *een gesnéden zwyn.*

Bark, *zéker vaartuyg.*

Bargië *en* bergië *hebben eenen onduytschen uytgang.*

Barm, *zékeren visch.*

Barmhartig, *het zelfde als* barmhertig, (§. 1135, §. 1142).

Barmhertig, *en niet* bermhertig, *het zelfde als* barmhartig (§. 1135, §. 1142).

Digitized by Google

Barmte, *eenen aardhoóp.*
Barn *(ik)*, *ik brand.*
Barst, (berst, borst).
Bas *(ik)*.
Bast, *den huyd of het kleédsel van boómen, planten, en gewassen.*
Bastaard.
Bataaf.
Batsch, *loós, trotsch.*
Baviaan, *groóten aap.*
Bazuyn, *zéker blaas-speeltuyg.*
Bed.
Bedaar *(ik)*, *ik word stil.*
Béde, *verzoek.*
Bedeésd, *verschrikt, ontsteld.*
Bederf.
Bedied *(ik)*, *ik beteéken.*
Bedil *(ik)*, *ik beschik.*
Bedrag, *het beloóp eener som.*
Bedremmel *(ik)*, *ik prang.*
Bedrieg *(ik)*, *ik misleyd.*
Bedrog, *eene bedriegelyke handeling.*
Bedryf, *werk, daad, handeling.*
Bedwelm *(ik)*, *ik verwar.*
Beef *(ik)*, *ik word heen en wéder bewógen.*
Beek.
Beeld.
Beemd, *weyde.*
Beén, *deél van het ligchaam.*
Beér, *het mannetje van eene zeug.*
Beér, *zéker viervoetig wild dier, het zelfde als* beir (§. 1147--§. 1159).
Beést, *onrédenlyk dier,*
Beet, *hap, brok.*
Beét, *zékeren wortel.*
Bef, *kraag.*
Begeér *(ik)*, *ik verlang met drift.* (§. 1176--§. 1178, §. 1169--§. 1173).
Beggyn, *zie* begyn.
Begin, *aanvang.*
Begyn. *Men vind dit woord op driederleye wyzen geschréven* bagyn, beggyn, begyn; *maar de tweé laatste schynen best te stroóken met den oorsprong van het woord. Want, het zy men het met eenige doe afstammen van* Lambert Le Bègue; *met andere van eene zékere* Begga;

Digitized by Google

met Hopperus *van* beginnen; *met* Adelung *van het oude* begge, *bédelen; of met* Wachter *van het angelsaksisch* bigan, began, biggan, *waarneemen, eéren, is het éven baarblykelyk dat de spelling van* beggyn *of* begyn *de voorkeur verdient bóven die van* bagyn; *te meér als men daar byvoegt dat déze geéstelyke dochters in het fransch* beguines, *en in het middeleéuwsch latyn* beginæ, beguinæ *genaamd worden.*

Behaag *(ik).*

Behels *(ik), ik vervat.*

Behoef, *al wat noódig is.*

Beir, *zéker viervoetig wild dier, het zelfde als* beér (§. 1147 - §. 1159).

Bek, *van eenen vógel.*

Béker, *drinkvat.*

Bekken, *een kóperen of zilveren bekken.*

Beklag, *betoón van médelyden, en klagt.*

Bekóor *(ik), ik verzoek, verleyd.*

Bekrózen, *met roed besmeird.*

Bekwaam, *ter bereyking van eenig oógmerk dienstig.*

Bel, *schel.*

Belang, *aangelégenheyd.*

Beleg, *belégering.*

Belemmer *(ik), ik verhinder.*

Belend *(ik), ik paal, grens aan.*

Belet, *verhindering.*

Belg, *Néderlander.*

Belg *(ik 'my), ik neem met verontweirdiging en in gramschap op.*

Belyd *(ik), ik beken.*

Ben, *mand, korf.*

Benar *(ik), ik benaauw.*

Bende, *verscheydene tot eénerley oógmerk verbondene persoonen.*

Benéden, *om leég.*

Bengel, *eenen plompen jongen.*

Berd.

Bereyd *(ik), ik maak gereéd.*

Berg.

Berg *(ik), ik breng in zékerheyd.*

Digitized by Google

Bergamot, *zékere peir.*
Berk, *berkenboóm.*
Bern *(ik)*, *ik brand, het zelfde als* barn *(ik)*.
Beroóyd, *verarmd.*
Berrië, *draagbaar, het zelfde als* burrië.
Berst, (barst, borst).
Berucht, *bekend* (§. 1079).
Bes, (bézië, bey).
Bescheyd, *berigt.*
Beschoft, *het zelfde als* beschaafd; *doch meést gebruykelyk in het tégengestelde* onbeschoft.
Bespied *(ik)*.
Besprek, *beding.*
Best, *den óvertreffenden trap van goed.*
Besteed *(ik)*.
Bestek, *ontwerp, omvang.*
Bestel, *beschikking, bevel.*
Bet *(ik)*, *ik maak vochtig.*
Betaal *(ik)*.
Betaamt *(het)*, *het voegt.*
Béter, *den vergelykenden trap van goed.*
Beu, *verzádigd.*
Beugel, *yzeren ring, stygbeugel.*
Beuk, *eenen boóm, oók harden slag.*
Beul, *scherpregter.*
Beuling, *zékere worst.*
Beun, *vischbeun, het zelfde als* bun.
Beun, *zolder.*
Beur *(ik)*, *ik hef, ontvang.*
Beurs *schynt meér in gebruyk te zyn en béter óvereén te stemmen met de taalgronden dan* bors.
Beurt, *gezetten tyd om iets te verrigten.*
Beuzel *(ik)*, *ik verrigt niets beduydende dingen.*
Bevel, *last, gebod.*
Béver, *zéker dier.*
Bévernel, *zéker kruyd.*
Bewaar *(ik)*, *ik behoed.*
Bewind, *gebied, bestier.*
Bewust, *bekend, kundig.*
Bey, (bes, bezië).
Beyd *(ik)*, *ik wacht.*
Beyde, *alle twée.*
Beyer, *klokkenspel.*
Beyert, *de plaats in eene herberg, waar elk een den toegang heeft.*
Beytel, *zéker werktuyg.*

Be-

Digitized by Google

Bezaan, *het achterste zeyl op een schip, oók Zékere soort van léder.*
Bezádig *(ik)*, *ik bedaar, bevrédig.*
Bézem.
Bézië, (bes, bey).
Bézig, *onlédig.*
Bezit, *bezitting.*
Bezoedel (*ik*), *ik besmet.*
Bezoek.
Bezwyk *(ik)*, *ik word magteloós.*
Bibber *(ik)*, *ik beef geduurig.*
Bid *(ik).*
Biecht (§. 1079).
Bied *(ik)*, *ik bied aan, reyk toe.*
Bier.
Bies, *eene plant, welke in natte of moerassige gronden wast.*
Biest, *de eérste melk vun eene koe naa dat dat zy gekalfd heeft.*
Bietebaauw, *zie* bytebaauw.
Big, *een jong verken.*
Biggelen, *afloópen.*
Bik *(ik)*, *ik hak.*
Bikkel, *séker beéntje, waar méde de kinderen speelen.*
Bil, *deél des ligchaams.*
Bil *(ik)*, *ik scherp.*
Billyk, *betaamelyk, rédenlyk.*
Bilsenkruyd, *séker geneeskruyd.*
Bind, *zékeren dwarsbalk.*
Bind *(ik)*, *ik maak vast.*
Bink, *men gebruykt dit woord om iets slechts in zyne soort aan te duyden; als, Tweé binken van peirden, dit is, tweé oude, slechte peirden.*
Binnen.
Bisdom.
Bisschop.
Bit, *tuyg voor de peirden.*
Bits, *trotsch, spytig.*
Bitter, *het geen dat op de tong byt.*
Blaak *(ik)*, *ik brand, gloey.*
Blaam, *lastering.*
Blaar, *bleyn, eene vlek voor den kop der dieren.*
Blaar *(ik)*, *men gebruykt dit woord om het geluyd van koeyen*

Digitized by Google

en schaapen naa te bootsen.

Blaas, *van een verken, enz.*

Blaas *(ik).*

Blaat *(ik), spreekende van het geluyd van een schaap* (§. 399 - -§. 411, §. 1147 - -§. 1160).

Blaauw, *een der hoófd-kleuren.*

Blad.

Blaf *(ik).*

Blank, *zékere munt.*

Blank, *wit.*

Bleék, *bleékverwig.*

Bleit *(ik), spreekende van het geluyd van een schaap* (§. 399- - §. 411, 1147 - -§. 1160).

Blek *of* blik, *erts.*

Bles, *eene witte plek aan het voorhoófd van een peird.*

Bley, *witvisch.*

Bleyn, *blaar.*

Blik, *opslag der oógen.*

Blik *of* blek, *zékeren erts.*

Bliksem.

Blind, *van het gezigt beroófd.*

Blink *(ik), ik geef glans van my.*

Bloed.

Bloem.

Bloey, *den staat waar in eene plant is, wanneér zy bloeyt.*

Blok, *een groót onbewerkt stuk hout, steén, of metaal.*

Blond, *witachtig, geelachtig, zoó van het gezigt als van het haar, in tégenóverstelling van bruyn.*

Bloód, *vreésachtig.*

Bloót, *naakt.*

Blos, *zékere roódheyd in het aangezigt.*

Blouw *(ik), ik ontbolster hennep.*

Blusch *(ik), ik lesch, doóf.*

Bluts, *eene holligheyd door drukking veroorzaakt.*

Bly, blyd, blyde, *byvoegelyk naamwoord.*

Blyde, *zéker krygstuyg.*

Blyf *(ik), ik duur voord, verander niet.*

Blyk, *kenteéken, bewys.*

Bobbel, *wáterblaas.*

Digitized by Google

Bobyn, *gárenkios.*
Bod, *het geen men bied.*
Bóde, *iemand die ter verrigting van iets gezonden word.*
Bódem, *het onderste van eenig ding. De oppervlakte der aarde, in tégenóverstelling van den hémel.*
Boedel, *eygendom, naalaatenschap, het zelfde als* boel.
Boef, *guyt.*
Boeg, *het voorste gedeélte van een schip.*
Boek.
Boekweyt, *zéker kórengewas.*
Boel, *eygendom, naalaatenschap, het zelfde als* boedel.
Boel, *eenen man of eene vrouw die in ontucht leeft.*
Boen *(ik), ik maak glad en glanzig.*
Boer, *landbouwer.*
Boert, *scherts, jok.*
Boete, *straf.*
Boetse, *belagchelyke gebaarmaaking, jokkerny, min in gebruyk dan* poets.
Boetseer *(ik), ik verveirdig iets van kley of was.*
Boey, *scheepswoord, beteékenende eenen blok, welken op het wáter dryft, en de plaats aanwyst, waar het anker ligt, oók Band, kluyster.*
Boezel, *zékere stof voor de kleéderdragt.*
Boezem.
Bof *(ik), ik smyt tégen den grond.*
Bogchel, *en niet* bochel, *eenen hoógen krommen rug* (§. 1101).
Bogt, *kromte, inham.*
Bok, *het mannetje van de geyt, oók Van eene reé.*
Bokaal, *een drinkglas.*
Bokking, *geroókten háring.*
Bokse, *eene broek.*
Bol, *zelfstandig naamwoord, Ronden bal.*
Bol, *byvoegelyk naamwoord, Gezwollen.*
Bol *(ik), in den gemeénen spreektrant gebruykelyk voor Ik gevoel eene genoegelyke*

Digitized by Google

aandoening over iets.

Bolk, *zékeren visch, wyting.*

Bolster, *den groenen bast van nooten, óók De schel van koorngewassen, anders* kaf *genoemd.*

Bour, *stopsel van een vat.*

Bom *(ik), ik maak een hol en dof geluyd.*

Bombam *(ik), een woord welk het geluyd der klokken naabootst.*

Bond; *verbond.*

Bonk, *schonk, been.*

Bons, *slag, stoót.*

Bonsing, *zéker dier, het zelfde als* bunsing.

Bont, *een vel van eenig dier, welk met het haar daar op bereyd is.*

Bont, *veelkleurig.*

Boog, *alles wat eene bogtige gedaante heeft.*

Boóm.

Boón, *zéker schelgewas.*

Boor, *zéker werktuyg* (§. 1094, §. 1141).

Boord, *uytersten kant van eenig ding.* **Boord** *met eene zachtlan-*

ge o stemt óvereén met het hoógduytsch en angelsaksisch bord; *omdat, volgens* Ten Kate, *de angelsaksische scherpe o met onze lange zachte ó of oo óvereénkomt. Waar uyt volgt dat de spelling van* boórd *niet strookt met de opgegeevene taalgronden* (§. 1094).

Boorts, *eene soort van ziekte, het zelfde als* bord.

Boós, *kwaad, slecht.*

Boót, *een kleyn vaartuyg, óók Halssieraad.*

Boots *(ik), ik vorm.*

Bord.

Bord, *zékere ziekte, het zelfde als* boorts.

Bordeél, *zéker slecht huys.*

Borduur *(ik), ik stik met goud of zyde.*

Borg, *die voor eenen anderen instaat.*

Bornput, *bronput.*

Bornwáter, *bronwáter.*

Borrel, *een blaasje op het wáter.*

Bors, *zie* beurs.

Digitized by Google

Borst, barst, berst.
Borst, *het voorste, gemeénelyk verhévenste, gedeélte des menschelyken en dierlyken ligchaams.*
Borstel.
Bos, *bondel.*
Bos, *geldbus, loóp van een schietgeweir, het zelfde als* bus.
Bosch, *woud.*
Bot, *zékeren platvisch, een beén, uytspruytsels van boómen.*
Bot, *dom, plomp.*
Bóter.
Bóterham, *een stuk broód met bóter bestréken.*
Bots, *stoót.*
Bottel, *flesch.*
Bould, *stout, ondernéémende.*
Bout, *yzeren nágel.*
Bouw.
Bouwen, *eenen vrouwerok.*
Bóven.
Braad *(ik).*
Braaf, *dapper, eérlyk.*
Braak, *breeking, óók Zéker werktuyg waar méde men vlas of hennep braakt.*
Braak, *onbebouwd.*
Braak *(ik), ik geef óver.*
Braam.
Braauw *(ik), scheepswoord, het zelfde als* breéuw *(ik).*
Brabbel *(ik), ik verwar.*
Brak, *eenen jagthond.*
Brak, *zoutachtig.*
Bral *(ik), ik praal, pronk.*
Bram, *zéker zeyl.*
Brand.
Bras, *scheepswoord.*
Bras *(ik), ik slemp.*
Brásem, *zékeren visch* (§. 1082).
Breéd, *het tégenóvergestelde van* smal.
Breek *(ik).*
Breéuw *(ik), scheepswoord, het zelfde als* braauw *(ik).*
Brem, *ziltig vocht.*
Breng *(ik).*
Bres, *eene ópening in den muur eener stad of in een vestingwerk.*
Breuk, *breeking.*
Brey *(ik), ik vlecht, meér óvereénkomstig met het algemeén spraak- en schryf-gebruyk dan* breyd *(ik).*
Breydel, *gebit, waar*

Digitized by Google

méde de peirden beteugeld worden.

Breyn, *de hersenen.*

Brids *(ik)*, *dit woord beteékent zékere straf der matroózen.*

Brief.

Briesch *(ik)*, *gebruykelyk voor het geluyd der peirden en leéuwen.*

Bril.

Broddel *(ik)*, *ik bederf, knoey.*

Broed, *de jongen, die, inzonderheyd door eenen vógel of ander gevéderd dier, uytgebroeyd en opgekweékt worden.*

Broeder.

Broek, *een bekend kleéd, moerassig land.*

Brok, *een kleyn afgebróken stuk.*

Brom *(ik)*, *ik maak een grof en dof geluyd.*

Bron, *eene wel.*

Bronst, *tochtigheyd van de dieren.*

Broód.

Broos, *toóneélleirs.*

Broós, *byvoegelyk naamwoord, Dat ligt breekt.*

Brouw *(ik).*

Brug.

Brul *(ik)*, *dit woord beteékent het natuurlyk geluyd van groóte dieren, en byzonderlyk van leéuwen.*

Bruy, *in den gemeénen spreektrant, Slag, stoot.*

Bruyd, *eene ondertrouwde, verloofde.*

Bruydegom, *eenen ondertrouwden.*

Bruyker, *pachter, hoevenaar.*

Bruyn, *zéker kleur.*

Bruys, *schuym.*

Bry, *dik gekookten pap.*

Bryzel, *kruymel, brokkeling.*

Buffel, *zéker wild dier.*

Buk *(ik)*, *ik buyg my néder.*

Bul, *gezégelde oorkonde, brief.*

Bul, *stier.*

Bulder *(ik)*, (§. 1035, §. 1178), *een woord welk het geluyd van den wind naabootst.*

Bulk *(ik)*, *klanknaabootsende woord, gebruykelyk om het geluyd van stieren en*

Digitized by Google

koeyen uyt te drukken.

Bulster, *beddegoed.*

Bult, *bogchel, hoóge rug.*

Bun, *vischbun, het zelfde als* beun.

Bunder, *zékere landmaat.*

Bunsing, *zéker dier, het zelfde als* bonsing.

Burg, *kasteél.*

Burrië, *draagbaar, het zelfde als* berrië.

Bus, *geldbus, oók Loóp van een schietgeweir.*

Bussel, *bondel.*

But, *zékere houten kan.*

Buur, *iemand, die naast, of digt by, ons woont.*

Buy, *régenvlaag.*

Buydel, *zéker bakkersgereédschap, het zelfde als* buyl.

Buyg *(ik), ik krom.*

Buyk, *deél van het ligchaam.*

Buyl, *gezwel.*

Buyl, *zéker bakkersgereédschap, het zelfde als* buydel.

Buys, *goot, háringbuys, oók Een kort rokje, dat de zeélieden gemeénelyk draagen.*

Buyt, *roóf.*

Buytel *(ik), ik rol óver myn hoófd.*

Buyten, *het tégenóvergestelde van* binnen.

By, *hónigby.*

By, *woord welk men gebruykt om eene naabyheyd aan te toónen.*

Byaldien, *in geval.*

Bybel, *het heylig schrift.*

Bydrag *of* bydráge, *aanhangsel van eenig schrift.*

Bykans, *omtrent.*

Byl, *een werktuyg om te houwen.*

Byster, *verward, beroófd.*

Byt, *een gat in het ys gehouwen.*

Byt *(ik), met de tanden.*

Bytebaauw, *iemand die met eene gaapende mom voor spook speelt, en in déze gesteldheyd iedereén schynt te willen byten, is oorsprongelyk van* byten, *en vervolgens béter dan* bietebaauw (§. 1069).

Byzig, *onstuymig.*

Digitized by Google

C.

C, *médeklinker.*
Cherub, *het zelfde als* cherubyn, *engel.*
Christen, *iemand die van het christen geloóf is.*
Chyl, *maagsap.*

D.

D, *médeklinker.*
Daad, *bedryf.*
Daag *(ik)*, *ik roep voor het regt.*
Daal, *pyp in eene pomp.*
Daalder, *stuk geld van dertig stuyvers.*
Daar.
Dádel, *zékeren boóm, oók De vrucht welke dézen boóm voortbrengt.*
Dag, *tyd van vierentwintig uuren.*
Dágeraad, *morgenstond.*
Dagge, *korten dégen; oók Een scheepstuyg, een stuk touw, waar méde de misdaadige op de schépen gestraft worden.*
Dak, *het bóvenste gedeélte van een huys.*
Dal, *leégte, land dat tusschen bergen ligt.*
Dam, *eene hoógte van aarde of steénen om het wáter tégen te houden, oók Eene dubbele schyf in het damspel.*
Damast, *zékere stof, van zyde of wol, geweéven.*
Damp, *nével, dikken roók, wásem.*

Dan,

Digitized by Google

Dan, *opwoord.*

Dank, *dankbetuyging, welgevallen.*

Dans, *opspringing naar de maat.*

Dapper, *stout, kloekmoedig.*

Darm. *De bynaa in geén gebruyk zyndespelling van* derm, *welke stryd met de óvereenkomst tusschen onze spraak en het hoógduytsch* darm, *moet uyt de taal gebannen worden* (§. 1094).

Dartel, *wulpsch, weeldrig, speelziek, het zelfde als* dertel.

Das, *zéker viervoetig wild dier, oók Een halssieraad of eene halsdekking.*

Dat, *het onzydig geslagt van* die.

Dat, *opwoord.*

Dauw, *hémelsdauw.*

Dauwel, *gemeénzaam woord, een onbeschoft vrouwspersoon.*

Dáver *(ik)*, *ik dreun, word sterk bewógen.*

De, *bepaalende byvoegelyk naamwoord.*

Deeg, *het zelfde als* dége; *als in* ik heb ter deeg geëeten, geslaapen, *enz.*

Deég, *gekneed meel voor gebak.*

Deel, *eene gezaagde plank; volgens* Ten Kate, *in zyne* Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Nederduitsche Sprake, 1 *Deel, bladz.* 254, *moet dit woord met de zachtlange* ee *geschréven worden.*

Deél, *gedeélte van iets.*

Deer *(ik)*, *ik doe scháde, verwek médelyden* (§. 1147-§. 1160).

Deérn, *jonge maagd.*

Deésem, *zuur deég.*

Deftig, *voortreffelyk, aanzienelyk.*

Dége, *zie* deeg.

Dégen, *zéker zydgeweir.*

Deir *(ik)*, *ik doe scháde, oók Ik breng tot médelyden* (§. 1147-§. 1160).

Dek, *in het algemeén alles wat dient om iet te dekken, meér byzon-*

Digitized by Google

derlyk het verdek van een schip.

Déken, *dekkleéd, oók Oversten.*

Delf *(ik), ik spit, graaf.*

Delg *(ik), ik wisch.*

Déluwe, *bleék, loódkleurig* (L. TEN KATE, 1 *Deel, bladz.* 236).

Demoed, *oótmoed.*

Demp *(ik), ik smoor, doóf uyt.*

Den, *zékeren boóm.*

Denk *(ik), ik heb gedachten met bewustheyd.*

Derde.

Derf *(ik), ik mis, ontbeir.*

Derrië, *den eérsten harden grond dien men, naa de modder, in het graaven vind.*

Dertel, *wulpsch, weeldrig, speelziek, het zelfde als* dartel.

Dertien, *telwoord.*

Dertig, *telwoord.*

Des, *zoó veel, derhalve, daarom, het zelfde als* dies.

Desember, *wintermaand.*

Deug *(ik), ik ben goed.*

Deugd, *braafheyd, nut, innerlyke weirde.*

Deuk, *eene holligheyd, als ingedóken door eenen slag, of eene aanstoóting.*

Deun, *lied, zang.*

Deun, *byvoegelyk naamwoord, gierig, zuynig, kárig.*

Deur, *ingang.*

Deuvik, *den tap in eene ton.*

Dewyl, *naardien, vermits.*

Deyning, *het op- en néder-gaan der baaren.*

Deyns *(ik), ik wyk te rug.*

Déze.

Diamant, *édelgesteénte.*

Dicht, *dichtstuk.*

Die.

Dief, *die steelt.*

Diefstal, *dievery.*

Dien *(ik).*

Diep.

Dier, *al wat léven en beweeging heeft.*

Dier, *hoóg van prys, het zelfde als* duur.

Dies, *zie* des.

Diets, *alleén gebruykelyk in* diets maaken, *voor Wys maaken.*

Diggel, *stuk van een*

Digitized by Google

gebróken aarden vat.

Digt, *welks deélen naauw met elkander verbonden zyn, vast.*

Dik, *lyvig, gezet.*

Dille, *zéker kruyd.*

Ding, *zaak.*

Ding *(ik)*, *ik bied minder, oók Tracht, pleyt.*

Dingsdag, *den derden dag der week.*

Disch, *táfel.*

Dissel, *zéker gereéd-schap, by de kuypers, timmerlieden, en wágenmaakers gebruykelyk, eene soort van byl; oók Den boóm van eenen wágen, door middel van welken den zelven bestierd word.*

Distel, *zéker gewas.*

Dit, *het onz. geslagt van het byv. naamwoord* dézen.

Dobbel, *tweévoudig, het zelfde als* dubbel.

Dobber, *pen van een vischtuyg, oók Eene boey, eenen ankerblok, scheepsw.*

Doch, *maar.*

Dochter, (§. 1079).

Dodderig, *slaaperig.*

Dodóór, *iemand die slaaperig, sufferig is.*

Doe *(ik)*, *ik maak, verrigt.*

Doedelzak, *zakpyp, zéker blaasspeeltuyg.*

Doek, *lynwaad.*

Doel, *wit, waar op men mikt.*

Doem *(ik)*, *ik verwys, veroordeél.*

Doezel *(ik)*, *woord der teékenkunst.*

Dof, *riemslag in het roeyen.*

Dof, *byvoegelyk naamwoord, zonder glans, zonder vuur of leevendigheyd, als uytgedoófd.*

Doffer, *het mannetje eener duyf.*

Dog, *eenen groóten engelschen hond.*

Doggerboót, *vaartuyg ter vischvangst.*

Dójer, *het geel van een ey, het zelfde als* door.

Dok, *kom, eene beslótene plaats om schépen te leggen.*

Dol, *zelfstandig naamwoord, roeypen.*

Dol, *byvoegelyk naam-*

Digitized by Google

woord, raazende, verwoed, het zelfde als dul.

Dolfyn, *zékeren groóten zeévisch, een hémelteéken, en oók Den oudsten zoon des kóonings van Frankryk.*

Dolk, *pook, zéker kort geweir.*

Dom, *domkerk, hoófdkerk, oók Den tóren van eene domkerk.*

Dom, *byvoegelyk naamwoord, bot, plomp.*

Dommel *(ik), ik gons, gelyk de byen.*

Domp *(ik), ik laat in het wáter zakken, oók Ik stel leéger, van het geschut spreekende.*

Domp *(ik), ik doóf uyt, blusch, het zelfde als* demp *(ik).*

Donder.

Donker, *duyster.*

Dons, *de fynste en zachtste véderen der vógelen.*

Doód, *zelfstandig naamwoord.*

Doód, *byvoegelyk naamwoord.*

Doóf, *van het gehoór beroófd.*

Dool *(ik)*, *ik dwaal.*

Doóp, *dompeling, besprenging met wáter, oók Saus.*

Door, *het geel van een ey, het zelfde als* dójer.

Door, *opwoord.*

Doór, *dwaas.*

Doorn, *het zelfde woord als* dóren.

Doós.

Dooy.

Dop, *schaal van eyeren, nooten, enz.*

Dor, *droóg.*

Dóren, *het zelfde als* doorn.

Dorp.

Dorpel, *het onderste dwarsstuk eener deurraam, het zelfde als* drempel.

Dorsch *(ik)*, *ik slaa de korrels der graanen of andere veldvruchten, door middel van den dorschvlégel, uyt de aaren.*

Dorst, *begeirte om te drinken.*

Dos, *kleéding.*

Dot, *een verwarde streng gáren, saay, enz.*

Digitized by Google

Douw, *stoót, het zelfde als* duuw.

Dozyn, *een getal van twaalf.*

Draa, *gezwind, schielyk. Zie* Ten Kate *Eerste en Tweede Proeve van Geregelde Afleiding.*

Draad.

Draag *(ik).*

Draak, *zékere soort van groóte slangen.*

Draal *(ik), ik toef, wacht, talm.*

Draay, *draaying, loóp, keér.*

Drab, *hef, droessem.*

Draf, *het draaven, zékeren gang van een peird; oók Het grondsap van een brouwsel of het geen in de brouwery van het afgetrokken graan óverblyft.*

Dragt.

Drang, *gedrang.*

Drank.

Dras, *natte, weéke aarde.*

Dras, *byv. naamw. doorweékt, modderig.*

Dreef, *laan, ry van boómen.*

Dreet, *buykontlasting.*

Dreg, *een kleyn anker met drie en vier haaken, dienende om iets naar zich toe te haalen.*

Drek, *uytgeworpen overschot der verteirde spys, zoó van menschen als beésten; oók Slyk, vuylnis.*

Drempel, *het onderste dwarsstuk eener deurraam oók* dorpel *genoemd.*

Drenk *(ik), ik geef te drinken.*

Drentel *(ik), ik draal, gaa langzaam op en néder.*

Dreum, *by de weevers en kleérmaakers, de draaden, die van de ketting óverblyven, naa dat een stuk afgeweeven is.*

Dreun, *béeving, dávering.*

Dreutel, *een hoópje drek, keutel; in de gemeénzaame verkeéring oók Een kleyn mannetje.*

Drével, *eene pin waar méde men iets indryft.*

Dreyg *(ik), ik geef met woorden of gebaaren*

Digitized by Google

te kennen dat ik iemand iets kwaads wil veroorzaaken.

Dribbel *(ik)*, *ik spring met de voeten tégen elkander geslóten.*

Drie, *telwoord.*

Drieg *(ik)*, *ik hecht, naay met wyde steeken vast.*

Driest, *stoutmoedig, koen; oók Woest en wreéd door domheyd en bygeloóf, in welken zin dit woord het meést in gebruyk is.*

Drift, *een aantal veé, het dryvende zwerk, voordgang van een schip, den stroóm van het wáter, hertstogt, schielykheyd, óverhaasting.*

Dril, *zéker werktuyg, oók Gestremd vleéschnat. Dit woord gebruykt men oók in* op den dril gaan, *dat het zelfde beduyd als* op den tril gaan.

Dring *(ik)*, *ik druk.*

Drink *(ik).*

Droef, *treurig.*

Droel *(ik)*, *ik misleyd.*

Droes, *zékere ziekte der peirden, oók Eenen reus, eenen grooten sterken mensch, en, in den vertrouwelyken spreektrant, Eenen boózen geést, den duyvel.*

Droes *word nog gebruykt in de beteékenis van*

Droessem, *hef, grondsap.*

Drog, *veroud. z. n., voor* bedrog, *nog óverig in* bedrog; *als oók in* droggrond, droglicht, drogréde, *bedriegelyken valschen grond, enz.*

Drogge, *droógery.*

Drok, *oók* druk, *met veele bézigheden bezet.*

Drol, *keutel.*

Drollig, *aardig, kluchtig.*

Drom, *eene zámengedrongene ménigte, oók Eenen inslag, by de weevers.*

Drommel, *het zelfde als* drom, *oók Duyvel.*

Dronk, *teug, oók Dronkenschap.*

Droóg.

Droóm.

Digitized by Google

Drop, *oók* drup, *alle vochtigheyd, die afdruypt.*

Drossaard, *het zelfde als* drost, *landvoogd, schout.*

Druk, *het drukken.*

Druk, *zie* drok.

Drup, *zie* drop.

Druyf, *de vrucht des wynstoks.*

Druyl *(ik)*, *ik talm, gaa langzaam te werk; oók Ik sluymer.*

Druyp *(ik)*, *ik drop, drup.*

Druysch *(ik)*, *ik verzet my met geweld tégen iets.*

Dryf *(ik).*

Dryt *(ik)*, *ik kak.*

Dub *(ik)*, *ik twyfel, wankel.*

Dubbel, *tweévoudig, het zelfde als* dobbel.

Ducht *(ik)*, *ik vrées.*

Duf, *muf, verduft.*

Dukaat, *zékere gouden munt.*

Dukaton, *zéker stuk zilvergeld.*

Dukdalf, *eenen paal, die in het wáter staat, en dient, om daar aan schépen vast te leggen.*

Dul, *verwoed, raazende, het zelfde als* dol.

Duld *(ik)*, *ik lyd en verdraag met gelaatenheyd, laat toe.*

Dun, *dat maar weynig dikte heeft.*

Dunk, *gevoelen, meéning.*

Durf *(ik)*, *ik verstout my, ik onderstaa.*

Durk, *de plaats onder in een schip, waar zich het vuyl vergádert, het zelfde als* urk.

Dus, *op déze wys.*

Dut, *ligten slaap, oók Twyfeling.*

Duur, *het voordduuren.*

Duur, *hoóg van prys, het zelfde als* dier.

Duuw, *stoót, het zelfde als* douw.

Duyd *(ik)*, *ik verklaar, leg uyt.*

Duyf, *zékeren vógel.*

Duyg, *zystuk van een rond houten vat.*

Duyk *(ik)*, *ik buk vooróver, zwem onder wáter, oók Zwicht, geef toe.*

Duym, *den eérsten en díksten vinger van de hand.*

Digitized by Google

Duyn, *eenen zandheuvel aan het strand der zeé.*

Duyst, *het stof van meel, of stuyfmeel; óók Den bast van boekweyt.*

Duyster, *donker.*

Duyt, *zékere kóperen munt, zynde het achtste van eenen stuyver.*

Duytsch.

Duyvel, *eenen afvalligen engel.*

Duyzel *(ik)*, *ik ben bedwelmd.*

Duyzend, *zéker getal doende tien honderd.*

Dwaal, *handdoek, óók Een lykkleéd, en eenig geld voor het draagen van een lyk.*

Dwaal *(ik)*, *ik dool.*

Dwaas, *buytenspoorig, zot.*

Dwang, *noódzaak.*

Dwarl *(ik)*, *ik draay, het zelfde als* dwerl *(ik).*

Dwars, *schuyns, scheéf, het zelfde als* dwers.

Dweép *(ik)*, *ik heb bygeloóvige invallen, overdrévene verbeeldingen.*

Dwerg, *eenen mensch van eene zeér kleyne gestalte.*

Dwerl *(ik)*, *ik draay, het zelfde als* dwarl *(ik).*

Dwers, *schuyns, scheéf, het zelfde als* dwars.

Dweyl, *vloerdweyl, scheepsdweyl.*

Dwing *(ik)*, *ik noódzaak.*

Dy, *het dik van het beén, het zelfde als* dye.

Dy *(ik)*, *ik zet uyt, zwel, neem toe in groótte, het zelfde als* dyg *(ik)*, *dat minst in gebruyk is.*

Dye *zie* dy.

Dyg *(ik)*, *zie* dy *(ik).*

Dyk, *eenen dam, eene hoógte van paalwerk, aarde, enz., om het wáter tégen te houden.*

Dyzig, *dampig, vochtig.*

Digitized by Google

E.

E, *zelfklinker.*

Eb, *het afloópen der zeé naa den vloed, het zelfde als* ebbe.

Ebbenhout, *zéker schoón zwart hout, dat zeér hard is.*

Échel, *een dier, bloedzuyger.*

Écho, *het van vaste ligchaamen te rug gekaatste geluyd.*

Echt, *huuwelyk.*

Echt, *óvereénkomstig met de wetten.*

Echter, *évenwel, niettemin.*

Édel, *byvoegelyk naamwoord.*

Édik, *azyn.*

Edoch, *het zelfde als* doch.

Eéd, *eene plegtige verklaaring, waar by men God tot getuyge roept.*

Eék, *min in gebruyk dan* eyk. *Zie* eyk.

Eékhóren, *zéker kleyn viervoetig wild dier, het zelfde als* eykhóren *en* inkhóren.

Eélt, *hardigheyd in de handen of onder de voeten.*

Een, *zéker, sommig, als in* eenen mensch *voor* zékeren mensch, *dat groótelyks verschilt van* eén (*getal*), *als in* ik heb op myne wandeling maar eénen mensch gezien. *Tot staaving van het onderscheyd dat wy maaken tusschen* een (*aliquis*) *en* eén (*getal, unus*), *zullen wy enkelyk aanhaalen het geen men by* TEN KATE, *den groótsten der néderduytsche taalkundige, diesaangaande vind, bl.* 244 *van het Eerste Deel zyner Aenleiding tot de Kennisse van het Verhevene Deel der Neder-*

Digitized by Google

duytsche Sprake: zie hier dan zyne eygene woorden en spelling: « EÉN, EENE (ie), unus; M-G, ainꝑ / AL: ein/ A-S, an. Ki: en ysl: ein/ epn/ germ; ein; h: v: eenig (ie), solus; M-G, ainꝑ; w: t: Ver-eenen, Ver-eenigen 1. cl: convenire, reconciliare; en Eenig, éénzaem, solitarius; et ol: terribilis; w: v: † Ver-eenen, † Ver-eenigen 1. cl: perterreri ob solitudinem; wyders ons Eéns, semel; et concors; en On-ééns, discors; en Al-ééns, Even-ééns, perinde, par; en Alléén, solus; en Alléénlijk, solùm; en Neén, non; en Géén, nullus. Voorts onze art: indefin: Een, gall: un; dog dit, vermits altoos zonder nadruk, verliest zijn hardigheid van de EE; en h: v: Eenig, Enig, aliquis, ullus; en Eenigen, Enigen, quidam; a-s, enig/ nenig.»

Eend, zékeren wáter-vógel, het zelfde als end, dat zoó veel in gebruyk niet is.

Eér, zelfstandig naam-woord.

Eér, vroeger, het zelfde als eérder.

Eést, de plaats waar het graan gedróógd word.

Eet (ik).

Eéuw, den tyd van honderd jaaren.

Effen, gelyk, glad, dat geéne hoógten heeft.

Effen, opwoord, een weynig.

Égaa, eenen getrouwden man of eene getrouwde vrouw, het zelfde als égáde.

Égel, zéker steekelig dier.

Égelantier, zékeren boóm vol steekels.

Egge, een landbouwers werktuyg met houten of yzeren tanden voorzien.

Ékel, tégenzin, afkeér; dit woord vind men

Digitized by Google

in de spreekwys eenen ékel aan iets hebben.

Ekster, *is meér in gebruyk dan* aakster, *en stroókt béter met de gem. óvereénk.*

El, *zékere maat van lengte.*

Éland, *zéker wild dier.*

Elders, *in eene andere plaats.*

Élefant, *zéker groót dier, het zelfde als* ólifant. *Zie dit woord.*

Élement, *grondstof.*

Elf, *telwoord.*

Elft, *zékeren visch.*

Elk, *ieder.*

Elkander.

Elleboog, *een deél van den arm.*

Ellende, *ramp, onheyl.*

Elpenbeén, *ivoor.*

Elpendier, *ólifant.*

Els, *zékeren boóm.*

Els, *een scherpgepunt schoenmaakerswerktuyg, het zelfde als* elsen; *de algemeéne uytspraak verbied de spelling van* elzen.

Emmer, *wáteremmer.*

En.

End, *zie* eend.

Endeldarm.

Eng (*ang*).

Engel, *godsgezant.*

Engels, *zéker gewigt.*

Enkel, *zéker lid van den voet, het zelfde als* enklaauw.

Enkel, *eénvoudig, ongemengd.*

Enklaauw, *zie* enkel.

Ent, *griffel.*

Enter (*ik*), *ik klamp aan boord van een schip.*

Eppe, *zéker kruyd.*

Er, *daar.*

Erf, *het zelfde als* erve, *eygen grond met zyn toebehoóren; oók Erfgoed.*

Erfgenaam.

Erg.

Ergens, *in eenige plaats.*

Ernst, *het tégenóvergestelde van* boert *of* scherts.

Ert, *zie* erwt.

Erts, *allerley bergaard of steén welken eenig metaal of half metaal in zich bevat.*

Erve, *zie* erf.

Erwt, *het zelfde als* ert, erwet, *zékere peul-*

Digitized by Google

vrucht.

Esch, *zékeren boóm.*

Esp, *beevenden pópulier, zékeren boom.*

Estrik, *gebakken vloersteén.*

Ets *(ik), ik laat met sterk wáter in eenig metaal inbyten.*

Ettelyk, *eenig.*

Etter, *de dikke, witte, of geele stof, welke zich, in eene wond, enz., vergádert.*

Eunjer, *z. n., spook.*

Eunjer, *b. n., duyvelsch.*

Euvel, « *kwaal, allerley ziekte en besmetting, doch in dézen eygenlyken zin niet meér gebruykelyk, dan in zámenstelling; als* handeuvel, voeteuvel. *Overdragtelyk voor naadeél, onheyl;* hy is van dat euvel nog niet geneezen. *Zédelyk gebrek,* aan het zelfde euvel mank gaan. » Weilands *Taalkundig Woordenboek.*

Euvel, *slecht, kwaadaardig, vyandelyk.*

Éven, *gelyk, het zelfde.*

Éven, *opwoord, een weynig.*

Éverwortel, *soort van witten distel.*

Éverzwyn.

Ey, *zelfst. naamwoord.*

Ey, *tusschenwerpsel.*

Eygen, *dat elk in het byzonder raakt of toekomt.*

Eyk, *zékeren boóm. Sommige zeggen oók* eék; *maar* eyk *is meér in gebruyk en stroókt béter met het hoógduytsch* eiche.

Eykhóren, *zéker kleyn viervoetig wild diertje, het zelfde als* eékhóren, inkhóren.

Eyland, *land dat aan alle zyden met wáter omringd is.*

Eynd, *oók* eynde, *het laatste van iets, zoówel ten aanzien van plaats, getal, als tyd.*

Eysch, *voordering.*

Ézel, *zéker viervoetig dier.*

Digitized by Google

F.

F, *médeklinker.*
Faal, *zie* feyl.
Faam, *gerucht.*
Fábel, *verdichte verhaaling.*
Fakkel, *een groót licht van was, pek, enz.; toorts.*
Fálië, *zwart deksel der vrouwen.*
Falkonet, *de kleynste soort van veldstukken.*
Farizéër, *huychelaar.*
Fatsoen, *gedaante.*
Fazant, *zékeren vógel.*
Fébruáry, *sprokkelmaand.*
Feéks, *een slecht loós vrouwspersoon.*
Feést, *eenen tyd van plegtige godsdienstoefeningen of vermaak.*
Feéstoen, *zie* festoen.
Fel, *wreéd, boós, verwoed, scherp, hard.*
Felp (*fulp*), *zie* fluweél.
Fémel (*ik*), *ik kaard wol, en pluys de noppen af; oók Ik huychel, speel den heyligen, het zelfde als* fiemel (*ik*), fymel (*ik*).
Féniks, *eenen verdichten vógel; oók gebruykelyk, om iets voortreffelyks in zyne soort aan te duyden. Het nog weynig in zwang zynde* phenix, *zondigt klaarblykelyk tégen den aard onzer taal, die de klankteékens* ph *en* x *niet kent.*
Fep (*ik*), *ik zuyp, gemeénzaam woord.*
Fermoor, *scheepstimmermansbeytel.*
Festoen, *allerhande loófwerk, aan muuren, pylers, enz., in de bouwkunst, het zelfde als.* feéstoen, *dat zoó veel niet gebruykt word.*
Feyl, *misstelling, misvatting, gebrek;*

Digitized by Google

oók het zelfde als dweyl.

Feyt, *daad.*

Feytel, *zékeren doek.*

Fezik *(ik)*, *ik praat stil.*

Fielt, *deugniet, schelm, guyt.*

Fiemel *(ik)*, *zie* fémel *(ik).*

Fier, *moedig, trotsch, stout.*

Figuur, *de gedaante eener zaak.*

Fikfak *(ik)*, *ik drentel op en neer, zonder iets uyt te regten; beuzel. Dit woord hoórt men in de gemeénzaame verkeéring.*

Fiksch, *veirdig, wel, volmaakt wel.*

Filomeél, *nachtegaal.*

Filozel, *gróve zyde.*

Filozoof, *wysgeir.*

Fiool, *eene flesch met eenen langen hals en ronden buyk.*

Fistel, *etterdragt.*

Flaauw, *zwak, magteloós.*

Flabber *(ik)*, *woord dat het geluyd naabootst, welk doek of andere ligt beweegbaare stof maakt, door den wind bewógen wordende.*

Fladder *(ik)*, *ik maak eene vlugge en losse beweeging, vlieg.*

Flakker *(ik)*, *zie* flikker *(ik).*

Flambouw, *toorts, fakkel.*

Flank, *zyde.*

Flans *(ik)*, *ik verrigt slordig, in de dágelyksche verkeéring.*

Flap, *klanknaabootsende woord, ontleénd van het geluyd, welk eenen klap of slag geeft; oók Zéker werktuyg om de vliegen te doóden.*

Flarden, *afgescheurde stukken en brokken.*

Fleém *(ik)*, *ik vley.*

Fleér, *een slecht luy vrouwmensch.*

Fleérs, *eenen slag.*

Flenters, *meérv., stukken en brokken, éven als* flarden.

Flep, *hoófddoek.*

Flesch.

Digitized by Google

Flets, *vervallen, dat zyne kleur verlóren heeft.*

Fleur, *bloey : oók Eene opgerolde lyn, waar aan men snoek, en andere groóte rivier-visch vangt; vis-schersw.*

Flikflooy *(ik)*, *ik vley, gemeénzaam woord.*

Flik *(ik)*, *ik schik op.*

Flikker *(ik)*, *ik glin-ster, dit word gezegd van al wat roód en gloeyende is.*

Flink, *in het gemeén léven gebruykelyk voor Uytmuntende, zeér wel, best.*

Flits, *pyl, spies, schicht.*

Flodder, *kley, slyk.*

Flodder, *(ik)*, *ik wap-per.*

Floers, *zékere stof.*

Flonker *(ik)*, *ik glin-ster.*

Floret, *gáren van de grofste zyde gespon-nen, oók Scherm-dégen.*

Flouw, *een net om snippen te vangen, het zelfde als* vlouw.

Fluks *(flus)*, *opwoord, gaauw, gezwind.*

Fluksch, b. n., *veirdig, knap.*

Flus, *straks.*

Fluweél, *zékere stof.*

Fluwyn, *zéker diertje.*

Fluym, *taay speéksel.*

Fluyster *(ik)*, *ik spreek zachtjes tégen iemand om van de andere niet verstaan te worden. Dit klanknaabootsen-de woord is ontstaan uyt het sissende geluyd dat gemaakt word, als men op die wys iemand iets inluystert.*

Fluyt, *zéker blaas-speeltuyg.*

Fnuyk *(ik)*, *ik trek de slagpennen uyt de wieken der vógels; oók Ik beteugel, kort in.*

Foelië, *nootmuskaat-bloem.*

Foelië, *verfoeliësel van eenen spiegel; oók De foelië, die men on-der een ingezet édel-gesteénte legt, om het te meér te doen schit-*

Digitized by Google

teren.

Foey, *tusschenw.*

Fok, *scheepsw., zéker zeyl; oók Eenen bril, in den vertrouwelyken spreektrant.*

Fok *(ik)*, *ik kweék aan, in de veéhoedery.*

Folter *(ik)*, *ik pynig.*

Fommel *(ik)*, *ik kreuk, van kleéderen spreekende, gemeénz. woord.*

Fontenel, *fistel, een zypgat op arm of beén.*

Fonteyn, *bron.*

Foól *(ik)*, *ik kwel.*

Fooy, *afscheyddronk; oók Afscheydmaal, wanneér men vertrekt of uyt eenige verbindtenis scheyd; verder Eenen drinkpenning, eene kleyne gift.*

Fop *(ik)*, *ik lach met iemand, bedrieg, misleyd hem.*

Forelle, *zékeren riviervisch met verscheyde rooóde en geele vlakjes geteékend.*

Form, *gedaante.*

Formaat, *boekdrukkers woord, groótte en breédte van een blad.*

Fornuys, *vuuróven.*

Forsch, *sterk, geweldig, oók Bytende.*

Fort, *sterkte, vesting, kasteél.*

Fortuyn, *in de fábelleér, geluksgódin; oók Geluk.*

Fout, *zie* feyl.

Fraay, *schoón, sierlyk.*

Framboos, *zékere vrucht.*

Franje, *zéker boordsel.*

Frank, *zéker volk.*

Fransch.

Fransyn, *perkament.*

Fratsen, *kluchten.*

Fregat, *eene soort van oorlogschip.*

Fret, *zéker dier, dat de konynen in hunne hollen achtervolgt en de zelve daar uyt jaagt; oók Eene kleyne boor.*

Frisch, *in de eygenlyke beteékenis koel, een weynig koud; in de figuurlyke gaaf, onbedorven; en in den dágelykschen omgang gezond, wel te pas.*

Frommel *(ik)*, *ik verfrom-*

Digitized by Google

frommel, ik verkreuk iets door het zelve slecht toe te vouwen.

Frons, *fronsel, kreuk, rimpel.*

Fruyt, *vóst, vruchten.*

Fulp *(felp), zie* fluweél.

Fun, *guyt, schurk.*

Fust, *vaatwerk.*

Futsel *(ik), ik beuzel, doe iets langzaam.*

Fuyk, *zéker vischtuyg, van teén gevlochten.*

Fy, *tusschenwerpsel.*

Fymel *(ik), zie* fémel *(ik).*

Fyn, *schoón, bevallig; óók Dun, zuyver.*

Fyt, *zékere smertelyke zweir aan den top der vingers, het zelfde als* vyt.

G.

G, *médeklinker.*

Gaa *(ik), ik verander van plaats.*

Gaaf, *gift.*

Gaaf, *geheél, ongeschonden.*

Gaal, *eene kaale streep in láken of stof.*

Gaap *(ik), ik sper den mond op.*

Gaar, *dat genoeg gekookt of gebraaden is.*

Gaard, *eene ingeslótene bewaarde plaats.*

Gaarder, *ontvanger.*

Gaarne, *met lust, gewilligly k, graag* (§. 1147-§. 1160).

Gaas, *zékere dunne doorschynende stof.*

Gaauw, *veirdig, vlug, schrander, haastig.*

Gaay, gáde, *by verkorting* gaa, *wéderhelft.*

Gádeslaan, *op iets acht geeven.*

Gáding, *zin of genégenheyd om iets te koópen.*

Gaffel, *eene tweetandige vork.*

Digitized by Google

Gágel, *eenen welriekenden heester, oók Het gehémelte van den mond.*

Gágel *(ik), woord dat het geschreeuw der ganzen naabootst, het zelfde als* gaggel *(ik).*

Gal, *eenen knobbel aan de beénen der peirden; oók Zékere vochtigheyd noódig tot de spysverteiring.*

Galeas, *een vaartuyg.*

Galey, *zéker vaartuyg met zeylen en riemen; oók Een drukkers zetplankje.*

Galg, *zéker tuyg om de misdaadige te straffen.*

Galjoen, *snuyt of voorste deél van een schip; oók Een hoóg opgeboeyd vaartuyg, waar méde de Spanjaarden op Westindië vaaren.*

Galjoot, *een koópvaardyschip.*

Galm, *wéderklank, geluyd.*

Galop, *ren, den gaauwsten loóp van een peird.*

Gang, *het gaan; oók Weg.*

Gans, *zékeren wáter-vógel.*

Gansch, *geheél.*

Gaps, *handvol.*

Garde, *eene roede.*

Gardiaan, *oppersten van een kloóster.*

Gareél, *het getouw waar in de peirden gespannen zyn.*

Gáren, *naaygáren.*

Garf, *eenen schoóf.*

Garnaal, gaarnaat, garneél, *zékeren kleynen visch.*

Garnizoen, *bezetting.*

Garst, *zie* gerst.

Gas, *eene straat, oók Kunstlucht.*

Gast, *iemand dien men ten eeten noódigt.*

Gat, *ópening.*

Gebaar, *beweeging des ligchaams, oók Getier, geraas.*

Gebeuren, *geschieden, voorvallen.*

Gebied, *magt, heérschappy.*

Gebóren, *ter wéreld gekómen.*

Digitized by Google

Geborrekik, *woord dat het geluyd der kikvorschen naabootst, gerikkekik.*

Gebrek, *mangel, behoefte.*

Gebruyk, *dienst welken men uyt eene zaak trekt, oók Gewoonte.*

Gedaante, *den uytwendigen vorm eener zaak.*

Gedachte, *werking van de onligchaamelyke zelfstandigheyd.*

Gedoóg *(ik), ik laat toe.*

Gedrogt, *schrikdier.*

Gedweé, *oók* gedweég, *zacht, buygzaam.*

Geef *(ik).*

Geel, *dat de kleur heeft van goud, saffraan, sitroenen.*

Geen, *die, afhangelyk zelfst. naamw.*

Geén, *niet eén.*

Geép, *zékeren visch.*

Geér, *eene scheéve reép linnen van onder in een hemd, enz., genaayd, om het zelve wyder te maaken.*

Geésel, *roede, zweép.*

Geést, *eene onligchaamelyke zelfstandigheyd.*

Gééuw *(ik), ik schep ádem, mynen mond buytengewoon en onwillig open zettende.*

Gehalte, *de innerlyke weirde van geld en alle metaalen.*

Geheng *(ik), ik gedoóg, laat toe.*

Gehucht, *eene ménigte huyzen op eene hoógte, omtrent elkander gebouwd; gemeénelyk verstaat men er eene vlek door, waar geéne kerk is, en die, op haar eygen, geéne gemeénte uytmaakt.*

Geirne, *gewilliglyk, graag* (§. 1147-60).

Gek, *zot.*

Gelaat, *de trekken des aangezigts, waar uyt men de gesteldheyd van iemands ziel oordeélt.*

Gelag, *verteirde kosten in eene herberg.*

Gelang, *alleén gebruykelyk met het woord* naar, *als* naar gelang van zaaken, *dit is,*

Digitized by Google

volgens dat de zaaken zich voordoen, dat zy uytvallen.

Geld, gemunt metaal, dienende voor den koophandel.

Geléden, voorléden, vorbygegaan.

Geley, gestold nat.

Gelletje, zotterny, dit woord komt enkel voor in de gemeénzaame verkeéring.

Gelofte, belofte aan God.

Geloóf.

Gelt, onvruchtbaar.

Gelyk, van de zelfde soort, hoedaanigheyd, hoeveélheyd.

Gemaal. Met dien naam bestempelt men, in eenen fraayen styl, eenen man of eene vrouw, van eenen verhévenen rang, door het huuwelyk vereénigd.

Gemaclit.

Gemak, rust.

Gember, zéker gewas in Indië, welks wortels eenen smaak hebben gelykende aan dien van de péper.

Gemeén, waar aan alle doél of regt hebben.

Gémelyk, moeyelyk, eygenzinnig.

Gemet, eene zékere munt lands.

Gemoedig, vreedzaam, gedwee.

Gemoet, in te gemoet.

Genáde, eene onverdiende gunst.

Genant, naamgenoót.

Geneeren (zich), den kost winnen, zich zuynig behelpen (§. 1147-§. 1160).

Genees (ik), ik heél.

Geneiren (zich), den kost winnen, zich zuynig behelpen (§. 1147-§. 1160).

Géneraal, veldóversten, ook Oppersten eener geéstelyke orde.

Genet, eene kleyne soort van spaansche peirden.

Geneugelyk, vermaakelyk, vrólyk.

Geneugte, vermaak.

Genéver, zie jenéver.

Geniet (ik), ik heb het gebruyk, de bezitting

van eene zaak, en trek er alle de vruchten van.

Genoeg, zoó veel men van noode heeft.

Genoegen, voldoening.

Genoegen (zich), te vréde zyn.

Genot, de genieting.

Gent, mannetje van de gans.

Gepeupel, het gemeen, het kleyn volk.

Geraamte, alle de beenderen van een dood ligchaam zámengevoegd, elk op zyne behoórlyke plaats.

Gerak, dienst, gemak.

Geregt, een zéker getal schótels die men te zámen op de tafel draagt.

Gerfkámer, kerkgeryfkámer.

Gerfschaaf, zékere schaaf.

Gergel, het zelfde als girgel, den kerf welken eenen kuyper aan het onderste der duygen van een vat maakt, om er den bódem in te sluyten.

Gerief, dienst, het zelfde als geryf.

Gering, dat van weynig aangelégenheyd is, kleyn, slecht.

Gerst, het zelfde als garst, zéker kóren.

Gerucht, eene tyding welke men van ver hoórt en nog onzéker is, ook Geraas.

Gerw, een zéker kruyd, duyzendblad.

Geryf (gerief), dienst.

Geschiehte, verkieselyker is, volgens WEILAND en SIEGENBEEK, geschiedenis.

Geschieden, gebeuren.

Geschoor, gespuys.

Geschut, schutgevaarte, kanon, bomben, enz.

Gesp, eenen ring van zilver, goud, enz., met eene dwarsspyl, eene gespmaalde, en een plaatje.

Gespens, een spookzel.

Gespuys, de hef des volks, geboefte.

Gest, het zelfde als gist, stof, die eene opzwelling, eene op-

Digitized by Google

bruysing te weeg brengt in het ligchaam waar méde men die vermengt.

Getommel, *gedruysch.*

Getuyge, *iemand die verslag doet van eene zaak die hy gezien of gehoórd heeft.*

Geul.

Geur, *eenen aangenaamen reuk.*

Geus, *scheldnaam, welken men aan de Néderlanders geeft, die den hervormden godsdienst belyden; oók Een scheepsw., voor eene soort van vlag.*

Gevaar, *de waarschynelykheyd van eenig ongeval te ondergaan, oók Het ongeval of den ramp zelve.*

Gevaarte, *zwaar gestel.*

Geval, *geluk, noódlot.*

Gével, *den spits van den muur van een huys, en Den muur die van déze spits verzien is.*

Gevest, *handvatsel van eenen dégen.*

Gewaad, *een staatig kleéd, alleén gebruykelyk in den verhévenen styl.*

Gewaar, *dit woord heeft geén ander gebruyk dan met het werkwoord* worden: Gewaar worden, *d. i., ontdekken.*

Gewag, *melding.*

Geweld, *groóte kragt.*

Gewelf, *het zelfde als* gewulf, *eenen boogswyze gebouwden muur.*

Gewest, *oord, landstreek.*

Gewey, geweyde, *het ingewand van wilde dieren en vógels.*

Gewigt, *zwaarte.*

Gewis, *zéker.*

Gewoon, *gewend.*

Gewricht, *de plaats waar tweé beénderen zámengevoegd zyn.*

Gewulf, *zie* gewelf.

Gey *(ik)*, *scheepswoord, ik trek.*

Geyl, *onkuysch.*

Geynster, *eene glimmende vonk.*

Geyt, *het wyfje van den bok.*

Digitized by Google

Gezag, *aanzien, magt, bewind.*

Gezant, *eenen persoon, die, om de belangen des lands, voor eenen staat, naar eenen anderen word afgezonden.*

Gezel, *makker.*

Gezin, *dienstbóden van een huys.*

Gezond, *het tégenóvergestelde van ziek.*

Gezwind, *veirdig, ras.*

Gids, *eenen leydsman, eene leydsvrouw.*

Gier, *zékeren roófvógel.*

Gier *(ik)*, *ik wend heen en wéder, een zeéwoord; oók Ik maak een sterk geluyd, en Ik schraap met alle magt byeén.*

Gierst, *een zéker graangewas.*

Giet *(ik)*, *ik stort uyt.*

Gieteling, *eenen vógel, meirle.*

Gif, gift, *vergift.*

Gift, *eene gaaf.*

Gigaagen, *schreéuwen als eenen ézel, klanknaabootsende woord.*

Gil, *eenen doordringenden en scherpen schreéuw.*

Gild, *broederschap.*

Ginder, ginds, *woord dat eenen zékeren aangewézenen afstand beduyd.*

Gindsch, *iets dat ginder is.*

Ginnegab *(ik)*, ginnegap *(ik)*, *ik lach onbeschoft.*

Ginnik *(ik)*, *zie* grinnik *(ik)*.

Gips, *eene witte soort van aarde die in Frankryk uyt gipsmynen gegraaven word, en dient om de muuren te bepleysteren.*

Girgel, *zie* gergel.

Gis, *een oordeél, een gevoelen óver eene duystere en onzékere zaak, op waarschynelykheyd gegrond.*

Gisp, *eene dunne roede.*

Gist, *zie* gest.

Gisteren, *opwoord dat den dag aanwyst die onmiddellyk voor den dag van héden gaat.*

Git, *eenen zékeren*

Digitized by Google

zwarten blinkenden steen, waar van men sieraaden, als banden, boordsels, enz., maakt.

Gittegom, het zelfde als guttegom, zekere harsachtige gom.

Glad, gelyk, effen, glibberig.

Glans, luyster.

Glas, een broos doorschynende ligchaam, zamengesmolten uyt zand en keyzelgruys.

Gleys (ik), ik blink.

Glib (ik), het zelfde als glip (ik).

Glidkruyd, duyzandblad.

Glim (ik), ik geef eenen zwakken glans van my.

Glimp, bedriegelyken schyn.

Glinster, eene glimmande vond, geynster.

Glinting, zeker latwerk.

Glip, eene spleet in eene pan.

Glip (ik), door de gladdigheyd glyden myne voeten uyt.

Glis (ik), ik glyd.

Gloed, een vuur bestaande uyt gloeyende koolen.

Gloey (ik), ik gloed.

Gloor, glans.

Glop, een smal straatje.

Glorie, luyster, roem.

Glos, uytleg van een of meer donkere woorden eener taal, door andere béter verstaanbaare woorden der zelfde taal.

Gluur (ik), ik loer.

Gluyp. Ter gluyps, d. i., steelswys.

Gly (ik), glyd (ik), ik sul, ik slibber.

Gnap, zie knap.

Gniffel, ik lach in de vuyst.

Gnor (ik), zie knor (ik).

God, het opperwezen.

Godsvrucht, eerbiedig ontzag voor God.

Goed, byv. naamw.

Goed, zelfst. naamw.

Goedertieren, barmhertig.

Golf, eene waterbaar.

Gom, eene lymachtige stof, die uyt plantgewassen druypt.

Digitized by Google

Gon *(ik)*, *zie* gun *(ik)*.

Gondel, *een vaartuyg.*

Gons, *dommelende gebrom.*

Goóchel *(ik)*, *het zelfde als* guychel *(ik)*, *ik doe iets door gezwinde handgreepen, zonder dat men zulks bemerkt.*

Goór, *zuur, van melk, enz., spreekende, die begint te bederven.*

Goot, *buys, wáterleyding.*

Gooy, *smeet, worp.*

Gord, *riem.*

Gordyn, *een voorhangsel, welk aan eene roede hangt, en opgetrokken of weggeschóven kan worden.*

Gorgel, *strot.*

Gors, *aangewonnen land by eene rivier.*

Gort, *het zelfde als* grut, *ruyg gekuyschte:en genaalen háver of garst.*

Gortig, *ongansch, ongezond*

Goud, *het zuyverste, kostbaarste, en édelste metaal.*

Gouw, *een landschap, akker, of dorp, door eene gracht omgeeven; verder Zéker kruyd.*

Graad, *trap.*

Graaf, *een werktuyg, spáde; oók Eenen persoon, die in weirdigheyd op eenen hertog volgt.*

Graag, *hongerig, geirne.*

Graan, *allerley kóren.*

Graat, *beén van visch.*

Graauw, *het gemeén volk; eenen snaauw.*

Graauw, *grysachtig, aschverwig.*

Grabbel, *het zelfde als* griel, *in* geld te grabbel goóyen.

Gracht, *eene uytgegraavene wáterleyding.*

Graf, *eene uytgedolvene plaats, waar in men lyken begraaft.*

Graft, *zie* gracht.

Gram, *toornig, vergramd.*

Granaat, *zékeren boóm, oók De vrucht van dien boóm; verder Eene handgranaat, en een édel gesteénte.*

Digitized by Google

Graniet, *eenen gevlekten steén.*
Grap, *klucht.*
Gras, *veldgroente.*
Grasvellig, *dat voor de schulden verkocht moet worden.*
Grátig, *het zelfde als* grétig, *happig, begeerig.*
Graveél, *nierweé.*
Graveer *(ik)*, *ik snyd figuuren in eene harde stof.*
Greb, *het zelfde als* greppel, *een kleyn sloótje tusschen de landen.*
Greél, *zie* gareél.
Greénen, *b. n, dat tot den greénenbóom behoórt.*
Greénenbóom, *eene soort van den.*
Greep, *de daad van grypen, eene handvol, oók Eene zékere vork.*
Grendel.
Grenik *(ik)*, *zie* grinnik *(ik).*
Grens, *eene eyndpaal, eene scheyding.*
Greppel, *zie* greb.
Grétig, *zie* grátig.
Greyn, *zékere stof, oók Een kleyn gewigt.*
Grief, *hertseér.*
Griel, *het zelfde als* grabbel.
Griend, *eenen wilgenwaard.*
Gries, *zie* griezeltje.
Griet, *zékeren visch.*
Grieteny, *eene zékere uytgestrektheyd van land, in Friesland, waar óver eenen grietman het gezag voert.*
Grietman, *ambtman óver eene grieteny.*
Griezel, *zie* griezeltje.
Griezel *(ik)*, *ik gevoel eene huyvering.*
Griezeltje, *een ziertje.*
Grif, *zonder háperen.*
Griffel, *oók* griffië, grift, *een werktuyg waar méde men op eene ley schryft; oók Eene ent.*
Griffië, *eene griffel; oók Eene gedingstukkámer.*
Griffoen, *zékeren roófvógel.*
Grift, *het zelfde als* gracht.
Grift, *zie* griffel.
Gril, *beuzeling, oók Huyvering.*
Grim, *toorn.*

Digitized by Google

Grinnik (*ik*), *klank-naabootsende woord, waar méde men een zéker geluyd der peirden uytdrukt.*

Grint, *het tweéde meel van den boekweyt.*

Grissen, *steelswyze by-eénraapen en weg-neemen.*

Groef, *myn, kuyl.*

Groen, *eene der hoófd-kleuren.*

Groep, *gracht; óók Eene vereéniging van beelden, in de teékenkunde.*

Groes, *zie* groeze.

Groet, *groetenis.*

Groey, *groeying, wasdom.*

Groeze, *jeudig groen.*

Gróf, *dik, niet fyn.*

Grol, *vod, prul.*

Grom, groom, *ingewand van dieren.*

Grom (*ik*), *ik grol.*

Grommel (*ik*), *ik wentel my.*

Grommen, *het geluyd der beiren.*

Grond.

Grondel, grondeling, *zékeren visch.*

Groom, *zie* grom.

Groót.

Grop, *groef.*

Gros, *twaalf dozynen; het word óók gebruykt voor het groótste deél, en in de spreekwys* in het gros (*in het groót*) verkoópen.

Grot, *spelonk, hol.*

Grouw (*ik*), *zie* gruuw (*ik*).

Grut, *zie* Gort.

Gruuw (*ik*), *ik heb eenen afschrik van iets.*

Gruys, *verbryzeld puyn.*

Gruyt, *hef, droessem.*

Gryn, *iemand die van eenen knorrigen aard is.*

Gryns, *eenen masker.*

Gryp, *grypvógel.*

Gryp (*ik*), *ik vat aan, vat.*

Grys, *lichtgraauw.*

Gryzel (*ik*), *zie* griezel (*ik*).

Guds, *eenen steekbeytel.*

Guf, *mild, verkwistende.*

Gul, *zékeren visch.*

Gul, *zacht, mild, ópenhertig.*

Gulden, *van goud.*

Digitized by Google

Gulp, *eene groóte baar wáters, oók Eene groóte teug; verder, by de kleérmaakers, Eene kleyne ópening voor in eenen broek.*
Gulzig, *happig, grétig.*
Gun *(ik)*, *ik benyd niet, ik staa toe.*
Gunst, *gewillige toegenégenheyd, en oók Eene weldaad uyt gunst bewézen.*
Gust, *niet dragtig.*
Guttegom, *zie* gittegom.
Guur, *streng, hard, van het wéder spreekende.*
Guychel *(ik)*, *zie* goóchel *(ik)*.
Guyg, *schimp, bespotting.*
Guyl, *eene merrië die niet gedraagen heeft, eenen onweetenden mensch, eenen lafhertigen; oók, als byv. naamw., Lafhertig.*
Guyt, *deugniet.*
Gy, *afhangelyk zelfst. naamw.*
Gybel *(ik)*, *ik lach, met eene pooging om my in te houden.*
Gyk, *zéker scheepsgereédschap.*
Gyl, *bier dat nog niet uytgegest is.*
Gyn, *scheepsw., tákeltouw.*
Gyp *(ik)*, *ik snak, met opgesperden mond, naar den ádem.*
Gyzel *(ik)*, *ik zet voor schulden vast, oók Ik verberg, steek in.*

H.

H, *médeklinker.*
Ha, *tusschenw.*
Haag, *eenen tuyn van leég boómgewas.*
Haagdis, *een viervoetig kruypende dier.*
Haagen, *gevallen, aanstaan.*
Haak, *een werktuyg met eenen krommen bek, dat in iets gehaakt kan worden.*

Digitized by Google

Haal, *trek; óok Een yzeren werktuyg waar méde men iets óver het vuur hangt, en het zelve kan néderlaaten of optrekken.*

Haal *(ik)*, *ik breng iets op eene plaats óver, die naader by my is.*

Haam, *een greél.*

Haan, *het mannetje van de hen.*

Haander, *mand om vruchten in te plukken.*

Haar, *hoófdhaar.*

Haar, *afh. z. n.*

Haar, *byv. naamw.*

Haard, *plaats, waar op men het vuur stookt (§. 1147 - §. 1160).*

Haas, *een bekend wild dier.*

Haast, *drift, schielykheyd.*

Haat, *sterke afkeérigheyd van iets.*

Haay, *verslindenden zeévisch.*

Hach, *gevaarlyke waaging.*

Hacht, *stuk.*

Haft, *een gekorven diertje.*

Hágel, *gevrózene régendroppels, die, als ronde stukjes ys, uyt de wolken vallen.*

Hak, *eenen hiel, een houweél met tweé tanden, óok Eenen houw.*

Hakkel *(ik)*, *ik stámel.*

Hakkeney, *een telpeird.*

Hal *(hel)*, *de hardigheyd der aarde door de vorst.*

Hal, *eene óverdekte plaats. Lákenhal, vleéschhal.*

Half.

Halfter, halster, helster, holster, *een touw of leeren riem om den hals der peirden.*

Halm, *de steel van graangewassen.*

Hals, *een deél des ligchaams van menschen en dieren.*

Halsstarrig, *het zelfde als* halssterrig, *styfhoófdig, koppig.*

Halster, *zie* halfter.

Halssterrig, *zie* halsstarrig.

Halte, *krygswoord, stilstand.*

Digitized by Google

Halve, *gebruykelyk voor*: *Om*, *wegens*, *in* duydelykheydshalve, myneuhalve, deshalve, weshalve; *oók in* behalve, *uytgenómen.*

Ham, *schink.*

Hámel, *gesnéden mannetje van een schaap.*

Hámer, *een werktuyg om te slaan, te kloppen.*

Hamey, *het buytenhek van eene stadspoort* (*in ondaytsch* barriere).

Hand, *het uyterste deél van den arm.*

Handhaaf, *handvatsel.*

Hang, *hout of touw, waar aan men iets ophangt*; *oók Eene plaats waar men háring, zalm, spek, enz., rookt.*

Hang (*ik*), *ik maak een ding van bóven vast, zoódaunig dat het den grond niet aanraakt.*

Hans. *Dit woord, waar aan het gebruyk eene soort van verachting gehecht heeft, word alleén in zámenstelling gebruykt of met byvoegelyke naamw. die des zelfs beteékenis bepaalen*: *als* hansworst, *poetsenmaaker*; pochhans, *eenen snoever*; groóthans *of* groóten hans, *eenen groóten heér*; *enz.*

Hanteer (*ik*), *ik behandel.*

Hanze, *verbond, verdrag, gebruykelyk in* hanzestéden, hanzebéker.

Hap, *beet.*

Háper (*ik*), *ik stuyt, gaa niet voord.*

Hard, *het tégendeél van* weék.

Háring, *zékeren visch.*

Hark, *zéker getand gereédschap voor den landbouw en den tuyn.*

Harmonie, *óvereénkomst.*

Harnas, *zéker schutwápen.*

Harp, *zéker snaarspeeltuyg*; *oók Eene kóperen zeef, waar méde men het graan zuyvert.*

Harpluys, *geteird werk,*

Digitized by Google

van oude scheepstouwen gemaakt, waar méde men schépen breéuwt.

Harpoen, *eene werpspiets, die men in den huyd der walvisschen schiet.*

Harpuys, *zékere stof zámengesteld uyt smeir, zwável, teir, enz., waar méde men den huyd van een vaartuyg bestrykt, om het voor het gewormte te bevryden.*

Harpy, *een fábelgedrocht.*

Harre, *zie* her.

Harrewar (*ik*), *ik stribbel, zoek twist.*

Hars, *een kleevende sap, dat uyt eenige boómen vloeyt.*

Harst, *het rugstuk van eenen os.*

Hart, *het zelfde als* hert, *deél van het dierlyk en menschelyk ligchaam.*

Haspel, *een werktuyg waar op men gesponnen gáren, enz., wind.*

Hassebas (*ik*), *ik heb hoófdbreeken met iemand; óók Ik raas, tier, in de dágelykssche taal.*

Háve, *goederen die iemand bezit.*

Háven, *eene veylige en beslótene plaats voor de schépen.*

Háver, *zéker graangewas.*

Hávery, *scháde en onkost die by eenig ongemak der schépen of onheyl op reys geléden zyn.*

Hávik, *zékeren roófvógel.*

Házelaar, *házelnootenboóm.*

Heb (*ik*), *ik houd, bezit.*

Hecht, *waar by men iets aanvat, steel.*

Hecht, *vast, aaneéngevoegd, duurzaam.*

Héden, *van daag.*

Heel, *achterhoudende, onvriendelyk.*

Heel (*ik*), *ik verberg.*

Heél, *voor* geheél.

Heél (*ik*), *ik genees.*

Heém, *het zelfde als* heym.

Heen, *het zelfde als* hénen, *weg, naar toe.*

Digitized by Google

Heép, *eene soort van hakmes.*

Heer, heyr, *eene groóte ménigte.*

Heér, *eenen naam van oppermoogendheyd.*

Heésch, *schor.*

Heêster, *jong opschietende gewas.*

Heét, *zeér warm.*

Heét *(ik)*, *ik noem.*

Hef (héve), *droessem.*

Hef *(ik)*, *ik beur op.*

Heft, *zie* hecht.

Heg, *haag.*

Heird, *eene plaats waar op men het vuur stookt* (§. 1147-60).

Hek, *een afschutsel.*

Hékel, *zéker werktuyg, door welks scherpe tanden, men hennep, vlas, enz., trekt.*

Heks, *toóveres.*

Hel, *zie* hal.

Hel, *verblyfplaats der verdoemde.*

Hel, *klaar, helder.*

Hel *(ik)*, *ik hang vooróver.*

Helaas, *tusschenw.*

Held, *iemand die in den kryg moed en dapperheyd betoónt.*

Helder, *klaar.*

Helft, *het half gedeélte van iets.*

Hélikon, *zangberg.*

Hellebaard, *zéker wápen.*

Heller, *de kleynste kóperen munt, eenen halven penning.*

Helm.

Helmet, *by de dichters gebruykelyk voor* helm.

Help *(ik)*, *ik staa by, breng hulp aan.*

Helster, *zie* halfter.

Hem, *verbógen naamval van* hy.

Hem, *tusschenw.*

Hemd, *linnen dekkleéd, dat men op het bloót lyf draagt.*

Hémel, *het gewelf dat bóven de oppervlakte der aarde verhéven is.*

Hen, *het wyfje van den haan.*

Hen, *den verbógen naamval van* zy.

Hénen, *zie* heen.

Heng, *hengsel, waar aan een venster, enz., hangt.*

Hengel, *angelroede, waar méde men vischt.*

Hengst,

Digitized by Google

Hengst, *een ongesnéden peird.*
Henker, *eenen rakker, eenen diefshenker.*
Hennep, hennip, *zékere plant.*
Hensbéker, henzebéker, *zie* hanze.
Her, *duym van een deur-of venster-hengsel, waar op de deur en het venster draayen.*
Her, *opwoord, beduydende eene toenaadering uyt de verte naar ons toe.*
Heraut, *eenen plegtigen aankondiger van eene gewigtige zaak als van vréde, vryheyd, aankomst en kroóning eens vorsten, enz.*
Herberg, *huysvesting voor reyzigers; oók Plaats waar men bier of wyn, en andere dranken in het kleyn verkoópt*
Herbóren, *vernieuwd, verbéterd, ontstáan.*
Herder, *oppasser eener veékudde.*
Herfst, *den gewoonen tyd der inoogsting van vruchten.*
Herk, *het zelfde als* hark, *ryf.*
Hermelyn, *eene soort van wézeltje.*
Hersen, *breyn.*
Hert, *zéker dier.*
Hert, *een deél des ligchaams* (§. 1147--§ 1160).
Hertog.
Herwaarts, *naar hier toe.*
Hesp, *het achterste van eene ham.*
Het.
Hette, *zie* hitte.
Heu, heude, *eene soort van koopvaardyschip.*
Heug, *zin, genoegen, voorkómende in de spreekwys* tégen heug en meug.
Heugel, *haal.*
Heugen, *werkw., geheugen.*
Heuker, *eenen kruydenier in het kleyn.*
Heul, *slaapbol, mankop; hulp, bystand; oók Een houten bruggetje.*
Heup, *een gedeélte van het menschelyk ligchaam.*

Digitized by Google

Heusch, *beleefd.*
Heuvel, *kleine hoógte.*
Héve, *zie* hef.
Hey, *tusschenw.*
Hey, *een werktuyg om paalen in den grond in te dryven.*
Hey, *zie* heyde.
Heyde, hey, *een plantgewas; wyders Eene dorre onvruchtbaare landstreek.*
Heyden, *afgódendienaar.*
Heyl, *welvaart, zálighéyd.*
Heyland, *verlosser.*
Heylbot, *zékeren visch.*
Heym, *huys, váderland.*
Heymelyk, *verborgen.*
Heyn *(ik)*, *ik omtuyn, omring.*
Heynde, *naaby.*
Heyr, *zie* heer.
Hiasint, *een édelgesteénte, oók Eene bloem.*
Hiel, *het achterste van den voet.*
Hielik, *zie* hiltik.
Hier, *opw., in déze plaats.*
Hik, *nik, snik.*
Hild, *eene bergplaats, boven de koeyen of peirden, voor hooy, stroo, enz.*
Hilletje, *het klepje in eene pomp.*
Hilt, *de kruk van eenen kloet.*
Hiltik, hieltik, *anders* bikkel.
Hinde, *het wyfje van den hert.*
Hinder, *beletsel, naadeél; oók* achter, *in* het hinderste, hinderhoede, hinderlaag.
Hink *(ik)*, *ik huppel, gaa mank.*
Hinnek *(ik)*, hinnik *(ik)*, *zie* grinnik *(ik)*.
Hip *(ik)*, *ik beweeg my met kleyne sprongen, oók* huppel *(ik)*.
Histórië, *geschiedenis,*
Hit, *zéker peird.*
Hits, *hitsig.*
Hits *(ik)*, *ik zet sterk aan.*
Hitte, hette, *hoógen graad van warmte.*
Ho, *tusschenw.*
Hob *(ik)*, *ik word op en néder bewógen.*

Digitized by Google

Hobbel, *knobbel.*
Hoe, *opwoord.*
Hoed, *hoofddeksel.*
Hoede, *bescherming.*
Hoef, *hofstéde; óók Den hoorn aan den voet eens peirds, enz.*
Hoef *(ik)*, *ik heb noódig.*
Hoek, *eene spitse zyde.*
Hoen, *door dien naam verstaat men eene hen, eenen haan, en óók Een kieken.*
Hoep, *eenen hoepel, óók Eenen zékeren ring.*
Hoer.
Hoest, *kuch.*
Hoetel *(ik)*, *ik broddel.*
Hof, *eenen tuyn, óók De woonplaats van eenen vorst.*
Hok, *eene afgeschótene plaats, om er veé, enz., in op te sluyten of te bergen.*
Hol, *spelonk, kuyl.*
Hol, *b. n., dat eene innerlyke lédige plaats heeft.*
Holla, *tusschenw.*
Hollander.
Hollandsch.
Holster, *zie* halfter.

Holster, *den knapzak van eenen soldaat, ook Eenen pistoolkóker.*
Hom, *milt of weékkuyt van den mannetjes visch.*
Hombergat, *scheepsw., tuyngat.*
Hommel, *eene soort van byen.*
Homp, *een ongeschikt dik stuk.*
Hompel *(ik)*, *ik strompelvoet.*
Hond, *een bekend dier.*
Honderd.
Honger, *begeirte naar en noódzaakelykheyd van voedsel.*
Hónig, *het zoet sap dat door de byen bereyd word.*
Hónigraat, *de wassen huysjes der byen.*
Honk, *in sommige kinderspélen gebruykelyk, De plaats van waar men begint te loópen en de geene naar welke men heen snelt.*
Honker *(ik)*, *zie* hunker *(ik).*

Digitized by Google

Hoófd, *het bóvenste deél van het menschelyk ligchaam.*
Hoóg, *verheven.*
Hoon, *schimp, smaad.*
Hoop, *verwachting.*
Hoóp, *ménigte, verzámeling.*
Hoór *(ik), ik verstaa, luyster toe.*
Hoorn, *het zelfde als* hóren.
Hoos, *eene kous.*
Hoós, *eene wáterhoós, eenen wáterpylaar.*
Hooy, *afgemaayd gras.*
Hop, *eene plant, noódig om bier te brouwen; oók Zékeren vógel.*
Hopman, *eenen hoófdman óver eene krygsbende.*
Hor, *een kinderspeeltuyg.*
Horde, *een zwervende herderléger, oók Een stuk werks van teén gevlochten.*
Hóren, *het zelfde als* hoorn.
Horizon, horizont, *gezigteynder.*
Horn, *uytsteekenden hoek.*
Horoskoop, *geboortester.*
Horrel, *eenen stoót.*
Hors, *zie* os.
Hort, *eenen korten stoót.*
Horzel, *de groótste soort van wespen.*
Hossebos *(ik), ik schok nu eens naar vooren en dan naar achteren.*
Hot, *het dik van geschifte gekernde melk.*
Hot *(ik), ik bots, schok.*
Hou, *tusschenw.*
Houd *(ik), ik vat aan.*
Hout.
Houw, *een gebrek aan de óógen van peirden en rundveé; oók Hak, slag met eenen houwer.*
Houw, *enkelyk voorkómende in de spreekwys* aan de óverheyd houw en getrouw blyven.
Huds, *vod, verslétene lap.*
Huk *(ik), ik huyk.*
Hul, *linnen kindermuts.*
Hulde, *eérbewys.*
Hulk, *een vaartuyg.*
Hulp, *bystand.*

Digitized by Google

Hulst, *hulstboom, steekpalm.*

Hulze, *bast van schelgewassen; als boonen, erwten.*

Huu, *verbogen naamval van zy, en byv. naamw.*

Huuker (*ik*), *dit woord drukt uyt Zyne begeerte op eene bédelachtige wys te kennen geeven.*

Hup (*ik*), *het zelfde als* hip (*ik*).

Hupsch, *schoón, braaf, fraay, gemeénz. woord.*

Hurk, *alleén gebruykelyk in* op de hurken zitten, *met het achterste op de hielen rusten.*

Hut, *eene wooning van stroó, riet, boomtakken, enz.; oók De verblyfplaats der stierlieden en andere mindere bevelhebbers, op een schip.*

Huts (*ik*), *ik snyd iets in kleyne stukjes, welke ik door elkander schud.*

Huur, *dienst, oók Den loón der diensbóden, en Het geld dat men van verhuurde goederen trekt.*

Huuw (*ik*), *ik geef ten huuwelyk.*

Huy, *wey van melk.*

Huy, *tusshenw.*

Huychel (*ik*), *ik veyns in het stuk van godsdienst.*

Huyd, *vel.*

Huyden, *het zelfde als* héden.

Huyf, *kap.*

Huyg, *de lel aan den ingang der keel.*

Huyk, *eene fálie der vrouwen; ook Een vrouwenkleéd met eene kap; verder Eene nédergebulte houding.*

Huyl (*ik*), *ik maak een sterk, klaagelyk, doordringende geluyd.*

Huys, *wooning.*

Huyver (*ik*), *ik beef, tril van koude.*

Hy, *afhangelyk zelfst. naamw.*

Hyg (*ik*), *ik zwoeg, ik haal sterk ádem.*

Hylik, *huuwelyk. Het is alleén gebruykelyk*

Digitized by Google

in de dágelyksche taal.

Hys, een stuk roókvleésch.

Hysch (ik), ik trek op, door middel van eene katrol.

Hyzop, een plantgewas.

I.

I, zelfklinker.

Iebenboóm, zie yp.

Ieder, elk, iegelyk.

Iegelyk, elk.

Iemand, zékeren persoon.

Iep, iepenboóm, zie yp.

Iet, iets, eenige zaak.

Ik, afk. z. n.

Ikker, zie nikker.

ílias, eene reeks van rampen of ellenden.

Imboedel, imboel, zie inboedel.

Immer, telkens, van dag tot dag.

Immers, zékerlyk, trouwens.

In, opwoord.

Inboedel, inboel, huysraad.

Indien, zoó, by áldien.

Indigo, zékere verw.

Ingewand, de inwendige deélen des ligchaams van mensch en dier.

Ingeweyde, ingewand van beésten.

Inham, inwyk der zee in het land.

Inhoud, begryp.

Ink, de opening van een fuyknet.

Inkarnaat, hoóg roozenroód.

Inkhóren, zéker kleyn viervoetig wild dier, het zelfde als eékhóren en eykhóren.

Inkt, allerley vocht om méde te schryven.

Instal, schuur.

Installig, in eenen slegten naam gebragt.

Interdeél, achterdeél, schádc.

Digitized by Google

Inzáge, *z. n., inzien.*
Inzonderheyd, *opw., voornaamelyk.*
íria, *eenen wortel, oók Eene bloem.*
Ivoor, *olpenbeén.*

J.

J, *médeklinker.*
Ja, *opwoord, dat eene bevestiging te kennen geeft.*
Jaag *(ik)*, *ik doe vlieden.*
Jaap, *eene snéde door het aangezigt, in de straattaal alleén gebruykelyk.*
Jaar, *tyd van twaalf maanden.*
Jadder, *den uyer van eene koe.*
Jagt, *het jaagen, oók Zeker vaartuyg.*
Jak, *een zéker vrouwen kleéd.*
Jakhals, *een indiaansch dier, zynde eene soort van vos of wilden hond; verder Een schraal schurkig mensch; en oók Een slecht afgereden peird.*
Jaloersch, *naayverig, minnenydig.*
Jammer, *eene erbarmelyke weéklage; oók De hoogste ellende.*
Jangel *(ik)*, jank *(ik)*, *ik huyl van honden of vossen spreekende, oók Van menschen; verder Ik kyf, raas.*
Januáry, *louwmaand.*
Japon, *eenen nachttabbaard.*
Jas, *een óverkleéd van mans en vrouwen; oók Den boer van troef in het kaartspel.*
Jasmyn, *zéker boómtje.*
Jaspis, *een édelgesteénte.*
Jávelyn, *eenen werpschicht.*
Je, *tusschenw.*
Jégens, *opwoord dat eene betrekking tot iets te kennen geeft.*

Digitized by Google

Jenéver, *zékeren boóm, ook Zékeren drank.*
Jenoffel, *eenen kruydnágel.*
Jeugd, *jongheyd.*
Jeuk *(ik)*, *het zelfde als* jook *(ik)*, *ik heb jeukte.*
Jicht, *eene bekende kwaal*
Joel *(ik)*, *ik krioel, ben vrólyk.*
Joffer, *zie* juffer.
Jok, *boert, scherts.*
Jok, *het zelfde als* juk.
Jol, *eene soort van boót.*
Jol *(ik)*, *ik maak een kreunende geluyd, gelyk de koeyen doen.*
Jon *(ik)*, *zie* gun *(ik)*.
Jong, *het tégendeél van* oud.
Jonk, *een indiaansch vaartuyg.*
Joust, *zie* gunst.
Jood, *eenen israëliet.*
Jook *(ik)*, *zie* jeuk *(ik)*.
Joól, *druyl, halven gek.*
Joop, *eene soort van appels, ook Eenen dorren knop eener roos.*
Jouw, *schimp, spot, uytjouwing.*
Júbel, *júbelfeést.*
Jucht, *russisch léder.*
Juffer, *eenen naam dien men, uyt beleefdheyd, aan eene jonge dochter geeft.*
Juk, jok, *zámengebondene deélen bestemd om iets te draagen.*
July, *hooymaand.*
Juny, *zómermaand.*
Jurk, *eenen óvertrek voor kinders.*
Juweél, *édelgesteénte, kleynood.*
Juych *(ik)*, *ik uyt myne vreugd door een luyd geschreéuw.*
Juyl *(ik)*, *ik huyl, klanknaabootsende woord.*
Juyst, *éven, net.*

Digitized by Google

K.

K, *médeklinker.*

Kaa, *eenen zékeren vógel, het zelfde als* kauw.

Kaag, *een zéker hollandsch vaartuyg.*

Kaak, *een deél des aangezigts, eene ópenbaare strafplaats, en oók een scheepsw. Eenen rukwind.*

Kaak (*ik*), *van háring spreekende.*

Kaal, *het tégengestelde van* ruyg, *van het noódig haar beroófd, zonder loóf of véders.*

Kaam, *de schimmel op bier, wyn, azyn, enz.*

Kaan, *zékervaartuyg, oók De óvergeblévene stukjes van gesmolten vet.*

Kaap, *eenen hoek lands die in zeé uytsteekt, een gebergte; oók Vrybuyt op zeé.*

Kaar, *eene vischkaar, oók Vriend of vriendin.*

Kaarde, *eenen distel, oók Een werktuyg om wol te hékelen.*

Kaars, (§. 1147 - - §. 1160).

Kaart, *speelkaart, landkaart.*

Kaas.

Kaats, *in het kaatsspel, is de plaats waar den bal, naa den eérsten stuyt, valt.*

Kaauw, *gekaauwde beet.*

Kaauw (*ik*), *ik maal met de tanden.*

Kaay, *het zelfde als* káde, *dyk, dam.*

Kaay (*ik*), *zeéw.*

Kabas, *een biezen korfje.*

Kabas (*ik*), *ik steel behendiglyk.*

Kabbel (*ik*). *Dit klanknaabootsende woord drukt den zachten slag van het wáter uyt, wanneér het bewógen word.*

Kabbeljaauw, *zie* kabeljaauw.

Kábel, *een scheepstouw.*

Kabeljaauw, *eenen zeévisch.*

Digitized by Google

Kabinet, *eene schryn, eene kas met verscheyde láden, eene plaats waar de zeldzaamhéden der natuur en kunst bewaard worden, en oók Een geheym vertrek.*

Kabouter, *eenen kleynen knaap of jongen.*

Kabuys, *een kleyn vertrek om wat voorraad te bergen.*

Káde, *zie* kaay.

Kadraay, *een zoetelaars vaartuyg.*

Kaf, *den fynen afval van gedorschte graanen.*

Kaffa, *tryp, zékere stof.*

Kagchel, *een zéker werktuyg om vuur in te stooken.*

Kajuyt, *eene verblyfplaats achter op het schip voor de óverste des vaartuygs.*

Kak, *achterlast, onbeschaafd woord.*

Kákel (*ik*), *klanknaabootsende woord dat het geluyd der hoenders naavolgt; oók Ik snap, klap veel.*

Kakkerlak, *een zéker gekorven diertje.*

Kakketoe, *eene soort van pápegaay.*

Kaks; als kaks, *welstaanshalve.*

Kal (*ik*), *ik kout veel, snap.*

Kalamink (*kalmink*), *zékere wollen stof.*

Kalamynsteén, *eene soort van steén.*

Kalander, *kórenwormtje, oók Den glans op eenige stof.*

Kalant (*klant*), *koópvriend en koópvriendin.*

Kalbas, kalebas, *zéker gewas.*

Kalèfáter (*ik*), *scheepstimmermansw.*

Kales, *eene zékere ópene koets.*

Kalf, *het jong van een rund.*

Kaliber, *de wydte des monds van een geschut of van een geweir, oók De doorsnéde eens kógels.*

Kalk, *zékere gebrande steénen of schelpen.*

Kalkoen, *zékeren vógel,*

Digitized by Google

oók noemen de smé-den kalkoenen De onderste punten van de hoofyzers der peirden.

Kallemink, *zie* kalamink.

Kalm, *stil, spreekende van het wéder op zeé.*

Kalmink, *zie* kalamink.

Kalmus, *zékeren wortel.*

Kalot, *een hoófddeksel.*

Kam.

Kamaraad (*kameraad*), *médemakker.*

Kameél (*kémel*), *zéker viervoetig dier.*

Kaméléon, *eene soort van haagdis.*

Kamelot, *zékere stof.*

Kámenier, *kámerdienaares.*

Kámer, *vertrek van een huys.*

Kameraad, *zie* kamaraad.

Kamfer, *hars van den kamferboóm.*

Kamille, *zékere bloemdraagende plant.*

Kamizool, *een kort onderkleéd.*

Kamoesleer (*kamuysleer*), *zéker zwart geverwd leer.*

Kamp, *stryd.*

Kampanje, *het verdek boven de hutten der schépen.*

Kamperfoelië, *geytenblad.*

Kampernoelië, *paddebrood.*

Kampersteur, *harde eyeren met mostaard.*

Kamuys, *byv. n., die eenen ingedrukten neus heeft, platneus.*

Kamuysleer, *zie* kamoesleer.

Kan, *zéker vat, om bier, wáter, enz., in te doen.*

Kanaal, *eene goot, buys; oók Het bed van eenen vloed, eene zeéengte.*

Kanalje, *een leég schimpw., het slechtste volk.*

Kanárië, *eenen bekenden vógel.*

Kanaster, *zie* knaster.

Kandeél, *zékeren drank.*

Kandelaar, *een werktuyg waar op men eene keirs plaatst.*

Kandy, *suyker tot kristal geschóten.*

Kancél, *zékere welrie-*

Digitized by Google

kende boómschors uyt Indië, die tot verschillende gebruyken dient.

Kanefas, *lynwaad.*

Kanker, *eene invreetende kwaal aan het ligchaam.*

Kanon, *een stuk geschut, in de dágelyksche taal.*

Kanonik, *domheér.*

Kans, *eene schynbaare gelégenheyd.*

Kansel, *spreekstoel.*

Kant, *zyde, hoek, rand; oók Spelde-of naalde-werk.*

Kant, *b. n., fraay, verders Dat naar den kant smaakt, oók Dwars.*

Kantoor, *een schryfvertrek.*

Kaos, *mengelklomp.*

Kap, *de uyterste, opperste bedekking van eenige zaak.*

Kap *(ik)*, *ik hak.*

Kapel, *zéker vliegende diertje, oók Eene kleyne kerk.*

Káper, *een vrouwenhoófddeksel.*

Kapitaal, *eene hoófdsom; oók Eene som gelds in het algemeén.*

Kapiteél, *woord der bouwk., het bóvenste deél van eene zuyl en van eenen pylaar.*

Kapiteyn, *hopman, hoófdman.*

Kapitool, *eene romeynsche vesting.*

Kapittel, *hoófddeél, hoófdstuk van een boek; oók Vergáderring van kanoniken.*

Kapoen, *gelubden haan.*

Kapot, *eene wyde muts, oók Een óverkleéd.*

Kappel *(ik)*, *ik schift, loóp in eén, van melk, azyn, enz., gesproken.*

Kapper, *zéker gewas.*

Kappoot, *eenen mantel.*

Kaproen, **kapruyn**, *een hoófddeksel.*

Kar, *zéker rytuyg.*

Karaak *(kraak)*, *zéker oud spaansch of portugeesch groót schip.*

Karaat, *een kleyn gewigt voor goud en édelgesteénten.*

Karabyn, *eene soort van roer.*

Digitized by Google

Karakter, *eene figuur op papier, steénen, hout, enz., gemaakt; óók Het gemoedsgestel, en verder Hoedaanigheyd, rang, weirdigheyd.*

Karavaan, *gezelschap van koóplieden of pelgrims, in de oóstersche landen, die zich zámenvoegen om veylig te kunnen reyzen.*

Karbats *(karwats), eene léderen zweép.*

Karbeél, *stuk hout, dienende tot ondersteuning van een ander.*

Karbonáde, *dun rund- of verken-vleésch dat gebraaden is.*

Karbonkel, *een édelgesteénte.*

Kardeél, *touwwerk waar méde men de zeylen ophyst.*

Kardinaal, *eérnaam der voornaamste geéstelyke naast den paus.*

Kardoès, *eene papieren bus of vorm met buskruyd.*

Kareélsteén, *tigchelsteén.*

Kárel *(kérel), in de gemeénz. verkeéring, Eenen vent.*

Kárig, *deun, gierig, vrekkig.*

Karkant, *een vrouwelyk halssnoer van kostelyke gesteénten.*

Karkas, *koperdraad met zyde of gáren bewonden dat in de kant van vrouwenmutsen genaayd word.*

Karlyntje, *zie* karolyntje.

Kanneliet, *eene soort van monniken.*

Karmezyn, karmozyn, *zékere roóde kleur.*

Karn, *zie* kern.

Karnoffel *(ik)*, karnuffel *(ik)*, *ik slaa met myne vuysten of met stokken.*

Karolyntje *(karlyntje)*, *eene soort van vrouwenmuts.*

Karonje, *scheldwoord van den allerleégsten styl.*

Karoot *(karot, kroot)*, *beétwortel.*

Karos, *eene prachtige koets, eenen staatsië-*

Digitized by Google

wágen.

Karot, *zie* karoot.

Karper, *eenen rivier-visch.*

Karpet, *grof gestreept doek om in te pakken of tot een vloer-kleéd te gebruyken.*

Karrel, *zékeren visch.*

Karrewey, *zie* karwey.

Kars, *zie* kers.

Karsaay, *zékere wollen stof.*

Karspel, karsspel, *zie* kerspel.

Karsteling, *soort van luchtig gebak.*

Kartel, *eene ingetakte kerf op den rand van eenig ligchaam.*

Kartets, *eene soort van kardoes.*

Kartouw, *eene soort van grof geschut.*

Karveél, *portugeesch schip.*

Karviel, *zéker werk-tuyg op de schépen.*

Karwats, *zie* karbats.

Karwey, *zéker kruyd; oók Het ingewand van een schaap, kalf, enz.; verder Een moeyelyk werk, waar aan vry wat te doen valt, en dat met winst gepaard gaat.*

Kas (*kast*), *geldkas, kleérkas, van planken gemaakt.*

Kaskien, kaskyn, *eenen pronkjak.*

Kasserol, *eene kóperen braadpan.*

Kassië, *zékeren boóm.*

Kassig, *gescheurd, van papier spreekende.*

Kassy, *eenen met keysteénen bestraaten weg.*

Kast, *zie* kas.

Kastanje, *zékere vrucht.*

Kasteél, *slot, heéren-huys.*

Kasteleyn, *eenen slot-voogd, oók Eenen voornaamen herberg-houder.*

Kastyd (*ik*), *ik straf tot bétering.*

Kastoor, *eenen hoed uyt béverhaar gemaakt.*

Kasterol, *zie* kasserol.

Kasuyfel, *misgewaad.*

Kat, *een dier, een zéker werpanker, eenen paal op de kaay, waar aan den anker-*

Digitized by Google

stok gekecht word, zéker schip, een stormtuyg, en oók Eene soort van bolwerk; verder De langwerpige bloeysemknoppen van nootenboómen, házelaaren, enz.

Kateél, *huysraad.*

Káter, *eene kleyne boerenplaats.*

Katern, *eenige geschrévene of gedrukte bláden aan elkander genaayd of in elkander gelegd.*

Kathals *(ik)*, *ik tob, doe te vergeefs veel arbeyd.*

Katoen, *boómwol, doek uyt déze wol geweeven, een gedraayd lemmet voor keirsen, lampen, enz.*

Katrol, *windas.*

Katyvig, *ellendig.*

Kauw *(kaa)*, *zékeren vógel.*

Kauwerde, kauwoerde, *zéker gewas.*

Kavalje, *in den gemeénen spreektrant Een oud slordig ding; eygenlyk Een oud versléten peird.*

Kável, *lot dat in het verdeélen van goederen, enz., geworpen word.*

Kawaan, *eene soort van schildpad.*

Kazemat, *eene verwelfde kelder in den vestingbouw.*

Kazyn, *zie* kozyn.

Ked, *zie* kid.

Keel, *zie* kiel.

Keel, *strot, gorgel.*

Keél, *eene stroók van eene plank, by de scheepstimmerlieden.*

Keen, *kloof, spleet.*

Keep, *eene kerf.*

Keér, *omwending, verandering; oók Beurt en maal.*

Keést, *kern, pit.*

Keét, *zoutkeét.*

Keét *(ik)*, *ik zuyver, van zout spreekende.*

Kef *(ik)*, *ik blaf, gelyk kleyne honden doen, oók Ik praat, snap.*

Keg, *eene wig.*

Kégel, *kégelhout.*

Kékel *(ik)*, *zie* kákel *(ik)*.

Kéker, *eene soort van*

Digitized by Google

erwten.

Kéker *(ik)*, *ik hakkel.*

Keirs (§. 1147-§. 1160).

Kel *(kil)*, *koud van schrik.*

Kelder, *eene gegraavene plaats onder de aarde.*

Kelk, *eene soort van béker, drinkglas.*

Kémel, *zie* kameél.

Kemphaan, *eene soort van vogel.*

Ken *(ik)*.

Kennep *(kennip)*, *zékere plant.*

Kennewe, *eenen houten ring, om den hals der dieren.*

Kennip, *zie* kennep.

Képer, *dunne rib, timmermanstw.*; *verder Den grond van geképerde stof.*

Kérel, *zie* kárel.

Kerf, *insnyding.*

Kerk, *eenen tempel aan God geheyligd.*

Kerker, *gevangenhuys.*

Kerm *(ik)*, *ik klaag.*

Kermis, *brasseryen en vrólykhéden die op eenen gestelden tyd des jaars plaats hebben, ter gelégenheyd van den ópenbaaren godsdienst, die voortyds, ter gedachtenis van de stichting en inwyding eener kerk, gehouden wierd; ook Jaarmarkt.*

Kern, *korrel, pit.*

Kern *(karn)*, *eene bóterkern.*

Kerrel, *zie* korrel.

Kers *(kars)*, *eene bekende vrucht.*

Kers *(kors)*, *zéker kruyd.*

Kerspel *(karspel)*, *gemeénte die in eéne en de zelfde kerk gaat.*

Kerspendoek, *dundoek, floers, lamfer.*

Kerst, *een oud woord, nu* christen, *gebruykelyk in* kerstenen, *doópen; en in de zámengestelde* kersávond, kersdag, kersdicht, kersfeést, kerskoek, kerslied, kersmis, kersnacht, kerstyd, kersweek, kerszang.

Kervel, *zéker kruyd.*

Kétel, *zéker kóperen of yzeren vat om iets in te*

Digitized by Google

te kooken.

Kétel *(ik)*, *het zelfde als* kittel *(ik)*.

Kéten, *eene verzámeling van eenige, in eene ry, verbondene dingen.*

Kets *(ik)*, *klanknaabootsende woord, om het geluyd van een geweèr, dat op de pan afbrand, uyt te drukken.*

Ketter, *iemand die leérbegrippen belyd, welke tégenstrydig zyn met het waar geloóf.*

Ketting, *eene kéten.*

Keuken, *de plaats in een huys waar men spyzen kookt en toebereyd.*

Keule, *een welriekende kruyd.*

Keur, *verkiezing.*

Keurs, *rokslyf, ryglyf voor vrouwen.*

Keus, *verkiezing.*

Keutel, *harden zámengedrongenen drek van sommige dieren; als peirden, schaapen, ézels, enz.*

Keuter *(ik)*, *sie kóter (ik).*

Keuvel, *een koósddelsel.*

Keuzel *(ik)*, *ik vley, praat veel.*

Kével, *tandvleésch sonder tanden.*

Kéver, *eene zékere soort van ongedierte.*

Kévië, *kouw, koóy.*

Kevis, *een bywyf.*

Key, *eenen keysteén.*

Keyl *(ik)*, *ik werp met platte ronde steéntjes in het wáter.*

Keyzel, *eenen steén, eenen key.*

Keyzer, *opperhoófd van een keyzerryk.*

Kib, *het achterste van een fuyknet.*

Kibbel *(ik)*, *ik twist, gelyk de kinderen onder elkander doen.*

Kibbeling, *afval van gezouten visch.*

Kid *(ked)*, *een kleyn peird.*

Kids *(ik)*, *ik spuuw straalswyze uyt.*

Kiekeboe *(kykeboe)*, *tusschenwerps.*

Kieken *(kuyken)*, *de jongen eener hen, eend, gans, zwaan.*

Digitized by Google

Kiel, *eenen linnen óvertrek, oók* keél.

Kiel, *keg, wig; bódembalk van een schip.*

Kiem, *het eérste uytspruytsel van het zaad.*

Kier; *als eene deur éven ópen is, zegt men* dat zy op *of* aan eenen kier *staat.*

Kies, *baktand.*

Kies *(ik), ik doe eenen keus, ik verkies.*

Kiesch, *keurig.*

Kieuw, *kaakbeén, oók Kaak, muyl.*

Kievit, *zie* kívit.

Kif, *gebruykte run.*

Kik *(ik), ik maak het minste geluyd met den mond.*

Kil, *eene diepte tusschen tweé droógten, het bed van eene rivier, oók Koude.*

Kil *(kel), koud van schrik.*

Kim, *de uytsteekende eynden van een vat by de kuypers, de kromte van den stéven eens schips, en oók Den gezigteynder.*

Kin, *deél des aangezigts benéden de onderlip.*

Kind, *zoon of dochter met betrekking tot den váder en de moeder.*

Kink, *eenen draay in eenig touwwerk.*

Kink *(ik), een klanknaabootsende woord, in kinderspélen meést gebruykelyk, Ik raak met de punt op iets dat het eenen klank geeft en te rug stuyt.*

Kinkel, *eenen plompen mensch, scheldnaam.*

Kinnebak, *kaakebeén.*

Kinnetje, *een achtste deél van een vat.*

Kip, *band of hoepel om den stokvisch te binden; eenen kerf; eene knip, val; een hoófddeksel voor kinders; en eyndelyk, in de dágelyksche taal, Eenen jongen hoen en Hoenders in het algemeén.*

Kip *(ik), ik doorpik de schaal van een ey.*

Kir *(ik), woord dat het*

Digitized by Google

klaagende geluyd der tortelduyven naabaauwt.

Kis *(ik), ik maak een sissende geluyd.*

Kist, *een langwerpig, vierkantig, uyt planken zámengeslágen, ruym, met een deksel daar op om er iets in te leggen.*

Kit, *eene groote kruyk oók Een bordeél.*

Kits, *zéker engelsch vaartuyg.*

Kits *(ik), dit woord beteékent Met een zéker geluyd afschieten.*

Kittel *(ik), ik veroorzaak eenen hoógen graad van jeuking.*

Kittig, *net, puntig, afgeregt.*

Kívit, *zékeren vógel.*

Klaag *(ik).*

Klaar.

Klaas, *in* houten klaas, *een bot lomp mensch.*

Klaauw, *den gekloofden voet van sommige dieren; als van koeyen, schaapen, herten, enz.*

Klaauwier, *eenen haaksWyzen spyker, oók Zéker snaarspeeltuyg.*

Klad, *vlek, vuyligheyd, smet.*

Kláge, *klagt.*

Klagt, *geklag, beschuldiging.*

Klak, *eene vlek door het druppen van eene vloeybaare stof veroorzaakt.*

Klam, *eenigzins vochtig.*

Klamp, *dwarsplank.*

Klank, *geluyd.*

Klant, *zie* kalant.

Klap, *eenen slag, oók Gesnap.*

Klaphengst, *het zelfde als* klophengst, *eenen gelubden hengst.*

Klaroen, *zéker blaasspeeltuyg.*

Klas *(ik)* (*klatsen, klessen, kletsen*), *het zelfde als* klets *(ik).*

Kláter, *eenen rátel.*

Klats *(ik), zie* klas *(ik).*

Klats, *tusschenwerpsel.*

Klauter *(ik), ik klim.*

Klavaatshámer, *breéuwhámer.*

Kláver, *een bekend kruyd.*

Digitized by Google

Kláver *(ik)*, *ik klim.*
Klávesim, klávesimbaal, klávesimbel, *een snaarspeeltuyg.*
Klavier, *zie* klaauwier.
Kleéd.
Kleef *(ik)*, *ik blyf door eene taaye vochtigheyd aan iets hangen.*
Kleémsch, *kleeverig, pappig.*
Kleén, *zie* kleyn.
Klem, *nyping, naadruk, kragt, sterkte.*
Klens, *zie* kleyns.
Klep, *den opslag op de tas van een kleéd, óók De klep van eene pomp. Zie voords* klap.
Klerk, *eenen hulpschryver.*
Kles *(ik)*, *zie* klas *(ik)*.
Klets *(klits)*, *woord door het welk men een snerpende geluyd afmaalt.*
Kleum *(ik)*, *ik ben styf van koude.*
Kleun, *zie* kluun.
Kleun *(ik)*, *ik klop.*
Kleur, *verw.*
Kleuter, *een kleyn meysje.*
Kley, *vette vaste aarde.*
Kleye, *de zémelen van boekweyt.*
Kleyn *(kleén)*, *het tégengestelde van* groót.
Kleynoód, kleynoódie, *juweél, en óók Alles wat ons dierbaar is.*
Kleyns, *eene zeef, eenen teemsdoek.*
Klibber, *zékere gom.*
Klief, *spleet, kloof.*
Kliek, *overgeschótene brok van den maaltyd, óók Uytgespógen slym.*
Klier, *sponsachtig deél in het ligchaam van mensch en dier om des zelfs vochten af te scheyden; verder Een gezwel aan de keel.*
Klif, *afgang eener steylte.*
Klik, *het onderste stuk eener kolf.*
Klim, *klemmerkruyd.*
Klim *(ik)*, *ik styg op.*
Klimaat, *luchtstreek.*
Kling, *lemmer van eenen dégen.*
Klink, *klap die klinkt, óók De klink van eene deur.*

Digitized by Google

Klip, *eene rots, óók Eene val om vógels te vangen.*

Klis (*klit*), *den steekeligen knop van kliskruyd.*

Klisteer, *darmspoeling, gemeénz. woord.*

Klit, *het zelfde als* klis.

Klits, *zie* klets.

Klits, *eene teef.*

Kloek, *dapper, moedig, sterk, groót.*

Kloen, *het zelfde als* klúwen.

Kloen, *zie* kluun.

Kloet, *eenen schipboóm, óók Eenen kalkklopper, kalkstok.*

Klok, *in de dágelykssche taal Eene klokhen.*

Klok, *zéker geluyd van de keel, onder het drinken; voords Een werktuyg, gewoonelyk van metaal gemaakt, als een rond en omgekeérd vat, waar in eenen klápel hangt, om geluyd te slaan.*

Klommer, *leugen, uytvlugt.*

Klomp, *een taamelyk groót ongefatsoeneerd stuk; óók Eenen houten schoen.*

Klongel (*klungel*), *eene verachtelyke benaaming van een vrouwmensch.*

Klont, *ongefatsoeneerd stuk minder dan klomp; óók Een hard en taay ligchaam, in iets dat vloeyende moet zyn, klonter.*

Kloof, *eene spleet.*

Kloóster, *pluats waar monniken of nonnen woonen.*

Kloót, *bal.*

Klop, *slag, óók Eene geéstelyke dochter.*

Klophengst (*óók* klaphengst), *eenen gelubden hengst.*

Klos, *eenen gárenklos, eenen bal van de klosbaan, en Eenen knuppel om méde te speldewerken.*

Klots (*ik*), *ik maak een dof geluyd door tégen iets aan te slaan.*

Klouw (*ik*), *ik breéuw; ik slaa, ros af; óók Ik hark op.*

Digitized by Google

Klouwen, *zie* **klúwen.**

Klucht, *boert.*

Kluft, *eene wyk.*

Klungel, *zie* **klongel.**

Kluppel (*kneppel*, *knuppel*), *een werktuyg om te kloppen.*

Kluts, *geluyd welk door het kloppen van eyeren in eene kom veroorzaakt word.*

Kluun (*kleun*, *kloen*, *kluyn*), *zékeren gebaggerden turf; ook Eene soort van bier.*

Klúwen (*kloen*, *klouwen*), *eenen bal, bestaande uyt draaden op elkander gewonden.*

Kluyf, *eenen klaauw.*

Kluyn, *zie* **kluun.**

Kluys, *vertrek van eenen kluyzenaar.*

Kluyster, *eene boey.*

Kluyt, *een droóg ongefatsoeneerd zámenhangende stuk van eene geringe groótte.*

Klyf, *klimop.*

Knaag (*ik*), *ik byt langs iet dat hard is.*

Knaap, *eenen jongeling, eenen jongen, voords Eenen knecht.*

Knaauw (*ik*), *ik knabbel om uyt te zuygen.*

Knabbel (*ik*), *ik byt op iets dat hard is, oók Ik byt met kleyne brokjes af.*

Knak, *breuk.*

Knak, *b. n.*, *gestoord.*

Knak, *tusschenwoord.*

Knap, *geluyd door knappen veroorzaakt.*

Knap, *net, bekwaam, fraay.*

Knars (*ik*), **kners** (*ik*), *ik maak eene soort van krassende geluyd.*

Knaster (*kanaster*), *zékere soort van kist.*

Knecht, *eenen dienaar.*

Kneed (*ik*), *ik werk deég.*

Kneep, *een indruksel, door knypen veroorzaakt.*

Knékel, *zie* **kneukel.**

Knel, *klemming, oók Eene val om vossen te vangen.*

Knépel, **kneppel**, *het zelfde als* **kluppel.**

Kners (*ik*), *zie* **knars** (*ik*).

Digitized by Google

Knetter *(ik)*, *zie* knitter *(ik)*.

Kneu, *eene vlasvink.*

Kneukel *(knékel, knókel, knokkel)*, *gewricht der vingers.*

Kneus *(ik)*, *ik bluts, kwets door drukking.*

Kneuter *(knóter)*, *eene kneu.*

Knével, *den baard bóven de opperlip; oók De haaren aan den bek van honden, katten, muyzen, enz.*

Knibbel *(ik)*, *ik breek kleyne stukjes van iets af.*

Knie, *deél van het ligchaam van den mensch en van sommige dieren.*

Knies *(ik)*, *zie* knys *(ik)*.

Knik, *halve breuk; oók Eenen wenk door het knikken van het hoófd.*

Knikker, *een gebakken aarden balletje.*

Knip, *eenen knipslag, eenen slag in het algemeén, en Eenen hak met eene schaar.*

Knisp *(ik)*, *ik knip.*

Knitter *(ik)*, knetter *(ik)*; *dit woord bootst het geluyd naa van vonken die uyt het vuur springen, het beteékent oók Vruchten kneuzen.*

Knobbel, *eene bultachtige hoógte.*

Knocht *(ik)*, *zie* verknocht *(ik)*.

Knod, *eenen knoóp, knobbel.*

Knods, *eenen stok met eene knod van onder.*

Knoest, *eenen kwast in het hout.*

Knoet, *eenen lompen mensch.*

Knoey *(ik)*, *ik broddel, arbeyd slordig.*

Knoffel *(ik)*, knuffel *(ik)*, *ik druk.*

Knoflook *(knoóploók, knoploók)*, *zékere plant.*

Knok, *beén.*

Knókel, knokkel, *het zelfde als* kneukel, *oók Eenen lomperik.*

Knol, *een rondachtig, vast ligchaam, als eene raap; voords Iets slechts in zyne soort,*

Digitized by Google

bink.

Knook, *het zelfde als* knok.

Knoóp, *knobbel, óók Verband.*

Knoóploók, *zie* knofloók.

Knop, *het bóvenste rond ding van iets, óók De uytbotting der planten.*

Knopploók, *zie* knofloók.

Knor, *kraakbeen.*

Knorf, *knoóp.*

Knot, *een ineengedraayd bosje gehéheld vlas; óók De huysjes waar in het lynzaad beslóten zit, noemt men* knotten.

Knóter, *zie* kneuter.

Knuffel *(ik)*, *zie* knoffel *(ik)*.

Knuppel, *zie* kluppel.

Knutsel *(ik)*, *ik maak kleynighéden van hout, om den tyd door te brengen.*

Knuur *(ik)*, *ik talm, in de dágelykscbe verkeéring.*

Knuydel *(ik)*, *ik maak iets in wanstaltige*

vouwen.

Knuyst, *het zelfde als* knoest; *óók in de volkstaal voor Vuyst.*

Knyf, *een knipmes.*

Knyp, *engte, knyping.*

Knys *(ik)*, knies *(ik)*, *ik kwel my.*

Kodde, *snaakery.*

Koddebeyer, *duynmaayer.*

Kods *(ik)*, *ik braak, geef óver.*

Koe *(koey)*, *het wyfje van een rund.*

Koek, *een zéker gebak.*

Koekeloer *(ik)*, *ik leyd een eénzaam léven.*

Koekoek, *naam van eenen bekenden vógel, van zyn geroep ontleénd.*

Koel, *tusschen warm en koud.*

Koen, *stout, onverzaagd.*

Koepel, *eene zékere ronde kap van een gebouw.*

Koer, *tórenwachter.*

Koer *(ik)*, kor *(ik)*, *woord om het geluyd der duyven naa te bootsen.*

Koers,

Digitized by Google

Koers, *loóp, vaart; wending; oók Eenen régel op iets.*

Koester (*ik*), *ik behandel zacht.*

Koet, *eene kleyne, zwarte eend.*

Koeter (*ik*), *ik praat gebrekkig.*

Koets, *eene soort van rytuyg, oók Eene bedstéde.*

Koever, *óvervloedig, talryk.*

Koey, *zie* koe.

Kof, *zéker schip.*

Kof, *zie* kuf.

Koffer, *eene soort van eene kist.*

Koffy, *vrucht van eenen boóm oorspongelyk uyt Arábië, waar van men eenen drank maakt die oók* koffy *heét.*

Kog, *zéker schip.*

Kogchel, *hoerenweird.*

Kógel, *waar méde men schiet.*

Kok, *iemand die spyzen bereyd.*

Kóker.

Kokhals (*ik*), *in spys of drank bynaa stikken.*

Kokinje, *zékere gedraayde suyker.*

Kokkel (*ik*), *ik maak geluyd als eenen haan.*

Kokosboóm.

Kokosnoot, *vrucht van den kokosboóm.*

Kol, *witte plek voor het hoófd van een peird, oók Eene toóveres.*

Kolder, *léderen rok.*

Koleur, *zie* kleur.

Kolf, *stok die van onder dik en rondachtig is.*

Kolibrietje, *een vógeltje.*

Kolk, *eenen kuyl.*

Kolk (*ik*), *ik rys met eene draayende beweeging om hoóg.*

Kollebloem, *eene kórenroos.*

Kolokwint, *eene zékere vrucht anders* kwintappel *genoemd.*

Kolom, *zuyl, pylaar.*

Kolonel, *bendóversten.*

Koloriet, *uytwerksel van de mengeling en het gebruyk der verwen in een schilderstuk.*

Digitized by Google

Kolos, *een zéker reusachtig kóperen standbeeld, ook Een kunstwerk dat de natuurlyke groótte óvertreft.*
Kolyk, *darmweé.*
Kom, *eenen ronden bak; eene wáterkom; eene háven, dok; voords Eene kleyne binnenlandsche zeé.*
Kom *(ik)*, *ik kom aan.*
Kombaars, *scheepsdéken.*
Kombuys, *scheepskeuken.*
Komeet, *steirtster.*
Komeny, *kruydeniers winkel.*
Komfoor, *een werktuyg waar in men koolenvuur doet.*
Komkommer, *eene bekende vrucht.*
Kommer, *angst, zorg.*
Kompanje, *het zelfde als* kampanje.
Kompas, *eenen streekwyzer op zeé.*
Kompost, *mengel-spys of-drank.*
Komst, *aankomst.*
Komyn, *zékere plant, of der zelver zaad; ook Zéker gebak.*
Kond, *opw., bekend, gemeénz. woord.*
Konfilje, *zéker kruyd.*
Konfyt, *suykervruchten.*
Kongeraal, *zékere soort van aal.*
Kóning, *opperhoófd van een kóningryk.*
Konkel, *een slordig vrouwmensch.*
Konnen, *zie* kunnen.
Konsílië, *kerkvergádering.*
Konst, *zie* kunst.
Konstábel, *eenen busschieter.*
Kont, *den aars (een vuyl woord).*
Konterfeyt *(ik)*, *ik beeld af, alleén in eenen leégen styl gebruykelyk.*
Konvoóy, *geleyde.*
Konyn, *een bekend dier.*
Konzenilje, *een zéker gekorven diertje.*
Kook, *den toestand van iets dat kookt.*
Kool, *vuurkool.*
Koól, *een bekend gewas.*

Digitized by Google

Koón, *wang.*

Koóp.

Koor, *eene rey van dansende of zingende persoonen; oók Het achterste gedeélte eener kerk, waar men den zangdienst oefent.*

Koor *(ik)*, *ik braak, geef óver.*

Koord, *touw.*

Koorn, *zie* kóren.

Koorts, *zékere bekende ziekte.*

Koot, *eene schippers kooy; oók Eenen bikkel; voords De beénderen, en in de dágelykscbe taal, Beénen van menschen.*

Kooy, *slaapplaats op een vaartuyg; hok, stal; oók Vógelkouw.*

Kop, *een werktuyg om uyt te drinken, oók Het bóvenste deél van een ding.*

Kóper, *een bekend metaal.*

Koppel, *een paar.*

Koppeltjesmaandag, koppermaandag, koppertjesmaandag, *verlóren maandag, den tweéden maandag in het nieuwjaar.*

Kopy, *een afschrift.*

Kor *(ik)*, *zie* koer *(ik)*

Koraal, *koorjongen, zanger; wyders Een steénachtig gewas, oók* kraal *genoemd.*

Korbeél, *zékeren steén in eenen muur.*

Kordelier, *eenen minderbroeder.*

Kordewágen, *kruywágen.*

Kóren *(koorn)*, *allerley graan dat den mensch tot voedsel dient.*

Korent *(korint, krent)*, *eene soort van rozynen.*

Korf, *eene mand.*

Koriander, *zéker welriekende zaad.*

Korint, *zie* korent.

Kork, *zie* kurk.

Kornel, *zie* kolonel.

Kornel, *fyne zémelen.*

Kornet, *vaandrig te peird, eenen standaard der ruyterbenden, wyders Eenen krommen hóren, oók Eene vrouwen tuyt-*

Digitized by Google

muts.

Kornis, *kroónlyst, w. der bouwkunst.*

Kornoelje, *zékere vrucht.*

Kornuyt, *eenen makker, eenen spitsbroeder, in den gem. spreektrant.*

Korporaal, *eenen gemeénen onderoffisier by het voetvolk.*

Korre, *een oesternet.*

Korrel, *het zaad en de vrucht van tarw, rogge, garst, háver, enz.*

Kors, *zie* kers.

Korset, *eene soort van ryglyf.*

Korst, *de harde droóge oppervlakte van een weékachtig ligchaam.*

Kort, *het tégendeél van* lang.

Kortaadje, *loón van eenen maakelaar.*

Kortegaard, *wachthuys,*

Kortelas, *eenen korten breéden sábel.*

Korzel, *ligt toornig, kyfachtig, gémelyk.*

Kossem, *halskwab van een runddier.*

Kost, *spys; uytgaaf.*

Koster, *opzigter, bewaarder eener kerk.*

Kot, *een gering huysje, een slecht vuyl vertrek.*

Kóter *(ik)*, *ik stoót uyt.*

Kotter, *eene soort van oorlogsvaartuyg.*

Koud, *het tégendeél van* warm.

Kous, *een kleéd dat de voeten en beénen bedekt.*

Kout, *praat, geklap.*

Kouter, *ploegyzer.*

Kouw, *eene koóy, kévië.*

Kozyn *(kazyn)*, *houtwerk waar in de deuren en vensters staan.*

Kraag, *van eenen mantel, enz.*

Kraak, *portugeesch vaartuyg, het zelfde als* karaak.

Kraak, *eenen krak, eene kraaking.*

Kraal, *zie* koraal.

Kraal, *eene afgeperkte plaats, waar de wooningen der Hottentotten staan; oók Eene groóte ópene plaats met palissáden of eenen muur omgeeven.*

Digitized by Google

Kraam, *winkel, oók Bevalling.*

Kraan, *eenen kraanvógel; een groót houten gevaarte, om zwaare lasten uyt schépen te hyschen; oók Eenen tap met eenen sleutel.*

Kraauw, *krab, klaauw.*

Kraay, *eenen bekenden vógel.*

Krab, *zékeren visch; oók Eene kraauw, krabbel.*

Kragt (§. 1165), *sterkte, magt.*

Krak, *geluyd van iets dat kraakt; oók Breuk, scheur.*

Krakeél, *eenen hévigen twist.*

Kram, *een zámengebógen yzer met twee spitse punten, oók Eenen duym waar aan iets gehangen of vastgemaakt word.*

Kramp, *eene geweldige zámentrekking der spieren.*

Krang, *verkeérd.*

Krank, *zwak, slecht, ziek.*

Krans, *rondachtig ding.*

Krant, *nieuwsblad.*

Krap, *eene plant waar méde men roód verwt, wyders Eene kram aan een boek, oók Eene verkensrib.*

Krap, *naauwelyks, pas.*

Kras, *eene schrap.*

Kras, *sterk, in den gemeénz. spreektrant.*

Kras, *tusschenw.*

Krat (*kret*), *het achterstuk van eenen wágen.*

Kreb, *het zelfde als* krib, *eenen voederbak voor beésten; oók Eene slaapplaats voor kinderen, op die wys gemaakt.*

Kreeft, *zékeren visch.*

Kreek, *eenen krommen gracht.*

Kreél (*kriel*), *een smal boordsel.*

Kreet, *een groót geschreéuw.*

Kreéuw (*ik*), *ik schreéuw.*

Krégel (*krygel*), *onbuygzaam, hardnekkig.*

Krékel, *zéker diertje.*

Digitized by Google

Kreng, *pry, doód aas.*
Kreng (*ik*), *ik maak eenen draay in het ryden, ik leg het schip op zyde om een likgat te stoppen, ik zeyl op eene zyde, en oók Ik ding naauw.*
Krenk (*ik*), *ik beschádig, verzwak.*
Krensel (*ik*), *ik zuyver graan.*
Krent, *zie* korent.
Krep (*ik*), *ik maak het haar met eenen kam in eene klis.*
Krépel (*kreupel*), *die gebrekkelyk gaat.*
Kret, *zie* krat.
Kreuk, *eene verkeérde vouw.*
Kreun (*ik*), *ik zucht.*
Kreupel, *het zelfde als* krépel, *gebrekkelyk in den gang.*
Kreus, *kuypersw., het zelfde als* kroos, *gergel.*
Krével (*kriewel*), *jeukte.*
Kreyts, *eenen kring.*
Krib, *het zelfde als* kreb, *oók Eene tégenstreefster, een boós wyf.*
Kriegel, *zie* krégel.
Kriek, *eene soort van krékel, oók Zékere kleyne kers.*
Kriek (*ik*), *ik kraak; oók Ik breek door, van de eérste straalen des morgenlichts spreekende.*
Kriel, *zie* kreél.
Kriel, *iets dat grimmelt en zich gestádig beweegt; voords Uytschot, kleyn goed.*
Kriel (*kril*), *dertel.*
Kriemel (*ik*), *ik neutel, toef.*
Kriemelig, *kleyn en in malkander.*
Kriepe (*krippe*), *een kruyphennetje.*
Kriewel, *zie* krével.
Kriezel, *kleyn afgescheurd stuk.*
Krik, *tusschenw.*
Kril, *zie* kriel.
Krimp, *krimping, oók Noód, gebrek.*
Kring, *ronden omtrek.*
Krinkel, *eene krinkelige kromte.*
Krins (*ik*), *ik zuyver.*
Krioel, *gewémel, geloóp door elkander.*

Digitized by Google

Krip, *zékere stof.*
Krippe, *zie* kriepe.
Krippeltje, *kruymeltje.*
Kris, *gebruykelyk in de spreekwys* by kris en kras zweiren.
Kris *(ik)*, *ik knitter, gelyk eene lamp somtyds doet.*
Kristal, *eenen zékeren doorschynenden steén.*
Kristallyn, *kristal.*
Krits, *het zelfde als* kreyts.
Krocht, *zie* kroft.
Krodde, *zéker onkruyd.*
Kroeg, *slechte herberg.*
Kroes, *béker.*
Kroes, *digt gekruld, veele rimpels hebbende.*
Kroft *(krocht)*, *eene steénachtige hoógte.*
Krok, *zéker onkruyd.*
Krokodil, *zéker dier.*
Krol, *een kleyn huysje.*
Krol *(ik)*, *ik grol, lol als eene kat.*
Krom, *dat niet regt is.*
Kronkel, *kreuk, plooy.*
Kronyk, *jaarboek, in den deftigen schryfstyl niet gebruykelyk.*
Kroón, *hoófdsieraad.*

Kroos, *zie* kreus.
Kroos, kroost, *ingewand, oók Eendengroen.*
Kroost, *kinderen.*
Kroot *zie* karoot.
Krop, *voormaag van vógelen, oók Saláde.*
Krot, *een kot; oók Kladdig slyk.*
Kruch *(ik)*, *ik klaag, steen.*
Kruk, *soort van stok, met een dwarshout aan het bóveneynde, waar op manke menschen steunen om te gaan; verder Eenen broddelaar.*
Krul, *in het algemeén Iets dat niet regt is; byzonderlyk Schaaveling van het hout, en Gekruld haar.*
Kruy *(ik)*, *ik vervoer op eenen kruywágen.*
Kruyd, *een gewas, eene plant, die noch heéster noch bóom is; spéseryen, oók Buspoeder.*
Kruyk, *wáterkruyk, oók Een vat waar in de oude Romeynen de asch der dóóde be-*

Digitized by Google

waarden.

Kruyl, *gebruykelyk in de spreekwys* om de kruyl, *om te lagchen.*

Kruyl *(ik)*, *dit woord bootst een zéker geluyd der duyven naa.*

Kruyling, *eene soort van appels.*

Kruym, *het binnenste van broód.*

Kruyn, *top, het bóvenste van iets.*

Kruyp *(ik)*, *ik gaa sleepende.*

Kruys.

Kruyzemunt, *munt, zéker kruyd.*

Kryg, *oorlog.*

Kryg *(ik)*, *ik bekom.*

Krygel, *zie* krégel.

Krysch, *krysching, klanknaabootsende woord.*

Kryt, *kring, oók Eene soort van witte aarde dienende meést om te schryven.*

Kryt *(ik)*, *ik weén, schrey klaagelyk.*

Kryzel *(ik)*, *ik knars.*

Kuch, *eenen droógen, stoótenden, en korten hoest.*

Kudde, *eenen hoóp kleyn veé.*

Kuds, *zie* knods.

Kuf, *kit, vuyle kroeg.*

Kukhals *(ik)*, *zie* kokhals *(ik)*.

Kul.

Kul *(ik)*, *ik bedrieg, straatw.*

Kund, *zie* kond.

Kunde, *bedrévene kennis.*

Kunne, *geslagt.*

Kunnen *(konnen)*, *werkw., vermoogen.*

Kunst *(konst)*.

Kurk *(kork)*, *schors van den kurkboóm.*

Kurkema, kurkuma, *geelzuchtwortel.*

Kus, *zoen.*

Kussen, *eenen zak met pluymen, kaf, enz., gevuld, om op te zitten of te rusten.*

Kust, *zeéoever, oók verkiezing.*

Kusting, *een geregtigd aandeél aan een verkocht huys, of anderen pand, waar van men renten trekt.*

Kut, *eene snéde.*

Kuun, *een toekruyd.*

Kuur,

Digitized by Google

Kuur, *gril, poets, oók Onverwachte genaezing van eene wonde of ziekte.*

Kuyer, *wandeling.*

Kuyf, *eenen védertop op het hoófd van sommige vógels, oók Een vrouwenhulsel.*

Kuyken, *zie* kieken.

Kuyl, *eene holte, een gat in de aarde.*

Kuyp, *een wyd houten vat.*

Kuys, *het zelfde als* knods.

Kuysch, *reyn, eérbaar.*

Kuyt, *deél van het beén, oók Zaad van eenen visch.*

Kuytjebuyt (*ik*), *ik ruylebuyt, verwissel.*

Kwaad, *z. n., het tégendeél van het* goed.

Kwaad, *b. n., het tégenstrydig van* goed.

Kwaak (*ik*), *het zelfde als* kwak (*ik*), *woord dat het geluyd der ganzen en eenden uytdruykt, en, by óverdragt, oók Babbelen beteékent.*

Kwaal, *smert, ziekte.*

Kwaalyk, *niet wel.*

Kwab, *eene soort van visch, oók Eene lel, eenen klomp.*

Kwak, *gerucht van iets dat op den grond valt; een kleyn óverschot; bynaam van eenen latynschen schooljongen; en Kwinkslag, vertelling.*

Kwáker, *geéstdryver.*

Kwakkel, *wachtel, zékeren vógel.*

Kwalië (*ik*), *ik keuzel, oók Ik spreek talmachtig.*

Kwalm, *eenen dikken damp.*

Kwalster, *rogchel, fluym, in de onbeschaafde taal; oók Eenen boóm, háveresch.*

Kwansel (*ik*), *ik gaa in eeten en drinken slordig te werk.*

Kwanswys, *geveynsdelyk.*

Kwant, *snaak, schalk, gast.*

Kwantsel (*ik*), *ik ruylebuyt, verwissel by ruyling.*

Digitized by Google

Kwaps, *in de dágelykſche taal, onpaſſelyk, ziek, koortsig.*

Kwarrel, *een kleyn, ineéngedrongen, bultig ding, inzonderheyd onder de vruchten.*

Kwart, *in het gemeén léven, het vierde deél van eene zaak.*

Kwartel, *kwakkel, wachtel.*

Kwartier, *een vierde deél, in het dágelyksch gebruyk; oók Een verblyf.*

Kwarts, *eene steénsoort.*

Kwassiëhout, *eene soort van hout in Amérika.*

Kwast, *knoest; oók Eenen koppigen vent; voords Zámengebondene borstels; en Eenen zot, gek.*

Kwee, *zékere vrucht.*

Kweek *(ik)*, *ik babbel, snap, dat oók door* kwaak *(ik)*, kwak *(ik) uytgedrukt word.*

Kweék, *puyngras.*

Kweék *(ik)*, *ik fok aan, voed op.*

Kweel *(ik)*, *ik zing zoetelyk, oók Ik kwyn.*

Kweeltje, *zoet gezang van eenen vógel; oók Een kleyn vlakje, smetje.*

Kween, *eene onvruchtbaare koe.*

Kweern *(kwern)*, *eenen handmólen* (§. 1147-§. 1160).

Kweirn, *eenen handmólen* (§. 1147. --§. 1160).

Kwek *(ik)*, *ik kákel, kwaak.*

Kwel, *niet veel meér in gebruyk, kwelling, oók voor eene* wel.

Kwelder, *buytendyksch land.*

Kwendel, *zékere plant.*

Kwengel *(ik)*, *ik stort geduurig.*

Kwern, *zie* kweern.

Kwétel *(ik)*, *zie* kwetter *(ik)*.

Kwets, *eene pruym, oók Kwetsing.*

Kwetter *(ik)*, *ik druk, bluts.*

Kwetter *(ik)*, *oók* kwétel *(ik)*, *ik praat, kákel.*

Digitized by Google

Kwézel, *eene geéstelyke dochter.*
Kwibus, *in de dágesche taal, eenen zot.*
Kwidam, *eenen vermételen, roekeloózen, geéken mensch.*
Kwik, *z.n.*, kwikzilver.
Kwik, *b. n.*, *beweegelyk, vlug.*
Kwinkeleer (*ik*), *ik zing.*
Kwinkerd, *eenen die scheel ziet.*
Kwinkslag, *een kluchtig gezegde.*
Kwint, *streek, loósheyd, kuur; voords De fynste snaar van eene védel, en oók Een woord in de zangkunst.*
Kwintappel, *zie* kolokwint.
Kwipsch, *b. n.*, *onpasselyk, niet wel.*
Kwispedoor, *eenen spuugpot.*
Kwispel, *kwast.*
Kwist (*ik*), *ik verkwist, het laatste woord is het meést in gebruyk.*
Kwyl, *zéver, slymachtig speéksel.*
Kwyn, *kwyning.*
Kwyt, *opw.*, *vry, lós, weg.*
Kwytschelden, *niet eyschen, vergeeven.*
Kyf, *twist, geschil.*
Kyk (*ik*), *ik zie, bezie.*
Kyt, *het zelfde als* kuyt, *de eyeren van visschen.*

L.

L, *médeklinker.*
Laad (*ik*), *ik bevracht.*
Laaf (*ik*), *ik geef laavenis.*
Laag, *z. n.*, *eene ry, oók Eene hinderlaag.*
Laag, *b. n.*, *het tégendeél van* hoóg (§. 1147-§. 1160).
Laak (*ik*), *ik veracht, misprys.*
Laan, *eene dreef.*
Laar, *ydel, schraal, slap.*

Digitized by Google

Laars, *stéveł* (§. 1147--§. 1160).

Laas, *tusschenw.*, *voor* helaas.

Laat, *b.n.*, *dat niet vroeg is.*

Laat *(ik)*, *ik laat toe.*

Laauw, *wejnig warm.*

Laauwdaat *(louwdaat)*, *een luy wyf*, *in de gemeéne taal.*

Laay, *het licht eener vlam.*

Lab *(ik)*, *ik snap*, *lap.*

Labaar, *eenen linnen halsdoek.*

Labbekak, *snapper*, *snapster.*

Labber *(ik)*, *ik slinger*, *wapper.*

Labberdaan, *zie* abberdaan.

Labberlot, *eenen plug*, *straatschender.*

Labirint, *doolhof.*

Lach, *het lagchen.*

Lachter, *laster*, *smaad*, *veroud. woord.*

Ladder (*leéder*, *leér*), *een werktuyg bestaande uyt sporten*, *langs welke men kan op- en af-klimmen.*

Láde, *een vierkantig houten ruym*, *dat ingeschóven word*, *om daar in iets te leggen.*

Laf, *onzout*, *smaakeloós*, *zoel.*

Lak, *zékere roóde gom*, *oók Lastering.*

Lak *(lek)*, *een stilstaande wáter*, *eenen poel*, *een meir.*

Láken, *zékere wollen stof*, *oók Linnwaad*, *en voords Een bedláken.*

Lakkeris, *zie* lakkris.

Lakkey, *eenen voetknecht*, *volgdienaar.*

Lakkris (*lakkeris*), *drop.*

Lakmoes, *zékere verw.*

Lakoóy, *eene plant*, *anders* violier *genaamd.*

Lam, *een jong schaap.*

Lam, *b. n.*, *magteloós in de léden.*

Lamfer *(lamper)*, *floers.*

Lamoen, *zie* limoen.

Lamoen, *eenen disselboóm.*

Lamp, *eenen kop*, *waar in men ólië en lemmet brand om te lichten.*

Lamper, *zie* lamfer.

Lampet, *eene kom of*

Digitized by Google

kruyk, om de handen in te wasschen.

Lamprey, *een jong konyn, oók Zékeren visch.*

Land.

Landouw, *velden, akkers.*

Lang, *het tégenstrydig van* kort.

Langet, *gáren kreel.*

Lans, *spiets, speir.*

Lans, *zie* lens.

Lanset, *een laatyzer.*

Lantaarn, lantáren, lanteern, lanteirn, *een werktuyg met doorschynende zyden, om daar in een brandende licht te zetten tot schutting voor wind en régen* (§. 1147 – –§. 1160).

Lanterfant, *lédigloóper.*

Lanterlu, *zéker kaartspel.*

Lap.

Lardeer *(ik)*, *ik bespek.*

Lárië, *beuzeling.*

Láriksboóm, *eene soort van pynboóm.*

Larp *(lerp)*, *eene roede, eene zweép, oók Eenen slag.*

Lasch, *een stuk dat ergens aangezet, of tusschen iets ingevoegd word; oók het zelfde als* lies.

Last, *zwaarte, gewigt, vracht.*

Laster, *eene zwaare beleédiging van iemands eér.*

Lat, *een lang, dun, smal hout.*

Latierboóm, *boóm tot afschutting van peirden in eenen stal, stalboóm.*

Latoen, *zéker metaal.*

Latouw *(latuuw)*, *baksalaad.*

Lats, *voorbroek.*

Latuuw, *zie* latouw.

Latyn, *de latynsche taal.*

Laurier, lauwer, *zékeren boóm.*

Láva, *vuurstroóm.*

Lavas, *zéker kruyd.*

Lavendel, *eene plant.*

Laveer *(il)*, *ik zeyl tégen den wind op.*

Lavey, *verlof, vryheyd.*

Lavoór, *eene waschkan.*

Lázaret, *pesthuys.*

Lazuur *(azuur)*, *zéke-*

Digitized by Google

ren kostbaaren steén.

Lazuur, *hoóg blaauw.*

Leb (*lubbe*), *runsel.*

Leb, *de slappe buykzyde van gegromde visschen.*

Lédekant, *eene bedstéde die rondom los is.*

Léder (*leer*), *de bereyde huyd van dieren.*

Lédig, *ydel, luy, werkeloós.*

Leéd, *z. n., onregt, smaad, hoon; oók Leédwézen.*

Leéd, *opw.*, in leéd doen, léed zyn, *berouw, droefheyd, smert gevoelen.*

Leéder, *zie* ladder.

Leef (*ik*).

Leég, *het tégenstrydig van* hoóg (§. 1147-§. 1160).

Leék, *iemand die niet geordend of niet goéstelyk is.*

Leélyk, *wanstaltig, mismaakt.*

Leém, *eene taayachtige aarde.*

Leémte, *ongemak, kwaal, gebrek, verminktheyd.*

Leen (*ik*), *ik steun.*

Leén, *leéning, oók Een leéngoed.*

Leép, *alleén gebruykelyk in de spreekwys* van de leép krygen, *eenen lap, eene oorvyg krygen.*

Leép, *leépoógig; oók Loós, doortrapt.*

Leer, *zie* léder.

Leér, *zie* ladder.

Leér, *leéring.*

Lees (*ik*), *ik zoek uyt, oók Ik zeg luyde op.*

Leést, *schoenvorm.*

Leéuw, *een dier.*

Leéuwerik, leéuwerk (*leéuwrik*), *zékeren vógel.*

Leéuwers (*leuvers*), *gáten in de lyken der zeylen.*

Leéuwrik, *zie* leéuwerik.

Leg, *de daad van te doen liggen.*

Legende, *een boek dat de lévens en daaden der heylige verhaalt.*

Léger, *een krygsheer, oók Rust- en slaap-plaats.*

Légioen, *eene romeyn-*

Digitized by Google

sche keurbende, oók Eene grooóte ménigte.

Lek, *zie* lak.

Lek, *een lekgat.*

Lek, *niet digt.*

Lek (*ik*), *zie* lik (*ik*).

Lekker, *zeér smaakelyk.*

Lel, *velletje.*

Lel (*ik*), *ik snap, ik praat veel.*

Lélië, *eene bekende bloem.*

Lem (*ik*), *ik praat vleyende.*

Lemmer, *eene blooóte kling.*

Lemmet, *gedraaid gáren of katoen in eene keirs, lamp, fakkel, enz.*

Lemte, *lamheyd, oók het zelfde als* leémte.

Lende, *deél des ligchaams.*

Leng, *zékeren visch, oók Eene touw.*

Lénig, *buygzaam, gedweé.*

Lens, *zie* luns.

Lens (*lans*), *eene spiets, in de walvischvangst gebruykelyk.*

Lens, *b. n., zonder vocht, lédig.*

Lens (*ik*), *ik zeyl met een fokje.*

Lente, *voorjaar.*

Lep, *schop onder den aars.*

Lep (*ik*), *ik schop voor uyt, in zéker spel; voords Ik proef met het uyterste der lippen.*

Lépel, *zéker werktuyg, dat men meést aan táfel gebruykt om eene vloeybaare stof méde te vatten.*

Leproos, *melaatsch.*

Lerp, *zie* larp.

Les, *onderwys.*

Lesch (*ik*), *ik blusch.*

Let (*ik*), *ik belet, wéderhoud.*

Letter, *boekstaaf.*

Leugen, *zie* lógen.

Leuk, *laauw.*

Leun (*ik*), *ik steun, rust op iets.*

Leur, *zékeren drank; oók Vod, prul.*

Leur (*loor*), *bedrog.*

Leus, *wachtwoord, oók in het gemeén Een afgespróken teéken.*

Leuter (*ik*), *ik wankel, zit onvast.*

Digitized by Google

Leuvers, *zie* leéuwers.
Leuzig, *luy, slap, traag.*
Léven.
Léver, *een deél van het dierlyk ligchaam.*
Léver *(ik)*, *ik behandig, breng óver, verschaf.*
Léverey, *zie* líverey.
Ley, *schálië.*
Leyd, *byv. n., smertelyk, droevig*
Leyd *(ik)*, *ik doe gaan.*
Leys, leyst, *een koppelsnoer voor honden.*
Libaard, *leéuw.*
Licht, *klaarheyd, schynsel.*
Licht, *helder.*
Lid, *deél des ligchaams.*
Lied, *een gedicht dat gezongen moet worden.*
Lieden *(luyden)*, *menschen, persoonen.*
Liederlyk, *slecht, gering, ongebonden, zédeloós.*
Lief, *aangenaam.*
Lieskoos *(ik)*, *ik vley, streél.*
Lieg *(ik)*, *ik spreek onwaarheyd.*
Lier, *zéker snaarspeeltuyg.*
Lies *(liesch)*, *een deél van het menschelyk ligchaam.*
Lies *(liese)*, *dun leer.*
Liesch, *zie* lies.
Liese, *zie* lies.
Lieverléde, *van langzaamerhand.*
Liflaf, *onsmaakelyk, laf.*
Lig *(ik)*.
Ligchaam (§. 979 - §. 1164).
Ligt, *zéker vlies.*
Ligt, *niet zwaar.*
Liguster, *een heéstergewas.*
Lik *(ik)*, *ik stryk met de tong óver iets, het zelfde als* lek *(ik)*.
Lik *(ik)*, *ik wryf met een glad ligchaam óver iets.*
Lil, *gestold kalfsnat.*
Lil *(ik)*, *ik tril, beef.*
Limoen, *zékere vrucht.*
Linde, *eenen bekenden boóm.*
Liniaal, *zéker werktuyg, om lynen te trekken.*
Línië, *streep, lyn.*

Link,

Digitized by Google

Link, *scheur, insnyding.*
Linker, *slinker.*
Links, *aan de linkerzyde.*
Linksch, *b. n., dat tot de linkerzyde of de linkerhand behoórt.*
Linnen, *lynwaad.*
Lint, *eenen wollen, linnen, of zyden platten en dunnen band.*
Linze, *zékere peulvrucht.*
Lip, *deél van den mond by mensch en dier.*
Lis, *zie* lisch.
Lisch *(lits, lus, luts)*, *zéker gedraayd snoer of lint.*
Lisch *(lis, lies, liesch)*, *zéker gewas.*
Lisp *(ik)*, *ik heb een ongemak aan de tong, waar door ik niet wel uytspreek.*
List, *loósheyd.*
Lits, *zie* lis.
Líverey, lívrey, *knechtskleeding, onderscheyden naar de kleur des wápenvelds van den heér.*
Lob *(lub)*, *zékere halskraag.*
Loch, *gat, ópening.*
Locht, *zie* lucht.
Lodder, *iemand die vriendelyk lonkt.*
Loef, *windzyde van het schip.*
Loeg *(ik)*, *ik schik in orde.*
Loenië, *eenen kalfsbout, met het lendestuk vereénigd.*
Loensch, *een weynig scheel.*
Loer, *eenen botterik, oók De daad van scherp op iets te zien.*
Loey *(ik)*, *dit woord baauwt het natuurlyk geluyd van koeyen en ossen naa.*
Lof, *zie* loóf.
Lof, *roem, eér.*
Log, *zwaar.*
Lógen *(leugen)*, *onwaurheyd.*
Logger, *zéker fransch vaartuyg.*
Lok, *ópening, het zelfde als* loch; *oók Haarlok.*
Lok *(ik)*, *ik poog te krygen.*
Lol *(ik)*, *ik krol als eene kat, oók Ik warm my op eene stoof.*

Digitized by Google

Lombaard, lombard, (*lomberd*), *eene bank van leéning, anders Eenen berg van bermhertigheyd.*

Lomber (*ik*), *zéker kaartspel speelen.*

Lomberd, *zie* lombaard.

Lommer, *schâduw.*

Lomp, *vod.*

Lomp, *plomp.*

Loug, *zéker inwendig deél des ligchaams.*

Lonk, *vriendelyken oógwenk.*

Lont, *touw, dat men doet branden om andere dingen aan te steeken.*

Loóchen (*ik*), *ik ontken sterk.*

Loód, *een bekend metaal.*

Loóds (*loóts*), *loódsman.*

Loóds, *eene planken hut.*

Loóf (*lof*), *bláden van boómen, struyken, en gewassen.*

Loóf, *mat, moede.*

Loóg, *vlam, oók Zéker bereyd wáter om linnen te wasschen.*

Loók, *zékere plant.*

Loóm, *vuyg, traag.*

Loón, *vergelding.*

Loop, *zékere maat.*

Loóp, *de daad van loópen.*

Loor, *zie* leur.

Loós, *zéker touw.*

Loós, *doortrapt, oók Dat niet wézenlyk is.*

Loot (*lot*), *scheut, spruyt.*

Loóts, *zie* loóds.

Loóver, *groen loóf.*

Loóy, *run, bast van eyken en berken waar méde men léder loóyt.*

Lor, *ouden lap, vod.*

Lor (*ik*), *ik bedrieg, ontfutsel.*

Lording, *zéker zwaar touw.*

Lorkenboóm, *het zelfde als* láriksboóm.

Lors, *een achteloós vrouwmensch.*

Los, *niet vast.*

Losch, *zéker dier.*

Lot, *aandeél, kans, noódlot.*

Lot (*loot*), *scheut, spruyt.*

Louter, *zuyver, onvervalscht.*

Louw, *zékeren visch.*

Louwmaand, *januáry.*

Lub, *zie* leb.

Lub, *zie* lob.

Digitized by Google

Lub *(ik)*, *ik ontman.*

Lucht, *het vloeybaar ligchaam dat de aarde omringt.*

Lucht, *open, waar door de lucht speelen kan.*

Luk, *het geluk, de fortuyn.*

Lul, *zéker zeyl, kluyfjok; oók De pyp aan eene pomp en brandspuyt.*

Lul *(ik)*, *ik bedrieg.*

Lumme, *achterstuk van eenen os.*

Lummel.

Lunder *(ik)*, *ik sammel, draal.*

Luns (*lens*), *spie in een wágenrad.*

Lurf, *zéker hout in eene vinkebaan gebruykelyk.*

Lurk *(ik)*, *ik zuyg.*

Lus, *zie* lis.

Lust, *begeirte, drift, genégenheyd.*

Lutje, *een weynigje.*

Luts, *zie* lis.

Luttel, *kleyn, weynig.*

Luur *(luyer)*, *kindergoed.*

Luuw, *min winderig.*

Luy, *traag, lédig, loóm.*

Luyd, *dat een sterk geluyd maakt.*

Luydeu, *zie* liedeu.

Luyer, *zie* luur.

Luyf, *uytstek voor een huys, luyfel.*

Luyk, *een blind, deksel.*

Luym, *zél ere gesteldheyd des gemoeds.*

Luyp, *loer, luym.*

Luypaard, luyperd, *zéker dier.*

Luys, *een diertje.*

Luyster, *glans, schyn.*

Luyster *(ik)*, *ik zeg iemand iets kort en zacht aan het oór, voords Ik hoór scherp naar iets toe.*

Luyt, *zéker snaarspeeltuyg.*

Luytenant, *plaatsbekleéder, in den krygsdienst.*

Ly, *de leége zyde van een schip.*

Lyd *(ik)*, *ik duur, oók Ik heb gevoelen van pyn.*

Lyf, *het menschelyk ligchaam.*

Lyk, *een doód ligchaam; voords Het touw, dat rondom de zeylen vastgenaayd word.*

Digitized by Google

Lyk (*ik*), *ik gelyk.*
Lym, *zéker kleeverig ligchaam.*
Lyn, *een dun touw.*
Lyspond, *een gewigt van vyftien pond.*
Lyst, *rand, oók Rol.*
Lyster, *zékeren vógel.*

M.

M, *médeklinker.*
Maag, *een deél des ligchaams, oók Bloedverwant.*
Maagd, *vrouwspersoon dat in eene volmaakte kuyschheyd geleefd heeft.*
Maak, *als* in de maak, *onder handen, zyn.*
Maak (*ik*), *ik doe, vorm.*
Maal, *keér, maaltyd, oók Kofferzak.*
Maal (*ik*), *ik beeld af, ik maak fyn, oók Ik draay my rond.*
Maan, *van dieren, oók Een der tweé groóte hémellichten.*
Maan (*ik*), *ik spoor aan.*
Maand, *tyd, waar in de maan haaren loóp volbrengt.*
Maar, *tyding.*
Maar (*ik*), *zie* mar (*ik*).
Maar, *slechts, alleénelyk, doch.*
Maarle, *zie* meerle.
Maarschalk, *opperveldheér.*
Maart, *lentemaand.*
Maas, *steek van een net.*
Maat, *waar méde men meet; oók Makker, medgezel.*
Maauw (*ik*), *ik schreéuw als de katten, het zelfde als* meéuw (*ik*).
Maay, *zie* máde.
Maay (*ik*), *ik snyd af.*
Máde (*maay*), *wormpje.*
Mádelief, *zékere bloem.*
Maf, *laf, vadzig.*
Magazyn, *pakhuys.*
Máger, *schraal, rank, tenger.*
Magistraat, *de raadvergáddering.*

Digitized by Google

Magneet, *zeylsteén.*
Magt, *kragt, sterkte.*
Majesteyt, *de hoógste weirdigkeyd.*
Majoor, *zékeren krygsbevelhebber.*
Mak, *tam.*
Makker, *maat.*
Makreél, *zékeren zeévisch.*
Makrol, *slecht vrouwspersoon, een voorbeeld in het kleyn voor handwerkslieden, oók Zéker timmermans werktuyg.*
Mal, *b. n., gek.*
Malder, *mudde, zékere koornmaat.*
Málië, *ring van yzer of kóperdraad, eenen nestel, oók Eene kolf.*
Malkander, *het zelfde als* elkander.
Mallóte, *soort van steénkláver.*
Malsch, *zacht, weék.*
Máluwe *(malwe), zéker kruyd.*
Malvezey, *zékeren wyn.*
Malwe, *zie* máluwe.
Mam, *borst, gem. w.*
Mammeluk, *iemand die den christelyken godsdienst verlaat en den turkschen omhelst.*
Mammon, *tydelyk vermoogen, in eenen verachtelyken zin.*
Man, *eenen manspersoon.*
Mand, *zékeren korf.*
Mangel, *gebrek, oók Zéker werktuyg.*
Manier, *wyze.*
Manifest, *verklaarschrift.*
Mank, *kreupel.*
Manna, *hémelbroód.*
Mantel, *zéker opperkleéd.*
Mar *(ik)*, *ik bind*; *oók Ik talm, sammel.*
Maras, *zie* moeras.
Marg, *zie* merg.
Margen, *zie* morgen.
Marioleyn, marjoleyn, *een kruyd.*
Mark, *zie* merk.
Mark, *zékere landstreek, oók Zéker gewigt.*
Marketenter, *zoetelaar.*
Markt, *de ópenbaare byeénkomst van koópers en verkoópers.*
Marl *(ik)*, *schippersw., ik naay met een zéker touw aan de lyken*

Digitized by Google

vast.

Marmel, *eenen marmeren knikker.*

Marmeláde, *ingesuykerd kweevleésch.*

Marmer, *zékeren steén.*

Marmot, *bergrat.*

Marot, *speelpop.*

Mars, *eene ronde houten zoldering, om den mast van groóte schépen; oók Het kooptuyg eens kraamers, dat den zelven op den rug of voor het lyf draagt; voords Krygsgod.*

Marsch, *optogt.*

Marschalk, *zie* maarschalk.

Marsepeyn (*massepeyn*), *zéker suykergebak.*

Martel (*ik*), *ik doe iemand eene smertelyke doód aan.*

Marter, *zéker dier.*

Mas, *ménigte, hoóp.*

Mask, maske, masker, *momaangezigt,*

Massepeyn, *zie* marsepeyn.

Mast, *scheepsmast.*

Masteleyn, masteluyn, *gemengd koorn.*

Mastik, mastiks, *zékere hars.*

Mat, *zékere hoegroótheyd lands; een spaansch geldstuk; stoelmat, voetmat, enz.; en oók Spys, maaltyd.*

Mat, *vermoeyd.*

Matras, *matrasbed, oók Een pisglas.*

Matroos, *boótsgezel.*

Matrys, *lettergieters-woord, gietvorm.*

Mats (*ik*), *ik slaa doód.*

Matsvot, *eenen scheldnaam.*

May, *zie* mey.

Mázelen, *zékere ziekte.*

Méde (*mee*), *zékeren drank.*

Méde (*mee*), *oók Met.*

Médesyn, *zie* médisyn.

Médewárig, *médegaande, médelyden hebbende.*

Médiaan, *in* médiaanáder, médiaanpapier.

Médisyn (*médesyn*), *geneesmiddel.*

Mee, *zie* méde.

Mee, *opw., zie* méde.

Meé, meéde, *meékrap, zékere plant.*

Meel, *gemaalen graan.*

Digitized by Google

Meén *(ik)*, *ik denk*, *het zelfde als* meyn *(ik)*.
Meepsch, *zwak*, *ziekelyk*.
Meer, *stilstaande wáter* (§. 1147 - §. 1160).
Meér, *groóter getal*.
Meér *(ik)*, *ik bind een schip vast*.
Meerkol, meerkolf, meerkolt, *zékeren vógel* (§. 1147 - §. 1160).
Meerle (*maarle*, *merle*), *zékeren vógel* (§. 1147 - §. 1160).
Meerling, *marling*.
Meermin, *zeéwyf* (§. 1147 - §. 1160).
Meés, *eenen kleynen zangvógel*.
Meésmuyl *(ik)*, *ik grimlach*.
Meést, *de groótste ménigte*.
Meéster.
Meet, *begin van een speelperk*.
Meet *(ik)*, *ik neem de maat van iets*.
Meéuw, *zékeren zeévógel*.
Meéuw *(ik)*, *het zelfde als* maauw *(ik)*.
Meir, *stilstaande wáter* (§. 1147 - §. 1160).
Meirkol, meirkolf, meirkolt, *zékeren vógel* (§. 1147 - §. 1160).
Meirle, *eenen bekenden vógel* (§. 1147 - §. 1160).
Meirmin, *zeéwyf* (§. 1147 - §. 1160).
Mejuffer.
Mejufvrouw.
Melaatsch.
Meld *(ik)*, *ik gewaag*, *verhaal*.
Melde, *een kruyd*.
Melisse, *zéker kruyd*.
Mélizoen *(ménizoen)*, *bloedgang*.
Melk.
Meloen, *zékere vrucht*.
Meltbak, *moutbak*.
Melter, *moutmaaker*.
Mémelig, *myterig*.
Men, *gebruykelyk in* men spreekt, men zingt, men schryft, *enz*.
Men *(ik)*, *ik bestier*.
Meng *(ik)*, *ik werk door elkander*.
Mengel (*mingel*), *zékere maat van natte waaren*.
Ménië, *zékere roóde verw*.

Digitized by Google

Ménig, *verscheydene, veele.*
Ménizoen, *zie* mélizoen.
Mensch, *een rédenlyk dier.*
Mep, *eenen onverwachten slag.*
Méremin, *zie* meermin.
Merg (*marg*), *de zachte en vette zelfstandigheyd, die in de beénderen beslóten ligt.*
Méridiaan, *middaglyn.*
Merk, *het zelfde als* mark, *kenteéken.*
Merkt, *zie* markt.
Merrië, *het wyfje van een peird.*
Mes, *een bekend snytuyg.*
Mesk, messing, *geel kóper.*
Mest (*mist*), *drek; oók Stroó, enz., met drek gemengeld.*
Mest (*ik*), *ik maak vet.*
Met, *gehakt vleésch, oók Eene geyt.*
Met, *opw.; als in* met Gods hulp, *enz.*
Metaal, *bergstof die in het vuur gesmolten word en den hámer lyden kan.*
Méter, *eene doópmoeder.*
Mets (*ik*), *ik sticht.*
Metten, *morgenzangen.*
Meubel, *een stuk huysraad, gem. w.*
Meug, *smaak, in de dágelyksche taal gebruykelyk in* tégen heug en meug.
Meuk (*ik*), *ik maak weék, oók Ik word murw.*
Meulen, *zie* mólen.
Meuzel (*ik*), *ik proef lekkere beetjes, oók Ik maak vuyl.*
Mevrouw, *títel eener aanzienelyke vrouw.*
Mey, *bloeymaand; oók Bloembondel, bláderryken tak.*
Meyd, *dienstmeyd.*
Meyer, *zékeren óversten.*
Meyneéd, *valschen eéd.*
Miaauw, *een woord, het welk het geluyd der katten naabootst.*
Middag, *het midden van den dag.*
Middel, *het middellyf, oók Weg, wyze, om iets te bekómen.*
Middel, *b. n. en opw.,* ge-

Digitized by Google

gebruykelyk in zámenstelling; als in middeldeur, middelzinnig, *enz.*

Midden, *het middelste gedeélte.*

Mids, *zie* mits.

Midsgáders, *zie* mitsgáders.

Miede, *geschenk, oók Boodschap.*

Mier, *zéker bloedeloós diertje.*

Mierik, *zékere plant.*

Mik, *bloem van meel; oók Eene schoor, eenen paal; verder De daad van mikken.*

Mild, *médedeélzaam.*

Milde, *zie* melde.

Millioen, *tienmaal honderd duyzend.*

Milt, *een deél des ligchaams, oók De weékkuyt van visschen.*

Min, *liefde.*

Min, *weyniger.*

Mingel, *zie* mengel.

Minister, *staatsdienaar.*

Minuut, *oorsprongelyk schrift, in de dágelyksche taal; oók Het zestigste deél van een uur en van eenen graad.*

Mirákel, *wonderwerk.*

Mirre, *zékere bittere hars.*

Mirt, *een heéstergewas.*

Mis *(misse)*, *onbloedig offer.*

Mis, *dwaaling, misslag.*

Misbaar, *een woest geschreéuw.*

Mismas, *een mengelmoes, gem. w.*

Mispel, *zékere vrucht.*

Misschien, *moogelyk.*

Misse, *zie* mis.

Misselyk, *ongedaan, leélyk.*

Misstal, *gebrek.*

Mist, *zie* mest.

Mist, *nével.*

Mistelboóm, *zékere plant.*

Miszaak *(ik)*, *ik ontken.*

Mits, *opw.*

Mitsgáders, *névens, met.*

Modde, *een smeirig vrouwmensch.*

Modder, *bagger, grondslyk.*

Móde, *wyze van kleéding, enz.*

Model, *voorbeeld, ontwerp.*

Moe, *zie* moede.

Moed, *dapperheyd, oók*

Digitized by Google

Gemoed.

Moede, *vermoeyd.*

Moeder, *eene vrouw die kinderen heeft.*

Moeder, *bezinksel, zie* moer.

Moek, *zie* muyk.

Moelje, *schutmuur in eene zeehaven.*

Moer, *droessem, moer van eene schroef, en oók Moerassig land.*

Moeras, *drasland.*

Moerbey, moerbézië, *zékere vrucht.*

Moerel, *zie* morel.

Moes, *zékere soort van spys.*

Moesjank *(ik), ik speel den minnaar, in den vertrouwel. spreekt.*

Moesje, *een pronkpleystertje.*

Moeskop *(ik), ik vrybuyt.*

Moet, *eene verhévenheyd, oók Een indruksel.*

Moet, *alleén gebruykelyk in de spreekwys* te moet *voor* te gemoet.

Moet, *als in* het is een moet, is het een moet? *enz.*

Moet *(ik), ik duuw zachtjes voord, scheepsw.*

Moet *(ik), ik ben genoódzaakt.*

Moete, *gelégenheyd, lédigen tyd.*

Moey, *váders of moeders zuster.*

Moey *(ik), ik veroorzaak moeyte.* Zich moeyen *beteékent oók Zich inlaaten.*

Moeyte, *arbeyd, oók Twist.*

Moezel, *eenen doedelzak.*

Mof, *eenen westfáling, scheldn.; oók Bontwerk.*

Moggel *(mokkel), een dik vet kind of vrouwmensch.*

Mok, *eene soort van duyven.*

Móker, *eenen zwaaren smidshámer.*

Mokkel, *zie* moggel.

Mokkel *(ik), ik vat liefkoozende aan.*

Mol, *zéker bier, oók Een dier.*

Mol *(ik), ik slaa, ik steek doód, gaauw-*

Digitized by Google

diefsw.

Molde, *zie* monde.

Mólen (*meulen*), *werktuyg om te maalen.*

Molferd, *iemand met eenen groóten mond.*

Mólik, *zie* moólik.

Mollig, *zacht.*

Molm, *mul, oók Verrotting.*

Molsem, *molm, verrotting in het hout.*

Mom, *zéker bier, oók Een masker.*

Mombaar, momber, momboor, *voogd.*

Mommel (*ik*), *ik mompel.*

Mommië, *zie* múmië.

Momp (*ik*), *ik bedrieg.*

Mompel (*ik*), *ik spreek binnen 's monds.*

Monarch, *alleénheérscher.*

Mond, *deél van het hoófd.*

Mónik, monnik (*munnik*), *kloósterbroeder.*

Monster, *een staal, oók Een gedrogt.*

Moogen, *magt of vryheyd hebben.*

Moólik, *een schrikbeeld.*

Moor, *zékere stof.*

Moór, *eenen zwarten mensch.*

Moord, *moedwilligen doódslag.*

Moót, *schyf van eenen visch.*

Mooy, *fraay, hupsch, schoón, in de dágel. taal.*

Mop, *gebákken steén, oók Een kleyn koekje, voords Eene soort van doggen.*

Mor (*ik*), *ik knor.*

Moras, *zie* moeras,

Morel (*moerel*), *eene soort van kersen.*

Morgen, *uchtend, oók Eene landmaat.*

Morgen, *opw., den volgenden dag.*

Morl (*ik*), *ik arbeyd in den donker of by den tast.*

Mors, *een vuyl vrouwmensch.*

Mors (*ik*), *ik maak vuyl.*

Mors, *opw., als in* mors doód, *enz.*

Mortel, *om te metsen.*

Mortier, *vyzel, oók Bomkétel.*

Morzel, *een verbryzeld stuk.*

Digitized by Google

Mos, *een plantgewas.*
Mosch, *zie* musch.
Moskee, *tempel der Mahometaanen.*
Mosket, *zie* musket.
Mossel, *zékeren schelpvisch.*
Most, *nieuwen onklaaren wyn.*
Mostaard, mosterd.
Mot, *eenen worm, turfmolm, afval van hout, fynen régen, oók Eene oude zeug.*
Mots, *een peird aan het welk men de oóren afgesnéden heeft.*
Moude *(molde), fyne aarde.*
Mout, *gedroógde gerst, waar méde men brouwt.*
Mouw, *het bekleédsel van den arm, oók Eenen langwerpigen houten bak.*
Mozaïk, mozaïsch, *ingeleyd.*
Mud, *zékere maat van kóren.*
Muf, *duf, schimmelig.*
Mug, *zékere vlieg.*
Mul, *molm, oók Bast van meékrap.*
Mul, *b. n., bol, stoffig.*
Mulder, *mólenaar.*
Múmië *(mommië), Een gebalsemd en gedroógd lyk.*
Munnik, *zie* mónik.
Munster, *zie* monster.
Munt, *geslaagen geld, oók Zéker kruyd.*
Munt *(ik), ik doel.*
Murf, *mond, in den leégen styl.*
Murg, *zie* merg.
Murmel *(ik), ik maak een zacht gedruysch.*
Murmureer *(ik), ik mor, knor.*
Murw, *weék, zacht, slap.*
Musch *(mosch), eenen bekenden vógel.*
Musk *(muskus), zékere sterkriekende stof.*
Muskaat, *de vrucht des muskaatbooms.*
Muskadel, *eene soort van druyf.*
Muskeljaat, *musk.*
Musket *(mosket), bus, lontroer.*
Muskus, *zie* musk.
Muts, *zéker hoófddeksel.*
Mutsaard, *eenen rys-*

Digitized by Google

bos, takkebos.

Muur, *steénen wand, oók Zéker kruyd.*

Muydehond, *zékeren visch.*

Muyer (*ik*), *ik bedek, oók Ik meng.*

Muyk (*moek*), *weék, zacht.*

Muyl, *zéker viervoetig dier, zéker Schoeysel, oók Een deél van den kop eens diers.*

Muys, *een bekend diertje.*

Muys (*ik*), *in de dágelyksche taal, ik denk naa.*

Muyt (*ik*), *ik ben oproerig.*

Muyte, *eene vógelkoóy.*

Múzelman, *iemand die den turkschen godsdienst belyd.*

Muziek, muzyk, *zangkunst, toónkunst.*

My, *verbógen naamval van* ik.

Myd (*ik*), *ik ontwyk, ontgaa.*

Myl, *zékere landmaat.*

Mymer (*ik*), *ik suf, dut.*

Myn, *een gegraaven hol onder de aarde.*

Myn, *dat my toekomt.*

Myne, *gelaat, schyn, uyterlyk voorkómen.*

Myt, *penning, kaasworm, oók Eenen houtstápel.*

Myter, *zéker hoófdsieraad, byzonderlyk van eenen bisschop.*

N.

N, *médeklinker.*

Naa, *achter, oók Digt by.*

Naad, *de plaats waar tweé stukken vereénigd zyn.*

Naaf, *van een rad.*

Naak (*ik*), *ik naader.*

Naakt, *bloót, ongedekt.*

Naald, *een werktuyg om te naayen, breyen, enz.*

Digitized by Google

Naam, *woord waar door eenen persoon of eene zaak van andere onderscheyden word.*

Naar, *b. n., bang-heyd veroorzaakende, benaauwende.*

Naar, *opw., beteékenende de strekking der beweeging naar eenig voorwerp; als in* naar de stad gaan, naar rykdommen verlangen. *Het beteékent oók* volgens, gelyk; *b. v.* naar zyn oordeél handelen, naar ik hoop, het riekt naar balsem.

Naarigt, *kennis, tyding.*

Naars, *zie* aars.

Naarstig, *vlytig* (§. 1147-§. 1160).

Naast, *digtst by.*

Naauw, *eng, niet wyd.*

Naay (*ik*), *ik hecht zámen door middel van naald en draad.*

Naazaat, *naakómeling.*

Nacht, *het tégendeél van den dag.*

Nachtegaal, *zékeren zangvógel.*

Nágel, *aan de vingers en teénen, oók Eene soort van spésery, voords Dunnen spyker.*

Nap, *eenen houten bak.*

Nar, *gek, zot.*

Nardus, *eene soort van indiaansch gras.*

Narsis, *zékere bloem.*

Narwal, *eene soort van walvisch.*

Nat, *allerhande vocht, als* wáter, wyn, *enz.*

Nat, *b. n., doorweékt, vochtig.*

Náter, *eene slangensoort.*

Nátië, *volk, geslagt.*

Natuur.

Nável, *van den buyk.*

Neb, *eenen langen spitsen bek.*

Nechtig, *neirstig.*

Néder, *benéden, om leég.*

Neef, *broeders of zusters zoon.*

Neem (*ik*), *ik vat, gryp, enz.*

Neén, *opw., ontkennende woord.*

Neep, *nyping met de nágels.*

Neer, *zie* néder.

Digitized by Google

Neér, *eenen draaykolk.*
Neet, *eytje van eenen luys.*
Neét (*niet*), *een nágeltje in eene schaar.*
Neffens, *zie* névens.
Négen, *een getal.*
Néger, *moór.*
Negge, *een kleyn peirdje.*
Neiring, *handel, koópmanschap* (§. 1147--§. 1160).
Neirstig, *vlytig* (§. 1147--§. 1160).
Nek, *achterhals.*
Nektar, *gódendrank.*
Nel, *in het kaartspel, de négen van troef.*
Nemaar, *maar in tégendeél, w. der regtsgeleérde.*
Nepent, *zéker kruyd.*
Neppe, *kattenkruyd.*
Nére, *eenen dorschvloer.*
Nerf (*erf*), *van het léder.*
Nergens, *opw., in geéne plaats.*
Néring, *handel* (§. 1147--§. 1160).
Nerp (*ik*), *zie* snerp (*ik*).
Nesch, *nat, dun.*
Nesch, nesk, *dwaas, onnoózel.*
Nest, *vógelnest.*
Nestel, *véter, rygsnoer.*
Net, *zuyver, fraay.*
Net, *zéker strikwerk.*
Nétel, *zékere plant.*
Neul (*ik*), *ik preutel.*
Neur (*ik*), neurië (*ik*), *ik zing.*
Neus, *deél des aangezigts.*
Neut, *zie* noot.
Neutel (*ik*), *ik futsel, talm.*
Nével, *mist, damp.*
Névens (*neffens*), *naast aan.*
Ney (*ik*), *ik briesch, van een peird gebruykelyk.*
Neyg (*ik*), *ik hel, buyg.*
Nibbel (*ik*), *het zelfde als* knibbel (*ik*).
Nicht, *broeders of zusters dochter.*
Niemand, *geénen mensch.*
Nier, *deél des ligchaams.*
Nies (*ik*).
Niet, *zie* neét.
Niet, *z. n., dat geén aanwézen heeft, oók Bloem van kóper.*
Niet, *ontkennende opwoord.*
Nieuw, *het tégendeél van* oud.
Nieuwers, *nergens, meést in de dágelyk-*

Digitized by Google

sche taal gebruykelyk.

Nik, *snok, hik.*

Nik (*ik*), *ik neyg geduurig het hoófd.*

Nikkel, **nikker**, *een onkruyd.*

Nikker, *eenen verdichten wátergeést.*

Nimf, *zékere halve gódin.*

Nimmer, *nóóit.*

Nin (*ik*), *ik drink met smaak.*

Nip (*ik*), *ik drink met kleyne teugjes, gem. w.; óók Ik slaa, nyp, enz., van kleyne kinders spreekende.*

Nippe, **nipte**, *zie* neppe.

Nis, *holligheyd in eenen muur om daar in een beeld, enz. te plaatsen.*

Noch, *en niet.*

Noeg (*ik*), *ik ben te vréden.*

Noem (*ik*), *ik geef eenen naam.*

Noen, *middag.*

Noest, *het zelfde als* knoest.

Noest, *neirstig, bézig.*

Nog, *tot hier toe, bóvendien.*

Nogtans, *évenwel, echter.*

Nok, *het opperste van iets, óók Snik.*

Nommer, *getal.*

Non, *eene kloósterzuster; óók Eenen top, zéker kinderspeeltuyg.*

Noód, *zwaarigheyd, gebrek, ongeval.*

Noód (*ik*), *ik verzoek.*

Nóóddruft, *onderhoud; als kost, kleéderen, enz.*

Nóóde, *opw., ongeirn.*

Noop (*ik*), *ik steek, prik.*

Nóódwendig, *nóódzaakelyk.*

Noord, *b. n., tégen óver het zuyden.*

Noorden, *het noordelyk gedeélte der wéreld.*

Nóósselyk, *schrikkelyk.*

Noot, *zangnoot.*

Noot (*neut*), *zékere vrucht.*

Nóóyt, *nimmer.*

Nop, *pluys op het láken.*

Nork, *zie* nurk.

Norsch, *stuursch, barsch, woest.*

Notáris, *eenen ópenbaaren beambtschryver.*

November, *slagtmaand.*

Nu, *op dézen oógenblik.*

Nuchter, **nuchteren**, *die*

Digitized by Google

die den zelfden dag nog niets geëeten en gedronken heeft.

Nuf, *een onnoózel vrouwtje.*

Nuk, *schalkheyd, loós bedryf.*

Nul, *de tiende syfer-letter.*

Nurk *(nork)*, *een knorrig mensch.*

Nussel *(ik)*, *ik doe talmwerk.*

Nut, *z. n.*, *voordeél.*

Nut, *b. n.*, *voordeélig.*

Nyd, *afgunst.*

Nyg *(ik)*, *ik buyg uyt beleefdheyd het ligchaam, van eene vrouw spreekende.*

Nyp *(ik)*, *ik klem, knyp.*

Nyver, *zeér neirstig.*

O.

O, *zelfklinker.*

O, *tusschenw.*

Oblie, *dunne wáfel.*

Och, *tusschenw.*

Ochtend, *zie* uchtend.

Odief, *zékere schaaf.*

Oefen *(ik)*, *ik leér, onderwys, voords Ik pleeg.*

Oegst, *zie* oogst.

Oelzaad, *zie* heulzaad.

Oest, *zie* oogst.

Oester, *zékeren schelpvisch.*

Oever, *wáterkant.*

Oey, *zie* oy.

Of, *opw.*

Offer, offerande.

Offisier, *iemand die een ópenbaar ambt bekleéd.*

óker, *zékere verwstof.*

ókernoot, okkernoot, *groóte noot.*

Oksel, *holligheyd onder den arm.*

Okshoófd, *zéker groót vat voor wyn of bier.*

Október, *wynmaand.*

óleander, *óleanderboóm.*

ólië.

ólifant *(élefant)*, *zéker groót dier.*

Ollen, *prullen, vod-*

Digitized by Google

den, gem. w.
Olm, *zékeren boóm.*
Olyf, *olyfboóm.*
ólyk, *zie* oólyk.
Om, *opw.*
Omber (*ik*), *zie* lomber (*ik*).
Omtiegen (*omtuygen, omtygen*), *omheen trekken, oók Aan alle kanten omgeeven.*
Omtrent, *bynaa, haast, naaby, by, noopens.*
Omtuygen, omtygen, *zie* omtiegen.
Omzaaten, *omwooners.*
Onbelompen, *ongeschikt.*
Onbeschoft, *ongeschikt, onbeleefd.*
Onbesuysd, *onbedachtzaam, roekeloós.*
Onder, *omleég, benéden.*
Onderhévig (*onderhávig*), *onderworpen, bloót gesteld.*
Onderrigt, *onderwys.*
Onderwárig, *onderworpen.*
Onderwind, *onderneeming.*
Onderwys, *leéring.*
Ongel, *smeir, talk.*
Ongestuym, *buyig, stormig.*
Ongevaar, ongeveer, *omtrent, bynaa.*
Onguur, *streng, stuursch.*
Onléde, *bézigheyd.*
Onnoózel, *onschuldig, oók Slecht van verstand.*
Ons, *het zestiende deél van een pond.*
Ons, *eenen verbógen naamval van* wy.
Ons, *bepaalende byv. naamw.*
Onstuym, *het zelfde als* ongestuym, *buyig, stormig.*
Ontbeer (*ik*), *ik mis, derf* (§. 1147 - -§. 1160).
Ontbeir (*ik*), *ik lyd gebrek aan iets* (§. 1147- §. 1160).
Ontfermen (*zich*), *zyne barmhertigheyd aan andere betoónen.*
Ontgin (*ik*), *ik begin op te snyden.*
Onthiet, *bevel.*
Ontrent, *zie* omtrent.
Ontstentenis, *verzuym, gebrek, w. van't regt.*
Onttiegen, onttygen,

Digitized by Google

onttrekken.
Ontwaar (*ik*), *ik zie.*
Ontweldig (*ik*), *ik ontneem met geweld.*
Ontzaak (*ik*), *ik ontken sterk.*
Ontzag, *eérbied, oók Gezag, aanzien.*
Ontzien, *werkw., vreézen.*
Onverhoeds, *opw.*
Onverhoedsch, *b. n., beduydende Onverwacht, onvoorzien.*
Onverlaat, *eenen moedwilligen.*
Onvertógen, *onuytgesteld.*
Oódmoed, *zie* oótmoed.
Ooft, *boómvruchten.*
Óóg, *het zintuyg des gezigts.*
Oogst, *inzámeling van vruchten.*
Oók, *opw.*
Oólyk, *slecht, nietig, oók Loós, doortrapt.*
Oóm, *váders of moeders broeder.*
Oor, *naazaat, erfgenaam.*
Óór, *het zintuyg des gehoórs.*
Oorbaar (*oorber*), *voordeél.*
Oorbaar, *b. n., voordeélig, oók Betaamelyk.*
Oorber, *zie* oorbaar.
Oord, *een vierde deél van een stuk geld, oók Gewest, plaats.*
Oordeél, *verstand, uytspraak, vonnis.*
Oordje, *tweé duyten.*
Oorkoude, *getuygenis.*
Oorlof, *verlof, vryheyd.*
Oorlog, *krygh.*
Oorsprong, *het eérste begin van iets* (§. 1176).
Óórvyg, *oórveeg.*
Oorzaak, *réden.*
Óóst (*oósten*), *z. n., de hémelstreek waar de zon opstaat.*
Óóst, *b. n., uyt of in het oósten.*
Oósten, *zie* oóst.
Oótmoed, *néderigheyd.*
Óóy, *het wyfje onder schaapveé.*
Óóyevaar, *zékeren vógel.*
Óóyt, *te eenigen tyde.*
Op, *opw.*
Opaalsteén, *een édelgesteénte.*
Opbrek, *het vertrek*

Digitized by Google

van eene plaats.

Opbullen, *zwellen.*

Opdruystig, *opdragtig.*

ópen, *niet toe.*

Opkondigen, *opzeggen, afstand doen.*

Opper, *hooystápel.*

Opregt, *ongeveynsd, vroom.*

Opstal, *gebouw.*

Opzet, *toeleg, voorneemen.*

Orákel, *godspraak.*

Oranje, *zéker prinsdom, wyders Gesuykerde schil van eenen oranjeappel.*

Orber (*ik*), *ik gebruyk iets om het voor bederf te behoeden.*

Orde, *schikking.*

Order, *bevel, last.*

Orégo, *zéker kruyd.*

Orgel, *zékel speeltuyg.*

Orinbaar, *jongen matroos.*

Orkaan, *eenen hévigen storm.*

Orleaan, orliaan, *zékere verw.*

Os, *eenen gesnéden stier.*

Oseaan, *de zeé.*

Otter, *zéker dier.*

Oud, *van veele jaaren.*

Ouders, *váder en moeder.*

Outaar, outer, *zie altaar.*

Ouwel, *zéker dun gebak.*

óven, *zékere plaats om te bakken.*

óver, *opw.*

óverbluf (*ik*), *ik maak moedeloós door scherpe bejégeningen.*

óverdwaalsch, *hoógmoedig.*

óverlyd (*ik*), *ik sterf.*

óverschot, *óverblyfsel.*

óverspel, *echtbreuk.*

óverstaag, *opw., zeéw.*

Oy, *tusschenw.*

Digitized by Google

P.

P, *médeklinker.*
Paal, *staak.*
Paander, *eenen teénen korf.*
Paap, *een schimpwoord, priester.*
Paar, *koppel.*
Paard, *een bekend dier* (§. 1147 - §. 1160).
Paarl, *zie* párel.
Paarlemoer, *zékere schelp.*
Paars, *bruynroód, violetkleurig.*
Paauw, *eenen schoón gevéderden vógel.*
Paay, *ouden man, oók Termyn van betaaling.*
Paay *(ik)*, *ik stel te vréde.*
Pacht, *van een land, enz.*
Pad, *voetpad, oók Een dier.*
Paf, *het geluyd van eenen slag of van eene snaphaanschoot.*
Pagadet, *zékere soort van duyven.*
Págië, *staatjonker.*
Pak, *baal, last.*
Pal, *een werktuyg ter zyde van eene spil of rad, om de zelve tégen te houden.*
Palet, *een schilders verwberd, oók Zéker speeltuyg.*
Paley, *eene katrol; en byzonderlyk Een werktuyg, om menschen te pynigen.*
Paleys, *een groót en prachtig huys van eenen kóning, prins, of anderen voornaamen heér.*
Páling, *de beste soort van aal.*
Palissáde, *eenen schanspaal.*
Palklamp, *scheepsw.*
Pallas, *ruyters zydgeweir.*
Palm, *van de hand, oók Zéker heéstergewas.*

Digitized by Google

Palster, *eenen dikken stok.*
Paltrok, paltsrok, *eenen wyden rok, oók Eene soort van zaagmólen.*
Pampernoelje, *duyvelsbroód.*
Pan.
Panaars *(ik), ik brids.*
Pand, *onderpand, voords Slip van een kleéd.*
Paneél, panneél, *van eene deur, koets, enz.; oók Een schilderswerktuyg.*
Pantalon, *zéker kleéd.*
Panter, *zéker wreéd dier.*
Pantoffel, *muyl.*
Pantomíme, *stomspel.*
Pantser, pantsier, *borstwápen.*
Pap, *dunnen bry.*
Papa, *váder, kinderw.*
Pápegaay, *zékeren vógel.*
Papier.
Paráde, *praal.*
Paradys, *lusthof.*
Pardel, *zéker viervoetig dier.*
Párel *(paarl)*, *een juweél* (§. 1147-1160).
Park, *zie* perk.
Parkement *(perkement)*, *bereyd kalfs- of schaaps-vel.*
Parkiet, *zékeren vógel.*
Parlement, *in sommige landen, de verzámeling der regeeringsléden.*
Parlemoer, *zie* paarlemoer.
Pàrochië, *kerspel.*
Pars, *zie* pers.
Part, *listigen trek, wyders Deél, aandeél.*
Partuur, *z. n., gelyk.*
Party, *zyde, oók Eene ménigte.*
Paruyk, *zie* pruyk.
Pas, *doortogt, gang, tred; voords Stond, maat.*
Pascha, páschen.
Paskwil, *schimpschrift.*
Paspoort, *vrygeleybrief.*
Passaat, *passaatwind.*
Passement, *boordsel.*
Passië, *het lyden van Jézus.*
Pastey, *een gebak.*
Pastel, *zéker verwdeég.*
Pastenak, pastinak,

Digitized by Google

pasternak (*pinsternak, pinsternákel*), *witte peen.*
Pastoor.
Patakon, *een geldstuk.*
Pateél, *schótel, anders* patiel.
Patent.
Patich, *zéker kruyd.*
Patiel, *zie* pateél.
Patroon, *beschermer, laading voor schietgeweir, en oók Schets van iets.*
Patrys, *zékeren wilden vógel.*
Pauk, *zéker muzykaal werktuyg.*
Paus, *het hoófd der katolyke kerk.*
Pauze, *rust, stilstand, verpoózing.*
Paveljoen, *tent.*
Pavey (*ik*), *zie* plavey (*ik*).
Peauter (*piauter*), *een mengsel van loód en tin.*
Pedaal, *voetklaauwier.*
Pedel, *deurwaarder eener hoóge school.*
Pedestal, *voetstuk van eene zuyl, een standbeeld, enz.*
Peel, *haarband, oók Moerassig land.*
Peen, *wortel.*
Peer, *zékere bekende vrucht* (§. 1147 - -§ 1160).
Pees, *zékere zénuw.*
Peet, *doópheffer, doópheffster.*
Pégel, *yk, teéken van eene maat.*
Peir, *zékere boómvrucht* (§. 1147 - -§. 1160).
Peird, *een bekend dier* (§. 1147- §. 1160).
Peirel, peirl, *zéker juweél* (§. 1147 - -§. 1160).
Pek (*pik*), *zékere bereyde hars.*
Pékel, *zout wáter.*
Pel, *dop, schel van erwten, boónen, enz.*
Pelgrim, *eenen bédevaartganger.*
Pélikaan, *zékeren wátervógel.*
Pellies, *eenen vrouwenmantel.*
Pellikaan, *zie* pélikaan.
Pels, *zéker mansgewaad.*
Peltery, *bont.*

Digitized by Google

Péluw, *zéker kussen.*
Pen, *om te schryven.*
Penning, *een gemunt stuk goud, zilver, of kóper.*
Pens, *ingewand, voords Buyk.*
Pensebloem, *eene gevlamde driekleurige viool.*
Penseél, *een schilders werktuyg.*
Péper, *zéker oóstindisch gewas.*
Perdoen, *een touw om den mast te verzékeren, scheepsw.*
Périóde, *volzin, oók Tydvak.*
Perk (*park*), *beslótene plaats.*
Perkement, *zie* parkement.
Pers, *zéker werktuyg, om iets te drukken.*
Persik, *zie* perzik.
Persoon.
Perzik, *eene bekende vrucht.*
Pest, *zékere besmettelyke ziekte.*
Pet, *zéker léderen hoófddeksel, en oók Eene wátergroef, eenen put.*

Petard, *springbus.*
Péter, *doópheffer.*
Pétersélië (*pietersélië*), *een plantgewas.*
Peukel (*pukkel*), *eene kleyne puyst.*
Peul, *eene vrucht.*
Peul, peuluw (*péluw*), *een hoófdkussen.*
Peur (*ik*), *oók* poer (*ik*).
Peuter (*ik*), *ik wroet met den vinger.*
Peuzel (*ik*), *ik talm.*
Peyl, *zékere gestelde maat.*
Peyns (*ik*), *ik denk diep.*
Peys (*ik*), *ik denk.*
Piaster, *een geldstuk.*
Piauter, *zie* peauter.
Piek, *eene spies of lans.*
Piep (*ik*), *van het geluyd van muyzen, ratten, jonge vógels spreekende.*
Pier, *zéker een aardworm.*
Pieterman, *zékeren zeévisch, oók Brabandsch bier.*
Pietersélië, *zie* pétersélië.
Pik, *zie* pek.
Pik, *haat, wrok.*

Digitized by Google

Pik *(ik)*, *ik slaa met den snável, ik byt.*
Piket *(ik)*, *ik speel het pikétspel.*
Pikkedillen, *beuzelingen.*
Pil, *artseny bolletje.*
Pilaar *(pyler)*, *zuyl.*
Pillegift, *een geschenk van péter of méter.*
Piloot, *eenen loódsman, of loóds.*
Pimpel, *eenen vógel.*
Pimpernel, *zéker kruyd.*
Pimpernoot, *zékere vrucht.*
Pin, *houten of yzeren pen, oók Eene kleyne spiering.*
Pingel, *kern van den pynappel.*
Pink, *den kleynsten vinger, een vaartuyg, oók Eenen jongen os, of eene jonge koe.*
Pink *(ik)*, *ik zie met half geslóten oógen.*
Pinkster, pinksteren, *zékeren feéstdag.*
Pinksternákel, pinsternak, *zie* pastenak.
Pint, *eene bekende maat.*
Pioene, *zékere bloem.*
Pip, *eene ziekte van het gevógelte.*
Pippeling, *zékeren appel.*
Pips, *ongedaan, ongezond.*
Piramíde, *tydnaald.*
Pis.
Pistool, *eene spaansche goudmunt, oók Een kleyn schietgeweir.*
Pit, *het zelfde als* put.
Pit, *de kern, oók Het merg.*
Pitoor *(putoor)*, *zékeren vógel.*
Pitse, *listigheyd, bedrog.*
Pitsjaar *(ik)*, *scheepsw.*
Plaag, *onheyl, stráf.*
Plaanhoóm.
Plaaster, *zie* pleyster.
Plaat, *blad van metaal.*
Plaats, *stéde, ruymte.*
Plagge, *zóde van de hey afgestóken.*
Plak, *slag met eene plak, het werktuyg zelve; oók Vlak, klad.*
Plakkaat, *plakschrift.*
Plammoot *(ik)*, *ik bezoedel.*
Plan, *schets, afteékening.*
Planeet, *dwaalster.*

Digitized by Google

Plank, *deel, bord.*
Plant, *aardgewas, oók Hét onderste van de voeten.*
Plas, *wáterkuyl, eene wáterplek.*
Plasdank, *groóte erkendtenis.*
Plat, *eene effene vlakte zonderverhévenhéden.*
Plat, *b. n., vlak.*
Platje, *eenen stouten jongen.*
Platdys, *zékeren platvisch.*
Platteél, plattiel, *eenen schótel.*
Plavey, *vloersteén.*
Plecht, *van een schip.*
Pleeg (*ik*), *ik ben gewoon, wyders Ik bedryf.*
Plegt, *kusting, vestenis op een huys, enz.*
Plegtig, *staatig.*
Plek, *vlak.*
Plemp, *eene visschuyt.*
Pleng (*ik*), *ik stort uyt, vergiet.*
Plet (*ik*), *ik maak plat, voords Ik verbryzel.*
Plets, *lap, oók Zéker láken.*
Pleuris, *zydeweé.*
Pley, *zie* paley.
Pleyu, *vlakte névens een groót gebouw.*
Pleyster (*plaaster*), *om op eene wonde, enz. te leggen; oók Gips.*
Pleyt, *een plat vaartuyg, oók Een regtsgeding.*
Pligt, *verbindtenis.*
Plint, *vlak stuk in lyst-werken, timmermansw.*
Ploeg, *een werktuyg voor den landbouw.*
Ploert, *guyt, boef.*
Plof, *geluyd van iets dat valt.*
Plok (*pluk*), *de daad van plokken, of plukken.*
Plomp, *geluyd van een zwaar ligchaam, als het plotseling in een diep wáter valt.*
Plomp, *grof en dik, oók Stomp, bot, dom.*
Plonder (*ik*), *zie* plunder (*ik*).
Plons (*ik*), *ik smyt in het wáter dat het plonst.*
Ploot (*ik*), *ik ontbloót de schaapenvellen van hunne wol.*

Digitized by Google

Ploóy, *vouw.*
Plots *(ik)*, *ik plof.*
Plots, *eénsklaps.*
Plug, *bom op een vat, oók Eenen ligtmis.*
Pluk, *het zelfde als* plok.
Plunder *(ik)*, *ik beroóf.*
Pluuje, *zeémans kleéd of kleéding.*
Pluvier, *zékeren vógel.*
Pluym, *véder.*
Pluys, *vézel, nop.*
Poch *(ik)*, *ik snoef.*
Podagra, *voetjicht.*
Poddebaard, *vlasbaard.*
Poddehaar, *vlashaar.*
Podding, *zie* pudding.
Poeder *(poeyer)*, *stof.*
Poëet, *eenen dichter.*
Poel, *staande wáter.*
Poelje, *eenen hoen.*
Poep, *eenen wind.*
Poes, *eene kat, oók Een halsdeksel van bontwerk.*
Poest *(ik)*, *ik blaas.*
Poets *(pots)*, *snaakery, klucht.*
Poeyer, *zie* poeder.
Poézy, *dichtkunst.*
Pof, *paf.*
Pogchel, *rug, gem. w.*
Pok, *kinderpok, koepok, enz.*
Pokaal, *zie* bokaal.
Pokdaal, pokdel, *pokput.*
Pol, *boel.*
Polder, *zékere hoeveelheyd van bedykt land.*
Poley, *zéker kruyd.*
Pollépel, *groóten lépel.*
Pollevy *(polvy)*, *de hiel van eenen schoen.*
Pols, *slagáder; eenen springstok.*
Poltergeést, *waargeést, nachtspook.*
Polver, *zie* pulver.
Polvy, *zie* pollevy.
Polyst *(ik)*, *ik maak glad en blinkende.*
Pomp, *wáterpomp, enz.*
Pompernikkel, *zwart broód der Westfálingen.*
Pompoen, *zékere vrucht.*
Pond, *zéker gewigt.*
Ponjaard, *eenen korten dégen.*
Pont, *eene schouw.*
Pontifikaal, *het puselyk gewaad.*
Poog *(ik)*, *ik tracht met aandrang.*
Pook, *ponjaard.*
Pool, *aspunt van aarde en hémel.*

Digitized by Google

Poort, *eene groóte deur of ópening.*
Poós, *eene wyle tyds.*
Poót, *eenen voet van een dier.*
Poot, *een jong lootje, of spruytje.*
Poóy *(ik)*, *ik drink veel.*
Pop, *speelpop.*
Pópel, *zie* pópelier.
Pópel *(ik)*, *ik beef van schrik.*
Pópelier, pópulier, *zékeren boóm.*
Por *(ik)*, *ik zet aan, ik dryf.*
Porey *(porrey)*, *loók.*
Porfier, *zékeren steén.*
Porrey, *zie* porey.
Porseleyn, *zéker aardewerk.*
Porseleyn *(posteleyn)*, *een bekend plántgewas.*
Port, *briefport.*
Portaal, *ingang.*
Portel *(ik)*, *ik borrel.*
Portië, *aandeél.*
Portret, *afbeeldsel van eenen mensch.*
Pos, post, *zékeren visch.*
Post, *den styl eener deur, post van eene réening, voords Standplaats, schildwacht, ambt, bóde.*
Posteleyn, *zie* porseleyn.
Postuur, *gestalte.*
Pot, *zéker vat.*
Potasch, *moskóvische asch.*
Pots, *zie* poets.
Praal, *pracht.*
Praam, *een vaartuyg, óók Dwang.*
Praat, *gesprek, geklap.*
Praauw, *zéker Indiaansch vaartuyg.*
Praay *(ik)*, *ik ontmoet iemand op zeé en spreek met hem.*
Prach *(ik)*, *ik bédel.*
Pracht, *vertoóning van groótheyd en luyster.*
Pram, *borst, gem. w.*
Prang, *drukking, knélling.*
Prat, *trotsch.*
Prauwel *(prouwel)*, *zékere dunne wáfel.*
Prédik *(ik)*, *ik preek.*
Preek, *leérréde.*
Prelaat, *eenen voornaamen geéstelyken.*
Prent *(print)*, *eene afgedrukte teékening.*
Pres *(ik)*, *ik dwing.*
President, *voorzitter.*

Digitized by Google

Preutel (*ik*), *klank naa-bootsende woord, om het geluyd van eenig kookende vocht uyt te drukken; óverdragtelyk beteékent het Knorren, morren: oók* prótel (*ik*), prottel (*ik*), pruttel (*ik*).

Preutsch, *dapper.*

Prével (*ik*), *ik mompel.*

Prevoost, *zie* provoost.

Prey, *eene bekende soort van loók.*

Prey (*ik*), *zie* praay (*ik*).

Prieél, *lusthuysje.*

Priegel (*ik*), *ik ros af.*

Priem, *steekyzer.*

Priester.

Prik, *scherpen punt.*

Pril, *vrólyk, frisch.*

Primaat, *oppersten kerkheér van een land.*

Prins, *vorst in het algemeén.*

Print, *zie* prent.

Proef, *onderzoek, toets.*

Proest (*ik*), *gem. w., ik nies.*

Profeet, *voorzegger.*

Profyt, *voordeél.*

Prokureur, *pleytbezorger.*

Prol, *appelbry.*

Pronk, *sieraad, opschik.*

Pronsel (*ik*), *ik knoey, kwansel.*

Proost, *den eérsten onder de domheéren.*

Prooy, *roof, buyt, aas.*

Prop, *stop.*

Prótel (*ik*), *zie* preutel (*ik*).

Protestant, *hervormden.*

Prottel (*ik*), *zie* preutel (*ik*).

Próve, *inkomst van eenig geéstelyk goed.*

Provinsiě, *wingewest, landstreek.*

Provoost, *kapiteyn geweldiger.*

Prul, *vodde, beuzeling.*

Prut, *wrongel, oók Het grondsap van de traan.*

Prut, *b. n. en opw., alleén gebruykelyk in* het is daar niet prut, *het is daar niet helder;* het, zy is niet prut, *d. i., het, zy deugt niet veel.*

Pruttel (*ik*), *zie* preutel (*ik*).

Pruyk (*paruyk*), *zéker*

Digitized by Google

hoófddeksel.

Pruyl (*ik*), *ik ben misnoegd.*

pruym, *zékere vrucht.*

Pruys, *het zelfde als* bruys, *schuym.*

Pry, *doód aas; slecht vrouwmensch.*

Pryk (*te*), *in* te pryk zetten, *enz.*

Pryk (*ik*), *ik pronk, praal.*

Prys, *weirde van eenig ding; beloóning; een genómen schip.*

Psalm.

Psalter, *zéker snaarspeeltuyg.*

Publiek, *algemeén, ópenbaar.*

Pudding (*podding*), *kételkoek.*

Puf, *lust, trek.*

Puf (*ik*), *ik blaas, ik trotseer.*

Pukkel, *zie* peukel.

Pul, *eene kruyk.*

Pulver (*polver*), *stof.*

Punch, *zékeren drank.*

Punt, *stip; spits.*

Purper, *zékere kleur.*

Put, *wáterput, ook Hol.*

Putoor, *zie* pitoor.

Puur, *zuyver.*

Puy, *voorgével van een huys.*

Puyk, *allerbest.*

Puyl (*ik*), *ik zwel.*

Puymsteén, *drysteén.*

Puyn, *onbruikbaare gebrókene steénen.*

Puyst, *een kleyn gezwelletje.*

Puyt, *kikvorsch, ook Eenen veénboer.*

Py, *eene gróve kleédingstof.*

Pyl, *schicht.*

Pyler, *zie* pilaar.

Pyn, *ligchaamssmert, wyders Zékeren boóm.*

Pyp.

Digitized by Google

R.

R, *médeklinker.*

Raa, *steng of dwarsmast aan groóte schépen.*

Raad, *raadgeeving.*

Raaf, *zékeren vógel.*

Raak, *als in* raak slaan, speelen, *gelukkig slaan, enz.*

Raak, *de achterste deélen van het binnenste van den mond.*

Raak (*ik*), *ik tref.*

Raam, *eene juyst afgemeetene rigting, oók Zéker werktuyg.*

Raap, *knol.*

Raap (*ik*), *ik haal, kryg; ik lees.*

Raar, *zeldzaam.*

Raas (*ik*), *ik tier.*

Raat, *eene hónigraat.*

Raauw, *ongezóden.*

Rabarber, *zékere plant.*

Rabat, *afkorting, een smal tuynbed; voords Rabat van eene koets, eene gordyn, enz.*

Rabauw (*rabouw*), *zéker slag van appels.*

Rabauw, rabauwt, *boef, gem. w.*

Rabbel (*ik*), *ik spreek ras en onverstaanbaar.*

Rabbyn, *joodschen leéraar.*

Raboorden, *meérv., zéker rietachtig gewas.*

Rad, *wiel.*

Rad, *snel, gezwind.*

Radys, *een bekend gewas.*

Raf, *de rugvinnen van zéker slag van heylbot.*

Ráfel, *zéker gebrek aan geweevene stof.*

Rag, *spinnewebben.*

Ragchebel, ragchel, *taaye fluym.*

Rak, *eynd weegs; schótelrak; latwerk in een hoenderhok.*

Rákel, *óvenkrabber.*

Raket, *een kruyd; een kaatstuyg, dat anders oók* ranket *genoemd word.*

Digitized by Google

Rakker, *eenen diefleyder.*
Rakketálië, *scheepsw.*
Rakketouw, *scheepsw.*
Rakketros, *scheepsw.*
Ralle, *onbesuysde snapster.*
Ram, *het mannetje van een schaap.*
Rammel, *van haazen en konynen spreekende.*
Rammel *(ik)*, *ik maak geraas, babbel.*
Rammelas, rammenas, *spaansche radys.*
Rammey *(ik)*, *ik beuk.*
Ramp, *ongeval, ongeluk.*
Rand, *kant, boord.*
Rang, *ry, orde, schikking.*
Rank, *listen; scheut van een plantgewas.*
Rank, *b. n., dun, tenger.*
Ranket, *zie* raket.
Ranonkel, *zékere bloem.*
Rans, *garstig, zuur.*
Ransel, *knapzak van eenen soldaat.*
Ransuyl, *zéker slag van uylen.*
Rantsoen, *losgeld, voords Eene bepaalde hoeveélheyd van spys of drank.*
Rap, *vlug, snel.*
Raphoen, *wyfje van eenen veldhoen.*
Rapier, rappier, *zydgeweir.*
Rappig, *schurftig.*
Raps, *hetzelfde als* rap.
Ras, *zékere gemeéne kleédingstof; draaykolk; tuk, zéker dier.*
Ras, *opw., gezwind, snel.*
Rasch, *b. n., vlug, rap.*
Rasp, *eene soort van vy.*
Rat *(rot)*, *séker dier.*
Rátel, *een werktuyg waar méde men rátelt, klátet.*
Ratyn, *zékere kleédingstof.*
Ravelyn, *zéker bolwerk.*
Ravot *(ik)*, *ik stoey, tier.*
Razyn, *gedroógde druyf.*
Reaal, *zéker geldstuk.*
Rebel, *eenen wéderspannigen.*
Red *(ik)*, *ik verlos, help.*
Réde, *gesprek, vertoóg.*
Réden, *verstand, oorzaak. Zie* KILIAAN.
Reé, *eene soort van wilde*

Digitized by Google

wilde geyten.

Reé *(reéde)*, *eene legplaats voor zeéschépen.*

Reé, reéd, *gereéd.*

Reéde, *zie* reé,

Reef, *eene smalle stroók zeyls.*

Reek, *kleyne egge.*

Reeks, *kéten, vervolg, ry.*

Reép, *eene lange en smalle stroók; eenon hoepel.*

Reéssem, *zie* rist.

Reet, *scheur, spleet; oók Eene vlasreet.*

Reéuw, *doódschuym.*

Refereyn, refreyn, *zékere soort van gedicht.*

Reg *(ik)*, *ik stryk den mast, zeéw.*

Regeer *(ik)*, *ik heérsch, bestier.*

Régel, *liniaal.*

Regement, *zékereschaar van krygslieden onder eenen kolonel.*

Régen.

Regent, *bestuurder.*

Regiment, *zie* regement.

Register, *aanteékening, lyst.*

Regt, *z. n.*

Regt, *b. n.*

Rek, *een werktuyg waar op men linnen droógt; zie voords* rak.

Rek, *de daad van rekken.*

Rek *(ik)*, *ik rek uyt.*

Rékel, *het mannetje van eenen hond.*

Réken *(ik)*, *ik tel, oók Ik bedek met asch.*

Rekke, *langen stok.*

Rel *(ik)*, *ik snap.*

Relmuys, *veldmuys.*

Rempel, *zie* rimpel.

Ren *(run)*, *snellen loóp.*

Renegaat, *afvalligen christen.*

Renet, *zéker slag van appels.*

Rente, *jaarlyksche inkomst.*

Rep, in rep en roer, *in volle beweeging.*

Répel, *vlashámer.*

Republiek, *gemeénebest.*

Respyt, *uytstel.*

Rest, *óverschot.*

Reu, *rékel.*

Reuk, *geur.*

Reus, *een ongemeén lang mensch.*

Reutel, *keelgereutel.*

Digitized by Google

Reuter, *eene zeef.*
Reuzel, *verkenssmeir.*
Rével (*ik*), *ik suf.*
Rey, *koor.*
Reyger, *eenen bekenden vogel.*
Reyk (*ik*), *ik rek, ik strek uyt.*
Reyn, *zuyver, onbevlekt.*
Reynette, *zéker gewas.*
Reynvaar, *wormkruyd.*
Reys, *togt.*
Rib, *zydebeén.*
Rid, *wedloóp van een peird.*
Rids (*ik*), *ik prikkel.*
Ridsch, *geyl.*
Riek (*ik*), *ik geef geur, voords Ik gevoel geur; anders oók* ruyk (*ik*).
Riem, *léderen stroók.*
Riet, *zéker gewas.*
Rif, *zie* reef.
Rif, *eene lange, smalle zandbank in zeé; oók Een geraamte.*
Rigchel, *eene lyst.*
Rikkekik (*ik*), *van de kikvorschen.*
Ril (*ik*), *ik beef, tril.*
Rimpél, *kreuk.*
Rinde, *schors.*
Ring, *hol en rond ding.*

Rinkel, *zéker blikken, kóperen, of yzeren rond plaatje.*
Rinket, *eene valdeur in eene sluysdeur.*
Rinkink (*ik*), *ik schreéuw, raas.*
Rinnek (*ik*), rinnik (*ik*), *zie* grinnik.
Rinsel, *zie* runsel.
Rioel, riool, *vuylniszyp.*
Risp (*ik*), *myne maag werpt het eeten op.*
Rist, *bos, struyk.*
Rit (*ik*), *ik loóp, draaf heen en wéder.*
Rits (*ik*), *zie* rids (*ik*).
Rits, *tusschenw.*
Ritsch, *zie* ridsch.
Rivier, *stroóm.*
Rob, *zéker dier.*
Rob (*rop*), *maag van groote visschen.*
Robyn, *een édelgesteénte.*
Roch, *zékeren visch.*
Roe (*roede*), *rys.*
Roed (*ik*), *zie* roey (*ik*).
Roef, *een kleyn verdekje; het achterste afschutsel op een kleyn vaartuyg; een schuyns deksel op eene doódkist.*

Digitized by Google

Roekeloós, *zorgeloós, al te stout.*
Roekoek *(ik)*, *als de duyven.*
Roem, *lof, eér.*
Roemer, *zie* rómer.
Roep, *gerucht.*
Roer, *stuur van een schip, eene rieten pyp, oók Een lang schietgeweir.*
Roer, in rep en roer.
Roer *(ik)*, *ik raak aan.*
Roes, *bedwelming doór sterken drank.*
Roest, *yzerroest, kóperroest.*
Roest *(ik)*, *ik rust, van vógels spreekende.*
Roet, *ongel, smeir; schoorsteénroet.*
Roewaard, *zie* ruwaard.
Roey *(ik)*, *ik beweeg heen en wéder.*
Roey *(ik)*, *anders oók* rooy *(ik)*, *ik peyl wyn; ik trek, haal uyt.*
Roezeboes *(ik)*, roezemoes *(ik)*, *ik raas en krioel lustig.*
Roffel, *eene schaaf, een gestaadig gerommel, oók De kastyding van eenen soldaat.*
Roffinan, *hoereweird.*
Roffioel, *zéker slag van kleyne taartjes.*
Rog, *zie* roch.
Rogchebel, rogchel, *het zelfde als* ragchel, *eene fluym.*
Rogge, *zéker kóren.*
Rok, *een kleédingstuk.*
Rok, rokken, *spinrokken.*
Rol, *een rond hout, yzer, enz.*
Roman, *verdicht geschiedverhaal.*
Rómer (*roemer*), *wynglas.*
Rommel *(ik)*, *ik geef een dof geluyd.*
Romp, *een hoófdeloós ligchaam.*
Rompel, *zie* rimpel.
Rompslomp, *opw., slordig.*
Rond, *z. n., kring.*
Rond, *b. v., kógelwormig.*
Rondas, *een rond schild.*
Ronde, *omgang.*
Ronds, *rad van eene drukpers.*
Ronk *(ik)*, *ik snork.*
Ronsel *(ik)*, *ik neem*

Digitized by Google

iets heymelyk weg, steel.

Ronzebons, *een poppenspel, in eene kas, op de straat.*

Rood (*ik*), *zie* roey (*ik*), roóy (*ik*).

Roód, *roódverwig.*

Roof, *de korst van eene zweir.*

Roóf, *de daad van roóven, buyt.*

Rook, *eenen hooystápel.*

Roók, *damp.*

Roóm, *het vet van de melk.*

Roos, *zékere bloem, oók Eene ontsteeking.*

Roóst (*ik*), *ik braad op eenen roóster.*

Roóy, *het mikken op iets.*

Roóy (*ik*), *zie* roey (*ik*), roóy (*ik*).

Ros, *een peird.*

Ros, *b. n., roódachtig.*

Rosbaar, *eenen draagzétel.*

Rosbeyer, *het peird der vier heémskinderen.*

Rosmaryn (*rózemaryn*), *zéker gewas.*

Rot, *zie* rat.

Rot, *ménigte.*

Rot, *b. n., verrot.*

Rotgans, *zékere gans.*

Rots, *eene steénige verhévenheyd.*

Rots (*ik*), *ik ryd hard.*

Rouw, *droefheyd.*

Rouw (*ik*), *ik kaard.*

Rouwaard, *zie* ruwaard.

Rózemaryn, *zie* rosmaryn.

Rozyn, *zie* razyn.

Rug, *deél des ligchaams.*

Rugchel (*ik*), *ik balk.*

Ruk, *de daad van rukken.*

Rul, *driftigen toeloóp.*

Rul, *hobbelig, ongelyk.*

Rumoer, *geraas.*

Run, *eenen snellen loóp, oók Bast van eykenhout.*

Rund, *runddier.*

Rups, *een wormpje dat op zynen tyd in een kapelletje verandert.*

Rusch, *eene bies.*

Rust, *gerustheyd, stilte.*

Rust (*ik*), *ik bereyd.*

Ruuw, *hobbelig, oneffen.*

Ruwaard, *eenen bestuurder van zéker landschap.*

Digitized by Google

Ruy, *het zelfde als* rey.
Ruy, *ruytyd.*
Ruy (*ik*), *ik verwissel van véderen.*
Ruydig, *met schurft bezet.*
Ruyf, ruyfel, *waar de peirden hoóy uyt eeten.*
Ruyfel (*ik*), *ik rimpel.*
Ruyg, *haarig.*
Ruyk (*ik*), riek (*ik*), *ik geef geur, ik ben door geur aangedaan.*
Ruyl (*ik*), *ik verwissel.*
Ruylebuyt (*ik*), *ik verwissel.*
Ruym, *groót, breéd, wyd.*
Ruyn, *eenen gesnéden hengst.*
Ruyp, *zie* rups.
Ruysch (*ik*), *ik maak gedruysch.*
Ruyt, *vierkant, glasruyt, schurft, slóót, waar in men vlas en hennep te weéken legt, zéker kruyd.*
Ruyt (*ik*), *ik plunder.*
Ruyter, *iemand die in den kryg te peirde dient.*
Ruyting, *de kling van een zweird, wyders Geklonterde melk.*
Ruyzië, rúzië, *krakeél.*
Ry, *reeks.*
Ryd (*ik*).
Ryf, *hark; rasp.*
Ryfelen, *werkw., zéker dobbelspel.*
Ryg (*ik*), *ik maak met een rygsnoer vast.*
Ryk, *heérschappy.*
Ryk, *b. n., welgegoed.*
Ryksdaalder, *zéker stuk geld.*
Rym, *ryp, oók Dicht.*
Ryp, *rym, bevrózen dauw.*
Ryp, *volwassen.*
Rys, *eene jonge boóm-spruyt.*
Rys (*ik*), *ik word hoóger.*
Ryst, *zékere soort van kóren.*
Ryt (*ik*), *ik scheur.*

Digitized by Google

S.

S, *médeklinker.*
Sa, *tusschenw.*
Saag *(ik)*, *ik vreés.*
Saay, *zékere wollen stof.*
Sabbat, *den rustdag der Jooden.*
Sabber *(ik)*, *ik klad, kladschilder, oók Ik snap.*
Sábel, *een kort en breéd zweird, wyders Een dier met een schoón vel.*
Sadduséer, *eene sekte onder de Jooden.*
Saffier, *een édelgesteénte.*
Saffloers, *een gewas, wilden saffraan.*
Saffraan, *zéker gewas.*
Sak, *vrouwekleéd.*
Sákerdaanhout.
Sakrament, *heylteéken, bondzégel, verbondteéken.*
Sakristie, sakristy, *kerkgeriefkámer.*
Salaa, salaad, saláde, *zéker gewas.*
Salamander, *een dier.*
Salet, *de groótste kámer van het huys.*
Sálië, *zékere plant.*
Salingen, *meérvoud, scheepsw.*
Salpéter, *een delfstofzout.*
Saluut, *meirval, zékeren visch; groet.*
Samaar, *zéker vrouwekleéd.*
Sámereus, *zéker vaartuyg.*
Samkyn, *een turksch koópvaardyschip.*
Sammel *(ik)*, *ik tammel, draal.*
Sandelboóm.
Sandelhout.
Sandrak, *zékere hars, oók Eene bergstof.*
Sanhedrin, *zékere raadsvergádering by de oude Jooden.*
Santórië, *zéker kruyd.*
Sap, *zéker vocht.*
Sapanhout, *zéker verwhout.*

Digitized by Google

Sar (*ik*), *ik terg.*
Sarazynkruyd.
Sardyn, *zékeren visch.*
Sargië, *zékere wollen stof.*
Sas, *eene sluys, oók Eene reéde.*
Sassefras, *zéker hout.*
Satan, *den boózen geést.*
Sáter, *eenen boschgod, voords Eenen vuylik.*
Satye, *soort van italiaansche bark.*
Satyn, *zékere zyden stof.*
Saus, *sap of vocht, dat by de spys gebruykt word.*
Sausys, *worst.*
Sávelboóm, *zévenboóm.*
Savonet, *zeépbal.*
Savoóykoól.
Schaaf, *zéker werktuyg.*
Schaak, *maagden- of vrouwen-roóf.*
Schaak, *zéker spel.*
Schaakmat, *in het schaakspel.*
Schaal, *dop, schil; drinkschaal; weegschaal.*
Schaalbyter (*schalbyter, schallebyter*), *zékeren kéver.*
Schaamen (*zich*), *beschaamd zyn.*
Schaap, *een bekend dier.*
Schaar, *ménigte; zéker werktuyg.*
Schaar, schaard, *eene breuk in een mes of ander snytuyg.*
Schaars, *opw., naauwelyks, onzéker.*
Schaarsch, *b. n., het tégendéel van óvervloedig.*
Schaarstok, *een dik smal stuk hout.*
Schaarstroók, *om een schip te bouwen, spantmodel, scheepsw.*
Schaats, *een schoeysél om op het ys te ryden.*
Schab, *eenen ligten mantel.*
Schabel, *voetbank.*
Schabrak, *peirdenkleed.*
Schacht (*schaft*), *een langwerpig regt opgaande ding; als de schacht van eene pen, eene leirs, eenen pilaar, enz.*
Schadde, *eene groene zóde.*

Digitized by Google

Schâde, *naadeél, hinder, verlies.*
Schâduw, *lommer, schim.*
Schaf (*ik*), schaft (*ik*), *ik verschaf, breng op.*
Schaft, *zie* schacht.
Schaft (*ik*), *zie* schaf (*ik*).
Schagcher (*ik*), *ik woeker, gem. w.*
Schâkel, *eenen ring van eene kéten.*
Schakeer (*ik*), *ik mengel, verdeél.*
Schal, *min in gebruyk dan* geschal, *geluyd, galm.*
Schalbyter, *zie* schaalbyter.
Schâlië, *ley.*
Schalk, *een loós mensch, eenen bedrieger.*
Schalk, *b. n., loós, bedriegelyk.*
Schallebyter, *zie* schaalbyter.
Schalm, *schâkel.*
Schamdek (*schandek*), *scheepsw., dek óver de stutten.*
Schamp, *eenen zydelings uytgeweken houw of snéde.*
Schandaal, *aanstoót, ergernis.*
Schande, *oneér, eérloósheyd.*
Schans, *sterkte, wal.*
Schappelyk, *rédenlyk, wel gedaan.*
Schapraay, schapráde, *eene eetenskas.*
Schar, *zékeren platvisch.*
Scharbier (*scherbier*), *dun bier, drafdrank.*
Scharláken, *zéker roód láken.*
Scharley, *zéker kruyd.*
Scharluyn, *eenen schobbejak, schurk.*
Scharmutsel (*ik*), schermutsel (*ik*), *ik begin te vechten.*
Scharnier, *van eene doos, eenen passer, enz.*
Scharrel (*ik*), *ik krab en wryf sterk.*
Schat, *rykdom, voorraad.*
Schâter (*ik*), *ik weergalm, oók Ik lach luydkeels.*
Schaveél (*ik*), *ik schik in, ik maak plaats.*
Schaverdyn, *het zelfde als* schaats.

Scha-

Digitized by Google

Schavot, *geregtstellaadje*
Schavuyt, *deugniet, schelm.*
Schédel, *hersenpan, bekkeneél.*
Scheé, scheéde, *van een zweird, enz.*
Scheéf, *schuyns.*
Scheel, *onderscheyd, verschil; oók Deksel.*
Scheel, *scheéf, voords Niet regt ziende.*
Scheél, *haarscheél, oógscheél.*
Scheen, *het voorste scherp gedeélte van het beén.*
Scheer, *zie* schaar.
Scheet, *eenen wind.*
Schegge, *knie aan het galjoen, scheepsw.*
Scheir, *zie* schaar.
Schel, *eene bel.*
Schel (*schil*), *bekleédsel van eenen appel, eene peir, enz.*
Schel, *helder van geluyd.*
Scheld (*ik*), *ik vloek, laster, maak uyt.*
Schelf, *hoóyschelf.*
Schelfer, *zie* schilfer.
Schelfzeé, *de roóde zeé.*
Schelling, *zéker geldstuk.*
Schelm, *guyt.*
Schelp (*schulp*), *schaal.*
Schelvisch.
Schémer, *scháduw.*
Schen (*ik*), *ik misbruyk, oók Ik hits aan.*
Schend (*ik*), *ik bederf, ontsier.*
Schenk (*ik*), *ik giet in, oók Ik geef, vereér.*
Schenkel, *zie* schinkel.
Schennis, *misdryf, schelmstuk.*
Schep, *lépelvol.*
Schep (*ik*), *ik maak uyt niets.*
Schépen, *regter.*
Schepter, *rykstaf, gebiedstok.*
Scherbier, *zie* scharbier.
Scherf, *een stuk van een gebróken aarden vat.*
Scherley (*scharley*), *dulle kervel.*
Scherluyn (*scharluyn*), *schurk, schobbejak.*
Scherm, *bescherming, oók Middel ter bescherming.*
Scherm (*ik*), *ik vecht met eenen dégen, enz.*
Scherminkel, *een zeér máger mensch of dier.*

Digitized by Google

Schermutselen, *met kleyne hoopen vechten.*
Scherp, *snydende.*
Scherts, *jok, genoegelyke redenen.*
Schets, *ontwerp, bewerp.*
Schetter (*ik*), *het zelfde als* schäter (*ik*).
Scheur, *borst, spleet.*
Scheurbuyk, *blaauwschuyt, zékere ziekte.*
Scheut, *het zelfde als* schoot, schot.
Schey, *klamp, scheepsw.*
Scheyd (*ik*), *ik verdeél, zonder af, verwyder.*
Scheyde, *zie* scheé.
Schicht, *pyl.*
Schielyk, *haastig, snel.*
Schieman, *hoógboóts-mans maat.*
Schier, *bynaa.*
Schiet (*ik*).
Schift (*ik*), *ik scheyd, deél; oók Run, loóp zámen van melk, enz.*
Schik, *orde; beschikking.*
Schil, *zie* schel.
Schil (*ik*), *ik verschil.*
Schild, *zéker schutwápen, beukelaar; oók Wápenschild.*
Schilder, *iemand die schildert, figuuren en beelden maalt.*
Schilder (*ik*), *ik staa op schildwacht.*
Schilfer (*schelfer*), *schob, schaaltje.*
Schilp, *zie* schelp.
Schim, *schádúw.*
Schimmel, *uytslag, voords Een peird.*
Schimmer (*ik*), *ik schitter.*
Schimp, *boert, oók Bespotting.*
Schin, schinde, *schilfers op de hoófden der jonge kinderen, oók Den bast van eenen boóm.*
Schindel (*ik*), *ik schitter.*
Schink, *ham.*
Schinkel, *het beén waar op menschen en dieren rusten.*
Schip, *vaartuyg.*
Schitter (*ik*), *ik flikker.*
Schob, *schub, schilfer.*
Schoe, *zie* schoen.
Schoef, *den omslag van eenen mantel.*
Schoefel, *zie* schoffel.

Digitized by Google

Schoelje, *deugniet.*
Schoen, *een schoeysel dat den ganschen voet besluyt.*
Schoer, *zie* schouder.
Schoerhaay, *zékeren visch.*
Schoey (*ik*), *ik trek schoenen aan, oók Ik bekleéd eenen wáterkant.*
Schof, *zie* schoft.
Schoffeer (*ik*), *ik verkragt.*
Schoffel, *een tuynmans gereédschap.*
Schoft (*schof*), *eenen lompen schurk.*
Schoft, *de schouder, oók Een vierde gedeélte van den dag.*
Schok, *stoót, bons; voords Een zestigtal; oók Vier stukken, in het koópen van zéker grof linnen.*
Schok (*ik*), *ik eet gulzig.*
Schol, *een afgebróken stuk ys, oók Zékeren visch.*
Scholfert, schollevaar, *zékeren wátervógel.*
Scholp (*ik*), *ik klop, slaa zachtjes.*
Schommel (*schongel, schop*), *touter.*
Schompermuyl (*ik*), *ik glimlach.*
Schongel, *het zelfde als* schommel.
Schonk, *een beén, bonk.*
Schoóf, *garve.*
School, *leérplaats.*
Schoón, *fraay, mooy, sierlyk, helder, zuyver.*
Schoóu, *hoezeér, alhoewel.*
Schoor, *stut, steun.*
Schoor, *zie* schorre.
Schoot, *het zelfde als* schot, scheut.
Schoót, *de bogt aan het onderlyf van eenen mensch.*
Schoóverzeyl, *het onderste zeyl van den groóten mast.*
Schooy (*ik*), *ik bédel.*
Schop, *touter; eenen stoót met den voet.*
Schop (*schup*), *spáde.*
Schor, *heésch.*
Schorbuut, *zie* scheurbuyk.
Schorft, *z n.*, *zie* schurft.
Schorpioen, *zéker gekorven diertje.*

Digitized by Google

Schorre (*schoor*), *onbedyk.t land.*
Schors, *bast van eenen boom.*
Schors (*ik*), *ik schort op, weerhoud.*
Schorseneer, *zékeren wortel.*
Schort, *voorschoót.*
Schort (*ik*), *ik háper, mangel.*
Schot, *het zelfde als* scheut, schoot.
Schot, *beschot, schut; oók Schatting.*
Schótel, *óvenschop der bakkers.*
Schótel (*schottel, schuttel*), *vat om spys in te doen.*
Schots, *stuk ys, schol.*
Schots, *opw., lomp, ruuw.*
Schotsch, *b. n., lomp, slecht.*
Schotschrift, *schimpschrift.*
Schottel, *zie* schótel.
Schouder, *deél des ligchaams.*
Schout, *zékeren ambtenaar.*
Schouw, *schoorsteén; schuyt, pont; toezigt, opzigt.*
Schouw, *zie* schuuw.
Schouw (*ik*), *zie* schuuw (*ik*).
Schraag, *een steunsel.*
Schraag, *opw., schuins.*
Schraal, *máger, rank.*
Schraap, *de daad van met gekromde vingers naar zich te trekken.*
Schrab, *met een mes, enz.*
Schráfel (*ik*), *ik schraap gestádig.*
Schram, schramp, *eene ligte kwetsing, schrab.*
Schrander, *snédig, verstandig.*
Schrank, *eene omturning van schraagswyze gekruyste staaken of latten gemaakt.*
Schrans (*ik*), *ik eet sterk.*
Schrap, *zie* schrab.
Schrap, *opw., gereéd, gebruykelyk in* schrap zitten, stellen, staan.
Schrável (*ik*), *zie* schrátel (*ik*).
Schréde, *tred.*
Schreef, *streep, linië.*
Schreéuw, *de hoógst moogelyke stemver-*

Digitized by Google

heffing.

Schrépel, *máger, schraal.*

Schrey (*ik*), *ik kryt, huyl.*

Schriel, *zie* schraal.

Schrift, *de heylige schrift, oók Geschrévene letters.*

Schrik, *hévige vreés.*

Schril, *schroómvallig.*

Schrob (*ik*), *ik maak met eenen luywágen schoón.*

Schroef, *zéker werktuig.*

Schroey (*ik*), *ik brand af, zeng.*

Schrok, *vraat, gulzigaard; gierigaard.*

Schrol (*ik*), *ik smaal, heb eene knorrige luym.*

Schrompe, schrompel, *eenen rimpel.*

Schrook (*ik*), *ik zeng.*

Schroom, *vreés, bekommering.*

Schroót, *oud vergruysd yzer om méde te schieten.*

Schrúpel, *zéker gewigtje.*

Schryde, *schréde.*

Schryf (*ik*).

Schryn, *eene kast of kist.*

Schryn (*ik*), *ik kwets door wryven.*

Schub (*schób*), *schilfer.*

Schud (*ik*), *ik beweeg heen en wéder.*

Schudde, *eenen slechten keirel.*

Schuld, *verpligting, gehoudenheyd, het geen men schuldig is.*

Schulp, *het zelfde als* schelp.

Schulp (*ik*), *ik maak iets met ribben.*

Schulper, *pompboor.*

Schup, *zie* schop.

Schurft (*schorft*), *z. n.*, *ruydigheyd, kraauwaadje.*

Schurft, *b. n.*, *rappig, ruydig.*

Schurk, *schavuyt, schelm.*

Schut, *geschut.*

Schut (*schot*), *scherm.*

Schuttel, *zie* schótel.

Schutter, *schieter.*

Schuur, *kórenschuur, hooyschuur, enz.*

Schuur (*ik*), *ik wryf sterk.*

Digitized by Google

Schuuw *(schouw)*, *bevreesd, schroomachtig.*
Schuuw *(ik)*, *ik vermyd en ontwyk angstig.*
Schuyer, *kleérborstel, oók Borstel in het algemeén.*
Schuyf, *voortduuwing, voortstuuwing ; wyders Al dat geschóven word.*
Schuyfel *(ik)*, *ik blaas als eene slang*; *anders* syfel *(ik)*.
Schuyfelaar, *tafelschuymer.*
Schuyfuyt, *eenen groóten uyl.*
Schuyl, *in* te schuyl gaan, *of* schûyl gaan, *zich verbergen.*
Schuyl *(ik)*, *ik ben verhólen.*
Schuym, *bruys.*
Schuyn, *scheéf, schrank.*
Schuyt, *kleyn vaartuyg.*
Schyf, *een plat rond.*
Schyn, *licht, glans.*
Schyt, *z. n.*
Schyt *(ik)*, *ik kak, in den leégsten spreektrant gebruykelyk.*
Sédel, *lyst, naamlyst.*
Séder, *zékeren boóm.*

Sédert, *opw., sinds.*
Sef *(ik)*, *ik begryp.*
Seffens, *teffens.*
Segryn, *eene soort van léder.*
Sek, *zékeren wyn.*
Sekreet, *een heymelyk gemak.*
Sekse, *kunne.*
Sekte, *gezindheyd, aanhang.*
Sel, *een kámertje in een kloóster.*
Seldery, *een bekend plantgewas.*
Sement, *tiras.*
Séneblad *(senneblad)*, *blad van zéker plantgewas, zéker buykzuyverende blad.*
Sénegroen, *ingroen, een plantgewas.*
Sénilboóm.
Senneblad, *zie* séneblad.
September, *herfstmaand.*
Seraf, *oók* serafyn, *zékeren engel.*
Sergië, *zie* sargië.
Sering, *zie* syring.
Serjant, *eenen onderoffisier by het voetvolk.*
Serp, *zie* zerp.

Digitized by Google

Serpent, *eene slang.*
Seruys, *loódwit.*
Servet, *táfeldoek.*
Servies, *táfelgeregt, als oók Het vaatwerk aan táfel gebruykelyk.*
Seyn, *teéken dat men op de schépen geeft.*
Seys (*ik*), *ik maak zwaar touwwerk, door middel van ander dunner touw, vast.*
Sfeer, *sterrekundige afbeelding van het heél-al.*
Sichorey, *zéker gewas.*
Sidder (*ik*), *ik beef.*
Síder, *zékeren drank.*
Sier, *weelderige en prachtige táfel, oók Opschik.*
Signet, *zégel.*
Sikkel, *een werktuyg, oók Joodsche munt.*
Sikorey, *zie* sichorey.
Silinder, *een langwerpig rond.*
Sim, *eenen aap, oók Snoer eener hengelroede.*
Simbaal, simbel, *zéker speeltuyg.*
Simonie, *godgeleérd w.*, *koóphandel in geéstelyke zaaken.*
Simpel, *eénvoudig.*
Sindel, *zie* sintel.
Sinds (*of* sint), *sédert.*
Singel, *de buytenwal der gracht van eene stad.*
Sint, *zie* sinds.
Sintel, *afval van uytgebrande steénkoolen.*
Sipier, *dienaar van het geregt, die de gevangene bewaart en spyst.*
Sipperlip (*ik*), *ik proef met het voorste der lippen.*
Sipres, *eenen boóm.*
Síre, *títel, welken men aan eenen kóning en keyzer geeft.*
Sireen, *zékere meirmin.*
Siring, *zie* syring.
Sirkel, *kring.*
Siroop, *zie* stroop.
Sis (*ik*), *ik schuyfel; piep, suys.*
Síter, *zéker speeltuyg.*
Sitroen, *zékere vrucht.*
Sits, *zékere stof.*
Sjerp, *sluyer.*
Sjokoláde.
Sjor, *zéker touw, scheepswoord.*

Digitized by Google

Sjouw, *eenen zwaaren last, oók by de zeevaarende Zékere opgerolde vlag.*
Slaa, *zie* salaa.
Slaa *(ik)*.
Slaaf, *eenen lyfeygenen knecht.*
Slaak (*ik*), *ik ontbind, laat los.*
Slaap, *zyde van het hoófd, oók Naohtrust.*
Slab, *eenen doek, slabdoek.*
Slabbak (*ik*), *ik verslap; ik handel flaauwelyk.*
Slabbakke, *sukkelaarster.*
Slabbe, *verscken háring.*
Slabber *(ik)*, *zie* slobber *(ik)*.
Slag, *soort.*
Slag, *eene vógelknip; de daad van slaan.*
Slágel *(slégel)*, *grooten houten hámer.*
Slagt, *het geslagt vleésch, gemw.*
Slagt (*ik*), *ik dood (vee).*
Slak, *zie* slok.
Slampamp *(ik)*, *ik bras, smul; anders ook* slempemp *(ik)*.
Slang, *zéker kruypende dier.*
Slank, *lang, dun.*
Slap, *los.*
Slecht, *effen, vlak; gering, ondeugende.*
Slechts, *eénvoudiglyk, alleénelyk.*
Sléde, *zéker voertuyg.*
Sleé, *eene wilde pruym.*
Sleé, *oók* sleéuw, *zuur, scherp.*
Sleep, *al wat gesleept word.*
Sleet, *slyting.*
Sleéuw, *zie* sleé.
Sleg, slégel, *zie* slágel.
Slek (*slak*), *zéker slag van wormen.*
Slemp, *brassery.*
Slempemp (*ik*), *zie* slampamp (*ik*).
Slender (*slenter*), *traagen gang; sleur, gewoonte, vinding, streek.*
Slenk, *eene modderige plek.*
Slenk (*ik*), *zie* slink (*ik*).
Slens (*ik*), *ik verwelk.*
Slenter, *eenen lap; zie oók* slender.
Slet, *oude vodde.*
Sleuf, *eene groef.*
Sleur, *sleependen voordgang.*

Digitized by Google

gang.
Sleutel, *werktuyg om een slot te ópenen.*
Sley, *zie* slágel.
Slib, *vettig slyk.*
Slier (*ik*), *ik gaa sleepende voord; ik loóp stutjes.*
Slik, *zie* slyk.
Slik (*ik*), *ik zwelg door.*
Slim, *scheéf, slecht, erg.*
Slind (*ik*), *ik slok op.*
Slinger, *z. n., het geen heen en wéder bewógen word.*
Slink, *het tégenóvergestelde van* regt.
Slink (*ik*), *ik krimp weg.*
Slip, *den stroók van een kleéd.*
Slip (*ik*), *évenveel als* glip (*ik*), *ik glyd.*
Slis (*ik*), *ik blusch.*
Slobbe, *iemand die het morsigste werk in een huyshouden verrigt.*
Slobber (*ik*), *ik slorp op.*
Slodde, slodder, *een slordig mensch.*
Slodder (*ik*), *ik hang wyd om het lyf.*
Sloep, *een vaartuyg.*

Sloer (*ik*), *ik meet, zeéw.*
Sloerië, *een háveloós vrouwmensch.*
Sloester, *bolster.*
Slof, *oude muyl.*
Slof, *b. n., traag, slordig.*
Slok, *zwelg.*
Slommer, *verwarring van iemands zaaken.*
Slomp, *een morsig vrouwmensch; eenen ruuwen ongefatsoeneerden lomp.*
Slonde, *eenen slindkolk.*
Slons, *eene sloerië.*
Sloóf, *eenen voorschoót, oók Eene sukkelaarster.*
Sloóp, *het óverkleédsel van een hoófdkussen.*
Sloóp (*ik*), *ik doe uyteén, ik slecht.*
Sloor (*ik*), *zie* sleur (*ik*).
Sloór, *zie* sloerië.
Sloót, *gracht.*
Slop, *een sluypholl, voords Een naauw steegje.*
Slopkous.
Slordig, *háveloós, onordelyk.*
Slorp (*slurp*), *de daad*

Digitized by Google

van het vocht met half geslótene lippen in den mond te haalen.

Slot, *al wat sluyt.*

Slurf, *de snuyt van eenen ólifant.*

Slurp, *zie* slorp.

Sluuw, *behendig, listig.*

Sluyer, *zéker kleédingstuk, zéker weefsel.*

Sluyk, *in* ter sluyk, *steelswyze.*

Sluyk, *b. n., naar den grond gebógen.*

Sluyk *(ik)*, *ik smokkel.*

Sluym *(ik)*, *ik ben slaaperig.*

Sluyp, *in* ter sluyp, *op eene ongemerkte wyze.*

Sluyp *(ik)*, *ik dring steelswyze ergens in.*

Sluys, *verlaat, wáterschutting.*

Sluyt *(ik)*, *ik doe toe, oók Ik gaa toe.*

Sly, *eene zeelt, zékeren visch.*

Slyk *(slik)*, *modder, slib.*

Slym, *eene taaye kleeverige zelfstandigheyd.*

Slyp, *zandige stof om te schuuren.*

Slyp *(ik)*, *ik wet, scherp.*

Slyt *(ik)*, *ik word onder een gestádig gebruyk verteird.*

Smaad, *schimp, beleédiging.*

Smaak, *eenen der vyf zinnen.*

Smaal *(ik)*, *ik haal door, beschimp.*

Smacht, *eenen afgesnédenen buyk van eenen háring.*

Smacht *(ik)*, *ik verstik.*

Smak, *zéker gewas; een schip; geklap met den mond onder het eeten; en Het gedruys van eenen zwaaren val.*

Smal, *het tégenóverstaande van* breéd.

Smalt, *zékere blaauwe verf.*

Smaragd, *een édelgesteénte.*

Smarots *(ik)*, *ik dring my op eenen maaltyd ongenoódigd in.*

Smart *(smert)*, *pyn.*

Smeék *(ik)*, *ik hul op, vley; voords Ik verzoek oótmoedig.*

Smeer, *vet, smout* (§. 1147 - §. 1160).

Digitized by Google

Smeir, *zékere smydige zelfstandigheyd* (§. 1147 - §. 1160).
Smelt, *zékeren visch.*
Smelt (*ik*), *ik maak of word door hitte vloeybaar.*
Smergel, *zékere soort van yzererts.*
Smerlyn (*merlyn*), *een kleyn slag van valken.*
Smert (*smart*), *pyn.*
Smet, *vlek.*
Smets (*ik*), smetsch (*ik*), *ik bras.*
Smeul (*ik*), *ik smoók, ik roók een weynig.*
Smeur (*ik*), *ik bemors.*
Smid.
Smids (*smis*), *de werkplaats van eenen smid.*
Smieg, *zie* smydig.
Smient, *halven endvógel.*
Smis, *zie* smids.
Smodder (*ik*), *ik maak vuyl.*
Smoel, *mond van eenen mensch, straatw.*
Smokkel (*ik*), *ik sluyk.*
Smoók, *roók.*
Smoor (*ik*), *ik verstik.*
Smots, *een slecht vrouwmensch.*
Smotsig, *bemorst.*
Smous, *hoógduytschen jood; schagcheraar.*
Smout, *smeir, vet.*
Smuk, *oppronksel, sieraad.*
Smul, *slemp, brassery.*
Smuyg, *zie* smuyk.
Smuyg (*ik*), *ik doe iets bedektelyk.*
Smuyk, ter smuyk, *heymelyk.*
Smydig, *lénig.*
Smyt, *een scheepstouw.*
Smyt (*ik*), *ik werp.*
Snaak, *kluchtig mensch.*
Snaar, *eenen draad van metaal, of van zámengedraayde darmen; voords Schoónzuster.*
Snaar, *opw., wakker, vinnig.*
Snaauw, *zéker vaartuyg, oók Een bits woord.*
Snab, *zie* sneb.
Snak, *groóte begeirte.*
Snap, *oógenblik; geklap.*
Snar, *bits, vinnig.*
Snars, *zie* sners.
Snáter, *mond, smoel.*
Snável, *de snuyt van eenig dier.*
Sneb, *neb of snável van*

Digitized by Google

eenen vógel.

Snéde, *de daad van snyden.*

Sneef (*ik*), *ik val, struykel, kom om.*

Snees, *schagcheraar; een twintigtal.*

Sneéuw.

Snel, *eene drinkkan.*

Snel, *vlug, gezwind.*

Snep, *zie* snip.

Snep (*ik*), *zie* snip (*ik*).

Snerk (*ik*), *van het geluyd van braadende dingen, oók* snirk (*ik*).

Snerp (*ik*), *ik smert, doe zeér.*

Sners (*snars, snirs*), *het geluyd van iets dat snerkt.*

Sneukelen, *de sluyphólen der onkuyschheyd bezoeken.*

Sneuker (*ik*), *ik eet iets lekkers.*

Sneuvel (*ik*), *ik verlies het léven.*

Snik, *het uyten van het geluyd dat in dit woord gehoórd word; den snik van een uurwerk; oók Eene soort van beytel; en voords Eene trekschuyt.*

Snip (*snep*), *zékeren vógel.*

Snip (*ik*), *ik snyd.*

Snirk, *zie* snerk.

Snirs, *zie* sners.

Snoef (*ik*), *ik poch.*

Snoek, *eenen bekenden roófvisch.*

Snoep (*ik*), *ik eet ter smuyk van iets lekkers.*

Snoer, *koord.*

Snoeshaan, *eenen snoever, blaaskaak.*

Snoey (*ik*), *ik snyd takken of ranken af.*

Snof (*snuf*), *verkoudheyd.*

Snogger, *zie* snugger.

Snol, *een eérloós vrouwspersoon.*

Snoód, *listig, boós.*

Snor (*ik*), *ik maak een brommende geluyd.*

Snork, *ronk.*

Snot, *uyt den neus.*

Snotdolf, snotolf, snottolf, *zékeren visch.*

Snuf, *reuk; móde, zwier: anders oók* snof.

Snugger, *vlug, wakker, leevendig.*

Snuyf, *tabak.*

Digitized by Google

Snuyster *(ik)*, *ik snoep; ik ontbolster.*
Snuyt, *grof vlas, voords De snuyt van eenen olifant, walvisch.*
Snyd *(ik)*, *ik kwets, verdeel met eene sleepende drukking.*
Sóber, *schraal, maatig.*
Soebat *(ik)*, *ik streel, vley.*
Soep, *eene bekende spys.*
Soes *(ik)*, *ik ruysch zachtjes.*
Sok, *zéker bekleédsel der voeten.*
Sol *(ik)*, *ik slinger.*
Sold, *loón van eenen soldaat.*
Soldaat, *krygsknecht.*
Soldeer *(ik)*, *ik hecht of digt met metaal.*
Solfer, *zie* sulfer.
Som, *zéker getal.*
Somber, *door geén helder licht bestraald.*
Sommig, *eenig.*
Somp, *eene moeras.*
Soms, somtyds, somwylen, *nu en dan.*
Sondeer *(ik)*, *ik peyl eene wond.*
Sonnet, *klinkdicht.*
Soort, *slag.*
Sop *(sap)*, *vleéschnat.*
Soppedop *(ik)*, *ik doóp onmaatig in.*
Sorbe, *de vrucht van den sorbenboóm.*
Sorbet, *eenen drank.*
Soudeer *(ik)*, *zie* soldeer *(ik)*.
Souvereyn, *eenen oppermagtigen vorst.*
Souvereyn, *b. n.*
Spaak, *eenen korten hefboóm.*
Spaan, *eene dunne buygzaame stroók houts.*
Spaan *(ik)*, *zie* speen *(ik)*.
Spaar *(ik)*, *ik behoud tot een toekomstig gebruyk.*
Spáde, *eene graaf.*
Spáde, *b. n.*, *laat.*
Spalk, *spaan of bordpapier om het verband van eene beénbreuk te stévigen.*
Spalt, *spouw, spleet.*
Span, *de ruymte tusschen den duym en middelsten vinger, óók Gespan van peerden, ossen, enz.*
Span *(ik)*, *ik trek uyt.*

Digitized by Google

Spang, *een kleyn plaatje dienende tot sieraad.*
Spant, *scheepsw., model van een vaartuyg.*
Spar, *eene lat, oók Zékeren boóm.*
Spargelkruyd, *zie* spergelkruyd.
Spark, *vonk.*
Spartel *(ik).*
Spat *(spet), spark; vlek; knobbel aan de poóten der peirden.*
Specht, *eenen vógel.*
Speék, *van een rad.*
Speéksel, *kwyl, spog.*
Speen, *uyer van eene koe.*
Speen *(ik), ik wen van de borst af.*
Speer, *spies, lans* (§. 1147 - §. 1160).
Speet, *een bóterspaantje, zie oók* spit.
Speir, *eene lange zwaare spies* (§. 1147 - §. 1160).
Spek, *vet van een verken.*
Spel.
Spel *(ik), ik spreek de lettergreepen van een woord uyt.*
Spelde, *een bekend werktuygje van yzer, staal, of kóper.*
Spelonk, *berghol.*
Spelt, *kóren.*
Spende, *zie* spinde.
Sper, *zie* spar.
Spergelkruyd (*spargelkruyd*), *wilde aspersië.*
Sperk, *zie* spark.
Spersië, *zie* aspersië.
Sperwer, *zékeren roófvógel.*
Spésery, *uytheémsche kruydery.*
Spet, *zie* spat.
Speur, *zie* spoor.
Spiauter, *zéker half metaal, zink.*
Spichtig, *langwerpig en smal.*
Spie, *eenen yzeren bout, of eene houten wig.*
Spie, spiede, *eenen bespieder.*
Spiegat (*spygat*), *scheepsw.*
Spiegel, *een werktuyg waar in men zich bekykt.*
Spiemouw, *zie* spiezak.
Spier, *soort van zwáluw, oók Een vleézig deel*

Digitized by Google

des ligchaams.

Spiering, *een kleyn vischje.*

Spies (*spiets*), *lans, speir.*

Spiesglans, *zéker half metaal.*

Spiets, *zie* spiés.

Spiezak (*spiemouw*), *het bekleédsel van een spiegat.*

Spikháring, *geroókten háring.*

Spikkel, *sprenkel.*

Spikspeldernieuw, spiksplinternieuw, *nágelnieuw.*

Spil.

Spil (*ik*), *ik verkwist.*

Spin, *zéker insekt.*

Spin (*ik*), *ik vorm draaden.*

Spinaal, *schoenmaakers gáren.*

Spinázië, *zékere plant.*

Spinde, *eene spyskas.*

Spinet, *zéker klavier.*

Spinnekop, *het zelfde als* spin.

Spint, *het wit van het hout, voords Zékere maat.*

Spion, *bespieder.*

Spit, *anders oók* speet, *braadspit.*

Spit (*ik*), *ik graaf, delf.*

Spits, *punt van eenig ding.*

Spits, *scherpgepunt.*

Spleet, *reet, kloof, scheur.*

Splint, *gem. w., gebruykelyk in de spreekwys* splint, *d. i., geld,* hebben.

Splinter, *afschilfering van hout.*

Split, *ópening in eenen vrouwenrok.*

Splits, *zéker gespléten yzer.*

Splyt (*ik*), *ik klief.*

Spoed, *haast, voordgang.*

Spoel, *buys, pyp; weeversklos.*

Spog, *speéksel, kwyl.*

Spon (*spun*), *bom of stopsel van een vat.*

Sponde, *de voorkant van een beddestel.*

Spongië, *zie* spons.

Sponning, *groeve, waar in den bódem van een vat sluyt.*

Spons, *zwam.*

Sponturf, *turf in kleyne brokken afgedeéld.*

Digitized by Google

Spook, *eene verschynende schim.*
Spoor, *prikkel.*
Spoor (*speur*), *voetstap.*
Spórië, *zie* spurrië.
Sporrelig, *krakeélziek.*
Sporreling, *krakeél.*
Sport, *de tréde van eene ladder.*
Spot, *begekking.*
Spoud, spouw, *eene spleet.*
Spouw (*ik*), *évenweel als* spuuw (*ik*).
Spraak, *taal.*
Sprank, *vonk.*
Spreé, *zie* sprey.
Spreek (*ik*), *ik druk myne gedachten hoórbaar uyt.*
Spreéuw, *zékeren vógel.*
Spreng (*ik*), *ik bestrooy met zout.*
Sprenkel, *rattenknip.*
Sprenkel (*sprankel*), *vonk.*
Spreuk, *zéker kort en naadrukkelyk gezegde.*
Sprey (*spreé*), *déken van een bed.*
Sprey (*ik*), spreyd (*ik*), *ik vouw uyt een en leg vlak néder.*
Spriet, *zékere stang.*
Spring, *sprong, slag van wáter; eenen vógelknip.*
Spring (*ik*), *ik werp my van de eene op de andere plaats.*
Sprits, *zéker gebak.*
Sprits (*ik*), *ik spuyt.*
Sproet, *zéker vlekje in het aangezigt.*
Sprokkelbloem, *narsis.*
Sprokkelmaand, *fébruáry.*
Sprong, *de daad van springen.*
Sprookje, *een fábelachtig vertellingje.*
Sprot, *zékeren kleynen visch.*
Sprouw (*spruuw*), *kleyne witte zweirtjes in den mond van zieke.*
Sprugtel, *eenen tak, of arm, van eene riviér.*
Spruuw, *zie* sprouw.
Spruyt, *een gewas.*
Spurrië, *eene plant.*
Spuug (*ik*), spuuw (*ik*), *ik werp speéksel uyt.*
Spuy, *eene wáterkeéring.*
Spuyt, *een werktuyg om wá-*

Digitized by Google

wáter of ánder vocht uyt te schieten.

Spy, *zie* spie.

Spy (*ik*) *en* spyg (*ik*), *ik spuuw.*

Spyk, *zékere plant.*

Spyker, *eene schuur, een pakhuys; oók Eenen nágel.*

Spyl, *staaf of dwarshout.*

Spys, *eetwaar, kost.*

Spyt, *leédwézen, verdriét.*

Staaf, *eene vierkante stang metaal.*

Staaf (*ik*), *ik bevestig; ik zeg iemand eenen eéd voor.*

Staag, *zie* stag.

Staag, *gestádig.*

Staak, *paal, styl.*

Staal, *monster; metaal.*

Staan, *op de beénen, óvereynd zyn.*

Staar, *gebrek aan de oógen, verblinding.*

Staar (*ik*), *ik kyk strak en styf.*

Staart, *van eenen vógel, enz.* (§. 1147 - §. 1160).

Staat, *stand, toestand, omstandigheden.*

Staatsië, *prachtigen opschik, aanzienelyken stoet.*

Stad.

Stáde, *enkelgebruykelyk in de spreekw.* te stáde kómen.

Stádië, 125 *schréden of het achtste gedeélte van eene myl.*

Stádig, *gestádig.*

Staf, *stok om op te steunen.*

Staffier, *voetknecht.*

Stag (*staag*), *scheepsw., zéker zwaar touw.*

Staggel (*ik*), *ik trippel.*

Stal, *voor peirdén, koeyen, enz.*

Stam, *den styl of het ligchaam van eenen boóm.*

Stámel (*ik*), **stámer** (*ik*), *ik hakkel.*

Stamet, **stammet**, *fyne getwernde wol.*

Stamp (*ik*).

Stampey (*ik*), *ik stampvoet.*

Stamyn, *een haaren weefsel.*

Stand, *gelégenhéyd, staat, plaats.*

Standaard (*stánderd*),

Digitized by Google

ruytersvaan.

Standelkruyd, *zéker gewas.*

Standerd, *zie* standaard.

Stang, *zie* steng.

Stank, *eenen onaangenaamen reuk.*

Stap, *tréde.*

Stápel, *hoop; stelling op de scheepstimmerwerven; zéker kleyn dier.*

Star, *zie* ster.

Stéde, *plaats, stad.*

Steeds, *bestendiglyk.*

Steeg, *een naauw straatje.*

Steeg, *onverzettelyk, stug; oók évenveel als* steyl.

Steek, *de daad van een puntig ding ergens in of door te duuwen.*

Steekáde, *zéker yzer in eenen wandelstok verhólen.*

Steel, *stengel.*

Steel (*ik*), *ik ontvreemd heymelyk.*

Steen (*ik*), *ik zucht luyd, oók* steun (*ik*).

Steén.

Steg, *in de uytdrukking* geénen weg noch steg weeten.

Stégel, *eenen stygbeugel.*

Steirt (§. 1147 - §. 1160), *van een peird, eenen hond, eene kat, enz.*

Stek, *staketsel, oók Jonge loot.*

Stel, *stand, orde; stelling, steyger, stellaadje.*

Stel (*ik*), *ik plaats, doe staan.*

Stelp (*ik*), *ik stil.*

Stelt, *houten beén.*

Stem.

Stemp (*ik*), *ik stelp.*

Stempel, *merkyzer.*

Steng (*stang*), *eenen staak.*

Ster (*star*), *zéker hémelligchaam.*

Sterf (*ik*), *ik eyndig myn léven, ik óverlyd.*

Sterk, *styf; stévig; kragtig.*

Steun, *een ding, waar op men rust.*

Steun (*ik*), *zie* steen (*ik*).

Steur, *zéker een visch.*

Steur (*ik*), *zie* stoor (*ik*).

Stével, *leirs.*

Stéven, *groót stuk krom hout voor en achter aan een schip.*

Digitized by Google

Stévig, *vast, stork.*
Steyger, *eenen trap of aftréde aan den wáterkant, kaay; wyders Eene stelling voor de metselaars.*
Steyger (*ik*), *ik spring met de voorste poóten op, van een peird spreekende; oók Ik klim.*
Steyl, *zich regtstreeks om hoóg verheffende.*
Sticht, *bisdom, abtdy.*
Sticht (*ik*), *ik rigt aan, stel daar.*
Stief, *alleén gebruykelyk in* stiefbroeder, stiefdochter, stiefkind, stiefmoeder, *enz.*
Stier, *mannetje van het rundveé.*
Stier, *zie* stuur.
Stier (*ik*), *zie* stuur (*ik*).
Stift, *punt of pen.*
Stik, *in* stikdonker, stikziende.
Stik (*ik*), *ik steek by herhaaling.*
Stil, *gerust.*
Stink (*ik*), *ik riek onaangenaam.*
Stip, *een kleyn vlekje.*
Stipt, *naauwkeurig.*
Stoel, *zétel, zitstal.*
Stoep, *een optrapje voor aan de deur van een huys.*
Stoepje, *eenen stadssoldaat, gem. w.*
Stoet, *gevolg, sleep.*
Stoetery, *peirdenfokkery.*
Stoey (*ik*), *ik ravot, worstel uyt jok en dertelheyd.*
Stof, *stuyvende vuyligheyd, weefsel, onderwerp.*
Stof (*ik*), *ik poch, snork.*
Stok.
Stol (*ik*), *ik strem.*
Stolksch, *weék, als* stolkschen kaas.
Stolp (*stulp*), *deksel of heirdklok.*
Stom, *spraakeloós.*
Stommel (*ik*), *word gezegd van zéker geraas maaken.*
Stomp, *van eenen boóm, eenen afgezetten arm, enz.; oók Eenen stoót.*
Stomp, *van scherpte ontbloót.*
Stond, *een plekje gronds; een tydstip.*

Digitized by Google

Stoof, *om iets te verwarmen.*

Stoof, *opw., een kunstwoord van het kootspel.*

Stook (*ik*), *ik doe branden, oók Ik reynig de tanden.*

Stool, *zéker priesterlyk gewaad.*

Stoóm, *damp.*

Stoóp, *zékere maat.*

Stoor (*ik*), *ik ontrust.*

Stoót, *duuw, bons.*

Stop, *kurk.*

Stoppel, *óvergebléven eynde van eenen afgesnédenen koornhalm.*

Stork, *eenen oéyevaar.*

Storm, *onweer; aanval.*

Stort (*ik*), *ik pleng, ik werp néder.*

Stotter (*ik*), *ik hakkel.*

Stout, *driest, koen, vermétel.*

Stouw (*ik*), *ik stuuw.*

Straal, *flikkerende streep.*

Straam, *zie* striem.

Straat, *eenen groóten weg.*

Straf, *eene strenge vergelding van bedréven kwaad.*

Straf, *hard, strak, streng.*

Strak, *uytgerekt, sterk gespannen.*

Straks, *aanstonds, onverwyld.*

Stram, *styf, onbuygzaam.*

Strand, *vlakken oever der zeé.*

Strang, *eenen zeeboezem, en des zelfs strand.*

Streef (*ik*), *ik span alle kragten in om hindernissen door te worstelen.*

Streek, *list, oók Lyn, streep.*

Streél (*ik*), *ik vley, ik stryk zachtjes.*

Streém, *zie* striem.

Streen, *eene streng gdren.*

Streep, *streek, schraef.*

Strek (*strak*), *vast, styf gespannen.*

Strek (*ik*), *ik rek uyt.*

Strem (*ik*), *ik stol, oók Ik doe stollen.*

Streng, *eene styf samengedraayde koord*

Digitized by Google

voords Eene streen.

Streng, naauwgezet, stipt.

Stribbel (ik), ik kant my ergens tégen aan.

Striem (streém, straam), streep die door eenen zweépslag, enz., verwekt is.

Strik, zékere soort van knoóp.

Strikt, naauw.

Strip (ik), ik geésel, oók Ik stroóp den tabak van de steelen af.

Strobbe, een struykgewas.

Strompel (ik), ik strobbel, struykel.

Stronk, stam van zékere plantgewassen.

Stront, drek.

Stroó, halmen van uytgedorscht kóren.

Stroók, resp, langwerpig afsnydsel.

Stroók (ik), ik stryk, strzél; ik stem óvereén.

Stroóm, loóp des wáters.

Stroop (siroop), zéker zoet vocht.

Stroóp, roófzuchtigen aanval; ontblóóting.

Stroóy, zie stroó.

Strop, strik; koord om de misdaadigers op te hangen.

Strot, gorgel.

Struyf, zéker eyergebak.

Struyk, stronk, steel; een heéstergewas.

Struykroóf (ik), ik roóf langs de landwégen.

Struykwinde, zéker plantgewas.

Struys, zékeren vógel.

Struys (seruys), loód-wit.

Struweél, strúwel, een heéstergewas.

Stryd, een gevecht.

Stryk (ik), ik wryf.

Studeer (ik), ik oefen my in de weetenschappen.

Student, hoógschoolier, boekoefenaar.

Stúdië, leéroefening.

Stug, onverzettelyk, steeg.

Stuk, brok, deél.

Stulp, deksel of heirdklok, oók stolp.

Stumper, sukkelaar.

Stut, styl, steun.

Digitized by Google

Stuur, *scheepsw.*, *het roer.*
Stuur *(ik)*, *ik doe iets, in eene bepaalde rigting, voorwaartsgaan, óók* stier *(ik).*
Stuursch, *barsch, onvriendelyk.*
Stuuw *(ik)*, *ik duuw sterk.*
Stuyf *(ik)*, *ik vlieg weg als stof.*
Stuyk, *schudding.*
Stuyp, *zékere zámentrekking der zénuwen.*
Stuyp *(ik)*, *ik buyg.*
Stuyt, *wédersprong van eenen bal; het uiterste van het achterdeél des ligchaams.*
Stuyver, *een stuk gelds.*
Styf, *onbuygzaam.*
Styg, *een twintigtal.*
Styg *(ik)*, *ik klim.*
Styl, *stut, post; trant; schryfwyze.*
Suf, *bedwelmd of zwak van hersenen.*
Sukáde, *de gekonfyte schel van zékere vrucht.*
Sukkel, *sukkelaar.*
Sukkel *(ik)*, *ik ben ziekelyk, ik leuter.*

Sul, *slechten bloed.*
Sul *(ik)*, *ik glyd.*
Sulfer *(solfer)*, *zwável.*
Sultan, *oppergebieder óver Turkye en andere mahometaansche ryken:*
Surkel, *een bekend plantgewas, zuuring.*
Sus *(ik)*, *ik stil, doe zwygen.*
Sus, *tusschenw.*
Suyker.
Suykerey, *zie* sikorey.
Suyl *(ik)*, *ik visch aan het strand met een sleepnet, welks beyde eynden door peirden voordgetrokken worden.*
Suys *(ik)*, *ik ruysch zachtjes.*
Syfel *(ik)*, *zie* schuyfel *(ik).*
Syfer, *getalletter.*
Syllábe, *lettergreep.*
Synagóge, *eene godsdienstige vergáderplaats, by de Jooden.*
Synóde, *zékere kerkelyke vergádering.*
Syns, *tol, schatting.*
Syring, *een plantgewas.*
Sysje, *zéker vógeltje.*

Digitized by Google

T.

T, *médeklinker.*
Taak *(taks)*, *bepaald werk.*
Taal, *spraak.*
Taamt *(het)*, *het voegt.*
Taan, *gemaalen schors van eyken boómen, run.*
Taan *(ik)*, *ik word verduysterd, van de zon en maan spreekende.*
Taarling, *zie* teerling.
Taart, *een bekend gebak.*
Taats, *kindertol.*
Taay, *buygzaam, zonder ligt gebróken of van eén getrokken te worden.*
Tabak, *een bekend plantgewas.*
Tabbaard, tabberd, *eenen langen staatsiërok.*
Tabernákel, *hut, tent.*
Tabyn, *gewáterde stof.*
Tachtig, *telw.*
Taf, *zékere zyden stof.*
Táfel, *disch.*
Táfereél, *paneél, schilderij.*
Tak, *stévig uytspruytsel van eenen boómstam.*
Tákel, *eene katrol met het daar door loópende touw.*
Taks, *zie* taak.
Taksis, *een heéstergewas, yp.*
Tal, *getal, aantal.*
Talent, *zékere som en zéker gewigt by de oude.*
Tálië, *gestalte; oók een scheepsw., tá'el.*
Táling, *zie* téling.
Taljoor, *zie* teljoor.
Talk, *smeir, ongel.*
Talm, *sukkelaar.*
Talmud, *het wetboek der hédendaagsche Jooden.*
Tam, *getemd.*
Tamarinde, *zékeren boóm.*
Tamarisk, *zéker heéstergewas.*

Digitized by Google

Tamboer, *trommel, ook Trommelslaager.*
Tamboeryn, tamboryn, *zéker speeltuyg, rinkelbom.*
Tand.
Taug, *zéker werktuyg.*
Tap, *stopsel.*
Tapyt, *zéker tafelkleed, vloerkleed, en kámerbehangsel.*
Tára (*tarra*), *koopm. w., vermindering.*
Tarantula, *zékere italiaansche spinnekop.*
Tarbot, *zékeren visch.*
Tarif, *eene tafel waar in tollen, geld, enz. berékend zyn.*
Tarra, *zie* tara.
Tárt (*ik*), *ik trotseer, daag uyt.*
Tartaan, *zéker vaartuyg.*
Tartuffel, *zéker slag van stuyfzwam.*
Tarwe, *het édelste slag van kóren.*
Tas, *eenen hoóp.*
Tasch, *eenen buydel of zak.*
Tast, *aanraaking, greep, gevoel.*
Táter (*ik*), *ik hakkel, stotter.*
Tátewaal (*ik*), *ik praat krom.*
Te, *opw.*
Tee, *zékere bláden van een sineesch heéstergewas, oók Áftreksel van déze bláden.*
Teéder (*teér*), *onvast, onsterk.*
Teef, *wyfjo van eenen hond.*
Teek, *zie* tyk.
Teéken, *merk, aanwyzing.*
Teel (*ik*), *ik bréng voord.*
Teem, *talmachtige spraak.*
Teems, *zie* tems.
Teén (*toón*), *vinger van den voet.*
Teén, *twyg, wisch.*
Teer, *vloeybaar pek* (§. 1147 - §. 1160).
Teer (*ik*), *het zelfde als* teir (*ik*).
Teér, *zie* teéder.
Teerling (*taarling*), *eenen dobbelsteén* (§. 1147 - §. 1160).
Teés (*ik*), *ik pluys.*
Teffens (*tévens*), *te gelyk, op eénmaal.*
Tégel, *een slag van dekpan*

Digitized by Google

pan en eenen vloersteén.

Tégen.

Tégenwoordig, *aanweezig.*

Teir, *vloeybaar pek* (§. 1147-§. 1160).

Teir (*ik*), *ik verduuw; ik heb de longziekte* (§. 1147-§. 1160).

Teirling, *dobbelsteén* (§. 1147-§. 1160).

Tekst, *inhoud.*

Tel, *telgang, pasgang; peird, telganger; voords De daad van oprékenen.*

Telg, *eene boómloot.*

Téling, *zékeren eendvógel.*

Teljoor, *een táfelbord.*

Telkens, *te elken maale.*

Tempeést, *onwéder, orkaan.*

Tempel, *gebouw tot den godsdienst geschikt.*

Temper, *gesteldheyd, zámenstel.*

Temperament, *gesteldheyd der menschelyke vochten.*

Tems (*teems*), *zeef.*

Ten, *opw.*

Tenger, *rank, teéder.*

Tent, *een veldverblyf.*

Tent (*ik*), *ik peyl eene wonde.*

Teorbe, *zéker speeltuyg.*

Tépel, *van eene borst.*

Ter, *opw.*

Terg (*ik*), *ik sar, plaag.*

Term, *uytdrukking, woord.*

Termentyn, *zie* **terpentyn.**

Termyn, *bepaald tydvak.*

Terpentyn (*termentyn*), *zékere hars.*

Terras, *eene aardhoógte.*

Tesch, *zie* **tasch.**

Test, *een vat waar in men vuur doet.*

Testament, *uytersten wil; verbondboek.*

Tets, *kleeverig.*

Tettig, *al te zindelyk.*

Teug (*toog*), *ádemtogt, slok.*

Teugel, *toóm, ley.*

Teut, *iemand die gesládig teut.*

Teut (*ik*), *ik spreek geduurig talmachtig.*

Tévens, *zie* **teffens.**

Digitized by Google

Teyl, *een aarden vat of eenen aarden schótel.*
Teyster (*ik*), *ik behandel ruuwelyk.*
Thans, *nu.*
Tieg (*ik*), *ik trek, in eenige tyden gebruykelyk.*
Tien, *telwoord.*
Tier, *groey, wéligen aanwas; woest geraas.*
Tierelier (*ik*), *ik kwinkeleer, zoó als het gevógelte.*
Tiereteyn, *zéker weefsel.*
Tigchel, *baksteén.*
Tigt, *eene aanklagt.*
Tik, *zachten klop met den vinger, de hand, enz.*
Tiktak, *zéker spel.*
Til, *opheffing, beweeging.*
Timber, *zégel.*
Timber, timmer, *top des helms.*
Timmer, *gebouw.*
Timpaan, *zéker parkement.*
Timpje, *een langwerpig broódje.*
Tin, *een der hoófdmetaalen.*
Tinne, *den hoógsten top van een gebouw.*
Tint, *kleur, oók Zékeren sterken spaanschen wyn.*
Tintel, *half verbrande lompen die terstond vuur vatten.*
Tintel (*ik*), *ik flonker, flikker.*
Tip, *punt, spits.*
Tiran, *dwingeland.*
Tiras, *zie* tras.
Títel (*tytel*), *opschrift, eérnaam.*
Tittel, *schrapje, stipje.*
Tjalk, *zéker vaartuyg.*
Tjank (*ik*), *ik jank, van menschen; oók* tjenk (*ik*).
Tjerk, *zékeren vógel.*
Tjilp, *ik kweel, van vógels spreekende.*
Tob (*ik*), *ik sloóf my af.*
Tobbe, *waschvat, kuyp.*
Tobiasvisch, *zandaal of smelt.*
Toch, *opw.*
Todde, *vodde, lomp.*
Toe, *opw.*
Toef (*ik*), *ik doe wach-*

Digitized by Google

ten, oók Ik blyf wachten.

Toen, te dien tyde; wanneér.

Toer, ronde, kring.

Toet (ik), ik blaas op eenen hóren.

Toets, beproeving van metaalen.

Toffel, eene muyl.

Tofsteén, zie tufsteén.

Togt, trek, verlangen.

Tokkel (ik), ik raak geduurig aan.

Tol, schattïng; zéker kinderspeeltuyg.

Tolk, taalsman.

Tombe, praalgraf.

Ton, zéker houten vat.

Tondel, tonder, zie tintel.

Tong, spraaklid, oók Zékeren visch.

Tontel, zie tintel.

Tontíné, eene geldligting op lyfrenten.

Tonyn, zékeren visch.

Toog, zie teug.

Toog (ik), ik trek.

Toóg, toónbank.

Toóg (ik), ik toón.

Toóm, breydel, oók Broedsel.

Toón, zie teén.

Toón, toónbank, oók Zangtoón.

Toón (ik), ik wys, laat zien.

Toorn, gramschap.

Toorts, fakkel.

Toot, een vrouwenhulsel, oók Zéker hórengeslagt.

Toóver (ik), ik héks.

Tooy, opschik.

Top, het opperste, de kruyn; oók Een kinderspeeltuyg.

Top, tusschenw.

Topaas, een édelgesteénte.

Tor, zéker slag van insekten.

Tóren, zéker bekend hoóg gesticht.

Torn, eenen ruk.

Tornooy (ik), ik kamp in een renspel.

Torsch (ik), ik draag met moeyte op den rug.

Tortel, zékere duyf.

Tot, opw.

Touter (touwter), eenen schommel.

Touw, eene hennipen koord.

Touw (ik), ik druk, prang.

Digitized by Google

Touwter, *zie* touter.
Traag, *langzaam, luy.*
Traan, *walvischolie; voords Wáterdruppel die uyt de oógen vloeyt.*
Tracht *(ik)*, *ik poog.*
Traktaat, *verhandeling; verdrag.*
Traktant, *die verhandelt of ónthaalt.*
Trakteer *(ik)*, *ik ontháal.*
Traktement, *onthaal; wedde.*
Trálië, *eenige évenwydige staaven in eene venster, enz.*
Trans, *tinne; omgang van eenen tóren.*
Trant, *manier, wys, oók Eene wandeling.*
Trap, *daar men by opklimt; tréde.*
Tras (*tiras*), *sement, steénkalk.*
Travalje, *hoefstal.*
Trawant, *lyfwacht.*
Trechter, *werktuyg, waar door men iets in eene naauwe ópening giet.*
Tred, *gang.*
Tréde, *schréde, stap.*
Troeft, *yzeren drievoet.*
Treek, *zie* trek.
Tref *(ik)*, *ik raak, slaa.*
Trek, *zucht, begeirte; ruk, haal.*
Trek (*treek*), *list.*
Trémel, *mólentrechter.*
Trens, *lis, luts.*
Trepaan, *schédelboor.*
Treur *(ik)*, *ik ben bedroefd.*
Treuzel, *sukkelaar, sukkelaarster.*
Treyl, *eene lyn, om een schip voord te trekken.*
Treyn, *stoet, gevolg.*
Trezoor, *schat, schatkist.*
Tribuun, *spreekgestoelte.*
Trielje, *styf geklanderd linnen.*
Tril, *alleén gebruykelyk in de spreekwys* op den tril gaan, *uytgaan om zich te vermaaken, het zelfde als* op den dril gaan.
Tril *(ik)*, *ik sidder, beef.*
Triomf (*triumf*), *zégepraal.*

Digitized by Google

Trip, *het hout van eenen vrouwenklomp, oók Zéker kinderspeelgoed.*
Trip (*ik*), *ik doe kleyne sprongetjes.*
Trípel, *zékere fyne aard.*
Trits, *een drietal.*
Triumf, *zie* triomf.
Troebel, *beroerte, onlust.*
Troebel, *onklaar, drabbig.*
Troef, *in het kaartspel.*
Troep (*trop*), *hoóp.*
Troetel (*ik*), *ik streél, lieſkoos.*
Troffel, *een metselaars werktuyg.*
Trog, *diepen houten bak.*
Troggel (*ik*), *ik bédel, oók* truggel (*ik*).
Trok (*ik*), *ik speel op den biljard, oók* truk (*ik*).
Trom, *een bekend muzykaal werktuyg.*
Tromp, *een speeltuyg.*
Trónië, *gelaat, aangezigt.*
Tronk, *afgeknotten boómstam.*
Troón, *keyzers of kónings praalzétel.*
Tróost, *vertróósting.*
Trop, *zie* troep.
Tros, *bos, bundel.*
Trots, *hoógmoed.*
Trouw, *naauwe verbindtenis aan iemand of iets.*
Trouw, *naauw aan iets verbonden.*
Trouwant (*trawant*), *lyfwacht.*
Truggel (*ik*), *zie* troggel (*ik*).
Truk (*ik*), *zie* trok (*ik*).
Trunt, truntel, *iets kleyns van geringe weirde.*
Truweél, *troffel.*
Tryp, *zékere ruyge ſtof.*
Trysel, *eene zeef, eene ſukkelaarster, oók* treuzel.
Tuberoos, *eene bloem.*
Tucht, *opleyding tot een pligtelyk gedrag.*
Tufsteén.
Tuk, *aard, geslagt.*
Tuk, *geslépen, afgerigt; begeirig.*
Tul (*pul*), *zékere kan.*
Tulband, *turksche hoófdwrong.*

Digitized by Google

Tulp, *zékere bloem.*
Túreluur, *luym, voords Zékeren vógel.*
Turf, *brandbaare zóde, gespitte veénkluyt.*
Turkoóys, *een édelgesteénte.*
Tusschen, *opw.*
Tuur (*ik*), *ik kyk sterk, gluur.*
Tuy, *zéker touw op de schépen.*
Tuyg, *gereédschap, werktuyg.*
Tuyl, *jokkerny.*
Tuyltje, *een ruykertje.*
Tuymel (*ik*), *ik rol het onderste bóven, wentel om.*
Tuyn, *heyning, hof.*
Tuysch (*ik*), *ik verruyl, voords Ik dobbel.*
Tuyt (*toot*), *uytsteeksel, pyp.*

Tuyt (*ik*), *ik toet.*
Twaalf, *telw.*
Tweé, *telw.*
Tweern (§. 1147--§. 1160), *zie* twyn.
Tweéspalt, *tweédragt.*
Tweirn, (§. 1147--§. 1160), *zie* twyn.
Twintig, *telwoord.*
Twist, *geschil, oneénigheyd.*
Twyfel, *onzékerheyd.*
Twyg, *eene loot.*
Twyn, *gedubbeld gáren.*
Ty, *eb en vloed.*
Ty (*ik*), *ik trek, ik gaa voorwaarts.*
Tyd.
Tyg (*ik*), *het zelfde als* ty (*ik*).
Tyger, *een dier.*
Tyk, *beddetyk.*
Tym, *zéker kruyd.*
Tytel, *zie* títel.

Digitized by Google

U.

U, *zelfklinker.*
Uchtend (*ochtend*), *den vroegen morgen.*
Universiteyt, *hoóge school.*
Unster, *waag.*
Urk, *zie* durk.
Uu, *afhangelyk zelfst. naamw.*
Uur, *vierentwintigste gedeélte van eenen dag.*
Uuw, *bepaalende byv. naamw.*
Uy, *een slag van loók.*
Uyer, *melkváten van zoogende dieren.*
Uyl, *zékeren nachtvógel.*
Uyt, *opw.*
Uytbundig, *óverdaadig.*
Uytham, *uytloópenden hoek van eene zeékust.*
Uythessen, uythissen, *kissen, een sissende geluyd maaken.*

V.

V, *médeklinker.*
Vaag, *wéligheyd, vettigheyd van den grond.*
Vaag (*ik*), *ik zuyver, het zelfde als* veeg (*ik*).
Vaak, *geneygdheyd tot slaapen.*
Vaak, *dikwyls.*
Vaal, *bleék, en roódachtig bruyn.*
Vaalt, *mesthoóp.*
Vaam, *zie* vádem.
Vaan, *vaandel, wimpel.*
Vaar, *angst, vreés.*
Vaar (*ik*), *ik word gevoerd.*
Vaardig, *spoedig* (§. 1147 - §. 1160).
Vaarkoe, *eene koe die niet met kalf is.*

Digitized by Google

Vaars, *eene jonge koe* (§. 1147 - §. 1160).
Vaars, *zie* vers.
Vaas, *zéker vat.*
Vacht, *vlies, huyd.*
Vadde, *zie* vadse.
Vádem, *zékere maat.*
Váder.
Vadse (*vadde*), *een traag mensch.*
Vágebond, *landlooper.*
Vak, *eene lédige ruymte.*
Val, *néderstorting*; *een werktuyg, om te vangen.*
Valies (*vellies*), *eenen mantelzak.*
Valk, *zékeren roófvógel.*
Valkenet, *een ligt stuk geschut*; *eene veldslang.*
Valley, *dal.*
Valsch, *onecht, naagemaakt.*
Van, *opw.*
Vand (*ik*), *ik gaa op kraambezoek.*
Vang, *de daad van in zyne magt te brengen.*
Var, *een jong rund.*
Váren, *een plantgewas.*
Varken, *een zwyn* (§. 1147 - §. 1160).
Varsch, *zie* versch.
Vassaal, *leénsman.*
Vast, *stévig, hecht, styf.*
Vaste, vasten, *den tyd waar op men zich van spys, of van byzondere soorten van spys, onthoud.*
Vat, *ton*; *greep.*
Vecht (*ik*), *ik kamp, stryd.*
Védel, *eene viool, ook Eene lier.*
Véder, *eene pluym.*
Veé, *viervoetig gedierte tot onderhoud der menschen.*
Veéde, *zie* veéte.
Veeg, *eenen strykenden slag*; *eene streek met eenen doek, bézem, enz.*; *wyders Eene feeks.*
Veeg (*ik*), *het zelfde als* vaag (*ik*), *ik tref met strykende slágen.*
Veég, *naaby aan de dood.*
Veel, *b. n. en opw.*, *ménig*; *dikwyls.*
Veel (*ik*), *ik duld, verdraag.*
Veém, *een onderling verbonden gezelschap.*
Veén (*ven*), *turfland.*

Digitized by Google

Veer, *zéker staalen tuyg van een slot, oók Overvaart.*
Veértal, *maat.*
Veértien, *telwoord.*
Veértig, *telwoord.*
Veest, *scheet.*
Veéte (*veéde*), *kaat, wrok.*
Veirdig, *spoedig, voordvaarende* (§. 1147 - §. 1160).
Veirs, *eene jonge koe* (§. 1147 - §. 1160).
Vel, *huyd, vacht.*
Vel (*ik*), *ik doe vallen.*
Veld, *bouwland.*
Velg, *rand van een wiel.*
Vellies, *zie* valies.
Ven, *zie* veén.
Venezoen, venizoen, *allerley wildbraad.*
Venkel, *een plantgewas.*
Vennoót, *zie* veynnoót.
Venster, *van een gebouw.*
Vent, *eenen keirel.*
Venyn, *vergif.*
Ver, *afgelégen.*
Verbaalmond (*ik*), *ik breng het goed van eenen onmondigen door.*
Verbaas (*ik*), *ik verschrik, ontstel.*
Verbaauw (*ik*), verbaauwereer (*ik*), *zie* verbouwereer (*ik*).
Verbluf (*ik*), *ik maak door scherpe bejégeningen moedeloós.*
Verbond, *verdrag.*
Verbouwereer (*ik*), *ik onthuts.*
Verbruy (*ik*), *ik bederf.*
Verdádig en
Verdédig (*ik*), *ik beschérm.*
Verderf, *bederf, ondergang.*
Verding, *verdrag.*
Verdommel (*ik*), *ik verberg, maak onkenbaar.*
Verdrag, *verding, verbond, overeénkomst.*
Verdriet, *zielskwelling, hertzeér.*
Verdwyn (*ik*), *ik word onzigtbaar.*
Verdy (*ik*), *ik verzweér iets, om niet te doen.*
Verf (*verw*), *kleur.*
Verfomfoóy (*ik*), *ik bederf, verhoetel.*
Verg (*ik*), *ik eysch, ik voorder af.*

Digitized by Google

Vergeef (*ik*), *ik scheld kwyt, ik houd ten goede.*
Vergeet (*ik*), *ik verlies iets uyt myn geheugen.*
Verguys (*ik*), *ik bespot, beschimp.*
Verhaal, *berigt, verslag.*
Verhabbezak (*ik*), *gem. w., ik verbluf.*
Verhansel (*ik*), *ik verstel.*
Verheng (*ik*), *ik veroorlof.*
Verken, *zwyn* (§. 1147- - §. 1160).
Verknocht (*ik*), *ik verbind.*
Verléden, *verloópen, voorby.*
Verlégen, *bedremmeld, raadeloós.*
Verlies, *scháde.*
Verlof, *vergunning, vryheyd.*
Verloof (*ik*), *ik verbind om te huuwen.*
Vermaak, *genoegen.*
Vermaan, *waarschuuwing.*
Vermaar (*ik*), *ik maak beroemd.*
Vermaledyd, *verwenscht, vervloekt.*
Vermast (*ik*), *ik óverlaad.*
Vermiljoen, *zékere schoóne roóde verw.*
Vermoed (*ik*), *ik gis, ben achterdochtig.*
Verneuteld, *verwelkt, rimpelig.*
Verniel (*ik*), *ik maak te niet, verdelg.*
Vernis, *bestryksel om glans aan eene verw te geeven.*
Vernuft, *schranderheyd, verstand.*
Vers, *dichtrégel.*
Versaag (*ik*), *ik word ontsteld, bevreésd.*
Versch, *frisch.*
Verschrokken, *met schrik vervuld.*
Verschronkel (*ik*), *ik krul om, by de bloemisten.*
Versen, *hiel.*
Verslag, *berigt, opgaaf.*
Versnápering, *een smaakelyk beetje of dronkje.*
Verstaan, *vatten, begrypen.*
Verstek, *versteeking van regt.*
Verstendig (*ik*), *ik verwittig.*

Digitized by Google

Vertier, *afstrek*, *verkoóp*.
Vertrek, *kámer*; *verreyzing*.
Verw, *zie* verf.
Verwaar (*ik*), *ik bewaar*.
Verwant, *vermaagschapt*.
Verwáten, *in den ban gedaan*, *vervloekt*.
Verwelf, *gewelf*.
Verwelk (*ik*), *ik verslens*.
Verwyl, *vertraaging*, *uytstel*.
Verzaad (*ik*), verzaadig (*ik*).
Verzaak (*ik*), *ik loóchen*.
Verzeéuw (*ik*), *ik walg*, *ben zeéziek*.
Verzen (*versen*), *hiel*.
Verzier (*ik*), *ik verdicht*.
Verzoek, *béde*, *begeirte*.
Verzuym, *naalaating*, *verwaarloózing*.
Vesper, *een der kerkelyke getyden*.
Vest, *schans*, *wal*; *voords Kamizool*.
Vet, *smeir*, *reuzel*; *vetsaláde*.
Vet, *smeirig*, *wel gevoed*.
Véter, *nestel*, *kéten*.
Veulen (*vólen*), *het jong van een peird*, *eenen ézel*, *en kémel*.
Veyl, *klimop*.
Veyl, *te koóp*.
Veylig, *zéker*.
Veynnoót (*vennoót*), *metgezel*.
Veyns (*ik*), *ik bewimpel*.
Vézel, *zékere draadjes van lynwaad*, *als oók der planten en ligchaamen*.
Vézel (*ik*), vezik (*ik*), *ik fluyster*.
Vier, *zie* vuur.
Vier, *telw*.
Vier (*ik*), *ik rust*, *ik vereér met feéstelyke vreugde*.
Vierschaar, *regtbank*.
Viertel, *zie* veértal.
Vies, *walging verwekkende of ondervindende*, *oók Zinnelyk*.
Viezevaas, *eene gril*.
Vikáris, *plaatsbekleéder*, *stédehouder*.
Viktálië, viktuálië, *leeftogt voor de schépen*.
Vil (*ik*), *ik ontbloót van vel*.
Vilt, *gevulde wol met haar*.

Digitized by Google

Vim, *een honderdtal.*

Vin, *slagwiek van eenen visch, óók Zékere sweirtjes.*

Vind (*ik*), *ik word het geen ik zoek ontwaar.*

Vinger, *zéker deél der handen en voeten.*

Vink, *zékeren vógel.*

Vinnig, *scherp, bits.*

Violet, *peirsverwig, vioolkleurig.*

Violier, *zéker plantengeslagt.*

Viool, *zékere bloem; eene védel.*

Virtil, *zie* veértal.

Visch, *wáterdier.*

Vit (*ik*), *ik bedil, ik woordenzift.*

Vitriool, *zékere soórt van zout.*

Vitse, *wikke, zékere plant.*

Vizier, *een mikyzer; de gezigtgáten van eenen helm; óók Turkschen ambtenaar.*

Vlaa (*vláde*), *zékere schótelspys met melk en eyeren.*

Vlaag, *buy; luym.*

Vlaak, *eene horde, waar op men wol slaat.*

Vlaamsch, *van Vlaanderen.*

Vláde, *zie* vlaa.

Vlag, *de vaan op een schip, ook Een plantgewas*

Vlak, *vlek, smet.*

Vlak, *effen.*

Vlam, *de opflikkering van 't vuur.*

Vlas, *plantgewas daar het linnen van gemaakt word.*

Vlecht, *gevlochten haarlok.*

Vlecht (*ik*), *ik strengel ineén.*

Vlédermuys, *zéker dier.*

Vleer, *zie* vlier.

Vleésch.

Vleet, *zékeren visch, óók Een háringnet.*

Vlégel, *een werktuyg om te dorschen.*

Vlek, *dorp; vlak, smet.*

Vlerk, *wiek, vleugel.*

Vlet (*ik*), *ik draag turf aan boord van een vaartuyg.*

Vleug, *vlam.*

Vleugel, *wiek, óók*

Digitized by Google

Windvaantje op een schip.

Vleugel *(ik)*, *ik knével de armen.*

Vley *(ik)*, *ik flikflooy, streél met woorden.*

Vlie, *eene doorvaart.*

Vlieboót, *zéker vaartuyg.*

Vlied *(ik)*, *ik neem de vlucht, ik ontwyk.*

Vlieg, *zéker insekt.*

Vlieg *(ik)*, *ik dryf op vlerken door de lucht.*

Vlier *(vleer)*, *zéker boómgewas.*

Vliering, *het opperste vertrek onder het dak.*

Vlies, *vacht, vel.*

Vliet, *een vloeyende wáter, oók Stroómgod.*

Vlinder, *bótervlieg, kapelletje.*

Vloed, *de daad van vlieten; stroóm.*

Vloek, *verwensching.*

Vloer, *gevlakten grond van een huys.*

Vlogháver, *zékere plant.*

Vlok, *van sneéuw, wol, enz.*

Vlonder *(vondel, vonder)*, *een bruggetje.*

Vloó *(vlooy)*, *een bekend insekt.*

Vloot, *scheepsvloot.*

Vlooy, *zie* vloó.

Vlot, *zámengebondene balken of andere hout.*

Vlot, *drijftig, dryvende.*

Vlouw *(flouw)*, *een net.*

Vlug, *snel, gezwind.*

Vlugt, *het vliegen van eenen vógel.*

Vly *(ik)*, *ik schik.*

Vlym, *een heélmeésters werktuyg.*

Vlyt, *neirstigheyd.*

Vocht, *sap of ander nat.*

Vod, *lap, leur, lomp.*

Voed *(ik)*, *ik spys, onderhoud.*

Voeder, *zie* voer.

Voeg, *verband van tweé dingen aan elkander.*

Voel *(ik)*, *ik betast, ik word door het gevoel ontwaar.*

Voer *(voeder)*, *eene wágenvracht, oók Een groót vat.*

Voet, *het onderste van het beén.*

Vógel, *een tweévoetig pluymdier.*

Digitized by Google

Vokaal, *klinkletter.*
Vokaal, *dat tot de stem behoort, of met de stem geschied.*
Vol, *dat zoó veel inhoud als het kan.*
Vólen, *zie* veulen.
Volg *(ik)*, *ik kom achteraan.*
Volhard *(ik)*, volherd *(ik)*, *ik blyf volstandig.*
Volk.
Volstrekt, *geheél, volkómen, onbepaald.*
Vond, *vinding.*
Vondel, vonder, *zie* vlonder.
Vonk, *geynster, sprankel.*
Vonnis, *geregtelyke uytspraak, gewysde, oordeél.*
Vont, *doópvont.*
Voogd, *voorstaander, bestierder.*
Voor, *zie* vóre.
Voor, *opw.*
Voorbárig, *onbedacht, onbezonnen.*
Voord, *opw.*
Voorder *(ik)*, *ik eysch.*
Voordeél, *baat, nut, winst.*
Voorléden (*verléden*), *dat voorby is.*
Voormiede, *godspenning.*
Voorn, *zie* vóren.
Voorraad, *leeftogt, voorzorging.*
Voorschot, *geld dat men ten dienste of in plaats van iemand gegeeven heeft.*
Voorwaarde, *voorbeding.*
Voós, *vol van luchtgáten, sponsachtig.*
Vorder *(ik)*, *zie* voorder *(ik)*.
Vóre (*voor*), *groef, ploegsnéde.*
Vóren *(voorn)*, *zékeren visch.*
Vork, *gaffel.*
Vorm, *daar iets in gegóten of gekneed word.*
Vorm *(ik)*, *ik bedien het vormsel.*
Vorsch, *een dier, puyt.*
Vorsch *(ik)*, ik doe *onderzoek.*
Vorst, *felle koude; prins; opperrigchel der dakpannen.*
Vorster, *boschwachter.*

Digitized by Google

Vos, *zéker dier.*
Vouw, *plooy.*
Vraag, *eysch, verzoek.*
Vraak, *zie* wraak.
Vraak (*ik*), *zie* wraak (*ik*).
Vraat, *gulzigaard.*
Vracht, *laading.*
Vrak, *zie* wrak.
Vrang, *zie* wrang.
Vrank, *vry.*
Vrat, *zie* wrat.
Vréde, *rust, stilte.*
Vreéd, *zie* wreéd.
Vreef, *zie* wreef.
Vreek (*ik*), *zie* wreek (*ik*).
Vreemd (*vremd*), *uytheémsch, uytlandsch.*
Vreés, *vervaardheyd, angst, schroom.*
Vreet (*ik*), *ik eet gulzig.*
Vrek, *gierigaard.*
Vrek, *gierig.*
Vremd, *zie* vreemd.
Vrémel (*ik*), *zie* wrémel (*ik*).
Vreugd, *blydschap, vermaak.*
Vrével, *zie* wrével.
Vriemel (*ik*), *ik beweeg my, zittende, met het onderlyf.*
Vriemel (*ik*), *zie* wrémel (*ik*).
Vriend.
Vries (*ik*), *ik word door de vorst aangedaan.*
Vrik (*ik*), *zie* wrik (*ik*).
Vrik (*ik*), *ik roey staande.*
Vrind, *zie* vriend.
Vring (*ik*), *zie* wring (*ik*).
Vroed, *wys, voorzigtig.*
Vroeg, *het tégendeél van laat.*
Vroeg (*ik*), *zie* wroeg (*ik*).
Vroet (*ik*), *zie* wroet (*ik*).
Vrok, *zie* wrok.
Vrólyk, *verheugd, blyde.*
Vrong, *zie* wrong.
Vroom, *deugdzaaam, dapper.*
Vrouw.
Vrucht, *voordbrengsel van een plantgewas.*
Vry, *onbedwongen, onafhangelyk.*
Vry (*ik*), *ik zoek tot een huuwelyk aan.*
Vryf, *zie* wreef.
Vryf (*ik*), *zie* wryf (*ik*).
Vrypostig, *vry, stout.*
Vryt (*ik*), *zie* wryt (*ik*).

Digitized by Google

Vul *(ik)*, *ik vol.*
Vuns, vunzig, *vermuft.*
Vuur, *eene bekende vloeystof.*
Vuydig, vuyg, *slecht, verachtensweirdig; oók Traag, luy.*
Vuyl, *onreyn, morsig.*
Vuyst, *de toegeslótene hand; dikken yzeren hámer.*
Vyand, *haater, tégenstreever.*
Vyf, *telw.*
Vyfwouter (*wiewouter, wywouter*), *bótervlieg.*
Vyg, *zékere vrucht.*
Vyl, *zéker yzeren werktuyg.*
Vyt *(fyt)*, *zékere zweet aan den top der vingers.*
Vyver, *eene bewaarplaats van leevenden visch.*
Vyzel, *schroef; stampvat.*

W.

W, *médeklinker.*
Waad (*ik*), *ik gaa door eene ondiepte; oók Ik doe een doódkleéd aan.*
Waag, *werktuyg om te weegen, unster.*
Waag (*ik*), *ik onderneem.*
Waak, *wacht, zékere poós in den nacht.*
Waal, *afgepaalde háven voor schépen.*
Waal (*ik*), *ik wel, ik ben ongestádig.*
Waalwortel, *zéker kruyd.*
Waam (*ik*), *ik roer in den modder.*
Waan, *ydele meéning of gedachte.*
Waar, *goed, koópmanschap.*
Waar, *echt, zéker.*
Waar (*ik*), *ik verschyn, spook.*
Waar, *in welke plaats.*
Waard, *herbergier; een bedykt land; het mannetje van eene eend*

Digitized by Google

(§. 1147-§. 1160).

Waard, *b. n.*, (§. 1147--§. 1160).

Waarneemen, *werkw.*, *gewaar worden, acht op slaan, bezorgen, onderhouden.*

Waas, *zékere vochtigheyd gelyk aan dauw.*

Waay *(ik)*, *ik maak wind.*

Wacht, *waak.*

Wacht *(ik)*, *ik vertoef, verbeyd.*

Wachtel *(kwakkel)*, *zékeren vógel.*

Wadde, *ondiepte.*

Wáde, *knieschyf.*

Wáfel, *zéker gebak.*

Wágen, *een rytuyg met vier wielen.*

Waggel *(ik)*, *ik word heen en wéder geschud.*

Wak, *gat in het ys.*

Wak, *vochtig.*

Wakker, *waakende, niet slaapende.*

Wal, *schans of bolwerk dat de stad omringt; wáterkant.*

Waldhoorn, *jagthoorn.*

Wálendistel, *zéker kruyd.*

Walg, *afkeér, weerzin.*

Walk *(ik)*, *hoedemaakerswoord.*

Walm, *dakstroó of rietdak, oók Damp.*

Walnoot, *okkernoot.*

Walrus, *zeépeird.*

Walschot, *zaad van den walvisch.*

Walvisch, *eenen zeér groóten visch.*

Wam, *van eenen os, visch, enz.*

Wambas, wambuys, *kleéding.*

Wan, *koornwan.*

Wand, *muur; láken of doek.*

Wandel, *omgang, bedryf.*

Wandel *(ik)*, *ik treed daar heen, kuyer.*

Wang, *koon, vleézig deél des aangezigts onder de oógen.*

Wankel, *onzéker, onwis.*

Wanneér, *te welken tyde, zoó dikwyls, in geval.*

Wanstal, *verkeérde gesteldheyd.*

Want, *handschoen, visscherstuyg, scheeps-*

tuyg.

Want, *vermits, naardien.*

Wápen, *geweir, wápenschild.*

Wapper, *wip van eene ophaalbrug.*

Wapper (*ik*), *ik word geslingerd.*

War, *klits; twist, oneénigheyd.*

Warande, *diergaarde.*

Warm, *tusschen heét en laauw.*

Warmoes, *tuynmoes.*

Wars, *afkeérig, strydig.*

Was, *byenwas.*

Was (*ik*), *ik groey, tier, verménigvuldig.*

Wasch, *linnen dat met wáter gereynigd word, of reéds gereynigd is; oók De daad van met wáter te reynigen.*

Wásem, *vochtigen damp.*

Wat, *onafh. z. n., en byv. naamw.*

Wáter, *zékere bekende vloeybaare stof.*

Wáteralf, *wátergod, wáterheér, scheldn.*

Wátermalrouw, *zékere plant.*

Watte, *zékere stof.*

Web, *een weefsel.*

Wed, *wedstryd; waadbaare plaats in een wáter.*

Wedde, *jaargeld.*

Wéder (*weer*), *luchtsgesteldheyd.*

Wéder, *zie* weer.

Wéder (*weer*), *opw.*

Wéderwaardig, *tegenstreevende, versmaadelyk.*

Wéduwe, *eene vrouw wier man gestorven is.*

Weé, *smert, pyn; ramp.*

Weé, *flaauwhertig.*

Weédasch.

Weéde, *zékere plant.*

Weef (*ik*), *ik maak linnen, enz.*

Weeg, *zie* weg.

Weeg (*ik*), *ik leg op eene schaal, ik vorsch de zwaarte van eenig ding naa, ik heb eenige zwaarte.*

Weég, *wand.*

Weegblad, *weegbreé, zéker kruyd.*

Week, *tydperk van zéven dágen.*

Weék, *zacht.*

Weelde, *dertelheyd, óverdaad, wellust.*

Digitized by Google

Weén *(ik)*, *ik schrey.*
Weepsch, *smaakeloós, laf.*
Weer, *eélt.*
Weer (*wéder*), *hámel.*
Weer, *tégenstand, verdédiging* (§. 1147--§ 1160).
Weer (*wéder*), *luchtgesteldhey d.*
Weer, *opw., zie* wéder.
Weerbarstig, *wéderhoórig, tégensporrelig.*
Weerwolf, *menschwolf.*
Weés, *ouderloós kind.*
Weet, *weetenschap, kennis.*
Weezen, *werkw., zyn bestaan genieten.*
Weg, *straat, pad.*
Weg, *opw., heen, van kant.*
Wegge, *een wittebroód.*
Weir, *tégenstand, verdédiging* (§. 1147--§. 1160).
Weird, *herbergier, polder, mannetje van eene eend* (§. 1147--§. 1160).
Weird, *b. n.*, (§. 1147--§. 1160).
Weirwolf, *menschwolf* (§. 1147 - §. 1160).
Wek, *zie* wak.
Wek *(ik)*, *ik breng in beweeging, ik maak wakker.*
Wel, *bron.*
Wel, *opw.*
Weldig, *kragtig, geweldig.*
Welf *(ik)*, *ik timmer, metsel van bóven boogswyze digt.*
Wélig, *sterk groeyende, tierig.*
Welk, *afh. z. n. en b. n.*
Welp *(wulp)*, *het jong van eenen leéuw, beir, enz.*
Wem, *ankertand.*
Wémelen, *werkw., word gezegd nópens de beweeging eener ménigte van door elkander dringende wézens.*
Wen, *gezwel of uytwas.*
Wen *(ik)*, *ik word gewoon; ik doe woonen, blyven.*
Wen, *opw., wanneér.*
Wend *(ik)*, *ik draay, keér.*
Wenk, *zékere uytdrukkelyke beweeging van*

Digitized by Google

oógen, handen, enz.
Wenkbraauw, (*winkbraauw*), *de haaren bóven aan de oógscheel van eenen mensch.*
Wensch, *begeirte*, *verlangen.*
Wentel (*ik*), *ik wend gestádig.*
Wéreld, *het heélal.*
Werf, *eene lédige plaats om op te werken.*
Werf, *maal*, *in* dikwerf, driewerf, tweéwerf, *enz.*
Werf (*ik*), *ik neem krygsvolk aan.*
Werk, *arbeyd, moeyte, daad; oók Het uythékelsel van vlas of hennip.*
Werp (*worp*), *goóy, smeet.*
Wervel, *schyfje dat om eenen spyker rond draayt.*
Werwaards, *waarheen.*
Weshalve, *om welke réden.*
Wesp, *zéker insekt.*
West (*westen*), *de hémelstreek waar de zon ondergaat.*
West, *dat tégen oóst óverstaat.*
Westen, *zie* west.
Weswége, *alwaarom.*
Wet, *régel, voorschrift.*
Wet (*ik*), *ik slyp.*
Wével, *inslag van een web.*
Wey, *huy.*
Wey, weyde, *veld, land; oók Ingewand.*
Weydman (*weyman*), *jaager.*
Weydmes (*weymes*), *jaagersmes.*
Weydsch, *prachtig, zwierig.*
Weyfel (*ik*), *ik aarzel, wankel.*
Weyger (*ik*), *ik slaa af, ontzeg.*
Weyman, *zie* weydman.
Weymes, *zie* weydmes.
Weynig, *niet veel.*
Weyschuyt, *jaagersschuyt.*
Weyt, *tarwe.*
Weytasch, *jaagersstasch.*
Wézel, *zéker diertje.*
Wézen, *het zyn, het bestaan.*
Wicht, *een kleyn kind.*
Wie, *afh. z. n.*

Digitized by Google

Wiede, *onkruyd.*
Wieg, *voor kinderen.*
Wiek, *vlerk, vleugel.*
Wiel, *rad; nonnensluyer.*
Wieling, *draaykolk.*
Wieme, *roókhok.*
Wier, *wátergras.*
Wierig, *vlug van uytzigt.*
Wieroók, *roók van zékere uytheémsche hars.*
Wiewouw (*ik*), *ik beweeg my heen en wéder, oók* wywouw (*ik*).
Wiewouter (*wywouter*), *bótervlieg.*
Wig, *om hout te splyten.*
Wigchel (*ik*), *ik voorzeg uyt vógels of ingewanden van dieren.*
Wiggel (*ik*), *ik schud heen en wéder.*
Wigt, *gewigt.*
Wik, *eene peulvrucht; zoó veel, als er op de schaal der stadsw aa in eéns gewógen word.*
Wik (*ik*), *ik weeg in myne hand.*
Wiket, *zie* winket.
Wikkel (*ik*), *ik wind door eene gestádige beweeging ergens om.*
Wil, *begeirte, believen.*
Wild, *in het wild loópende of vliegende dieren.*
Wild, *woest, onstuymig, teugelloós.*
Wilg, *zéker boómgewas.*
Wimpel, *eene langwerpige vlag.*
Win (*ik*), *ik heb de óverhand, ik verkryg.*
Wind, *beweeging der lucht.*
Wind (*ik*), *ik slinger of wikkel iets al draayende ergens om.*
Winde, *een plantgewas.*
Wink, *zie* wenk.
Winkbraauw, *zie* wenkbraauw.
Winkel, *hoek, oók Verkoópplaats.*
Winket, *klinket.*
Winter, *het koudste der jaargetyden.*
Wip, *schielyke verplaatsing.*
Wis, *zéker, doeltreffende.*
Wisch, *teén, twyg.*
Wisch (*ik*), *ik veeg.*
Wisjewasje, *beuzeling, prul.*
Wispel (*ik*), *ik kwispel.*

Digitized by Google

Wispeltuurig, *wuft, veranderlyk.*
Wissel, *koópmansw.*
Wissel *(ik)*, *ik verruyl.*
Wit, *de helderste van alle kleuren hebbende.*
Woede, *raazerny.*
Woeker, *onregtmaatig gewin dat men van uytgezet geld trekt.*
Woel *(ik)*, *ik wind vast, ik wroet, spartel.*
Woensdag, *den vierden dag der week.*
Woerd, *zie* **woord.**
Woerhaan, *fazant.*
Woerhen, *wyfje van eenen woerhaan.*
Woert, *weird.*
Woest, *wild, ongetemd, onbebouwd.*
Wol, *fyn, kort, kroes, en in eén geslingerd haar.*
Wolf, *zéker verscheurende dier.*
Wolk, *verzámeling van in de lucht opgerézene dampen.*
Wonde, *kwetsuur.*
Wonder, *zeldzaam, ongemeén.*
Woon, *in* met der woon, *of* met ter woon,

met de wooning.
Woon *(ik)*, *ik verblyf.*
Woord *(waard, woerd)*, *mannetjes eend.*
Woord, *eene of verscheyde zámengevoegde lettergreepen die een denkbeeld uytdrukken.*
Word *(ik)*, *ik geraak in zékeren toestand, verkryg zékere hoedaanigheyd.*
Wordel, *ruggraatsbeén.*
Worg, *benaauwdheyd in de keel.*
Worg *(ik)* *zie* **wurg** *(ik).*
Work, *kikvorsch.*
Worm *(wurm)*, *zékere soort van diertjes.*
Worp *(werp)*, *goóy, smeet.*
Worst, *vleésch dat in darmen gestopt is.*
Worstel *(ik)*, *ik span behendigheyd en kragten in om iemand onder te krygen.*
Wortel, *onderste gedeélte van eene plant.*
Worvel, *zie* **wervel.**
Woud, *bosch.*
Wouterman, *stukje lat, waar op eene plank*

Digitized by Google

rust.

Wouw, *eenen roófvógel; een plantgewas.*

Wraak, *vergelding van eenig kwaad.*

Wraddel, *kossem van een rund.*

Wrak, *gebrekkig, ondeugende.*

Wrang, *zuur, zámentrekkende.*

Wrat, *zékere verhévenheyd op het vel.*

Wreéd, *onmenschelyk, onmédedoógende.*

Wreef (*wryf*), *het bóvenste van den voet.*

Wreek (*ik*), *ik oefen wraak.*

Wreek (*ik*), *ik beweeg heen en wéder, oók* wrik (*ik*).

Wrémel (*ik*), *ik wémel zoódaanig dat het kitteling veroorzaake, oók* wriemel (*ik*).

Wrével, *weerbarstigheyd.*

Wrével, *weerbarstig.*

Wriggel (*ik*), *ik wrik gestádig.*

Wrik (*ik*), *ik waggel, ik beweeg heen en wéder.*

Wring (*ik*), *ik druk iets op zich zelf met eene draayende beweeging in eén.*

Wrocht (*ik*), *ik werk.*

Wroeg (*ik*), *ik knaag, beschuldig.*

Wroet (*ik*), *ik boor in de aarde.*

Wrok, *inwendigen haat en wraakzucht.*

Wrong, *de daad van wringen, oók Iets dat zámengewrongen is.*

Wryf, *zie* wreef.

Wryf (*ik*), *ik schuur.*

Wryt (*ik*), *ik twist, krakeél.*

Wuft, *ligt van beweeging; veranderlyk*

Wulk, *gebruykelyk in* noordsche wulk, strandwulk, zeéwulk, *zéker slag van stékelhórens.*

Wulp, *zie* welp.

Wulp, *onbedachten jongeling.*

Wurg, *zie* wrog.

Wurg (*ik*), **worg** (*ik*), *ik wring de keel toe.*

Wurm, *zie* worm.

Wuy (*wuyt*), *twynwiel.*

Wuyf (*ik*), *ik slinger*

Digitized by Google

heen en wéder, ik wenk met den hoed of de muts.

Wuyt, *zie* wuy.

Wy, *afh. z. n.*

Wy *(ik)*, *ik heylig.*

Wyd, *ver, ruym, breéd.*

Wyd *(ik)*, *zie* wy *(ik)*.

Wydluftig, *uytvoerig.*

Wyf, *getrouwde vrouw.*

Wyk, *beweeging van zyne plaats, óók Stadsgedeélte.*

Wyl, *eenigen tyd.*

Wylen, *b. n., van iemand spreekende die óverléden is.*

Wyn, *toebereyd druyvensap.*

Wys, *manier.*

Wys, *verstandig, geleérd.*

Wys *(ik)*, *ik onderrigt, ik toón.*

Wysgeir, *beminnaar der wysheyd.*

Wyte, *schuld, de daad van te last te leggen.*

Wyting, *zeévisch.*

Wywouw *(ik)*, *zie* wiewouw *(ik)*.

Wywouter, *zie* wiewouter.

Y.

Y, *zelfklinker.*

Ydel, *lédig, los, niet digt.*

Yf, *zie* yp.

Yk, *merk op maaten en gewigten.*

Yl, *haast, spoed.*

Yp, *soort van boóm.*

Ys, *bevrózen wáter.*

Ysselyk, *verschrikkelyk.*

Yver, *sterke begeirte, genégenheyd voor iets.*

Yzegrim, *knorrigen jongen.*

Yzel, *ysrégen.*

Yzer, *het hardste metaal.*

Z.

Digitized by Google

Z.

Z, *médeklinker.*
Zaad, *van eene plant, enz.*
Zaag, *een werktuyg om hout, enz., door te snyden.*
Zaak, *ding, bedryf, handel.*
Zaal, *groóte kámer.*
Zaal, *zie* zádel.
Zaan, *dikke melk.*
Zaay (*ik*), *ik bestrooy den grond met zaad.*
Zabber (*ik*), *ik kwyl.*
Zacht, *weék, slap, leenig, glad, stil, ligt.*
Zádel, *voor een peird.*
Zak.
Zak (*ik*), *ik daal.*
Zalf, *smeirsel voor wonden.*
Zálig, *gelukkig, gezégend.*
Zalm, *zékeren visch.*
Záluw, *taanig, morsig.*
Zámen, *byeén.*
Zand, *eene soort van aarde.*
Zang, *de daad van zingen; een lied.*
Zark, *zie* zerk.
Zat, *vol van spys of drank, oók Dronken.*
Záterdag, zaturdag, *den laatsten dag der week.*
Zável, *zand.*
Závelboóm, závenboóm (*zévenboóm*), *zéker heéstergewas.*
Zéde, *wyze van doen, gewoonte, instelling, gebruyk.*
Zeé.
Zeéaster, *zékeren zeénétel.*
Zeef (*zéve, zift*), *een bekend werktuyg.*
Zeef, *byzonderen en eygenaardigen smaak van eenen drank.*
Zeeg (*zége*), *wyfje van eenen reébok.*
Zeél, *koord.*
Zeélt, *zékeren visch.*
Zeém, *hónig, oók Zéker léder.*
Zeép, *om te wasschen.*
Zeér, *pyn, smert, wonde.*
Zeér, *b. n., pynelyk, smertelyk.*

Digitized by Google

Zeér, *grootelyks*, *sterk*.
Zeéruy, *een zeégewas*.
Zeet (*zéte*), *de daad van zitten*, *oók Eene zitplaats*.
Zeéver, *kwyl*, *speeksel*.
Zeg (*ik*), *ik geef met woorden te kennen*.
Zége, *zie* zeeg.
Zége, *óverwinning*.
Zégel.
Zégen, *heyl*, *voorspoed*, *geluk*, *zégenwensch*, *voords Een vischnet*.
Zéker, *gewis*, *veylig*.
Zelden, *niet dikwyls*.
Zelf, *b. n.*
Zelfs, *oók*.
Zelk, *asch - of vuylnis--hoóp*.
Zelling, *de plaats in den grond waar een schip of anker vast gezéten heeft*.
Zémel, *bast van rogge of tarwe*.
Zend (*ik*), *ik schik heen, toe*,
Zéneblad.
Zénuw, *pees van het dierlyk ligchaam*.
Zeng (*ik*), *ik schroey*.
Zerk (*zark*), *grafsteén*.
Zerp, *zuurachtig*, *wrang*.
Zes, *telw*.
Zet, *de daad vante doen zetten*, *plaatsing*; *oók Douw*, *stoót*.
Zéte, *zie* zeet.
Zétel, *groóten stoel*, *met armen*.
Zeug (*zog*), *wyfje van een verken*.
Zeul (*ik*), *ik sleep met kragt voord*.
Zeuny, *verkenstrog*.
Zeur, *vod*, *prul*.
Zeur (*ik*), *ik smert*, *val lastig*.
Zévé, *zie* zeef.
Zéven, *telwoord*.
Zévenboóm, *zie* zável-boóm.
Zeyk, *pis*, *leég woord*.
Zeyl, *van een schip*, *eenen mólen*, *enz*.
Zeyssen, *een werktuyg waer méde men gras*, *enz*., *afmaayt*.
Zich, *afh. z. n.*
Zicht, *zeyssen*.
Zied (*ik*), *ik kook*.
Ziek, *krank*.
Ziel, *lévensgeést*.
Zien, *werkw*., *kyken*, *aanschouwen*, *bespeuren*.
Zier, *kleynigheyd*.

Digitized by Google

Zift (*zeef, zéve*), *zéker werktuyg.*

Zigt, *de daad van zien.*

Zigtmaartkruyd, *zéker plantgewas.*

Zilt, *b. n., het zelfde als* zout.

Zilver, *zéker metaal.*

Zim, *ontzag, vreés, alleén gebruykelyk in* onder hetzim houden.

Zin, *het vermoogen van gewaar te worden.*

Zindelyk, *zuyver, wit.*

Zing (*ik*).

Zink, *eene mynstof.*

Zink (*ik*), *ik daal van langzaamerhand naar de diepte.*

Zit (*ik*), *ik ben gezéten, in tégenóverstelling van ik staa of lig.*

Zóde (*zood*), *hooking, oók Een afgestóken stuk grasland.*

Zodiak, *dierenkring.*

Zoek, *in* te zoek zyn raaken, *enz.*

Zoek (*ik*), *ik tracht iets te vinden.*

Zoel, *afmattende warm.*

Zoen, *kus, bevrédiging.*

Zoet, *het tégengestelde van* bitter *en* zuur.

Zoetel (*ik*), *ik verkoóp spys en drank in het léger.*

Zog, *zie* zeug.

Zog, *vrouwemelk.*

Zolder, *het hoógste vertrek van een huys, voords Eenen planken vloer tusschen tweé vertrekken.*

Zómer, *het warm gedeélte des jaars.*

Zon, *het groótste hémellicht.*

Zonde, *óvertreeding der goddelyke wet.*

Zonder, *opw.*

Zonderbaar, zonderling, *byzonder, ongewoon.*

Zondvloed (*zundvloed*), *wátervloed.*

Zoó, *opw.*

Zood, *zie* zóde.

Zool, *de onderste vlakte van eenen schoen.*

Zoóm, *genaad den omslag, boord.*

Zoon, *mannelyk kind ten aanzien van váder en moeder.*

Zoopje, *slokje sterken drank.*

Zoór, *droóg, ruuw, stram.*

Digitized by Google

Zorg, *toezigt, bekommering.*
Zot, *z. n., nar, gek.*
Zot, *b. n., dwaas, gek.*
Zout.
Zucht, *zékere smert of verlangen aanduydende ádemhaaling, oók Zékere kwaal.*
Zulk, *zoódaanig.*
Zulks, *opw., zulk een ding.*
Zullen, *by andere werkwoorden gebruykelyk, om den toekómenden tyd uyt te drukken.*
Zult, *hoófdvleésch.*
Zult (*ik*), *ik leg in azyn en zout.*
Zundvloed, *zie* zondvloed.
Zurkel, *zie* zuuring.
Zus, *opw., dus.*
Zuster, *een vrouwspersoon, dat met iemand eénerley ouders heeft.*
Zuur, *wrang, het tégendeél van* zoet.
Zuuring (*zurkel*), *zéker moeskruyd.*
Zuy, (*ik*) *ik neurië, zing in slaap.*
Zuyd, zuyden, *tégendeél van* noord.
Zuyg (*ik*), *ik trek sappen, vloeystoffen, met den mond, langzaam in my.*
Zuyl, *pylaar.*
Zuym (*ik*), *ik ben naalaatig*
Zuynig, *spaarzaam.*
Zuyp, *het zuypen, gemeénz. w.*
Zuyp (*ik*), *ik slurp, voords Ik drink onmaatig.*
Zuyvel, *de stof waar van bóter en kaas gemaakt word; voords Bóter, kaas, en eyeren.*
Zuyver, *reyn, schoón, onbevlekt.*
Zwaad, *zie* zwáde.
Zwaan, *eenen bekenden wátervógel.*
Zwaar, *het tégengestelde van* ligt.
Zwaard, *een zydgeweir* (§. 1147 - -§. 1160).
Zwaay, *eene snelle boogswyze beweeging.*
Zwabber, *scheepsdweyl.*
Zwachtel, *windsel.*
Zwad, *zie* zwáde.
Zwadder, *slangenspog.*
Zwáde (*zwaad*), *zeyssen,*

Digitized by Google

oók *Eenen régel afgemaayd gras.*

Zwáger, *schoónbroeder.*

Zwak, *teér, slap.*

Zwalk (*ik*), *ik beweeg my al drentelende.*

Zwalp, *gulp.*

Zwáluw, *zékeren vógel.*

Zwam, *zékere sponsachtige plant,*

Zwang, *gebruyk, gewoonte.*

Zwanger, *bevrucht.*

Zwank (*ik*), *ik beweeg my op en néder.*

Zwans, *steirt.*

Zwarm, *zie* zwerm.

Zwart, *dat de donkerste van alle kleuren heeft.*

Zwável, *sulfer, zékere bergstof.*

Zweef (*ik*), *ik dryf, beweeg.*

Zweém, *eene geringe gelykheyd, in* eenen zweém van iets hebben.

Zweém (*ik*), *ik heb eenige gelykheyd.*

Zweép (*zwiep*), *zéker snoer by voorlieden meést gebruykelyk.*

Zweer, *etterende zeér,* oók *Behuuwdváder, schoónváder* (§. 1147-§. 1160).

Zweesrik (*zwézerik*), *een klierachtig deél eens kalfs by de borst.*

Zweer (*ik*), *ik doe eenen eéd* (§. 1147-§. 1160).

Zweét, *uytwáseming of damp des ligchaams.*

Zweir, *etterende zeér; schoónváder* (§. 1147-§. 1160).

Zweir (*ik*), *ik doe eenen eéd* (§. 1147-§. 1160).

Zweird, *zéker groót en breéd zydgeweir* (§. 1147-§. 1160).

Zwel, (*ik*), *ik zet uyt.*

Zwelg, *slok.*

Zwelkenboóm, *wáterylierboóm.*

Zwem, (*ik*).

Zwendel (*ik*), *zie* zwindel (*ik*).

Zwengel, *zeyl van eenen windmólen,* oók *De wip van eenen wáterput.*

Zweng, (*ik*), *zie* zwing (*ik*).

Zwenk, *draay, keér, zwaay.*

Digitized by Google

Zwerf (*ik*), *ik dool om, ik heb geéne vaste woonplaats.*

Zwerk, *drift van wolken.*

Zwerm (*zwarm*), *eenen beweegenden en gedruysch maakenden hoóp.*

Zwets (*ik*), *ik poch.*

Zwey, *schuynschen winkelhaak.*

Zwézerik, *zie* zweesrik.

Zwicht (*ik*), *ik rol de zoylen op, oók Ik wyk, doe onder.*

Zwiep, *zie* zweép.

Zwier, *omdraaying, omkeéring, oók Rondzwerving.*

Zwik, *verdraayng, verstuyking, oók Een houten pennetje bóven in de váten, om de lucht daar in te laaten kómen, waar voor men meést* zwikje *zegt.*

Zwilg, zwilk, *zéker gegomd linnen, eene soort van trielje.*

Zwin, *kreek, kil, geul.*

Zwindel.

Zwindel (*ik*), *ik draal, dwarl, ben duyzelig.*

Zwind (*ik*), *ik vergaa, verdwyn.*

Zwing (*ik*), *ik zwingel.*

Zwingel, *eene wip, oók Eenen vlégel, waar méde het vlas gezwingeld word.*

Zwinksel, *zweémsel, gelykenis.*

Zwoeg (*ik*), *ik hyg.*

Zwoel, *het zelfde als* zoel.

Zwoord, *dikke harde huyd van een verken.*

Zwyg (*ik*), *ik ben stil, ik spreek niet.*

Zwym, *duyzeling.*

Zwyn, *zéker dier.*

Zy, *zie* zyde.

Zy, *afh. z. n.*

Zyd, *in* wyd en zyd, *óveral.*

Zyde, *kant, oók Spinsel van zywormen.*

Zyg (*ik*) *ik klens, oók Ik zink néder.*

Zyl, *een wáter, eene wáterloózing.*

Zyn, *b. n.*

Zyn, *werkw., weezen.*

Zyp (*ik*), zypel (*ik*), zyper (*ik*); *ik druyp langzaam af, ik lek.*

Zysje, *een vógeltje.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google